॥ श्री विधिपक्ष गच्छाधिराज श्री १००८ श्री आर्यरक्षितसुरुभ्यो नमः ॥

श्री विधिपक्ष (अचळ) गच्छाधिराज श्री १०८ श्री जयशेखरसूरिकृ

॥ उपदेश-चिंतामणिः ॥

संस्कृतटिकया भाषांतरेण च सहितः द्वितीयाधिकारः

भाषांतर कर्ता—वढवाणवाळा शास्त्री हरिशंकर काळीदास.

श्री विधिपक्षगच्छीय मुनिमंडलाग्रेश्वर मुनिमहाराज श्री गौतमसागरजीना सदुपदेशथी-मदद आपनारा सद्गृहस्थोनी आर्थिक सहायथी छपावी प्रसिद्ध करनार कच्छ अंजारना रहेवासी शा. सोमचंद धारशी.

अमदावाद—आदर्श प्रींटींग प्रेसमां पंडित बाडीलाल डाह्याभाइए तथा शाहपुर कवीठामां
श्री प्रजाहितार्थ मुद्रालयमां पटेल डाह्याभाइ वलभदासे छाप्युं.

विक्रम संवत् १९७९. प्रत ५००. वीर संवत् २४४८.

किम्मत रु. २-०-०. पोष्ट रु. ०-४-०.

॥ अथ द्वितीयोऽधिकारः प्रारभ्यते ॥

हवे बीजो अधिकार प्रारंभ कराय छे ॥

तस्य च पूर्वेण सह संबंधं प्रकरणकारः स्वयमेवाह ।

अने प्रकरण कर्ता ते आ बीजा अधिकारनो प्रथम अधिकारनी साथेनो संबंध पोतेज कहे छे.

जिणधम्मं जीवा न हु,लहंति सामग्गिबाहिरा सव्वे॥माणुस्साखित्तकुलगुरु–सद्धाविरिआइया सा य॥१॥

निश्चे मनुष्य भव विगेरे सामग्री विनाना सर्वे जीवो जिनधर्मने पामता नथी. अने ते सामग्री मनुष्यभव, आर्यक्षेत्र, उत्तम कुल, सुगुरुसमागम, धर्मश्रद्धा अने धर्मकार्यमां उद्यम विगेरे छे.

व्याख्या । हुरेवकारार्थः सर्वे जीवा भव्या अभव्याश्च सामग्रीबाह्याः संतो नैव जिनधर्मं पूर्वाधिकारोपवर्णितस्वरूपं लभंते ॥

सर्वे जीवो एटले के–भव्य अने अभव्यजीवो मनुष्यभवादि सामग्री रहित छतां प्रथम अधिकारमां वर्णन करेला स्वरूपवाला जैन धर्मने नथीज पामता.

सामग्रीसद्भावे तु लभंते । तस्मादत्राधिकारे सामग्री वक्तव्येति भावः ।

वली मनुष्यभवादि सामग्रीनो योग छतां जैनधर्मने पामे छे, माटे आ बीजा अधिकारमां मनुष्यभवादि सामग्री कहेवा योग्य छे. ए भाव जाणवो.

नन्वभव्याः सामग्रीसद्भावेऽपि जिनधर्मं न लभंते । इति प्रतीतं प्रावचनिकानाम् । ततः किमेवमुच्यते ? नैवम् । श्रद्धारहितत्वेनाभव्यानां सदापि सामग्रीबाह्यत्वात् ॥

अहिं प्रतिवादी शंका करे छे—अभव्यजिवो मनुष्यभवादि सामग्रीनो योग छतां पण जिनधर्मने नथी पामता, एम सिद्धांतिकोने प्रसिद्ध छे. अर्थात् सिद्धांतना जाणनाराओए निश्चय कर्यो छे तो पछी तमे एम केम कहो छो जे मनुष्य भवादि सामग्रीनो योग होय तो जैनधर्म पामे छे. अहिं वादी समाधान करे छे के—अमारूं कहेवुं एम नथी. कारणके श्रद्धारहितपणाने लीधे अभव्यजीवोने निरंतर मनुष्यभवादि सामग्रीनुं रहितपणुं छे माटे,

अथ सामग्रीमेव नामग्राहमाह । माणुस्सेत्यादि ।

हवे मनुष्यभवादि सामग्रीनेज नामग्रहण पूर्वक वर्णन करे छे. ' माणुस्स ' ए मूलनी अर्धी गाथाथी–

सा च सामग्री मानुष्यक्षेत्रकुलगुरुश्रद्धावीर्यादिका भवति ।

अने ते सामग्री मनुष्यपणुं, उत्तमक्षेत्र, कुलगुरु, श्रद्धा अने वीर्य विगेरे होय छे.

तत्र मानुष्यं मनुष्यभवः, क्षेत्रमार्यभूमिः, कुलमार्हतम्. गुरुर्धर्मोपदेष्टा, श्रद्धा धर्मस्य परिणतिः, वीर्यं धर्मकृत्येष्वनालस्यम् । आदिशब्दाद्रूपारोग्यायुःपरिग्रहः । इयं च सर्वापि समुदिता सम्यग्बोधिनिबंधनम् ॥

तेमां मानुष्य ते मनुष्यभव, क्षेत्र ते आर्यभूमि, कुल ते श्रावकनुं कुल, गुरु ते शुद्ध धर्मनो उपदेश करनार. श्रद्धा ते धर्मनुं परिणमवुं अने वीर्य ते धर्मकार्यमां आलस्यरहितपणुं. आदिशब्दथी रूप आरोग्य आयुष्य जाणवा. वली ए सर्व सामग्री उत्तम समकीतनुं कारण कही छे.

अत एव निधिरिव दुर्गतानां पोत इव जलधिपतितानां सुधारस इव तृष्णातरलितानां सुसार्थ इव मार्गच्युतानां दीप इव तमोविप्लुतानां दुर्लभा. सेयं कर्मवशानां प्राणिनाम् ॥

माटे दरिद्रने निधाननी पेठे, समुद्रमां पडेलाने वहाणनी पेठे, तृषाथी व्याकुल थयेलाने अमृतरसनी पेठे, मार्गथी भुला पडेलाने सारा सार्थवाहनी पेठे अने अंधकारथी मूंझायलाने दीवानी पेठे कर्म वश रहेला प्राणिओने ते आ पूर्वे वर्णन करेली सामग्री दुर्लभ छे.

तत्र प्रथमं मानुष्यं दुर्लभमाह.

तेमां प्रथम मनुष्यभवनुं दुर्लभपणुं कहे छे.

दुलहं खलु माणुस्सं, सव्वुत्तमलाभमूलनीविसमम् ॥ लंभे जस्स विसिट्ठा,दसादिट्ठंता सुए दिट्ठा ॥२॥

सर्व प्रकारनां उत्तम लाभने विषे मूलनीवि (मूलद्रव्य) सरखुं मनुष्यपणुं निश्चे दुर्लभ छे. जेना आलंबनने विषे उत्तम एवा दश दृष्टांत सूत्रने विषे देखाडया छे. ॥ २ ॥

व्याख्या—खलु निश्चितं प्रथमं प्राणिनां मानुष्यं मनुष्यत्वं दुर्लभं दुःप्रापं, कथंभूतम् ? सर्वेषा-मुत्तमलाभानां 'इह भवे सम्यग्ज्ञानादीनां प्रेत्य स्वर्गापवर्गादीनां च' मूलनीविसमं मूलद्रव्यकल्पम्॥

प्रथम प्राणीओने मनुष्यपणुंज दुर्लभ छे. ए मनुष्यपणुं केवुं छे ? तो के आ भवमां सर्व एवा सम्यग् ज्ञानादिक उत्तम ला-भोना अने परभवमां स्वर्ग मोक्ष विगेरे लाभोना मूल द्रव्य समान छे.

यथाहि । मूलनीव्या चौरादिभिरनुपहतया काश्चिद्भाग्यवान् विशिष्टलाभं लभते । तथा मा-नुष्येन प्रमादादिभिरनुपहतेन भव्या अपि यथोक्तलाभमिति ॥

जेम चौरादिक वडे नहि हणायली मूलनीवि (मूलधन) थी कोइ भाग्यवान् पुरुष श्रेष्ठ एवा लाभने पामे छे. तेम प्रमाद विगेरेथी नहि हणायला मनुष्य भववडे भव्य जीवो पण कह्या प्रमाणे स्वर्गादि लाभने पामे छे.

उक्तं च । जहा उ तिणिवाणिया,मूलं घेत्तूण निग्गया ॥ एगोत्थ लभए लाभं,एगो मूलेण आगओ ॥१॥
एगो मूलंपि हारित्ता,आगओ तत्थ वाणिओ ॥ ववहारे ओवमा एसा, एवं धम्मे वियाणह ॥ २ ॥
माणुसत्तं भवे मूलं, लाभो देवगई भवे ॥ मूलच्छेएण जीवाणं, नरगातिरिक्खत्तणं धुवं ॥ ३ ॥

जेम त्रण वेपारी वाणीया मूल धन लइने वेपार अर्थे निकल्या. तेमां एके लाभ मेलव्यो, बीजो मूल धन पाछुं लाव्यो १ अने त्रीजो वेपारी तो मूल धनने पण हारी पाछो आव्यो. व्यवहारमां आ उपमा आपी छे अने ए प्रमाणे धर्ममां पण जाणवी २ तेमां मनुष्य भव ए मूल धन जाणवुं, अने लाभ मेलव्यो ते देवगति जाणवी. वत्री मूल धन रूप मनुष्य भवनो पण विच्छेद थवाथी जीवोने नारकी अने तिर्यंचपणुं निश्चय प्राप्त थाय छे. ॥ ३ ॥

अथ मानुष्यस्य दुर्लभतायां दृष्टांतानाह,

हवे मनुष्य भवना दुर्लभपणामां दृष्टांतो कहे छे.

लंभेजस्सेत्युत्तरार्द्धं स्पष्टम्, दृष्टांतसंग्रहश्चैवम् ॥

लाभे यस्स (ए मूल गाथानुं) उत्तरार्द्ध पद स्पष्ट छे अने दृष्टांत संग्रह आ प्रमाणे छे.

विप्राशनं पाशकमन्नराशिं,द्युतं मणिं स्वप्नशशांकपानम् ॥
चक्रं च कूर्मं च युगं पराणुं, दृष्टांतमाहुर्मनुजत्वलाभे ॥ १ ॥

ब्राह्मण भोजननुं, पासानुं. अन्नना समूहनुं, द्युतनुं, रत्ननुं, स्वप्नमां चंद्रपाननुं, चक्रनुं, काचबानुं अने धूंसरी तथा परमाणुनुं, मनुष्यपणानी प्राप्तिने विषे ए दश दृष्टांत कह्यां छे. ॥ ६ ॥

तत्र विप्राशनदृष्टांतः पूर्वं प्रतिपाद्यते ॥

तेमां विप्राशन (ब्राह्मणना भोजननुं) दृष्टांत प्रथम कहे छे.

कांपिल्यपत्तने ब्रह्म–दत्तोऽजनि नरेश्वरः ॥ चुलनीकुक्षिनालिनी–हंसो ब्रह्म नृपांगजः ॥१॥ यो दीर्घ-
दर्शिनं दीर्घ, दीर्घनिद्रामलंभयत् ॥ स्फुरत्खड्गलताच्छाये, श्रांतं समरकानने ॥ २ ॥
संजाते चक्रवर्त्तित्वा–भिषेके द्वादशाब्दिके ॥ फलानीव तपःकल्प–तरोः सौख्यान्यभुक्त यः ॥ ३ ॥
बहुदुःखसहायोऽभूत्, भ्राम्यतस्तस्य भूतलम् ॥ द्विजः कोपि पुरा दुस्थो, दारिद्रस्येव सेवधिः ॥४॥
स श्रुत्वा चक्रिणं ब्रह्म–दत्तं वित्ताभिलाषुकः ॥ कांपिल्यमाययौ पांथ, इव नीराशया सरः ॥ ५ ॥
सिंहद्वारं विशन् विप्र–श्चक्रिणोऽवारि वेत्रिणा ॥ क्व प्रस्थितोऽसि रेधृष्ट, तिष्ट तिष्टेति जल्पता ॥६॥

कांपिल्य नगरने विषे ब्रह्म राजानो पुत्र अने चुलनी राणीना उदररूप कमलिनीने विषे हंस समान ब्रह्म-दत्त नामनो राजा हतो. जे ब्रह्मदत्ते युद्धमां थाकी गयेला महाविचारवंत दीर्घनामना राजाने पोतानी देदीप्यमान खड्गलतानी छायामां दीर्घकालनी निद्राने पमाडयो हतो. ॥ २ ॥ वली जेणे बार वर्ष सुधी चक्रवर्तीपणानो अभिषेक थया पछी तपरूप कल्पवृक्षनां फलोनी पेठे सुखोने भोगव्यां हतां ॥ ३ ॥ पूर्वे (चक्रवर्ती पद पाम्या पहेलां) पृथ्वी उपर भमता एवा ते ब्रह्मदत्तने बहु दुःखमां दारिद्र कोइपण ब्राह्मण सहायकारी थयो हतो. ॥ ४ ॥ जेम मुसाफर जलनी इच्छाथी तलाव तरफ जाय तेम ते ब्राह्मण ब्रह्मदत्तने चक्रवर्ती थयो सांभळीने धननी इच्छा करतो छतो कांपिल्य नगरे आव्यो. ॥ ५ ॥ त्यां सिंहद्वारमां प्रवेश करता ते ब्राह्मणने अरे निर्लज्ज! क्यां जाय छे ? उभो रहे उभो रहे ? एम बोलता चक्रवर्तीना द्वारपाळे रोक्यो ॥ ६ ॥ मारे अने ब्रह्मदत्तने घणाकालनी प्रीति छे, माटे हुं तेने एक वखत मलवानी इच्छा करुं छुं. एम ते

मम च ब्रह्मदत्तस्य, चास्ति प्रीतिश्चिरंतनी ॥ तमेकदा दिदृक्षेऽह–मित्युक्ते तेन सोऽब्रवदत् ॥ ७ ॥
निष्ठिता नाकिनाथाः किं, क्षीणा वा खेचरेश्वराः ॥ नरेंद्रवृंदवंद्यांघ्रि–र्यत्त्वां मित्रीयतिस्म सः ॥८॥
श्वानेनेवाभ्रमूभर्तु–र्भिल्लेनेव दिवस्पतेः ॥ तस्य षट्खंडभूपस्य, का मैत्री दुस्थ रे त्वया ॥ ९ ॥ प-
श्यन्नपि नृपानेता–नप्राप्तावसरानिह ॥ क्षुधाकरंक रेरंक, विविक्षति कथं भवान् ॥ १० ॥ एवं
निवारितस्तेन, विप्रः क्षिप्रमपासरत् ॥ सिसाधयिषुरर्थं स्वं, बुद्ध्या द्यूतापणे गतः ॥ ११ ॥ तत्र
द्यूतकृतः कूट–बुद्धीनामाकरानिव ॥ उपाचरत्ययं पाना–शनदानादिना द्विजः ॥ १२ ॥ भूमिशा-

ब्राह्मणे कह्युं एटले द्वारपाल कहेवा लाग्यो के–॥ ७ ॥ अरे ! इंद्रो शुं निर्धन थया ! अथवा विद्याधराधिपतिओ क्षीण थया ! जे राजसमूहथी वंदन करवा योग्य चरणवालो महाराजा ब्रह्मदत्त तारी साथे मित्रता धरावे छे. ॥ ८ ॥ अरे दरिद्री ! ऐरावत हाथीनी श्वाननी साथे मित्रतानी पेठे अथवा इंद्रनी भिल्लनी साथे मित्रतानी पेठे ते छ खंडना राजानी तारी साथे मित्रता शी? ॥ ९ ॥ हे क्षुधानां पात्र ! हे रांक ! अहिं तो ब्रह्मदत्त महाराजाने मलवानी वाट जोता आ बीजा राजाओने अवसर पण मलतो नथी, तो पछी तुं केम प्रवेश करवानी इच्छा करे छे ? ॥ १० ॥ ए प्रमाणे द्वारपाले निषेधेलो ते ब्राह्मण तुरत पाछो वल्यो अने बुद्धिथी पोताना अर्थने साधवानी इच्छा करतो थको जुगारीनी बजारमां गयो. ॥ ११ ॥ त्यां ए ब्राह्मण कपट बुद्धिनी खाण सरखा जुगारीनी पान भोजन विगेरेथी सेवा करवा लाग्यो ॥ १२ ॥ तुं पृथ्वी उपर सूई रहेनारा, एक कोपीन

यिषु कोपीन–वस्त्रेषु विरसाशिषु ॥ परद्रव्येकतानेषु, त्वं किमस्मासु लिप्ससे ॥ १३ ॥ तैरित्युक्तो द्विजोऽवादीत् ,सौम्यास्तां दत्थ मे मतिम् ॥ प्रागुबद्धसौहृदश्चक्री, यया संगच्छते मम ॥ १४॥ न मे वित्तं न मे मित्रं, न मे वस्त्रादिडंबरः ॥ किंतु मत्यैव युष्माक–महं द्दक्षामि चक्रिणम् ॥ १५ ॥ तेऽपि तं शिक्षयंतिस्म, ध्वजं द्विज पटच्चरैः ॥ विधायोत्तंभयेरुच्चै–रेवं द्दष्टासि भूपतिम् ॥ १६ ॥ सोऽथ संगृह्य सकला–न्युपानच्छूर्प्पवाससाम् ॥ रजोमहमहीनाथ, इव चक्रे नवं ध्वजम् ॥ १७ ॥ राजपाटिकया प्रात–र्यदा चक्री विनिर्ययौ ॥ निजं ध्वजं समुत्तभ्य, तदोच्चस्तस्थिवान् द्विजः ॥

(लंगोटी) रूप वस्त्रवाला, रस विनानुं भोजन करनारा अने पारका धननीज इच्छा करनारा अमारे विषे शुं मेलववानी इच्छा करे छे ? ॥ १३ ॥ ए प्रमाणे ते जुगारी लोकोए पूछयुं एटले ब्राह्मणे कह्युं के–हे सौम्यो ! मने तेवी बुद्धि आपो के जे बुद्धिथी पूर्वे बंधायली मित्रतावालो चक्रवर्ती मने मले ॥ १४ ॥ मारी पासे धन नथी, मारी पासे मित्र नथी, तेम मारी पासे वस्त्रादिकनो आडंबर नथी. परंतु तमारी बुद्धिथीज हुं चक्रवर्तीने मलवानी इच्छा करुं छुं. ॥ १५ ॥ पछी तेओए पण ते ब्राह्मणने शीखवाडयुं के, हे द्विज! तुं जीर्ण वस्त्र विगेरेथी ध्वजा करीने उंची बांध, एम करवाथी ब्रह्मदत्तने मली शकीश. पछी ते ब्राह्मणे जोडा सुपडा अने वस्त्रना ककडाओने एकठा करी होलीना राजानी पेठे नवीन ध्वजा करी. ॥ १७ ॥ पछी सवारे ज्यारे चक्रवर्ती रयवाडीए निकल्यो त्यारे ते ब्राह्मण पोतानी ध्वजाने उंची करीने उभो रह्यो. ॥ १८ ॥ जो के सेवा करवा आवेला

॥ १८ ॥ सेवायातनृपव्रात–ध्वजेष्वभ्रलिहेष्वपि ॥ चक्रिणो दृग् विशश्राम, तस्मिन्नेव नवे ध्वजे
॥ १९ ॥ कः केन वा कुतो हेतोः, केतुरस्त्ययमुच्छ्रितः ॥ इत्युक्ता भूभुजा भृत्याः, द्विजं प्रति
दधाविरे ॥ २० ॥ ध्वजोत्तंभनहेतुं तै–रनुयुक्तो द्विजो जगौ ॥ निदध्यासामि चक्रेशं, पूर्वमित्रं धि-
यानया ॥ २१ ॥ त्यक्त्वा गृहगृहापुत्रा–नागां यस्मै बभुव सः ॥ चक्री चक्रवतो द्राक्षा, गुल्मवद्दुर्ल-
भो मम ॥ २२ ॥ श्रुत्वेति चक्रिणः सर्वं, ते तदुक्तं न्यवेदयन् ॥ चिरोपकारिणं धैर्या–धारः सस्मार
सोऽपि तम् ॥ २३ ॥ मास्म वेलाविलंबोऽभू–त्तमानयत सत्वरम् ॥ इति भर्तुर्गिरा भृत्या–स्तं द्वि-
जन्मानमाह्वयत् ॥ २४ ॥ तमूर्त्तमिव दारिद्र्यं, समुत्सृज्य ध्वजं द्विजः ॥ दधावे विस्मयस्मेरै–र्दत्त

अनेक राजाओना पटमंडपनी ध्वजाओ आकाशमां उछली रही हती तो पण चक्रवर्तीनी दृष्टि तो तेज नवी ध्वजा उपर चोटी. ॥१९॥पछी कया पुरुषे शा कारणथी आ केवी ध्वजा उंची करी छे ? एम चक्रवर्तीए पूछेला सेवको ब्राह्मण तरफ दोडया.२० तेमणे तेने ध्वजा उंची करवानुं कारण पूछ्युं एटले ब्राह्मणे कह्युं के–आ ध्वजा उंची करवानी बुद्धिथी हुं मारा पूर्वना मित्र चक्रवर्तीने मलवानी इच्छा करुं छुं।२१।जेने माटे हुं घर स्त्री अने पुत्रने त्यजी दइ अहिं आव्यो ते चक्रवर्ती तो मने गधेडाने दराखनी पेठे दुर्लभ थई पडयो छे.।२२। ब्राह्मणनां आवां वचन सांभलीने सेवकोए ते ब्राह्मणनुं कहेलुं सर्व ब्रह्मदत्तने कह्युं. धैर्यना आधार एवा ते ब्रह्मदत्तने पण बहु वखत उपकार करनारो ते ब्राह्मण सांभरी आव्यो ॥२३॥ वेला विलंब न थाओ, तेने तुरत लावो. एवी राजानी वाणीथी सेवको तुरत ते ब्राह्मणने बोलावी लाव्या. ॥ २४ ॥ मूर्तिमंत दारिद्रना सरखी ते ध्वजाने त्यजी दइ ब्रा-

वर्मा नरेश्वरैः ॥ २५ ॥ चक्री कांचनभुषारुक्–पिंजरस्त्यक्तकुंजरः ॥ उत्पाटित इव प्रेम्णा, तमागच्छंतमभ्यगात् ॥ २६ ॥ नमतो नेत्ररोगीव, यो नः कथमपीक्षते ॥ सोऽमुं दरिद्रमभ्येति, प्रीत्या कस्येदमुच्यते ॥ २७ ॥ विज्ञापितोऽपि योऽस्माभि–र्जल्पत्यल्पं गलातवत् ॥ सोऽमुं विवक्षति स्वैरं, स्वामित्वं ह्यसमंजसम् ॥ २८ ॥ इति ध्यायत्सु भुपेषु, चक्री दत्ताशिषं द्विजम् ॥ दृढमालिंग्य चारोप्य, गर्जेंद्रमिदमालपत् ॥ २९ ॥ उपकारास्त्वया कृता, आपद्यापन्नवत्सल ॥ क्षणं मम न मुंचंति, चेतो न्यासीकृता इव ॥३०॥ अमी गजा अमी अश्वा, अमी कोशा अमूः श्रियः॥

ब्राह्मण पण विस्मयथी हसता एवा राजाओए आपेला मार्गे ब्रह्मदत्त सामे उतावलो जवा लाग्यो. ॥ २५ ॥ सुवर्णना आभूषणथी पीली कांतिवालो अने हाथी उपरथी नीचे उतरेलो ब्रह्मदत्त पण जाणे प्रेमथी उपाडेलो होयनी ? एम आवता एवा ते ब्राह्मणनी सामे चाल्यो. ॥ २६ ॥ जे नमन करता एवा अमने नेत्ररोगीनी पेठे महाकष्टथी जूए छे. ते आ चक्रवर्ति दरिद्रना सामे प्रीतिथी जाय छे. आ वात कोने कहीए ! ॥ २७ ॥ अमाराथी विनंति करायलो पण जे ब्रह्मदत्त गलुं झलायलानी पेठे थोडुं बोले छे, ते आ दरिद्रने पोतानी मरजी प्रमाणे बोलावे छे. माटे एनुं स्वामीपणुं निश्चे अयोग्य देखाय छे. २८ ॥ ए प्रमाणे बीजा राजाओ विचार करता हता एवामां चक्रवर्ती ब्रह्मदत्ते आशीष आपता एवा ते ब्राह्मणने दृढ आलिंगन करीने अने हाथी उपर बेसारीने आ प्रमाणे कहुं. ॥ २९ ॥ हे आपतिमां हितकारी ! आपत्तिमां तें करेला उपकारो चोटेलानी पेठे मारा चित्तने क्षणवार मूकता नथी. ॥ ३० ॥ आ हाथी आ घोडा आ कोश अने आ संपतिओ एमांथी तने जे

एषु स्वेप्सितमादाय, तेभ्यो मामनृणीकुरु ॥ ३१ ॥ स प्रोचे तनुतृष्णस्तं, प्राक् स्वसद्मनि भोजनम् ॥ अदीनारंभदीनारं, दक्षिणायां च देहि मे ॥ ३२ ॥ ततो भरतसीमांतं, सर्वसद्मसु दापय ॥ दक्षिणायुक्तमेकैकं, भोजनं भो जनेश्वर ॥ ३३ ॥ भुक्त्वा सर्वत्र याचिष्ये, भूयस्त्वामेव भोजनम् ॥ स्वामिन्नेवं त्वत्प्रसादा–दीषदाढयंभवं मया ॥ ३४ ॥ आः किं याचितवानेष, मयि तुष्टे नरेश्वरे ॥ यद्वांभः कियदादत्ते, वार्द्धौ क्षिप्तोऽप्युदंचकः ॥ ३५ ॥ स्वानस्तुष्टेऽपि देवेंद्रे, शश्वद्वांतं समीहते ॥ स्वचंचुपुटपूर्तिं च, शालेये फलिते द्विजः ॥ ३६ ॥ इष्टं याचति भिक्षाको, भि-

इच्छित होय ते लइने तुं ते तारा उपकारथकी मने ऋणरहित कर. ॥ ३१ ॥ पछी थोडी तृष्णावाला ते ब्राह्मणे ब्रह्मदत्तने कह्युं के-प्रथम पोतानां घरने विषे भोजन करावी दक्षिणामां शरुआतथी उत्तम एक सोना महोर मने आप. ॥ ३२ ॥ हे महाराजा ! पछी भरत क्षेत्रना सीमाडा सुधी सर्वे घरने विषे दक्षिणा सहित एकेकुं भोजन अपाव. ॥ ३३ ॥ अने हुं पण सर्व घरने विषे भोजन करी फरी तारी पासे भोजन मागीश. हे स्वामिन् । एम करवाथी तारा प्रसादने लीधे हुं थोडो धनवंत थाउं ॥ ३४ ॥ अरे ! महाराजा एवो हुं प्रसन्न थया छतां एणे आ शुं माग्युं ? अथवा तो समुद्रमां नाखेलो एवो पण घडो केटलुं पाणी लइ शके ? ॥ ३५ ॥ देवोनो राजा प्रसन्न थाय तो पण कुतरो तो निरंतर वमन करेला पदार्थोनी इच्छा करे छे, अने डांगरनुं क्षेत्र फल्युं होय तो पण पक्षी तो पोतानी चांचमां माय तेटलुंज ग्रहण करे छे. ॥ ३६ ॥ भीखारी कल्पवृक्ष पासेथी

क्षापात्रं सुरदुमम् ॥ यांचापि प्रायसः पुसां, प्रतिष्टामनुवर्त्तते ॥ ३७ ॥ आदातुं वा प्रदातुं वा, भवेन्न प्रभुरप्रभुः ॥ सरसां सूर एवेष्टे, शोषणे पोषणेऽपि वा ॥ ३८ ॥ ध्यात्वेति भुभुजाऽभोजि, विप्रः स प्राक् सदक्षिणम् ॥ अंतःपुरीसहस्त्रैश्च, चतुषष्ट्या ततः परम् ॥ ३९ ॥ ततो द्वात्रिंशता राज–सहस्त्रैः क्षात्रियैस्ततः ॥ इभ्यैः प्रकृतिभिर्द्रंग–ग्रामादिषू ततः क्रमात् ॥४०॥ सोऽयं द्विजो भारतमंदिरेषु, सर्वेषु भुक्त्वा भरताधिपस्य॥ भुंजीत भूयो भवने कदापि, भजेद्धर्मा न पुनर्नृजन्म ॥४१॥

इति प्रथमो दृष्टांतः

पण दृढ भिक्षा पात्रने मागे छे. माटे याचना पण घणुं करीने पुरुषोनी प्रतिष्ठाने (महत्त्वने) अनुसरे छे. ॥३७॥ जे समर्थ होय ते लेवामां अथवा तो आपवामां पण असमर्थ न थाय. एक सूर्यज तलावोने शोषण अथवा पोषण करवामां समर्थ छे. ॥ ३८॥ एम विचार करीने ब्रह्मदत्त राजाए ते ब्राह्मणने प्रथम दक्षिणा सहित भोजन कराव्युं. अने त्यार पछी चोसठ हजार अंतःपुरनी स्त्रीओए भोजन कराव्युं. ॥ ३९ ॥ पछी बत्रीस हजार राजाओए, पछी क्षत्रिओए, वेपारीओए, पछी अनुक्रमे देश गाम विगेरेमां प्रजाओए भोजन कराव्युं ॥ ४० ॥ ते आ ब्राह्मण सर्वे एवा भरतक्षेत्रनां घरोने विषे भोजन करीने कोइ वखते पण चक्रवर्तिनां घरने विषे फरी भोजन करे, परंतु अधर्मी एवो माणस फरी मनुष्य भव न पामे. ॥४१॥ ए प्रमाणे पहेलो दृष्टांत कह्यो.

अथ पाशकदृष्टांतः

हवे बीजो पाशकनो दृष्टांत कहे छे.

अस्त्यत्र भरतक्षेत्रे, गोल्लदेशो मनोहरः ॥ तत्राभूच्चणकग्राम–वासी चणिरिति द्विजः ॥ १ ॥
स चतुर्दशविद्याब्धि–पारदृश्वा शुभाशयः ॥ अर्हद्धर्मे दधौ स्थैर्य, सांद्रद्रुम इव द्विजः ॥ २ ॥
अन्यदा पुण्यदानेन, प्रीणयंतो जगज्जनम् ॥ इयुर्ज्ञानक्रियासत्रं, तत्र सागरसूरयः ॥ ३ ॥ स्वगृ-
हाधित्यकायां तान्, विप्रः शांतानतिष्ठिपत् ॥ अभिगमपरिणामः, प्राणिनो निर्वृताविव ॥ ४ ॥
नाम्ना चणेश्वरी तस्य, कांतासूत सूतं तदा ॥ प्ररूढदाढमाजन्म, विंध्यभूरिव सिंधुरम् ॥ ५ ॥

आ भरत क्षेत्रने विषे मनोहर गोल्ल देश छे. त्यां चणक गाममां रहेनारो चणि नामनो ब्राह्मण हतो. ॥ १ ॥ पुष्पफलवाळा मनोहर एवा वृक्षने विषे पक्षिओ जेम स्थिरता पामे तेम चौद विद्यारूप समुद्रनो पार पामेलो अने शुभ विचारवालो ते ब्राह्मण अरिहंत धर्मने विषे स्थिरता पाम्यो हतो. ॥ २ ॥ कोइ वखते ते चणक गाममां धर्मदानथी विश्वना लोकने आनंद पमाडता तेमज ज्ञान तथा क्रियानी दानशाळा समान सागर सूरि आव्या. ॥ ३ ॥ जेम प्राणिओने मोक्षमां निवास करावे तेम मनोहर परिणामवाला ब्राह्मणे शांत एवा ते मुनिओने पोतानां घरनी मेडी उपर निवास कराव्यो. ॥४॥ विंध्याचल पर्वतनी भूमि हाथीने जेम जन्म आपे तेम ते चणकनी चणेश्वरी नामनी स्त्रीये ते वखते जन्मथी आरंभीने उगेला दांतवाला पुत्रने जन्म आप्यो. ॥ ५ ॥ पछी दशमे दिवसे चाणिक्य नाम पाडेला ते पुत्रने गुरुनुं वंदन करावीने चणके गुरु पासे दाढावृत्तांत कह्युं.

कृतचाणिक्यनामानं, तनयं दशमे दिने ॥ वंदयित्वा गुरून् दाढा–वृत्तांतमभणच्च तम् ॥ ६ ॥ बालोऽयं भूपतिर्भावी–त्युक्ते श्रीगुरुणा चणिः॥ संतोषसेवधिर्गत्वा, गृहांतश्चेत्यचिंतयत् ॥ ७॥ राज्य-मुग्रनरकार्तिकारणं, राज्यमग्र्यशमसौख्यदारणम् ॥ राज्यमाज्यामिव ही प्रमेहिनां, देहिनां परिणतौ न सुंदरम् ॥८॥ जघर्ष सोऽथ तद्दाढा,बालकुंचिकया रयात् ॥ अबोध्यत च तद्वृत्तं,चणिना गणनायकः ॥९॥ गुरुः प्रोचे महाभाग,किं बालोऽयं कदर्थितः॥भाव्यं यद्यस्य तत्तस्य, भवत्येव न संशयः॥१०॥ त्वया यद्यप्यघृष्यंत, दाढा बालस्तथाप्यसौ ॥ विंबेनांतरितो भोक्ता, राज्यं प्राज्यपराक्रमः॥११॥

॥ ६ ॥ " आ बालक राजा थशे. " एम गुरुए कह्युं एटले संतोषनी मर्यादावालो चणि घरमां आवीने आ प्रमाणे विचार करवा लाग्यो के–॥ ७ ॥ राज्य ए उग्र नरकनी पीडानुं कारण छे. तेमज राज्य ए श्रेष्ठ शमतारूप सुखने विदारण करनारुं छे. वली आश्चर्य छे के–राज्य ए प्रमेहवालाने घीनी पेठे प्राणीओने परिणामे सुंदर नथी. ॥ ८ ॥ पछी चणिए ते दाढा बाला कुंचिवडे वेगथी घसी नाखी अने ते वृत्तांत तेणे सागर सूरिने कह्युं. ॥ ९ ॥ गुरुए कह्युं. हे महाभाग ! तें आ बालकने शा माटे दुःख दीधुं ? जे जेने थवानुं छे ते तेने थायज छे एमां संशय नथी. ॥ १० ॥ जो के तें दाढा घसी नाखी छे तो पण महापराक्रमी आ बालक बिंबथी ढंकायो छतां राज्यने भोगवशे. ॥ ११ ॥ पछी पिताए वृद्धि पामता ए पुत्रने सर्व कला-

पित्रा प्रवर्द्धमानोऽसौ, पाठितः सकलाः कलाः ॥ अनुरूपां द्विजकन्यां, यौवने पर्यणाय्यत ॥ १२ ॥
काले ताते दिवं याते, द्रव्यजाते गतस्पृहः॥ अपालयत् पितुः कोश–मिव संतोषमेव सः ॥ १३ ॥
अन्यदा बंधुवीवाहे, महोत्साहेन वरर्स्यति ॥ पितुर्गेहमतिस्नेहा–द्ययौ चाणिक्यगेहिनी ॥ १४ ॥
अन्या अप्याययुस्तस्याः, स्वसारः सारवैभवाः ॥ सख्यादिसहिता राज–महिष्य इव लीलया॥१५॥
ता उदुढा धनप्रौढै–रित्यतिव्याकुलैरपि ॥ मातापित्रादिभिर्गेह–मानीयंत सगौरवम् ॥ १६ ॥
अभ्यंगोद्वर्त्तनस्नान–विलेपनविभूषणैः ॥ संमान्यंते स्म ता देव्य, इव सर्वैः ससंभ्रमम् ॥ १७ ॥

ओनो अभ्यास कराव्यो, अने यौवनावस्थामां योग्य एवी ब्राह्मणनी पुत्री परणावी. ॥ १२ ॥ अवसरे पिता मृत्यु पाम्यो एटले द्रव्य समूहने विषे निस्पृह एवो ते चाणिक्य पितानो भंडार होयनी ? एम संतोषनेज पालन करवा लाग्यो. ॥ १३ ॥ कोइ वखते मोटा उत्सवथी भाईनो वीवाह थतो होवाथी चाणिक्यनी स्त्री घणा स्नेहथी पिताने घेर गई. ॥ १४ ॥ ते वखते तेनी बीजी पण उत्तम वैभववाली बहेनो,सखीओ विगेरे सहित शोभाथी जाणे राजानी पटराणी होयनी ? एवी थईने आवी हती.१५ ते बीजी बहेनो धनवंतनी साथे परणेली होवाथी तेमने अति व्याकुल एवाय पण माता पितादि स्वजनोए गौरव सहित घरे तेडावी हती.॥१६॥ शरीरे तेल चोपडवुं,स्नान करवुं.विलेपन पूर्वक आभूषण धारण करवुं. इत्यादिकथी ते बहेनोने सर्वे माणसो भ्रांतिथी देवीओना सरखी मानता हता. ॥ १७ ॥ अने चाणिक्यपत्नी निर्धन होवाथी ते बहेनोनी दासीनी पेठे दिवस रात

चाणिक्यपत्नी निःस्वेति,तैर्दासीव दिवानिशम् ॥ अकारि कर्म्म मध्यान्हे,यद्वा तद्वाप्यभोजि च॥१८॥
कल्पवल्लीषु कर्कंधु–मरालीष्विव वायसी ॥ घनश्रीकासु निःश्रीका, ददृशे सोदरीषु सा ॥ १९ ॥
पितुस्ता दिव्यवस्त्राणि, विवाहादनुलेभिरे ॥ लेभे चाणिक्यपत्नी तु, वराशिमपि कष्टतः ॥ २० ॥
बंधुभिः सह भूत्वा ताः, प्राप्यंत श्वशुरालयम् ॥ दीना केनापि सार्थेन, प्राहीयत चणिस्नुषा॥२१॥
द्रव्यप्राणपरित्यागे, सा प्राप्ता पितृमंदिरम् ॥ युक्तं दुःखाग्निना दाहे, ववले यत्तदद्भुतम् ॥ २२ ॥
पितृधिक्कारदावोष्म–तप्ता वाष्पायते स्म सा ॥ इला मिलितमेघांबु–रिव संजग्मुषी प्रियम् ॥ २३ ॥

काम करे अने मध्यान्ह वखते एठुं जुठुं जे होय ते भोजन पण करे. ॥१८॥ कल्प वेल्लोमां बोरडीनी पेठे, राज हंसीओमां कागडीनी पेठे अने धनवतींमां निर्धननी पेठे ते चाणिक्य पत्नी पोतानी बहेनोमां देखाती हती. ॥ १९ ॥ ज्यारे विवाहनी पाछल ते बहेनोने पिता तरफथी भेटमां दिव्य वस्त्रो मल्यां त्यारे वली चाणिक्यनी स्त्रीने पण एक जाडी शाडी महा कष्टथी मली. ॥२०॥ ते बहेनो पोताना बंधुओने साथे लइने सासरे गई, अर्थात् भाईओ तेमने मूकवा गया त्यारे दीन एवी ते चाणिक्यपत्नी कोइ पण साथनी संगाते पोताने सासरे गई. ॥ २१ ॥ द्रव्यरूप प्राणना नाशथी ते चाणिक्यस्त्री पिताने घरे अथवा स्मशाने प्राप्त थई हती. अर्थात् निर्धन अवस्थामां पुत्रीए पिताने घरे जवुं ए स्मशानमां जवा तुल्य छे. त्यांथी वली दुःखरूप अग्निवडे दाझ्या छतां जे पाछुं वल्वुं तेनो आश्चर्यकारक छे. ॥ २२ ॥ पिताना धिक्काररूप दावानलना तापथी तप्त थयेली ते चाणिक्यस्त्री

अस्थानव्रणवद्वक्तु–मशक्ता पितृहिलनम् ॥ भर्त्रा निर्बंधतः पृष्टा, कथंचन जगाद सा ॥ २४ ॥
ततो दध्यौ स चाणिक्यो,माणिक्योज्वलबुद्धिभूः॥ लोके श्रीरेव गौरव्या,न कुलं न कला अपि॥२५॥
आस्तां यदखिलश्रीमा–न्नरः स्याज्जगतः प्रियः॥ काष्ठं श्रीखंडनामापि, पश्य कस्य न वल्लभम् ॥ २६॥
साक्षरोऽपि सुवृत्तोऽपि, रूपवानपि रूपकः ॥ न विभाति यथा द्रव्य–हीनस्तद्वत्पुमानपि ॥ २७ ॥
पंकिलो जलनाथोऽपि, क्षारः कुग्राहभूरपि ॥ कैः सादरैर्न सेव्येत, श्रीतात इति सागरः ॥ २८ ॥

मेघ जलथी सिंचन थती पृथ्वीनी पेठे पोताना पतिने सन्मुख जती छती रोवा लागी. ॥ २३ ॥ गुप्तस्थानमां थयेला गुमडानी पेठे पिताथी थयेलुं पोतानुं अपमान कहेवाने असमर्थ छतां ते चाणिक्यस्त्रीए पतिना आग्रहथी सर्व वृत्तांत महा कष्टे पतिने कही संभळाव्यो. ॥२४॥ पछी माणिक्य समान उज्वल बुद्धिवालो ते चाणिक्य विचार करवा लाग्यो के–लोकमां लक्ष्मीज मोटाई आपनारी छे, कुल नथी अने कला पण नथी. २५ ॥ २५ ॥ जे सर्व प्रकारनी लक्ष्मीवालो माणस जगतने प्रिय थाय ते तो दूर रहो, परंतु जूओ श्रीखंड नामनुं लाकडुं पण कोने प्रिय नथी ? अर्थात् सर्वने प्रिय थाय छे. ॥ २६ ॥ विद्वान, सारा आचरणवालो अने रूपवालो एवो पण पुरुष धन विना खोटा रुपीयानी पेठे शोभतो नथी. ॥२७॥ जो के समुद्र पण कादव वालो, खारो अने घणा जलजंतुओवालो होय छे तो पण लक्ष्मीनो पिता होवाथी ते कोनावडे आदरथी नथी सेवातो ? ॥२८॥ रुद

शास्त्रोक्त्या मुखरः शमेन विधुरः स्थाम्ना पतंगोपमः, वाक्स्थैर्येण कदाग्रही ऋजुतया मूर्खो धिया धूर्तकः ॥ संतुष्ट्याप्यलसो भ्रमीव कलयाप्येवं यया वर्जितो, ध्यतोग्र्यद्गुणोऽपि हंत मनुजस्तस्यै नमोऽस्तु श्रिये ॥ २९ ॥ श्रीर्द्विजैर्याच्यया लभ्या, योग्या यांचापि मे नृप ॥ पर्जन्यवर्जमन्येभ्यो, नांभो याचेत चातकः ॥३०॥ तद्याचे पाटलीपुत्र–स्वामिनं नंदभूपतिम् ॥ वैवर्ण्यं याचकास्येषु, सुवर्णैः परिमार्ष्टि यः ॥३१॥ ध्यात्वेति सोऽगमल्लोभ–सहायः पाटलीपुरम् ॥ मनोरथरथारोह–ध्वस्तवैहारिक क्रमः ॥३२॥ सोऽविशन्मंदिरं प्रात–र्नांदमानंदमेदुरः ॥ दैवाद्दौवारिकेणापि, न वायुरिव वारितः ॥३३॥

थाय छे के, शास्त्रवचन बोलवाथी वाचाल, शमता राखवाथी विकल, बलीष्टपणाथी पतंगनी उपमावालो, बोल्युं पालवाथी कदाग्रही, सरलपणाथी मूर्ख, बुद्धिना चातुर्यपणाथी धूर्त, संतोषथी आलसु, कलाथी भ्रमवालो. एम जेना विना उत्तम गुण वालो पण माणस दूषण पमाडाय छे, ते लक्ष्मी देवीने नमस्कार थाओ. ॥ २९ ॥ ब्राह्मणो लक्ष्मीने याचनाथी मेलवे छे, मारे राजा पासे याचना करवी ते योग्य छे. कारण चातक पक्षी पण मेघ विना बीजानी पासे पाणी पण मागतो नथी. ॥३०॥ माटे पाटलीपुरना स्वामी नंदराजानी पासे याचना करुं के, जे राजा याचकनां मुखने विषे थयेली श्यामता सुवर्णथी दूर करे छे. अर्थात् याचकोने सुवर्णनां दान आपे छे. ॥ ३१ ॥ एम विचार करीने लोभनी सहायवालो अने मनोरथरूप रथउपर बेसवाथी रस्ताना थाक विनानो ते चाणिक्य पाटलीपुत्र नगरे गयो. ॥ ३२ ॥ त्यां आनंद पामेला तेणे सवारमां नंद राजाना मंदिरमां प्रवेश कर्यो. वली दैवयोगथी द्वारपाल पण वायुनी पेठे प्रवेश करता तेने रोकी शक्यो नहीं. ॥३३॥ त्यां सिंह समान पराक्रम

सिंहासनेषु नांदेषु, नवसु क्रमवर्त्तिषु ॥ आद्यं सिंहासनं सिंह—शक्तिरध्यास्त तत्र सः ॥ ३४ ॥
परिमार्ष्टुं सभां प्रात—रायाता राजकिंकरी ॥ मूलसिंहासनासीनं, द्विजं वीक्ष्य दधौ रुषम् ॥ ३५॥
उचे च रे द्विज द्वेधा, दधानो दीर्घसूत्रताम् ॥ सिंहासनेऽत्र भूभर्तु—रपि पूज्यो निषीदसे ॥ ३६ ॥
तवासनेऽत्र भेकस्य, स्वर्णांबुज इव स्थितिः ॥ न युक्तेति तया प्रोक्त—स्तत्र दंडं न्यधत्त सः ॥३७॥
भेजे सिंहासनं चान्य—त्ततोऽप्युत्थापितस्तया ॥ मुक्त्वा कमंडलुं तत्र, तत्तृतीयं स शिश्रिये ॥३८॥
पुनस्तयोत्थाप्यमानो—ऽरौत्सीत् सर्वासनानि सः ॥ पादूपवीतवैकक्षा—क्षमालाच्छत्रकैरपि ॥ ३९ ॥

वाळो ते चाणिक्य नंद राजाना अनुक्रमे गोठवी राखेला नव सिंहासनोमानां प्रथम सिंहासन उपर बेसी गयो. ॥ ३४ ॥ आ वखते सवारमां सभास्थानने वाळवा माटे आवेली दासीये मुख्य सिंहासन उपर बेठेला ब्राह्मणने जोइने क्रोध कर्यो .३५ अने कहेवा लागी के—अरे ब्राह्मण ! बे प्रकारे दीर्घसूत्रताने (जनोइ तथा दारिद्र्यने) धारण करनो एवो पण पूज्य तुं आ राजाना सिंहासन उपर बेठो छे ? ॥३६॥ सुवर्णना कमळ उपर देडकाना निवासनी पेठे आ सिंहासन उपर तारे बेसवुं योग्य नथी, एम ते दासीये कह्युं एटले चाणिक्ये ते सिंहासन उपर पोतानो दंड मूक्यो. ॥३७॥ अने पोते बीजा सिंहासन उपर बेठो. तेथकी पण दासीये उठाड्यो एटले ते बीजा सिंहासन उपर कमंडळ मूकीने ते चाणिक्य पोते त्रीजा सिंहासन उपर बेठो. ३८ वळी ते दासीये उठाडेला चाणिक्ये चांखडी, जनोई, पासे राखवानुं वस्त्र, रुद्राक्षमाळा अने छत्र विगेरेथी पण सर्व सिंहासनो रोकी दीधां. ॥३९॥

राज्याधिष्ठातृवत्तेना–क्रांते सिंहासनेऽतिमे ॥ नंदः पुरोधसा सत्रा, तत्रायासीन्नरेश्वरः ॥ ४० ॥ कोऽपि राज्ञा सहायातः, सिद्धपुत्रोऽवदत्तदा ॥ अहो आक्रम्य नंदस्य, राज्यमेष द्विजः स्थितः ॥ ॥ ४१ ॥ याहि याहीति जल्पंत्या, स्वामिदृग्ज्वलदीप्तया ॥ आशु निर्वासितो दास्या, स लेष्टुरिव संसदः ॥ ४२ ॥ यज्ञसूत्रं रुपास्फोटय, गुंजापुंजायितेक्षणः ॥ परिस्पृश्य जलं विप्रः, प्रत्यज्ञासीदिदं तदा ॥ ४३ ॥ अतिकठिनमनम्रोत्तुंगमूर्द्धानमुच्चैः, पटुकपटमुदंचत्खड्गमुत्तालसालम् ॥ अहमनुपहतौजा मंक्षु कल्पांतकाला–निल इव धरणीद्रं नंदमुत्पाटयामि ॥ ४४ ॥ अपनेया मया पूर्ण–प्र-

पछी राज्यना अधिष्ठायकनी पेठे ते चाणिक्य छेल्ला सिंहासन उपर बेठो एवामां नंदराजा पुरोहित सहित त्यां सभामां आव्यो. ॥ ४० ॥ ते वखते नंद राजानी साथे आवेलो कोइ पण सिद्ध पुत्र कहेवा लाग्यो के– अहो ! नंदराजानुं अपमान करीने आ ब्राह्मण राज्यासन उपर बेठेलो छे ! ! ! ॥४१॥ आ वखते नंदराजानी दृष्टिना बलथी देदिप्यमान थयेली अने नासी जा नासी जा एम बोलती दासीये माटीना ढेफानी पेठे सभामांथी ते चाणिक्यने तुरत काढी मूक्यो. ॥ ४२ ॥ ते वखते क्रोधथी यज्ञसूत्र (जनोइ) ने तोडी नाखी चणोठीना समूह समान राता नेत्रवाला ते ब्राह्मणे हाथमां जल लइ आ प्रमाणे प्रतिज्ञा करी के–॥ ४३ ॥ कल्पांतकालना पवननी पेठे महापराक्रमी एवो हुं अत्यंत कठीण, नम्रता रहित, उंचा मस्तकवाला, घणा कपटवाला, मोटा खड्गवाला अने उंचा घरवाला राजा नंदने शीघ्र उखाडी नाखीश. ॥ ४४ ॥ अने त्यारेज पूर्ण प्रतिज्ञावाला

तिज्ञेनेयमित्यसौ ॥ बबंध मस्तके गाढ—गर्वग्रंथिसखी शिखा ॥ ४५ ॥ यत्किंचिद्वक्ति ही क्रोधा—वे-
शादेष द्विजब्रुवः ॥ तत्किं प्रत्युच्यतेऽस्येति, क्षितीशस्तमुपेक्षत ॥ ४६ ॥ भूतिस्थाने पराभूतिं, प्राप्तो
भूपतिसद्मनि ॥ निर्गतो नगरादाशु, सोऽभिमानीति दध्यिवान् ॥ ४७ ॥ अशक्तिना प्रतिज्ञातं,
मया राभसिकेन यत् ॥ तत्समारोढुमारेभे, पंगुना मेरुभूधरः ॥ ४८॥ प्रातिज्ञा न क्रियते प्राक्, कृता
चेत्तर्हि पूर्यते ॥ अपूरितप्रतिज्ञस्य, जीवितान्मृत्युरुत्तमः ॥ ४९ ॥ एवं चिंतयतस्तस्य, तत्स्मृतं
यत्पितुः पुरः ॥ बिंबांतरितराजत्व—मस्यादिश्यत सूरिभिः ॥ ५० ॥ परिव्राजकवेषेण, बिंबं लब्धुं

मारे आ दूर करवी, एम कहीने ए चाणिक्ये पोतानां मस्तक उपर गाढ गर्वनी गांठनी सखी सरखी शिखाग्रंथी बांधी. ।४५।
"निश्चे आ जातिमात्रे जीवनारो ब्राह्मण क्रोधना आवेशथी जे कांइ कहे छे तो एने शुं उत्तर आपीए" एम विचारी राजा
नंदे तेनी उपेक्षा करी. ॥ ४६ ॥ पछी समृद्धि पामवाना स्थानरूप राजगृहने विषे पराभव पामेलो ते अभिमानी चाणिक्य
नगरथी तुरत बहार निकली आ प्रमाणे विचार करवा लाग्यो. ॥ ४७ ॥ शक्ति नहि छतां में उतावलथी जे प्रतिज्ञा करी छे,
ते पांगला माणसे मेरु पर्वत उपर चडवा जेवुं आरंभ्युं छे. ॥ ४८ ॥ प्रथम तो प्रतिज्ञा करवीज नहोती ? अने जो करी तो ते
पुरी करवी. कारण प्रतिज्ञा पूर्ण न करनारने जीववाथी मृत्यु उत्तम छे. ॥ ४९ ॥ ए प्रमाणे विचार करता ते चाणिक्यने ते
वात याद आवी, जे पितानी आगल सूरिए चाणिक्यने प्रतिबिंब अंतरित राज्य कह्युं हतुं. ॥ ५० ॥ पछी प्रतिबिंब पामवा

भ्रमंस्ततः ॥ मयुरपोषकग्रामं, सोऽगमन्नादमन्यदा ॥ ५१ ॥ संप्राप्तस्तत्र भिक्षार्थं, ग्रामाध्यक्षस्य सद्म सः ॥ अद्राक्षीदखिलदुःख–विच्छायवदनं जनम् ॥ ५२ ॥ संभावितप्रभावं तं, नत्वा ग्रामाग्रणीर्जगौ ॥ किं किं कल्याण वेत्सीति, गौरगौरवया गिरा ॥ ५३ ॥ न सा कला न सा विद्या, यां न जानात्ययं जनः ॥ एवं ग्रामाधिपस्याग्रे, गर्जन्निव जगाद सः ॥ ५४ ॥ स प्रोचे भगवन् सर्वं, संभाव्यं त्वयि तच्छृणु ॥ सेयं मे दुहिता गुर्वी, शर्वरीशं पिपासति ॥ ५५ ॥ येन केनाप्युपायेना–मुष्याः पूरय दोहदम् ॥ विपत्स्यतेऽन्यथा बाला, त्रुट्यत्तैलेव दीपिका ॥ ५६ ॥ दोहदेनैव

माटे तापसना वेषथी भमतो एवो ते चाणिक्य कोइ वखते नंद राजाना मयुरपोषक नामना गाममां गयो ॥ ५१ ॥ त्यां भिक्षाने अर्थे ग्रामाध्यक्षना घरे गयेला तेणे घणां दुःखथी निस्तेज मुखवाला माणसने दीठो. ॥ ५२ ॥ ग्रामाध्यक्षे पण संभावित प्रभाववाला ते चाणिक्यने नमस्कार करीने ' हे कल्याण ! तमे शुं शुं जाणो छो ? ' एम उज्वल गौरववाणिथी पूछयुं एटले ॥ ५३ ॥ ' तेवी कोइ कला नथी अथवा तेवी कोइ विद्या नथी के जेने आ माणस न जाणतो होय. ' एम ग्रामाध्यक्षनी आगल गर्जना करता चाणिक्ये उत्तर आप्यो. ॥ ५४ ॥ पछी ग्रामाध्यक्षे कह्युं. हे भगवन् । सर्व तमारे विषे संभवे छे तो सांभलो. आ मारी गर्भवंती पुत्री चंद्रने पीवानी इच्छा करे छे. ॥ ५५ ॥ तो जे ते उपाये करीने पण एना दोहदने पूर्ण करो. नहि तो खूटी गयेला तेलवाला दीवानी पेठे ए बाला मृत्यु पामशे. ॥ ५६ ॥ दोहदथीज ते गर्भने राज्य योग्य जाणीने

तद्गर्भे, राज्यार्हमवबुध्य सः॥ प्रमदोत्पन्नरोमांचः, प्रोवाच चणिनंदनः ॥ ५७ ॥ दत्से चेद्गर्भमेतन्मे, दोहदं पूरयामि तत् ॥ प्रायः प्रयाससाध्येऽर्थे, न बुधानां मुधादरः ॥ ५८ ॥ जनयिष्यति जीवंती, बाला बालान् बहूनपि ॥ इयं फलानि वल्लीवे–त्यंगीचक्रे स तद्वचः ॥ ५९ ॥ ततो ग्रामीणलोकेषु, साक्षीभूतेषु तत्र सः ॥ गंभीरं कारयामास, पटुधीः पटमंडपम् ॥ ५० ॥ तस्योर्द्ध्वं रंध्रमेणाक–प्रमाणेन च निर्मितम् ॥ सोऽवस्थाप्य निशि ज्योत्स्नां, तत्र बालामसूषुपत् ॥ ६१ ॥ निशीथे तत्पुरो मुक्ते, शर्कराक्षीरपूरिते ॥ सुधाकुंड इव स्थाले, संचक्राम निशामणिः ॥ ६२ ॥ सुधाभानुरिहानी-

हर्षथी रोमांचित थयेला ते चाणिक्ये कह्युं. ॥ ५७ ॥ जो ए गर्भ मने आपो तो हुं दोहद पूर्ण करुं. घणुं करीने प्रयासथी साध्य एवा अर्थने विषे डाह्या माणसोने वृथा आदर होय नहीं. ५८ ' जेम वेल फलोने प्रगट करे तेम आ बाला जीवती हशे तो घणाय पण बालकोने जन्म आपशे., एम विचारीने ते ग्रामाध्यक्षे चाणिक्यनां वचनने कबुल कर्युं. ॥ ५९ ॥ पछी गामना लोक साक्षी थया एटले चतुर बुधिवाला चाणिक्ये त्यां मोटो वस्त्रनो मांडवो कराव्यो. ॥ ६० ॥ वली ते पटमंडपना उपरना भागमां चंद्रना प्रमाण जेटलुं छिद्र कराव्युं. पछी चाणिक्ये रात्रीने विषे चंद्र ज्योत्स्नाने अंदर आववा दइने त्यां बालाने सुवारी. ॥ ६१ ॥ मध्यरात्रीने विषे तेनी आगल मूकेला अमृत कुंड समान साकर युक्त दुधथी भरेला थालमां चंद्र प्रतिबिंब पड्युं. ॥ ६२ ॥ ' हे पुत्री ! में मंत्रथी अहिं तेडावेला आ अमृतचंद्रने पी जा. ' एवां ते चाणिक्यनां वचन सांभली अपक्व निद्राने

तो, मंत्रैः पुत्र्येष पीयताम् ॥ श्रुत्वेति तद्वचोऽपक्व–निद्रया सहसोत्थिता ॥ ६३ ॥ ततस्तस्यां विधु-
धिया, धयंत्यां ससितं पयः ॥ रंध्रं पिधापयामास, चाणिसुनुः शनैः शनैः ॥ ६४ ॥ पूर्णायुर्भविता
गर्भो, नवेति ज्ञातुमभ्यधात् ॥ चाणिक्यस्तामियानिंदुः, प्रजार्थे पुत्रि मुच्यताम् ॥ ६५ ॥ सतृष्णा
नेति जल्पंती, सा चंद्रं सकलं पपौ ॥ स्वमुखाद्विषमात्तं हि, किं त्यजत्यर्द्धचर्वितम् ॥ ६६ ॥ रंध्रेऽथ
पिहिते सूची–भेद्ये तमसि विस्तृते ॥ विधुं विना जनं वीक्ष्य, विधुरं निजगाद सः ॥ ६७ ॥ मया
प्रजार्थमुत्पाद्यो, नव्य एवाथ चंद्रमाः ॥ एवं बुद्धया राजबिंबं, समासुत्र्य चचाल सः ॥ ६८ ॥ नार्थं

लीधे ते कन्या तुरत उठी. ॥ ६३ ॥ पछी ते बाला चंद्र बुद्धिथी साकर सहित दुध पीवा लागी एटले चाणिक्ये धीमे धीमे
उपरनु छिद्र ढांकी दीधुं. ॥ ६४ ॥ आ गर्भ पूर्ण आयुष्यवालो थशे के नहि ? एम जाणवा माटे चाणिक्ये ते कन्याने कह्युं
के–हे पुत्री ! प्रजाने अर्थे आदलो चंद्र मूकी दे. ' ॥ ६५ ॥ तृष्णा सहित ते बाला ना एम कहेती छती सर्व चंद्रनुं पान करी
गइ. कारण प्राप्त थयेला अने अर्द्धा चावेला पोताना मुखगत शत्रुने शुं त्यजाय खरो ? ॥ ६६ ॥ पछी पटमंडपनुं उपरनुं
छीद्र ढांकी दीधुं एटले गाढ अंधकार थयुं तेथी ते चाणिक्य चंद्र विना व्याकुल थयेला माणसोने जोइने कहेवा लाग्यो. ।६७।
हवे पछी मारे प्रजाने अर्थे नविनज चंद्रमा उत्पन्न करवो योग्य छे. एम बुद्धिथी ग्रामाध्यक्षने कहीने ते त्यांथी चाल्यो गयो.
॥ ६८ ॥ " धन विना कार्य सिद्धि न थाय " एम धारी धातुवादने जाणनारो ए चाणिक्य ज्यां धातुनी खाणो हती त्यां

विनार्थसिद्धिः स्या-दित्यसौ धातुवादवित् ॥ संचिकाय गतो धातु-विवराणि घनं धनम् ॥ ६९ ॥
निरीक्षितुं निजन्यास-माजगाम निशामुखे ॥ गोधने विशति ग्रामं, तमेव स कदाचन ॥ ७० ॥
ददर्श तत्र तं बालं-मुत्तालद्युतिमंडलम् ॥ रेणुसिंहासनासीनं, खेलंतं राजखेलनैः ॥ ७१ ॥
परीतं परितो बालैः,सामंतादिपदे स्थितैः ॥ निग्रहानुग्रहव्यग्र-मन्यायन्यायचारिषु ॥७२॥ युग्मम्॥
कल्पद्रुमायमाणं तं, याचकेषु यशस्विनम् ॥ किंचिन्मह्यं प्रदेहीति, चणिभूरप्ययाचत ॥ ७३ ॥
स्थूललक्षः शिशुस्तस्मै,सकलं गोकुलं ददौ॥ सोऽप्यवादीदिदं गृह्णा-न्मार्ये गोधनिकैर्न किम्॥७४॥

घणुं धन एकठुं करवा माटे चाल्यो गयो. ॥ ६९ ॥ पछी ते कोइ वखते पोतानी थापण रूप ते बालकने जोवा माटे संध्या वखते गायुनुं धण गाममां पेसतुं हतुं ते वखते तेज गाममां आव्यो.॥७०॥ त्यां उंचा कपाल मंडलनी कांतिवाला, धूलथी बनावेला सिंहासन उपर बेठेला, राजक्रीडाथी क्रीडा करता, चारे तरफ सामंतादि पद उपर रहेला बालकोथी विंटलायला, वली अन्याय तथा न्यायनुं आचरण करनाराने विषे निग्रह तथा अनुग्रह करवामां व्याकुल बनेला ते बालकने दीठो. ॥ ७१-७२॥ याचकोने विषे कल्पवृक्षनी पेठे आचरण करता यशस्वी ते बालकनी पासे चाणिक्ये पण 'मने कांइक आप.' एम याचना करी. ॥ मोटा विचारवाला बालके तेने सर्व गोकुल आपी दीधुं एटले चाणिक्य पण कहेवा लाग्यो के-ए सर्व ग्रहण करता एवा मने गोवालो शुं न मारे ? ॥ ७४ ॥ बालके हसीने कह्युं. अरे हीनसत्व ! भय न पाम, अने ग्रहण कर. कयो पुरुष मारुं आपेलुं

हसन् बालो जगौ हीन–सत्व मा भैर्हाण भोः॥ को व्यर्थयति मद्दत्तं, वीरभोज्या वसुंधरा ॥७५॥
वयोनुमानशौर्याभ्या–मुपलक्षयतापि तम् ॥ कोऽयामित्यर्भकः कोऽपि, पृष्टस्तेनेत्यभाषत ॥ ७६ ॥
चंद्रगुप्ताख्यया ग्राम–स्वामिनो दुहितुः सुतः॥ अर्भो गर्भगतोऽप्येष, सर्वैदत्तोऽस्ति लिंगिनः ॥७७॥
प्राप्तराज्य इव प्रीतो, चाणिक्यस्तं ततो जगौ ॥ एहि वत्स यथा कुर्वे,त्वामुर्वीशं यथातथम्॥७८॥
विश्वविश्वंभराभार–वहनोदात्तदोर्युगः ॥ अर्भस्तं निर्भयं भेजे, क्व भयं किल तादृशाम् ॥ ७९ ॥
भ्रमन् वसुमतीं तेन, समं प्राग्मेलितैर्द्धनैः ॥ अचिरेण चमुं चिक्ये, चाणिक्यश्चतुरंगिकाम् ॥८०॥

व्यर्थ करे तेम छे ? पृथ्वी तो वीरपुरुषने भोगववा योग्य छे. ॥ ८५ ॥ अवस्थाना अनुमान अने शौर्यथी ते बालकने ओलखता एवाय पण ते चाणिक्ये 'आ बालक कोण छे ?' एम पूछेला कोइ पण पुरुषे कह्युं के–॥ ७६ ॥ ए चंद्रगुप्त नामना ग्रामाध्यक्षनी पुत्रीनो पुत्र छे, ए बालक गर्भमां हतो ते वखते निश्चे सर्वेए तापसने आपी दीधो छे. ॥ ७७ ॥ पछी राज्य प्राप्त थयुं होयनी ? एम प्रसन्न थयेलो चाणिक्य ते बालकने कहेवा लाग्यो के–हे वत्स ! चाल, हुं तने साचे साचो पृथ्वीपति करुं. ॥ ७८ ॥ पछी सर्व विश्वना भारने उपाडवामां समर्थ बे भुजावालो बालक ते चाणिक्यने निर्भयपणे सेववा लाग्यो. कारण निश्चे तेवा समर्थने भय क्यांथी होय ? ॥ ७९ ॥ पछी ते बालकनी साथे पृथ्वी उपर भमता चाणिक्ये पूर्वे एकठा करेला धनथी थोडा वखतमां चतुरंगिणी सेना एकठी करी. ॥ ८० ॥ पछी तेणे चंद्रगुप्तने राजा करी अने पोते प्रधान पद

चंद्रगुप्तं नृपं कृत्वा, स स्वेनाहत्य मंत्रिताम् ॥ रुरोध नगरं नांदं, सेतुर्वारीव सारसम् ॥ ८१ ॥
नंदः सर्वाभिसारेण, नगरान्निरगान्निजात् ॥ प्रावर्त्तत मिथो युद्धं, सैन्ययोरुभयोरपि ॥ ८२ ॥
नंदस्य सुभटैरंशो-रिवांशुभिरभिद्रुता ॥ कलेव चांद्री ध्वजिनी, जनस्यादृश्यतां ययौ ॥ ८३ ॥
आरुढौ चंद्रचाणिक्या-वेकमश्वं पलायितौ ॥ न हि तौ स्वहितौ वैरि-बलाब्धावुपलायितौ ॥८४॥
पृष्ठानुपातिनं नंद-सादिनं वीक्ष्य कंचन ॥ तौ तुरंगमपि स्वाम्य-संपत्पिशुनमौज्झताम् ॥ ८५ ॥
पुरः सरस्तटे कंचि-द्रजकं चणिभूर्जगौ ॥ रे नश्य पश्य चंद्रेण, लुंट्यते नंदपत्तनम् ॥ ८६ ॥

धारण करी जेम पाली तलावना पाणीने घेरी लहे तेम नंद राजाना नगरने घेरी लीधुं. ॥ ८१ ॥ नंदराजा पण सर्वसैन्य सहित पोतानां नगरथी बहार आव्यो अने बन्ने सैन्यनुं परस्पर युद्ध चाल्युं. ॥ ८२ ॥ सूर्यना किरणोथी चंद्रकलानी पेठे नंद राजाना सुभटोए पराभव करेली चंद्रगुप्त राजानी सेना अदृश्यपणाने पामी. ॥ ८३ ॥ पछी एक अश्व उपर बेठेला चंद्रगुप्त अने चाणिक्य बन्ने नासी गया. परंतु पोताना हितकारी एवा ते बन्ने जणा शत्रुनी सेना रूप समुद्रमां पत्थर समान थया नही. अर्थात् बुडी गया नही. ॥ ८४ ॥ ते बन्ने जणाए पोतानी पाछल आवता कोइ नंदराजाना अस्वारने देखीने राज्यसंपत्तिना चाडीया रूप घोडाने पण त्यजी दीधो. ॥ ८५ ॥ वली आगल जतां तलावने कांठे चाणिक्ये कोइ धोबीने कह्युं के- अरे रजक ! नासीजा. जो चंद्रगुप्त राजा नंदराजाना नगरने लुंटे छे. ॥ ८६ ॥ तेमज सिंचाणानी पेठे चंद्रगुप्त राजाना सुभटो

स्येनैरिव निगृह्यंते, चंद्रगुप्तस्य सैनिकैः ॥ भ्रांत्वा भ्रांत्वाभितो नंद–वर्गीणाः चटका इव ॥ ८७ ॥
उज्झित्वात्मेव वासांसि, तत्याज रजकस्ततः ॥ मेने तेनोपसंख्यान–मपि भाराय नश्यता ॥ ८८ ॥
विशालनालिनीजाल–गुपिते सरसोजले ॥ चाणिकोक्तथा चटुलदृक्, चंद्रगुप्तो न्यलीयत ॥ ८९ ॥
उत्ताले स्मेरनलिने, निलीनो नलिनीवने ॥ अन्वभूद्भाविभूपोऽसौ, सदंडच्छत्रसंपदम् ॥ ९० ॥
तं चंद्रमपि पद्मिन्यो, ररक्षुरतिथिं नवम् ॥ गुणवत्यो हि नौचित्या–च्चवतेऽरिजनेऽपि ताः ॥ ९१ ॥
स्वयं तु रजकीभूय, मंत्री वासांसि धौतवान् ॥ भयार्तैर्गण्यते नैव, प्रायः कर्म विकर्म वा ॥९२॥

चारे तरफ भमी भमीने चकलाओनी पेठे नंदराजाना माणसोने पकडी ले छे. ॥ ८७ ॥ पछी जाणे आत्मा उडी जतो होयनी ? एम धोबीए वस्त्रोने त्यजी दीधां. वली नासी जता एवा तेणे वस्त्रोने गणवा ते पण भार रूप मान्युं. ॥ ८८ ॥ पछी चाणि-क्यनां वचनथी विशाल कमलीना समूहथी रक्षण करायला तलावनां जलने विषे चपल दृष्टिवालो चंद्रगुप्त राजा संताइ गयो. ॥ ८९ ॥ ते वखते मोटा पुष्ट नालवाला कमलिनीनां वनमां संताई गयेलो भावि राजा ते चंद्रगुप्त दंडसहित छत्रनी संपत्तिने अनुभववा लाग्यो. ॥ ९० ॥ कमलिनीओ पण नवीन अतिथिरूप ते चंद्रगुप्तनुं रक्षण करती हती. कारण गुणवंत एवी ते कमलिनीओ शत्रुने विषे पण उचितने नथी भूलती. ॥ ९१ ॥ वली पोते चाणिक्य मंत्री धोबी थइने वस्त्र धोवा लाग्यो. कारण भय पामेला माणसो घणुं करीने सुकार्य अथवा कुकार्यने गणता नथी. ॥ ९२ ॥ तेटलामां वादीनी पेठे शत्रुपक्षनो

तावत्तत्रायो वैरि–सादी वादीव वाक्पटुः ॥ विपक्षपक्षमुच्छेतुं, दृढहेतौ कृतश्रमः ॥ ९३ ॥
अभाषत च साक्षेपं, रे रे रजक किं त्वया ॥ नश्यंतौ चंद्रचाणिक्यौ, दृष्टौ कापि द्विषाविति॥९४॥
सोऽवदद्वेद नोदंतं, चाणिक्यस्य द्विजन्मनः ॥ राजा चंद्रः पुनर्वारि–मध्यमध्यास्य तिष्ठति ॥९५॥
श्रुत्वेति कोपकंप्रोष्ठः, प्राप्तो वैरीति संमदी ॥ तुरगादुत्तरन्नेव, तुरगीति जगाद तम् ॥ ९६ ॥
इमं हयं च खड्गं च, क्षणं धावक धारय ॥ यथा कृष्याम्यमुं नीरात्, पाठीनमिव धीवरः ॥ ९७ ॥
मनो नाश्वासिविश्वासि, वस्त्रमात्ररुचेर्मम ॥ इत्युक्ते तेन तुरगं, तरुस्कंधे बबंध सः ॥ ९८ ॥

नाश करवाने शत्रुने विषे अभ्यास करनारो वाचाल नंदराजानो अश्वार त्यां आव्यो. ॥ ९३ ॥ अने तिरस्कार पूर्वक कहेवा लाग्यो के–अरे रजक ! तें शुं नासी जता शत्रुरूप चंद्रगुप्त अने चाणिक्यने क्यां पण दीठा छे ? ॥ ९४ ॥ धोबीरूप चाणिक्ये कह्युं के–ब्राह्मण चाणिक्यना खबर हुं जाणतो नथी. वली राजा चंद्रगुप्त तो पाणीनी मध्ये संताईने रहेलो छे. ॥ ॥ ९५ ॥ एवां तेनां वचन सांभली क्रोधथी कंपता होठवालो अने "वैरी प्राप्त थयो" एम हर्ष पामतो ते अश्वार घोडा उपरथी उतरतो छतो तेने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो. ॥ ९६ ॥ हे धोबी ! क्षणमात्र आ घोडाने अने तरवारने झाली राख के जेम पारधी पाणीमांथी मांछलाने खेंची काढे तेम हुं एने पाणीमांथी खेंची काढुं. ॥ ९७ ॥ फक्त वस्त्रमात्रने विषे रुचिवालुं मारुं मन अश्व तथा खड्गने विषे रही शके तेम नथी. एम ते चाणिक्ये कह्युं एटले अश्वारे घोडाने झाडनी डाले बांध्यो.॥९८॥

यावद्भूमिविमुक्तासि–रसौ विशति वारिणि ॥ तेनैव तावदसिना, चाणिक्यस्तं द्विधाकरोत् ॥९९॥
एहि वत्सेति तद्वाचा, मौर्यः प्रादुरभूज्जलात् ॥ तमेव हयमारुह्य, तौ द्वावथ प्रचेलतुः ॥ १०० ॥
प्राग्वत्तमपि मुक्ताश्वं,चाणिक्यो मौर्यमभ्यधात् ॥ किमध्यायस्तदा वत्स,यदादिष्टोऽसि विद्विषः॥१०१॥
सोऽभ्यधत्त तदा तात, ध्यातवानित्यनातुरः ॥इत्थं राज्यं ममार्येण, ध्रुवं दृष्टं भविष्यति ॥ १०२ ॥
चाणिक्यश्चिंतयामास, प्राप्तराज्योऽप्यसौ मम ॥ समुल्लंघिष्यते नाज्ञां,मर्यादामिवसागरः ॥ १०३ ॥
अथ क्षुधातुरं चंद्र–गुप्तं मुक्त्वा वनांतरे ॥ विवेश कंचनग्रामं, चाणिक्यो भैक्ष्यालिप्सया ॥ १०४ ॥

पछी जेटलामां पृथ्वी उपर तरवार मूकी ते अश्वार पाणीमां पेसे छे तेटलामां चाणिक्ये तेज खड्गथी ते अश्वारने मारी नाख्यो. ॥ ९९ ॥ पछी हे वत्स ! आव, एवां ते चाणिक्यनां वचनथी चंद्रगुप्त जलथी बहार आव्यो. पछी ते बन्ने जणा तेज अश्व उपर बेसीने चाली निकल्या. ॥ १०० ॥ मार्गमां चाणिक्ये पूर्वनी पेठे ते अश्वने पण त्यजी देता मौर्य (चंद्रगुप्त) ने कह्युं के–हे वत्स ! में जे वखते ते अश्वारने कह्युं ते वखते तें शुं चिंतव्युं हतुं ? ॥ १०१ ॥ चंद्रगुप्ते कह्युं. हे तात ! त्यारे हुं अनाकुलपणे एम विचारतो हतो जे–आ प्रमाणे आ चाणिक्यथी मने राज्य निश्चे जोवायलुं थशे. अर्थात् मने राज्य मलशे. ॥ १०२ ॥ चाणिक्य विचार करवा लाग्यो के–राज्य पाम्या छतां पण समुद्र मर्यादाने न उलंघे तेम ए चंद्रगुप्त मारी आज्ञाने उल्लंघन करशे नहीं. ॥ १०३ ॥ पछी क्षुधातुर थयेला चंद्रगुप्त राजाने वनमां मूकीने चाणिक्य भोजन लेवा माटे कोइ नगरमां गयो. ॥ १०४ ॥ त्यां तेणे तुरत भोजन करवाथी भारने लीधे चालवाने पण असमर्थ एवा कोइ ब्राह्मणने

काप्यत्र लभ्यते भोज्य–मिति कंचन स द्विजम् ॥ पप्रच्छ तत्क्षणग्रस्ता–हारभारालसकम् ॥१०५॥
स स्माह गेहिनोऽमुष्य,गेहेऽद्यास्ति महोत्सवः॥ त्वमत्र लप्स्यसे भोज्य–मत्रैवाहमवालभि ॥१०६॥
आयासभीरुणा तेन, मौर्यस्यापायशंकिना । कुष्मांडवद् द्विजस्यास्यो–दरं क्षुर्या व्यदार्यत ॥१०७॥
कलशादिव तत्कुक्षेः, कृष्टा कूरकरंभकम् ॥ अविनष्टेन तेनासौ, चंद्रगुप्तमभोजयत् ॥ १०८ ॥
हतद्विजोदराकृष्ट–करंभास्वादसादरम् ॥ निःशूक इव राज्यार्हं, चाणिक्यो निश्चिकाय तम् ॥१०९॥
अथ तौ प्रस्थितौ सार्थं, कंचनग्राममियतुः ॥ चाणिक्यस्तत्र भिक्षार्थं, वृद्धाभीरीगृहं गतः ॥११०॥

" अहिं क्यांइ पण भोजन मळे छे? " एम पूछयुं. ॥ १०५ ॥ ते ब्राह्मणे कह्युं. आ ग्रहस्थनां घरने विषे आजे मोटो उत्सव छे. माटे तुं अहिं भोजन पामसे अने अहियांज हुं पण भोजन पाम्यो छुं. ॥ १०६ ॥ पछी मयासना बीकण अने चंद्रगुप्तना नाशनी शंकावाळा चाणिक्ये कोहळानी पेठे ए ब्राह्मणनां उदरने छरी वडे चीरी नाख्युं. ॥१०७॥ कळशथी काढ्या होयनी? एम ते ब्राह्मणना उदरथी चोखा अने दही काढीने नही बगडेला तेज पदार्थथी चाणिक्ये चंद्रगुप्तने भोजन कराव्युं॥ १०८ ॥ फोतरा विनाना चोखानी पेठे चाणिक्ये मरायला ब्राह्मणना उदरथी खेंची काढेला दहिना स्वादने विषे आदरवाळा ते चंद्र गुप्तने राज्य योग्य छे एवो निश्चय कर्यो. ॥ १०९ ॥ पछी ते बन्ने जणा त्यांथी चाल्या अने सांजे कोइ गाम आगळ आवी पहोंच्या. त्यां चाणिक्य भोजन माटे कोइ वृद्ध रबारणने घेर गयो. ॥ ११० ॥ ते बखते ते रबारणे तुरत चुल्हा उपरथी उता-

तया तत्कालमुत्तीर्णा, पेया हुतवहोपमा ॥ स्थाले क्षुधाकरालानां, बालानां पर्यवेष्यत ॥ १११ ॥ दृष्टा तां बालकः कोऽपि, प्रेयसीं पायसादपि ॥ दिव्यकारीव चिक्षेप, सत्वरः करमंतरा ॥ ११२ ॥ तया दग्धकरः क्रंद–न्नेवमालापि वृद्धया ॥ त्वं वत्स तुच्छधीः कस्मा–च्चाणिक्य इव चेष्टसे ॥११३॥ स्वनामश्रवणाशंकी, चाणिक्यस्तामभाषत ॥ कोऽसौ मात स्त्वयाभाणि, चाणिक्योऽस्य निदर्शने ॥ ११४ ॥ साप्युचे वत्स कोऽप्यस्ति, चाणिक्यो दैवदोषतः ॥ स स्वेनादृत्य मंत्रित्वं, चंद्रगुप्तं व्यधान्नृपम् ॥ ११५ ॥ मंत्री मंत्रविहीनोऽसौ, मेलितात्पपरिच्छदः ॥ रुरोध रभसा राज–धानीं नंदनरेशितुः ॥ ११६ ॥ ततो नंदेन निर्गत्य, तथालोडथ्यत तद्बलम् ॥ यथा खरमरुन्नुन्न–शक्तुमुष्टि

रेली अग्निना सरखी धगधगती राब भूखथी व्याकुल थयेला बालकोना थालमां पीरसी हती. ॥ १११ ॥ कोइ पण बालके खीर थकी पण वधारे वहाली ते रावने जोईने धींज करनारानी पेठे तुरत तेमां हाथ नाख्यो. ॥ ११२ ॥ हाथ दाझवाने लीधे बूमो पाडता पूत्रने ते वृद्ध माताये एम कह्युं के, हे वत्स ! तुच्छबुद्धिवालो तुं चाणिक्यनी पेठे केम आचरण करे छे ? पोतानुं नाम सांभलवाथी शंका पामेला चाणिक्ये तेने पूछयुं. हे माता !तमे आ पुत्रने दृष्टांतमां चाणिक्यनुं नाम आप्युं. ए कोण छे ? ॥ ११४ ॥ ते वृद्धा डोशीए पण कह्युं. हे वत्स ! चाणिक्य नामनो कोइ पण पुरुष छे. तेणे दैवदोषथी पोते प्रधानपद धारण करी चंद्रगुप्तने राजा बनाव्यो हतो. ॥ ११५ ॥ विचार विनाना ए मंत्रीए थोडुं सैन्य एकठुं करीने वेगथी नंदराजानी राजधानीने घेरो घाल्यो. ॥ ११६ ॥ पछी नंदराजाए पण नगरथी बहार निकलीने तेना सैन्यने तेवी रीते मथन

तुलां ययौ ॥ ११७ ॥ यद्यसौ बालिशो देशं, प्राग् व्यजेष्यत तत्सुखम् ॥ निःप्रक्षरमिवावर्त्त-मुपादास्यत तत्पुरम् ॥ ११८ ॥ तथा शिशुरसौ पूर्व-मनादायैव पार्श्वतः ॥ दग्धः किलोष्णपेयाया-गर्भ एव क्षिपन् करम् ॥ ११९ ॥ एषा वृद्धामिषाद्गोत्र-देवी मे मतिदायिनी ॥ इति तस्या वचः शिक्षा-प्रायमादाय सोऽचलत् ॥ १२० ॥ ॥ मेलयित्वा शनैः सेनां, चंद्रगुप्तान्वितोऽथ सः ॥ मित्रीयितुं शबरेशं, जगाम हिमवद्गिरिम् ॥ १२१ ॥ स श्रीदानेन मानेन, कलाभिश्च महाबलम् ॥ पल्लीशं पर्वतं तत्र, चक्रे मित्रमभंगुरम् ॥ १२२ ॥ पर्वतं सोऽन्यदावोच-देहि मित्र मया सह ॥

करी नाख्युं के, जेवी रीते महा कठोर पवनथी उडी गयेला साथवाना लोटनी मुष्टीनी उपमाने पाम्यो. ॥ ११७ ॥ जो ए मूर्खे प्रथम देशने जीत्यो होत तो सुखे तेनां नगरने बखतर विनाना घोडानी पेठे जीती सकात ॥ ११८ ॥ तेवीरीते आ बालक प्रथम पडखेथी लीधा विनाज उनी राबना मध्यमांज हाथने नाखवाथी निश्चे दाझ्यो छे. ॥ ११९ ॥ वृद्धाना मिषथी, आ गोत्र देवी मने बुद्धि आपनारी थई छे. एम विचारीने तेना शिखामण सरखां वचन ग्रहण करीने चंद्गुप्त त्यांथी चाली निकल्यो. ॥ १२० ॥ पछी धीमे धीमे सेनाने एकठी करी चंद्रगुप्त सहित ते चाणिक्य शबरपति भिल्ल राजानी साथे मित्रता करवा माटे हिमवत् पर्वत उपर गयो. ॥ १२१ ॥ त्यां तेणे लक्ष्मीना दान मान अने कलावडे महाबलवंत एवा पल्लीपति पर्वतने पोतानो अखंडित मित्र बनाव्यो. ॥ १२२ ॥ कोई वखते चाणिक्ये पर्वतने कह्युं के हे मित्र ! मारी साथे चाल, जेवी

उद्धरावो यथा नंदं, मुस्ताकंदं किरी इव ॥ १२३ ॥ तद्राज्यं च विभज्याहो–रात्रं शशिरवी इव ॥
आवां भोक्ष्यावहे मुंच, मध्येगिरिमुलूकताम् ॥ १२४ ॥ पर्वतः प्रतिपेदे त–दसंतुष्टा हि भूभुजः ॥
ततस्तौ चलितौ स्वस्व–चतुरंगचमूवृतौ ॥ १२५ ॥ तौ निर्गतौ नगान्नाकि–सिंधुसिंधुप्लवाविव ॥ देशमास्कंदतां नांदं, वर्द्धमानौ दिने दिने ॥ १२६ ॥ तयोः प्रसरतोस्तस्थु–स्ते ये वंजुलवन्नताः ॥ शेषशाखिवदामूल–मुद्धृता अनताः पुनः ॥ १२७ ॥ एकं तौ पर्यवेष्टेता–मभंगं द्रंगमन्यदा ॥
न तु तं पर्वतं मेषा–विव भेत्तुमशक्नुताम् ॥ १२८ ॥ विवेश वीक्षितुं वास्तु, परिव्राजकवेषभाक् ॥

रीते भुंड मोथना मूलने उखेडी नाखे तेम आपणे बन्ने जणा नंद राजाने उखेडी नाखीये. ॥ १२३ ॥ वली चंद्रसूर्ये रात्री दिवसने जेम वेहेंची लीधा छे तेम आपणे बन्ने जणा तेनां राज्यने वेंहेचीने भोगवीये. अने तुं पर्वतमां निवास करवारूप घुवड-पणाने त्यजी दे. ॥ १२४ ॥ पर्वते ते वात कबुल करी. कारण राजाओ असंतोषी होय छे. पछी ते बन्ने जणा पोतपोतानी चतुरंगी सेनाथी विंटलायला छता चाली निकल्या. ॥ १२५ ॥ पर्वतथी निकलेला गंगासिंधुना प्रवाहनी पेठे ते बन्ने जणा दिवसे दिवसे वृद्धि पामता छतां नंदराजाना देशने वश्य करवा लाग्या. ॥ १२६ ॥ ते बन्ने राजाना प्रयाण वखते जेओ वेतस वृक्षनी पेठे नम्र थया तेओ रह्या, वली जेओ नम्र न थया तेओ बाकीना वृक्षनी पेठे मूलथी उखडी गया. ॥ १२७ ॥ कोइ वखते ते बन्ने जणाए एक अखंडित एवा नंद राजानां नगरने घेरो घाल्यो. परंतु बकराओ पर्वतने भेदवा समर्थ न थाय तेम ते नगरने भेद करवा समर्थ थया नहीं. ॥ १२८ ॥ पछी तापसना वेशने धारण करनारो चाणिक्य गृहादिक जोवा माटे

चाणिक्यस्तत्पुरं लिंगी, ह्यनिरुद्धगमागमः ॥ १२९ ॥ स मध्येनगरं भ्राम्यन्, क्वचिदिंद्रकुमारिकाः ॥ ददर्श सुप्रातिष्ठानाः, पुर्या वज्रांगिका इव ॥ १३० ॥ आसां प्रभावतोऽभंगो, द्रंगोऽयमिति चिंतयन् ॥ उद्विग्नैश्चिररोधेन, स पौरैरित्यपृच्छयत ॥ १३१ ॥ प्रभो प्राताश्चिरात्कारा–वेश्मवासव्यथां वयम् ॥ कदा लप्स्यामहे मोक्ष–ममुष्मादरिचक्रतः ॥ १३२ ॥ एता इंद्रकुमार्यश्चे–दुध्रियतेऽधुनापि तत् ॥ पुरमुद्वेष्टयते नात्र, भ्रांतिरेता ह्यलक्षणा. ॥ १३३ ॥ खननोपक्रमेऽप्यासा–मिषद्रोधो निवर्त्स्यति ॥ तेनेत्युक्ते जनः खिन्नः, खनितुं ताः प्रचक्रमे ॥ १३४ ॥ युग्मम् ॥ मनाग्निवर्तयामास,

ते नगरमां पेठो, कारण तापसो नगरमां जवा आववाने रोकाता न हता. ॥ १२९ ॥ नगरनी मध्ये भमता एवा तेणे नगरनी वज्रांगिका रक्षिता होयनी ! एवी सारी रीते प्रतिष्ठा करेली इंद्र कुमारीका दीठी. ॥ १३० ॥ आ इंद्र कुमारीकाओना प्रभावथी आ नगर अखंडित रह्युं छे. एम विचार करता एवा ते चाणिक्यने घणा वखतना घेराथी उद्वेग पामेला नगरवासी लोकोए एम पूछयुं के–॥ १३१ ॥ ए प्रभो ! अमे घणा कालथी केदखानाना निवासनां दुःखने पाम्या छीए, तो आ शत्रुना चक्रथी अमे क्यारे मुकाइशुं. ॥ १३२ ॥ जो हवणां पण आ इंद्र कुमारीकाओ उखेडी नखाय तो आ नगरनो घेरो बंध थाय, एमां संशय नथी. कारण ए इंद्रकुमारीकाओ लक्षणरहित छे. ॥ १३३ ॥ वली ए इंद्रकुमारीकाने खोदवानो आरंभ कर्ये छते पण कांई थोडो घेरावो ओछो थशे. एम ते चाणिक्यरूप तापसे कह्युं एटले खेद पामेला लोको ते इंद्रकुमारीकाने खोदवा तैयार थया.

चाणिक्यः स्वां चमूं चरैः ॥ ततः प्रत्ययतः पौरै–रामुलं ताः समुद्धृताः ॥ १३५ ॥ ततस्तत्पुरमालोडय, लीलया चंद्रपर्वतौ ॥ स्वीकृत्य देशमक्लेशं, पाटलीपुत्रमीयतुः ॥ १३६ ॥ सर्वशक्त्या समं ताभ्यां, कुर्वन्नंदः समाह्वयम् ॥ अन्यायव्ययकारीव, त्रुटातिस्म दिने दिने ॥ १३७ ॥ अथ नंदः श्लथानंदो, वनीपक इवाशु तम् ॥ अनन्यजीवनोपायो, धर्मद्वारमयाचत ॥ १३८ ॥ चाणिक्यस्तद्ददौ तस्य, पुनरर्थी क्व तादृशः ॥ ऊचे च मागधमुखे–नेति नीतिविशारदः ॥ १३९ ॥ नंद नादास्तदा मह्यं, किंचित्त्वं कांचनार्थिने ॥ इदानीं ते ददानोऽस्मि, जीवितं प्रियजीवितम् ॥ १४० ॥ यद्रो-

चाणिक्ये पण पोतानी सेनाने गुप्तचर पुरुषो मोकली थोडी पाछी हठावी एटले पछी विश्वासने लीधे नगरवासी लोकोए ते इंद्रकुमारीकाओने मूलथी उखाडी नाखी. ॥ १३५ ॥ पछी ते पुरने लुंटीने चंद्रगुप्त अने पर्वत लीलामात्रमां क्लेशरहित देशने वश्य करी पाटलीपुर नगरे आव्या. ॥ १३६ ॥ नंद राजा पण पोतानी सर्व शक्तिथी ते बन्नेनी साथे युद्ध करतो छतो अन्याये खरच करनारानी पेठे दिवसे दिवसे तुटवा लाग्यो. ॥ १३७ ॥ पछी सिथल आनंदवाला अने जेने बीजो जीववानो उपाय नथी एवा नंद राजाए याचकनी पेठे शिघ्र ते चाणिक्य पासे धर्मद्वार (जीवितदान) माग्युं ॥१३८॥ चाणिक्ये तेने ते आप्युं. कारण तेवो याचक फरी क्यांथी मले ? वली नीतिना जाण चाणिक्ये भाटलोकनां मुखथी एम कहेवराव्युं के ॥ १३९ ॥ हे नंद ! ते वखते तें याचक एवा मने थोडुं पण सोनुं नथी आप्युं, परंतु हवणां तने प्रिय जीवितवालुं जीवित आपुं

चते तदादाय, रथेनैकेन निःसर ॥ श्रुत्वेति तद्वचो नंदः, स्वं निनिंद विधेर्वशम् ॥ १४१ ॥ चापल्यं चिंतयंल्ल क्ष्म्याः, पुत्रीमेकां प्रिये उभे ॥ सारसारं च रत्नौघ–मेकस्मिन् स रथे न्यधात् ॥ १४२ ॥ मदरिः परिणीयेमां, म्रियतामिति दुष्टधीः ॥ एकां विषकनीं रूप–खनीं गेहे मुमोच सः ॥ १४३ ॥ यामो वास्तु तवास्तु मंगलमहो सिंहासन क्षम्यताम् ॥ हे शय्यावसनासनाश्वकरिणो भूयः क्व वः संगमः ॥ कोशाः स्थास्यथ किं व्रजत्यपि मयि प्रीतिं भजध्वं प्रजाः,को युष्मानथ वर्द्धयिष्यति हहा हे हेमरूप्याचलाः ॥१४४॥ एवं प्रलपतस्तस्य, स्वर्णाद्रिध्यानतो ध्रुवम् ॥ तद्रूपमेव हृज्जात–मस्फु-

छुं, माटे तने जे रुचे ते लइने एक रथ लइ निसरी जा. आवां चाणिक्यनां वचन सांभळी नंदराजा नसीबने आधीन एवा पोताने निंदवा लाग्यो. ॥ १४१॥ पछी लक्ष्मीना चपलपणानो विचार करता ते नंदराजाए एक पुत्रीने, बे स्त्रीओने अने सारां सारां रत्नसमूहने एक रथमां भर्यां. ॥ १४२ ॥ अने " मारो शत्रु आ कन्याने परणीने मृत्यु पामो. ॥ एवी दुष्ट बुद्धिवाळा नंदराजाए रुपनी खाण समान एक विषकन्याने घरमां मूकी. ॥ १४३ ॥ अमे जइए छीये. हे घर ! तारुं मंगलिक थाओ, अहो हे सिंहासन ! तुं क्षमा करजे, हे शय्या, वस्त्र, आसन, घोडा अने हाथीओ ! तमारो मेलाप फरी क्यां थशे ? हे भंडारो! हुं जता छतां पण तमे शुं अहिं रहेश्यो ? हे प्रजाओ ! तमे प्रीतिने पामो. हे सोनारुपाना पर्वतो ! हवे तमने कोण वृद्धि पमाडशे ? ॥ १४४ ॥ ए प्रमाणे विलाप करता ते नंदराजानुं मन सुवर्ण पर्वतोनुं ध्यान करवाथी निश्चे सुवर्णरूपज थयुं. नहि तो

टिप्यन्किलान्यथा॥ १४५॥ नगरान्निर्यतस्तस्य, कृच्छ्राद्देहादिवात्मनः॥ चंद्रपर्वतयोः सेने, अभूता पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ १४६॥ स्मरतापातुराऽपश्य–त्तदा नंदस्य नंदिनी॥ चंद्रगुप्तं चकोरीव, चंद्रमुन्निद्र लोचना॥४७॥ स्वप्रभाभंजने सूर्य–इव मौर्ये नवोदये॥ उन्मुखी साभवद्द्वेष्या,नंदस्येंदोरिवाब्जिनी४८ आः पापे कृतसंतापे,मम रज्यसि वैरिणि॥ तद्याहि याहि राज्यश्री–रिवामुं त्वमपि श्रय॥ १४९॥ एवं सा प्रीणिता रोष–रूक्षयापि पितुर्गिरा॥ अपास्य स्वं रथं लीला–गतिश्चांद्रं रथं ययौ॥१५०॥ तस्याश्चांद्ररथारोहे, भग्नाश्चक्रारका नव ॥ यद्वा भूभृद्भुवो भारो, दारुजैः किमु सह्यते॥ १५१॥

निश्चे ते फाटी जात. ॥ १४५॥ शरीरथकी आत्मानी पेठे महाकष्टे करीने नगरथकी निकलता एवा ते नंदराजाना बन्ने पडखाने विषे चंद्रगुप्त अने पर्वतनी बे सेनाओ चालवा लागी. ॥१४६॥ जेम चकोरी चंद्रने जूए तेम ते वखते कामना तापथी व्याकुल थयेली अने प्रफुल्लित नेत्रवाली नंदराजानी पुत्रीए चंद्रगुप्तने दीठो. ॥ १४७॥ पोतानी कांतिने तोडी पाडवामां नवीन उदय पामेला सूर्य समान चंद्रगुप्तने विषे प्रीति पामेली ते कन्या चंद्रने कमलीनीनी पेठे नंदराजाने अप्रीय थइ पडी. ॥१४८॥ अरे पापिणी ! संतापने करनारी ! तुं मारा शत्रुने विषे प्रीति पामे छे. तो जा ! जा !! राज्यलक्ष्मीनी पेठे तुं पण तेनो आश्रय कर. ॥ १४९॥ आ प्रमाणे क्रोधथी कठोर एवी पण पितानी वाणीथी प्रसन्न थयेली ते मनोहर गतिवाली कन्या पोतानो रथ त्यजी दइ चंद्रगुप्त राजाना रथ उपर गई. ॥ १५०॥ ते कन्या चंद्रगुप्त राजाना रथ उपर बेठी एटले ते रथना पैडाना नव आरा भांगी गया. अथवा तो राजकन्यानो भार लाकडाथी उत्पन्न थयेला पैडावडे केम सहन कराय ? ॥१५१॥

विचार्यारकभंगेना–शकुनं तां निवारयत् ॥ चंद्रो मतिमतां सीम्ना–भाणि चाणिक्यमंत्रिणा ॥१५२॥
वत्स श्रियमिवायांती–मेतां किमु निषेधसि ॥ वंश्यास्तव भविष्यंति, नूनं भग्नारका नव ॥ १५३ ॥
अथारोप्य रथं मौर्य–स्तां विवेशोदयी पुरे ॥ निःप्रभीकृत्य नंदेंदुं, व्योमनीव दिवाकरः ॥ १५४ ॥
नंद पूर्णप्रतिज्ञेन, शिखेयं मुच्यते मया ॥ इति चाणिक्यवाक् तस्य, दुखावासे ध्वजायत ॥ १५५॥
सभ्रूभंगं खलैः साध्वि–र्नीचैर्वक्रं च वैरिभिः ॥ वीक्षितः प्राचलन्नंदो, वर्षांत इव वारिदः ॥ १५६ ॥
प्रविष्टावथ तच्चंद्र–पर्वतौ नगरं रयात् ॥ धीरयंतौ प्रजा राज्य–परावर्त्तेन पिंजलाः ॥ १५७ ॥ रत्नै

आरा भांगी जवाथी पोताने अपशुकन थयेला जाणीने चंद्रगुप्ते तेने निवारी एटले महाबुद्धिवंत एवा चाणिक्य मंत्रिए तेने कह्युं. ॥१५२॥ हे पुत्र ! लक्ष्मीनी पेठे आवती एवी ए कन्याने केम ना पाडे छे ? तने भागेला आरावाला नव पुत्रो थशे. ॥१५३॥ पछी उदयवंत एवो चंद्रगुप्त राजा ते कन्याने रथ उपर बेसारी सूर्य जेम आकाशमां प्रवेश करे तेम नंदराजारूप चंद्रने निस्तेज करीने नगरमां पेठो. ॥१५४॥ हे नंद ! पूर्ण प्रतिज्ञावालो हुं आ शिखा मुकुं छुं. एवुं चाणिक्यनुं वचन ते नंदराजाना दुःखा-वासमां ध्वजारूप थयुं. ॥ १५५ ॥ खलपुरुषोए भ्रकुटी चडावीने, सत्पुरुषोए नीचुं मुख करीने अने शत्रुओए वांकुं मुख करीने जोवाएलो नंदराजा वर्षाऋतुने अंते मेघनी पेठे त्यांथी चाल्यो गयो. ॥ १५६ ॥ पछी राज्यना फेरफारने लीधे अत्यंत व्या-कुल थयेली प्रजाने धीरज आपता चंद्रगुप्त अने पर्वत ते नगरमां वेगथी पेठा ॥ १५७ ॥ तथा रत्नोथी रत्नाकर समान,

रत्नाकरप्रायं, स्वर्णैः स्वर्णाचलोपम् ॥ वैपुल्येन नभःकल्पं, प्रापतुर्नंदमंदिरम् ॥ १५८ ॥ युग्मम् ॥
तत्र नंदस्य राज्याधि-देवतामिव देहिनीम् ॥ वित्रस्तहारिणीनेत्रां, कन्यां ददृशतुः पुरः ॥ १५९ ॥
विषकन्येति चाणिक्य-स्तां विनिश्चित्य लक्षणैः ॥ तत्रानुरागिणं चंद्र-गुप्तमेवं न्यवारयत् ॥१६०॥
वत्सैका तव कन्याभू-न्मास्मभूर्लोभवान् भृशम् ॥ इयं च पर्वतस्य स्ता-दर्द्धराज्यविभागिनः ॥१६१॥
तदैवोद्वाहयामास, चाणिक्यः पर्वतेन ताम् ॥ च्छेकाः कूटप्रयोगे हि, कालक्षेपं न कुर्वते ॥ १६२॥
तस्याः पर्वतकः प्राप, संस्पर्शमशनेरिव ॥ यावत्तावत् श्लथीभूत-संधानो व्यलुठद् भुवि ॥ १६३ ॥

सुवर्ण समूहथी मेरुपर्वत समान अने विस्तारपणाथी आकाश समान नंदभुवन प्रत्ये तेओए प्रवेश कर्यो. ॥ १५८ ॥ त्यां तेमणे शरीरधारी नंदराजानी राज्याधिदेवी होइनी ? एवी त्रास पामेली हरिणी समान नेत्रवाली कन्याने दिठी. ॥१५९॥ चाणिक्ये ते कन्याने लक्षणथी आ विषकन्या छे, एवो निश्चय करीने ते कन्या उपर अनुराग धरता एवा चंद्रगुप्तने आ प्रमाणे कहीने निवार्यो. ॥ १६० ॥ हे वत्स ! तने एक कन्या थइ छे, माटे बहु लोभी न था. अने आ कन्या अर्द्धा राज्यना भागवाला पर्वतनी थाय. पछी चाणिक्ये तेज वखते पर्वतनी साथे ते कन्याने परणावी दीधी. कारणके-कपट प्रयोग करवामां चतुर पुरुषो विलंब करता नथी. ॥ १६२ ॥ पर्वतके पण जेटलामां वज्रना सरखी ते कन्यानो स्पर्श कर्यो,तेटलामां चैतन्यथी शीथील थइने पृथ्वी उपर आलोटवा लाग्यो ॥ १६३ ॥ वली हे तात चाणिक्य ! अरे भाइ चंद्रगुप्त ! हुं मरुं छुं, मरुं छुं. मारुं रक्षण

तात चाणिक्य हा भ्रात-श्चंद्रगुप्त म्रिये म्रिये ॥ रक्ष रक्षेति दुःखार्तै, बाढं क्रंदति पर्वते॥ १६४ ॥
आतितासु ऋजुश्चंद्र-गुप्तस्तस्य प्रतिक्रियाम् ॥ चाणिक्येनेति जगदे,रहः पुंरुहबुद्धिना॥१६५॥युग्मम्॥
राजनीतिं न जानासि, वत्स स्वच्छमते शृणु ॥ अर्द्धराज्यहरं भृत्यं,यो न हन्यात् स हन्यते ॥१६६॥
तायंते हंत यं हंतु-मुपाया भूरिशो नृपैः ॥ सोऽर्द्धराज्यहरो व्याधिः,स्वयं शाम्यन् मुदेऽस्तु मे॥१६७॥
विलंबं विदधेऽलीको-पक्रमैः सचिवस्ततः ॥ अचिरान्मुमुचे प्राणै-र्विलपन्नेव पर्वतः ॥ १६८ ॥
राज्ये उभे भुनक्तिस्म, चंद्रगुप्तो महिपतिः ॥ चाणिक्यश्चाभवन्मंत्री, धिया धर्षितवाक्पतिः ॥ १६९ ॥

करो, रक्षण करो. एम दुःखथी पीडा पामता पर्वते बहु बूमो पाडी एटले सरल बुद्धिवालो चंद्रगुप्त तेनो उपाय करवा लाग्यो; परंतु कठोर बुद्धिवाला चाणिक्ये एकांतमां तेने आ प्रमाणे कह्युं. १६४-१६५ हे निर्मल बुद्धिवाला पुत्र ! तुं राजनीतिने नथी जाणतो, शांभल. जे राजा अर्द्धा राज्यना भागीदार एवा सेवकने नथी मारतो ते पोतेज मराय छे. ॥१६६॥ खेद थाय छे के-जे व्याधिने नाश करवा माटे राजाओ घणा उपायो करे छे. ते अर्द्धा राज्यने हरण करनारो व्याधि पोतानी मेले शांति पामतो छतो मारा हर्ष माटे थाओ. ॥ १६७ ॥ पछी प्रधान चाणिक्ये खोटा उपचारथी विलंब लगाडी एवामां विलाप करताज पर्वते थोडा वखतमां प्राणने त्यजी दीधो. पछी चंद्रगुप्त राजा बन्ने राज्यने भोगववा लाग्यो, अने बुद्धिथी बृहस्पतिने पण जीतनारो चाणिक्य प्रधान थयो. ॥ १६९ ॥ चंद्रगुप्त राजा अने चाणिक्य प्रधान थयो, तेथी महा उद्धत एवा नंदराजाना सेवको

चंद्रे राजनि चाणिक्ये, व्यापारिणि च चक्रिरे ॥ स्वामिवैरात्पुरे चौर्यं, नंदभृत्याः सुदुर्द्धराः ॥१७०॥ कर्तुकामस्तलारक्षं, चौररक्षाक्षमं नवम् ॥ कृतवेशांतरोऽभ्राम्य–च्चाणिक्यः सकलं पुरम् ॥ १७१ ॥ जगाम नलदामाख्य–कुविंदस्य स मंदिरम् ॥ तदा च दष्टो मत्कोटै–स्तत्सुतः पितुरुचिवान् ॥१७२॥ वानं मुक्त्वा स निस्त्रिंशो, मत्कोटबिलमातलम्॥खनित्वा वन्हिदानेना–धाक्षीत्तानखिलानपि ॥१७३॥ तलारक्षत्वयोग्योऽय–मिति निश्चित्य धीनिधिः ॥ चाणिक्यो दत्तसंमानं, तं चक्रे दंडपाशिकम् ॥ १७४ ॥ जाते मयि तलारक्षे, कः पराभविताऽत्र वः ॥ तन्मुष्णित पुरं स्वैरं, स जगौ तस्करानिति

पोताना स्वामिना वैरने लीधे नगरमां चोरी करवा लाग्या. ॥ १७० ॥ आ वखते चाणिक्य चोरलोकोथी प्रजानुं रक्षण करवामां समर्थ नवीन कोटवालने करवानी इच्छावालो छतो बीजो वेष धारण करी सघला नगरमां फरवा लाग्यो ॥ १७१ ॥ कोइ वखते ते चाणिक्य फरता फरतो नलदाम नामना वणकरने घरे गयो, अने ते वखते मंकोडे करडेला ते वणकरना पुत्रे पोताने मंकोडा करडवानी वात पिताने कही. ॥ १७२ ॥ दया रहित एवा ते वणकरे पण वणवानुं काम त्यजी दइ तलीया सुधी मंकोडाना बील (दर) ने खोदी नाखी अग्निवडे सघला एवा पण ते मंकोडाने बाली नाख्या. ॥१७३॥ आ माणस कोटवालपणाने योग्य छे. एवो निश्चय करीने बुद्धिना भंडार एवा चाणिक्ये सन्मान पूर्वक ते वणकरने कोटवाल बनाव्यो. ॥ १७४ ॥ ' हुं कोटवाल थये छते अहिं तमने कोण पराभव करनार छे? माटे मरजी प्रमाणे नगरने लुंटो.' एम ते नलदाम नामना कोटवाले सघला चोरोने कह्युं. ॥१७५॥ कोइ वखते भक्तिवंत एवा ते नलदाम कोटवाले पोतानां घरनी पेठे नगरमां

॥ १७५ ॥ विश्रंभाज्जृंभमाणांस्ता–न्निजधाम्नीव पत्तने ॥ नलदामोऽखिलान् भोक्तुं, भक्तिमानन्य-
दाह्वयत् ॥ १७६ ॥ ज्वलनं सर्वतो दत्वा, विधातुं चौर्यशांतिकम् ॥ अश्नतः सकुटुंबांस्तां–न्मंत्रपूर्वं
जुहाव सः॥ १७७ ॥ संजातेऽथ पुरस्वास्थ्ये, चाणिक्योऽस्मरदन्यदा ॥ यथा ग्रामेऽहमेकत्र, प्राग्भि-
क्षामपि नाप्नुवम् ॥ १७८ ॥ क्षुल्ललेखं ततस्तत्र, स प्रैषीद्ग्रोजना इह ॥ ये चूताः संति तांश्छि-
त्वा, वंशानां क्रियतां वृतिः ॥ १७९ ॥ ग्राम्यैरचिंति लेखोऽयं, विस्मृत्याऽलेखि मंत्रिणा ॥ न ह्याम्र-
वणमुच्छिद्य, रक्ष्यंते क्वापि वेणवः ॥ १८० ॥ ध्यात्वेति चक्रे चूतानां, वंशानुच्छिद्य तैर्वृतिः ॥ तस्मा-

विश्वासथी हर्षित थता ते सघला चोरोने भोजन करवा माटे बोलाव्या. ॥ १७६ ॥ त्यां तेणे विचार पूर्वक चोरीनी शांति
करवा माटे चारे तरफथी अग्नि सलगावीने भोजन करता कुटुंब सहित ते चोरोने बाली नाख्या. ॥ १७७ ॥ हवे चोरना
उपद्रव रहित नगर शांत थयुं,एवामां कोइ दिवस चाणिक्यने सांभरी आव्युं के–हुं पूर्वे आ गाममां एक घरे भिक्षाने पण नथी
पाम्यो. ॥ १७८॥ पछी तेणे त्यां तुच्छ एवो पत्र लखीने मोकल्यो के–हे लोको ! अहिं जे आंबाना वृक्ष छे, तेमने कापी ना-
खीने तेनामडे वांशना वननी वाड करो. ॥ १७९ ॥ गामना लोकोए पत्र वांचीने विचार कर्यो के–आ पत्र मंत्रिए भूलथी
आम लख्यो छे. कारण आंबाना वनने कापी नाखी तेना वडे क्यांइ पण वांशना वननुं रक्षण कराय नही. ॥ १८० ॥ एम

द्राज्ञाविपर्यासा—च्चुकोप चणिनंदनः ॥ १८१ ॥ वंशोच्छेदफलं तेषां, वंशच्छेदं व्यधत्त सः॥बद्धद्वारेऽखिलग्रामे, वह्निदानेन निर्दयः ॥ १८२ ॥ सोऽथ मानी समानीय, निजां जायामवोचत ॥ तवैव हेतोरेतावत्, प्रियेऽहमुपचक्रमे ॥ १८३ ॥ एभिर्धनैर्घनैस्तास्ताः, पराभवदवव्यथाः ॥ क्षपयती कुरंगाक्षि, वल्लीव फलिनी भव ॥१८४॥ मयासौ दुःस्थपत्नीति, पुत्री यत्पर्यभूयत ॥ तदागः क्षम्यतामेवं, श्वसुरोऽप्येत्य तं जगौ ॥ १८५ ॥ श्वशुरस्यापरेषां च, बंधूनां स ददौ मुदा ॥ ग्रामदेशादिकं रोष—तोषौ ह्यस्य न निष्फलौ ॥ १८६ ॥ कदाचन विहारेण, पुनानाः पृथिवीतलम् ॥ तत्रैयरुर्यति

विचार करीने ते लोकोए वांशने कापी नाखी तेवडे आंबाना वृक्षोने बाड करी, अने ते आज्ञानुं विरुध आचरण करवाथी चाणिक्य कोप पाम्यो. ॥ १८१॥ अने निर्दय एवा तेणे सर्व गामना दरवाजा बंध करी अग्नि सलगावीने वांशने छेदन करवानां फल रूप तेमना वंशने छेदन करी नाख्यो. ॥ १८२॥ पछी ते अभिमानी चाणिक्ये पोतानी स्त्रीने बोलावीने कह्युं के—हे प्रिये! में ताराज माटे आटलुं बधुं कर्युं छे. ॥ १८३ ॥ हे मृगनयनी ! आ धनरूप मेघ वडे ते ते पराभवरूप दावानलनी पीडाने शांत करती एवी तुं वेलनी पेठे फलवाली था. ॥ १८४ ॥ वली ते वखते 'जे में आ पुत्री एक दरिद्रीनी स्त्री छे. एम धारी तेनो तिरस्कार कर्यो हतो ते मारो अपराध क्षमा करो.' एम चाणिक्यना ससराए पण आवीने ते चाणिक्यने कह्युं. ॥ १८५ ॥ पछी चाणिक्ये हर्षथी ससराने अने बीजा बंधुओने गाम अने देश विगेरे आप्या. कारण के ए चाणिक्यना क्रोध अने संतोष निष्फल थता न हता. ॥ १८६ ॥ कोइ वखते विहारथी पृथ्वी मंडलने पवित्र करता तेमज साधुओना समूहथी युक्त एवा वि-

व्राता–न्विता विजयसूरयः ॥१८७॥ जानंतोऽतिशयज्ञानात्, दुर्भिक्षं भावि तत्र ते ॥ स्थापयित्वा नवं सूरिं, गणं तस्मिन्निचिक्षिपुः ॥ १८८ ॥ गुरवस्तस्य निःशेषा, योगसिद्धिं ददुर्निशि ॥ संघकार्ये महत्येताः, प्रयोज्या इति भाषिणः ॥ १८९ ॥ तदेकमांजनं योगं, क्षुल्लकौ द्वौ रहःस्थितौ ॥ आदिषातां घनवृष्टौ, वार्लवं चातकाविव ॥ १९० ॥ घनागमो गुरुः प्रैषीत्, सुभिक्षं मंडलं प्रति ॥ साधुपक्षयुजं सूरिं, मानसंप्रति हंसवत् ॥१९१॥ क्षीणजंघाबलत्वेन, तस्थौ तत्रैव स स्वयम् ॥ पूरयन् पाटकावृत्त्या,नवकल्पानैकतत्रः ॥१९२॥ क्षुल्लकौ तौ गुरुस्नेहात्, पुनर्व्याघुट्य मार्गतः ॥ आगतौ

जयसूरि त्यां आव्या. ॥ १८७ ॥ ते सूरिओ ज्ञानातिशयथी त्यां थनारा दुकालने जाणता छतां नवीन सूरिने स्थापन करीने तेमने गण (गच्छ) सोंप्यो. ॥ १८८ ॥ वली ' मोटा संघकार्यमां आ योगसिद्धिनो उपयोग करवो. ' एम कहीने गुरुओए ते नवीन सूरिने सर्व योगसिद्धि रात्रीने विषे आपी. ॥ १८९ ॥ मेघवृष्टिमां चातक पक्षीओ जेम पाणिना टीपांने पामे तेम ते वखते एकांतमां रहेला बे बाल मुनिओ गुरु पासेथी एक अंजन विद्यानो योग पाम्या. ॥ १९० ॥ पछी बहु श्रुत एवा गुरुए मानस सरोवर प्रत्ये हंसने मोकले तेम सुभिक्ष देश तरफ साधुओना समूह सहित नविन सूरिने मोकल्या. ॥१९१॥ अने कपट रहित एवा गुरु पोते चालवानी शक्ति न होवाने लीधे पाडाओने फरवाथी नवकल्पने पूरता छतां त्यांज रह्या. ॥ १९२ ॥

पाटलीपुत्रं, ववंदाते गुरोः क्रमौ ॥१९३॥ गुरुस्तौ बोधयामास, वत्सौ पश्चात्किमागतौ ॥ वीक्षे स्व-
स्यापि निर्वाह—मत्राहमतिदुष्करम् ॥ १९४ ॥ दुर्भिक्षेऽत्र युवां बालौ, सोमालौ स्थास्यथः कथम् ॥
कियद्धि पल्वले तुच्छ—जले नंदंति पूतराः ॥१९५॥ तावूचतुर्विना युष्मान्, न नौ क्वचन निर्वृतिः॥
यद्भाव्यं तद्भवत्वत्र, पूज्यपादांतिकस्थयोः ॥१९६॥ तयोरिति स्नेहकिरा, गिरा भिन्नमना मनाक् ॥
स्वांतिके स्थापयामास, गुरुस्तौ जातगौरवः ॥ १९७ ॥ काले करालरूपेण, दुःकालेन व्यजृंभत ॥
कणैर्मणीयितं यत्र मणिभिश्चोपलायितम् ॥१९८॥ कोचिन्नरान् केऽपि धेनूः, स्वोदरे यत्र चिक्षिपुः॥

वली ते बन्ने बाल मुनिओए पण गुरुना स्नेहने लीधे मार्गमांथी पाछा वली पाटलीपुत्र नगरमां आवीने गुरुनां चरणमां वं-
दना करी. ॥ १९३ ॥ गुरुए तेमने पूछयुं के—हे वत्सो ! तमे पाछा केम आव्या ? हुं अहिं पोतानो पण निर्वाह थवो अति
दुष्कर देखुंछुं. ॥१९४॥ अहिं दुकालमां तमे सुकुमाल बालको केम रही सकशो ? कारण थोडा पाणीवाला तलावडामां पूराओ
केटलो वखत आनंद पामे ? ॥ १९५ ॥ पछी ते बन्ने बालमुनिओए कहुं के—तमारा विना अमने बन्नेने क्यांइ पण निवृति
(नीरांत) थइ नहीं, माटे अहिं आपना चरणनी पासे रहेला अमने जे थवुं होय ते थाओ. ॥१९६॥ तेओनी आवी स्नेह झ-
रती वाणीथी कांइक भेदायला मनवाला स्नेहवंत गुरुए ते बन्नेने पोतानी पासे राख्या. ॥ १९७ ॥ पछी अवसरे विकराल
रूपवाला दुकाले ज्यां धान्यने मणिरूप अने मणिओने पत्थररूप विस्तार्या, अर्थात् धान्य मणिओनी पेठे मोंघुं थयुं अने म-
णिओ सोंघा थया. ॥ १९८ ॥ जे दुकालमां केटलाक माणसो माणसोने, अने केटलाक माणसो पण गायोने वेची नाखवा

तद्बाष्पपूर्यमाणेऽस्मि–न्नसिधेनूश्च केचन ॥ १९९ ॥ मेघैर्मोघोदयैर्यत्र, राज्ञां राज्यानि तुत्रुटुः॥ राज्यं प्रेतपतेरेव, केवलं ववृधे तदा ॥२००॥ न कश्चिदर्थिनां यत्र,दाक्षिणाशामपुरयत् ॥ सा प्रत्युत विपेदानै-स्ततस्तैरेव पूरिता ॥ २०१ ॥ प्रक्षीणं विषयभ्रमैः क्षितितले पंकेन नोन्मीलितं, जातं नित्यघनाग-मार्थिभिरनारंभैश्चिरं कर्षकैः ॥ व्युत्सृष्टा तनयादिकेऽपि ममता लोकैस्तपःसेवितं, दुर्भिक्षस्य गुरोः प्रबोधपटुता सार्वत्रिकी काचन ॥२०२॥ उद्दीप्यतेस्म या पूर्व–मौषधैर्विविधैस्तदा॥दीप्तायाः स्वयमेवा-स्या,नाभूच्छात्यौषधं क्षुधः ॥२०३॥ यत्किंचिल्लेभिरे भैक्षं, गौरव्यं गुरवस्तदा ॥ अपत्यप्रणयान्नित्यं,

लाग्या. वली केटलाक तो ते दुकालना बाफथी पूराइ जतां पोतानां उदरमां खड्गरूप धेनुं अर्थात् तरवार नाखीने मरी जवा लाग्या. ॥१९९॥ जे दुकालमां निष्फल थयेला मेघथी राजाओनां राज्यो तुटवा लाग्या. एटलुंज नहि पण ते वखते फक्त यमराजनुंज राज्य वृद्धि पामवा लाग्युं. ॥ २०० ॥ जे दुकालमां कोइ पण ग्रहस्थ याचकोने दक्षिणाशा एटले दक्षिणा आपवानी आशाने नहोता पुरता, पण तेओएज उलटी मृत्यु पामवा वडे ते दक्षिणाशा एटले दक्षिण दिशा पुरी दीधी. ॥ २०१ ॥ पृथ्वी उपर विषय भ्रमथी क्षीण थयेलुं, कादववडे (मलिनताथी) न प्रगट थयेलुं, निरंतर मेघना अर्थी एवा आरंभ रहित खेडुतोवडे घणा काले प्रकट करायलुं, अने पुत्रादिक उपरथी पण ममता त्यजी दइ लोकोवडे तप सेवन करायुं. माटे दुकालरूपी गुरुनी सार्वजनिक एवी प्रतिबोध करवानी चतुरता कांइ जूदा प्रकारनी छे. ॥२०२॥ जे क्षुधा पूर्वे विविध प्रकारना औषधे करीने प्रगट थती हती. दुकालने वखते पोतानी मेले प्रगट थयेली ए क्षुधाने शांत करवानुं कांइ औषध न हतुं. ॥ २०३ ॥

तत्तयोः क्षुल्लयोर्ददुः ॥२०४॥ ताभ्यामाचिंतयत्पूज्या,वृद्धा देहं हि वार्द्धकम्॥ अशुश्रुषं पतत्येव,पुराण
मिव मंदिरम् ॥२०५॥ सारं ददाति नौ भिक्षं,सीदंति गुरवः स्वयम् ॥ दुर्भिक्षाब्धिरयं तार्य–स्तत्कया
बुद्धिबेडया ॥ २०६ ॥ हुं ज्ञातमांजनो योगः, सम्यक् परिचितोऽस्ति नौ॥ तेनादृश्यतनू भूत्वाऽन्यतो
भोक्षावहे क्वचित् ॥ २०७ ॥ तावथांजनमासूत्र्य, तेनादृश्यौ दिने दिने ॥ भुंजानेन समं राज्ञा, भुंजा
तेस्म सविस्मयं ॥२०८॥ एककुक्षिंभरो भक्ते, जनत्रितयभोजनात् ॥ क्षामी बभूव भूपाल–स्त्रपया
न जगौ पुनः॥२०९॥नृपं कदापि चाणिक्यो–ऽपृच्छद्वत्स कृशोऽसि किम् ॥ किं तत्राप्यस्ति दुर्भिक्षं,किं

तेवा वखतमां गुरु जे कांइ सारुं भोजन मलतुं हतुं ते पुत्रस्नेहने लीधे निरंतर ते बन्ने बालमुनिओने आपता हता. ॥२०४॥
तेथी ते बन्ने बालमुनिओए विचार्यु जे गुरुओ वृद्ध छे, निश्चे नाहे सेवा करेलुं वृद्धावस्थानुं शरीर जूनां घरनी पेठे पडी जाय
छे. ॥ २०५ ॥ गुरु आपण बन्नेने सारुं भोजन आपे छे अने पोते सीदाय छे, तो आ दुकालरूप समुद्र कइ बुद्धिरूपी होडी·
थी तरवो ?॥२०६॥ हा जाण्युं, आपणे बन्ने जणाए अंजन प्रयोग सारी रीते जाणेलो छे, माटे ते प्रयोगथी अदृश्य शरीरवाला
थइने बीजे क्यांइथी भोजन करीए. ॥२०७॥ पछी अंजन प्रयोग करीने अदृश्य शरीरवाला ते बन्ने बाल मुनिओ दिवसे दिवसे
भोजन करता एवा राजानी साथे विस्मय पूर्वक भोजन करवा लाग्या. ॥ २०८ ॥ जो के एकनुं पेट भराय एटलुं भोजनमां
त्रण माणस भोजन करवा लाग्या, तेथी राजा दुबलो थइ गयो, तो पण तेणे लज्जाथी कोइने कह्युं नहिं. ॥ २०९ ॥

वा चिंता च काचन॥११०॥ भूमानवददद्यस्वो,भुंजे प्राक्तनमात्रया ॥ परमध्रात एवाहं, ताताेत्तिष्ठामि नित्यशः॥१११॥मंत्री दध्यौ ध्रुवं सिद्धः,कोऽप्यदृश्योंजनादिना ॥ दुर्भिक्षेऽत्र हरत्यस्या–हारं हा रंकवत् क्षुधा॥११२॥भोजनावसरेऽन्येद्यु–र्भूभुजो भोजनौकसि ॥ श्लक्ष्णीकृतेष्टिकाचूर्णं, क्षेपयामास सोऽभितः ॥११३॥ सरसाहारलोभेन, प्राग्वदायातयोस्तयोः ॥ प्रेक्षांचक्रे पदश्रेणिं, स तत्र प्रतिबिंबिताम् ११४ निश्चित्यांजनसिद्धौ तौ, मंत्री धूममकारयत् ॥ बाष्पायेतेस्म तन्नेत्रे, धूमध्यामलिते रयात् ॥११५॥ धौतेंजनेऽश्रुपूरेण, चाणिक्यस्तावलोकत ॥ क्षुल्लावुभयतो भूमी–भुजं सत्वरभोजिनौ ॥ ११६ ॥

कोइ वखते चाणिक्ये चंद्रगुप्त राजाने पूछ्युं के–वत्स ! तुं दुबलो केम छे ? शुं तने पण दुकाल छे ? अथवा शुं कांइ चिंता छे ? राजा चंद्रगुप्ते कह्युं. आजकाल हुं पूर्वना सरखुं जमुं छुं, पण हे तात ! नहिं धरायेलो एवोज हुं नित्य उठीजाउं छुं.॥११॥ मंत्री चाणिक्य विचार करवा लाग्यो के–अरे ! अंजन विद्याथी अदृश्य एवो कोइपण सिद्ध निश्चे आ दुकालमां रांकनी पेठे भूखने लीधे आ राजाना आहारने हरण करे छे. ॥ १२ ॥ पछी कोइ वखते चाणिक्ये भोजन करवाना अवसरे राजाना भोजन मंदिरमां इंटनुं झीणुं करेलुं चूर्ण चारे तरफ पाथरी दीधुं. ॥ १३ ॥ वली तेणे सरस आहारना लोभथी पूर्वनी पेठे आवता एवा ते बन्ने बालमुनिओनी ते इंटना चूर्णमां पडी रहेली पगपंक्ति दीठी. ॥ १४ ॥ मंत्रीए ते बन्नेने अंजनसिद्ध निश्चय करीने धुमाडो कराव्यो, अने धुमाडाथी व्याकुल थयेला ते बन्नेनां नेत्रो तुरत आंसु युक्त थया. ॥ १५ ॥ वली आंसुना पूरथी अंजन धोवाइ गयुं एटले चाणिक्ये राजानी बन्ने पासे उतावलथी भोजन करता ते बन्ने बालमुनिओने दीठा. ॥ १६ ॥ गु-

गुरुणा मोदितौ यत्ना-च्चाणिक्येन च रोदितौ ॥ तौ जग्मतुर्गुरूपांतं, लज्जितौ नृपमंदिरात्॥११७॥
ह्री व्रतिभ्यां सह स्याद्-मिति शंकां दधन्नृपः॥ माभूच्छासनहीलेति, चाणिक्येनान्वाशिष्यते॥११८॥
वत्स किं दूयसे भूयान्, भवतो भवितोदयः ॥ एतत्ते शकुनं साधु, साधुभ्यां सह भोजिनः॥११९॥
एतौ भूपाल बालर्षी, कुमारब्रह्मचारिणौ ॥ आस्थाप्यैकत्र दुःप्रापा, द्वाभ्यां किमुतभोजनम्॥१२०॥
तत्त्वमेव पवित्रोऽसि, महांश्च महतामपि ॥ एवमालप्य भूपाल-मुपालब्ध गुरूंश्च सः ॥ १२१ ॥
बालो न दीक्ष्यते पूज्या, दीक्ष्यते वा सुशिक्ष्यते॥दुःशिक्षितौ भवच्छिष्या-वपि येनेदृशाक्रियौ ॥१२२॥

गुरुओए यत्नथी आनंद पमाडेला अने चाणिक्ये रोवरावेला ते लज्जा युक्त बन्ने बालमुनिओ राजमंदिरथी नीकलीने गुरुनी पासे गया. ॥ ११७ ॥ अरे ! में साधुओनी साथे भोजन कर्युं एवी शंकाने धारण करता राजा चंद्रगुप्तने 'शासननी हीलना न थाओ, एवा विचारथी चाणिक्ये शीखामण आपी के-॥ ११८ ॥ हे वत्स ! घणो खेद शामाटे पामे छे ? तारो उदय थशे. साधुनी साथे भोजन करनारा तने आ सारां शुकन थयां छे. ११९ ॥ हे भूपाल ! आ बन्ने बालमुनि कुमार अने ब्रह्मचारी छे, तो निश्चे तेमनी साथे एक स्थानके निवास करवो ते पण दुर्लभ छे तो पछी तेमनी साथे भोजननुं तो शुं कहेवुं!!॥१२०॥ माटे तुंज पवित्र छे अने महोटानी मध्ये पण महोटो छे. एम राजा चंद्रने कहीने पछी चाणिक्य गुरुने ठपको आपवा लाग्यो. ॥ २२१ ॥ हे पूज्यो ! बालकने दीक्षा आपवी नहीं. अथवा जो आपवी तो पछी तेमने सारी रीते शीक्षण आपवुं. कारण के दुःशिक्षित एवा तमारा शीष्यो आवां कार्य करनारा थया. ॥ २२२ ॥ जोके श्री गुरु एवा तमे आ बन्ने बालमुनिओने आ

यद्यल्पवयसोरेतां, ददुः श्रागुरवः कलाम् ॥ तन्मन्ये बालकस्नेहो, गीतार्थैरपि दुस्त्यजः ॥ १२३ ॥
गुरुर्लब्धावसरोऽवक्, समृद्धे श्रावके त्वयि॥ यद्यत्कुर्वीत नः शिष्या—श्चाणिक्य स्वल्पमेव तत्॥१२४॥
अल्पाहारौ शिशू एता—वेवं निर्वहतो यदि॥ न ते किमियता दान—कीर्तिर्नृत्यति भूतले ॥१२५॥
इह त्वां श्रावकं वीक्ष्य, दानकल्पद्रुमायितम् ॥ प्राहैष्म प्रथमं दूरे, गच्छं दुर्भिक्षसंभवे ॥ १२६ ॥
दौःस्थ्यं क्षुल्लकयोर्वीक्ष्य, स्वकार्पण्यान्न लज्जसे ॥ कुरुषे प्रत्युताक्षेप—महो तेऽमात्य धृष्टता ॥१२७॥
यद्वा श्राद्धचतुर्भङ्ग्या, अंत्यो भंगः फलेत् कथम् ॥ कृपणैर्निपुणैः शिक्षा—क्षणे युष्मादृशैर्विना॥१२८॥

कला आपी छे, तेथी हुं मानुं छुं के—गीतार्थ पुरुषोने पण बालक उपर रहेलो स्नेह दुस्त्यज छे. ॥ २३ ॥ पछी वखत मलवाथी गुरुए कह्युं. हे चाणिक्य ! तुं समृद्धिवंत श्रावक छतां अमारा शिष्यो जे जे करे छे ते थोडुंज छे. ॥ १२४ ॥ जो अल्प आहार पामता एवा आ बे बालको आवी रीते पोतानो निर्वाह करे छे तो एटलाए करीने तारी दान कीर्ति पृथ्वी उपर शुं नथी नाचती ? ॥ १२५ ॥ अहिं दान आपवामां कल्पवृक्ष समान तने श्रावकने जोइने आ दुकालना वखतमां गच्छने अमे प्रथमथीज दूर मोकल्यो छे. ॥ १२६ ॥ वली आ बन्ने बालमुनिओना दरिद्रपणाने जोइने तुं पोतानां कृपणपणाथी लाज पामतो नथी ? अने उलटो तेमनी नींदा करे छे. हे अमात्य ! आ तारी निर्लज्जता आश्चर्यकारी छे. ॥ १२७ ॥ अथवा तो शिक्षाने अवसरे श्रावकना चार भांगा मांहेलो छेलो भांगो तारा सरखा कृपण अने चतुर पुरुषो विना केम फले ? ॥१२८॥

गुरूनंचंति संपत्तौ, ये ते न प्रचुरा नराः ॥ पश्य पूर्णेन शशिना, प्रभाभंगो गुरोः कृतः ॥१२९॥
त्वं योग्योऽसीति चाणिक्य, साक्षेपमुपादिश्यते ॥वर्ण्ये सुवर्णमेव स्यात्, घनाघातैर्न पित्तला॥१३०॥
शिष्यावपि गुरुः प्राचे, युवाभ्यां किमिदं कृतम् ॥ भवंति साधवः सत्वा-भरणा मरणावधिः॥१३१॥
चूर्णभक्तं राजभक्तं, निषद्या गृहिभाजनम् ॥ अंतरायं च पंचामी, दोषाः किं नात्र वां स्मृताः॥१३२॥
स्वापराधं ततः शिष्यौ, नत्वाचिक्षमतां गुरून् ॥ मिथ्यादुःकृतमाधत्ता-मपुनष्करणेन च ॥ १३३॥
चाणिक्योऽपि गुरून्नत्वा, प्रोचे पूज्यैः समुद्धृतः ॥ पतन्नहं प्रमादांधौ, साधुशिक्षावरत्रया ॥ १३४ ॥

जेओ पूर्ण संपत्तिना अवसरमां गुरुओने पूजे छे, तेवा घणा पुरुषो नथी होता. जो, पुनमने दिवसे पूर्ण संपत्तिवाला चंद्रे पोतानो गुरु जे बृहस्पति तेनी प्रभा (कांति) नो भंग कर्यो छे. ॥ २९ ॥ हे चाणिक्य ! तुं पोते योग्य छे, एम धारीने आ प्रमाणे तिरस्कार पूर्वक तने शीखामण आपुं छुं, कारण सुवर्ण होय तेज हथोडाना घाथी उज्वल थाय छे. पित्तल उज्वल थतुं नथी. ॥ १३० ॥ पछी गुरुए बन्ने शिष्योने पण कह्युं के-तमे आ शुं कर्युं ? साधुओ मरण सुधी धैर्यरूप आभूषणने धारण करनारा थाय छे. ॥ १३१ ॥ मरी विगेरेना चूर्णने लइने खावुं, राजपींड ग्रहण करवो, सय्यातनुं अन्न लेवुं, गृहस्थनां पात्रमां खावुं अने कोइने अंतराय करीने लेवुं. आ पांच दोष अहिं तमने शुं न सांभर्यां ? ॥ १३२ ॥ पछी बन्ने शिष्योए गुरुने नमीने पोतानो अपराध खमाव्यो. वली फरी तेवो अपराध न करवावडे मिथ्यादुष्कृत दीधुं. ॥ १३३ ॥ चाणिक्ये पण गुरुने नमन करीने कह्युं के-आपे प्रमादरूप कुवामां पडता एवा मने उत्तम शीखामण आपवारूप दोरडीथी उद्धर्यो छे. ॥१३४॥

स्फुटमुक्ता गुणाधाराः, सारश्रीनायकाश्च वः ॥ न व्याहारा अमी किंतु, नव्या हाराः सतां हृदि ॥१३५॥
तत्क्षमध्वं न यच्चक्रे–साधुचिंता मया पुरा ॥ अथ प्रासुकभक्ताद्यै–रनुग्राह्यो जनो ह्ययम् ॥ १३६ ॥
पीतामृत इव प्रीतो, धाम स्वमगमत्ततः ॥ भक्तपानादिकं भक्तः, साधुभ्यः स सदाप्यदात् ॥१३७॥
नृपः कदापि मिथ्यात्वं, ययौ पाखंडिनां गिरा ॥ स हि स्वभावो जीवानां, नीचैर्गतिरिवांभसा ॥१३८॥
ततोऽस्य तातदेशीयो, जिनधर्मैकलालसः ॥ चाणिक्यः स्माह वत्सेषु, किं पाखंडिषु रज्यसे ॥१३९॥
अमी भ्रांतवदुन्मार्गा, हिमवज्जाडिमालया ॥ कुशीला हलवत्कूट–बहुलाः शैलवत्पुनः ॥ १४० ॥

वली प्रगट मुक्ताफलरूप, गुणना आधार अने उत्तम लक्ष्मीना नायक एवां आ तमारां वचनो नथी, परंतु सत्पुरुषोना हृदयने विषे नवीन हार छे. ॥ १३५ ॥ मारो ते अपराध क्षमा करो के–जे में पूर्वे साधुनी चिंता करी नथी, अने हवे निश्चे मारा उपर प्रासुक भक्तपानथी अनुग्रह करवो. ॥ १३६ ॥ पछी अमृतपान कर्यानी पेठे प्रसन्न थयेलो चाणिक्य पोताने घेर गयो. वली भक्त एवो ते निरंतर साधुओने भक्तपानादिक पण आपवा लाग्यो. ॥ १३७ ॥ कोइ वखते राजा चंद्रगुप्त पाखंडिओनी वाणीथी मिथ्यात्वपणाने पामी गयो. कारणके–पाणीनी गतिनी पेठे जीवोनो तेवो नीच स्वभाव होय छे. ॥ १३८ ॥ पछी पिता तुल्य अने जिनधर्मने विषे प्रीतिवाला चाणिक्ये कह्युं के–हे वत्स ! तुं आ पाखंडिओने विषे केम प्रीति पामे छे? ॥१३९॥ आ मिथ्यात्वीओ गांडानी पेठें उन्मार्गे जनारा छे. हिमनी पेठें जडतानां स्थान छे, हलनी पेठे वांका छे अने वली पर्वतनी पेठे बहु कूट (कपट) वाला छे. ॥ १४० ॥ हुं एओनां वृत्तांतने जाणुं छुं अने तने पण जणावीश. एम कहीने राजा चंद्र-

मयैषां ज्ञायते वृत्तं, त्वमपि ज्ञापयिष्यसे ॥ इत्युक्त्वा भूपतेर्द्धर्म्मं, वक्तुं तानाजुहाव सः ॥ १४१ ॥
समुदायेन तानेतान्, प्राक्क्षिप्तोज्वलवालुके ॥ उपांतःपुरमेकांत–स्थाने स्थापयतिस्म सः ॥१४२॥
अभ्यर्णवर्त्तिभूपाल–भामिनीभूषणक्वणैः ॥ तच्चित्तकोणे चेतोभू–श्चिरसुप्तोऽप्यजागरीत् ॥ १४३ ॥
संभूय विवशात्मानः, सर्वे ते जालकाध्वना ॥ आभूपागममैक्षंतां–तःपुरीः पामरा इव ॥ १४४ ॥
उपस्थिते नृपे बद्ध–ब ध्याना दृढासनाः ॥ स्वं स्वं धर्मं निवेद्योच्चै–रगमंस्ते यथागतम् ॥ १४५ ॥
उवाच सचिवो वत्स, पश्यताः पदपंक्तयः ॥ त्वदंतःपुरिकालोका–द्व्यंजंत्येषां सरागताम् ॥ १४६ ॥

गुरुने धर्म संभलाववा माटे चाणिक्ये ते पाखंडिओने बोलाव्या. ॥ १४१ ॥ चाणिक्ये समुदायथी ते आवेला मिथ्यात्वीओने *अंतःपुरनी समीपे प्रथमथीज नखावी राखेली उज्वल रेतीवाला एकांत स्थानमां बेसार्या.* ॥ १४२ ॥ ते वखते समीपमां रहेली राजानी स्त्रीओना झांझरना शब्दथी ते मिथ्यात्वीओनां चित्तना खूणामां घणा कालथी सूतेलो एवो पण कामदेव जागी उठयो. ॥ १४३ ॥ पछी परवश आत्मावाला ते सर्वे एकठा थइने जालीना मार्गथी राजाना आववा सुधी पामरनी पेठे अंतःपुरनी स्त्रीओने जोवा लाग्या.॥१४४॥पछी राजा त्यां आव्यो एटले बगलानी पेठे ध्यानयुक्त थयेला अने दृढ आसनवाला तेओ उत्कृष्टताथी पोतपोतानो धर्म निवेदन करीने जेम आव्या हता तेम चाल्या गया. ॥ १४५ ॥ एटले प्रधान चाणिक्ये कह्युं. हे वत्स ! जो आ पगलानी पंक्तिओ तारा अंतःपुरनी स्त्रीओने जोवाना एओना सरागपणाने प्रगट करे छे. ॥१४६ ॥

वालुकां तां समीकृत्य, तेन जैनमुनीश्वराः ॥ आकारिता द्वितीयेऽन्हि, तत्रैव विनिवेशिताः ॥१४७॥
सिद्धांते तेऽनिशं लीनाः, शुद्धांते न मनो ददुः ॥ आयातस्य च भूभर्तु–रार्हतं धर्ममुचिरे ॥ १४८ ॥
गतेषु तेषु चाणिक्य–श्चंद्रगुप्तमभाषत ॥ पश्यैतां वत्स साधूनां, पदपंक्तिर्न वीक्ष्यते ॥ १४९ ॥
अमीभिरैक्ष्यत स्त्रैणं, न तव स्ववशेंद्रियैः ॥ आत्मारामा ह्यमी रामा, गणयंति तृणोपमाः ॥१५०॥
कः काचं सति सद्रत्ने, कश्छागं सति सिंधुरे ॥ कः शमीं सति कल्पद्रौ, कः पल्लीं सति पत्तने॥१५१॥
को दास्यं सति साम्राज्ये, कः पंकं सति चंदने ॥ को मिथ्याशासनं जैने, शासने सति सेवते॥१५२॥

पछी ते रेतीने सरखी करीने प्रधान चाणिक्ये बीजा दिवसे जैन मुनीश्वरोने बोलावीने त्यांज बेसार्या. ॥ १४७ ॥ निरंतर सिद्धांतने विषे लीन थयेला तेओए अंतःपुरमां मन पण न दीधुं. अने पोतानी पासे आवेला राजाने अरिहंतनो धर्म संभलाव्यो. ॥ १४८ ॥ पछी ते जैनमुनिओ गया एटले चाणिक्ये चंद्रगुप्तने कह्युं के–हे वत्स ! आ रेतिने जो, एनी मध्ये साधुओना पगलानी पंक्ति देखाती नथी. ॥ १४९ ॥ इंद्रियोने पोताना वश राखनारा आ मुनिओए तारी स्त्रीयोना समूहने जोयो नथी. कारणके पोताना आत्माने विषे रमनारा ए मुनिओ स्त्रीयोने तृणना सरखी गणे छे.॥१५०॥ उत्तम रत्न पासे छतां कोण काचने सेवे? गजराज घरे छतां कोण बकराने खरीदे? कल्पवृक्ष आंगणे छतां कोण खीजडीने वावे? नगर समीपे छतां कोण पल्लीमां निवास करे? साम्राज्यपद प्राप्त थया छतां कोण दासपणुं करे ? चंदन पासे छतां कोण कादवनो लेप करे? अने जैन शासन विद्यमान छतां कोण मिथ्याशासन (मिथ्यात्व) ने सेवे? ॥१५१–१५२॥ पछी जूठा लिंगिओने विषे खेद पामेलो ते

ततो भूमान् सनिर्वेदः, स व्यलीकेषु लिंगिषु ॥ लाक्षाराग इवोर्णायां, स्थिरोऽभूज्जिनशासने॥१५३॥
निशीव पद्मकोशोऽभू-त्कोशो भूमीभुजोऽन्यदा ॥ निःश्रीकः श्रीकरीबुद्धिं, चाणिक्योऽथ विचिंतयत्॥१५४॥
इभ्यानाहूय वास्तव्यान्, भक्त्या भोजयतिस्म सः ॥ आमिषं धीवराणां हि, मुखमन्यवशीकृतेः ॥१५५॥
आविःकुर्वंत्यमी मत्ताः, स्वसत्तामिति चिंतयन् ॥ मैरेयं पाययित्वा तां-श्चाणिक्यः प्रोचिवानिति ॥१५६॥
त्रिदंडं द्वे च काषाये, वस्त्रे कांचनकुंडिका ॥ नित्यं नृपोऽस्ति मे वश्यो, भंभां वादयतात्र भोः॥१५७॥
तच्छ्रुत्वा गर्वमूर्च्छालाः, सर्वे हालाबलाज्जगुः॥ किं रे हृप्यसि भिक्षाक, शृण्वस्माकमहो धनम् ॥१५८॥

चंद्रगुप्त राजा ऊनने विषे लाखना रंगनी पेठे जिनशासनने विषे स्थिर थयो. ॥ १५३ ॥ कोइ वखते राजा चंद्रगुप्तनो भंडार रात्रीने विषे पद्मकोशनी पेठे लक्ष्मी रहित थयो एटले पछी चाणिक्य लक्ष्मी वधारनारी बुद्धिने चिंतववा लाग्यो. ॥१५४॥ पछी तेणे नगरमां रहेनारा वेपारीओने बोलावीने प्रीतिथी भोजन कराव्युं.कारणके पारधीओने मांस अने बीजाओने वश करनारु मुख छे. ॥ १५५ ॥ आ वेपारीओ मत्त (केफ विगेरेथी व्याकुल) थया छतां पोतानी संपत्ति प्रगट करे छे. एम विचारता एवा ते चाणिक्ये ते वेपारीओने मदिरा पाइने पछी तेमने आ प्रमाणे कह्युं. ॥ १५६ ॥ त्रण दंड, बे कषाय वस्त्र, अने सुवर्ण कुंडिका तथा राजा निरंतर मारे वश्य छे, माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो. ॥१५७॥चाणिक्यनां तेवां वचन सांभली अहंकारमां घेराइ गयेला ते सर्वे वेपारीओ मदिराना केफथी कहेवा लाग्या, अरे भिक्षुक ! तुं शुं गर्व करे छे ? आश्चर्यकारी अमारुं धन सांभल. ॥ १५८ ॥ एक हजार योजन सुधी जता एवा गजराजना पगले पगले हुं लाख लाख सोना महोर मूकुं

सहस्रं योजनानीभ–पतेर्यातः पदे पदे ॥ दीनारलक्षं मुंचामि, भंभां वादयतात्र भोः ॥ १५९ ॥
तिलाढकस्य सद्वृष्ट्या, निष्पन्नस्य तिले तिले ॥ दीनारलक्षं मुंचामि, भंभां वादयतात्र भोः॥१६०॥
एकाहम्रक्षणैर्बध्वा, सेतुः प्रावृट्भरोद्भवम् ॥ वालयामि सरित्पूरं, भंभां वादयतात्र भोः ॥ १६१ ॥
एकाहजातजात्याश्व–किशोरस्कंधकुंतलैः ॥ करोमि मंडपं व्योम्नि, भंभां वादयतात्र भोः ॥ १६२ ॥
शालिप्रसूतिगर्दभ्यो, सदा क्षेत्रे उभे मम ॥ च्छिन्नच्छिन्नप्ररूढे स्तो, भंभां वादयतात्र भोः ॥१६३॥
शुक्लवासाः ससौरभ्यो, भक्तभार्य ऋणोज्झितः॥साहस्त्रिकोऽप्रवास्यस्मि, भंभां वादयतात्र भोः॥१६४॥

छुं, हे लोको ! अहिं तमे भंभा वगाडो. ॥१५९॥ चार शेर तलने वाव्यार्थी सारी वृष्टिवडे तेमांथी जेटला तल उत्पन्न थाय ते दरेक तले तले हुं लाख लाख सोना महोर मुकुं छुं. माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो. ॥१६०॥ एक दिवसना मांखणथी पाली बांधीने वर्षाऋतुना समूहथी उत्पन्न थयेला नदीना पूरने हुं वालुं छुं, माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो ॥१६१॥ एक दिवसना जन्मेला जातिवंत अश्वना बच्चाना स्कंध उपर रहेला केशवडे आकारमां मांडवो करुं छुं, माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो. १६२ कमोद अने धोली गोकर्णि ए बन्ने निरंतर मारा क्षेत्रमां जूदा जूदा उगेला छे, माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो. १६३ उज्वल वस्त्रवालो, सुगंधतावालो, भक्तिवंत भार्यावालो, ऋण रहित अने हजारोना परिवारवालो हुं परदेश जतो नथी, माटे हे लोको ! तमे अहिं भंभाने वगाडो. ॥ १६४ ॥ ए प्रमाणे तेओए अनुक्रमे कहेलुं चाणिक्ये पटमां लखी लीधुं. कारण लखेलुं

इति तेषां क्रमेणोक्तं, चाणिक्यश्चीरकेऽलीखत् ॥ दृषल्लेखेव लिखितं, न विपर्येति जातुचित् ॥१६५॥
व्यावृत्तचेतनांस्तान् स, यथोचितमयाचत ॥ परं पुष्पमिवादुन्वन्, स्वार्थकृद्भृंगवद्बुधः ॥ १६६ ॥
एकयोजनगामीभ–पदमित्यादिमो धनम् ॥ द्वैतीयीकः पुनश्चैक–तिलोद्भवतिलैर्मितम् ॥ १६७ ॥
एकाहमृक्षणं चान्य–स्तुर्यश्चैकान्हिकान् हयान् ॥ पंचमो मासिकं धान्यं, ददे चैतेषु मंत्रिणः॥१६८॥
अरुणो वारुणीयोगात्, सर्वथा विवसुर्भवेत् ॥छुटिताः स्मो वयं स्तोका–दिति ते दध्युरुन्मदाः॥१६९॥
एवं कोशं कुशूलं च, धनैर्धान्यैश्चमुं हयैः ॥ भूपस्यापूर्य चाणिक्यः, स्वं कृतार्थममन्यत ॥ १७० ॥

पत्थरमां कोचेलानी पेठे क्यारे पण फरतुं नथी. ॥ १६५ ॥ पछी चाणिक्ये सावध चैतन्यवाला थयेला तेओनी पासे योग्यता प्रमाणे याचना करी. कारण पुष्पने नहि किलामणा पमाडता भमरानी पेठे डाह्या माणसो स्वार्थने साधनारा होय छे.॥१६६॥ पहेलाए एक योजन सुधी गति करता हाथीना पगला प्रमाणे धन आप्युं, अने वली बीजाए एक तलथी उत्पन्न थयेला तल प्रमाणे धन आप्युं. त्रीजाए एक दिवसनुं माखण, अने चोथाए एक दिवसना अश्वो अने पांचमाए एक मासनुं धान्य आप्युं– अने मंत्रीए तो एमने वारुणी (मदिरा) आपी हती. ॥ ६७–६८ ॥ सूर्य पण वारुणी (पश्चिम दिशा) ना योगथी सर्व प्रकारे तेज रहित थाय छे. वली आपणे थोडाथी छुट्या छीए,एम ते वेपारीओ पण हर्ष पामता छता विचारता हता. ॥१६९॥ चाणिक्य ए प्रमाणे राजा चंद्रगुप्तना भंडारने धनथी, कोठारने धान्यथी अने सेनाने अश्वोथी भरपुर करीने पोताने कृतार्थ मानवा लाग्यो. ॥ १७०॥ वली काले करीने राजानो भंडार खाली थवा लाग्यो एटले ते वखते बीजो उपाय चिंतवीने प्रधाने

काले कृशेषु कोशेषु, पुनर्जातेषु भूभुजः ॥ उपायांतरमासूत्र्य, मंत्रीभ्यानाह्वयत्तदा ॥ १७१ ॥
बभूवुर्देवता दौस्थ्य--नाशकास्तस्य पाशकाः ॥ तानुपादाय दायज्ञः, स महेभ्यानरीरमत् ॥ १७२ ॥
पुरतः प्रस्फुरद्रत्न--जालं स्थालं विमुच्य सः ॥ उवाचेदं स गृह्णातु, यो जयत्येकदापि माम् ॥१७३॥
जयामि यमहं तेन, देयो दीनार एव मे ॥ ततो लोभाद्दीव्यंस्ते, न पुनस्तं विजिग्यिरे ॥१७४॥
प्रतिदायमुपादाय, तेभ्यो दीनारमेव सः ॥ बभार श्रीगृहं किं न, बिंदुभिर्भ्रियते सरः ॥ १७५ ॥
आप्तेषु दिव्येष्वपि पाशकेषु,जीयते मंत्री धनिभिः कदापि ॥ विरुद्धधर्मा न पुनर्मनुष्यो, भवाच्युतो मानुषतां लभेत ॥ १७६ ॥

वेपारीओने बोलाव्या ॥ १७१ ॥ ते वखते दारिद्रयने नाश करनारा देवता तेना पासा थया.ते पासाने लइ दावने जाणनारो मंत्री ते वेपारीओने जुगार रमाडवा लाग्यो. ॥ १७२ ॥ तेणे पोतानी आगल देदीप्यमान रत्नोथी भरेला थालने मूकीने कह्युं के--जे मने एकवार पण जीते ते आ थालने गृहण करो. ॥ १७३ ॥ अने हुं जेने जीतुं तेणे मने एक सोना मोहोरज आपवी. पछी लोभथी वेपारी रमवा लाग्या, परंतु तेने कोई जींती शक्यो नहीं. ॥ १७४ ॥ चाणिक्ये ए प्रमाणे दरेक दावमां ते वेपारीओ पासेथी एक एक सोना मोहोरज लइने राजानो भंडार भरी दीधो.कारण टीपे टीपे करीने सरोवर शुं न भराय? अर्थात् भराय. ॥ १७५ ॥ दिव्य एवा पण ते पासाने गृहण करी कदापि कोइ धनवंत पुरुषो मंत्रीने जीते, पण विरुद्ध धर्मनुं आचरण करनार कोइ पण मनुष्य मनुष्यभवथी चवीने फरी मनुष्यपणाने पामे नहीं. ॥ १७६ ॥ इति द्वितीय दृष्टांतः

अथान्नराशिदृष्टांतः

सर्वत्र भारते वर्षे, वर्षेऽभोदस्य भूयसि ॥ जायंते यानि धान्यानि, संमान्यानिलयोगतः ॥ १ ॥
तान्येकत्र सुरो राशी–कृत्य कुर्यात्तथा शिखाम् ॥ यथोपरि चरान्निंदुः, क्षणं रजतकुंभति ॥ २ ॥
तत्रैकः सर्षपप्रस्थः, क्षिप्त्वा मिश्रीकृतस्तथा ॥ यथाभूद्दुर्लभः सर्व–पूर्वगुप्तैकमंत्रवत् ॥ ३ ॥
वयसः परिपाकेन, धनुर्यष्टिरिवानता ॥ वाताधिक्येन वल्लीव, प्रचलत्पाणिपल्लवा ॥ ४ ॥
रोमभिः पलितैः शुष्क–तृण भूमिविलंबिनी ॥ निर्दंतास्यतुलारुढ–निष्कुलीकृतदाडिमा ॥ ५ ॥
अमावासीकृताशेष-तिथिर्नेत्रबलं विना ॥ आसन्नमृत्युरायासी-ज्जरती तत्र काचन ॥६॥ त्रिभिर्विशेषकं॥

सर्व भरत क्षेत्रने विषे घणो वर्षाद वर्षे छते उत्तम प्रमाणवाला वायुना योगथीं जेटलां धान्यो उत्पन्न थाय.॥१॥ कोइ देवता ते धान्यनो एक ढगलो करींने तेनी एवीं शग करे के–आकाशमां फरतो चंद्र क्षणमात्र तेना उपर रूपाना घडानीं उपमाने पामे. २ ते ढगलामां एक प्रस्थ (शेर) शर्षव नाखींने तेवी रींते मेलवीं देवा के जेवीं रींते सर्वे पूर्वोमां संताडी राखेला मंत्रनीं पेठे फरी मेलववा दुर्लभ थाय. ॥ ३ ॥ अवस्थाना परिपाकथीं धनुष्यनी लाकडींनी पेठे नमी गयेली, वायुना अधिकपणाथी वेलनीं पेठे कंपता हस्त पल्लववाली, धोलां थइ गयेलां रुंवाडाने लीधे सुकाइ गयेला तृणनी भूमि सरखीं, पडी गयेला दांतने लीधे काढी लींधेला बीजवाला दाडम सरखा मुखवाली, नेत्रबल विना अर्थात् न देखवाने लीधे अमासना सरखी सर्व तिथिओने माननारी अने मृत्युना समीपे आवेली एवी कोइ वृद्धा स्त्री त्यां आवे. ॥ ४–५–६ ॥ पोतानी अवस्थाने न जाणनारी ते

अनात्मज्ञा डुढोके सा, सूर्पमादाय कौतुकात् ॥ विभज्य सर्षपान् सर्वान्, प्रस्थं पूरयितुं पुनः॥७॥ कदापि सूर्पेण विविच्य धान्य-राशेर्भरत्याशुकदंबकैस्तैः ॥ प्रस्थं तथा सा जरती न भूयः, प्राप्नोत्यपुण्यो मनुजो नृजन्म ॥ ८ ॥

वृद्धा स्त्री कौतुकथी हाथमां सूपडुं लइ फरी एक शेर पुरा करवा माटे सघला सर्षवने विणीने खोली काढे ॥ ७ ॥ कदापि ते वृद्धा सूपडा वडे धान्यना ढगलामांथी खोली काढीने ते सर्षवरडे शिघ्र एक शेरने पुरो करे, परंतु ते अपुण्य माणस फरीथी मनुष्य जन्मने न पामे ॥ ८ ॥

इति तृतीय दृष्टांतः

अथ चतुर्थद्युतदृष्टांतः

हवे चोथुं द्यूतनुं दृष्टांत कहे छे.

अस्ति रत्नपुरं नाम, पुरं रत्नाकरश्रियम् ॥ यदुद्भूतैर्नरै रत्नै-रिव शृंगायते जगत् ॥ १ ॥ राजा शतायुधस्तत्र, नवीनः कुलिशायुधः ॥ यस्य कस्य न चित्राय, महिमा दानवर्द्धितः ॥२॥ सुधर्मागर्व

रत्नाकरना सरखी संपत्तिवाळुं रत्नपुर नामे नगर छे. रत्ननी पेठे जे नगरमां उत्पन्न थयेला पुरुषोए करीने जगत् श्रेष्ठता ने पाम्युं छे ॥ १ ॥ ते नगरमां नवीन इंद्रना सरखो शतायुध नामे राजा राज्य करतो हतो के जे राजानो दानथी वृद्धि पामेलो यश सर्व कोइने आश्चर्यकारी थयो हतो ॥ २ ॥ ते राजाने सुधर्मा सभानी गर्व रूपी सर्व संपत्तिने तोडीपाडवा माटे ज

सर्वस्व–मुच्छेतुमिव निर्मितम् ॥ अनन्यसममास्थान–मासीत्तस्य महीभूजः ॥ ३ ॥ यत्रोल्लोच स्थमुक्तास्त्रक्–प्रतिबिंबितभूतले ॥ किमधोऽप्यस्त्युडुचक्र–मिति संदिदिहे जनैः ॥ ४ ॥ यत्र स्फुरन्मणिघृणि–स्तोमापास्ततमस्ततौ ॥ क्रियते मंगलायैव, प्रदीपा रजनीमुखे ॥ ५ ॥ यौवराज्यं ददौ यूने, सूनवे नयविन्नृपः ॥ न चैष तावतातृप्य–ल्लोभो लाभे हि वर्द्धते ॥ ६ ॥ हत्वापि पितरं स्वस्य, राज्यश्रियमियेष सः ॥ धिक् राज्यं येन दुर्मित्रे–णेव दुर्बुद्धिरेधते ॥ ७ ॥ एतद्विवेद सर्वत्र, संचरश्चरलोचनः ॥ मंत्री कुमारदुर्वृत्तं, रहो राज्ञो जगाद च ॥८॥ अजानन्निव भूजानि–

बनावी होयनी ? एवी अतुल्य सभा हती ॥ ३ ॥ जे सभामां चंद्रवाने विषे लटकी रहेली मोतीनी मालाओथी प्रतिबिंबित थइ रहेली पृथ्वीने विषे शुं नीचे पण ताराचक्र छे ? एम माणसो संदेह पामता हता. ॥ ४ ॥ जे सभामां देदीप्यमान मणिओना किरणोना समूहथी अंधकारनो समूह नाश पाम्या छतां पण रात्रीने विषे फक्त मंगलने माटेज दीवा कराता हता. ॥ ५॥ पछी नितिने जाणनारा राजा शतायुधे पोताना युवान पुत्रने युवराज पद आप्युं, परंतु ते कुमार तेटलाथी तृप्त थयो नहीं. कारणके लाभ थवाथी लोभ वृद्धि पामे छे॥ ६ ॥ तेथी तेणे पोताना पिताने पण मारी नाखवानो विचार करीने राज्य संपत्तिनी इच्छा करी. राज्यने धिक्कार थाओ के दुष्ट मित्रनी पेठे जे राज्यनी संगतिथी दुष्ट बुद्धि वृद्धि पामे छे ॥ ७ ॥ सर्व स्थानके फरता गुप्त चाकर पासेथी मंत्रीए आ वात जाणी अने तेणे कुमारनुं दुराचरण एकांतमां राजाने कह्युं. ॥८॥ कोइ वखते राजा शता-

रन्यदा तनयं जगौ ॥ परिश्रांता वयं वत्स, धृत्वा राज्यधुरां चिरम् ॥ ९ ॥ निधित्सामस्त्वयि ज्येष्ठे, नंदने राज्यमेकतः ॥ अन्यतः कुलमर्यादां, परित्यक्तुं न शक्नुमः ॥ १० ॥ का तात कुलमर्यादा, पृष्टे तेनेति साग्रहम् ॥ भूपोऽभ्यधात्कुलेऽस्माकं, राज्यं द्यूतेन लभ्यते ॥ ११॥ अष्टोत्तरशतं स्तंभा, जृंभमाणमणित्विषः ॥ आस्थानेऽत्र प्रतिस्तंभं, संत्यष्टशतमश्रयः ॥ १२ ॥ अक्षैर्दीव्यन् मया साकं, त्वमाकंपविमुक्तधीः ॥ जयमासादयन्नश्रि–मेकां स्तंभस्य जेष्यसि ॥१३॥ पुनर्द्यूते जयन्नश्रिं,द्वितीयां च विजेष्यसे ॥ स्तंभस्यैकस्य निःशेषा, जेतव्या एवमश्रयः ॥ १४ ॥ एवमेव क्रमाज्जेयाः, शेषस्तं

दुधे आजाणनी पेठे पुत्रने कह्युं के–हे वत्स ! अमे घणा वखत सुधी राज्यनी धुंसरी धारण करीने थाकी गया छीये ॥ ९ ॥ अमे एक तरफथी मोटा पुत्र एवा तारे विषे राज्यने स्थापन करशुं अने बीजी तरफथी कुल मर्यादाने त्यजी देवा समर्थ नथी ॥ १० ॥ 'हे तात ! कुल मर्यादा शुं छे ?' एम ते पुत्रे आग्रह सहित पूछयुं एटले राजाए कह्युं के–आपणां कूलमां राज्य द्युतथी (जुगठुं रमवाथी) मेलवाय छे ॥ ११ ॥ आ सभामंडपमां प्रकाशीत थइ रहेली मणिनी कांतिवाला एक सो आठ थांभला छे अने दरेक थांभले एक सो आठ खूणा छे ॥ १२ ॥ निश्चल बुद्धिवालो तुं मारी साथे पासाथी रमतो छतो जयने पामे तो एक थांमलाना एक खूणाने जीतसे ॥ १३ ॥ वली फरीथी द्युतमां मने जीते तो बीजा खूणाने जीतशे. ए प्रमाणे एक थांभलाना सघला खूणा जीतवा ॥ १४ ॥ अने एज प्रमाणे अनुक्रमे सर्व थांभलाना सघला खूणा जीतवा. परंतु तेमां जो एक वखत पण

भाखिलाश्रयः ॥ यद्येकदापि स्खलति, तद्द्यूतं याति मूलतः ॥ १५ ॥ ततः स द्यूतनिष्णातः, तात घातनिवृत्तधीः ॥ प्रयासाभीरुरारेभे, रंतुं राज्याय भूभुजा ॥ १६ ॥ कदाप्यसावस्खलितं विजित्य, स्तंभानशेषानपि लाति राज्यम् ॥ अपुण्यनैपुण्यमना न भूयः, प्राप्नोति मानुष्यमहो मनुष्यः॥१७॥

हारी जाय तो मूलथी द्यूत हारी जाय. ॥ १५ ॥ पछी द्यूत रमवामां चतुर अने पितानो घात करवामां निवृत पामेली बुद्धिवाला, वली रमवाना प्रयास करवामां नहि बीकण एवा ते राजकुमारे राज्यने माटे राजानी साथे द्यूत रमवाने आरंभ कर्यो ॥ १६ ॥ कदापि ए राजकुमार अस्खलितपणे सघला एवाय पण थांभलाने जीतीने राज्यने पामे. परंतु आश्चर्य छे के-पापकृत्यमां चतुर बुद्धिवालो माणस फरीथी मनुष्य भव न पामे ॥ १७ ॥

इति चतुर्थदृष्टांतः

अथ पंचमरत्नदृष्टांतः

हवे पांचमुं रत्ननुं दृष्टांत कहे छे.

ऋद्धं धनसमृद्धाख्य–मस्ति ख्यातं क्षितौ पुरम् ॥ यस्य स्थिरस्य संसर्गा–दिव श्रीश्चापलं जहौ ॥१॥

पृथ्वी उपर समृद्धिवंत धनसमृद्ध नामनुं प्रसिद्ध नगर छे. स्थिर एवा जे नगरनी सोबतथीज होयनी ? एम ते नगरमां लक्ष्मीये चपलपणाने त्यजी दीधुं हतुं. ॥ १ ॥ ते नगरमां धनद नामनो शेठ वसतो हतो. जेणे नाना प्रकारनां रत्नोनो संग्रह

तत्राभूद्धनदः श्रेष्ठी, यो नानारत्नसंग्रहात् ॥ रत्नाकर इति ख्याति-मुदधेर्विदधे वृथा ॥ २ ॥
यद्यद्ददर्श सुश्राव, रत्नं क्वापि स कौतुकी ॥ तत्तत्संजगृहे दीप्ति-पात्रं शास्त्रं सुधीरिव ॥ ३ ॥
ग्राहं ग्राहं स रत्नानि, स्वमंदिरमपूरयत् ॥ इच्छुर्मनीषितं मूल्यं, व्यक्रीणीत न किंचन ॥ ४ ॥
कोटिध्वजौकःकोटिषु, पताकाः कोटिसंख्यया ॥ वेल्लंतीर्व्योम्नि वल्लीव, तत्पुत्रा आलुलोकिरे ॥ ५ ॥
दध्यिवांसश्च चेत्तात-स्तनुते रत्नविक्रयम् ॥ तदस्माकमपि द्रव्य-कोटयः स्युर्न दुर्घटाः ॥ ६ ॥
चलाचलांचलान् पश्चा-दुत्तम्भीमो ध्वजान्वयम् ॥ नीरसैर्जरठस्पर्शैं, रत्नैर्बंदीकृतैर्हि किम् ॥ ७ ॥

करवाथी समुद्रनी रत्नाकर एवी ख्यातिने निष्फल करी नाखी हती. ॥ २ ॥ उत्तम बुद्धिवालो माणस शास्त्रने जेम एकठुं करे तेम कौतुकी एवो ते शेठ जे जे तेजवंत एवां रत्नने क्यांइ पण देखे अथवा शांभले तो ते ते रत्नने खरीद करीने एकठां करे. ॥ ३ ॥ ए प्रमाणे ते शेठे रत्नोने ग्रहण करी करीने पोतानुं घर भरी दीधुं, परंतु ते रत्नोनां पोतानी इच्छा प्रमाणे मूल्यने इच्छतो एवो ते शेठ कोइ रत्नने वेचतो न हतो. ॥ ४ ॥ कोइ वखते ते शेठना पुत्रोए कोटिध्वज पुरुषोनां घरना उपर आकाशमां फरकती वेलनी पेठें क्रोडो गमे पताका (ध्वजाओ) दीठी. ॥ ५ ॥ अने तेओ विचार करवा लाग्या के-जो पिता रत्नोने वेची नाखे तो आपणने पण धननी क्रोडो अर्थात् क्रोडो गमे धन दुर्लभ न होय. ॥ ६ ॥ पछी आपणे पण स्थिर अने कंपता वस्त्रोवाली धजाओने उंची करीये. कारण रस विनाना, कठोर स्पर्शवाला अने बांधी मूकेला रत्नोए करीने शुं ?

यया द्विषो न दूयंते, प्रीयंते न च बांधवाः ॥ घटदीपिकयेवालं ऋद्धया बुद्धया च नस्तया ॥ ८ ॥
यदि कचित्पिता याति, नुन्नोऽस्माकं मनोरथैः ॥ तद्रत्नविक्रयात्कोटि–ध्वजनाम लभामहे ॥ ९ ॥
एवं विमृशतां तेषां, धनदो धनदोहदी ॥ ययौ देशांतरं न श्री–रस्ति दुस्त्यजसद्मनाम् ॥ १० ॥
विना सवित्रा पुत्रास्ते, तारावद्विजजृंभिरे ॥ आविश्वक्रुश्चिररत्नानि–रत्नान्यापणवीथिषु ॥ ११ ॥
ययाचे यो यथा रत्नं, मूल्येनाल्पेन भूयसा ॥ विक्रीय तत्तथा द्रव्य–मेव संजगृहुश्च ते ॥ १२ ॥
विदेश्या रत्नलाभात्ते, हृष्टा देशांतराण्ययुः ॥ व्यधुश्च श्रेष्ठिनः पुत्रा, ध्वजारोपं स्ववेश्मनि ॥ १३ ॥

॥ ७ ॥ जेनाथी शत्रुओ दुःख न पामे अने बांधवो प्रसन्न न थाय तेवी रीतें घडामां मूकी राखेला दीवाना सरखी बुद्धि अने ऋद्धिए करीने आपणने सर्युं. ॥ ८ ॥ जो अमारा मनोरथोए प्रेरेला पिता क्यांइ परदेश जाय तो रत्नोने वेचीने आपणे कोटिध्वजनुं नाम मेलवीए. ॥ ९ ॥ ए प्रमाणे ते पुत्रो विचार करता हता एवामां धन मेलववानी इच्छा करनारो धनद शेठ बीजे देश गयो. कारण घरने न त्यजनाराने अर्थात् घरे बेसी रहेनारने लक्ष्मी प्राप्त थती नथी. ॥ १० ॥ पछी पिता विना ते पुत्रो तारानी पेठे प्रकाशवा लाग्या अने पिताए घणा वखतथी एकठां करेलां रत्नोने बजारमां वेचवा लाग्या. ॥ ११ ॥ जेणे जेवी रीते रत्नने थोडा मूल्यथी अथवा घणा मूल्यथी माग्युं. ते रत्नने तेवी रीते वेचीने ते पुत्रो धननेज एकठुं करवा लाग्या.॥१२॥ रत्नना लाभथी हर्ष पामेला खरीद करनारा ते परदेशीओ पण बीजे देश चाल्या गया, अने शेठना पुत्रोए पोतानां घरने विषे ध्वज चडाव्यो. ॥ १३ ॥ ते पुत्रो रत्नना व्ययथी कोटिध्वज एवुं नाम पामे छते धन मेलववाथी वृद्धि पामेला धनद शेठें

रत्नव्ययाद्वात्तेषु, तेषु कोटिध्वजाभिधाम् ॥ धनार्जनोर्जितः श्रेष्ठी, निन्ये स्वोकः सनाथताम् ॥१४॥
वीचियितं मरुद्धुतै-र्यैः पुत्रानंदवारिधेः ॥ श्रेष्ठिनः शीर्षशूलाय, तैश्चपेटायितं ध्वजैः ॥ १५ ॥
रत्नविक्रयवार्द्धिष्णु-क्रोधलोहितलोचनः ॥ श्रेष्ठी यष्टिभिराहत्या-दिदेश तनयानिति ॥ १६ ॥
रे लक्ष्मीकंदकुद्दाला, बाला व्याला इवोन्मदाः ॥ गुरुगौरवगौरांशु-राहवः क्षामबाहवः ॥ १७ ॥
रत्नानि तान्यशेषाणि, दिशः सर्वा भ्रमन् भ्रमन् ॥ आहृत्य वेश्म विशत, सुचिरेणापि नान्यथा१८
एवं निर्वासिताः पित्रा, पुत्रास्ते रत्नलिप्सवः॥ भ्रेमुर्भ्रेशं भुवं रंका,इव भोगोचिता अपि॥१९॥ भ्रांत्वा

पोतानुं घर सनाथ (सार्थक) कर्युं. ॥ १४ ॥ पवनथी कंपती एवी जे धजाओ शेठना पुत्रोना आनंद समुद्रना तरंगरूप थइ ते ध्वजाओ घरे आवेला शेठना मस्तकने विषे शूल उत्पन्न करवा माटे लपडाक रूप थइ. ॥ १५ ॥ पछी रत्नोने वेची नाखवानी वात सांभली वृद्धि पामेला क्रोधथी राता नेत्रवाला शेठे पुत्रोने लाकडी वडे मारीने एवी आज्ञा करी के-॥ १६ ॥ अरे ! लक्ष्मीरूप कंदने खोदी नाखवाने कोदाला सरखा ! हाथीनी पेठे उन्मत्त थयेला ! वडिलोनी गौरवतारूप चंद्रने घेरी लेवामां राहु सरखा ! दुर्बल भूजावाला बालको ! ॥ १७ ॥ घणा काल सुधी पण सर्व दिशाओमां भमी भमीने मारां ते सघलां रत्नोने एकठां करीने पछी घरमां आवज्यो. नहिं तो आवशो नहीं. ॥ १८ ॥ ए प्रमाणे पिताए काढी मूकेला ते

चतस्रोऽपि दिशो लभेरं, तान्येव रत्नान्यखिलानि तेऽपि ॥ अक्लृप्तधर्मा न पुनर्मनुष्य–भवाच्च्युतो मानुषतां कदापि ॥ २० ॥

रत्नोने मेलववानी इच्छा करता पुत्रो भोग भोगववाने योग्य छतां पण रांकनी पेठे पृथ्वी उपर बहु काल भटक्या. ॥ १९ ॥ ते पुत्रो पण चारे दिशाओने विषे भमीने तेज सघलां रत्नोने फरी मेलवे, परंतु धर्मने नहिं करनारो अने मनुष्य भव हारी गयेलो माणस क्यारे पण फरी मनुष्यपणाने पामे नहीं. ॥ २० ॥

इति पंचम दृष्टांतः

अथ स्वप्ने चंद्रपानदृष्टांतः

हवे स्वप्नमां चंद्रपाननुं दृष्टांत कहे छे.

नगरं पाटलीपुत्र–मास्ति गौडाविभूषणम् ॥ यत्र मंगल्यदीपंति, सौधोर्द्धे निशि तारकाः ॥ १ ॥

तत्र भूपोऽभवच्छंखो, दक्षिणावर्त्तशंखवत् ॥ समुज्वलगुणः श्रीणां, कारणं वारिताशिवः ॥ २ ॥

गौड देशनुं आभूषणरूप पाटलीपुत्र नामनुं नगर छे. जे नगरमां घरोनी उपर रात्रीने विषे ताराओ मांगलिक दीवा समान देखाय छे. ॥ १ ॥ ते नगरमां दक्षिणावर्त्त शंखनी पेठे उज्वल गुणवालो, लक्ष्मीनुं कारण अने उपद्रवने निवारनारो शंख नामनो राजा राज्य करतो हतो. ॥ २ ॥ ते राजाने वखाणवा योग्य सौभाग्यवाली जयश्री राणीना उदरथी उत्पन्न थयेलो

तस्य प्रशस्यसौभाग्य–जयश्रीकुक्षिभूरभूत् ॥ पुत्रश्चित्रकलामूलं, मूलदेव इति श्रुतः ॥ ३ ॥ ह्रींकार इव निःशेष–मायाबीजं महामतिः ॥ आद्यो रूपवतां लीला–वतां योऽजनि यौवने ॥ ४ ॥ सरलक्रुरसच्चौर–पौरपामरपर्षदि ॥ सोऽमिलत्तादृशीभूय, वस्तुस्तोमे यथा जलम् ॥ ५ ॥ स द्यूतव्यसनी स्तैन्यं, पुरस्यांतरकारयत् ॥ धूमो वन्हेरिव स्तैन्यं, द्यूतस्याद्यं हि लक्षणम् ॥ ६ ॥ द्यूतं त्याजयितुं पित्रा, ततोऽसौ शिक्षितो रहः ॥ तच्छिक्षां न पुनर्मेने, मत्तद्विप इवांकुशम् ॥७॥ नृपोऽथ जनतानिष्टं, कुलिनमपि कश्मलम् ॥ चिरलग्नं पुरापंक–मिव दूरीचकार तम् ॥ ८ ॥ इत्थं मे

विचित्र कलाओना मूलरूप मूलदेव नामनो प्रसिद्ध पुत्र हतो. ॥ ३ ॥ समस्त माया बीज ह्रींकारनी पेठे महा बुद्धिवालो जे मूलदेव युवावस्थामां रूपवंत अने कलावंतोनी मध्ये अग्रेसर थयो. ॥ ४ ॥ जेम वस्तुओना समूहने विषे जल तेवां रूपे मली जाय तेम ते मूलदेव सरल, क्रुर, उत्तम, चोर, धनवंत अने निर्धननी सभामां तेवो तेवो थईने मली जतो हतो. ॥ ५ ॥ द्यूतनो व्यसनी एवो ते राजपुत्र नगरनी अंदर चोरी करावतो हतो. कारण के–जेम अग्निनुं लक्षण धूमाडो होय तेम द्यूतनुं मुख्य लक्षण चोरी छे. ॥ ६ ॥ पछी पिताए द्यूत तजाववा माटे एने एकांतमां शीखामण आपी, परंतु मदोन्मत्त हाथी अंकुशने जेम न माने तेम तेणे पितानी शीखामण मानी नहीं. ॥ ७ ॥ पछी राजाए घणा कालथी चोटी रहेला कादवनी पेठे नगर वासीओने अप्रीय अने कुलिन छतां पण पापरूप ते पुत्रने नगरथी काढी मूक्यो. ॥८॥ आ प्रमाणे थवाथी महारुं दूरना देश जोवा कतुंहलं

पूर्यतां दूर–देशदर्शनकौतुकम् ॥ इति ध्यायन् ययौ सोऽध्यु–ज्जयनीं जायिनीं दिवः ॥ ९ ॥ स तत्र
वामनः कुब्जो, भूत्वा गुटिकया रयात् ॥ कलाः प्रकटयामास, स्वाः शशीवांतरांतराम् ॥ १० ॥
परःशतगुणा प्राज्ञ–हृद्गता व्यक्तवर्णभाक् ॥ वेश्यात्र देवदत्ताभू–त्प्रवीणेत्युचितश्रुतिः ॥ ११ ॥
तां मोहयितुमन्येद्यु–स्तस्या उपानिकेतनम् ॥ स प्रातर्गानमारेभे, मधुरध्वनिरध्वनि ॥ १२ ॥
गायकः कोऽयमुत्यूचे, स्वदासी देवदत्तया ॥ सा पि वीक्ष्यावद्विज्ञे, कुब्जः कोऽप्येष गायति ॥ १३ ॥
कलावंतं तमाह्वातुं, प्रहिता देवदत्तया ॥ कुब्जांगा माधवी चेटी, मूलदेवं जगाविति ॥ १४ ॥

पूर्ण थाओ ? एम विचार करतो मूलदेव पण स्वर्गने जीतनारी एवी उज्जयिनी (उज्जण) नगरीमां गयो. ॥ ९ ॥ ते त्यां गोलीना प्रयोगवडे शीघ्र वामणो (कुबडो) थइने चंद्रनी पेठे वचे वचे पोतानी कलाओने प्रकट करवा लाग्यो. ॥ १० ॥ ए नगरीमां सौथी अधिक गुणवाली, चतुर पुरुषोनां मनमां रमी रहेली, गौर वर्णवाली सर्व कलामां प्रवीण अने योग्य वचन बोलनारी देवदत्ता ए नामनी वेश्या रहेती हती. ॥ ११ ॥ बीजे दिवसे मधुर शब्दवाला ते मूलदेवे ते वेश्याने मोह पमाडवा माटे तेनां घरनी पासे मार्गने विषे सवारमां गायन शरु कर्युं.॥१२॥ पछी देवदत्ताए पोतानी दासीने आ कोण गाय छे ? एम पूछयुं एटले दासी पण जोइने कहेवा लागी के–हे पंडिता ! ए कोइ पण कुबडो गाय छे. ॥ १३ ॥ देवदत्ताए पण कलावंत एवा तेने बोलाववा माटे मोकलेली कुबडा अंगवाली माधवी नामनी दासी त्यां जइने मूलदेवने आ प्रमाणे कहेवा लागी. ॥ १४ ॥

सर्वगाणिक्यमाणिक्यं, कोविद्प्रिय कोविदा ॥ त्वां मत्स्वामिनी देव–दत्ताह्वयति संप्रति ॥ १५ ॥
विशेषबहुमानेच्छुः, स तामुचे हले व्रज ॥ न वेश्यावेश्मनि वयं, स्ववशा निविशामहे ॥ १६ ॥
व्यवृत्तामथ तां पृष्ठे, मुष्टिनाहत्य मर्मवित् ॥ कुब्जामपि ऋजूचक्रे, स यष्टिमिव वर्द्धकिः ॥ १७ ॥
दास्या प्रोक्तेऽथ तद्वृत्ते, देवदत्तानुरागिणी ॥ स्वयं गत्वा चटूक्त्या त–मानिन्ये निजमंदिरम् ॥१८॥
तयोरन्योन्यमालापे, जाते पीयूषपारणे ॥ वीणाकारशिरोरत्नं, तत्रागात्कोऽपि गायकः ॥ १९ ॥
तद्वीणाक्कणितं श्रुत्वा,साधु साध्विति भाषिणी ॥ देवदत्ताधुनान्मौलिं,धूर्त्तः सोऽपि तथा करोत्॥२०॥

हे विद्वत्प्रिय! सर्व गणिकाना समूहने विषे माणिक्य रत्न समान चतुर एवी मारी स्वामिनी देवदत्ता तमने हवणां बोलावे छे. ॥ १५ ॥ विशेष बहु माननी इच्छा करनारा मूलदेवे तेने कह्युं. अरे दासी! अहिंथी चाली जा. स्वतंत्र एवा अमे वेश्यानां घरने विषे प्रवेश करता नथी. ॥ १६ ॥ पछी मर्मना जाण मूलदेवे पाछी जती एवी ते दासीने पाछल भागमां मुठीवडे मारीने सुथार लाकडीने जेम सिद्धि करे तेम ते कुब्जाने पण सिद्धी करी. ॥ १७ ॥ पछी दासीये ते वृत्तांत वेश्याने कह्यो एटले अनुराग धरती देवदत्ता पोते जइने मधुर वचनथी तेने पोतानां घरे तेडी लावी. ॥१८॥ त्यां ते बन्ने जणानी परस्पर अमृतना पारणा समान वातचित थती हती एवामां वीणा वगाडनारानी मध्ये मुकुटमणि सरखो कोइ पण गवैयो वेश्यानां घरे आव्यो.१९ ते गवैयाए वगाडेली वीणाना शब्दने सांभलीने ' बहु सारुं, बहु सारुं, ' एम कहेती एवी देवदत्ता माथुं धुणाववा लागी एटले धूर्त्त मूलदेव पण ते प्रमाणे माथुं धुणाववा लाग्यो. ॥ २० ॥ वेश्याए माथुं धुणाववानुं कारण पूछ्युं एटले महाधूर्त मूलदेव

पृष्टस्तया शिरःकंप-हेतुं धूर्त्ताधिपो जगौ ॥ अद्भूतं वीक्ष्यमाणस्य, शिरः कस्य न कंपते ॥ २१ ॥
स्त्रियः सर्वत्र वीक्ष्यंते, सगर्भा न पुनः पुमान् ॥ अद्य त्वद्धाम्नि वीक्ष्येते, स्त्रीपुंसावपि गर्भितौ ॥२२॥
स्त्रीवीणेयं सगर्भास्ति, पुमान् दंडोऽपि तादृशः ॥ इत्युक्त्वादर्शयत्तंत्र्यां, केशं दंडे च कर्करम् ॥ २३ ॥
अथ तस्मै निजां वीणां, प्रवीणार्पयतिस्म सा ॥ तयात्तया विरजेऽसौ, पुंरूपेव सरस्वती ॥ २४ ॥
मूलदेवे स्वयं वीणा-वादके देवदत्तया ॥ ऐंद्रं सदस्तदा मेने, निर्विश्वावसुतुंबरु ॥ २५ ॥
तं वीणावादनाम्नायं, वीणाकारेऽथ याचति ॥ धूर्तराजोऽभ्यधाद्भद्र, नाहं जानामि किंचन ॥ २६ ॥

कहेवा लाग्यो के, अद्भूत जोनारा कया माणसनुं माथुं नथी धुणतुं ? ॥ २१ ॥ जूओ सर्व स्थानके स्त्रीओ तो सगर्भा देखाय छे, परंतु पुरुष देखाता नथी. पण आजे तारां घरने विषे तो स्त्री अने पुरुष बन्ने गर्भवंत देखाय छे. ॥ २२ ॥ आ स्त्रीरूपी वीणा सगर्भा छे. अने पुरुषरूप दंड पण तेवो छे. एम कहीने तेणे वीणाना तारमां वलगी रहेला वालने अने दंडमां रहेला कांकराने देखाडी आप्यो. ॥ २३ ॥ पछी चतुर एवी देवदत्ताये तेने पोतानी वीणा आपी अने ग्रहण करेली ते वीणावडे ए मूलदेव पुरुषनां रूपने धारण करनारी सरस्वतीनी पेठे शोभवा लाग्यो. ॥ २४ ॥ ज्यारे मूलदेव पोते वीणाने वगाडवा लाग्यो त्यारे देवदत्ता वेश्या पोतानां घरने विश्वावसु अने तुंवरु विनानी इंद्र सभा मानवा लागी. ॥२५॥ पछी वीणा वगाडनार पुरुष मूलदेवने वीणा वगाडवाना नियमने पूछवा लाग्यो एटले धूर्त्तराज मूलदेव कहेवा लाग्यो के-हे भद्र ! हुं कांइ जाणतो नथी. ॥२६॥

आयुक्तः सर्वविद्यानां, वीणायाश्च विशेषतः ॥ विद्वान् विक्रमसेनोऽस्ति, पाटलीपुत्रपत्तने ॥ २७ ॥
तच्छिष्यो मूलदेवोऽस्ति, सोऽहं तत्पारिपार्श्विकः ॥ तलं कलाया नो वेद्मि, कुरुचिल्ल इवोदधेः॥२८॥
अत्रांतरे विश्वभूतौ, रंगाचार्ये समागते ॥ सा प्रोचे नामुना तुल्यः, कोऽप्यन्यो भारते श्रुतः॥२९॥
मूलदेवोऽभ्यधाद्भद्रे, येन त्वमपि शिक्षिता ॥ किं ब्रूमस्तस्य वैदुष्यं, तदपि ज्ञास्यतेऽथवा ॥ ३० ॥
कुब्जोऽयमित्यवज्ञाय, प्रारब्धे विश्वभूतिना ॥ विचारे भारते सोऽवक्, पूर्वापरविरोधताम् ॥ ३१ ॥
कस्त्वं कुब्ज विचारेऽस्मिन्, धनुर्वेद इवार्भकः ॥ विश्वभूतिर्वदन्नेवं, मूलदेवेन हक्कितः ॥ ३२ ॥

पण सर्व विद्यानो जाण अने वीणानो विशेष जाण विद्वान् विक्रमसेन पाटली पुत्र नगरमां छे.॥२७॥तेनो शिष्य मूलदेव छे.ते हुं तेनी पासे रहेनारो छुं.जेम समुद्रनी उपर फरनारो समुद्रना तलीयाने जाणतो नथी तेम हुं कलाना तलीयां (मूल) ने जाणतो नथी.॥२८॥आ वखते विश्वभूति नामनो नाटकाचार्य त्यां आव्यो एटले देवदत्ताए मूलदेवने कह्युं के–आना सरखो कोइ पण बीजो नाटकमां सांभल्यो नथी.२९मूलदेवे कह्युं. हे भद्रे ! जेणे तने पण शिक्षण आप्युं छे,तेनी चातुरीने शुं कहीये! अथवा ते पण जणाशे.॥३०॥पछी "आ कुबडो शुं जाणे ?." एम अपमानीने विश्वभूतिए नाटकनो विचार देवदत्ताने कहेवो शरु कर्यो एटले मूलदेवे तेनी पूर्वापर विरोधता कही बतावी. ॥३१॥ अरे कुब्ज ! बालक धनुर्वेदने जेम न जाणे तेम आ नाटकना विचारमां तुं कोण ? अर्थात् तुं शुं जाणे ? एम बोलता एवा ते विश्वभूतिने मूलदेवे हाकोटी काढयो. ॥ ३२ ॥ अरे रंडापंडित ! मारे विषे

किं मंडयसि पांडित्यं, रंडापंडित रे मयि ॥ बिभिमः किमु तालाभि–र्मठपारापता वयम् ॥ ३३ ॥
कथं कुर्मस्त्वया वादं, वयं सांप्रतमुत्सुकाः ॥ स्वं जाड्यमित्यपन्हुवन्, विश्वभूतिर्विनिर्ययौ ॥ ३४ ॥
दृष्ट्वा तत्पाटवं देव–दत्ता चित्तानुरागिणी ॥ निपत्य पादयोर्मूल–देवमेवं व्यजिज्ञपत् ॥ ३५ ॥
भारती भरतो विश्वा–वसुतुंबरुनारदाः ॥ प्रत्यक्षा अद्य सर्वेऽपि, त्वयि दक्ष निरीक्षिते ॥ ३६ ॥
कुलरूपाकृतीर्वक्ति, कलाकौशलमेव ते ॥ कुरुते कषरेखैव, विशेषं स्वर्णलोहयोः ॥ ३७ ॥
तथाप्याहृत्य रूपं स्वं, मेघमुक्त इवोडुपः ॥ प्रिय पूरय मद्दृष्टि–चकोरीपारणस्पृहाम् ॥ ३८ ॥

पंडितपणुं शुं माडे छे ? अर्थात् मने पंडितपणुं शुं देखाडे छे ? मठना पारेवा समान अमे तालीओवडे शुं भय पामशुं ? ॥ ३३॥ हवणां उत्साहवंत एवा अमे तारी साथे वाद केम करीए ? एम कहीने पोतानी मुर्खाइने छुपावतो विश्वभूति त्यांथी चाल्यो गयो. ॥ ३४ ॥ मूलदेवनां आवां चतुरपणाने जोइ चित्तने विषे अनुराग धरती देवदत्ता पगमां पडीने मूलदेवनी आ प्रमाणे विनंति करवा लागी ॥ ३५ ॥ हे चतुर ! तने जोवाथी आजे सरस्वती, भरतनाटकी, विश्वावसु, तुंबरु अने नारद सर्वे पण मने प्रत्यक्षज जोवाया छे. ॥ ३६ ॥ कलानुं कुशलपणुंज तारां कुल रूप अने आकृतिने कही आपे छे. कारण कसोटीनी रेखाज सोनाना अने लोढाना विशेषपणाने प्रगट करे छे. ॥ ३७ ॥ तोपण हे प्रिय ! वादलांथी मुक्त थयेला चंद्रनी पेठे पोतानां खरा स्वरूपने धारण करीने मारी दृष्टिरूप चकोरीना पारणानी इच्छाने तुं पूर्ण कर. ॥३८॥ देवदत्ताये ए प्रमाणे

तयेत्यभ्यर्थितो रूपं, स्वाभाविकमियाय सः ॥ अधिकादरदं तत् स्या-द्यत्प्रदीयेत चाटुभिः॥ ३९ ॥
तंमूर्त्तमिव कंदर्पं, चक्षुष्यमिव भास्करम् ॥ सचेतनमिव स्वर्णं, वीक्ष्य सापि विसिष्मिये ॥ ४०॥
प्रीणयित्वाथ तं स्नान-भोजनाच्छादनादिना ॥ देवदत्तावदत्तोष-निचिता रचितांजलिः ॥ ४१॥
न याचे भवतो भूषां, न च स्वर्णधनान्यपि ॥ एतत्तु याचे धामेदं, मां च मास्म मुचः सदा॥४२॥
सोप्युचे मयि निर्द्रव्ये, वैदेश्ये चानुरागिणी ॥ गुणज्ञे गणिकाधर्म-मर्म कस्मान्निकृंतसि ॥ ४३ ॥
सावदद्बाह्यवृत्त्यैव, रज्ये धनिषु धीधन ॥ मनः पुनः ममाजस्रं, विश्राम्यति कलावति ॥ ४४ ॥

प्रार्थना करेला मूलदेवे पोतानां स्वाभाविक स्वरूपने धारण कर्युं. कारण के जे मधुर वचनथी अपाय छे ते अधिक आदर आपनारुं थाय छे. ॥ ३९ ॥ देवदत्ता पण मूर्तिमंत कामदेव सरखा, नेत्ररक्षक सूर्यना सरखा अने सचेतन सुवर्णना सरखा मूलदेवने जोइने विस्मय पामी. ॥ ४० ॥ पछी मूलदेवने स्नान भोजन वस्त्र विगेरेथी प्रसन्न करीने संतोषथी व्याप्त थयेली देवदत्ताए हाथ जोडीने कह्युं. ॥ ४१ ॥ हुं तमारी पासेथी घरेणां नथी मागती, तेम सोनुं अने धन पण मागती नथी, पण एज मागुं छुं के-आ घरने अने मने निरंतर न मूको. अर्थात् हंमेशां मारी पासे रहो. ॥ ४२ ॥ मूलदेवे पण कह्युं-हे गुणज्ञे ! निर्धन अने परदेशी एवा मारे विषे अनुराग धरती तुं गणिकाधर्मना मर्मने शा माटे कापी नाखे छे ? ॥ ४३ ॥ वेश्या देवदत्ताये कह्युं. हे बुद्धिरूप धनवाला ! मारुं मन धनवंतोने विषे फक्त बाह्यवृत्तीथीज अनुरागवालुं थाय छे, परंतु कलावंत तारे विषे निरंतर विश्राम पामे छे. ॥ ४४ ॥ सूर्यना किरणो कुमुदिने (चंद्र विकाशी पोयणीने) फक्त बाहिरथीज स्पर्श करे छे.

कुमुदिन्या बहिः स्पर्शी, कुर्युर्वसुमतः कराः ॥ हृदयोद्घाटनं तस्याः, पुनरिंदुः कलामयः ॥ ४५ ॥
विदेशो वा स्वदेशो वा, गुणिनां गणनेति का ॥ विदेशेष्वेव लब्धार्था, हेममौक्तिकविद्रुमाः ॥४६ ॥
ओमिति प्रतिपेदाने, मूलदेवेऽथ तद्वचः ॥ हेमदंडकरस्तत्र–राज्ञो द्वाःस्थः समाययौ ॥ ४७ ॥
आहुता नर्तितुं तेन, नृपधाम जगाम सा ॥ हृष्टेवाऽलक्ष्यरूपेण, मूलदेवेन संयुता ॥ ४८ ॥
कुशले वाद्यविद्यायां, तस्मिन् पटहवादिनि ॥ सांद्रं गर्जति पर्जन्ये, मयुरीव ननर्त सा ॥ ४९ ॥
तुष्टस्तस्यै ददौ भूपः, प्रसादं सापि वाणिनी ॥ समये प्रार्थयिष्येऽह–मिति न्यासीचकार तम्॥५०॥

परंतु ते कुमुदिनां हृदयने उघाडनार तो कलामय चंद्र छे. ॥ ४५ ॥ गुणवंत माणसोने विदेश अथवा तो स्वदेश एवी गणना शी ? सोनुं मुक्ताफल अने वैडूर्य विदेशने विषेज पोतानी किंमतने पाम्या छे. ॥ ४६ ॥ पछी मूलदेवे ते वेश्यानां वचनने बहु सारूं एम कहीने कबुल कर्युं, एवामां त्यां हाथमां सुवर्णदंडने धारण करनारो राजानो द्वारपाल आव्यो. ॥ ४७ ॥ तेणे नाच करवाने माटे बोलावेली ते जाणे हर्ष पामेली होयनी ? एम न ओलखी सकाय एवा रूपवाला मूलदेव सहित राजमंदिरमां गइ. ॥ ४८ ॥ त्यां वाद्यविद्यामां कुशल एवा मुलदेवे पटह वगाडवा मांड्यो एटले घणो मेघ गाजवाथी मयुरीनी पेठे ते देवदत्ता नाचवा लागी. ॥ ४९ ॥ पछी प्रसन्न थयेला राजाए ते वेश्याने कांइ वरदान मागवा कह्युं, एटले वेश्याए पण 'हुं ते अवसरे मागीश, एम कहीने ते राजानी पासे थापण तरीके राख्युं. ॥ ५० ॥ पछी राजमान्य एवी देवदत्ताये कानने प्रिय एवुं गीत

सा जगौ राजगौरव्या, ततो गीतं श्रुतिप्रियम् ॥ ददौ प्रमुदितस्तस्यै, स्वांगभूषां नरेश्वरः ॥ ५१ ॥
मधुमत्तपिकीकंठ–कुंठीकरणकारणम् ॥ अगायन्मूलदेवोऽपि, वीणाक्वणितमिश्रितम् ॥ ५२ ॥
सखंडाम्ररसास्वाद–मिवादाने महीपतौ ॥ सभा बभार तद्गान–विरामाशंकिनी शुचम् ॥ ५३ ॥
प्राप्तः कार्यवशात्तत्र, पाटलीपुत्रभूभुजः ॥ भुजमुत्तभ्य विमल–सिंहो मंत्रीत्यवोचत ॥ ५४ ॥
इयं गीतकला मूल–देव एवापरत्र न ॥ छन्नवेषः स एवैष, विज्ञेयो नात्र संशयः ॥ ५५ ॥
अभ्यर्थितस्ततो राज्ञा, मुख्यं रूपमुपागतः॥नत्वा विमलसिंहेन, स्वामिसूनुः स सस्वजे ॥ ५६॥

गयुं, एटले खुशी थयेला राजाए तेने पोतानां अंगनां आभूषणो आप्यां. ॥ ५१ ॥ पछी मूलदेवे पण चैत्रमासमां मदोन्मत्त कोयलना कंठने कुंठीत करवाना कारणरूप वीणाना शब्दथी मीश्रित गायन कर्युं.॥५२॥राजा मूलदेवना गायनने साकर सहित आम्ररसना स्वादनी पेठे ग्रहण करते छते सभा तेना गायनना विरामनी शंका पामती छती शोकने धारण करती हती. ॥५३॥ आ वखते कांइ कार्य प्रसंगे त्यां आवेला पाटलीपुत्र राजाना विमलसिंह मंत्रीए हाथ उंचो करीने आ प्रमाणे कह्युं. ॥ ५४ ॥ आवी गीतकला मूलदेवने विषेज छे. बीजाने विषे नथी. गुप्त वेषवालो तेज आ पोतेज जाणवो, एमां संशय नथी. ॥५५॥ पछी राजाए विनंती करी एटले मूल रूपने पामेला ते राजपुत्रने विमलसिंह नमन करीने भेटी पड्यो. ॥ ५६ ॥ राजाए

क्रोडीकृत्य नरेशेन, गाढं गौरवितोऽपि सः ॥ वाक्पाशपतितो भेजे, भवनं पणयोषितः ॥ ५७ ॥
भुंजानः स तया सार्कं, भोगानक्षैर्निरंतरम् ॥ दिदेव देवदत्तापि, तापितेव जगाद तम् ॥ ५८ ॥
प्रतिकुलं महत्त्वस्या–नुकूलं सकलापदाम् ॥ द्यूतं दोषैरनुस्यूतं, दयितेदं विमुच्यताम् ॥ ५९॥
जिते लोभोदधिक्षोभो, हारिते तु जयस्पृहा ॥ जिते वा हारिते वापि, द्यूतेनोभयथाऽसुखम् ॥६०॥
नरः कृशोऽस्तु नत्वीडे, शोफात्तं मेदुरोदरम् ॥ सदारिद्रयं श्रियेऽप्येत–न्नाभिष्टं मेदुरोदरम् ॥ ६१ ॥
नाजन्मशिक्षितं द्यूतं,प्रियोक्त्यापिमुमोच सः ॥ यद्वा सितानुविद्धापि,किं शुंठी तैक्ष्णमुज्झति ॥६२॥

खोलामां बेसारीने अत्यंत गौरव पमाडेलो एवोय पण ते मूलदेव वचन पासमां बंधायलो होवाथी फरी वेश्यानां घरे गयो. ॥ ५७ ॥ त्यां वेश्यानी साथे भोगोने भोगवतो ते मूलदेव निरंतर पासावडे रमतो हतो. देवदत्ता पण जाणे ताप पामी होयनी एम तेने कहेवा लागीके–॥ ५८ ॥ हे दयित ! महोटाइना शत्रु सरखा, अने सर्व आपत्तिओना मित्र सरखा, वली दोषोथी जोडायला एवा आ जुगारने त्यजी घो. ॥ ५९ ॥ जुगारमां जय थाय तो लोभरूप समुद्र वधे अने हारी जवाय नो फरी जीतवानी स्पृहा थाय. माटे जुवटार्थी जीतवामां अथवा तो हारवामां एम बन्ने रीते असुख छे. ॥ ६० ॥ माणस दुर्बल भले हो. पण सोझाथी वृद्धि पामेला उदरवालाने हुं नथी वखाणती. दारिद्रय सहित ए निर्धनपणुं सारुं, पण द्यूत नहि सारुं. ॥ ६१ ॥ आ प्रमाणे प्रिया एवी देवदत्ताये कह्या छतां पण मूलदेवे जन्मथी आरंभीने शीखेला जुगारने त्यजी दीधुं नहीं. अथवा तो

नाहर्नापि निशां च वेत्ति विकलो जानाति न क्षुत्तृषौ,वक्त्यश्लीलगिरो धनं निधनयत्याशु प्रयासार्जितम्॥
हास्यः स्पष्टधियां भवत्यवसनो हेद्यूतभूत त्वदा–घ्रातस्तत्पुनरत्र चित्रमफलो यन्मंत्रतंत्रक्रमः ॥६३॥
इतश्चास्त्यचलस्तत्र, धनी सार्थपतिर्युवा ॥ स्वीकृत्य वीतदानेन, देवदत्तामभुंक्त सः ॥ ६४ ॥
तस्मिन् दुःकर्मवन्नित्यांऽतरायेऽप्यंतरातरा ॥ तां भेजे मूलदेवोऽपि, श्रद्धालुः समतामिव ॥ ६५ ॥
अक्काऽवक् देवदत्तां तां, मूलदेवं त्यजाधनम् ॥ अचलं निश्चलीभूय, भज वत्से श्रियां पदम् ॥ ६६॥
स्त्रीणां भवति मान्यत्वं, समृद्धे सति भर्तरि ॥ उत्तरादिक्कृता पूज्या, धनेशोऽस्या यतः पतिः ॥६७॥
साकरथी युक्त करेली एवी पण सुंठ शुं तीखासने त्यजीदे खरी ? ॥ ६२ ॥ हे द्यूतरूप भूत ! ताराथी पकडायलो विकल माणस दिवसने अने रातने नथी जाणतो. वली भूख तरसने पण नथी जाणतो. तेमज गांडा वचन बोले छे, अने महा महेनते एकठां करेलां धनने तुरत नाश करे छे. तथा वस्त्र रहित एवो ते बुद्धिवंतोने हांसी करवा योग्य थाय छे. वली अहिं ते आश्चर्य छे के, जेने विषे मंत्रतंत्रनो क्रम पण निष्फल थाय छे. ॥ ६३ ॥ एवामां त्यां अचल नामनो धनवंत युवान सार्थपति रहेतो हतो तेणे धन आपी देवदत्ताने वश्य करी भोगववा लाग्यो. ॥ ६४ ॥ नितिमां दुःकर्मनी पेठे ते अचलनो अंतराय छतां वच्चे वच्चे श्रद्धालु जेम समताने भजे तेम मूलदेव पण ते देवदत्ताने सेववा लाग्यो. ॥ ६५ ॥ कोइवखते अक्काए ते देवदत्ताने कह्युं. हे वत्से ! निर्धन एवा मूलदेवने त्यजी दे अने निश्चल थइने लक्ष्मीना स्थानरूप अचलने सेव. ॥ ६६ ॥ भर्तार समृद्धिवत होय तो स्त्रीओनुं मान्यपणुं होय छे. जूओ उत्तर दिशा पूज्य कराई, कारण के जेनो पति धनवंत कुबेर छे. ॥६७॥ बे शास्त्र, बे

उभे शास्त्रे उभे विद्ये,उभौ मार्गावुभौ विभू ॥ समं सिसेविषोः पुंसो, नैकोऽपि, फलदो भवेत् ॥६८॥
साप्यूचे मातरेषास्मि, नैकांतेन धनार्थिनी ॥ किंतु मेऽस्त्यादरश्चाप--यष्टेरिव गुणेष्वपि ॥ ६९ ॥
अयं गुणी गुणज्ञश्च, सुरूपः सुभगः शुचिः॥ उचितज्ञः प्रियः पुण्यैः, प्राप्तः किं त्याज्यते त्वया॥७०॥
नहि स्वीकारमर्हंति, धनवंतोऽपि निर्गुणाः ॥ मुक्ताभारोपि नारोपि, वक्षो दक्षैर्गुणं विना ॥ ७१ ॥
तच्छ्रुत्वा कुटिनी तस्यां, व्यवाहार्षीद्दिनात्ततः ॥ साकिनीव सपत्नीव, वैरिणीवोरंगीव वा ॥७२ ॥
सा कदाचिद्ययाचेंबां, तैलेक्षू अथ यावकम् ॥ खलकूर्चकानिर्णिक्त--पक्ष्मकाणि तु सा ददौ ॥ ७३ ॥

विद्या, बे मार्ग अने बे पति एटलाने साथे सेवनारा पुरुषने एक पण फल आपनार न थाय. ॥ ६८ ॥ देवदत्ताये कह्युं--हे मात ! हुं एकांतथी धननी स्पृहावाली नथी, परंतु मारो धनुष्यनीं लाकडीनी पेठे गुणने विषेज आदर छे. ॥ ६९ ॥ आ मूलदेव गुणवंत छे, अने गुणने जाणनार छे. वली उत्तम रुपवालो, सौभाग्यवंत तथा पवित्र छे. तेमज उचितने जाणनारो अने प्रिय ए पुण्यथीज प्राप्त थयो छे. तो तुं शा माटे मने तजावे छे ? ॥ ७० ॥ धनवंत एवाय पण निर्गुण पुरुषो स्वीकार करवाने निश्चे योग्य नथी, जूओ, डाह्या पुरुषो गुण (दोरा) विना मुक्ताफलना समूहने पण छाती उपर नथी आरोपता. ॥ ॥ ७१ ॥ एवां देवदत्तानां वचन सांभली ते दिवसथी आरंभीने कुट्टिनी देवदत्ताने विषे साकिनीनी पेठे, शोक्यनी पेठे, वैरिणीनी पेठे अथवा तो सर्पिणीनी पेठे व्यवहार राखवा लागी. ॥ ७२ ॥ कोइ दिवसे देवदत्ताये पोतानी माता (अक्का) पासे तेल, शेरडी अने लाक्षारस माग्यो एटले तो वली तेणे खोल शेरडीना कूचा अने रसरहित पोथीना छोतरा आप्यां.॥७३॥

मातः किमेतादिति सा,तया पृष्टा रुषा जगौ ॥ प्रियस्तवास्ति निःसारो,यादृक् तादृश्यमून्यपि ॥७४॥
सपद्मं याति भृंगीभं, सपद्मं वारि हंस्यपि॥ निष्पद्मं च रता ताभ्यां,पशुभ्यामपि हीयसे॥ ७५ ॥
ज्ञात्वा तदाशयं सापि, प्रोचे मातरिमान्यपि ॥ गोकुले भाजने भग्ने, प्रदीपे ह्युपकुर्वते ॥ ७६ ॥
मूलदेवो न निःसारो, यः प्रवेको विवेकिषु ॥ निःसारोऽचल एवासौ, यो विवेकेन वर्जितः ॥७७॥
दर्शयिष्ये तवाप्येत–दित्युक्त्वा प्रेष्य माधवीम् ॥ अचलं ज्ञापयामास,सा श्रद्धामिक्षुभक्षणे ॥७८॥
सोऽपि प्राप्य तदादेश–मनंक इव किंकरः ॥ प्राहिणोदिक्षुसंपूर्ण–मनः स्वमनसा सह ॥ ७९ ॥

हे मात ! आ शुं ? एम देवदत्ताये पूछ्युं एटले अक्काए क्रोधथी कह्युं के–जेवो तारो प्रिय सार रहित छे तेवी आ वस्तुओ पण छे. ॥ ७४ ॥ भमरी मदयुक्त एवा गजराज तरफ जाय छे अने हंसली पण पद्म सहित एवा पाणी तरफ जाय छे. वली लक्ष्मी रहित मर्त्ये प्रीति पामेली तुं तो ते भमरी अने हंसलीथी पण तुच्छ छे. ॥ ७५ ॥ अक्काना आशयने जाणीने देवदत्ताए पण कह्युं. हे मात ! ए वस्तुओ पण बलदना समूहे पात्र फोडी नाख्ये छते निश्चे दीवा उपर उपकार करे छे. ॥ ७६ ॥ मूलदेव निःसार नथी. कारण ते विवेकि पुरुषोमां चतुर छे. वली निस्सार तो आ अचलज छे के जे विवेक विनानो छे. ॥ ७७ ॥ तने पण ए देखाडी आपीश. एम कहीने तेणे माधवी दासीने मोकलीने शेरडी खावानी पोतानी इच्छा अचलने जणावी.॥७८॥ अचले पण तेनी आज्ञाथी चिन्ह विनाना चाकरनी पेठे पोतानां मन सहित शेरडीथी भरेलुं गाडुं मोकली आप्युं ॥ ७९ ॥ पछी

तदौदार्यं प्रशंसंत्या–मक्कायामभ्यधत्त सा ॥ किं मक्ष्यिस्मि येनेक्षू–नद्मि मूलदलैः सह ॥ ८० ॥
तमेव दोहदं मूल–देवोऽपि ज्ञापितस्तया ॥ स्ववचांसीव सरसा–निक्षूनादत्त पंचषान् ॥ ८१ ॥
मूलाग्राणि दृढाः सर्व–ग्रंथीरपि परित्यजन्॥ इक्षून्निस्तक्ष्य चक्रे स, खंडान् द्वित्रांगुलायतान् ॥ ८२ ॥
भित्तैर्भृत्वा शरावांस्तै–श्चतुर्जातकवासितैः ॥ प्रोतैर्बब्बूलाशूलाभिः, स प्रैषीदुपवल्लभम् ॥ ८३ ॥
हृष्टाथ देवदत्ता तां, बभाषे मातरं तरम् ॥ विवेको मूलदेवस्या–चलस्यापि निभालय ॥ ८४ ॥
इयं मुग्धा विप्रलब्धा, धूर्त्तेनानेन धिक् कथम् ॥ कार्पण्यं दोषमप्यस्य, यत्पश्यति गुणाशया॥८५॥

मूलदेवना औदार्यने वखाणती एवी अक्काने देवदत्ता कहेवा लागी के–शुं हुं भेंश छुं ? जे मूल अने पांदडा सहित आ शेरडीने खाउं ? ॥ ८० ॥ पछी देवदत्ताये तेज पोतानी इच्छा मूलदेवने पण जणावी. एटले ते पोतानां वचननां सरखा सरस पांच छ शेरडीना सांठा लाव्यो. ॥ ८१ ॥ पछी मूल तथा अग्रभागने तेमज कठीण एवी सर्व गांठोने काढी नाखी मूलदेवे शेरडीने छोली नाखीने बे त्रण अंगुल लांबा ककडा कर्या. ॥ ८२ ॥ सुगंधित वस्तुथी वासीत करेला ते ककडा काचना चार पात्रमां भरी ते उपर चार वस्त्र ढांकी ते वस्त्रने बावलनी शूलोथी टांकी मूलदेवे देवदत्ता पासे मोकल्या. ॥ ८३ ॥ पछी हर्ष पामेली देवदत्ता ते अक्काने कहेवा लागीके–जो आ मूलदेवनो तथा अचलनो विवेक !॥ ८४ ॥ धिक्कार थाओ, धुतारायी ठगायली आ भोलीने ! एना कृपणपणाना दोषने पण ए गुणनी आशाथी केम जूए छे ? ॥ ८५ ॥ मनुष्यनां शल्यनी पेठे आ मूलदेव

नृशल्यमिव निर्वास्य, एवायं सदनादिति ॥ कल्पांतवार्द्धिवीचीवा—चलं चानयति स्म सा ॥८६॥
दिनाधीशोदयेऽवोच—द्देवदत्तामथाचलः ॥ एष ग्रामांतरं यामि, कामिन्यस्तु शिवं तव ॥ ८७ ॥
गुणाग्रहे गृहाणेदं, नित्यव्ययकृते धनम् ॥ मृद्वि मद्विरहान्मा भै—स्त्वं मे वससि चेतसि ॥ ८८ ॥
अचले चलिते सद्म, सा निनाय स्वनायकम् ॥ गते म्लेच्छबले बिंब—मिव चैत्यमशंकिता ॥ ८९॥
स्निग्धताजितगोस्तन्या, गोस्तन्या अपि पेशलाः॥प्रावर्तत मिथो वार्ता, एकतल्पस्थयोस्तयोः ॥९०॥
अक्कासंकेतितस्ताव—दचलः सुभटान्वितः ॥ विद्युद्गोल इवापत्य, सहसा प्राविशद्गृहे ॥ ९१ ॥ मूल

घरथी काढवा योग्यज छे, एम विचारीने वली ते अक्काए कल्पांतकालना समुद्रना तरंगनी पेठे अचलने पोतानां घरने विषे बोलाव्यो. ॥ ८६ ॥ पछी सवारे सूर्यना उदय वखते अचले देवदत्ताने कह्युं. हे कामिनी ! हुं बीजे गाम जाउं छुं. तारुं कल्याण थाओ. ॥ ८७ ॥ हे गुणना आग्रहवाली ! हमेशां वापरवा माटे आ धनने ग्रहण कर. हे कोमलांगी ! मारा वियोगथी भय पामीश नहीं, तुं मारा चित्तने विषे वसे छे. ॥ ८८ ॥ म्लेच्छबल गया पछी चैत्य (देरासरमां) प्रतिबिंब लाववानी पेठे अचल गया पछी शंका रहित एवी देवदत्ता पोताना नायक मूलदेवने घरमां लावी. ॥ ८९ ॥ एक शय्यामां बेठेला ते बन्ने जणानी द्राखथकी वधारे स्निग्ध अने वधारे सुंदर एवी परस्पर वातो चाली. ॥ ९० ॥ तेटलामां अक्काए संकेत करी राखेलो अचल सुभटो सहित विजलीना गोलानी पेठे आवीने एकदम घरमां पेठो. ॥ ९१ ॥ ते वखते देवदत्ताए मूलदेवने शय्यातले

देवं न्यधाद्देव-दत्ता तल्पतले तदा ॥ मूक्त्वा तस्यांतिके स्वांतं, सा तन्वाचलमभ्यगात् ॥ ९२ ॥
निषसादाचलस्तल्पे, विकल्पे दुर्मना इव ॥ अक्का भ्रूसंज्ञयावादी-दधस्थं तस्य वैरिणम् ॥९३॥
अचलेनाचलेनेवो-पर्याक्रांतो विमूढधीः ॥ न निर्गतुं न च स्थातुं, शशाक नृपनंदनः ॥ ९४ ॥
इभ्योऽवदत्प्रिये नासं-श्चलतः शकुनानि मे ॥ ज्ञाने जानंति मच्चित्तं,तानि त्वद्विरहास्पदम् ॥९५॥
सस्नौ तल्पे सचेलोऽहं,निशीति स्वप्नमीक्षितम् ॥ सत्याकर्तुमिह स्नास्या-म्यद्य तत्प्रगुणी भव ९६
सा बभाषे प्रभो स्नातुं,स्नानपीठमलंकुरु॥मा विनश्यादियं तूली,भोगार्हा स्नानवारिणा ॥ ९७ ॥

राखी अने तेनी पासे पोतानुं चित्त छतां ते फक्त शरीरवडे अचल पासे गइ.॥९२॥दुष्ट मनवालो माणस जेम विकल्पने विषे निवास करे तेम अचल शय्या उपर बेठो,एटले अक्काए भ्रकुटीनी संज्ञा करीने शय्या नीचे रहेला तेना शत्रुने कही देखाडयो. ॥९३॥पर्वतनी पेठे अचल शय्या उपर बेठो एटले मुढ बुद्धिवालो ए राजपुत्र नीकलवाने समर्थ थयो नही, तेम रहेवाने पण समर्थ थयो नही ॥ ९४ ॥ अचले कह्युं. हे प्रिये ! जता एवा मने शुकन थया नहीं, ज्ञानने विषे मारुं चित्त जाणे छे के-ते शुकन तारा वियोगनां स्थानरूप छे. ॥९५ ॥ हुं वस्त्र सहित शय्यामां नाह्यो. एवुं स्वप्न में रात्रिने विषे दीठुं छे, माटे तेने साचुं करवा माटे आजे हुं अहिं शय्या उपर नाहीश, माटे तैयारी कर.॥९६॥देवदत्ताये कह्युं. हे प्रभो ! न्हावाने माटे, न्हावाना बाजठ उपर बेसो, के जेथी करीने भोगने योग्य एवी आ शय्या न्हावाना पाणीथी विनाश पामे नहीं. ॥ ९७ ॥ हठ पामेला शठ अचले

शठो जातहठोऽवादी–द्चलस्तां मनस्विनि ॥ अद्य स्नातव्यमत्रैव, मया स्वप्नानुरोधतः ॥ ९८ ॥
सार्थेशगोत्रदेवीव, पुत्रीं शास्तिस्म कुट्टिनी ॥ वत्से कोऽयं स्वभावस्ते, पत्युः प्रत्युत्तरार्पणम् ॥९९॥
अवशा सा तमभ्यज्य, स्नपयामास पाथसा ॥ तेनाधःपतता क्षत्रः, सस्नावस्नापितोऽपि सः ॥१००॥
जुगुप्समानः स्वं कर्म, वणिग्मलजलाविलः ॥ तत्र सोऽस्थात् क्षणं ग्राम–स्रोतसीव सितच्छदः॥१०१॥
यद्भाव्यं तद्भवत्वाशु, न तु स्थातुमिहौचिती ॥ ध्यात्वेति भूपभूर्निर्य–न्नेवारुध्यत तद्भटैः ॥१०२॥
चौरवद् दृढवद्धं तं, कृतांत इव दारुणः ॥ ऊचिवानचलः कुर्वे, किमन्यायकृतस्तव ॥ १०३ ॥

हठ पामेला शठ अचले देवदत्ताने कह्युं. हे मनस्विनी ! आजे मारे स्वप्नाने अनुसारे अहिंज न्हावुं छे. ॥ ९८ ॥ पछी सार्थपतिनी गोत्रदेवीनी पेठे अक्काए पुत्रीने कह्युं के–हे वत्से ! पतिने सामो उत्तर आपवो ए तारो स्वभाव क्यो ? ॥ ९९ ॥ पछी परवश एवी देवदत्ताए अचलने तेल चोळीने त्यांज पाणीवडे न्हवराव्यो ! अने ते नीचे पडता पाणीथी नहीं न्हवरावेलो एवो ते मूलदेव पण न्हायो ॥१०१॥ पोतानां कर्मनी नींदा करतो अने वणिकना मलीन पाणीथी भींजाइ रहेलो ते मूलदेव नगरनी खालमां रहेला हंसनी पेठे क्षणमात्र त्यांज रह्यो ॥ १०१ ॥ जे थवुं होय ते शीघ्र थाओ, पण अहिं रहेवुं योग्य नथी. एम विचारीने निकलताज ते राजपुत्र मूलदेवने अचलना सुभटोए पकड्यो ॥ १०२ ॥ यमराजना सरखा दारुण एवा अचले चोरनी पेठे मजबूत बांधीने मूलदेवने कह्युं के–अन्याय करनारा तने हुं शुं करुं ? ॥१०३॥ अवसरे अपकार करवाने इच्छता

समयेऽपचिकीर्षुस्तं, मूलदेवोऽब्रवीदिति ॥ यत् क्रियेताभिपन्नस्य, कुरु घातं च तन्मम ॥ १०४ ॥
व्यमृशद्देवदत्तांतः, साधूक्तं दयितेन मे ॥ नीचैर्नमन्नयं चाप, इवारातिं हनिष्यति ॥ १०५ ॥
स प्रोचे याहि मुक्तोऽसि,मुंचेस्त्वमपि जातु माम्॥ पुच्छकं छगणस्यैव,धिग्निःसत्वं वणिग्जनम् ॥१०६॥
आबद्धशकुनग्रंथि–र्निगत्य नगराद्बहिः ॥ स्नातः सरसि सोऽचालीत्, पुरं बेन्नातटंप्रति ॥ १०७ ॥
एकस्माद्चलात्रस्तः, पुरोऽचलचयाकुलाम् ॥ वीक्ष्याटवीं सशंकोऽसौ, सहायं कंचिदैहत ॥ १०८ ॥
तावत्तत्रागतः कोऽपि, सबलः सक्तुशंबलात् ॥ विप्रस्तेन क यासीति, बभाषे मुदितात्मना॥१०९॥

मूलदेवे तेने कह्युं के–शरणे आवेलाने जे कराय ते मारो घात कर ॥ १०४ ॥ देवदत्ता मनमां विचारवा लागी के–मारा प्रियतमे सारुं कह्युं. धनुष्यनी पेठे नीचे नमनो ए शत्रुने मारशे ॥ १०५ ॥ अचले कह्युं. जा, तुं मारावडे मुक्त थयो छे. वली तुं क्यारे मने मुक्त करजे. छाणना पुंछडानी पेठे सत्व विनाना वणिकजनने धिक्कार थाओ ॥ १०६ ॥ पछी शुकन जोइ नगरथी बहार नीकलीने तलावमां स्नान करवा पूर्वक ते मूलदेव बेन्नातट नगर तरफ चाल्यो ॥ १०७ ॥ एक अचलथी त्रास पामेलो होवाने लीधे अने आगल बहु अचलो (पर्वतो) ना समूहथी भरपुर एवी अटवी जोइने शंका पामेलो ए मूलदेव कोइनी सहायने इच्छवा लाग्यो ॥ १०८ ॥ तेटलामां साथवाना भाथाने लीधे सबल अर्थात् साथवानुं घणुं भाथुं साथे राखनारो कोइ पण ब्राह्मण त्यां आव्यो, एटले हर्ष पामेला मूलदेवे 'तुं क्यां जाय छे ?' एम पूछयुं ॥ १०९ ॥ "हुं बेन्नातट नगरनी

यामि वीरप्रधानाख्यं, ग्रामं बेन्नातटांतिके ॥ इत्युक्तिशालिना तेन, मूलदेवः सहाचलत् ॥ ११० ॥
वार्ताविनोदतोऽन्योऽन्य, जातसौहृदयोस्तयोः ॥ क्षीरोदस्पर्द्धि मध्यान्हे, ययौ दृग्गोचरं सरः॥१११॥
मराललीलया तत्र, कृतकेलिर्न्यलीयत ॥ अपाथेयः पथश्रांतो, मूलदेवस्तरोस्तले ॥ ११२ ॥
स्वोदरप्रमितान् सक्तू–नसक्तो दानकर्मणि ॥ क्षणादालोडयामास, भोक्तुकामोऽभसा द्विजः॥११३॥
रीतिज्ञोऽप्ययमद्यापि, किं नाह्वयति मामिति ॥ कुमारे विमृशत्येव, शक्तूनेकोऽप्यभुंक्त सः ॥११४॥
भुक्त्वा प्रचलिते विप्रे, राजपुत्रो व्यभावयत्॥ नाद्याल्पशक्तुरेषोऽद्य–द्भोजनं स्वस्तु दास्यति॥११५॥

पासेना वीरप्रधान नामना गामे जाउं छुं." एम कहेता एवा ते ब्राह्मणनी साथे मूलदेव चाल्यो ॥ ११० ॥ वार्ता विनोदथी परस्पर मित्रताने पामेला ते बन्ने जणा क्षीरसमुद्र सरखा कोइ तलावनी पासे मध्यान्हने वखते आवी पहोच्या ॥ १११ ॥ ते तलावमां हंसनी पेठे स्नान करी भाथुं पासे न होवाने लीधे मार्गना श्रमथी थाकी गयेलो मूलदेव वृक्षनी नीचे सूई गयो. ॥ ११२ ॥ बीजाने आपवाने असमर्थ अने भोजन करवानी इच्छावाला ते ब्राह्मणे तो पोतानुं उदर पुराय एटलो साथवो पाणीथी क्षणमात्रमां भींजवी नाख्यो ॥ ११३ ॥ रीतिनो जाण ए हजी सुधी पण मने शुं नहि बोलावे ? एम कुमार मूलदेव विचार करतो हतो एवामां एकलो एवो पण ते ब्राह्मण सघला साथवाने खाई गयो ॥ ११४ ॥ ब्राह्मण भोजन करीने चाल्यो एटले राजपुत्र विचार करवा लाग्यो के–एणे आजे मने थोडो पण साथवो आप्यो नथी. परंतु काले आपसे ॥ ११५ ॥ ए

न द्वितीये तृतीयेऽपि, दिनेऽसौ तमबूभुजत् ॥ भिक्षाककुलजातेषु, प्रायो दानकथा वृथा॥ ११६ ॥
त्र्यहेणातीतकांतारं, कुमारं न्यगदद् द्विजः॥ स्वस्त्यस्तु सौम्य ते यास्या–म्यहं तु वर्त्मनामुना ॥११७॥
अवदन्मूलदेवस्त–मियं द्वादशयोजना ॥ गृहांगणमिवालंघि, त्वत्सहाय्यान्मयाटवी ॥ ११८ ॥
ध्रुवं त्वमुपकारार्हः, किं कुर्वे निर्द्धनोऽधुना ॥ मूलदेवं नृपं श्रुत्वा, विप्र क्षिप्रं समापतेः ॥ ११९ ॥
अथासौ मूलदेवेन, नामपृष्टोऽब्रवीदिति ॥ लोकैर्निर्घणशर्माख्यां, लंभितः सिद्धडोऽस्म्यहम् ॥१२०॥
द्विजः काको जनैर्युक्तं, स्मर्यते भोजनक्षणे ॥ बंधून् लब्ध्वाल्पभक्ष्योऽपि, भोक्तुमाह्वयतीह यः ॥१२१॥

ब्राह्मणे बीजे तथा त्रीजे दिवसे पण तेने न खवराव्युं. कारण घणुं करीने भिक्षा मागीने खानारानां कुलने विषे दान आपवानी वात पण होती नथी ॥ ११६ ॥ ब्राह्मणे त्रण दिवसे अटवीने उलंघन करीने कुमारने कह्युं. हे सौम्य ! तारुं कल्याण थाओ. अने हवे हुं आ मार्गे जईश ॥ ११७ ॥ मूलदेवे पण ते ब्राह्मणने कह्युं. आ बार योजननी अटवी में तारी सहायथी घरना आंगणानी पेठे ओलंघी छे ॥ ११८ ॥ निश्चे तुं उपकारने योग्य छे. परंतु हवणां निर्धन एवो हुं शुं करुं ? हे विप्र ! मूलदेवने राजा सांभलीने तारे शीघ्र आववुं ॥ ११९ ॥ पछी मूलदेवे एने नाम पूछ्युं एटले तेणे कह्युं के–लोकोए तो निर्घण शर्मा (लज्जारहित) एवुं मारुं नाम पाड्युं छे, परंतु हुं सिद्धड छुं. अर्थात् मारुं नाम सिद्धड छे ॥ १२० ॥ ए योग्य छे के–माणसो भोजनने अवसरे ब्राह्मण अने कागडाने संभारे छे. आ लोकमां अल्प भोजनवालो पण जे बंधुओने पामीने भोजनने

द्विजा दंता वसंत्यास्ये, युक्तं यद्भक्ष्यमाप्यते ॥ स्वेन मृद्नंति यच्छान्ति, जिह्वायास्त्वौरसं रसम् ॥१२२॥
विधुर्धत्ते द्विजेशाख्यां, युक्तं यातोदयो ह्यसौ ॥ सौहित्यं जीवलोकस्य, करोति स्वकरामृतैः ॥१२३॥
आत्मंभरिरपूर्वोऽयं, मम मार्गसुहृद्द्विजः ॥ अस्य नामांतरं तन्व–न्न मृषावाग्महाजनः ॥ १२४ ॥
औदार्यभूरिति ध्यायन्, बेन्नातटपुरं प्रति ॥ प्रस्थितो भूपभूरेकं, विवेश ग्राममध्वनि ॥ १२५ ॥
भ्रांतभूरिग्रहः प्राप, कुल्माषांस्तत्र भिक्षुवत् ॥ कुल्माषास्तेऽभवंस्तस्य, मोदकेभ्यः प्रमोदकाः ॥१२६॥
अनाकुलमनास्तेषां, भक्षणे क्षुधितोऽपि सः ॥ व्यभावयदुपग्राम–सरस्तीरं गतः कृती ॥ १२७ ॥

माटे बोलावे छे ॥ १२१ ॥ द्विज अने दांत मुखमां वसे छे, ए युक्त छे. कारण जेनावडे भक्ष्य मेलवाय छे. पोते मर्दन करे छे अर्थात् चावे छे अने जिव्हाने घणो रस आपे छे ॥ १२२ ॥ चंद्र द्विजेश एवा नामने धारण करे छे ते योग्य छे. कारण उदय पामेलो ए चंद्र पोताना किरणोना अमृतवडे जीवलोकने तृप्त करे छे ॥ १२३ ॥ मारो मार्गमित्र आ ब्राह्मण अपूर्व पेट भरो छे. एनुं बीजुं नाम पाडनारो मोटो पुरुष मृषा वाणीवालो नथी ॥ १२४ ॥ औदार्यनी भूमिरूप राजपुत्र ए प्रमाणे विचार करतो अने बेन्नातट नगर तरफ जतो मार्गमां कोइ एक गामने विषे गयो ॥ १२५ ॥ त्यां भिक्षुकनी पेठे घणां घरे भमता तेने बाकला मल्या. अने ते बाकला पण तेने लाडवाथी वधारे हर्ष आपनारा थया ॥ १२६ ॥ भूख्यो छतां पण ते बाकला खावाने नहि आतुर मनवालो ते पुण्यवान् मूलदेव गामनी पासे तलावने कांठे जइने विचार करवा लाग्यो ॥१२७॥

क तन्मे पैतृकं राज्यं, क्व साऽवंतीविलासिता ॥ क्व च कुग्रामभिक्षेयं, सर्वमीषत्करं विधेः ॥१२८॥
एक स दिवसो यस्मि–न्नर्थिव्रातमजीवयम् ॥ एकोऽयं दिवसो यत्र, नोदरंभरिरप्यहम् ॥ १२९ ॥
उपवासत्रयांतेऽमी, कुल्माषा लेभिरे मया ॥ तत्कस्मैचिददत्त्वैतान्, किं रंक इव यक्षिमि ॥ १३० ॥
योऽपि सोऽपि समायातो, भिक्षुस्तोषाय संप्रति ॥ सत्पात्रं प्राप्यते येन, क्व तादृग् भाग्यमस्ति मे ॥१३१॥
एवं भावयतस्तस्या–कृष्टः पुण्यैरिवाययौ ॥ तपोराशिरिवांगस्थः, साधुर्मासमुपोषितः ॥ १३२ ॥
राज्यं रोरः सुतं वंध्यः, चक्षुरंधः श्रुतं जडः ॥ वाचं मूको निधिं दुःस्थ–इव तं प्राप्य सोऽहृषत् ॥१३३॥

क्यां ते मारुं पिता संबंधी राज्य? क्यां ते अवंतीना विलासो? वली क्यां आ कुग्रामनी भीक्षा? आ सर्व विधात्रानुं करवुं छे ॥ १२८ ॥ एक तेवो दिवस हतो के–जेमां हुं याचकोना समूहने जीवाडतो हतो, अने एक आ पण दिवस छे के–जेमां हुं मारुं पेट पण भरी शकतो नथी ॥ १२९ ॥ त्रण उपवासने अंते मने आ बाकला मल्या. माटे कोईने ते आप्या विना रांकनी पेठे शुं हुं खाउं? ॥ १३० ॥ हवणां जेवो तेवो पण आवेलो भिक्षुक मारा संतोष माटे छे. परंतु जेणे करीने सत्पात्र प्राप्त थाय तेवुं मारुं भाग्य क्यां छे? ॥१३१॥ ए प्रमाणे भावना भावता ते मूलदेवनां पुण्यथी खेंचायला होयनी? एवा शरीरधारी तपसमूह समान एक मासना उपवासी साधु त्यां आव्या ॥ १३२ ॥ रांक राज्यने, वांझीयो पुत्रने, आंधलो नेत्रने, जड शास्त्रने, मुंगो वाणीने अने दारिद्री निधानने जेम पामे तेम ते मूलदेव साधुने पामीने हर्ष पाम्यो ॥ १३३ ॥ अजने ठेकाणे

अजस्थाने गजप्राप्ते–र्मणिलाभाद् दृषत्पदे ॥ स्वं धन्यं मन्यमानोऽसौ, मुनिं नत्वा व्यजिज्ञपत् ॥१३४॥
त्वादृक्षा नास्त्यसौ भिक्षा, पुनर्भावं प्रमाणयन् ॥ गतकल्मषकुल्माषान् गृहाणानुगृहाण माम् ॥१३५॥
विवर्द्धयिषुरानंदं, दातुर्दांतमना मुनिः ॥ दौस्थाब्धिं तरितुं पोत–मिव पात्रं पुरो दधे ॥ १३६ ॥
मुनये मूलदेवेऽथ, ददाने दानमंजसा ॥ अवदद्देवता व्योम्नि, तत्पुण्यस्येव साक्षिणी ॥ १३७ ॥
धन्यानां हि नराणां स्युः, कुल्माषाः साधुपारणे ॥ यद्याचसे परार्द्धेन, मूलदेव वदामि तत् ॥१३८॥
गणिका देवदत्तेभ–सहस्रं राज्यमस्तु मे ॥ इति तस्मिन्नधियाने, पुनः प्रोवाच देवता ॥ १३९ ॥

गजराजनी प्राप्ती थवाथी अने पत्थरने ठेकाणे मणिनो लाभ थवाथी पोताने धन्य मानतो ए मूलदेव मुनिने नमीने विनंती करवा लाग्यो ॥ १३४ ॥ हे मुनि ! जो के आ भीक्षा तमारा योग्य नथी तोपण मारा भावने प्रमाण करता एवा तमे आ निर्दोष बाकलाने ग्रहण करीने मारा उपर अनुग्रह करो ॥ १३५ ॥ दातारने आनंद वधारवानी ईच्छावाळा शांत मुनिए दारिद्र्यरूप समुद्रने तरवा माटे वहाण समान पात्रने आगळ धर्युं ॥ १३६ ॥ पछी मूलदेवे मुनीने सुखे दान आप्युं एटले ते पुण्यनी साक्षीणी होयनी ? एम आकाशवाणी थइ के–॥१३७॥ निश्चे धन्य पुरुषोना बाकला साधुओना पारणामां होय छे. हे मूलदेव ! परार्द्धे करीने जे तुं मागे ते हुं तने कहुं. अर्थात् ते हुं तने आपुं ॥१३८॥ गणीका देवदत्ता सहीत हजार हाथीवाळुं राज्य मने मलो. एम ते मूलदेवे कह्युं एटले फरी देवताए कह्युं ॥१३९॥ आजथी सातमे दीवसे तने राज्य प्राप्त थशे, वळी ते देवदत्ता पण अनुक्रमे

सप्तमेऽहनि राज्यं ते, देवदत्ता तु सा क्रमात् ॥ भविष्यत्येव पुण्यं हि, क्रमेणैव विपच्यते ॥ १४० ॥
सोऽथ कृत्वा पुनर्भिक्षा–प्राप्तकुल्माषभोजनम् ॥ सायाहनि शनैर्गच्छ–न्नाप बेन्नातटं पुरम् ॥१४१॥
प्रसुप्तः पांथशालायां, परिपूर्णं ददर्श सः ॥ निशावसाने शशिनं, विशंतं वदनोदरे ॥ १४२ ॥
कश्चित्कार्पटिकोऽप्येवं, तदा स्वप्नं व्यलोकत ॥ अवोचच्च सतीर्थ्यानां, निद्रामुकुलिताक्षरम् ॥१४३॥
तेऽप्यूचुः स्वप्नदृष्टस्या–नुभावान्मृगलक्ष्मणः ॥ त्वं लप्स्यसेऽद्य भिक्षायां, मंडकं गुडमंडितम् ॥१४४॥
स्वप्न चिंतामणौ काची–यतस्तान्मंदमेधसः ॥ निंदन्नुदारमारामं, मूलदेवो ययौ प्रगे ॥ १४५ ॥

मलशेज. कारण पुण्य अनुक्रमे करीनेज फले छे ॥ १४० ॥ पछी मूलदेव फरी भीक्षामां प्राप्त थयेला बाकलानुं भोजन करीने धीमे धीमे जतो छतो सांजे बेन्नातट नगरे आवी पहोच्यो॥१४१॥ त्यां धर्मशालामां सूता एवा तेणे स्वप्नामां रात्रीने अंते (परोढीये) परीपूर्ण एवा चंद्रने पोतानां मुखमां प्रवेश करता दीठो ॥ १४२ ॥ ते वखते कोइ कापडीये पण एज प्रमाणे स्वप्नने दीठुं अने तेणे पोताना गुरुभाइओने नीद्राथी अस्पष्ट अक्षरवालुं स्वप्न कहीं दीधुं ॥१४३॥ तेओए पण कह्युं. स्वप्नमां दीठेला चंद्रना प्रभावथी तुं आजे भीक्षामां गोलथी बनावेला मांडा पामशे ॥१४४॥ स्वप्नरूप चिंतामणी रत्नने वीषे काच समान ते मंद बुद्धीवालाने निंदतो मूलदेव सवारे मनोहर एवा उद्यानमां गयो ॥ १४५ ॥ सर्व प्रकारना कर्मने जाणनारा ते मूलदेवे पुष्पने चुंटी

मालिकं सर्वकर्मज्ञो-ऽप्रीणात्पुष्पप्रचायतः ॥ तस्मात्पुष्पफलान्याप्य, ययौ स्वप्नज्ञधाम सः ॥१४६॥
दत्वा पुष्पफले पृष्टः, स्वप्नार्थं स विचक्षणः ॥ आचख्यौ तदहं वच्मि, जायसे चेन्ममातिथिः ॥१४७॥
तथेति प्रतिपेदानं, विहितस्नानभोजनम् ॥ रूपस्याधिभुवा स स्व-पुत्र्या तमुदवाहयत् ॥ १४८ ॥
ततोऽवदश्च शीतांशु-पानस्वप्नानुभावतः ॥ सप्तमेऽहनि लब्धासे, वत्स राज्यमिह स्थितः ॥ १४९ ॥
स्वप्नस्य देवतावाचि-साचिव्यं चिंतयन्नसौ ॥ निष्कंपश्चंपकस्याधः, प्रसुप्तः सप्तमेऽहनि ॥ १५० ॥
निधान इव निष्पत्रे, निष्पुत्रे भूपतौ मृते ॥ तदा तत्र पुरि प्राज्या, राज्यायंतिस्म गोत्रिणः ॥१५१॥

आपवार्थी मालीने प्रसन्न कर्यो, अने ते माली पासेथी थोडां पुष्पफलने लइने ते स्वप्नपाठकने घरे गयो ॥ १४६ ॥ त्यां तेणे पुष्पफल स्वप्न पाठकने आपीने स्वप्ननो अर्थ पूछयो एटले वीचक्षणतावालो ते स्वप्नपाठक कहेवा लाग्यो के-जो तुं मारो परणो था तो ते हुं तने कहुं ॥१४७॥ मूलदेवे ते वात कबूल करी एटले स्नान भोजन करावीने तेने स्वप्नपाठके पोतानी रूपवती पुत्री परणावी ॥ १४८ ॥ अने पछी ते स्वप्नपाठक कहेवा लाग्यो के-हे वत्स ! चंद्रपानना स्वप्न प्रभावथी तुं आजथी सातमे दीवसे अहीं रह्यो छतो राज्यने पामीश ॥१४९॥ स्वप्नना अने देवतानी वाणीमां रहेला प्राधान्यपणाने वीचार करतो नीश्चल ए मूलदेव सातमे दीवसे उद्यानमां चांपाना वृक्षनी नीचे सूतो हतो ॥१५०॥ ते वखते वारस वीनाना नीधाननी पेठे पुत्र वीनानो ते नगरनो राजा मृत्यु पाम्यो एटले त्यां नगरने वीषे घणा गोत्रीओ ते राज्यनी इच्छा करवा लाग्या ॥१५१॥ पछी आ पंच दीव्य

यस्मै राज्यं दास्यतीदं, स राजास्त्विति वादिभिः ॥ प्रधानैरधिवास्याथ, मुमुचे दिव्यपंचकम् ॥१५२॥
कुमाराः कृतशृंगाराः, क्षत्रमंत्रिद्विजन्मनाम् ॥ पुरस्तस्य चरंतिस्म, स्वैरं विचरतः पुरे ॥ १५३ ॥
राज्यार्हं कंचिदप्राप्य, पुरस्यांतः पुराद्बहिः ॥ पंचदिव्यान्यगुस्तत्र, यत्र सुप्तोऽस्ति भूपभूः ॥ १५४ ॥
तं वीक्ष्याहेषि तार्क्ष्येण, करेण च करेणुना ॥ स स्वस्कंधे समारोपि, पर्जन्येनेव गर्जता ॥ १५५ ॥
दुधुवे चामराभ्यां च, छत्रेणोपरि पप्रथे ॥ अर्घस्तस्य वितेने च, भृंगारेण नवातिथेः ॥ १५६ ॥
मौलिस्पृष्टमहीपीठ–लुठिताशेषशेखरैः ॥ सामंतैः स नमश्चक्रे–चिरं नंदेति वादिभिः ॥ १५७ ॥

जेने राज्य आपशे ते राजा हो ! एम कहेता एवा प्रधानोए पंच दीव्यने प्रकट करीने छुटुं मूक्युं ॥ १५२ ॥ पोतानी मरजी प्रमाणे नगरमां वीचरता एवा ते पंच दीव्यनी आगल क्षत्रीय मंत्री अने ब्राह्मणोना शृंगारधारी कुमारो चालता हता ॥१५३॥ नगरनी अंदर राज्य योग्य कोई पुरुषने नहि पामवाथी ते पंच दीव्य नगरथी बहार ज्यां गयुं के ज्यां राजपुत्र मूलदेव सूतो हतो ॥१५४॥ ते मूलदेवने जोइने अश्वे खुंखारो कर्यो अने मेघनी पेठे गर्जना करती हाथणीए सुंढवडे उपाडीने ते मूलदेवने पोताना स्कंध उपर बेसार्यो ॥१५५॥ वली ते बे चामरोवडे वीजावा लाग्यो अने छत्र मस्तक उपर वीस्तार पाम्युं. वली झारी नवा अतीथी-रूप ते मूलदेवने अर्घ आपवा लागी ॥१५६॥ वली मुकुटोवडे पृथ्वीपीठनो स्पर्श करता समस्त मोटा सामंतोए, दीर्घकाल सुधी आनंद पामो ? एम बोलता छतां तेने नमस्कार कर्यो ॥१५७॥ पछी हारबंध उभा रहेला माणसोना समूहनां नेत्रोथी निर्माण

श्रेणिस्थजनतानेत्र–निर्मितांभोजतोरणे ॥ प्राविशन्नगरे मूल–देवो देवेंद्रलीलया ॥ १५८ ॥
सभासीनः स सामंतैः, साम्राज्यायाभ्यषिच्यत ॥ अंतर्हिता तदा सैवं, बभाषे व्योम्नि देवता॥१५९॥
रेमे यः किल राजकुंजरकुले गौडेषु गर्जस्ततः । सत्क्रीडाभिरवंतिभूपतिसभां संशोभयामास यः ॥
दानोदारमतिर्यतिद्विपकरे योऽयोजयत् स्वं करम्। सत्यं सोऽयमनेकपो विजयते श्रीमूलदेवो नृपः॥१६०॥
ततः स भूपतिस्ताय–मानो जनकवत्प्रजाः ॥ अवंतीशेन सौहार्दं, चक्रे चक्रेश्वरः श्रिया ॥ १६१ ॥
सोऽथ निर्घृणशर्माख्यो, विप्रस्तत्र समाययौ ॥ दत्त्विष्टस्यैव तद्वास–ग्रामं तस्मै ददौ नृपः ॥ १६२ ॥

करेल। कमलोना तोरणवाला नगरने विषे मूलदेवे इंद्रना सरखी शोभाथी प्रवेश कर्यो ॥१५८॥ पछी सामंतोए सभामां बेठेला ते मूलदेवने साम्राज्यपदनो अभिषेक कर्यो. ते वखते आकाशमां गुप्तपणे उभी रहेली तेज देवी कहेवा लागी के–॥१५९॥ निश्चे जेणे गौडदेशमां गर्जना करता राजाओने विषे कुंजर (हाथी) समान थइ राजाना कुलने विषे क्रीडा करी छे. त्यार पछी जेणे उत्तम क्रीडाये करीने अवंती राजानी सभाने उत्तम रीते शोभावी छे. वली दान आपवामां उदार बुद्धिवाला जेणे साधु रूप हाथीना हस्तने विषे पोतानो हाथ जोडयो हतो. अर्थात् जेणे मुनिने बाकलानुं दान आप्युं हतुं ते आ खरेखर अनेक जीवोनुं पालन करनारो मूलदेव राजा विजयवंतो वर्ते छे ॥ १६० ॥ पछी संपत्तिथी चक्रवर्ति सरखा ते मूलदेवे पितानी पेठे प्रजानुं रक्षण करता छतां अवंतीपतिनी साथे मित्रता करी ॥ १६१ ॥ ते निर्घृणशर्मा ब्राह्मण पण त्यां आव्यो एटले राजाए

तदानीं देवदत्तापि, मूलदेवविडंबनाम् ॥ साक्षान्निरीक्ष्य चुक्रोशा–चलं क्रोशायतस्वरा ॥ १६३ ॥
रे त्वया किमुदूढास्मि, यन्नान्यमिह मृष्यसि ॥ धनांध मद्गृहं मुंच, नो चेत्त्यक्ष्यसि जीवितम् ॥१६४॥
तन्निर्वास्य गृहाद्देव–दत्ता गत्वोपभूपतिम् ॥ अयाचत प्रसादं तं, न्यासीकृतवरं तदा ॥ १६५ ॥
ददामि ते किमित्युक्त–वति भूभृति सा जगौ ॥ मूलदेवं विना स्वामि–न्न प्रसाद्यः पुमान् मम॥ १६६॥
कुपितेव ब्रवाणासि, किमित्युक्ता नृपेण सा ॥ जगादाचलदुर्वृत्तं, ज्वलत्यशनिवत्क्रुधा ॥ १६७ ॥

दूरनुंज तेनुं निवास गाम तेने आप्युं ॥ १६२ ॥ हवे ते वखते मूलदेवनी विडंबनाने प्रत्यक्ष जोइने मोटो आक्रोश करती देवदत्ता पण अचलने तिरस्कार करवा लागी के–॥ १६३ ॥ अरे ! तुं शुं मने परण्यो छे? जे बीजाने अहिं सहन करी शकतो नथी ? हे धनांध ! मारां घरने त्यजी दे. नहिं तो तुं जीवितने त्यजी दइश. अर्थात् मृत्यु पामीश ॥ १६४ ॥ एम अचलने तिरस्कार पूर्वक घरथी काढी मुकीने देवदत्ताए राजा पासे जइने ते वखते पोते थापण तरीके मूकेला वरदानरूप ते प्रसादने माग्यो ॥ १६५ ॥ "हुं तने शुं आपुं ?" एम राजाए कह्युं एटले देवदत्ताए कह्युं के–हे स्वामिन ! मूलदेव विना मारे बीजो कोइ पुरुष प्रसाद करवा योग्य नथी. अर्थात् मूलदेव विना हुं बीजा कोइ साथे बोलवा इच्छती नथी ॥ १६६ ॥ 'तुं क्रोध पामेलानी पेठे केम बोले छे?' एम राजए पूछ्युं एटले देवदत्ताए क्रोधथी वज्रनी पेठे बळता छनां अचलनुं दुराचरण कही संभळाव्युं ॥ १६७ ॥ पछी राजाए अचलने

अथाहुयाचलं भूपो–ऽभ्यधात् किं रे पुरे मम ॥ नेतासि कुरुषे येन, निग्रहानुग्रहौ स्वयम् ॥१६८॥
असूयन्मूलदेवाय, त्वं वध्योऽसीति भाषिणः ॥ भूपालव्यालतः सैव, कथंचन ररक्ष तम् ॥१६९॥
मद्दृष्टौ तमनानीय, मायासीरिति भूभुजः ॥ आज्ञौषधं पुराद्व्याधि–मिव तं निरवासयत् ॥१७०॥
मूलदेवं ततोऽन्वेष्टुं–मचलः प्रचचाल सः ॥ न तु क्वचन तं प्राप, निपुण्य इव शेवधिम् ॥१७१॥
दध्यौ च मूलदेवोऽपि, रहितं देवदत्तया ॥ श्यामया तारया चक्षु–रिव राज्यं वृथा मम ॥१७२॥
कलाः पंचदशायांति, यांति वा चंद्रमंडलम् ॥ एका पुनर्ध्रुवा तिष्ठे–न्न चंद्रस्तां विना यतः ॥१७३॥

बोलावीने कह्युं के–अरे ! मारा नगरमां शुं तुं धणी छे ? जे पोते निग्रह तथा अनुग्रह करे छे ? ॥ १६८ ॥ मूलदेव उपर इर्ष्या करतो तुं वध करवा योग्य छे, एम कहेता एवा राजारूप सर्पथी ते देवदत्ताएज अचलने महाकष्टथी बचाव्यो ॥ १६९ ॥ मूलदेवने लाव्या विना मारी नजर आगल न आवीश, एम राजाए आज्ञारूप ओषध पाइने व्याधि (रोग) नी पेठे ते अचलने नगरमांथी काढी मूक्यो. ॥ १७० ॥ पछी ते अचल मूलदेवने शोधवा चाल्यो, परंतु अपुण्य माणस निधानने जेम न पामे तेम मूलदेवने क्यांइ पाम्यो नहीं. ॥१७१॥ वली अहिं मूलदेव पण विचार करवा लाग्यो के–श्याम तारा (कीकी) विनानां नेत्रनी पेठे देवदत्ता सुंदरी विनानुं मारुं राज्य वृथा छे. ॥ १७२ ॥ पंदर कलाओ चंद्रमंडलप्रत्ये आवे छे अथवा जाय छे, परंतु एक कला तो निश्चल रहे छे, कारण चंद्र तेना विना रही शकतो नथी. ॥१७३॥ एज प्रमाणे मारां मन प्रत्ये कइ कइ स्त्री आवी गइ नथी ?

एवं मम मनः का का, कामिनी नागता गता ॥ तस्थौ सा तु स्थिरीभूय, न मनस्तां विना यतः ॥१७४॥
सोऽथ दूतमुखेनैव–मवंतीश्वरमालपत् ॥ चौरी मच्चेतसो देव–दत्ता वसति ते पुरे ॥१७५॥
तामत्र प्रेषयेर्येन, निबिडस्नेहबंधनाम् ॥ रुणध्मि स्वमनोगुप्तौ, नान्यस्तस्या हि निग्रहः ॥१७६॥
ज्ञात्वा तदाशयं प्रैषी–त्तां ततोऽवंतीनायकः ॥ देवतादत्तसाम्राज्यः, स ह्यनुलंघ्यशासनः ॥१७७॥
देवदत्ता रथारूढा ययौ बेनातटं पुरम् ॥ प्रावेश्यत च भूपेनां–तःपुरं परमोत्सवैः ॥१७८॥
वियोगचित्रातापार्त्ता, चिरात्प्राप्य हृदीश्वरम् ॥ स्वात्यंभ इव सस्यश्रीः,सापि प्रोल्लासमासदत् ॥१७९॥

वली ते देवदत्ता तो स्थीर थइने रही छे. कारण तेना विना मारुं मन स्थिर रहेतुं नथी. ॥१७४॥ पछी ते मूलदेवे दूत मुखथी अवंतीपतिने कहेवराव्युं के–मारां चित्तने हरण करनारी देवदत्ता तमारा नगरमां वसे छे. ॥ १७५ ॥ गाढ स्नेह बंधनवाली ते देवदत्ताने अहिं मोकली आपो के, जेने पोतानां मनरूप केदखानामां पुरी मूकुं. कारण तेने बीजो कोइ निग्रह नथी. ॥१७६॥ पछी अवंतीपतिए तेना आशयने जाणीने देवदत्ताने मोकली आपी. कारण के–देवताए आपेला साम्राज्य पदवाला ते मूलदेव राजानो हुकम उल्लंघन करी शकाय एवो नहोतो. ॥ १७७ ॥ रथमां बेठेली देवदत्ता पण बेनातट नगरे गइ अने त्यां राजाए मोटा उत्सवथी तेने अंतःपुरमां प्रवेश कराव्यो. ॥ १७८ ॥ धान्य संपत्ति स्वातिनां पाणीने पामीने जेम हर्ष पामे तेम वियोग-रूपी चित्राना तापथी पीडा पामेली ते देवदत्ता पण घणे वखते पोताना प्राणनाथने पामीने हर्ष पामी. ॥ १७९ ॥ हवे

इतश्च भृतभांडोऽगा–द्चलः पारसं तटम् ॥ आत्ततद्भांडसंभारः–प्राप बेनातटं पुरम् ॥१८०॥
उपादायामुपादाय, स्थालं रत्नौघपूरितम् ॥ उपतस्थे महीनाथं, सोऽथ द्वास्थनिवेदितः ॥१८१॥
दूरादवनतं प्रीति–प्रांजलं पटुचेतनः ॥ अचलोऽयमिति क्षिप्रं, क्षितीशस्तमलक्षयत् ॥१८२॥
मूलदेवं तु भूपालं, नोपलक्षयतिस्म सः ॥ को लक्षयति वैशाखे, शाखिनं फाल्गुनेक्षितम् ॥१८३॥
अजानतेव भूपेन, पृष्टे तस्याभिधादिके ॥ उच्छ्वसन्निव हर्षेण, स्ववृत्तमचलो जगौ ॥१८४॥
वदनस्थितहर्षेण, हृदि न्यासीकृतक्रुधा ॥ शुल्कार्द्धीकरणाच्चक्रे, प्रसादस्तस्य भूभुजा ॥ १८५ ॥

एवामां वासण भरीने अचल पारस तट नामना नगरे गयो. अने त्यांथी त्यांना वासणो भरीने बेनातट नगरे आव्यो. ॥१८०॥ पछी अचले भेटमां रत्नसमूहथी भरेलो थाल लईने द्वारपाले निवेदन कर्यो थको राजा पासे गयो. ॥ १८१ ॥ त्यां चतुर मनवाला राजा मूलदेवे दूरथी नमेला अने प्रीतिथी हाथ जोडी रहेला तेने ‘ आ अचल छे. ’ एम तुरत ओलख्यो. ॥ १८२ ॥ वली अचल तो मूलदेव राजाने ओलखी शक्यो नहि. कारण फागण मासमां जोयेला आंबाना वृक्षने वैशाख मासमां कोण ओलखी शके ? ॥ १८३ ॥ पछी अजाणनी पेठे राजाए तेनुं नाम विगेरे पूच्छयुं एटले हर्षथी उत्साह पामवानी पेठे अचले पोतानुं वृत्तांत कही दीधुं. ॥ १८४ ॥ मुख उपर रहेला हर्षवाला अने हृदयमां धारण करेला क्रोधवाला राजा मूलदेवे अर्धुं दाण माफ करवाथी ते अचल उपर प्रसाद कर्यो. ॥ १८५ ॥ अमारी दाण चोरीथी प्राणांत एवी पण शिक्षा कराय छे.

अस्माकं दानचौर्येण, स्यात्प्राणांतोऽपि निग्रहः ॥ शेषार्द्धे न ततश्छद्म, विधेयमिति चोच्यते ॥१८६॥
दानमंडपिकां गत्वा, वस्तुभांडान्यदर्शयत् ॥ यावत्पंचकुलायासौ, तावत्तत्रमाययौ नृपः ॥१८७॥
तव किं शुल्कनिर्वाहो–ऽभवन्नो चेत्करोम्यहम् ॥ इत्युक्ते भूभुजा हर्षा–द्रचलो द्विगुणोऽभवत् ॥१८८॥
स्वामिन् तव प्रसादेन, मंक्षु पंचकुलं मम ॥ सर्वं निर्वाहयामास, शुल्कमेव मुवाच सः ॥१८९॥
अथ भ्रूसंज्ञया राज्ञा, शौल्किकाः प्रगुणीकृताः ॥ मर्माणीव पुनस्तस्य, वस्तुभाडान्यशोधयत् ॥१९०॥
राज्ञोचे भो किमिक्षध्वे, मृषाभाषी हि नाचलः ॥ तथापि यदि संदेहो, दार्यतां भांडवस्तु तत् ॥१९१॥

माटे शेष बाकी रहेला अर्द्ध भागमां छल करवुं जोइए नहीं, एम तने कहेवाय छे. ॥ १८६ ॥ पछी जेटलामां ए अचल दाणनी मांडवीए जईने दाण लेनाराने वस्तु पात्र विगेरे देखाडतो हतो तेटलामां त्यां राजा आव्यो. ॥ १८७ ॥ तारो दाणनो निकाल शुं थयो ? जो न थयो होय तो हुं करुं ? एम राजाए कह्युं एटले तो अचल हर्षथी फुलाइ गयो. ॥ १८८ ॥ 'हे स्वामिन् ! तमारी कृपाथी दाण लेनाराए तुरत मारुं सर्व दाण तपासी लीधुं छे.' अचले एम दाण कही बताव्युं. ॥ १८९ ॥ पछी राजाए भ्रकुटीनी संज्ञाथी दाण लेनाराने संकेत कर्यो एटले तेओ फरीथी मर्मने जोता होयनी ? एम तेनां वस्तु पात्रने जोवा लाग्या. ॥ १९० ॥ राजाए कह्युं. अरे ! तमे शुं जूओ छो ? निश्चे अचल जूठुं बोलनार न होय. तो पण जो तमने संशय होय तो पात्र वस्तु खुली करीने जूओ. ॥ १९१ ॥ दाणवालाओए ते प्रमाणे कर्युं एटले बहारथी असार देखाता वस्तु पात्रथी

तैस्तथा विहिते वस्तु—भांडाद्बहिरसारतः ॥ गुप्तं तस्यांतरात्मेव, सारं वस्तु विनिर्ययौ ॥ १९२ ॥
अथ रोषेण संहार—रुद्ररौद्रवपुर्नृपः ॥ सर्वं वस्तु स्वमुद्रांकं, कृत्वाचलमबंधयत् ॥ १९३ ॥
वस्तुव्ययेन चेन्मुच्ये, जीवं तद्भाग्यवानहम् ॥ चिंतयेति चकंपेऽसौ, झंझयेव जरद्गवः ॥ १९४ ॥
क्ष्मापः स्वभवनं प्राप, नीतो बद्धः स चाग्रतः ॥ किमेवं कुरुषे कूट—मित्युक्तो भूभुजाभ्यधात् ॥१९५॥
विश्वस्तवंचनं माया—रचनं वचनं मृषा ॥ गुरून् विनापि विद्येयं, वणिजां स्यादयत्नजाः ॥ १९६ ॥
अधीते यत्किंचित्तदपि मुषितुं ग्राहकजनं । मृदु ब्रूते यद्वा तदपि विवशीकर्तुमपरम् ॥

संताडेली तेना अंतरात्मानी पेठे सार वस्तु निकली. ॥ १९२ ॥ पछी क्रोधथी संहाररुद्रना सरखा भयंकर शरीरवाला राजाए सर्व वस्तुने पोतानी मुद्रायुक्त करीने अचलने बंधाव्यो. ॥ १९३ ॥ जो सर्व वस्तुने आपी देवाथी जीवतो छुकाउं तो हुं भाग्यवान. एवी चिंताथी ए अचल तोफानी पवनथी वृद्ध बलदनी पेठे कंपवा लाग्यो. ॥ १९४ ॥ राजा पोताने राजमंदिरे गयो अने ते अचलने तो बांधीने आगलथी मोकलावी दीधो हतो. त्यां 'तुं आवुं कपट केम करे छे?' एम राजाए पूछयुं एटले ते अचल कहेवा लाग्यो के—॥ १९५ ॥ विश्वासवालाने छेतरवुं, माया रचवी, जूठुं वचन कहेवुं. गुरु विना पण आ विद्या वाणीयाओने यत्न विना प्राप्त थयेली होय छे. ॥ १९६ ॥ जे कांइ भणे छे ते पण ग्राहकजनने ठगवा माटे, अथवा जे मधुर बोले छे ते पण बीजाने वश करवा माटे, वली जे कांइ आपे छे ते पण अधिक लेवा माटे. अहह ! वाणीयाओनो आ कोइ पण

प्रदत्ते यत्किंचि त्तदपि समुपादातुमधिकम् । प्रपंचोऽयं वृत्तेरहह गहनः कोऽपि वणिजाम् ॥१९७॥ इत्युक्तवंतमंतस्थ–भयं तमनुयुक्तवान् ॥ किं भो प्रत्यभिजानासि, मां न वेत्ति नरेश्वरः ॥ १९८ ॥ को वेत्ति भानुवन्न त्वां, नत्वा तेनेति भाषिते ॥ भूपोऽभ्यधत्त चाटूनि, मुंच जल्प यथा-तथम् ॥ १९९ ॥ तर्हि सम्यग् न जानामी–त्युक्तवत्यचले भिया ॥ साक्षादिव श्रियं देव–दत्ता मानययन्नृपः ॥ २०० ॥ ह्रीणस्तां वीक्ष्य तं जानन् । मूलदेवमिलापतिम् ॥ संजाताद्विगुणातंको, बभाषे भूभुजाचलः ॥ २०१ ॥ मुंचेः कदापि मामेवं, त्वया प्रोक्तं तदा ततः ॥ प्राप्तोऽपि निग्रह-स्थानं, मया संप्रति मुच्यसे ॥ २०२ ॥ अथ श्लथितबंधस्य, तस्य प्रत्यार्पयन्नृपः ॥ समस्तमपि

आजीविकानो गहन प्रपंच छे. ॥ १९७ ॥ ए प्रमाणे कहेता अने अंतरमां भय पामता ते अचलने राजा मूलदेवे 'अरे तुं मने शुं ओळखे छे ? अथवा नथी ओळखतो ?' एम पूछयुं. ॥ १९८ ॥ 'सूर्यनी पेठे तमने कोण न जाणे' एम तेणे नमन करीने कह्युं एटले राजाए कह्युं के–तुं मिथ्या स्तुति करनारां वचनने मूकी दे अने जे होय ते सत्य कहे. ॥ १९९ ॥ 'तो हुं बराबर नथी जाणतो.' एम भयथी अचले कह्युं एटले राजा मूलदेवे साक्षात् लक्ष्मीना सरखी देवदत्ताने त्यां बोलावी. ॥ २०० ॥ ते देवदत्ताने जोइने लज्जा पामेला अने पृथ्वीपति ते मूलदेवने जाणवाथी बमणा त्रासने पामेला अचलने राजाए कह्युं. ॥२०१॥ 'कोइ वखते मने मूकी देवो.' एम ते वखते तें कह्युं हतुं, तेथी निग्रहस्थानने अर्थात् मरणांत शीक्षाने प्राप्त थयो छतां पण हुं हवणां तने मूकी दउंछुं. ॥ २०२ ॥ पछी राजा मूलदेवे बंध छोडी नाखेला ते अचलने सघली एवी पण तेनी वस्तु पाछी

तद्वस्तु, न संतश्छलघातिनः ॥ २०३ ॥ व्यजिज्ञपन्नृपं सार्थ–नाथो नाथ तथा कुरु ॥ यथावंतीश्वरोऽवंत्यां, प्रवेशं मेऽनुमन्यते ॥ २०४ ॥ पृथिवीपुरुहूतोऽथ, दूतं तस्मै ददौ निजम् ॥ दूतोक्त्यावंतीनाथोऽपि, तमवंत्यामवीविशत् ॥ २०५ ॥ अथान्यदा मूलदेवं, महीनाथं सदःस्थितम् ॥ एत्य व्यजिज्ञपत् पौरा–श्चौराकुलितचेतसः ॥ २०६ ॥ यच्छास्त्रेषु श्रुतं पूर्वं, न तु प्रत्यक्षमीक्षितम् ॥ तद्देव चौर्यमद्यस्वः, पुरे तव भवत्यहो ॥ २०७ ॥ समं समस्तशृंगारै–श्चौरै राज्ञे धनेऽधुना ॥ निर्ग्रंथेभ्यः परं वेणि–श्मश्रुणास्माकमस्ति भित् ॥ २०८ ॥ तद्देवो यततामस्मा–

आपी. कारण संत पुरुषो छलथी बीजानो घात करनारा होता नथी. ॥ २०३ ॥ पछी अचले राजाने विनंति करी के-हे नाथ ! तमे तेवुं करो के–जेवी रीते अवंतीपति अवंतीमां मने प्रवेश करवा आपे. ॥ २०४ ॥ पछी पृथ्वीना इंद्ररूप मूलदेवे पोतानो दूत तेनी साथे मोकल्यो. अने दूतनां वचनथी अवंतीपतिए पण तेने अवंतीमां प्रवेश करवा दीधो. ॥ ५ ॥ पछी कोइ वखते चोरथी व्याकुल चित्तवाला नगरवासी लोकोए आवीने सभामां बेठेला पृथ्वीपति मूलदेवने विनंति करी के–॥२०६॥ हे देव ! आश्चर्य छे के–शास्त्रने विषे पूर्वे जे सांभली छे, परंतु प्रत्यक्ष जोयेली नथी ते चोरी आजकाल तमारा नगरने विषे थाय छे. ॥ २०७ ॥ चोरो सर्व आभूषणो सहित धन चोरी जवाथी हवणां अमने निर्ग्रंथो (निर्धनो)थी शिखा तथा दाढी मुच्छवडे घणो भय छे. ॥ २०८ ॥ माटे आप आ चोरना संकटथी अमारुं रक्षण करो. वली रक्षण माटे अथवा सुखे निवास

नस्मात्तस्करसंकटात् ॥ त्रातुं ददातु वा स्थानं, सुखवासाय किंचन ॥ २०९ ॥ अथ भूपः स्फुरत्कोपः, प्रोवाचारक्षकानिति ॥ रे पुरे चोरिका केयं, भवत्सु प्रभवत्स्वपि ॥ २१० ॥ ते प्रोचुरेक एवासौ, चौरोऽस्ति न तु भूरयः ॥ परं स दुर्ग्रहोऽस्माकं, मनः क्लीवात्मनामिव ॥ २११ ॥ स चौरो दैत्यवक्रूरो, न लेभे न च लप्स्यते ॥ अस्ति नः केवलं रात्री–जागरो रोगवृद्धये ॥ २१२ ॥ नृपो दध्यावमीभिः किं, वराकैर्हत सिध्यति ॥ मयैव जेष्यते चौरः, श्रीरामेणेव रावणः ॥ २१३ ॥ माधत्त तस्करभयं, भवताद्भवतां धृतिः ॥ इत्युक्त्वा बहुमानेन, व्यसृजन्नागरान्नृपः ॥ २१४ ॥

करवा माटे कांइ स्थान आपो. ॥ २०९ ॥ पछी प्रगट थयेला क्रोधवालो राजा मूलदेव कोटवालोने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के–अरे! तमे समर्थ छतां पण नगरमां आ चोरी शी? ॥ २१० ॥ ते कोटवालो कहेवा लाग्या के–हे देव! ए एकज चोर छे. पण घणा नथी. परंतु क्लीव (कायर) माणसोथी जेम मन वश थतुं नथी तेम अमाराथी ते चोर ग्रहण करी शकातो नथी. ॥२११॥ दैत्यना सरखो क्रुर ते चोर नथी मल्यो अने नहि मलशे–वली अमारे तो फक्त रात्रीनो उजागरो रोगवृद्धिने माटे छे.२१२ राजा विचार करवा लाग्यो के–अरे! आ रांकोथी शुं कार्य सिद्ध थाय? रामे रावणने जेम जीत्यो तेम हुं पोतेज ए चोरने जीतीश. ॥ २१३ ॥ तमे चोरनो भय न राखो, पण धैर्य राखो. एम कहीने राजाए बहु मानथी नगरवासीओने रजा आपी.

स्वयं च सायमाधाय, सहायमिव साहसम् ॥ नीलांबरधरो ध्वांता-धिदैवतामिवाचलत् ॥२१५॥
भ्रमन् पुरेऽभितो वीक्षां-चक्रे वक्रेण चक्षुषा ॥ चौरं क्वापि न तु प्राप, क्ष्मापः पापमिवोत्तमे ॥२१६॥
भ्रमं भ्रमं श्रमात् खिन्न-मना देवकुले क्वचित् ॥ अनाथ इव भूनाथः, शिश्ये कपटनिद्रया ॥२१७॥
पाप प्रचंडदोर्दंडो, मंडिकस्तस्कराग्रणीः ॥ तावत्तत्रायय़ौ रक्ष-इव भ्राम्यंस्तमोबलात् ॥२१८॥
प्रभुः प्रेष्यमिव क्ष्मापं, घृष्ट्वा सावज्ञमंह्रिणा ॥ सोऽजागरयदूचे च, कोऽसि त्वमिति दुर्मतिः ॥२१९॥
अकालचर्यया चौरं, ज्ञात्वा तं नृपतिः कृती ॥ शाठयादूचे जन्मदुःस्थो, मठेऽस्मिन् शयितोऽस्म्य-

॥ २१४ ॥ अने पोते सांज वखते सहायनी पेठे साहसने धारण करी कालां वस्त्र पहेरवा पूर्वक अंधकारनी अधिष्ठायक देवी-नी पेठे चाली निकल्यो. ॥ १५ ॥ नगरमां भमता एवा तेणे चारे तरफ वांकां नेत्रथी जोयुं, परंतु उत्तम पुरुषने विषे पापनी पेठे क्यांइ पण चोरने न पाम्यो. ॥ २१६ ॥ भमता भमता श्रमथी खेद पामेला मनवालो राजा मूलदेव अनाथनी पेठे कोइ देवमंदिरमां कपट निद्राथी सूतो. ॥ २१७ ॥ तेटलामां पापथी प्रचंड भुजावाळो चोराधिपति परिव्राजक घणुं अंधारुं होवाथी राक्षसनी पेठे भमतो भमतो त्यां आव्यो. ॥ २१८ ॥ राजा चाकरने जेम घसडे तेम ते चोरे राजाने अवज्ञापूर्वक पग खेंचीने जगाड्यो अने अरे दुर्मति ! तुं कोण छे ? एम पूछ्युं. ॥ २१९ ॥ पुण्यवंत एवो राजा तेने अवसर विना फरतो होवाथी चोर जाणीने कपटथी कहेवा लाग्यो के-जन्म दरिद्री एवो हुं आ मठमां सुतो छुं. ॥ २२० ॥ कुवामां न्हावुं, अन्नक्षेत्रमां

हम् ॥ २२० ॥ स्नानं कूपेऽशनं शत्रा–गारे स्वापः पुनर्मठे ॥ धिग् दैवं यद्दरिद्राणा–मपि लोके जिजीविषा ॥ २२१ ॥ चौरः प्रोचे मयि प्राप्ते–प्येवं भोः किमु खिद्यसे ॥ हस्तस्थिते सुरमणौ, का दारिद्र्यविहस्तता ॥ २२२ ॥ वत्सागच्छ मया साकं, यदि संपदमिच्छसि ॥ इत्युक्त्वा तं सहादाय, सोऽचलच्छललोचनः ॥ २२३ ॥ लक्ष्मीलीलारविंदेऽसौ, कस्यापीभ्यस्य मंदिरे ॥ दत्तखात्रो मणिस्वर्ण–पेटा प्राची कटद्बहिः ॥२२४॥ दृष्ट्वा तच्चेष्टितं दष्टा–धरोऽपि क्ष्मापतिः क्रुधा ॥ तन्मूलस्थानजिज्ञासुः, प्रतिचक्रे न किंचन ॥ २२५ ॥ पेटा उवाह वाहीक–इव ता स्तद्गिरा नृपः ॥ कार्य

खावुं, वली मठमां सूवुं, दैवने धिक्कार थाओ जे एम छतां दरिद्रीओने पण लोकमां जीववानी आशा होय छे. ॥ २२१ ॥ चोरे कह्युं. अरे ! हुं अहिं प्राप्त थया छतां पण आ प्रमाणे तुं केम खेद करे छे ? चिंतामणी रत्न हाथमां आव्ये छते दारिद्र्यपणानी व्याकुलता केम रहे ? ॥ २२२ ॥ हे वत्स ! जो तुं संपत्तिने इच्छतो होय तो मारी साथे चाल. एम कहीने तेने साथे लईने छलनेत्रवालो ते चोर त्यांथी चाल्यो. ॥ २२३ ॥ ए चोरे लक्ष्मीने क्रीडा करवाना कमल समान कोइ एवा शेठनां घरने विषे खातर पाडीने मणि अने सुवर्णथी भरेली पेटीओ बहार काढी. ॥ २२४ ॥ चोरना ते चरित्रने जोइने क्रोधथी होठने डसता एवा पण राजा मूलदेवे तेना मूल स्थानने जोवानी इच्छाथी कांइ पण प्रतिकार कर्यो नहीं. ॥ २२५ ॥ राजाए चोरनां

सिध्यै शठा दस्यो–रपि दास्यं प्रकुर्वते ॥ २२६ ॥ भूपेनानुगतश्चौरो, निर्गत्य नगराद्बहिः ॥ क्रीडा स्थानं यमस्येव, जीर्णोद्यानं रयाद्यात् ॥ २२७ ॥ तत्र नानानिकुंजांतः, शिलाच्छन्नमुखं सुखम् ॥ स भुमीगृहमुद्घाटय, विवेश सह भूभुजा ॥ २२८ ॥ तत्रापश्यत्कनीमेकां, भूपो रूपवंती पुरः ॥ सर्वा अपि तिथी राकाः, कुर्वंती स्वमुखेंदुना ॥ २२९ ॥ तद्दर्शनसुधाकुंड–क्रीडया प्राप भूपतिः ॥ विहारभारजं स्वेदं, वमन् समधिकं सुखम् ॥ २३० ॥ न वयं तस्करा एत–त्तव दौःस्थ्यभिदे कृतम् ॥ तन्मुंच भारमित्युक्त–स्तेन पेटां नृपोऽमुचत् ॥ २३१ ॥ स्वसारं तत्समादाय, स्वसारं तां

वचनथी ते पेटीओ भार उचकनारानी पेठे उचकी. कारण शठ पुरुषो कार्यसिद्धिने माटे चोरना पण दासपणाने करे छे. ॥ २२६ ॥ राजा मूलदेवनी पाछल जतो चोर नगरथी बहार नीकलीने यमराजनां क्रीडास्थान सरखा जीर्णोद्यानमां वेगथी गयो. ॥ २२७ ॥ त्यां ते चोर नाना प्रकारना झाडोना जत्थानी अंदर शीलाथी ढंकायला मुखवाला भोयराने सुखे उघाडीने राजा सहित अंदर पेठो. ॥ २२८ ॥ राजाए त्यां सर्व पण तिथीओने पोतानां मुखचंद्रथी पुनम समान करती एवी एक रूपवाली कन्याने दीठी. ॥२२९॥ राजा तेना दर्शनरूप अमृतकुंडमां क्रीडा करवाथी होयनी ! एम चालवाथी अने भार-थी उत्पन्न थयेला परसेवाथी भींजायो छतो अधिक सुख पाम्यो. ॥ २३० ॥ अमे चोर नथी, परंतु में तारा दारिद्रथ-पणाने कापी नाखवा माटे आ कर्युं छे. माटे हवे भारने नीचे मूक. एम ते चोरे कह्युं एटले राजाए पेटीने नीचे मूकी. ॥२३१॥

मलिम्लुचः ॥ क्षालयास्यातिथेः पादा-वित्यादिक्षदलक्षधिः ॥ २३२ ॥ क्रौर्यनिर्जितकृत्याशा, कुकृत्याचरणे रता ॥ उपकूपतटं भूप-स्यासनं समतिष्टपत् ॥ २३३ ॥ तत्रासीनस्य सा राज्ञः, क्षालयंती मृदू पदौ ॥ विचक्षणा लक्षयंती, लक्षणानि व्यभावयत् ॥ २३४ ॥ निपात्यंतेस्म कूपेऽस्मिन्, ये पुरा तेऽपरे जनाः ॥ अयं लोकोत्तरः कोऽपि, पुनर्नरशिरोमणिः ॥ २३५ ॥ देया कामं निहत्यामुं, लक्षाणामुदरंभरिम् ॥ पताका पातकावासे, हा मया विश्ववामया ॥ २३६ ॥ जीवन्नसौ कदापि स्या-न्मम भर्तापि भाग्यतः ॥ यद्वा केयं दुराशा मे, क घुकी क च भास्करः ॥२३७॥

न जाणी शकाय एवी बुद्धिवाला चोरे ते धन लइने पोतानी बहेनने 'आ परोणाना बे पग धो' एम आज्ञा करी. ॥ २३२ ॥ क्रुरताथी राक्षसीने जीतनारी, अने कुकृत्य आचरवामां प्रीतिवाली ते बहेने कूवाना कांठानी समीपे राजानुं आसन नाख्युं. ॥ २३३ ॥ ते आसन उपर बेठेला राजाना कोमल पगने धोती अने लक्षणोने जाणती ते चतुर बहेन विचार करवा लागी. ॥ २३४ ॥ पूर्वे आ कूवामां जे पुरुषोने पाडी दीधा छे तेओ बीजा साधारण माणसो हता. वली आतो कोइ पण लोकमां उत्तम एवो नर शिरोमणि छे. ॥ २३५ ॥ अरे ! जगतने विषे अवला आचरणवाली मारे लाखोना पेट भरनारा आ पुरुषने मारीने पापरूप महेल उपर धजा चडाववा सरखुं करवुं छे. ॥ २३६ ॥ जीवतो एवो आ पुरुष कोइ वखते भाग्ययोग्यथी मारो भर्तार पण थाय. अथवा तो मारे आ खोटी आशा शी करवी ? कारण मारा सरखी घुवडी क्यां ? अने आ पुरुष

तथापि रक्षणीयोऽयं, माभूज्जगद्नायकम् ॥ ततस्तं सा जगौ याहि, याहि भो मा मृथा वृथा ॥२३८॥
जिघांसुः समये भूप-श्चौरं शूराग्रणीरपि ॥ अपासरत्ततः स्थानात्, त्वरितत्वरितैः पदैः ॥ २३९ ॥
रक्षितोऽयं मया मृत्योः रक्ष्यं स्वस्याथ दूषणम् ॥ ध्यात्वेति साथ पूच्चक्रे, गतः सैष ममाग्रतः ॥२४०॥
प्राप्तोऽहं रे क्व यासीति, प्रजल्पन् तस्कराधमः ॥ कंकखड्गं करे कृत्वा, दधावे तस्य पृष्ठतः ॥२४१॥
वीक्ष्यायान्तमुदस्त्रं तं-भुत्युत्थामिव वृश्चिकम् ॥ चत्वरस्थं शिलास्तंभ-मवष्टंभ्य नृपः स्थितः ॥२४२॥

सरखो सूर्य क्यां ? ॥ २३७ ॥ तो पण आ रक्षण करवा योग्य छे, कारण जगत नायक विनानुं न हो. एम विचारीने पछी ते बहेन मूलदेव राजाने कहेवा लागी के-अरे पुरुष ! नासी जा, नासी जा. तुं वृथा मृत्यु न पाम. ॥ २३८ ॥ शूरवीर पुरुषोमां अग्रेसर एवोय पण राजा मूलदेव अवसरे चोरने मारवानी इच्छा करतो छतो ते स्थानकथी उतावले उतावले पगले पाछो फर्यो. ॥ २३९ ॥ में एने मृत्युथी बचाव्यो. हवे मारे पोताना दूषणनुं रक्षण करवुं. एम विचारीने तेणे पोकार कर्यो के-ते आ पुरुष मारी आगलथी नासी गयो. ॥ २४० ॥ अरे ! हुं आ आव्यो, तुं क्यां जाय छे ? एम बोलातो एवो अधम चोर हाथमां कंकखड्ग लइने तेनी पाछल दोडयो. ॥ २४१ ॥ राखथी उत्पन्न थयेला विछिनी पेठे उगामेला शस्त्रवाला आवता ते चोरने जोइने राजा मन्नेव चाचर (चोक) मां रहेला पत्थरना स्तंभनो आश्रय लइने उभो रह्यो ॥ २४२ ॥

कोपांधिताक्षश्चौरोऽपि, समुपेत्य पुमानिति ॥ भ्रांत्या खड्गेन कदली–कांडवत् स्तंभमच्छिनत् ॥२४३॥
तस्मिन्निवृत्ते चौराति–निवृत्तात्मा नरेश्वरः ॥ निजं निवासमासाद्य, निशाशेषमतीयिवान् ॥ २४४ ॥
क द्रक्ष्यामि पुनश्चौर–मितिजातकुतुहलः ॥ राजा विनिर्ययौ राज–पाटिकाव्याजतः प्रगे ॥ २४५ ॥
नृपो दिक्षु क्षिपंश्चक्षु–रपश्यत् पश्यतोहरम् ॥ तमेव नूत्नकृत्कर्म, कुर्वाणं दौष्पिकापणे ॥ २४६ ॥
राजा रजनि दृष्टत्वात्, लक्षयामास तं क्षणात् ॥ आह्वयामास च निजैः, पुरुषैः सदनं गतः॥२४७॥
सशल्य इव सारांकः, सोऽपि भूपांतिकं ययौ ॥ व्रणीव निविडं बद्ध–पटकः स्वांगसंधिषु ॥ २४८ ॥

क्रोधथी आंधला थयेला नेत्रवाला चोरे पण स्तंभनी पासे आवीने "आ पुरुष छे." एवी भ्रांतीथी खड्ग वडे केलना स्तंभनी पेठे ते पत्थरना स्तंभने कापी नाख्यो. ॥ २४३ ॥ पछी ते चोर पाछो गयो एटले चोरनी प्राप्ती थवाथी अर्थात् चोरनी खबर मलवाथी निरांत पामेला मनवाला राजा मूलदेवे पोताना निवास भुवने आवीने बाकीनी रात्री निर्गमन करी. ॥ २४४ ॥ "हुं फरी चोरने क्यां जोउं" एम कुतुहलने पामेलो राजा सवारमां रयवाडीना मीषथी बहार निकल्यो. ॥२४५॥ दिशाओमां नेत्रने फेंकता अर्थात् चारे तरफ जोता एवा राजाए कापडवालानी दुकाने तेवां कर्म करता तेज चोरने दीठो. ॥ २४६ ॥ राजाए रात्रीए दीठेलो होवाथी क्षणमात्रमां तेने ओलखी काढ्यो. वली सभामां गयेला तेणे पोताना पुरुषो मोकली तेने तेडाव्यो. ॥ २४७ ॥ शल्यवालानी पेठे शंका सहित एवो ते चोर पण अंगे गुमडा निकल्यानी पेठे पोतानां अंगना सांधाने विषे

अंतः संयमितक्रोध—स्तं नमंतं निजांतिके ॥ निवेश्य नृपतिः प्रोचे, मृदुवाचा वयस्यवत् ॥ २४९ ॥
स्वां जामिं देहि भो मह्यं, सा हि देयैव कस्यचित् ॥ तच्छ्रुत्वा वज्रघातेने—वाकुलो सो व्यचिंतयत्॥२५०॥
रंकवन्मिलितो यो मे, निशि सोऽयं महीपतिः ॥ जीवन् यदि तदामुक्त—स्तद्यथेष्टं विचेष्टताम् ॥२५१॥
प्रस्ताववेद्यथो चौरो—ऽवदत्किमिदमुच्यते ॥ आस्तां कन्या त्वमेवासि, सर्वस्वस्यापि नः प्रभुः॥२५२॥
तेन दत्तां ततो भूमान्, कन्यकां परिणीय ताम् ॥ प्रसादपात्रमकरोत्, कृतज्ञाः किल तादृशाः॥२५३॥
मंडिकस्य महामात्य—पदवीं प्रददौ नृपः ॥ पोषयंति द्विषं छाग—मिव छेका जिघांसवः ॥ २५४ ॥

मजबुत पाटा बांधीने राजानी पासे गयो. ॥ २४८ ॥ मनमां क्रोधने दबावी राखता राजाए नमन करता ते चोरने पोतानी पासे बेसारीने मित्रनी पेठे कोमल वाणीथी कह्युं. ॥ २४९ ॥ अरे ! तुं पोतानी बहेन मने आप. कारणके—ते तारे कोइने आपवा योग्य छेज, राजानां ते वचन सांभली वज्रप्रहारनी पेठे व्याकुळ थयो छतो ते चोर विचार करवा लाग्यो. ॥ २५० ॥ रात्रीने विषे मने जे रांकना सरखो मल्यो हतो ते आ राजा हतो. जो ते वखते जीवतो मूक्यो तो हवे ते मरजी प्रमाणे आचरण करो. ॥ २५१ ॥ पछी अवसरनो जाण चोर कहेवा लाग्यो. तमे आ शुं बोलो छो ? भले तमारी कन्या हो. कारण तमेज अमारा सघला धनना पण स्वामी छो. ॥ २५२ ॥ पछी राजा मूलदेव चोरे आपेली कन्याने परण्यो. अने चोरने प्रसाद पात्र कर्यो. निश्चे कृतज्ञ पुरुषो तेवा होय छे. ॥ २५३ ॥ वली राजाए ए मंडिक चोरने मोटा प्रधाननी पद्वी आपी. कारणके—

प्रणाल्येव द्रुमः कूप–स्यांभस्तस्याखिलं धनम् ॥ अग्राहयत्तया पत्न्या, तत्तत्कार्यमिषान्नृपः ॥२५५॥
अन्यदा कियदद्यापि, बंधोस्ते विद्यते धनम् ॥ इत्युक्ता भूभुजा सावग्, निःस्वोऽथायमभूदिति॥२५६॥
ततो विडंब्य निविडं, भुजानि निजघान तम् ॥ अचिरेण विपच्येत, चौर्यपापतरोः फलम् ॥२५७॥
सर्वं समर्प्य लोकानां, स्वस्वनामांकितं धनम् ॥ भुधनः पालयामास, भुवं वासवलीलया ॥ २५८ ॥
साम्राज्यं मूलदेवस्य, श्रुत्वा स्वप्नानुभावजम् ॥ स्वं स कार्पटिकोऽनिंदत्, सुस्वप्ने दुर्विचारणम्॥२५९॥
तस्मै स्वप्नाय शिष्येऽसौ, निशि व्यात्ताननो बहिः ॥ तन्मुखे वल्गुलीविष्टा, पपात न पुनः शशी॥२६०॥

शत्रुने हणवानी इच्छा करनारा चतुर पुरुषो बकरानी पेठे शत्रुने पोषण करे छे. ॥ २५४ ॥ वृक्ष कूवाना पाणीने नीकवडे जेम खेंची लहे तेम राजाए ते पोतानी स्त्रीवडे ते चोरनुं सघलुं धन ते ते कार्यना मिषथी ग्रहण करी लीधुं. ॥ २५५ ॥ कोइ वखते 'हजी पण तारा भाइने केटलुं धन छे?' एम राजाए पूछयुं एटले ते कन्याए 'हवे ए निर्धन थयो' एम कह्युं. ॥ २५६ ॥ पछी राजाए घणी विटंबना पमाडीने तेने मारी नाख्यो. कारण चोरीरूप पापवृक्षनुं फल थोडा वखतमां पाके छे. ॥ २५७ पछी राजा मूलदेवे लोकोने पोतपोतानां नाम नीशानवालुं सघलुं धन पाछुं सोंपी दइने पोते इंद्रनी पेठे पृथ्वीने पालन करवा लाग्यो. ॥ २५८ ॥ स्वप्नना प्रभावथी प्रगट थयेला मूलदेवना साम्राज्यने सांभलीने ते कापडी उत्तम स्वप्नने विषे पोताना दुष्ट विचारने निंदवा लाग्यो. ॥ ॥ २५९ ॥ पछी ए कापडी ते स्वप्नने माटे नित्य रात्रीने विषे मोढुं

पुनः पुनः कार्पटिकः शयानः, कदापि कुर्वीत शशांकपानम् ॥ विराद्धधर्मा न पुनर्मनुष्य-भवाच्च्युतो मानुषतां लभेत ॥ २६१ ॥

॥ इति मूलदेव दृष्टांतः ॥ ६

अथ चक्रदृष्टांतः सप्तमः

हवे सातमुं चक्रनुं दृष्टांत कहे छे.

पुरमिंद्रपुरं नाम, श्लाघ्यमिंद्रपुरादपि ॥ तस्मिन् पवित्र एवैकः, पवित्रोऽत्राखिलोजनः ॥ १ ॥ इंद्रदत्तो महीपालः, पालयामास तत्पुरम् ॥ श्यामाप्यसिलता यस्य, सुषुवे विषदं यशः ॥२॥ भिन्न-भिन्नजनीजाताः, तस्य द्वाविंशतिः सुताः ॥ उपोपाध्यायमध्येतुं, प्रावर्तताखिलाः कलाः ॥ ३ ॥

फाडीने बहार सूवा लाग्यो. तेथी तेनां मोढामां वागोळनी वीष्टा पडी, परंतु चंद्र पड्यो नही. ॥ २६० ॥ वारंवार बहार सूतो एवो ते कापडी कदापि कोइ वखते चंद्र पान करे, परंतु धर्मनी विराधना करनारो मनुष्यभवथी चवेलो माणस फरी मनुष्यपणाने पामे नहीं. ॥ २६१ ॥

इंद्र पुरीथी पण वखाणवा योग्य इंद्रपुर नामनुं नगर छे. ते इंद्रपुरीने विषे तो एकज पवित्र इंद्र छे, परंतु ए इंद्रपुरमां तो सर्व माणसो समृद्धिथी इंद्र समान छे. ॥१॥ इंद्रदत्त नामनो राजा ते नगरने पालन करतो हतो. अने जे राजानी श्याम एवी पण खड्गलता निर्मल यशने जन्म आपती हती. ॥ २ ॥ ते राजाना जूदी जूदी स्त्रीथी उत्पन्न थयेला बात्रीस पुत्रो उपाध्यायनी

सुबुद्धसचिवस्योप-मंदिरं संचरन्नृपः ॥ अधित्यकायां खेलंतीं, तस्य कन्यामवैक्षत ॥ ४ ॥
तद्रूपमोहितो भूमा-नभ्यर्थ्य सचिवं शुचिः ॥ अचिरात् परिणीन्ये तां, सर्वकार्येषु स प्रभुः ॥ ५ ॥
मंत्री तामिति शास्तिस्म, स्मयभूः पुत्रि मास्मभूः ॥ संध्याभ्रवद्भवद्दोषाः, क्षणरागा हि भूभुजः ॥ ६ ॥
श्रेयःप्रयोजनां प्राची-मिव प्राक् पद्मिनीपतिः ॥ सरागां त्वामसौ राग-सागरः संगमिष्यति ॥ ७ ॥
यदादिशति यद्दत्ते, यद्ब्रुते यच्च चेष्टते ॥ त्वय्यसौ प्रथमस्नेहा-त्तत्सर्वं मे निवेदयेः ॥ ८ ॥
सापि सर्वं तथा चक्रे, तदुक्तं मंत्रिपुंगवः ॥ लिलेख पत्रके शेषं, दीर्घदर्शी न सीदति ॥ ९ ॥ गौरवं

पासे सर्व कलाओने भणवा माटे जता हता. ॥ ३ ॥ कोइ वखते सुबुद्धि मंत्रीना घरनी पासेथी जता एवा राजाए उपरनी भूमी उपर रमती ते प्रधाननी पुत्रीने दिठी. ॥ ४ ॥ ते कन्यानां रूपने जोइने मोह पामेलो पवित्र राजा प्रधाननी पासे मागुं करीने थोडा वखतमां तेने परण्यो. कारण राजा सर्व कार्यने विषे समर्थ होय छे. ॥ ५ ॥ मंत्री ते पुत्रीने आ प्रमाणे शीखामण आपतो हतो के--हे पुत्री तुं गर्वनी भूमि न थजे. कारणके-तमारा दोषो संध्या कालना वादला जेवा होय छे अने राजाओ क्षण मात्रना रागवाला होय छे. ॥ ६ ॥ सूर्य प्रथम स्नेहना प्रयोजनवाली पूर्व दिशाने जेम मले छे तेम रागनो समुद्र ए राजा रागवाली तने मलशे. ॥ ७ ॥ ए राजा तारा विषे प्रथम स्नेहने लीधे जे आज्ञा करे, जे आपे, जे बोले अने जे चेष्टा करे ते सघलुं मने कहेवुं. ॥ ८ ॥ ते पुत्रीये पण सघलुं ते प्रमाणे कर्युं, अने उत्तम मंत्रीए ते पुत्रीनुं कहेलुं सर्व कागलने विषे लखी राख्युं. कारण लांबा विचारवालो माणस क्यारे पण खेद पामतो नथी. ॥ ९ ॥ घणा

लभमाना सा, पत्युः सर्वोत्तरं चिरम् ॥ मुक्ताफलं शुक्तिरिव, क्रमाद्गर्भमधारयत् ॥ १० ॥ कालेन तां विसस्मार, भूपो विद्यामिवालसः ॥ अवश्यायस्य राज्ञश्च, स्नेहः तिष्ठति किं चिरम् ॥ ११ ॥ मंत्री निन्ये निजं गेहं, गुर्विणीं गौरवेण ताम् ॥ गतिः पितृगृहं स्त्रीणां, द्विधापि पतिधिक्कृतौ ॥१२॥ अशेषदोषनिर्मुक्ते, दिवसे शिवसेवधौ ॥ सुरेंद्रदत्तनामानं, सा सुखं सुषुवे सुतम् ॥ १३ ॥ अग्निकः पर्वतश्चैव, बहली सागरस्तथा ॥ दासेरा इति चत्वार–स्तेनैधांचक्रिरे सह ॥ १४ ॥ अन्योऽन्यं तस्य तेषां च, तुल्याहर्जन्मनामपि ॥ सहकारकरीराणा–मिव भेदो महानभूत् ॥ १५ ॥ कला-

वखत सुधी पतिना सर्वोत्तम एवा गौरव (मान) ने पामती एवी ते प्रधान पुत्रीए छीप जेम मुक्ताफलने धारण करे तेम अनुक्रमे गर्भने धारण कर्यो. ॥ १० ॥ आलसु माणस न संभारवाथी विद्याने जेम भूली जाय तेम राजा मूलदेव काले करीने ते प्रधान पुत्रीने भूली गयो. ए वात खरी छे के–हिमनो अने राजानो स्नेह शुं घणो वखत रहे खरो ? ॥ ११ ॥ मंत्री गर्भवंती एवी ते पुत्रीने गौरवताथी पोताने घरे लइ गयो. कारणके–स्त्रीओने पतिना अपमानने अवसरे बन्ने रीते पण पितानुं घर गति (शरण) रूप छे. ॥ १२ ॥ पछी सर्व प्रकारे दोषथी रहित एवा कल्याणकारी दिवसने विषे ते प्रधान पुत्रीए सुरेंद्रदत्त नामना पुत्रने सुखे जन्म आप्यो. ॥ १३ ॥ अग्निक, पर्वत, बहली तथा सागर ए चारे सेवको ते सुरेंद्रदत्त कुमारनी साथे वृद्धि पामता हता ॥ १४ ॥ ते सुरेंद्रदत्त अने समान दिवसे जन्म पामेला एवाय पण ते चार सेवकोनो परस्पर आंबा अने केरडानी

विलासभवना-द्गुरोरध्याप्यतेस्म सः ॥ मातामहेन संजाता-वसरः सकलाः कलाः ॥ १६ ॥ अंगार-मिव शृंगारं, महिला प्रहिला इव ॥ विषदिग्धमिव स्निग्धं, क्रीडाः पीडा इवाखिलाः ॥ १७ ॥ अग्नितापमिवालापं, भोगान् रोगानिव स्मरन् ॥ अधीयन्नेकतानोऽभूत्, श्रुत एव स लालसः ॥ १८ ॥ युग्मम् ॥ विश्वाधिवथेन विश्वासु, कलासु विललास सः ॥ जातकातरनिर्वेदे, धनुर्वेदे विशेषतः ॥ १९ ॥ तत्रापि स तथा धीरो, राधावेधे व्यजृंभत ॥ यथा ययौ धनुष्मत्सु, पार्थस्याथा-र्घतां यशः ॥ २० ॥ तस्य साधयतो राधा-वेधं विद्यागुरोः पुनः ॥ दासेयाः स्खलनं चक्रु-र्न तु

पेठे मोटो भेद हतो. ॥१५॥ मातामह द्युबुद्धि प्रधाने अभ्यास करवा योग्य थयेला ते कुमारने कला अने विलासना मंदिर एवा गुरु पासे मोकलीने सर्व कलाओ भणावी. ॥१६॥ शणगारने अंगार समान, स्त्रीओने गांडा समान, स्नेहरसने विषलेप समान, सर्व प्रकारनी क्रीडाओने पीडा समान, वार्तचितने अग्निताप समान अने भोगोने रोग समान जाणतो अने एक चित्ते भणतो ते सुरेंद्रदत्त कुमार शास्त्रने विषेज इच्छावालो थयो. ॥ १७-१८ ॥ सर्व कुमारोथी अधिक जाण होवाने लीधे ते कुमार सर्व कला-ओमां विलास करवा लाग्यो. वली कायरपणानो खेद बीलकुल न होवाथी धनुर्वेदमां विशेषे करी प्रवीण थयो. ॥ १९ ॥ धीर एवो कुमार ते धनुर्विद्यामां राधावेधने विषे तेवो प्रवीण थयो के:-जेने लीधे तेणे धनुष्यधारीओने विषे मुख्य एवा अर्जुननां यशने नाश पमाडयो ॥ २० ॥ वली विद्यागुरु पासेथी राधावेधने साधता एवा ते कुमारने अग्निक विगेरे सेवको स्खलना करता

चुक्षोभ सोऽभयः ॥ २१ ॥ द्वाविंशतिः कुमारास्ते–ऽधीयानाः शिथिलादरम् ॥ धर्षिता गुरुणा रुक्ष–
वाचस्तं प्रतिचुक्रुशः ॥ २२ ॥ आचार्यः शिक्षयामास, यदि कंबादिना मनाक् ॥ तदा जीवन्मृतं
चक्रुः, तं ते संभूय वैरिवत् ॥२३॥ प्राप्ता कृच्छ्रेण कृच्छ्रेण, वर्द्धिता मृदवो ह्यमी ॥ नार्हति ताडनामेव–
मूचुस्तन्मातरोऽपि तम् ॥ २४ ॥ अक्षरप्रक्षरानर्हा–स्तां स्ततः स्वैरचारिणः ॥ न शिक्षा गोचरी
चक्रे, स सादी शूकलानिव ॥ २५ ॥ इतश्चास्ति धनीव्राता–विधुरा मथुरा पुरी ॥ अन्वर्थनामा
तत्राभू–ज्जितशत्रुर्नरेश्वरः ॥ २६ ॥ कन्यारत्नं निःसपत्नं, तस्याजायत निर्वृतिः ॥ निर्वृतिं नार्थया-

हता, परंतु निर्भय एवो ते कुमार क्षोभ पामतो नहि. ॥ २१ ॥ शिथिल आदरथी अभ्यास करता ते बावीस कुमारोने कदापि गुरु तर्जना करे तो कठोरवाणीवाला ते कुमारो पण गुरुने सामा तिरस्कार करता. ॥ २२ ॥ जो आचार्य सोटी विगेरेथी जरा शीक्षा करे तो ते कुमारो एकठा थइने शत्रुनी पेठे ते गुरुने जीवता मुवा सरखा करी नाखता ॥२३॥ "महा कष्टथी वृद्धि पामता ए कुमारो कोमल (सरल) छे तेथी ए कुमारो ताडनाने योग्य नथी." एम ते कुमारोनी माताओ पण गुरुने कहेती हती. ॥ २४ ॥ पछी अस्वार वक्रशिक्षित अश्वने जेम शीक्षा न करे तेम गुरुए अक्षरना ज्ञानने अयोग्य अने स्वछंदी एवा कुमारोने शिक्षा करवी त्यजी दीधी. ॥ २५ ॥ हवे धनवंतोना समूहथी भरपुर एवी मथुरा नामनी नगरी छे. त्यां यथार्थ नामवालो जितशत्रु राजा राज्य करतो हतो. ॥ २६ ॥ ते राजाने निर्वृति नामनुं एक अनुपमेय (कोइनी उपमा न आपी शकाय) एवुं

मासुः, पश्यन्तो योगिनोऽपि याम् ॥ २७ ॥ उद्भिन्नयौवनाधीत–श्रुता पादौ प्रणम्य सा ॥ पद्म-
गर्भे मरालीव, क्रोडे निविविशे पितुः ॥ २८ ॥ रूपशिल्पैकसीमां तां, धातुर्निध्याय नंदनीम् ॥
प्रियः कस्ते वरो वत्से, पप्रच्छेति नरेश्वरः ॥ २९ ॥ धीरो धियां निधी राधा–वेधं साधयतीह यः ॥
स एव मे वरोऽस्त्वेवं, प्रत्युत्तरयतिस्म सा ॥ ३० ॥ अथ प्रस्थापयामास, चतुरंगचमुवृताम् ॥ समं
वृद्धैः कुलामात्यै–र्भूवरस्तां स्वयंवराम् ॥ ३१ ॥ स्पृशती शतशो देशा–न्न च कचन भूपतौ ॥
पुष्पंधयवि धत्तूर–पुष्पे प्रीतिं बबंध सा ॥ ३२ ॥ इंद्रदत्तस्य पुत्रौघं, शृण्वती श्रुतपारगम् ॥

कन्या रत्न प्राप्त थयुं हतुं. जे कन्याने जोता एवा योगि पुरुषो पण निर्वृति (निरांत अथवा शांतपणा)ने नहोता इच्छता अर्थात् ते कन्यानी इच्छा करता हता. ॥ २७ ॥ यौवनावस्थाने पामेली अने शास्त्र भणेली ते कन्या पिताना बे पगने नमीने कोइ वखते हंसी पद्मगर्भमां जेम बेसे तेम पिताना खोलामां बेठी ॥ २८ ॥ विधात्रानी रूप शिल्पनी एक सीमा समान ते पुत्रने जोइने जितशत्रु राजाए "हे वत्से ! तने कयो वर प्रिय छे ?" एम पूछयुं ॥ २९ ॥ धीर अने बुद्धिनो भंडार एवो जे पुरुष अहिं राधा वेधने साधे, तेज मारो पति हो ! एम ते कन्याए उत्तर आप्यो. ॥ ३० ॥ पछी राजाए चतुरंगिणी सेनाथी विंटलायली स्वयं-वरा ते कन्याने वृद्ध एवा कुलप्रधानोनी साथे पतिनी परीक्षा माटे देशांतरमां फरवा मोकली. ॥ ३१ ॥ भमरी धंतुराना पुष्पने विषे जेम प्रीति न बांधे तेम सेंकडो देशोमां फरती एवी ते कन्याए कोइ भूपतिने विषे प्रीति बांधी नहीं ॥ ३२ ॥ पछी इंद्रद-त्तना पुत्रसमूहने शास्त्रपारगामी शांभलती ते बाला इंद्रपुर नगर प्रत्ये आवीने घणेकाले विश्रांती पामी. ॥ ३३ ॥ इंद्रदत्त

आगत्येंद्रपुरं बाला, चिराद्विश्राममाप सा ॥ ३३ ॥ इंद्रदत्तो नदत्तूर्य–स्तोमस्तामुत्सवैर्नवैः ॥
पुरं प्रवेश्य विपुले, स्थापयामास मंदिरे ॥ ३४ ॥ निर्वृतिं नृपतिर्वीक्ष्य, तां मूर्त्तामिव निर्वृतिम् ॥
मत्सूनोः कतमस्येयं, भवितेति व्यचिंतयत् ॥ ३५ ॥ चंचदुल्लोचरोचिष्णु–जिष्णुजिष्णुसदस्तदा ॥
ब्रह्मांडमिव संक्षिप्तं, शिल्पिनो मंडपं व्यधुः ॥ ३६ ॥ तस्यांतः कांचनं रत्न–प्रभासंभारभासुरम् ॥
तनुतामागतं मेरु–मिव स्तंभं निचिक्षिपुः ॥ ३७ ॥ चतुष्टयतया भ्राम्यं–त्यनुलोमविलोमतः ॥
महावेगानि ते चक्रा–ण्यष्टौ तदुपरि न्यधुः ॥ ३८ ॥ तेषामुपरि राधेति, प्रसिद्धां शालभंजिकाम् ॥
अधोमुखीं सभां द्रष्ट-मिव ते समतिष्ठिपत् ॥ ३९ ॥ रचितोदारशृंगाराः, कुमारास्तत्र तेऽखिलाः ॥

राजाए वाजित्रोना शब्दपूर्वक ते कन्याने नवीन उत्सवथी नगरीमां प्रवेश करावीने मोटा निवास भुवनमां उतारो आप्यो. ॥३४॥ राजा इंद्रदत्त मूर्तिमंत निर्वृति (शांति) ना सरखी ते निर्वृतिने जोइने ' कया मारा पुत्रनी आ पत्नी थशे ?' एम विचार करवा लाग्यो. ॥ ३५ ॥ ते वखते शिल्पीओए चपल जलहलता उलेचनी कांतिथी इंद्रनी सभाने जीतनारा मोटा मंडपने बनाव्यो. ॥ ३६ ॥ ते मंडपना मध्यभागमां जाणे सूक्ष्मपणुं पामेलो मेरु पर्वत होयनी ? एवो रत्नोनी कांतिना समूहथी देदीप्यमान सुवर्णनो स्तंभ नखाव्यो. ॥ ३७ ॥ ते शील्पीओए चार चार सवला तथा अवला फरतां महावेगवालां आठ चक्रो ते सुवर्णना स्तंभ उपर गोठव्यां. ॥ ३८ ॥ वली ते शील्पीओए ते आठ चक्रोनी उपर जाणे सभा जोवा माटेज उभी होयनी ? एवी नीचां मुखवाली राधा एवा नामवाली प्रसीद्ध पुतलीने गोठवी. ॥ ३९ ॥ पछी मनोहर शृंगारने धारण करनार

लीलालसत्पदा भूपे–नाहुता: समगंसत ॥ ४० ॥ श्रीमालीप्रथमस्तेषु, पुत्रः पित्राभ्यधीयत ॥ युष्मान्
विचक्षणान् श्रुत्वा, राजकन्येयमागता ॥ ४१ ॥ अधोदृगास्यराधाया, विध्यन् वामकनीनिकाम् ॥
त्वमिमां निर्वृतिं भूस्था–मिव रंभामुरीकुरु ॥४२॥ ओमित्युक्त्वा ययौ स्तंभा–भिमुखं सोऽपि वर्ष्मणा ॥
परं पलायितुं पश्चा–न्मनसा व्यमृशद्दिशम् ॥४३॥ अधोदृग् धनुषा बाणं, मुंचन्निति जजल्प सः ॥
यत्र वा तत्र वा यातु, मुक्तः श्रीमालिना शरः ॥४४॥ अंतरा स्खलितश्चक्रै–राधामप्राप्नुवन् शरः ॥
स्वनायकाय पुरःकर्तु–मिव पश्चान्न्यवर्त्तत ॥ ४५ ॥ उत्तालतालिकादाना–जने कोलाहलाकुले ॥

अने लीलाथी धीमे धीमे चालता ते सर्वे कुमारो राजाए बोलाव्या छता मंडपमां आव्या. ॥ ४० ॥ पिताए तेओमां श्रीमाली नामना प्रथम पुत्रने कह्युं के–तमने बहु विचक्षण सांभलीने आ राजकन्या अहिं आवी छे. ॥ ४१ ॥ माटे हे पुत्र ! नीचां नेत्र अने सुंदर मुखवाली राधानी डाबी आंखने विंधतो एवो तुं पृथ्वी उपर रहेली रंभाना सरखी आ निर्वृति कन्याने अंगिकार कर. ॥४२॥ "बहु सारुं" एम कहीने ते पण शरीर वडे तो स्तंभ सन्मुख चाल्यो, परंतु पाछल नासी जवानी इच्छाथी दिशाने शोधवा लाग्यो. ॥ ४३ ॥ पछी नीचि दृष्टिवाला तेणे धनुष्यथी बाणने छोडतां कह्युं के–ज्यां त्यां जाओ, एम कहीने श्रीमालिए बाण मूक्युं ॥ ४४ ॥ परंतु मार्गमां चक्रो वडे स्खलावाथी राधाने नहीं पामेलुं ते बाण पोताना नायक (मूकनार) ने समाचार कहेवा माटे होयनी ? एम पाछुं फर्युं. ॥ ४५ ॥ ते वखते अधिक तालीयो पाडवा पूर्वक माणसो

कथंचिन्मंडपात्पाशा–दिव रंकुः स निर्ययौ ॥ ४६ ॥ द्वितीयोऽथ सुतो राज्ञा, राधावेधाय ढौकितः ॥ न हस्तलाघवाद्भक्त–इवाग्रजमतीयिवान् ॥ ४७ ॥ एवमेव कुमारेषु, च्युतेषु चापरेषु च ॥ शुचा मुदा च मूर्द्धान–मधुन्वत सुहृद्खलाः ॥ ४८ ॥ सिंहाकृतीनपि क्रोष्टू–यितांस्तान्वीक्ष्य दाक्षिणा ॥ स्वपाणिपीडनस्याशा–मपि तत्याज निर्वृतिः ॥ ४९ ॥ राजा तु हृतसर्वस्व–इव दूनमना भुवम् ॥ रसातले प्रवेशार्थ–मिवाधोदृष्टिरैक्षत ॥ ५० ॥ रंभास्तंभैरिवासारै–रंतश्चेतोहरैर्बहिः ॥ पुत्रैः स्वकुलसौधस्या–वष्टंभं कः समीहते ॥ ५१ ॥ मन्ये द्वाविंशतिः पुत्रा, रुद्रात् द्विगुणिता अमी । मम

कोलाहल करवा लाग्या, एटले पासथी मृग जेम नासी जाय तेम ते श्रीमालीकुमार मंडपथी महाकष्टे नाशी गयो. ॥ ४६ ॥ पछी राजाए बीजा पुत्रने राधावेध माटे मोकल्यो, परंतु ते पण हस्तलाघवथी जाणे मोटा भाइनो सेवक होयनी ? एम मोटा भाइथी आगल वध्यो नही. ॥४७॥ वली एज प्रमाणे बीजा कुमारो पण बाण मुकवामां भ्रष्ट थया एटले इंद्रदत्त राजाना मीत्र अने शत्रुओ शोकथी तथा हर्षथी अर्थात् मीत्रो शोकथी अने शत्रुओ हर्षथी पोतपोतानां मस्तकने धूणाववा लाग्या. ॥ ४८ ॥ सिंहना सरखी आकृतीवाला पण शीयालनी पेठे आचरण करनारा ते राजकुमारोने जोइने चतुर एवी निर्वृतिये पोताना पाणिग्रहण (विवाह)नी आशाने पण त्यजी दीधी. ॥ ४९ ॥ वली लुंटाइ गयेला सर्व धनवालानी पेठे खेद पामेला मनवालो राजा इंद्रदत्त जाणे रसातलमां पेसी जवा माटे होयनी ? एम नीचि दृष्टि करीने पृथ्वीने जोवा लाग्यो. ॥ ५० ॥ अंदरथी तो

स्फूर्तियशःसृष्टि–संहारायैव जज्ञिरे ॥ ५२ ॥ अनंदनं कुलं श्रेयो, न पुनार्निंधनंदनम् ॥ अवि-हंगो वरं वृक्षो, न तु गृध्रविहंगमः ॥ ५३ ॥ बालस्वभावलोलानां, यद्वामीषां न दूषणम् ॥ स हि वृत्तिं मुधा गृह्ण–नुपाध्यायोऽपराध्यति ॥ ५४ ॥ एवं विषादविच्छाय–वदनं मेदिनीपतिम् ॥ उवाच सचिवो देव, किमेवमनुशय्यते ॥५५॥ पंचभिः कुलकम् ॥ अद्यापि मम दौहित्रः, पुत्रोऽस्ति विजयी तव ॥ यः स्वबंधुकृतं वक्र–मालिन्यं तेऽपनेष्यति ॥ ५६ ॥ नाथ पुत्रकुपुत्राणां, संप्रत्यंतरमिक्ष्यसे ॥ भेदः सिंहशुनां हि स्यात्, कुंभिकुंभभिदि स्फुटः ॥ ५७ ॥ स्मरामि न च तस्याह–मिति जल्पति

केलना स्तंभनी पेठे सार विनाना अने बहारथी तो मनोहर एवा पुत्रोए करीने पोताना कुलरूपी महेलना आधारने कोण इच्छे. ? ॥ ५१ ॥ हुं मानुं छुं के–रुद्र (अगीयार) थी बमणा आ बावीस पुत्रो मारी कीर्ति तथा यशरूप सृष्टिना संहार माटे-ज उत्पन्न थया छे. ॥ ५२ ॥ पुत्र विनानुं कुल सारुं, परंतु निंदा करवा योग्य पुत्रवाळुं कुल सारुं नहिं. पक्षी विनानुं वृक्ष सारुं, परंतु गीधपक्षीवाळुं वृक्ष सारुं नहीं. ॥ ५३ ॥ अथवा बाल स्वभावने लीधे चपल एवा आ कुमारोनो दोष नथी, परंतु निश्चे फोगट आजीविकाने ग्रहण करतो ते उपाध्यायज अपराधी छे. ॥ ५४ ॥ आ प्रमाणे खेद करवाथी निस्तेज मुखवाला राजाने प्रधान कहेवा लाग्यो के–हे देव ! आवी रीते केम पश्चाताप करोछो. ? ॥ ५५ ॥ हजी मारी पुत्रीनो पुत्र तमारो पुत्र विजयवंत छे, के जे पोताना बंधुओए करेला तमारां मुखना मलिनपणाने दूर करशे. ॥ ५६ ॥ हे नाथ ! हवणां पुत्र अने कुपुत्र-

भूभुजि ॥ पत्रकं दर्शयामास, स निधेरिव शासनम् ॥५८॥ सोऽस्मरत्पत्रके दृष्टे, सर्वानुभवसाक्षिणि ॥
चिरदृष्टं स्वप्नमिव, मंत्रिपुत्र्याः करग्रहम् ॥ ५९ ॥ अथ तस्याज्ञया मंत्री, सारशृंगारसुंदरम् ॥
सुरेंद्रदत्तमानैषी—न्मनीषी भूभुजोंतिकम् ॥ ६० ॥ दृष्ट्वाश्रुदंभतो भूपः, पूर्वदुःखं वमन्निव ॥
हृदा सुदृढमालिंग्य, क्षणमंकं निनाय तम् ॥ ६१ ॥ राधावेधेन वत्स त्वं, कुमारीं वृणु निर्वृतिम् ॥
अनिवृतानामेवं स्ता—दस्माकमपि निर्वृतिः ॥ ६२॥ इति तातगिरा जाता—वष्टंभः स्तंभसन्निधौ ॥
द्रोणीं निवेशयामास, स तैलपरिपूरिताम् ॥ ६३ ॥ स वंदित्वा कलाचार्यं, तद्दृशिद्विगुणोद्यमः ॥

ना अंतरने तमे जोशो. कारण सिंह अने कुतरानो भेद हाथीना कुंभस्थल भेदवामां प्रगट थाय छे. ॥ ५७ ॥ मने ते सांभरतो नथी अर्थात् ते तमारी पुत्रीने पुत्र छे ते वात मने सांभरती नथी. एम राजाए कह्युं एटले प्रधाने भंडारना हिसाबनी पेठे पोते नोंधी राखेलो पत्र देखाड्यो. ॥ ५८ ॥ राजाए सर्व अनुभवना साक्षीरूप पत्र जोयो एटले घणे काले दीठेला स्वप्ननी पेठे मंत्री पुत्रीना (पोतानी साथे थयेला) विवाहने संभार्यो. ॥ ५९ ॥ पछी राजानी आज्ञाथी विद्वान एवो सुबुद्धि प्रधान श्रेष्ठ आभूषणोथी सुंदर एवा सुरेंद्रदत्त कुमारने राजानी पासे लाव्यो. ॥ ६० ॥ आंसुना मीषथी पूर्वना दुःखने नाश करता होयनी ? एवा राजाए ते पुत्रने जोइने हृदयथी अत्यंत आलिंगन करीने क्षण मात्र खोलामां बेसार्यो. ॥ ६१ ॥ हे वत्स ! तुं राधावेधे करीने निर्वृति कुमारीने वर. अने एम करवाथी दुखि एवा अमने पण शांति थाय. ॥ ६२ ॥ एवी पितानी वाणीथी आश्रय

पूजयामास बाणेन, समं चापमचापलः ॥ ६४ ॥ संधाय विशिखं तीक्ष्ण–मुखं धनुषि स क्षणम् ॥
अतिष्ठत्तैलसंक्रांत–चक्रविश्रांतलोचनः ॥ ६५ ॥ उर्द्धमुष्टिमधोदृष्टि–मेनमेकांतनिश्चलम् ॥
परीषहा इव मुनिं, कुमारास्तेऽहसंस्तराम् ॥ ६६ ॥ स्फुरद्भिः परितः कायं, स्पृशद्भिः क्षोभितोऽपि
सः ॥ तैर्दासेरैर्न चुक्षोभ, कषायैरिव साधकः ॥६७॥ स्खलितश्चेत्तदा मूभा, वियुक्तोऽसीति वादिनौ ॥
उभौ तमभितोऽस्थातां, खड्गव्यग्रकरौ नरौ ॥ ६८ ॥ लघुहस्ततया तेन, प्रेषितोऽत्रसरे शरः ॥
अतिचक्राम चक्राणि, कर्माणीवाष्टसंयमी ॥ ६९ ॥ राधां सर्वोपरिस्थित्या, सापराधामिवाशुगः ॥

(टेको) पामेला ते सुरेंद्रदत्त कुमारे स्तंभनी पासे तेलथी भरेली कुंडी मूकावी. ॥ ६३ ॥ कलाचार्यने वंदन करीने तेमनी दृष्टीथी बमणो उत्साह पामेला ते शांत प्रकृतिवाला कुमारे बाण सहित धनुष्यनी पूजा करी. ॥ ६४ ॥ धनुष्यने विषे तीक्ष्ण मुखवाला बाणने चडावीने तेलने विषे प्रतिबिंबित थयेला चक्रने विषे स्थीर करेला नेत्रवालो ते कुमार क्षणमात्र उभो रह्यो. ॥ ६५ ॥ बावीस परीषहो मुनिने जेम हसे तेम ते बावीस कुमारो उंची मुठीवाला, नींची दृष्टिवाला अने एकांत निश्चल थयेला ए सुरेंद्रदत्त कुमारने अत्यंत हसवा लाग्या. ॥ ६६ ॥ साधक पुरुष कषायथी जेम क्षोभ न पामे तेम चारे बाजुए स्फुरायमा थइ रहेला अने शरीरने स्पर्श करता ते अग्निकादि सेवकोए क्षोभ पमाड्यो छतो पण ते राजकुमार क्षोभ पाम्यो नहीं. ॥६७॥ 'जो स्खलना पाम्यो अर्थात् चूक्यो तो मस्तकथी रहित थयो छे.' एम कहेता एवा खड्गधारी बे पुरुषो ते कुमारनी बन्ने

स वामदृष्टिं विव्याध, साधुरस्य हि नायकः ॥ ७० ॥ मिलिताः कुतुकं दृष्टुं, व्योमन्यमरखेचराः ॥ पुष्पवृष्टिं व्यधुस्तस्य, मौलौ स्तुतिपरायणाः ॥ ७१ ॥ नदत्षट्पदद॑भेन, तत्कीर्तेरिव गायिनीम् ॥ राजकन्या निचिक्षेप, तत्कंठे वरणस्त्रजम् ॥ ७२ ॥ परस्परगुणक्रीतौ, तुल्यौ रूपवयोगुणैः ॥ भूमानुद्वाहयामास, तावथ प्रथितोत्सवम् ॥ ७३ ॥ अभ्यासहीनस्य नरस्य राधा–वेधो दुराराधतया प्रसिद्धः ॥ यथा तथा पुण्यविना कृतस्य, नृजन्म दुःप्रापतयांगभाजः ॥ ७४ ॥

बाजुए उभा रह्या. ॥ ६८ ॥ पछी ते राजकुमारे अवसरे लाघवपणाथी अर्थात् चपलपणाथी फेंकेलुं बाण संयमी पुरुष आठ कर्मने जेम उल्लंघी जाय तेम आठ चक्रने उल्लंघी गयुं. ॥ ६९ ॥ सर्वना उपर रहेवाने लीधे राधा पुतली अपराधवाली होयनी ? एम शीघ्र गति करता ते बाणे तेनी डाबी आंख वींधी नाखी. निश्चे ए कुमारनो नायक (अभ्यास करावनारा) उत्तम जाणवो. ॥ ७० ॥ आ वखते कौतुक जोवा माटे आकाशमां एकठा थयेला देवता अने विद्याधरोए स्तुति करवा पूर्वक ते कुमारना मस्तक उपर पुष्पवृष्टि करी. ॥ ७१ ॥ पछी राजकन्याए गुंजारव करता भ्रमरना मीषथी ते कुमारनी कीर्तिने गायन करती होयनी ? एवी वरमाला सुरेंद्रदत्त कुमारना कंठमां नाखी. ॥ ७२ ॥ पछी राजा जितशत्रुए परस्पर गुणथी वेंहचायला अने रूप वय तथा गुणे करीने तुल्य एवा ते बन्नेनो म्होटा उत्सव पूर्वक

विराह कर्यो. ॥ ७३ ॥ जेवी रीते अभ्यास विनाना माणसने राधावेध दुराराध्य (न साधी सकाय) एम प्रसिद्ध छे. तेवी रीते पुण्य रहित प्राणीने मनुष्य जन्म दुःप्राप्य प्रसिद्ध छे. ॥ ७४ ॥

इति सप्तम दृष्टांतः

इदानीं कूर्मदृष्टांतः ॥

अनेक योजनायाम–विस्तारोऽस्ति महाह्रदः ॥ यस्य न क्षीयते जातु, नीरं क्षीरोदधेरिव ॥१॥
क्वचिन्नक्राः क्वचिद्ग्राहाः, क्वचिद्भेकाः क्वचिज्झषाः ॥ वसंति यत्र नगरे, नानावर्णा इवाभयाः ॥ २ ॥

हवणां काचवानुं दृष्टांत कहे छे.

अनेक योजनना लांबा विस्तारवालो म्होटो ह्रद छे. जेनुं पाणी क्षीर समुद्रनी पेठे क्यारे क्षय पामतुं नथी. ॥ १ ॥ जेम नगरमां नाना प्रकारना वरणा वसे, तेम जे ह्रदमां निर्भय एवा कोइ ठेकाणे मगर, कोइ ठेकाणे मोटा मगर, कोइ ठेकाणे देडका अने कोइ ठेकाणे मांछला वसता हता. ॥ २ ॥ जे ह्रद पवनना समूहथी पण न भेदी शकाय एवा घणा पडथी शोभता शेवा-

दुर्भेदैराशुगौघस्य, प्रभूतपुटशालिभिः ॥ यस्योपरिष्टाच्छेवालैः, प्रवरप्रक्षरायितम् ॥ ३ ॥ तत्रा भूत्कच्छपः कोऽपि, यश्चिरायुरवैक्षत ॥ पुत्रपौत्रप्रपौत्रादि–संतानं सकलं स्वकम् ॥ ४ ॥ अन्यदा वायुवशतो, विशीर्णे क्वापि शैवले ॥ उद्ग्रीवः शारदं विश्वा–प्यायनैकविशारदम् ॥ ५ ॥ इंदुमंडल मद्राक्षी–दुडुमंडलमंडितम् ॥ मिथ्यादृष्टिर्जिनमिव, मोहे क्षीणे कथंचन ॥ ६ ॥ युग्मम् । स स्वेषामी दृशं तत्वं, दर्शयामीति चिंतयन् ॥ जवाद्ययौ हृदस्यास्य, तलं स्वजनवत्सलः ॥ ७ ॥ यावत्कुटुंब मादाय, कूर्मः सत्वरमाययौ ॥ तावन्मिमेल सेवाल–पटलं पवनेरितम् ॥ ८ ॥ भ्रमं भ्रमं हृदं

लवकडे मजबूत बखतरनी पेठे उपरथी ढंकायलो हतो. ॥ ३ ॥ ते हृदमां कोइ पण काचबो रहेतो हतो. दीर्घ आयुष्य वाला जेणे पोताना सर्व पुत्र, पौत्र (पुत्रना पुत्र) प्रपौत्र (पुत्रना पुत्रना पुत्र) विगेरेना परिवारने दीठो हतो. ॥ ४ ॥ जेम मिथ्या दृष्टि जीव कोइ वखते मोहनीय कर्मनो क्षय थवाथी जिनेश्वरने देखे तेम कोइ वखते वायुना वशथी कोइ ठेकाणे शेवाल खसी गइ एटले उंची डोकवाला काचबे जगतने हर्षकारी तथा तारामंडलथी सुशोभित सरद् ऋतुना चंद्रमंडलने दीठुं. ॥ ५ ॥ ६ ॥ स्वजनने विषे प्रीतिवालो ते काचबो हुं पोताना कुटुंबने आवुं तत्व देखाडुं. एम विचार करतो छतो वेगथी ए हृदना तले गयो. ॥ ७ ॥ काचबो जेटलामां कुटुंबने लइने वेगथी आव्यो, तेटलामां पवनथी सेवालनुं पड मलीगयुं. ॥ ८ ॥ पछी

सर्वं, स निर्वेदमुपागतः ॥ नाल्लुलोके पुनश्चंद्रं, चिंतारत्नमिव च्युतम् ॥ ९ ॥ स नदेऽत्र कदाप्य शारदः, कमठः शारदमिंदुमीक्षते ॥ न पुनर्मनुजो रजोधिको, मनुजत्वं पुनरेति संसृतौ ॥ १० ॥

इति अष्टम दृष्टांतः

अथ युगदृष्टांतः

योवयस्य मिवालिंग्य, जंबूद्वीपं स्थितः सदा ॥ द्विलक्षयोजनाव्यासो, भात्यसौ लवणोदधिः ॥१॥

सघला हृदने विषे भमी भमीने खेद पामेला ते काचबे हाथमांथी पडि गयेला चिंतामणि रत्ननी पेठे फरीथी चंद्रने न दीठो. ॥ ९ ॥ ए हृदने विषे कदापि अनिपुण एवो ते काचबो शरद् ऋतुना चंद्रने जोवे, परंतु अधिक रजोगुणवालो माणस संसारमां फरी मनुष्यपणाने पामे नहीं. ॥ १० ॥

हवे धुंसरीनुं दृष्टांत कहे छे.

जे मीत्रनी पेठे जंबुद्वीपने आलिंगन करीने निरंतर शोभी रहेलो छे. एवो आ बे लाख योजनना विस्तारवालो लवण

परिधौ योजनानां यो, लक्षाः पंच दशाधिकाः ॥ अवगाहे पुनस्तेषां, सहस्रं कथितो जिनैः ॥ २ ॥
पातालकलशा यत्र, चत्वारो लक्षयोजनाः ॥ कमलौघं वर्द्धयितुं, वार्द्धिर्वार्द्धुषिका इव ॥ ३ ॥
कर्कोटाद्याद्रयः स्थैर्यं, यत्र वीच्यस्तु चापलम् ॥ मिथः संगेऽपि नोज्झंति, स्वभावः खलु दुस्त्यजः ॥४॥
तिमिंगिलादयो मत्स्याः, प्रसारितमुखाः सुखम् ॥ क्रोडे क्रीडंति निर्वीडं, यस्य वप्तुरिवांगजाः ॥५॥
कचिदापीडय वैलोम्या–त्रोकं जाततृपा इव ॥ सूर्याद्या यस्य लीयंते–ऽत्युच्चतोयशिखांतरे ॥ ६ ॥

समुद्र शोभे छे. ॥ १ ॥ जे लवण समुद्र परिधिने विषे योजनोना पंदरथी अधिक लाख अर्थात् पंदर लाखथी वधारे योजन छे. वली ते उंडाइने विषे हजार योजन जिनेश्वरोए कहेलो छे. ॥ २ ॥ जे लवण समुद्रमां लाख लाख योजनना प्रमाणवाला चार पाताल कलशो समुद्रनी लक्ष्मी समूहने वधारवा माटे व्याज वधारनारा व्यापारीनी पेठे रह्या छे. ॥ ३ ॥ जे वलण समुद्रमां रहेला कर्कोटादिक पर्वतो स्थिरताने अने तरंतो चपलताने परस्पर एक बीजानो संग छतां पण त्यजता नथी. माटे निश्चे स्वभाव दुस्त्यज (दुःखथी पण न तजाय एवो) होय छे. ॥४॥ जेम पिताना खोलामां पुत्रो क्रीडा करे तेम जे लवण समुद्रना खोलामां अर्थात् मध्य भागमां पहोला मुखवाला तिमिंगिलादिक मत्स्यो सुखे निर्लजपणे क्रीडा करे छे. ॥ ५ ॥ क्यारेक विलोमपणाथी लोकने पीडा करीने लज्जा पाम्या होयनी ? एवा सूर्यादिक ग्रहो जे लवण समुद्रनी अतिउंची एवी पाणीनी शिखाने

भांति द्वीपाः परे लक्षा, अधृष्या यत्र वारिणा ॥ कल्लोलाहतसत्त्वौघ–मुपकर्तुमिवोत्थिताः ॥ ७ ॥
अमरः कौतुकी कोऽपि, तत्पूर्वापरकूलयोः ॥ तत्संगमविनोदेच्छु–र्युगं शम्यां च मुंचतिः ॥ ८ ॥
पृष्ठानुपातिपवनात्–धावत्यपरतो युगम् ॥ शम्या च पूर्वतो देशां–तरे भिन्ना हि वायवः ॥ ९ ॥
न रुद्धा शैलाद्यै–र्न परिशटिता नीरनिवहैः, युगछिद्रं शम्या कथमपि कदाचिद्विशति सा ॥ प्रमाद
प्राबल्या–दकृतसुकृतो मानवभवात्, परिभ्रष्टो भूयो न भवति मनुष्योऽत्र तनुमान् ॥ १० ॥

विषे संताइ जाय छे. ॥ ६ ॥ जे लवण समुद्रमां कल्लोलथी हणाता अनेक जीवसमूहने उपकार करवा माटे प्रगट थया होयनी ! एवा पाणिने लीधे न देखी शकाता बीजा लाखो द्वीपो शोभे छे. ॥ ७ ॥ (धुंसरी तथा समोलना) संगना विनोदने इच्छतो एवो कोइ पण कौतुकी देवता ते लवण समुद्रना पूर्व तथा पश्चिम कांठाने विषे धुंसरी अने समोलने मूके. ॥ ८ ॥ पछी पाछलथी आवता एवा पवनने लीधे धुंसरी पश्चिम तरफ दोडे अने समोल पूर्व तरफना देश तरफ दोडे, कारण पवनो जूदा जूदा होय.॥९॥ पर्वतो विगेरेथी नहि रोकायली अने पाणीना समूहथी नहि सडेली ते समोल कोइ पण रीते धूसरीना छीद्रमां प्रवेश करे, परंतु प्रमादना प्रबल पणाथी पुण्यने नहिं करनारो मनुष्यभवथी भ्रष्ट थयेलो प्राणी आ लोकमां फरी शरीरधारी मनुष्य न थाय. ॥१०॥

इति नवम दृष्टांतः

अथ परमाणुदृष्टांतः

दृष्टुकामः स्वसामर्थ्य–ममरः कोऽपि कौतुकी॥ श्लक्ष्णचूर्णीकृतं स्तंभं, निनाय परमाणुताम् ॥१॥ तैः पुद्गलैः स नलिकां, चर्मचक्षुरगोचरैः ॥ आपूर्यागच्छदुत्तुंगं, शृंगं मेरुमहीभृतः ॥२॥ नलिका-यंत्रयोगेन, रंहस्वति नभस्वति ॥ पुद्गलां स्तान्निचिक्षेप, काष्टास्वष्टासु निर्जरः ॥३॥ यंत्रनिर्युक्तमात्रास्ते, दूरं विभिदिरेऽणवः ॥ चिरसंघट्टजां बांधां, जिहासव इव क्षणात् ॥ ४ ॥ स्वशक्तितो विधातेव, देवस्तैरेव पुद्गलैः ॥ कर्तुं तथाविधं स्तंभ–मदंभः प्रावृतत्पुनः ॥ ५ ॥ करोत्यनूनाधिकमेव देवः,

हवे परमाणुनुं दृष्टांत कहे छे.

पोताना सामर्थ्यने जोवानी इच्छावालो कोइ पण कौतुकी देवता बहु चूर्ण सरखा करेला स्तंभने परमाणुपणाने पमाडे अर्थात् स्तंभनुं परमाणु समान चूर्ण करे. ॥ १ ॥ देवता चर्मचक्षुने अगोचर अर्थात् आंखथी पण न देखी सकाय एवा ते पर-माणुवडे एक भूंगली भरीने मेरुपर्वतना उंचा एवा शिखर उपर जाय. ॥ २ ॥ देवता नलिकायंत्रना योगवडे वेगवाला वायुने विकुर्वि ते पुद्गल परमाणुओने आठे दिशामां फेंकी नाखे. ॥ ३ ॥ यंत्रथकी निकल्या थका ते परमाणुओ घणा वखत सुधी संकडासमां रहेवाथी उत्पन्न थयेली पीडाने त्यजवाने इच्छता होयनी ? एम क्षणमात्रमां घणा दूर उडी जाय. ॥ ४ ॥ दंभरहित देवता विधातानी पेठे पोतानी शक्तिथी तेज पुद्गलोए करीने तेवा प्रकारना स्तंभने करवा माटे फरी तैयार थाय. ॥ ५ ॥

कदापि तं स्तंभमिहाणुभिस्तैः ॥ प्राप्नोति मानुष्यभवाच्च्युतोऽगी, पुनर्न मानुष्यमकृतपुण्यः ॥६॥

कदापि देवता आलोकमां ते परमाणुओए करीने न्यूनाधिक रहित ते स्तंभने करे, परंतु मनुष्यभवथी चवेलो पुण्य रहित प्राणि मनुष्य भवने फरी पामे नहीं. ॥ ६ ॥

इति दशमो दृष्टांतः

इत्युक्ता दशापि दृष्टांताः

ए प्रमाणे दश पण दृष्टांतो कह्या.

दशहिं उदाहरणेहिं, दुलहं मणुयत्तणं जहा भणियम् ॥ तह जाइकुलाईणिवि, दसादिठ्ठंतेहिं दुलहाइं ॥१॥

जेवी रीते दश दृष्टांते करीने मनुष्यपणुं दुर्लभ कह्युं, तेवी रीते जाति कुलादिक पण दशदृष्टांते करीने दुर्लभ जाणवा. ॥१॥

इह यथा मानुष्यस्य दशभिर्दृष्टांतैर्दुर्लभत्वमुक्तं । तथाग्रतः क्षेत्रकुलादीनामपि प्रत्येकं वाच्यं । यथाह भाष्यकारः ॥

आ लोकमां जेवी रीते मनुष्यभवनुं दश दृष्टांते करीने दुर्लभपणुं कह्युं. तेवी रीते आगल क्षेत्रकुलादिकनुं पण दरेकमां दशदृष्टांतथी दुर्लभपणुं कहेवुं. भाष्यकारे कह्युं छे के–

अथ निगोदवासादारभ्य यथा जीवः कृच्छ्रेण मानुष्यं लभते, तथाह ।

हवे जेवी रीते जीव निगोदवासथी आरंभीने कष्टथी मनुष्यपणाने पामे छे, ते कहे छे.

इह सव्वेसिं जियाणं, तिरियगई होइ आइमं ठाणं॥ तित्थंकरावि जम्हा, वसिंसु पुव्वं निगोएसु ॥२॥

आ लोकमां सर्वे जीवोनुं आदिस्थान तिर्यंचगति छे. कारण तीर्थंकरो पण प्रथम निगोदने विषे वसता हता. ॥ २ ॥

व्याख्या–इह तावत्तिर्यग्गतिः सर्वेषां जीवानां आदिमं प्रथमं स्थानं वासभूमिर्भवति । यस्मात्कारणात् आस्तां देवनारकादयः तीर्थंकरा अपि भगवंतस्त्रसत्वलब्धेः पूर्वं निगोदेषु सूक्ष्मसाधारणशरीरेष्ववात्सुः ॥

आ लोकमां तिर्यंचगति सर्वे जीवोनुं प्रथम स्थान हतुं. कारणके–देवनारकादिक तो दूर रह्या, परंतु तीर्थंकर भगवानो पण त्रसपणानी प्राप्तीना पूर्वे निगोदमां एटले के सूक्ष्म तथा साधारण शरीरने विषे वसता हता.

निगोदाश्च तिर्यग्योनिका एवेति प्रतीतं प्रवचनज्ञानाम् ॥ अयमर्थः । यदिनाम त्रिभुवनप्रभवस्तीर्थंकरा अपि प्रथमं निगोदवासमासंसारमनुभूय ततस्त्रसत्वं प्राप्य सिध्यान्ति, ततः किमुच्यते शेषजीवानाम् ॥

अने निगोद तो तिर्यंचयोनि संबंधिज छे. एम प्रवचनना जाण पुरुषोने प्रसिद्ध छे. अहिं आ अर्थ प्रसिद्ध थयो के-जो त्रिभुवनना प्रभु तीर्थकरो पण प्रथम संसारसुधी निगोदवासने अनुभवीने पछी त्रसपणाने पामीने छेवट सिद्धिपदने पामे छे, तो पछी बीजा जीवोने तो शुं कहेवुं.?

उक्तंच। अव्ववहारनिगोएसु, ताव चिट्ठंति जंतुणो सव्वे ॥ पढमं अणंतपुग्गल–परियट्टे थावरत्तेण॥३॥

प्रथम सर्वे जीवो अव्यवहार अर्थात् जेमां कालनी गणत्री नथी एवा निगोदमां वसे छे. अने त्यार पछी व्यवहार राशीमां प्रथम थावरपणे करीने अनंता पुद्गलपरावर्त करे. ॥ ३ ॥

अथैषु निगोदेषु जीवो यथा वसति तथाह ॥

हवे ए निगोदमां जीव जेवी रीते वसे छे, तेवी रीते कहे छे.

तेसु अणंतजीएहिं, समजम्माहारदेहऊसासो ॥ कम्मवसो वसइ जिउं, अणंतपुग्गलपरिअट्टे ॥४॥

ते निगोदने विषे अनंता जीवोनी साथे समान छे जन्म, आहार, शरीर अने श्वाशोश्वास जेनो एवो कर्मवश पडेलो जीव अनंता पुद्गलपरावर्त सुधी वसे छे. ॥ ४ ॥

व्याख्या–जीवः प्राणी तेषु निगोदेष्वव्यावहारिकेषु अनंतानपरिमितान् पुद्गलपरावर्त्तान् वसति तिष्ठति ॥

प्राणी ते अव्यवहारिक निगोदमां अनंत एटले परिमाणविनाना पुद्गलपरावर्त काल सुधी वसे छे.

कालस्यानादित्वादाकालं च निगोदेषु वासात्तद्वासकालस्यानंतानंतैरपि पुद्गलपरावर्तैः संख्यां कर्तुं न पार्यत इत्यर्थः ॥ कथंभूतो जीवः? अनंतैरनंतलोकाकाशप्रदेशप्रमाणैर्जीवैः सह समाः समकालभाविनो जन्माहारदेहोच्छ्वासा यस्य स तथा ॥

कालनुं अनादिपणुं होवाथी अने कालना अंत सुधी निगोदमां वसवाथी ते निगोदना निवासकालनी अनंता अनंत एवाय पण पुद्गल परावर्ते करीने संख्या करवाने पार पामी शकातुं नथी. ए भावार्थ जाणवो. केवो जीव ते निगोदमां रहे छे? तो के—अनंत एटले अंतरहित एवा लोकाकाशना प्रदेशना सरखा प्रमाणवाला जीवोनी साथे समान केतां एकी वखते थनारा छे जन्म, आहार, शरीर अने श्वासोश्वास जेने एवो ते जीव तेवी रीते त्यां रहे छे.

उक्तं च प्रज्ञापनायां—

वली प्रज्ञवणा सूत्रमां कह्युं छे के—

समगं वक्कंताणं, समगं तेसिं शरीरनिव्वत्ती ॥ समगं आणुग्गहणं, समगं ऊसासनीसासो ॥ १ ॥
साहारणमाहारो, साहारणमाणपाणगहणं च ॥ साहारण जीवाणं, साहारणलक्खणं एअं ॥ २ ॥

ते निगोदना जीवोनुं उपजवुं सरखुं, शरीरनी निर्वृति (मरवुं) सरखुं, आहारनुं ग्रहण करवुं सरखुं, अने श्वासोश्वास पण सरखो. ॥ १ ॥ वळी ए निगोदना जीवो साधारण एकेंद्रिय होय छे, माटे ए एकेंद्रिय जीवोनो आहार साधारण अने श्वासोश्वासनुं लेवुं ते पण साधारण छे. आ साधारण जीवोनुं साधारण लक्षण छे.

ननु किमसावत्यंतविषमेषु तेष्वियंतं कालं तिष्टतीत्याह ॥

अहिं शंका करे छे के–ए निगोदियो जीव अत्यंत विषम एवा ते निगोदने विषे एटले बधो काल केम रहे छे ? त्यां कहे छे के—

कम्मवसोत्ति । हेतुद्वारेण विशेषणमिदं । ततः कर्म ज्ञानावरणादिकं साधारणकर्म वा तद्वशः ॥

कर्मने वश थइ रहेलो ! आ हेतुद्वारे करीने विशेषण कह्युं छे, तेथी कर्म ते ज्ञानावरणादिक कर्म, अथवा साधारण कर्म ते कर्मने वश थयेलो जीव.

यथा ह्यनिच्छन्नपि सापराधः कोऽपि कुपितभूपतिनिर्दिष्टदुष्टारक्षकवेष्टिते श्लथसंधिबंधपतयाछुभित्त्यंतरालकृतालयफणिस्फारफूत्कारभीषणे तीक्ष्णतरतुंडाग्रजाग्रद्युकामत्कुणमशकप्रायक्षुद्रजंतुसंततिस्मारितनरककुहरे कुहूरजनिजित्वरप्रसृत्वरविषमतमतमःपूरितेऽपि चारकग्रहे राजानुरोधात्सुचिरमवतिष्ठते ॥

जेवी रीते निश्चे नहि इच्छतो एवोय पण अपराधवालो कोइ पण पुरुष क्रोध पामेला राजाए आज्ञा करेला दुष्ट रक्षक पुरुषोए घेरी लीधेला, अने शिथल थइ गयेला सांधाना बंधने लीधे पडवाने तैयार थइ गयेली भींतोना वचमां निवास करी रहेला सर्पोना प्रगट फुंफाडाथी भयंकर देखाता, वली अत्यंत तीक्ष्ण मुखाग्रवाला जू मांकड मत्सर सरखा क्षुद्र जीवोना प्रवाहने लीधे नरकगुफानुं स्मरण करावता, तेमज अमासनी रात्रीने जीतनारा प्रसरी रहेला अत्यंत विषम अंधकारे करीने भरपूर एवाय पण बंदीखानाःने विषे राजाना अनुरोधथी घणाकाल सुधी वसे छे.

तथा कर्मपरवशः प्राणी अनंतानंतजंतुसंघट्टकष्टेष्वपि निगोदेष्वनंतान् पुद्गलपरावर्तानिति भावः ॥

तेवी रीते कर्मने परवश एवो प्राणी अनंतानंत जीवोनी संकडामणना कष्टवाला एवाय पण निगोदने विषे अनंता पुद्गल परावर्त सुधी वसे छे, ए भाव जाणवो.

अथ कोऽयं पुद्गलपरावर्त इत्युच्यते ॥

हवे ए पुद्गल परावर्त कयो ? त्यां कहे छे.

इह यदा सर्वलोकवर्तिन सर्वानपि पुद्गलान् संसारे संसरन्नेको जीवोऽनंतानंतैर्भवैरौदारिक–वैक्रियतैजसकार्मणभाषानपानमनोरूपतया परिणमय्य मुंचति । तदासौ पुद्गलपरावर्त्त इत्युच्यते ॥

आ लोकमां ज्यारे सर्व (चौदराज) लोकमां रहेला सर्वे एवाय पण पुद्गलोने संसारमां विचरतो एवो एक जीव अनंतानंत भवे करीने औदारिक वैक्रिय तेजस कार्मण भाषा श्वासोश्वास अने मनरूपपणाये करीने परिणमावीने मूकी दे. त्यारे ए पुद्गल 'परावर्त्त' एम कहेवाय छे.

अन्ये त्वाचार्या द्रव्यक्षेत्रकालभावभेदाच्चतुर्द्धा पुद्गलपरावर्त्तमाहुः । अयं चैकैकोऽपि द्विधा । बादरः सूक्ष्मश्चेति ।

वली बीजा केटलाक आचार्यो द्रव्य क्षेत्र काल अने भावना भेदथी चार प्रकारे पुद्गलपरावर्त्त कहे छे. वली ए एक एक पण बादर अने सूक्ष्म एवा भेदथी बे बे प्रकारे छे.

तत्र यदा संसारे भ्राम्यतैकेन जीवेन सर्वेऽपि पुद्गलाः सामान्येनौदारिकवैक्रियतैजसकार्मणशरीररूपतया परिणमय्य मुच्यंते तदा द्रव्यतो बादरः पुद्गलपरावर्तः ॥

तेमां ज्यारे संसारमां भमतो एवो एक जीव सर्वे एवाय पण पुद्गलोने सामान्यथी औदारिक, वैक्रिय, तेजस अने कार्मण शरीररूपपणाये करीने परिणमावीने मूकी दे त्यारे द्रव्यथी बादर पुद्गल परावर्त कहेवाय छे.

यदा तूक्तशरीरचतुष्टयमध्ये प्रत्येकमेकैकशरीररूपतया सर्वेऽपि पुद्गलाः परिणमय्य विसृज्यंते, विवक्षितशरीराद्वेषशरीररूपतया परिणामिता न गण्यंते । तदा द्रव्यतः सूक्ष्मोऽसौ भवति ॥१॥

वली ज्यारे कहेला द्रव्यादि चार शरीरनी मध्ये दरेक शरीर औदारिकादिक एक शरीर रूपपणाये करीने सर्वे पण पुद्गलो परिणमावीने मूकी देवाय, परंतु कहेला शरीरथी बाकीना शरीररूपपणाये करीने परिणमावेला न गणाय, त्यारे द्रव्यथी सूक्ष्म पुद्गलपरावर्त थाय छे.

क्षेत्रतस्त्वनंतानंतैर्भवनिरंतरेषु व्यवहितेषु वान्यान्याकाशप्रदेशेषु म्रियमाणो यदा सर्वानपि लोकाकाशप्रदेशान् स्पृशति तदा बादरपुद्गलपरावर्त्तः ॥

वली क्षेत्रथी तो अनंतानंत भवे करीने निरंतर रहेला अथवा एक एकने आंतरे रहेला बीजा बीजा आकाशप्रदेशने विषे मरतो एवो जीव ज्यारे सर्व एवाय पण लोकाकाशप्रदेशने स्पर्श करे त्यारे बादर पुद्गल परावर्त थाय छे.

यदा पुनर्येष्वाकाशप्रदेशेष्वेकदा मृतस्तेषामेवानंतरेष्वन्यान्येष्वाकाशप्रदेशेषु म्रियमाणो नाना भवैः सर्वानपि लोकाकाशप्रदेशान् स्पृशति पूर्वमरणावगाढनभःप्रदेशेभ्य एकेनापि प्रदेशेन व्यवहितेषु तेष्वेव वा प्रदेशेषु म्रियमाणो न गण्यते तदा सूक्ष्मः पुद्गलपरावर्तः ॥ २ ॥

वली ज्यारे जे आकाश प्रदेशमां एक वखत मृत्यु पाम्यो तेनीज पछी रहेला बीजा बीजा आकाश प्रदेशने विषे मृत्यु पामतो छतो नाना प्रकारना भवथी सर्व एवाय पण लोकाकाश प्रदेशने स्पर्श करे, अथवा पूर्व मरणथी अवगाह्या जे आ-

काश प्रदेश ते थकी एक एवाय पण प्रदेशे करीने आंतरा सहित अर्थात् आंतरो राख्या विना तेज प्रदेशोने विषे मरतो छतो न गणाय त्यारे सूक्ष्म पुद्गल परावर्त थाय ॥ २ ॥

कालतस्तु यदोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपकालचक्रसमयेषु सर्वेष्वविक्रमेणोत्क्रमेण वानंतानंतैर्भवै- रेको जंतुर्मृतो भवति तदा बादरः पुद्गलपरावर्तः ॥

वळी कालथी तो ज्यारे सर्वे एवाय पण उत्सर्पिणी अवसर्पिणी रूप कालचक्रना समयने विषे चडवाने क्रमे करीने अथवा उत्तरवाने क्रमे करीने अनंतानंत भवे एक प्राणी मृत्यु पामे त्यारे बादर पुद्गल परावर्त थाय.

यदा पुनरादितोऽतयावत्सर्वानपि कालचक्रसमयान् प्रथमद्वितीयतृतीयादिसमयक्रमेणाव्य- वहितानेव नानामरणैर्जीवः स्पृशति तदा सूक्ष्मपुद्गलपरावर्तः ॥ ३ ॥

वळी ज्यारे आदिथी अंत सुधी एक बे त्रण इत्यादि समयना अनुक्रमे करीने सर्व एवाय पण व्यवधान विनानाज कालचक्रना समयने जीव नाना प्रकारना मरणे करीने स्पर्श करे त्यारे सूक्ष्म पुद्गल परावर्त थाय.

इह विवाक्षितमरणसमयादेकेनापि समयेन व्यवहितेषु तेष्वेव वा समयेषु म्रियमाणो न गण्यते ॥

अहिं कहेला मरण समयथी एक एवाय पण समये करीने व्यवधानवाळा तेज काळचक्रना समयने विषे मरे ते न गणाय.

अथ भावतः पुद्गलपरावर्त्त उच्यते

हवे भावथी पुद्गलपरावर्त कहेवाय छे.

इह ये एकस्मिन् समये सूक्ष्माग्निकायिका जीवा उत्पद्यंते तेऽसंख्यलोकाकाशप्रदेशराशिप्रमाणास्तेभ्यस्तु सूक्ष्माग्निकायिकाः सर्वेऽप्यसंख्यगुणाः । यत एकः सूक्ष्माग्निकायिकोंऽतर्मुहूर्तं जीवति ।

अहि एक समयमां जे सूक्ष्म अग्निकाय जीवो उत्पन्न थाय छे, ते असंख्य लोकाकाश प्रदेश राशिना प्रमाण जेटला होय छे. वली ते एक एक समयथी सर्वे एवाय पण सूक्ष्म अग्निकायिक जीवो असंख्यगुणा छे, कारणके–एक सूक्ष्म अग्निकाय जीव अंतर्मुहूर्त जीवे छे.

सर्वसूक्ष्मजीवानामेतावन्मात्रायुष्कत्वात् । तस्मिश्चांतमुहुर्ते ये समयास्तेषु प्रत्येकमसंख्यलोकाकाशप्रदेशप्रमाणाः सुक्ष्माग्निकायिका उत्पद्यंते ॥

सर्व सूक्ष्म जीवोनुं एटलुंज आयुष्य होय छे माटे, वली ते अंतर्मुहूर्तने विषे जे समयो छे ते समयोने विषे दरेक समयमां असंख्य लोकाकाश प्रदेशना प्रमाण जेटला सूक्ष्म अग्निकाय जीवो उत्पन्न थाय छे.

अतः सिद्धं । एकसमयजेभ्यः सूक्ष्माग्निकायिकेभ्यः सर्वेषां तेषामसंख्येयगुणत्वं, तेभ्योऽपि तेषां कायस्थितिरसंख्येयगुणाः । एकैकस्यापि सूक्ष्माग्निकायिकस्यासंख्योत्सर्पिण्यवसर्पिणी रूपायाः कायस्थितेरुक्तत्वात् ।

एथी सिद्ध थयुं के—एक समयमां उत्पन्न थयेला सूक्ष्म अग्निकाय जीवोथी ते सर्वेनुं असंख्यातगुणापणुं छे. अने ते थकी पण तेओनी कायस्थिति असंख्यगुणी छे. कारण के—एक एक एवाय पण सूक्ष्म अग्निकाय जीवोनी असंख्य उत्सर्पिणी अवसर्पिणी कायस्थिति कही छे माटे,

ततोऽप्यनुभागबंधाध्यवसायस्थानान्यसंख्येयगुणानि, कायस्थित्यामसंख्येयानां स्थितिबंधानां भावात् । एकैकस्मिंश्च स्थितिबंधेऽसंख्येयानामनुभागबंधाध्यवसायस्थानानां सद्भावात् ॥

तेथी पण अनुभाग बंध (रसबंध) ना अध्यवसाय स्थानको असंख्यात गुणा छे. कायस्थितिमां असंख्येय स्थितिबंधना भाव छे माटे. वली एक एक स्थितिबंधने विषे असंख्येय अनुभाग बंधना अध्यवसाय स्थानको सद्भाव छे माटे,

संयमस्थानान्यप्यनुभागबंधाध्यवसायस्थानैस्तुल्यान्येव, तत्र यदा एकैकस्मिन्ननुभागबंधाध्यवसायस्थाने क्रमेणोत्क्रमेण वा म्रियमाणो जंतुः सर्वाण्यप्येतानि स्पृशति तदा बादरपुद्गलपरावर्त्तः॥

संयमना स्थानो पण अनुभाग बंधना अध्यवसायना स्थाननी तुल्यज छे. तेमां ज्यारे एक एक अनुभाग बंधना अध्यवसाय स्थानने विषे चडवाने अनुक्रमे करीने अथवा उत्तरवाने अनुक्रमे करीने मरतो एवो प्राणी सर्व एवाय पण ए स्थानने स्पर्श करे त्यारे बादर पुद्गल परावर्त थाय.

यदा तु येनैव विशुद्धविशुद्धतमादिक्रमेण व्यवस्थितान्येतान्यनुभागबंधाध्यवसायस्थानानि तेनैव क्रमेण नानाभवैर्म्रियमाणः सर्वाण्यपि स्पृशति, व्यवहितानि तु स्पष्टान्यपि न गण्यंते। तदा सूक्ष्मो भावपुद्गलपरावर्त्तः ॥

वली ज्यारे जे विशुद्ध अने विशुद्धतमादि क्रमे करीनेज रहेलां ए अनुभागबंधना अध्यवसायनां स्थानकोने तेज अनुक्रमे करी नाना प्रकारना भववडे मरतो एवो प्राणी सर्व एवाय पण ते स्थानोने स्पर्श करे, वली वचमां रहेला स्पर्श करेलां स्थानो पण न गणाय, अर्थात् तेमनो पण स्पर्श करे त्यारे सूक्ष्म भावपुद्गल परावर्त्त थाय.

तदेवमनादि निगोदवासमुपदर्श्याथ ततोनिर्गतस्य जंतोः स्वरूपमाह ॥

तेज, अनादि निगोदवासने देखाडीने हवे ते निगोदथकी निकलेला प्राणीनुं स्वरूप कहे छे.

कह कह वि तउ मुक्को, निगोयअयसंकलाइ गाहिलोव ॥ अइगहणे भवगहणे, भमइ जिउ विविहवेसेहिं ॥ ५ ॥

पछी निगोदवासरूप लोढानी सांकल थकी महा महा कष्टे करीने पण मुक्त थयेलो जीव विविध प्रकारना वेशे करीने अतिगहन एवा संसाराण्यमां गांडानी पेठे भमे छे.

व्याख्या—ततो निगोदवासानंतरं निगोदा एव सुचिररोधकत्वात् । अयःशृंखला लोहदाम तस्याः कथंकथमपि छद्मस्थालक्ष्येण प्रकारेण मुक्तो निर्गतो जीवो विविधैः पृथ्व्यप्तेजोवायुवनस्पत्यादिभिर्वेषैरतिगहनेऽत्यंतगुपिले भवगहने संसारकांतारे ग्रथिल इव भ्रमति ।

त्यार पछी एटले निगोदनिवास पछी अहिं निगोद एज घणो काल रोकनार होवाने लीधे अयःशृंखला केतां लोढानी सांकल तेथकी महा महा कष्टे करीने पण छद्मस्थावस्था नष्ट थवाना प्रकारे करीने मुक्त थयेलो अर्थात् निगोदवास थकी निकलेलो जीव विविध प्रकारना केतां पृथ्वी, अप् तेज, वायु अने वनस्पत्यादि स्थावरना वेशे करीने अतिगहन (अत्यंत विकट) एवा गहन भवमां अर्थात् संसाररूप अरण्यमां गांडानी पेठे भमे छे.

यथा ग्रथिलो लोहशृंखलाबद्धः सुचिरमपि तिष्ठति ततश्च कथमपि मुक्तो विविधैर्विकलोचितैर्वेषै भ्रमतीत्यर्थः ।

जेवी रीते गांडो माणस लोढानी सांकलथी बांध्यो थको घणाकाल सुधी पण रहे छे अने पछी महाकष्टथी पण छुट्यो छतो विविध प्रकारना गांडाने योग्य वेषोए करी भमे छे.

अथ यत्र भवे यावंत कालं भ्राम्यति तावंत माह ॥

हवे जे भवमां जेटलो काल भमे छे, ते कहे छे.

साहारणेसुऽणंतं, संखाइअं परित्तजोणीसु ॥ तसकाए संखिज्जं, कालं परियट्टए जीवो ॥ ६ ॥

जीव साधारणने विषे अनंता कालसुधी, प्रत्येकने विषे असंख्याता काल सुधी अने त्रस कायने विषे संख्याता काल सुधी परिभ्रमण करे छे. ॥ ६ ॥

व्याख्या-इह ये एकस्मिन् देहे समयभाषया निगोद इति प्रसिद्धेऽनंता जीवाः पूर्वोक्त-युक्त्या संभूय तिष्ठंति । ते खलु वनस्पतिकायिकाः साधारणदेहवासित्वात्साधारणा इत्युच्यंते ॥

अहिं एक शरीरने विषे सिद्धांतनी भाषाये करीने निगोद ए नामना प्रसिद्ध स्थानमां जे अनंता जीवो पूर्वे कहेली युक्तीथी एकठा थइने रहे छे, ते निश्चे वनस्पतिकायिक साधारण देहवासीपणाथी साधारण एम कहेवाय छे.

एते च सूक्ष्मबादरभेदात् द्विधा । ये च एकैकस्मिन् देहे एकैकतया वसंति, ते जीवाः परित्त-योनयः प्रत्येकयोनयो वाऽभिधीयंते । ते च पृथ्व्यप्तेजोवायुवनस्पतिभेदात्पंचधा ।

अने ए साधारण जीवो सूक्ष्म तथा बादर एवा भेदथी बे प्रकारे छे. वली जेओ एक एक देहने विषे एक एक पणाए वसे छे, ते जीवो परित्तयोनि अथवा प्रत्येकयोनि कहेवाय छे. अने ते जीवो पृथ्वी, अप्, तेज, वायु अने वनस्पतिना भेदथी पांच प्रकारे होय छे.

तत्र पृथ्व्यप्तेजोवायवः सूक्ष्मा बादराश्च भवंति, प्रत्येकवनस्पतयस्तु बादरा एव, तथा त्रस्यंति बुद्धिपूर्वमितश्चलंतीति त्रसा द्वित्रिचतुःपंचेंद्रियभेदाच्चतुर्द्धा ॥

तेमां पृथ्वी अप् तेज अने वायु सूक्ष्म तथा बादर एवा भेदथी बे प्रकारना होय छे. वळी प्रत्येक वनस्पति काय तो बादरज होय छे. तथा त्रस्यंति केतां बुद्धिपूर्वक आम तेम चाले ते त्रस बेइंद्रिय तेइंद्रिय चतुरिंद्रिय अने पंचेंद्रियना भेदथी चार प्रकारे छे.

एवं जीवस्वरूपमुपदर्श्याथ गाथार्थ उच्यते ॥

ए प्रमाणे जीवनुं स्वरूप देखाडीने हवे गाथानो अर्थ कहेवाय छे.

स विवक्षितो जीवः साधारणेष्वेव भ्राम्यन् भूयःस्वपि भवेषु नैरंतर्येण साधारणत्वममुंचन् जघन्यतोऽतर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टतोऽनंतं कालं अनंतोत्सर्प्पिण्यवसर्प्पिणीलक्षणं परिवर्तते ।

ते उपर कहेलो जीव साधारणने विषेज भमतो थको घणा एवाय पण भवने विषे निरंतरपणाए करीने साधारणपणाने न मूकतो छतो जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी अनंता काल सुधी एटले के अनंता उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळ सुधी भमे छे.

ततः परमवश्यं प्रत्येकत्वं त्रसत्वं वा प्रतिपद्यते एतद्व्यावहारिकनिगोदापेक्षम् ॥

त्यार पछी अवश्य प्रत्येकपणाने अथवा त्रसपणाने पामे छे. आ सर्व व्यवहारिक निगोदनी अपेक्षाथी कहेलुं छे.

यदाह–तह कम्मठिईकाला–दउ विसेसे पडुच्च किर जीवे ॥ नाणाइवणस्सइणो, जे संववहारबाहिरिया ॥ १ ॥

जेने माटे कहेलुं छे के–तेमज कर्म स्थितिकाल विशेषने आश्रीने निश्चे जे सांव्यवहार राशी जीवो छे ते अनादि वनस्पतिकाय थता नथी. १ ॥

इह व्यवहारोऽव्यवहारराशिभेदाज्जीवानां द्वैविध्यं सूत्रे साक्षादनुक्तमपि प्रतिपत्तव्यम् ॥

अहिं व्यवहार राशि अने अव्यवहार राशिना भेदथी जीवोना बे भेद सूत्रमां साक्षात् कह्यां नथी तोपण जाणवा.

यदाह प्रज्ञापनावृत्तिकारः इह द्विविधा जीवाः, सांव्यवहारिका असांव्यवहारिकाश्च। तत्र ये निगोदावस्थात उद्धृत्य पृथिवीकायादिके भावे वर्तते। ते संव्यवहारमनुपतंतीति सांव्यवहारिका उच्यंते। ते च यद्यपि भूयो निगोदावस्थामुपयांति तथापि ते सांव्यवहारिका एव व्यवहारपतितत्वात्

जेने माटे पन्नवणा सूत्रनी वृत्तिकारे कह्युं छे के–अहिं जीवो बे प्रकारना छे. सांव्यवहारिक अने असांव्यवहारिक, तेमां जेओ निगोदअवस्थाथी निकलीने पृथिवीकायादि भावने विषे वर्त्ते छे तेओ संव्यवहारने विषे पडे छे माटे सांव्यवहारिक कहेवाय छे, अने तेओ जोके फरीने निगोद अवस्थाने पामे तोपण तेओ सांव्यवहारिकज कहेवाय. कारण व्यवहारमां पडेला छे माटे.

ये त्वनादिकालादारभ्य निगोवस्थामुपगता एव ते व्यवहारपथातीतत्वादसांव्यवहारिका इति। एषानंतोत्सर्पिण्यवसर्प्पिणीलक्षणा साधारणेषु कायस्थितिः सूक्ष्मबादरविशेषं विना सामान्यतः प्रतिपत्तव्या ॥

वली जेओ अनादिकालथी आरंभीने निगोद अवस्थाने पाम्याज छे तेओ व्यवहारमार्गथकी रहित होवाने लीधे 'असांव्यवहारिक' एम कहेवाय छे. आ अनंता उत्सर्प्पिणी तथा अवसर्प्पिणी लक्षणवाली साधारण जीवोने विषे कायस्थिति सूक्ष्म बादरना भेद विना सामान्यथी जाणवी.

यत्प्रज्ञापनासूत्रं

जेने माटे प्रज्ञापना सूत्रमां कह्युं छे के–

निगोएणं भंते ! निगोएत्ति कालउ केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं कालं अणंताउ उसाप्पिणीउसाप्पिणीउ कालउ खित्तउ अड्ढाइज्जा पुग्गलपरियट्टा.

गौतमे पूछ्युं के–हे भगवान् ! निगोदमां निवास करवाथी निगोद जीवो कहेवाय छे, ते जीवो कालथी केटला वखत सुधी त्यां रहे छे ? " प्रभुए कह्युं के–हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी अनंता कालसुधी एटलेके अनंता उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी कालसुधी ए कालथी, अने क्षेत्रथी अर्द्धादि पुद्गलपरावर्त्तसुधी.

यदि पुनः सूक्ष्मेषु बादरेषु वा साधारणेषु प्रथक् प्रथक् कायस्थितिर्श्चिंत्यते तदा आद्येष्व-संख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्य इतरेषु तु सप्ततिः सागरकोटाकोटयः ।

वली जो सूक्ष्म अथवा बादर साधारण वनस्पतिकायने विषे जूदी जूदी कायस्थिति विचारीये तो सूक्ष्मने विषे असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी अने बादरने विषे सीतेर कोडाकोडी सागरोपम कायस्थिति जाणवी.

उक्तं च—सुहुमनिगोएण भंते पुच्छा! गोयमा! जहन्नेणं अंतो मुहुत्तं उक्कोसेणं असंखिज्जं कालं असंखिज्जाउ उसप्पिणी उसप्पिणीउ कालउ खित्तउ असंखिज्जा लोगा ॥

वली आगमने विषे कह्युं छे के—गौतमे पूछ्युं. हे भगवन ! सूक्ष्मनिगोदमां वसतो जीव केटलो वखत रहे ? श्री महावीर प्रभुए कह्युं के—हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी असंख्याता काल सुधी एटले के असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काल सुधी, तथा क्षेत्रथी असंख्याता लोक सुधी.

बायरनिगोएणं पुच्छा, गोयमा! जहन्नं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं सत्तरिसागरोवमकोडाकोडीउ.

बादर निगोदमां वसतो जीव केटलो वखत सुधी रहे ? एम गौतमे पूछ्युं एटले प्रभुए कह्युं के—हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी सीत्तेर कोडाकोडी सागरोपम.

तथा स एव जीवो निगोदेभ्य उद्वृत्य यदि परीत्तयोनिषु भ्राम्यति तदा सामान्यतः परीत्तत्व-ममुंचन् जघन्यतोंतर्मुहूर्त्तं, उत्कृष्टतः संख्यातीतं कालं असंख्येयोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपं परिवर्त्तते ।

तथा तेज जीव निगोदथी नीकलीने जो प्रत्येकयोनिने विषे भमे छे त्यारे सामान्यथी प्रत्येकपणाने नहिं मूकतो छतो जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी असंख्याता काल सुधी एटले के असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काल सुधी वर्त्ते छे.

उक्तं च, कायपरित्तेणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नं अंतोमुहुत्तं उक्कोसं असंखिज्जं कालं असंखिज्जाउ उसप्पिणी उसप्पिणीउ कालउ, खित्तउ असंखिज्जा लोगा ।

अने कह्युं छे के–प्रत्येककायने विषे केटलो वखत भमे ? एम पूछ्युं. एटले प्रभुए कह्युं के–हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी असंख्याता कालसुधी, एटले असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी सुधी, ए कालथी जाणवुं. अने क्षेत्रथी असंख्याता लोकसुधी.

यदा पुनः सामान्यतः प्रत्येकानामेव पृथ्व्यादिभेदेन प्रत्येकं कायस्थितिश्चिंत्यते तदा एवं,

वली ज्यारे सामान्यथी प्रत्येकनीज पृथ्व्यादि भेदे करीने दरेकनी जूदी जूदी कायस्थिति विचारीये त्यारे तो–आ प्रमाणे–

पुढविकाइएणं पुच्छा, गोयमा! जहन्नं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं असंखिज्जं कालं, असंखिज्जाउ उस्सप्पिणी उसप्पिणीउ कालउ, खित्तउ असंखिज्जा लोगा, एवं आउतेउवाउकाइयावि ।

प्रत्येक पृथिवीकायमां रहेलो जीव केटलो वखत रहे ? एम पूछवाथी प्रभुए कह्युं के–हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी असंख्याता काल सुधी एटले के असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी सुधी ए कालथी जाणवुं, अने क्षेत्रथी असंख्याता लोकसुधी. ए प्रमाणे अप् तेउ अने वाउकायने पण जाणवुं.

वनस्पतयस्तु सामान्यतः साधारणमिश्रिता एव भवंतीति न तेषां चिंता कृता । यदा तु सूक्ष्मबादरभेदेन प्रत्येकमेषां कायस्थितिश्चिंत्यते तदा एवं ।

वली वनस्पतिकाय तो सामान्यथी साधारणमिश्रितज होय छे, तेथी तेओनो विचार अहिं कर्यो नथी, परंतु ज्यारे सूक्ष्मबादरना भेदथी दरेकने विषे तेमनी कायस्थिति विचारीए त्यारे तो आ प्रमाणे छे.

सुहुमपुढविकाएणं भंते पुच्छा गोयमा! जहन्नं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं असंखिज्जं कालं असंखिज्जाओ उसप्पिणी उसप्पिणीओ कालओ, खित्तओ असंखिज्जा लोगा, एवं सुहुम आउकाइए तेउकाइए वाउकाइएवि ।

हे भगवन् ! सूक्ष्म पृथ्वीकाय जीव केटलो वखत पोतानी कायामां भमे ? एम पूछवाथी प्रभुए कह्युं के–हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी असंख्याता काल सुधी एटले के असंख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणी सुधी, आ कालथी जाणवुं. अने क्षेत्रथी असंख्याता लोक सुधी, एवीज रीते सूक्ष्म अप्काय तेउकाय अने वाउकाय पण जाणवा.

सूक्ष्मवनस्पतयस्तु प्रत्येका न भवतीति नोदाहृताः प्रत्येककायस्थितेः प्रयुक्तत्वात् ॥

अने सूक्ष्म वनस्पतिकाय तो प्रत्येक नथी थता एटला माटे नथी कह्या. कारणके–प्रत्येकनी कायस्थिति कही छे माटे.

बायरपुढविकाइएणं भंते पुच्छा, गोयमा! जहन्नं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसं सत्तरीसागरकोडाकोडीउ एवं बायर आउ, बायर तेउ, बायर वाउकाइए पत्तेयसरीर बायरवणस्सइकाइएवि ।

हे भगवन् ! बादर पृथ्वीकायमां जीव केटलो वखत भमे ? एम पूछवाथी प्रभुए कह्युं के–हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहुर्त अने उत्कृष्टथी सितेर कोडाकोडी सागरोपम, ए प्रमाणे बादर अप्‌काय, बादर तेउकाय, बादर वाउकाय अने प्रत्येक शरीरवाला बादरवनस्पतिकाय पण जाणवा.

तथा स एव जंतुरनादिनिगोदवासमुत्सृज्य पृथ्वीकायिकादिभवक्रमेण मूलत एव त्रसकायं प्राप्य तद्भावममुंचन् जघन्यतोऽतर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टतः संख्येयं कालं संख्येयानि सागरोपमाणि परिवर्त्तते ।

अने तेज जीव अनादि निगोदवासने त्यजीने पृथ्वीकायादि भवना अनुक्रमे करीने मूलथीज त्रसकायने पामीने ते भावने न मूकतो छतो जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी संख्याता काल सुधी एटलेके संख्याता सागरोपम सुधी वर्ते छे.

उक्तं च–तसकाएणं भंते पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं अंतो मुहूत्तं, उक्कोसं दोसागरोवमसहस्साइं संखिज्जवासमब्भाहियाइंति ।

अने कह्युं छे के–हे भगवान्! त्रसकायने विषे जीव केटला काल सुधी भमे ? एम पूछयुं एटले प्रभुए कह्युं के–हे गौतम! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी बेहजार सागरोपम अर्थात् संख्याता वर्ष कह्या छे.

यद्यप्ययमालापकः सामान्यत्रसविषयः प्रवर्त्तते, इह च मनुष्यभवदुर्लभतायां मनुष्यवर्जा एव त्रसा विवक्षितास्तथापि संख्येयकालतोच्यमाना न विरुध्यंते, केवलविकलेंद्रियाणामपि कायस्थितेः संख्येयकालत्वेन जणनात् ॥

जो के आ आलावो सामान्य त्रस संबंधी छे. वली अहिं मनुष्यभवनी दुर्लभतामां मनुष्यने वर्जीनेज त्रसो कहेला छे. तोपण संख्येयकालथी कह्या छता विरुधता पामता नथी, कारणके–केवल विकलद्रिय जीवोनी पण कायस्थिति संख्याता कालनी कही छे माटे.

तथा च जीवसमाससूत्रम्। विगलेसु संखिज्जो कालोत्ति, यदा तु त्रसानामेव द्वींद्रियादिभेदेन कायस्थितिश्चिंत्यते तदा एवं

वली तेवी रीते जीव समाससूत्र छे, विगलेंद्रियने विषे संख्यातो काल, वली ज्यारे त्रसजीवोनीज बेइंद्रियादि भेदे करीने कायस्थिधि विचारीये त्यारे आ प्रमाणे.

बेंदिएणं भंते पुच्छा! गोयमा, जहन्नेणं अंतोमुहूत्तं उक्कोसेणं संखिज्जं कालं एवं तेइंद्रिय चउरिंदियाणवि।

हे भगवन् ! बे इंद्रिये करीने जीव केटलो काल भमे ? एम पूछवाथी प्रभुए कह्युं के–हे गोतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी संख्यातो काल ए प्रमाणे तेइंद्रिय अने चतुरिंद्रियने पण जाणवुं,

पंचेंद्रियतिरश्चां तु कायस्थितिः काप्युक्ता न दृष्टेति न लिखितेति गाथार्थः ।

वळी पंचेंद्रिय तिर्यंचनी कायस्थिति क्यांइ पण कहेली नथी दीठी माटे नथी लखी, ए गाथानो अर्थ पूर्ण थयो.

नन्वेवं परिवर्त्तमानाः सर्वेऽपि जीवा मानुष्यमासादयेयुराहोश्वित्केचिदेवेत्याशंक्याह.

ननु ए पद शंकार्थ वाचक छे. ए प्रमाणे आगळ कहेला एवा सर्वे पण जीवो मनुष्य भवने पामे ? के थोडा ? अर्थात् एमांथी थोडा जीवज पामे छे, एवी शंका करीने ग्रंथकार कहे छे.

एवं परिब्भमंतो, भवकंतारे दुहेहिं परितत्तो ॥ कप्पतरुंव दारिद्दो, कहवि लहइ कोइ मणुअत्तं॥७॥

ए प्रमाणे संसाररूप अरण्यमां भमतो अने दुःखथी तप्त थयेलो कोइ जीव क्यारेक दरिद्री माणस कल्पवृक्षने पामे तेम मनुष्यभवने पामे छे. आ गाथानो अर्थ स्पष्ट छे.

ननु कोऽयं विशेषो येनेतरभवेभ्यो मानुष्यमेव सर्वसारमुच्यते ? इत्याह ।

अहिं शंका करे छे के–आ विशेष श्यो ? जे बीजा भवोथी मनुष्यभवज श्रेष्ठ कहेवाय छे ? एम शंका कहीने समाधान करे छे.

नाणेण केवलेणं,पुरिसे जिणगणहराइजम्मेण ॥ चरणंमि सव्वविरइ, को भवो तुलइ माणुस्सं॥८॥

केवलज्ञानेकरीने, पुरुषने आश्रीने, जिनेश्वर तथा गणधरादिकना जन्मे करीने, वली चारित्रने आश्रीने, सर्वविरतीए करीने बीजो कयो भव मनुष्यपणानी तुलना करे ?

व्याख्या—ज्ञानेन ज्ञानमाश्रित्य, केवलेणोति, केवलज्ञानेन कोऽन्यो भवः सुरनारकादिर्मानुष्यं-मनुष्यभवं तुलयति अपि तु न कोऽपीत्यर्थ ।

ज्ञानेन एटले ज्ञानने आश्रीने, अहिं कोइ पूछे जे कयुं ज्ञान ? तो कहे जे—केवलेणेत्ति, एटले केवलज्ञाने करीने कयो बीजो सुरनारकादि भव मानुष्यं केतां मनुष्यभवनी तुलना करे ? अर्थात् कोइ पण तुलना न करे, ए अर्थ.

अयं भावः। यद्यन्येष्वपि भवेषु सर्वभावस्वभावावभासकं केवलज्ञानं स्यात्तदा तेऽपि मनुष्यभवस्य तुलां लभेरन्न चास्ति तेष्वाद्यज्ञानत्रयस्यैव संभवात्ततः कथममी तेन तुल्या भवेयुः ॥

आ ठेकाणे आवो भाव छे के—जो मनुष्यभव विनाना बीजाय पण भवने विषे सर्वभावना स्वभावनने प्रकाश करनारुं केवलज्ञान होय तो ते बीजा भवो पण मनुष्यभवनी तुल्यताने पामे, परंतु ते अन्यभवोमां केवलज्ञान नथी, कारणके—ते अन्यभवमां प्रथमना त्रण ज्ञाननोज संभव छे. माटे शीरीते ते अन्यभवो मनुष्यभवना तुल्य थाय ? अर्थात् नज थाय.

तथा पुरिसोत्ति, महर्द्धिकं पुरुषं प्रतीत्य जिनगणधरादीनां जन्मनावतारेण, तत्र जिना अर्हतः गणधरा द्वादशांगीकर्तारः, आदिशब्दाच्चतुर्दशपूर्वविदादयः इह नारकतिरश्चांचचैत्रकाः सर्वा-

धमत्वात् । देवत्वे तु यद्यपि दिव्यश्रीकंभारभासुराः शक्रादयः पुरुषाः संति, तथापि गुणाधिकतया तेषामपि गौरव्या जिनादयो मनुष्यभव एवावतरंतीति भावः ॥

तेमज 'पुरिस' ए पदनो अर्थ कहे छे. जिन अने गणधरादि पुरुषोना जन्म एटले अवतारे करीने महाऋद्धिवंत पुरुषने आश्रीने, तेमां जिन केतां अरिहंत अने गणधरा केतां द्वादशांगीना करनारा, वली आदि शब्दथी चौद पूर्वधर विगेरे पण जाणवा. अहिं नारकी तिर्यंच असंज्ञी सर्वमां अधम छे माटे, वली जो के देवपणामां दिव्य संपत्तिना समूहथी देदीप्यमान इंद्रादिक पुरुषो छे, तोपण अधिक गुणपणाने लीधे ते देवताओने पण गौरव करवा योग्य जिनेश्वरादि पुरुषो मनुष्यभवने विषेज अवतरे छे ए भाव जाणवो.

तथा चरणेन चारित्रमाश्रित्य सर्वविरत्या । यतः सकलकर्मव्याधिविध्वंसमहौषधीसर्वविरतिर्मनुष्याणामेव संभवति, देवनारकाराणामविरतत्वात् । तिरश्चां तूत्कृष्टतोऽपि देशविरतत्वात् । यत एवं मनुष्याः सर्वोत्तमाः

वली चरणेन केतां चारित्रने आश्रिने सर्व विरतिने लीधे मनुष्यो श्रेष्ठ छे. कारणके–सर्व कर्मव्याधिने नाश करवा माटे महोषधीरूप सर्वविरति मनुष्योनेज संभवे छे, कारण देवता अने नारकी अविरती होय छे माटे. वली तिर्यंचोने उत्कृष्टथी पण देशविरतीपणुं छे माटे, जेथी ए प्रमाणे मनुष्यो सर्वोत्तम छे.

अत एव शेषजीवेभ्योऽमी स्वल्पा इत्याह ।

एज कारणने लीधे सर्वजीवोथी ए मनुष्यो थोडा होय छे, ते कहे छे.

चंदनतरुव्व मुत्ता–गरव्व मरगयमणिव्व कणयंव ॥ सव्वुत्तमत्ति थोवा, मणुआ सेसेसु जीवेसु ॥९॥

चंदन वृक्षनी पेठे, मुक्ताकरनी पेठे, मरकतमणिनी पेठे, अने सुवर्णनी पेठे जेम सर्वोत्तम वस्तुओ थोडी होय छे. तेम सर्व जीवोमां मनुष्यो थोडा होय छे. ॥ ९ ॥

व्याख्या–यथा धवखादिरपलाशादिवृक्षेषु भूयस्स्वपि सर्वोत्तमत्वाच्चंदनतरवः स्तोकाः यथा वाऽयःशीशकाद्याकरेषु मुक्ताकराः, काचस्फटिकादिमणिषु च मरकतमणयः, लोहत्रपुताम्रादिषु च कनकं–सुवर्णधातुः, तथा शेषेषु नाकिनारकादिजीवेषु प्रागुक्तयुक्त्या सर्वोत्तमा इति मनुजाः स्तोका, एवं विवक्षितक्षणे प्राप्यन्ते.

जेम धमासो खेर अने खाखरा विगेरेनां वृक्षो घणां छतां पण सर्वोत्तमपणाने लीधे चंदन वृक्षो थोडा होय छे. अथवा जेम लोढा सीसा विगेरेनी खाणोमां मुक्ताकरनी खाणो थोडी होय छे. अने काचस्फटिक विगेरेने विषे मरकतमणि थोडा होय छे. वली लोखंड तरवा अने त्रांबा विगेरेमां कनक जे सोनुं ते थोडुं होय छे. तेवीज रीते समस्त देवनारकी विगेरे जीवोमां पूर्वे कहेली युक्तिवडे सर्वोत्तम होवाने लीधे मनुष्यो थोडाज होय छे.

तथाहि–आगमे तिर्यंचोऽनंता उक्ताः, वनस्पतिजीवानामनंतलोकाकाशप्रदेशप्रमाणत्वात् देवा नैरयिकाश्चासंख्येयाः ।

तेज वात कहे छे के–आगममां तिर्यंचो अनंता कह्या छे. कारणके–वनस्पतिकाय जीवोनुं अनंतालोकाकाश प्रदेश जेटलुं प्रमाण छे माटे, तथा देवता अने नारकी जीवो असंख्याता छे.

यतः, प्रतरासंख्येयतमभागवर्त्तिश्रेण्याकाशप्रदेशराशिप्रमाणा देवाः, तथांगुलमात्रक्षेत्र-प्रदेशराशेः प्रथमे वर्गमूले द्वितीयेन वर्गमूलेन गुणिते यावान् प्रदेशराशिर्भवति तावत्प्रमाणासु श्रेणिषु यावंत आकाशप्रदेशास्तावत्प्रमाणाश्च नैरयिकाः, मनुष्याः पुनस्तत्र संख्येया एव पठिताः अतएव ज्ञायंतेऽमी सर्वोत्तमा इति.

कारणके–प्रतरना अत्यंत असंख्याता भागमां रहेली श्रेणीना आकाश प्रदेशनी राशिना प्रमाण जेटला देवता छे. तेमज अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेश राशिना प्रथम वर्ग मूलने बीजा वर्गमूल साथे गुणतां जेटलो प्रदेशराशि थाय, तेटला प्रमाणवाली श्रेणीने विषे जेटला आकाशप्रदेश छे, तेटला प्रमाणवाला नारकी जीवो छे, अने वली मनुष्य तो तेमां संख्याताज कहेला छे. एटलामाटेज ए मनुष्यो सर्वोत्तम छे. एम जणाय छे.

सर्वसारस्य वस्तुनः शेषसजातीयवस्त्वपेक्षया स्तोकस्यैव प्राप्यमाणत्वादिति गाथार्थः । स्तोकत्वमेव व्यनक्ति ।

सर्व सार वस्तुनुं समस्त सजातीय (व्याताना जातवाली) वस्तुनी अपेक्षाथी थोडुंज पामवापणुं छे ए हेतु माटे, ए गाथानो अर्थ थयो. हवे थोडापणुंज प्रगट करी देखाडे छे.

छठ्ठो वग्गो पंचम–वग्गगुणो तित्तिया जहन्नेणं॥ उक्कोसपए मणुया, संखिज्जा कोडिकोडीओ ॥१०॥

छठ्ठो वर्ग पांचमा वर्ग साथे गणवाथी जे आंक थाय, तेटला जघन्यथी मनुष्यो जाणवा. अने उत्कृष्टपदे तो मनुष्यो संख्याता कोडाकोडी होय छे. ॥ १० ॥

व्याख्या–इह मनुष्याणां प्रमाणं द्विधा । जघन्यत उत्कृष्टतश्च । तत्र यदा सर्वत्रापि मनुष्य-क्षेत्रे मनुष्याः कालानुभावेन स्तोकाः स्युस्तदा कियंत? इत्युच्यते ।

अहिं मनुष्योनुं प्रमाण बे प्रकारनुं छे. जघन्यथी अने उत्कृष्टथी, तेमां ज्यारे सर्व एवाय पण मनुष्यक्षेत्रने विषे मनुष्यो कालना प्रभावथी थोडा होय तो केटला होय? ए कहे छे.

षष्ठो वर्ग्गः पंचमवर्ग्गगुणितः सन् यावान् जायते तावंतो जघन्येन मनुष्याः । इह राशेस्तेनैव राशिना गुणनं वर्ग्ग उच्यते । एकस्य च वर्गो न भवति । एकेन गुणित तदेव भवतीति

वचनात्। ततो द्विकस्य वर्गश्चत्वारः, चत्वारश्चतुर्भिर्गुणिताः षोडश, एष द्वितीयो वर्गः। षोडश षोडशभिर्गुणिताः षट्पंचाशदधिके द्वेशते २५६ एष तृतीयो वर्गः।

छठ्ठो वर्ग पांचमा वर्गवडे गुणाकार कर्यो छतां जे आंक थाय तेटला जघन्यथी मनुष्यो छे. अहिं राशिने तेज राशि वडे गुणवुं ते वर्ग कहेवाय छे. वली एकनो वर्ग न थाय. कारणके–एकने एक वडे गुणवाथी तेज आंक थाय छे, एवुं वचन छे माटे. माटे बेनो वर्ग चार थाय. वली चार चारवडे गुण्या छतां शोल थाय. ए बीजो वर्ग कहेवाय. तेमज शोलने शोलवडे गुण्या थकां छप्पन्न अधिक एवा बसो थाय, अर्थात् बसो छप्पन्न थाय. ए त्रीजो वर्ग थयो.

अस्यापि राशेरनेनैव राशिना गुणने जातं पंचषष्टि सहस्राणि पंच शतानि षट्त्रिंशदधिकानि ६५५३६ एषश्चतुर्थो वर्गः, अयमपि राशिरनेन राशिना गुण्यते, जातं एकोनत्रिंशदधिकानि चत्वारि कोटिशतानि एकोनपंचाशल्लक्षाः सप्तषष्टिसहस्रा द्वेशते षण्णवत्याधिके ४२९४९६७२९६ एष पंचमो वर्गः।

ए पण राशिने एज राशि वडे गुणीये त्यारे पांसठ हजार पांचसो छत्रीश थाय. ए चोथो वर्ग थयो. ए पण राशिने एज राशिवडे गुणीये त्यारे ओगणत्रीश अधिक एवा चारसो क्रोड अर्थात् चारसो ओगणत्रीश क्रोड ओगणपचास लाख अडसठ हजार बसो छन्नु थाय. ए पांचमो वर्ग थयो.

अयं च पृथक् ध्रियते, अस्मिन् राशौ अनेनैव राशिना गुणिते जातं एकं लक्षं चतुरशीति सहस्राश्चत्वारिशतानि सप्तषष्ट्यधिकानि कोटाकोटीनां चतुश्चत्वारिंशल्लक्षाः सप्त सहस्राणि-शतानि सप्तत्यधिकानि कोटीनां पंच नवतिर्लक्षा एकपंचाशत्सहस्राः षट् शतानि षोडशोत्तराणि १८४४६७४४०७३७०९५५१६१६ एषः षष्ठो वर्गः ॥

अने ए पांचमा वर्गने जूदो लखी राखवो. पछी ए राशिने एज राशिवडे गुणाकार करीये त्यारे–एक लाख चोराशि हजार चारसो सडसठ कोडाकोडी, चुमालीश लाख सात हजार त्रणसो सीत्तेर कोडी, पंचाणु लाख एकावन हजार छसो सोल थयुं. ए छठ्ठो वर्ग थयो.

अयं च प्रथग्धृतेन पंचमवर्गेण गुण्यते, जातं ७९२२८१६२५१४२६४३३७५९३५४३९५०३३६ । अयं च कोटाकोट्यादिप्रकारेण वक्तुं न शक्यते इत्यंकत एव लिखितः ।

अने ए छठो वर्ग जूदा राखी मूकेला पांचमा वर्गथी गुणीये त्यारे आंकडामां बतावेली संख्या थाय. वली ए संख्या कोडाकोडीना प्रकारथी कही शकाती नथी, ए कारणने लीधे आंकडाथीज लखी छे.

अथांकगाथा । सत्तेव य कोडीओ, लखा बाणवई सहस्स अडवीसा ॥ एगं सयं च जाणह, नर कोडाकोडिकोडीणं ॥ १ ॥ बावट्ठिं कोडीओ, इक्कावन्नं हवंति लक्खाइं ॥ बायालीससहस्सा,

छच्च सया कोडिकोडीणं ॥२॥ तेआलीसं कोडी, सत्तत्तीसं तहेव लक्खाई ॥ एगुणसट्ठीसहस्सा, तिन्निसया मणुअकोडीणं ॥३॥ चउपन्नं कोडीओ, लक्खा गुणयाल सहस्स पण्णासा ॥ तिणिसया छत्तीसा, सन्ना गप्भयमणुस्साणं ॥ ४ ॥

हवे ते आंकनी गाथा कहे छे. सात कोडाकोडिकोडी, बाणु लाख कोडाकोडिकोडी, अठावीस हजार कोडाकोडिकोडी, अने एक सो कोडाकोडिकोडी एटली मनुष्यनी कोडाकोडिकोडी जाणवी. बासठ क्रोड कोडाकोडी, एकावन लाख कोडाकोडी, बेंतालीस हजार कोडाकोडी, अने छसो कोडाकोडी, वली तेंतालीस कोडाकोडी. तेमज सत्तावीस लाख कोडी, ओगणसाठ हजार कोडी, अने त्रण सो कोडी, चोपन क्रोड, ओगणचालीस लाख, पच्चास हजार त्रण सो छत्रीस. एटला संज्ञी गर्भज मनुष्य होय छे.

एतावंतो जघन्यतोऽपि मनुष्याः। तथा चानुयोगद्वारसूत्रं ॥ जहन्नपए मणुस्सा, संखिज्जा कोडिकोडीओ हुंति॥ जमलपयस्स उवरिं, चउजमलपयस्स हिट्ठा॥ अहव णं छट्ठो वग्गो, पंचमवग्ग पडुप्पन्नो ॥ अहवा छन्नउइच्छेयणदाइ रासित्ति ॥

एटला जघन्यथी पण मनुष्यो होय छे. तेवीज रीते अनुयोगद्वार सूत्रमां कह्युं छे के–जघन्य पदे मनुष्यो संख्याता कोडाकोडी होय छे. जमलपदनी उपर चार जमलपदनी नीचे, अथवा छट्ठो वर्ग पांचमा वर्गथी गुणवो, अथवा छन्नुए छेद राशी आपवो. (आ वात अनुयोगद्वारथी जाणी लेवी)

ननूत्कृष्टतस्तेऽसंख्येया अपि ज्ञविष्यन्तीत्याह ॥

अहिं कोइ शंका करे के–उत्कृष्टथी ते मनुष्यो असंख्याता पण थशे. तो त्यां उत्तर कहे छे के–

उत्कृष्टपदे यदाऽजितनाथवारक इव सर्वत्रापि मनुष्यक्षेत्रे सामस्त्येन चिंतमाना मनुष्याः सर्वोत्कृष्टा भवंति, तदानीमपि मनुजाः संख्येयाः कोटिकोटयो ज्ञवंति । संख्येयकोटिकोटित्वं च जघन्यपदेऽप्यस्ति, परं तस्मादिदं बृहत्तरमवसेयं । संख्येयकस्य संख्येयभेदभिन्नत्वात् । ततः स्थितमेतत् । मनुष्या जघन्यत उत्कृष्टतश्च । संख्येयत्वात् स्तोका एव ॥

उत्कृष्टपदमां ज्यारे अजितनाथना वारानी पेठे सर्वठेकाणे पण मनुष्यक्षेत्रमां समस्तपणे चिंतवन करेला मनुष्यो सर्वोत्कृष्ट होय छे त्यारे पण मनुष्यो संख्याता कोडाकोडी थाय छे, अने संख्याता कोडाकोडीपणुं जघन्यपदमां पण छे. परंतु ते थकी आ वधारे म्होटुं जाणवुं. कारण के–संख्यातासंख्याता भेदमां पण भिन्नपणुं छे. तेथी तात्पर्य ए आव्युं के–मनुष्यो जघन्यथी अने उत्कृष्टथी होय छे. तेमां संख्यातापणाने लीधे थोडाज जाणवा.

ननु समूर्च्छिममीलनेन मनुष्या अप्यसंख्येयाः स्युस्तेषां श्रेण्यसंख्येयभागवर्त्तिनज्ञःप्रदेशराशिप्रमाणत्वादत आह ॥

अहिं शंका करे छे के-संमूर्च्छिमने एकठा करवाथी मनुष्यो पण असख्याता थाय. कारणके-तेओनी श्रेणिना असंख्याता भागमां रहेला आकाशप्रदेशनी राशिनुं प्रमाणपणुं छे माटे, अहिं तेनो उत्तर कहे छे के-

जीवियमईहिं तणुआ-मुच्छिममणुआ निगोयजीवव्व ॥
तम्हा इह अहिगारो, न हु तेहिं असंखएहिंपि ॥ ११ ॥

संमूर्च्छिम मनुष्यो निगोदेना जीवनी पेठे आयुष्य तथा चैतन्ये करीने हीन होय छे. ते कारणथी अहिं निश्चे तेमने असंख्याताए करीने पण अधिकार नथी.

व्याख्या-मूर्च्छनं मूर्च्छः गर्भोपपातव्यतिरेकेणोत्पादः। तेन निर्वृत्ता मूर्च्छिमाः। भावादिम इतीमप्रत्ययः। मूर्च्छिमाश्चते मनुजाश्च मूर्च्छिममनुजा। गर्भजानामेव वातपित्तादिसमुद्भवाः

मूर्च्छन जे मूर्च्छ एटले के-गर्भनी उत्पत्ति विनानी उत्पत्ति, ते कारणे मूर्च्छथी निवृत्त थयेला, अहिं 'भावादिम' एवा व्याकरणना नियमथी इम प्रत्यय लागी मूर्च्छिम ए शब्द थयो छे. अने मूर्च्छिम एवा ते मनुष्य जाणवा. वली ते मूर्च्छिम मनुष्यो गर्भजमनुष्योनाज वमनपित्तविगेरेमां उत्पन्न थाय छे.

यदागमः। कहिणं भंते समुच्छिममणुस्सा संमुच्छंति। गोयमा! अंतोमणुस्सखित्ते, अड्ढाइज्जेसु दीवसमुद्देसु, पनरससु कम्मभुमीसु, तीसाए अकम्मभुमीसु, छप्पन्नाए अंतरदीवेसु, गप्भवक्कंतिय-

मणुस्साणं व उच्चारेसु वा पासवणेसु वा खेलेसु वा सिंघाणेसु वा वंतेसु वा पित्तेसु वा पूएसु वा सोणिएसु वा सुकेसु वा सुक्कपुग्गलपरिसाडेसु वा विगयकलेवरेसु वा थीपुरिससंयोगेसु वा नगरनिद्धमणेसु वा सव्वेसु चेव असुइट्ठाणेसु वा इत्थ णं समुच्छिममणुस्सा समुच्छंति। अंगुलस्स असंखिज्जइ भागमित्तीए ओगाहणाए असणीमिच्छादिट्ठी सव्वाहिं पज्जत्तीहिं अपज्जत्तगा अंतोमुहुत्ताउआ चेव कालं करंति।

आगममां कह्युं छे के–हे भगवन्! केटले ठेकाणे संमूर्च्छिम मनुष्यो उत्पन्न थाय छे? प्रभुए कह्युं. हे गौतम! मनुष्य क्षेत्रनी मध्यमां, अढी द्वीप समुद्रमां, पंदर कर्म भूमिमां, त्रीस अकर्मभूमिमां, छप्पन्न अंतरद्वीपमां, वळी गर्भज मनुष्योनी वडीनितिमां, लघुनीतिमां, बलखामां, लींटमां, उलटीमां, पित्तमां, पाचमां, लोहिमां, विर्यमां, वीर्यपुद्गलना सडेला भागमां, मृतकलेवरमां, स्त्रीपुरुषना संयोगमां, नगरनी खालमां अने सर्व एवाय पण अरुचि स्थानने विषे एटले ठेकाणे समुर्च्छिम मनुष्यो उप्पन्न थाय छे. वळी अंगुलना असंख्याता भाग जेटली अवगाहनामां असंज्ञी मिथ्यादृष्टि ते सर्वपर्याप्तिथी अपर्याप्ता छता अंतर्मुहूर्त्तना आयुष्यवाला समूर्च्छिमजीवो निश्चे कालने करे छे.

एते च निगोदजीवा इव जीवितमतिभ्यामायुश्चैतन्याभ्यां तनवो हीना भवंति। यथा निगोदजीवा उत्कृष्टतोऽप्यंतर्मुहूर्त्तायुषस्तथा एतेऽपि। यथा च निगोदजीवानां महामोहत्वादरूपी-

यसी चेतना तथैषामपि । मनसाऽपर्याप्तानामेवमरणात् । छद्मस्थचैतन्यानां च मनःपर्याप्तिनिबंधनत्वात् यत एवं ।

वली ए संमूर्च्छिमजीवो निगोदना जीवोनी पेठे जीवित तथा मतिए करीने अर्थात् आयुष्य तथा चैतन्ये करीने तनु एटले ओछा होय छे. जेवी रीते निगोदना जीवो उत्कृष्टथी पण अंतर्मुहूर्त्तना आयुष्यवाला होय छे तेवी रीते ए संमूर्च्छिम जीवो पण होय छे. वली जेवी रीते निगोदना जीवोने महामोहने लीधे घणीज थोडी चेतना होय छे, तेवी रीते ए संमूर्च्छिमने पण होय छे. कारण मनवडे अपर्याप्ताओ छतां तेमने मरण होय छे माटे, अने छद्मस्थ चैतन्यवालाने मनःपर्याप्तिना निबंधनपणाने लीधेज जेथी ए प्रमाणे कह्युं छे.

तस्मादिह धर्मसामग्र्या विचारे तैः समूर्छिममनुष्यैरसंख्यैरपि नाधिकारः । आयुष्मत्त्वेन सचेतनत्वेन च गर्भजानामेव तदधिकृतत्त्वात् । ते च संख्येया एवेति गाथार्थः ।

माटे अहिं धर्मसामग्रीना विचारमां ते असंख्याता समूर्च्छिम मनुष्योवडे पण अधिकार नथी. कारणके–आयुष्यपणाए करीने तथा सचेतनपणाए करीने गर्भजोनोज त्यां अधिकार छे माटे. अने ते मनुष्यो संख्याताज छे. ए प्रमाणे गाथानो अर्थ पूर्ण थयो.

एवं मानुष्यं दुर्लभमुक्त्वाऽथार्यक्षेत्रस्य दुर्लभतामाह ॥

ए प्रमाणे मनुष्यपणानुं दुर्लभपणुं कहीने हवे आर्यक्षेत्रनुं दुर्लभपणुं कहे छे.

पत्तेवि माणुसत्ते, आरियखित्तेसु दुल्लहो जम्मो ॥
सड्ढपणवीस आरिय–देसा जरहम्मि मगधाई ॥ १२ ॥

मनुष्यपणुं प्राप्त थयां छतां पण आर्यक्षेत्रमां जन्म दुर्लभ छे. भरतक्षेत्रमां मगध विगेरे साडी पचवीस आर्यदेश छे. ॥१२॥

उत्तानार्था । नवरं आराद्दूरेण हेयधर्मेभ्यो याता आर्यास्ते च द्विधा । ऋद्धिप्राप्ता अऋद्धिप्राप्ताश्च । तत्र ऋद्धिप्राप्ताः षोढा । तद्यथा । तीर्थंकर–चक्रवर्ति–वासुदेव–बलदेव–चारणमुनि विद्यधराः । अऋद्धिप्राप्ताश्चार्या नवधा । क्षेत्र जाति कुल कर्म शिल्प भाषा ज्ञान दर्शन चारित्रार्यभेदात् । एषां तत्त्वार्थः श्रीप्रज्ञापनातोऽनुसर्त्तव्यः । इह तु क्षेत्रार्यैरेवाधिकारः

उपर कहेली गाथा स्पष्ट अर्थवाली छे,तोपण तेमां एटलुं विशेष छे के–त्यजवा योग्य धर्मवालाथीं अर्थात् अधर्मी पुरुषोथी आरात् केतां दूर रहेला आर्य कहेवाय. अने ते आर्य बे प्रकारना छे. एक ऋद्धिप्राप्त अने बीजा अऋद्धिप्राप्त. तेमां ऋद्धिप्राप्त छ प्रकारना छे. ते आ प्रमाणे–तीर्थंकर चक्रवर्ती वासुदेव बलदेव चारणमुनि अने विद्याधर । अने अऋद्धिप्राप्त आर्य नव प्रकारना छे. ते क्षेत्र जाति कुल कर्म शिल्प भाषा ज्ञान दर्शन अने चारित्ररूप आर्यना भेदथी जाणवा. ए छ तथा नव भेदनो तत्त्वार्थ श्रीप्रज्ञापना सूत्रथी जाणी लेवो, परंतु अहिं तो क्षेत्र अने आर्यवडेज अधिकार छे.

॥ अथार्यदेशान्नामग्राहमाह ॥

हवे आर्यदेशोने नामग्रहण पूर्वक कहे छे.

मगहं ग वंग कासी, कलिंग कुरु कोसला कुसट्टाय ॥
जंगल वच्छ विदेहा, पंचाल सुरट्ठ संदिप्भा ॥ १३ ॥
मलय ऽच्छ सिंधु वेई, वइराड दसन्न जंगि वट्टाय ॥
लाटाय सुरसेणा, कुणाल तह केयई अद्धं ॥ १४ ॥

मगध, अंग, वंग, कासी, कलिंग, कुरु, कोसला, कुशार्त, जंगल, वच्छ, विदेह, पंचाल, सौराष्ट्र, संदर्भ, मलय, अच्छ, सिंधु, वेदि, वइराट, दशार्ण, भंगी, वर्त्तोला, सुरसेन, कुणाल तेमज केतकी अर्द्ध ॥ १३-१४ ॥

द्वे अपि सुबोधे । नवरं केतकीदेशस्यार्द्धमेवार्यं अर्द्धं त्वनार्यमत एव सार्द्धपंचविंशतिसंख्यार्यदेशानामुपपद्यते । यदार्षं । खित्तारिया अद्धछव्वीसविहा पणत्ता । एते च सम्यगुपलक्षणाय प्रज्ञापनायां प्रथमपदे राजधानीसहिता पठयंते ।

आ बन्ने गाथाओ पण समजी सकाय तेवी छे. तेमां एटलुं विशेष छे के–केतकी देशनो अर्द्धज भाग आर्य छे अने अर्द्ध भाग अनार्य छे. एटला कारणथी साडी पचीसनी संख्या आर्यदेशनी थाय छे. जेने माटे आगममां कह्युं छे के–आर्यक्षेत्र

साडी पच्चीस कह्या छे. अने ते साडीपच्चीस देश सारीरीते ओलखवा माटे प्रज्ञापना सूत्रना प्रथमपदमां राजधानी सहित कह्या छे.

तद्यथा । रायगिह मगह चंपा, अंगा तह तामलित्ति वंगाय ॥

कंचणपुरं कलिंगा, वाणारसिमेव कासीय ॥ १ ॥

ते आ प्रमाणे–राजग्रही नगरी मगधदेशमां, चंपानगरी अंगदेशमां, तेमज तामलिप्तिनगरी वंगदेशमां, कंचनपुर कलिंगदेशमां, तथा वणारसी नगरी कासीदेशमां छे. ॥ १ ॥

साएए कोसला गय–उरं च कुरु सोरियं कुसट्टाय ॥

कंपिलं पंचाला, अहिछत्ता जंगला चेव ॥ २ ॥

साकेतपुर कोशलादेशमां, गजपुर कुरुदेशमां, सौरीपुर कुशार्तदेशमां, कंपिलपुर पंचाल देशमां, अने अहिछत्रा नगरी जंगल देशमां छे. ॥ २ ॥

बारवइ य सुरट्ठा, मिहिल विदेहाय वच्छकोसंबी ॥

नंदिपुरं संडिप्न्ता, भद्दिलपुरमेव मलयाय ॥ ३ ॥

द्वारका नगरी सौराष्ट्रदेशमां, मिथिला नगरी विदेहदेशमां, कौशांबी नगरी वच्छदेशमां, नंदीपुर संदर्भदेशमां, अने भद्दिलपुर मलयदेशमां छे. ॥ ३ ॥

वइराड वच्छ वरणा—अच्छ तह मुत्तियावई दसणा ॥
सुत्तियमईयवेइ, वीतभयं सिंधुसोवीरा ॥ ४ ॥

वइराटनगर वच्छदेशमां, वरणा नगरी अच्छदेशमां, तेमज शुक्तिकावती दशार्णदेशमां, शुक्तिमती वेदीदेशमां, अने वीतभय नगर सिंधुसौवीर देशमां छे. ॥ ४ ॥

महुराय सूरसेणा, पावा भंगीय मासपुरिवट्टा ॥
सावत्थीय कुणाला, कोडीवरिसं च लाटाय ॥ ५ ॥

मथुरा नगरी शूरसेन देशमां, पावापुरी भंगीदेशमां, मासपुरी वर्त्तदेशमां, श्रावस्ती कुणालदेशमां अने कोटिवरिस नगरी लाट देशमां छे. ॥ ५ ॥

सेयवियावियनयरी, केयइ अद्धं च आरियं भणियं ॥
इत्थुप्पत्ति जिणाणं, चक्कीणं रामकण्हाणं ॥ ६ ॥

सेतविता नगरी केतकी देशमां छे. वली ते केतकी अर्द्ध देश आर्य कह्यो छे. ए साडीपचीस देशमां जिनेश्वरोनी, चक्रवर्तीओनी अने रामकृष्णनी उत्पत्ति थाय छे. ॥ ६ ॥

एते च प्रत्यासत्त्या भरतक्षेत्रवर्तिन एव प्रोक्ताः। उपलक्षणत्वादन्येप्यैरावतमहाविदेहांतर्वर्त्तिविजयमध्यखंडादिषु यथासंभवं वाच्याः। अमी च कालविशेषेण सीम्ना नाम्ना च परिवर्त्ते-

तेऽपि ततः श्रोतृणामव्यामोहाय तल्लक्षणमाह ॥

अने ए देशो नजीक होवाने लीधे भरतक्षेत्रमांज कह्या छे. उपलक्षणपणाथी बीजा पण ऐरवत तथा महाविदेह क्षेत्रना मध्ये रहेली विजयोना मध्यखंड विगेरेमां जेम घटे तेम कहेवा. वली ए देशो काल विशेषे करीने सीम तथा नामथी बदलाइ गया होय तो पण तेथी सांभलनारने न मुझावामाटे तेना लक्षणने कहे छे.

जत्थ न जिण कल्लाणा, न चक्किबलकेसवाण अवयारा ॥ न य जिणधम्मपवित्ती, सगजवणाई अणज्जा ते ॥ १५ ॥

ज्यां जिनकल्याणक नथी, ज्यां चक्रवर्ती बलदेव वासुदेवना अवतार नथी, वली ज्यां जिनधर्मनी प्रवृत्ति नथी. ते शक यवन विगेरे अनार्यदेश कहेवाय छे. ॥ १५ ॥

व्याख्या, यत्र जिनानामर्हतां संबंधीनि कल्याणानि जन्मदीक्षादीनि न जायंते । तथा यत्र चक्रिबलकेशवानां चक्रवर्त्तिबलदेववासुदेवानामवतारा न भवंति । तथा यत्र साधूनामनुपगमान्न च जिनधर्मस्य प्रवृत्तिर्व्यापारः कोऽप्यस्ति । ते देशा शकयवनादयोऽनार्या इत्युच्यंते ॥

ज्यां जिन जे अरिहंत तेमना संबंधी कल्याणको एटले जन्मदीक्षा विगेरे थता नथी, तेमज ज्यां चक्री बल केशव एटले चक्रवर्त्ती बलदेव तथा वासुदेवना अवतारो थया नथी, तेमज ज्यां साधुओना न आववाथी जिनधर्मनी प्रवृत्ति नथी, ते शकयवनादिक देशो अनार्य छे, एम कहेवाय छे.

यदागमः । सग जवण सबर बब्बर–कायमुरंडोड्डुगोड्डुपक्कणया ॥ अरवागड्डुण रोमस–पारस खसखासिया चेव ॥ १ ॥ डुबिलय लउस बोकस–भिल्लंबपुलिंदकुंचभमररया ॥ कुंचाय चीण-चंचुअ–मालव दमिला कुलग्घाय ॥ २ ॥ केकय किराय हयमुह–खरमुह तह तुरग मिंढग मुहाय ॥ हयकण्णा गयकण्णा, अणेय अणारिया बहवे ॥ ३ ॥ पावा पंचरुद्दा, अणारिया निग्घिणा निरणुकंपा ॥ धम्मोत्ति अरकराइं, जे सुनन्नंति सुविणेवि ॥ ४ ॥

जेने माटे आगममां कह्युं छे के–शक, यवन, सवर, बब्बर, कायमुरंड, उड्डग, उड्डपकण, अरवा, गड्डण, रोमस, पारस, खसखसिया ॥१॥ दुबिलय, लउस, बोकस, भिल्लंब, पुलिन्द, कुंच, भमररय, कुंचाय, चीण, चंचुअ, मालव, दमिल कुलघात ॥ २ ॥ केकय, किरात, हयमुख, खरमुख, तेमज तुरगमुख, मिंढगमुख, हयकर्ण, गजकर्ण, एम अनेक जातिना घणा अनार्यो छे ॥ ३ ॥ पापी, प्रचंड क्रोधवाला, निर्दय तथा अनुकंपा विनाना जे अनार्यो स्वप्नामां पण धर्म ए अक्षरोने सांभलता नथी ॥ ४ ॥

एवं चानार्यलक्षणे प्ररूपिते आर्यलक्षणमपि प्ररूपितमेव तद्विपरीतत्वात् ॥

वली ए प्रमाणे अनार्यनुं लक्षण निरुपण कर्युं एटले आर्यलक्षण पण निरुपण करायुंज. कारण अनार्यथी आर्यनुं विपरीतपणुं छे माटे.

अथ तत्तथा दुर्लभमपि लब्धं मानुष्यमार्याणामेव सफलं नानार्याणामित्याह ॥

हवे ते तेवीरीते दुर्लभ एवुं पण प्राप्त थयेलुं मानुष्यपणुं आर्योनेज सफल थाय छे. अनार्योने थतुं नथी. ते कहे छे.

जहजह तेसिं इंदिय–मणोबलं तह तहायरो पावे ॥
ता तेहिं तो मन्ने, पवरं एगिंदियत्तंपि ॥ १६ ॥

जेम जेम ते अनार्योने इंद्रिय तथा मननुं बल वधारे होय छे, तेम तेम तेमने पापमां वधारे आदर होय छे, तेथी हुं एम मानुं छुं के–ते अनार्योथी एकेंद्रियपणुं पण उत्तम छे.

व्याख्या । यथा यथा तेषामनार्याणामिंद्रियमनोबलं पटुपटुतरं स्यादिति गम्यते तथा तथा पापे जीवसंहारमांसाहारपरदाररमणाद्यकृत्ये आदरस्तीव्रतरो जायते । ततो मन्ये इति ॥ वितर्कार्थो निपातः । तेभ्योऽनार्यमनुष्येभ्य एकेंद्रियत्वमपि प्रवरं श्रेयः ।

जेम जेम ते अनार्योने इंद्रिय तथा मननुं बल घणुं सारुं सारुं होय छे, तेम तेम तेमने पापमां एटले जीवहिंसा, मांसाहार अने परस्त्री साथे क्रीडा इत्यादि अकृत्यने विषे घणोज आदर थाय छे. अहिं इति ए वितर्क अर्थवालो निपात छे. तेथी एम मानुं छुं के–ते अनार्यमाणसोथी एकेंद्रियपणुं पण प्रवर एटले सारुं छे.

अयमर्थः। वयमपि जानिमो न हि पापप्रकृतय एकेंद्रियाः कदापि पंचेंद्रियेभ्यः प्रशस्या भवंति। परं तेषां इंद्रियपटुतया मनोबलेन च दुस्तरतरनरकनिबंधने पापकर्मणि सविशेषां प्रवृत्तिमालोक्य स्यादयमपि वितर्को यदेभ्य एकेंद्रिया अपि वरियांसः स्वल्पप्रयत्नतया स्वल्प चेतनया च तेषां नरकार्हकर्म्मबंधाभावात्। न च वाच्यं अनार्यदेश्योऽपि संयमश्रियं बभार। श्रीआर्द्रकुमार इति परमसुहृत् श्रीअभयकुमारबुद्धिसाध्यत्वात्तत्प्रतिबोधस्येत्याह॥

अहिं तात्पर्य अर्थ ए छे के–अमे पण जाणीये छीये जे निश्चे पाप प्रकृतिवाला एकेंद्रिय जीवो क्यारे पण पंचेंद्रिय जीवोथी वखाणवा योग्य नथी, परंतु ते पंचेंद्रिय जीवोनी इंद्रियश्रेष्ठता तथा मनोबले करीने अत्यंत दुस्तर एवा नरक निबंधन पापकर्मने विषे विशेष प्रवृत्ति जोइने आ पण वितर्क थाय छे जे आ एकेंद्रियो पण श्रेष्ठ छे. कारण के–थोडा प्रयत्नपणाथी अने थोडी चेतनाथी तेमने नरकने योग्य एवा कर्मबंधनो अभाव छे. वली अनार्यदेशवालो प्राणी संयमलक्ष्मीने धारण करे छे एम पण न कहेवुं. कारण श्री आर्द्रकुमार तो परममित्र एवा श्री अभयकुमारनी बुद्धिनी सहाय्यथी प्रतिबोध पामेल छे. तेज वात कहे छे.

उप्पन्नोऽवि अणारिय–देसे जं अद्दउ वयं पत्तो ॥
सो बुद्धिमहानिहिणो, महिमा खलु अभयमित्तस्स ॥ १७ ॥

अनार्य देशमां उत्पन्न थयां छतां पण आर्द्रकुमार जे कारणथी व्रतने पाम्यो, ते निश्चे बुद्धिना महाभंडार एवा अभयकुमार मित्रनो प्रभाव छे. ॥ १७ ॥

गाथार्थः स्पष्टो भावार्थस्तु कथानकगम्यः ॥

आ गाथानो अर्थ प्रगट छे, परंतु भावार्थ कथाथी जाणी शकाय तेवो छे.

॥ आर्द्रकुमारनी कथा ॥

आसीन्मगधदेशस्थे, ग्रामे नाम्ना वसंतके ॥ सामायिक इति क्षेत्री, तस्य बंधुमती प्रिया ॥ १ ॥

मगधदेशमां वसंतनामना गामने विषे सामायिक एवा नामनो खेडु (कणबी) रहेतो हतो, तेने बंधुमती नामनी स्त्री हती.॥१॥

अन्यदा सुस्थिताचार्य–व्याख्यायां तावुभावपि ॥ संसारभारनिर्विण्णौ, जेजाते युगपद्व्रतम् ॥ २ ॥
सूत्रार्थलालसः साधु–र्व्यहरद् गुरुभिः सह॥ साध्वी पुनः प्रवर्त्तिन्या, साकं देशे प्रथक् प्रथक् ॥३॥
अन्यदा विहरंतौ तौ, कंचन ग्राममीयतुः॥ सस्मार प्राग्विलासानां, साधुः साध्वीं निरीक्ष्य ताम्॥४॥
चित्तमुच्छृंखलीभूतं, यदा तेन न्यरुध्यते ॥ तन्मत्तशंडवत्क्षेत्रं, प्रत्यधावत्तदाधिकम् ॥ ५ ॥

कोइ वखते सुस्थित नामना आचार्यनुं व्याख्यान सांभली ते बन्ने जणाए संसारना भारथी वैराग्य पामी साथे व्रत ग्रहण कर्युं. ॥ २ ॥

पछी सूत्रार्थनी इच्छावाला ते साधु गुरुओ साथे विहार करवा लाग्या. अने साध्वी गुरुणीनी साथे जूदा जूदा देशमां विहार करवा लागी. ॥ ३ ॥

कोइ वखते विहार करता ते बन्ने जणा कोइ गाममां एकठा थइ गया. त्यां साधु ते साध्वीने जोइने पूर्वना विलासोने संभारवा लाग्या. ॥ ४ ॥

ज्यारे ते साधु पोताना व्याकुल थयेला मनने जेम जेम रोकवा लाग्या तेम तेम खेतर तरफ मदोन्मत्त सांढनी पेठे तेनुं चित्त साध्वी तरफ अधिक दोडवा लाग्युं. ॥ ५ ॥

तच्चेतश्चापलं तेन, द्वितीयो ज्ञापितो मुनिः जगाद ही प्रमादस्ते, कोऽयं साधो श्रुतोदधेः ॥ ६ ॥

शल्यं कामा विषं कामा, कामा विषधरोपमाः॥ कामान् प्रार्थयमाना हि, अकामा यांति दुर्गतिम्॥७॥

सोऽप्युचे किं करोम्येष, एषा दृग्गोचरं गता ॥ फलं मंकुटिकेवोच्च–माकृषत्येव मे मनः ॥ ८ ॥

सोऽप्यथाख्यत्प्रवर्तिन्या, बंधुमत्याश्च साप्यहो ॥ वातोद्धुतं रज इव, साधो गोप्यं वितस्तिरे ॥ ९ ॥

ते मुनिए पोतानां चित्तनुं चपलपणुं बीजा मुनिने कह्युं. एटले ते बीजा मुनिए कह्युं के–अरे साधो ! श्रुतना समुद्र एवा तमजे आ प्रमाद क्यो ? ॥ ६ ॥

काम शल्य छे अने काम विष छे. वली काम विषधर जे सर्प तेनी उपमावाला छे. कामनी इच्छा करनारा एवाय पण अकामा एटले कामने नहि पामेला जीवो दुर्गतिने पामे छे. ॥ ७ ॥

ते साधुए पण कह्युं. आ हुं शुं करुं ? मारा नेत्रनी आगल आवेली ए साध्वी मंकोडी जेम फलने पोताना तरफ खेंचे छे तेम अधिकपणे मारा मनने खेंचे छे. ॥ ८ ॥

पछी ते साधुए गुरुणीने कह्युं अने गुरुणीए बंधुमतीने कह्युं. अहो ! वायुथी उडेलां रजनी पेठे साधुने रक्षण करवा योग्य कार्य विस्तार पाम्युं. ॥ ९ ॥

दध्यौ बंधुमती धिग्मां, सर्वथाऽनर्थहेतुकाम् ॥ यया धूमलहर्येव, मुनेर्मलिनितं मनः ॥ १० ॥
शीलात्मा मयि जीवंत्यां, साधोरस्य न जीवति॥ तन्मे मृत्युरपि श्रेया–नित्युचे सा प्रवर्तिनीम् ॥११॥
सा सुबुद्धिः स्वमुद्बध्या–नशनेन दिवो ययौ ॥ तन्निशम्य यतिर्जात–वैलक्ष्यो दध्यिवानिति॥ १२ ॥
अबलाया अहो सत्वं, यदेवं सा विपेदुषी॥ पुरुषस्यापि धिक् क्लैव्यं, ममाद्यापि जिजीविषोः॥ १३ ॥

बंधुमती पण विचार करवा लागी के–सर्व प्रकारे अनर्थनी हेतु एवी मने धिक्कार थाओ, के जे में धुमाडानी लहेरनी पेठे मुनिना मनने मलीन कर्युं. ॥ १० ॥

हुं जीवती छतां आ साधुनो शीलात्मा नहि जीवे. अर्थात् साधुनुं शीयल नहि रहे, माटे मारे मृत्यु पामवुं सारुं छे, एम बंधुमतीए गुरुणीने कह्युं. ॥ ११ ॥

उतम बुद्धिवाली ते बंधुमती पोताने उंचे बांधीने अर्थात् गले फांसो खाइने अनशनथी स्वर्गे गइ. ते वात सांभलीने विलखो थयेलो साधु आ प्रमाणे विचार करवा लाग्यो. ॥ १२ ॥

अहो ! ए अबलानुं धैर्य आश्चर्यकारी छे. जे आ प्रमाणे ते मृत्यु पामी. वली हजी सुधी जीववानी आशा राखनारा पुरुष जाति एवाय पण मारा क्लीब (नपुंसक) पणाने धिक्कार थाओ. ॥ १३ ॥

अथात्तानशनः सूरे–स्तदनालोच्य दुष्कृतम् ॥ स प्रियोत्कंठित इव, तदैव त्रिदिवं ययौ ॥ १४ ॥

द्वीपोऽस्त्यंतरकूपारं, कूपाराममनोहरः ॥ श्रीमानमुद्रसामुद्र–सारकोश इवार्द्रकः ॥ १५ ॥

राजाभूदार्द्रकस्तत्र, शत्रुभिन्मित्रवर्द्धकः ॥ आर्द्रिकेति प्रिया तस्य, प्राप्ता श्रीरिव वारिधेः ॥ १६ ॥

साधुजीवो दिवश्च्युत्वा, तस्याः कुक्षाववातरत्॥ जातः सोऽप्यार्द्रकाभिख्यां, धत्ते तेषां ह्यसौ स्थितिः॥१७॥

पछी गुरु पासे ते पापनी आलोयणा लीधा विना अनशन लइने ते मुनि प्रियाने विषे उत्साहवाला होयनी ? एम तेज वखते स्वर्गे गया. ॥ १४ ॥

समुद्रनी मध्यमां, कूवा अने बगीचाओथी मनोहर जाणे मुद्रा रहित समुद्र संबंधी श्रेष्ट भंडार होयनी ? एवो श्रीमान् आर्द्रक नामनो द्वीप छे. ॥ १५ ॥

ते द्वीपमां शत्रुने नाश करनारो तथा मित्रने वधारनारो आर्द्रक नामनो राजा हतो, अने ते राजाने समुद्रथी प्राप्त थयेली लक्ष्मी होयना ? एवी आर्द्रिका ए नामनी स्त्री हती. ॥ १६ ॥

हवे साधुनो जीव स्वर्गथी चवीने ते आर्द्रिकाना उदरने विषे अवतर्यो. अने ज्यारे जन्म पाम्यो त्यारे ते पण आर्द्रककुमार एवा नामने पाम्यो, कारण के तेओनी एवी परंपरा छे. ॥ १७ ॥

पितृभ्यामार्द्रको भूमि–जलाभ्यामार्द्रकंदवत् ॥ अवर्द्धत गुणैर्जीवै–रिवानंतैः श्रितः सदा ॥ १८ ॥
मंत्री श्रेणिकराजस्य, सदःस्थं नृपमन्यदा ॥ निर्दिष्टो वेत्रिणा नंसी–द्विमुच्योपायनं पुरः ॥ १९ ॥
प्रफुल्लवदनः प्रीत्या, तं बभाषे नरेश्वरः ॥ कच्चिन्नः कुशली बंधुः,श्रीमान् श्रेणिकभूपतिः ॥ २० ॥
सोऽप्यूचे नोत्पलस्येव, तस्याकुशलसंभवः ॥ बालमित्रं भवान् यस्य, दिवाकर इवोदितः ॥ २१ ॥
अत्रांतरे कुमारेणा–र्द्रकिणा लपितं पितुः ॥ यद्वार्त्ताश्रवणे यूयं, सतृष्णाः श्रेणिकः स कः ॥ २२ ॥

अनंता जीवोनी पेठे अनंता गुणोए करीने निरंतर आश्रय करायलो ते आर्द्रककुमार भूमि अने जले करीने आदाना कंदनी पेठे माता पिता वडे वृद्धि पाम्यो. ॥ १८ ॥

कोइ वखते द्वारपाले आज्ञा आपेला श्रेणिक राजाना मंत्रीए सभामां बेठेला आर्द्रक राजानी आगल भेट मूकीने नमस्कार कर्यो. ॥ १९ ॥

पछी प्रफुल्लीत मुखवाला आर्द्रक राजाए प्रीतिथी ते प्रधानने पूछयुं के, अमारो बंधु श्रीमान श्रेणिकराजा कुशल छे? ॥२०॥

मंत्रीए पण कह्युं छे के–कमलनी पेठे ते अमारा राजाना अकुशलनो संभव नथीं, कारणके–जेना बालमित्र एवा तमे सूर्यनी पेठे उदय पामेला छो.

आ वखते आर्द्रक कुमारे पिताने पूछयुं के, जेनी वात सांभलवामां तमे आटला बधा आतुर छो ते श्रेणिक कोण छे?

बज्राषे भूपतिर्वत्स, देशोऽस्ति मगधाभिधः ॥ केदाराश्च विहाराश्च, यत्रोरुकलशालयः ॥ २३ ॥
पुरं राजगृहं पाति, तत्र श्रीश्रेणिको नृपः ॥ न द्विषामायुधैर्लोहै-र्भिद्यते पार्थिवोऽपि यः ॥ २४ ॥
प्रीतिः कुलक्रमायाता, वर्त्तते सह तेन नः ॥ मिथो मंत्रिगतायातैः, प्राभृतप्रेषणैरपि ॥ २५ ॥
अयं च सचिवस्तेन, प्रजिघ्ये सौहृदान्मयि ॥ मयापि समये तस्मै, निजमंत्री प्रहेष्यते ॥ २६ ॥
अथ आर्द्रकुमारेण, सचिवोऽवादि सादरम्॥ त्वत्प्रभोः कोऽपि पुत्रोऽस्ति, येन मैत्री विधियते ॥२७॥
सानंदं सचिवोऽवोचत्, कुमारेंद्र किमुच्यते ॥ रत्नानीवोदधेस्तस्य, संति पुत्रा अनेकशः ॥ २८ ॥

राजा आर्द्रके कह्युं के–हे वत्स । मगध नामनो देश छे. ज्यां क्याराओ मनोहर डांगरवाला अने जिनमंदिरो कलशनी पंक्तिओवाला शोभी रह्या छे ॥ २३ ॥ त्यां राजगृह नगरने विषे श्रीश्रेणिक नामनो राजा राज्य करे छे, के जे राजा छतां पण शत्रुओना लोढाना शस्त्रोथी भेदी शकातो नथी ॥ २४ ॥ परस्पर मंत्रीओना जवा आववाथी मोकलाती भेटोएकरीने पण आपणी तेनी साथे कुलक्रमथी प्रीति चाली आवे छे. ॥ २५ ॥ तेणे आ प्रधान महारा उपर स्नेहने लीधे मोकल्यो छे, अने हुं पण अवसरे तेने माटे आपणा मंत्रीने मोकलीश ॥ २६ ॥ पछी आर्द्रकुमारे ते आवेला प्रधानने आदरथी कह्युं के-तमारा राजाने कोई पण पुत्र छे? के जेनी साथे हुं मैत्री करुं ॥ २७ ॥ प्रधाने आनंदपूर्वक कह्युं के–हे कुमारेंद्र ! वधारे शुं कहुं ? समुद्रना रत्नोनी पेठे तेमने घणा पुत्रों छे ॥ २८ ॥ वळी ते सर्वमां श्रीमान् कौस्तुभ रत्नना सरखो तेज तथा

पुनस्तेषु समस्तेषु, श्रीमान् कौस्तुभरत्नवत् ॥ तेजसा वयसा ज्येष्ठो, जयत्यभयनंदनः ॥ २९ ॥
मूर्तिस्थ इव जीवो यः, प्रजायाः परिवर्द्धनः ॥ द्विषद्विध्वंसनः षष्ट–ग्रहस्थ इव सद्ग्रहः ॥ ३० ॥
नवमस्थ इव क्रोडो, जिनधर्मस्य पोषकः ॥ अभूत्प्रभुत्वहेतुश्च, दशमस्थ इवार्यमा ॥ ३१ ॥
स एव तव मैत्र्यार्हं, इति जल्पति मंत्रिणि॥ कुमारः स्माह संगच्छे–स्त्वं गच्छन्मगधेषु माम्॥३२॥
वत्स स्वच्छकुलिनोऽसि, यन्नः पूर्वक्रमागताम् ॥ प्रीतिं दृढयसीत्येन–मन्वमोदत भूपतिः ॥ ३३ ॥
तं मंत्रिणमवस्थाप्य, दिनानि कतिचिन्मुदा ॥ समं स्वमंत्रिणा दत्त–प्राभृतं व्यसृज न्नृपः ॥ ३४॥

वये करीने महोटो अभयकुमार नामनो पुत्र जयवंतो वर्तेछे ॥ २९ ॥ जे अभयकुमार लग्नभुवन (जन्मकुंडलीना पहेला भुवन) मां रहेला बुहस्पतिनी पेठे प्रजाने वृद्धि (उन्नति) पमाडनारो छे, तथा छठा भुवनमां रहेला उत्तम ग्रहनी पेठे शत्रुने नाश करनारो छे ॥ ३० ॥ वली नवमा भुवनमां रहेला शनिनी पेठे जिनधर्मने पोषण करनार अने दशमा भुवनमां रहेला सूर्यनी पेठे प्रभुपणानो हेतु छे ॥ ३१ ॥ तेज अभयकुमार तमारे मैत्री करवा योग्य छे. एम मंत्रीए कह्युं एटले आर्द्रककुमारे कह्युं के, तमे मगध देशमां जाओ त्यारे मने मलज्यो ॥ ३२ ॥ हे वत्स ! तुं निर्मल कुलिन छे. कारणके–अमारी पूर्वक्रमथी चालती आवेली प्रीतिने दृढ करे छे ! एम राजाए ते पुत्रनी अनुमोदना करी ॥ ३३ ॥ पछी राजाए हर्षथी ते मंत्रीने केटलाक दिवस राखीने भेट आपीने पोताना मंत्रीनी साथे रजा आपी ॥ ३४ ॥ पछी जती वखते मंत्री आर्द्रककुमारने मल्यो एटले

सोऽथामिलत्कुमारस्य, सोऽपि तस्मै ददौ मुदा ॥ चिरसंचितरत्नाढ्य-मभयाय स्वढौकनम् ॥ ३५ ॥
ऊचे च सचिवेंद्र त्व-मभयाय वदेरिति ॥ चकोर इव शीतांशु-मार्द्रकिस्त्वां सखियति ॥ ३६ ॥
सोऽथ राजगृहं प्राप्तो, ददौ श्रेणिकभूभुजे ॥ आर्द्रकस्वामिनः सर्वं, प्राभृतं वाचिकैः समम् ॥ ३७ ॥
सचिवः स वयस्यस्य, वयस्य इव भूभुजा ॥ कुशलः कुशलप्रश्न-पूर्वं गौरवितो भृशम् ॥ ३८ ॥
अथार्द्रककुमारस्य, स वाचिकमुपायनम् ॥ प्राप्य स्वपुरुषाद्दध्या-विति श्रेणिकनंदनः ॥ ३९ ॥
अहो चित्रं अहो चित्रं, यदेषोऽनार्यदेशजः ॥ वयस्यीयति मामार्यं, का मैत्री वन्यपौरयोः ॥ ४० ॥

तेणे पण हर्षथी अभयकुमार माटे घणावखतथी संघरी राखेली रत्नयुक्त पोताना तरफनी भेट मंत्रीने आपी ॥ ३५ ॥ अने कह्युं के-हे सचिवेंद्र ! तमारे अभय कुमारने एम कहेवुं के-जेम चकोर पक्षी चंद्रने इच्छे छे तेम आर्द्रकुमार तमने मित्र करवाने इच्छे छे ॥ ३६ ॥ पछी राजगृहनगर प्रत्ये आवेला प्रधाने आर्द्रकदेशना राजाना संदेशा सहित सर्व भेट श्रेणिकराजाने आपी ॥३७॥ राजा श्रेणिके मित्रनी पेठे ते पोताना मित्रना कुशलप्रधानने पण कुशलप्रश्न पूछवा पूर्वक अत्यंत गौरव पमाड्यो ॥ ३८ ॥ पछी पोताना प्रधान पासेथी आर्द्रक कुमारना संदेशाने तथा भेटने पामीने श्रेणिकपुत्र अभयकुमार मनमां आ प्रमाणे विचार करवा लाग्यो के-॥ ३९ ॥ अहो आश्चर्य छे ! जे आ अनार्यदेशमां उत्पन्न थयेलो अनार्य मने आर्यने मित्र करवानी इच्छा करे छे, परंतु वनमां रहेनाराने अने नगरमां रहेनाराने मित्रता शी ? ॥ ४० ॥ अथवा तो हा जाण्युं.

यद्वा ज्ञातमनार्योऽयं, जातः कोऽपि च्युतव्रतः॥ आसन्नसिद्धिकत्वेन, मया मैत्रीं विधित्सति ॥४१॥
अभव्या दूरभव्याश्च, नेच्छंति मनसोऽपि माम् ॥ पुरीषशुकरा दिव्य-चंदनैः किमु कुर्वते ॥ ४२ ॥
मम मैत्र्याः फलं किं चे-न्नासौ धर्मं विबुध्यते ॥ कर्पूरं तत एवेष्टं, यद्दत्ते स्वीयसौरभम् ॥ ४३ ॥
स राजा न्यायदेष्टा यः, स दीपो यस्तमोपहः ॥ तद्धनं यत्त्रिवर्गार्थं, तन्मित्रं यत्प्रबोधकम् ॥ ४४ ॥
दूरस्थोऽसौ कथं बोध्यो, यद्वार्हद्बिंबदर्शनात् ॥ जातिं स्मरेत् कदाप्येष, बुध्येत च ततः सुखम्॥४५॥
ध्यात्वेत्यादीशितुर्बिंबं, हैमं हैमविभूषणम् ॥ बीजं बोधिद्रुमस्येव, सन्यधत्त समुद्गके ॥ ४६ ॥

व्रतथी भ्रष्टथयेलो आ कोइ पण जीव अनार्य थयो छे, परंतु ए नजीकमां सिद्धिपद पामवानो हशे, एटला माटे ते महारी साथे मैत्री करवानी इच्छा करे छे ॥ ४१ ॥ वली अभव्य अने दूर भव्य (जेने भव्यपणुं पामवुं बहु दूर छे.) एवा जीवो मने मनथी पण नथी इच्छता. खरुं छे—के विष्टाना भूंडो दिव्य चंदन वडे शुं करे ? ॥ ४२ ॥ हवे जो ए धर्मने न पामे तो मारी मैत्रीनुं फल श्युं ? कपूरज वधारे सारो, जे पोतानी सुगंधी सर्वने आपे ॥ ४३ ॥ जे न्यायने आपनारो ते राजा, जे अंधकारने नाश करनारो ते दीवो, जे त्रण वर्गने (धर्म अर्थ अने कामने) अर्थे थाय ते धन, अने जे प्रतिबोध पमाडे ते मित्र जाणवो ॥ ४४ ॥ परंतु दूर देशमां रहेलो ए शी रीते प्रतिबोध पामे ! ! अथवा अरिहंतना प्रतिबिंबना दर्शनथी कदापी ए जातिस्मरण ज्ञान पामे अने त्यार पछी सुखे प्रतिबोध पामे ॥ ४५ ॥ एम विचारी ते अभयकुमारे समकीतरूप वृक्षना

समुद्गकं च तं दिव्ये, वाससी भूषणानि च ॥ मंजूषायां निचिक्षेप, पूजोपकरणानि च ॥ ४७ ॥
पुनर्यदार्द्रकेशाय, प्राहिणोन्मंत्रिणं नृपः ॥ तदा प्रदाय तस्मै तां, मंजुषामभयोऽभ्यधात् ॥ ४८ ॥
सौम्येयमार्द्रकेरर्प्या, वाच्यमेतच्च वाचिकम् ॥ स्नात्वा मित्र रहः सेयं, पेटोद्घाटया त्वया स्वयम् ४९
ओमित्युक्त्वार्द्रकद्वीपं, गत्वा श्रेणिकढौकनम् ॥ दत्वा नृपाय सोऽगच्छत्, कुमारस्य गृहं रहः ॥५०॥
तस्मै पेटां प्रदायाख्य–दभयस्य स वाचिकम् ॥ तन्निशम्य सुधाशिक्त, इवार्द्रकिरमोदत ॥ ५१ ॥
स्नातश्च विजनं गत्वा, स्वयं पेटां व्यमुद्रयत्॥न्याधात् किमत्र मे मित्र–मित्युत्कलिकयाकुलः ॥५२॥

बीजनी पेठे सुवर्णाभरणवाला श्रीआदिनाथना सुवर्णप्रतिबिंबने डाबडामां मूक्युं ॥ ४६ ॥ वली ते डाबडो, दिव्य बे वस्त्र, तथा आभूषणो अने पूजानां उपकारणो पेटीमां भर्यां ॥ ४७ ॥ वली ज्यारे राजा श्रेणिके मंत्रिने आर्द्रकराजा तरफ मोकल्यो त्यारे ते मंत्रिने ते पेटी आपीने अभयकुमारे कह्युं. ॥ ४८ ॥ हे सौम्य ! आ पेटी तमारे आर्द्रककुमारने आपवी अने आ महारो संदेशो कहेवो के–हे मित्र ! नाहीने पछी एकांतमां आ पेटी तारे पोताने उघाडवी ॥ ४९ ॥ मंत्री पण " बहु सारुं " एम कही आर्द्रकद्वीप प्रत्ये जइ श्रेणिकराजाए मोकलेली भेट आर्द्रकराजाने आपी अने एकांते आर्द्रककुमारना मंदिरे आव्यो ॥ ५० ॥ मंत्रीए आर्द्रक कुमारने पेटी आपीने अभयकुमारनो संदेसो कह्यो. ते सांभलीने आर्द्रककुमार पण अमृतथी सिंचन कर्यानी पेठे आनंद पाम्यो ॥ ५१ ॥ पछी नाहीने अने एकांतमां जइने ' महारा मित्रे आ पेटीमां शुं मूक्युं हशे ? एम

चंद्रांशुभिरिव च्यूते, वीक्ष्यांतर्वाससी रसी ॥ पर्यधत्त ततो दिव्य–भूषणैः स्वं व्यभूषयत् ॥५३॥
उन्मुद्रिते समुद्रेऽथ, सोऽद्राक्षीर्बिबमार्हतम् ॥ तस्यांतरं तमो भेत्तुं, भानुबिंबमिवोदितम् ॥५४॥
तदाभरणबुद्ध्यासौ, सर्वांगेषु नियोजयत् ॥ घटनां कापि न प्राप, त्रिलोकाभरणं हि तत् ॥ ५५ ॥
वीक्षापन्नो वीक्षमाणो, बिंबं दृष्ट्याऽनिमेषया ॥ कापीदृक् दृष्टमित्यूहा–दस्मरत्पूर्वजन्म सः ॥ ५६ ॥
दध्यौ च प्रागहं भूत्वा, नाम सामायिको मुनिः॥ भावसामायिकाद् भ्रष्टः, प्राप्तोऽस्म्येवमनार्यताम् ५७
मन्ये ममैव बोधार्थ–मनार्यस्य दवीयसः ॥ अभयः प्रेसयामास, मतिमान्प्रतिमामिमाम् ॥ ५८ ॥

उत्साहथी व्याकुल मनवाला तेणे पोते पेटी उघाडी ॥ ५२ ॥ जाणे चंद्रकिरणथीज रचेला होयनी ? एवां अंदर बे वस्त्र जोइने रसीक एवा तेणे ते पहेर्यां अने पछी दिव्य आभूषणो वडे पोतानां शरीरने सुशोभित कर्युं. ॥ ५३ ॥ पछी डाबडो उघाडयो एटले तेणे ते डाबडानी अंदर अंधकारने नाश करवा माटे उदय पामेला चंद्रबिंब सरखा अरिहंतना प्रतिबिंबने दीठुं. ॥ ५४ ॥ ते वखते आभूषणनी बुद्धिथी एटले आ कांइ आभूषण छे एम धारीने ए आर्द्रककुमारे सर्वअंगने विषे धारण करीजोयुं, परंतु निश्चे त्रण लोकनुं आभूषण ते कोइ अंगने विषे पग घटना पाम्युं नही ॥ ५५ ॥ पछी खेद पामेला अने अनिमेष दृष्टिथी बिंबने जोइ रहेला ते आर्द्रककुमारने 'में कोइ ठेकाणे पग आवुं जोयुंछे.' एवो उहापोह करतां पूर्वजन्म सांभरी आव्यो ॥ ५६ ॥ अने ते विचार करवा लाग्यो के–पूर्वे हुं फक्त नाम मात्र सामायिक नामनो साधु थइने भाव सामायिकथी भ्रष्ट थवाने लीधे आवा अनार्यपणाने प्राप्त थयो छुं ॥ ५७ ॥ वली हुं मानुं छुं के–बुद्धिवंत एवा अभय-

अभयस्याद्भुतं बुद्धि-वैभवं न स्तवीति कः ॥ योऽधायेव दृशं बोधं, दूरस्थायापि मे ददौ ॥५९॥

दृष्टं जानाति रत्नं सुवर्णिगपि भटो दृष्टमाहंति लक्ष्यं। ग्लानं वैद्योऽपि दृष्टं पटयति सुगुरुर्बोधयत्येव दृष्टम् ॥ दृष्टं पान्थं पथिज्ञः पथि लगयति योऽबोधयन्मामदृष्टं। दिष्टया धीमत्सु सीमा स जयति मगधाधीशजन्मा सखा मे ॥ ६० ॥

तद्बंधोर्दर्शनात्तस्य, कृतार्थीकृत्य लोचने ॥ अनुनेष्ये पुनर्दीक्षां, रोषितामिव वल्लभाम् ॥ ६१ ॥

अथासौ पूजयामास, सोल्लासः परमेश्वरम् ॥ मा पुनर्दुर्लभोऽभूस्त्वं, देवदेवेत्युदीरयन् ॥ ६२ ॥

कुमारे दूरदेशमां रहेला अनार्य एवा मनेज प्रतिबोध करवा माटे आ प्रतिमा मोकली छे. ॥ ५८ ॥ अभयकुमारना आवा अद्भुत बुद्धिवैभवने कोण न वखाणे? के जेणे आंधलाने तेम दूर रहेला एवाय पण मने बोध पमाड्यो. ॥ ५९ ॥ उत्तम झवेरी पण जोयेलां रत्ननी परीक्षा करे छे, सुभट जोयेला निशानने पाडी शके छे, वैद्य पण जोयेला रोगीने सारो करे छे, सुगुरु जोयेला शिष्यनेज बोध करे छे अने मार्गनो जाणनारो मार्गने विषे जोयेला मार्ग प्रत्ये लगाडी शके छे, परंतु हर्ष थाय छे के-जेणे नहिं जोयेला मने बोध पमाड्यो छे ते बुद्धिवंतोने विषे सीरोमणि सरखो मगधपतिनो पुत्र महारो मित्र जयवंतो वर्ते छे. ॥ ६० ॥ माटे ते बंधुना दर्शनथी महारा बन्ने नेत्रने कृतार्थ करीने रोष पामेली स्त्रीने मनाववानी पेठे फरीथी हुं दीक्षाने लहीश. ॥ ६१ ॥ पछी हे देवाधिदेव! तमे फरी दुर्लभ न थजो! एम कहेता एवा ते हर्षित आर्द्रककुमारे परमेश्वरनुं पूजन कर्युं. ॥ ६२ ॥ पछी तेणे राजानी विनंती करी के, हे तात! मने आज्ञा आपो के जेथी करीने हुं

सोऽथ व्यजिज्ञपद्भूप—मनुमन्यस्व तात माम्॥ मिलित्वाऽजयमित्रस्य, येन स्यां दृढसौहृदः॥ ६३ ॥
वत्सास्माकं च तेषां च, प्रीतिः प्राभृतवाचिकैः ॥ नान्योन्यमिलनेनेति, निषिध्यत नृपेण सः ॥६४॥
गुर्वादेशवशस्त्यक्त्वा, शेषकृत्योऽथ दध्यिवान् ॥ योगीव परमात्मान—मभयस्यैव नाम सः ॥ ६५ ॥
अपृष्ट्वाप्येष गंतेति, चकितस्तस्य चेष्टया ॥ तद्रक्षार्थं नृपोऽमुंचत्, पंचयोधशतानि च ॥ ६६ ॥
कुमारस्तैर्निरुद्धोऽपि, श्रद्धालुरिव कर्मभिः ॥ न मित्रमिलनोत्कंठां, जहौ मोक्षस्पृहामिव ॥ ६७ ॥
सुविश्वासयितुं विश्वान्, योधान् व्याह्यालिकां व्यधात्॥ तुरगेणाग्रतो गत्वा, ऽमिलत्तेषां क्षणात्पुनः ६८

अभयकुमार मित्रने मलीने दृढ सौहृदवालो थाउं ॥ ६३ ॥ हे वत्स ! आपणी अने तेमनी प्रीति भेट तथा संदेशा मोकलवाथी छे, परंतु परस्पर मलवाथी नथी, एम कहीने राजाए तेने ना पाडी ॥ ६४ ॥ पछी वडीलनी आज्ञाने वश एवो आर्द्रककुमार सर्वकार्यने त्यजी दइ जेम योगी परमात्मानुं ध्यान करे तेम अभयकुमारनाज नामनुं ध्यान करवा लाग्यो ॥ ६५ ॥ तेनी चेष्टाथी 'पूछ्या विना पण आ चाल्यो जशे !' एम संशय पामेला अने चकित थयेला राजाए तेनुं रक्षण करवा माटे पांचसो योद्धाओ राख्या ॥ ६६ ॥ परंतु कर्म वडे घेरायला श्रद्धालु पुरुषनी पेठे सुभटोथी घेरायला एवा पण ते कुमारे मोक्षनी इच्छानी पेठे मित्रने मलवानी उत्कंठाने त्यजी दीधी नही ॥६७॥ पछी कुमार सर्वे योद्धाओने विश्वास पमाडवा माटे अश्वक्रीडा करवा जवा लाग्यो अने घोडाने दोडावी सौना आगल निकली जइने फरी क्षण मात्रमां तेमनी पासे आववा लाग्यो ॥ ६८ ॥

घटयर्थयामयामाद्यैः क्रमाद्वेलां विवर्द्धयन् ॥ नित्यं व्यायामकारीव, दूरादप्यवलिष्ट सः ॥ ६९ ॥
एहिरे याहिरे शश्वत्, कुर्वतस्ते पदातयः ॥ योद्धाः सर्वेऽपि निर्वेदं, ययुः सूर्यातपाकुलाः ॥ ७० ॥
ततस्ते जातविश्रंभा–स्तस्थु श्छायासु शाखिनाम्॥ प्रहराद्यंतरं कृत्वा, सोऽपि तेभ्योऽमिलत्पुनः ७१
विश्वान्विश्वास्य तानेवं, कालेन कियतापि सः॥ सज्जीचकार प्रच्छंन्नं, पोतं प्रत्ययितैर्नरैः ॥ ७२ ॥
तरुच्छायानिविष्टेषु, योधेष्वेवं कदाचन ॥ आरूढः पोतमादाय, प्रतिमां सह कांचनैः ॥ ७३ ॥
तीर्णोऽब्धिं हनुमान् यस्य, वायोः पोतः स्वयं सुखम् ॥ तत्सहायेन पोतोऽयं, तत्पारं प्राप नाद्भुतम् ॥७४॥

घडी, अर्द्ध पहोर अने पहोर विगेरेथी अनुक्रमे वखतने वधारतो ते कुमार कसरत करनारानी पेठे नित्य दूर थकी पण पाछो आवतो हतो ॥ ६९ ॥ निरंतर आवजाव करता ते पाला अने सर्वे योद्धाओ सूर्यना तापथी व्याकुळ थया छतां खेद पामवा लाग्या ॥ ७० ॥ पछी विश्वास पामेला ते सुभटो कोइ दिवसे झाडोनी छायामां बेठा अने कुमार पण एक पहोर विगेरेनुं अंतर करीने फरी तेमने मळ्यो ॥ ७१ ॥ एम केटलाक दिवसे ते सर्वे सुभटोने विश्वास पमाडीने कुमारे पोताना विश्वासवाला माणसोथी गुप्त रीते एक वहाणने तैयार कराव्युं ॥ ७२ ॥ कोई वखते योद्धाओ झाडनी छायामां बेठा बेठा कुमारनी वाट जोता हता एवामां ए आर्द्रक कुमार केटलुंक सुवर्ण तथा प्रतिमाने लईने वहाण उपर चडी गयो ॥ ७३ ॥ जे वायुनो पुत्र हनुमान् पोते सुखे समुद्रने तरी गयो हतो ते वायुनी सहाय वडे आ वहाण पण शिघ्र समुद्रना पारने पाम्युं, ए आश्चर्य कहेवाय

मन्यमानस्ततस्तीर्ण–मपि संसारसागरम्॥ दीक्षायामुत्सुको नैच्छ–न्मित्रस्यापि स संगमम् ॥७५॥
बिंबमाशातनाभीरुः–रजयाय स्वकैर्नरैः ॥ स प्रैषीन्न हि रत्नस्य, स्थानं रत्नाकरं विना ॥ ७६ ॥
स तत्रैव नवक्षेत्र्या–मुत्वा किंचन कांचनम्॥ शेषं समर्प्य भृत्यानां, यावद्गृह्णाति संयमम् ॥ ७७ ॥
तावदेवं दिवो दैवी, वागभूदार्द्रकांगज ॥ भोगकर्म न तेऽद्यापि, क्षीणं तन्मा ग्रही व्रतम् ॥ ७८ ॥
तपसा छेत्तुकामस्तत्–कर्म रज्जुमिवासिना॥ अनाकर्ण्येव तां वाचं, व्रतं जेजे स साहसी॥ ७९ ॥

नहीं ॥ ७४ ॥ पछी संसार समुद्रने पण तरी गयो होय एम मानता ते आर्द्रककुमारे दीक्षा लेवाने उत्साहवंत थया छता मित्रना पण मेलापनी ईच्छा राखी नहीं ॥ ७५ ॥ परंतु जिन प्रतिबिंबनी आशातनाथी भय पामता तेणे पोताना माणसोनी साथे ते प्रतिमा अभय कुमारने मोकली आपी. कारण के–रत्ननुं स्थान रत्नाकर (समुद्र) विना बीजुं होय नही ॥ ७६ ॥ आर्द्रककुमार त्यांज नव क्षेत्रमां केटलुंक सुवर्ण वापरीने अने बाकीनुं पोताना सेवकोने सोंपीने जेटलामां पोते संयमने ग्रहण करे छे ॥ ७७ ॥ तेटलामां आ प्रमाणे आकाशथी देववाणी उत्पन्न थइ के, हे आर्द्रकपुत्र ! हजी पण तहारुं भोगावली कर्म क्षय थयुं नथी माटे व्रतने न ग्रहण कर ॥ ७८ ॥ जेम कोइ खड्गवडे दोरडाने कापी नाखवानी ईच्छा करे तेम तपवडे भोगावली कर्मने छेदी नाखवानी ईच्छा करता साहसी आर्द्रककुमारे ते दैवीवाणीने न सांभली होयनी ? एम तरत व्रत ग्रहण

निधिकृतं धनमिव, प्राप्य प्राग्भविकं श्रुतम् ॥ तेनात्तदीपवन्मार्गे, मौनींद्रं पश्यतिस्म सः ॥ ८० ॥
तपसा कृशयन् देहं, भूषयन् शुभभावनाम् ॥ पक्षीव पासनिर्मुक्तो, विजह्रे स महीतले ॥ ८१ ॥
॥ इतश्च ॥ स्वरामणीयकग्रामी–कृतत्रिदशपत्तनम् ॥ वसंतपुरमित्यास्ति, नगरं गरिमास्पदम् ॥८२॥
तत्रेभ्यो देवदत्तोऽभू–न्मान्यो राज्ञोऽपि यो गुणैः ॥ तस्य संचितसौशील्य–धना धनवती प्रिया ८३
स च बंधुमतीजीवः, समतीत्यामरं भवम् ॥ उदपादि तयोः पुत्री, पुत्रेभ्योऽप्यतिवल्लभा ॥ ८४ ॥
विश्रुता श्रीमती, नाम्ना, धाम्ना कनकजीत्वरी ॥ विद्याभिर्भारती साक्षा–दिव सा ववृद्धे क्रमात् ८५

कर्यु ॥ ७९ ॥ संघरीराखेला धननी पेठे पूर्वभवसंबंधि श्रुतने पामीने ते श्रुतवडे ग्रहण करेला दीवानी पेठे आर्द्रककुमार मुनि मुनींद्रोना मार्गने जोवा लाग्या ॥८०॥ तपथी शरीरने सुकवी नाखता अने शुभ भावनाने वृद्धि पमाडता ते मुनि पासथी छुटा थयेला पक्षीनी पेठे पृथ्वी उपर विहार करवा लाग्या ॥८१॥ हवे पोताना रमणीकपणाथी नगरवासीओए अमरावतीनी तुल्य करेलुं तथा समृद्धिना स्थानरूप वसंतपुर नामनुं नगर छे ॥८२॥ ते नगरमां देवदत्त नामनो शेठ रहेतो हतो. जे शेठ गुणे करीने राजाने पण मान्य हतो. ते शेठने एकठा करेला उत्तम शीलरूप धनवाली धनवती नामनी स्त्री हती ॥ ८३ ॥ हवे ते बंधुमतीनो जीव देवभवथी चवीने तेमनी (पुत्र थकी पण अधिक प्रीय एवी) पुत्रीपणे उत्पन्न थयो ॥८४॥ श्रीमती एवा नामथी प्रसिद्ध थयेली सुवर्ण समान तेजवाली अने विद्याथी साक्षात् सरस्वती तुल्य ते कन्या अनुक्रमे वृद्धि पामी ॥८५॥ हवे भाग्य योगथी खेंचायला

नियत्या प्रेरितः प्राप्य, वसंतपुरमार्द्रकिः ॥ बहिर्देवकुले क्वापि, तस्थौ प्रतिमयाऽथ सः ॥ ८६ ॥
इतश्च श्रीमती साऽपि, सखीभिः सह खेलितुम् ॥ संकेतितेव प्राग्जन्म-जर्त्रा तत्रागमत्तदा ॥८७
कुर्वंत्यो वरवरण-क्रीडां व्रीडां विनाऽखिलाः ॥ सख्यो देवकुलस्तंभान्, वव्रुर्धिक् बालचापलम्॥८८॥
मृगीव मुग्धा भ्राम्यंती, सर्वतोऽपीभ्यनंदनी ॥ स्तंभं कमपि नापश्यत्, सा स्वस्य वरणोचितम् ८९
स्वं स्वं स्तंभममुंचंत्यः, सत्यं पतिमिवाथ ताः ॥ उचुः किं दुर्भगाऽसि त्वं, सखि नाप्नोषि यद्वरम् ९०
तदरंतुदमाकर्ण्य, वचनं सा क्षणं स्थिता ॥ भिन्नेव शक्त्या दष्टेवा-लिना लिढेव वह्निना ॥ ९१ ॥

ते आर्द्रककुमार मुनि वसंतपुर नगरे आवीने बहार कोइ पण देवमंदिरमां कायोत्सर्गे रह्या ॥ ८६ ॥ हवे ते श्रीमती पण सखीओनी साथे क्रीडा करवा माटे ते जाणे पूर्वजन्मना पतिनी साथे संकेत करी राख्यो होयनी ? तेम ते वखते त्यां आवी ॥ ८७ ॥ त्यां लाज विना वर वरवानी क्रीडा करती ते सर्वे सखीओए देवमंदिरना स्थंभने पतिपणे वर्या. अहो बालकना चपलपणाने धिक्कार थाओ ॥ ८८ ॥ भोळी मृगलीनी पेठे चारे तरफ पण भमती एवी ते शेठनी पुत्री श्रीमती पोताने वरवा योग्य कोई पण स्थंभने जोई शकी नही ॥ ८९ ॥ पछी साचा पतिनी पेठे पोत पोताना स्थंभने नहि मूकती एवी ते सखीओ कहेवा लागी के-हे सखि ! तुं शुं दुर्भाग्यवाळी छे ? जे वरने नथी पामती ॥ ९० । ते हृदयभेदक वचनने सांभळीने श्रीमती तरवारथी भेदायली होयनी ? विछिथी दंशदेवायली होयनी ? अथवा तो अग्निवडे दझायली होयनी ? एम क्षणमात्र स्थिर थइने

त्रस्तैणलोचना सापि, भ्रमंतीतस्ततस्ततः ॥ तमेव मुनिमैक्षिष्ट, प्राक्पुण्यैर्दर्शितं रहः ॥ ९२ ॥
अयं मया वृतः सख्यो, नाहं मोक्ष्ये कदाऽप्यमुम्॥ स्वं स्वं वरं जवंत्योऽपि, मात्याक्षुश्चेत्पतिव्रताः॥९३॥
इति तस्यां प्रजल्पंत्यां, वृतं सुष्ठ्विति जाषिणी ॥ रत्नौघं देवताऽवर्ष–द्गर्जिजर्जरितांबरः ॥ ९४ ॥
सखीषु गर्जित्रस्तासु, साधुपादद्वयांतरा ॥ शारदीव नदी कूल–द्वयांतः श्रीमती स्थिता ॥ ९५ ॥
अवधुयाथ तां बालां, तूलालानमिव द्विपः ॥ ततः प्रतस्थे वेगेन, दिव्यवाक्चकितो मुनिः ॥९६॥
तत्रैत्य नृपतिः पौरैः, सहादित्सत तद्धनम्॥ अनाथस्य धनस्य स्या–द्राजा स्वामीति नीतिवित्॥९७

उभी रही. ॥ ९१ ॥ पछी त्रासपामेला मृगना सरखां नेत्रवाली ते श्रीमतीए पण आमतेम भमतां पूर्वना पुण्ये देखाडेला तेज मुनिने एकांतमां उभेला दीठा. ॥ ९२ ॥ हे सखीओ ! हुं आने वरी छुं. हवे क्यारे पण एने हुं नहि मूकुं, तमे पण जो पतिव्रता हो तो पोत पोताना वरने त्यजी देशो नही ॥ ९३ ॥ एम ते कन्या कहेती हती एवामां “ तें सारुं वर्युं. ” एम कहेती एवी देवीये गर्जनाथी आकाशने जर्जरीत करतां रत्न समूहनी वृष्टि करी. ॥ ९४ ॥ सखीओ गर्जनाथी त्रास पामी एटले श्रीमती बे कांठानी वचमां रहेली शरद् ऋतुनी नदीनी पेठे मुनिना बे पगनी वचमां संताइ गइ. ॥ ९६ ॥ पछी हाथी आक-डाना थंभना बंधनने जेम तोडी नाखे तेम दिव्यवाणीथी चकित थयेला मुनि ते बालाने छोडावी नाखीने त्यांथी वेगे करी नासी गया. ॥ ९६ ॥ जेनो कोइ स्वामी नथी एवा धननो स्वामी राजा होय छे. एवी नीतिनो जाण राजा नगरवासी लोको सहित त्यां आवीने ते धनने लेवानी इच्छा करवा लाग्यो. ॥ ९७ ॥ पछी देवीए तिरस्कार पूर्वक कह्युं के–

साक्षेपमाचचक्षेऽथ, देवी किं भूप गृध्यसि ॥ धनमेतन्मयादायि, श्रीमतीवरणोत्सवे ॥ ९८ ॥
तदेवदत्त एवैत–दादत्तां कोऽपि नापरः ॥ देव्येत्युक्ते तदादत्त, श्रेष्ठयेव सकलं धनम् ॥ ९९ ॥
देवदत्तो धनैः पूर्णः, कौतुकैश्च महाजनः ॥ स्वं स्वं धामेयतुः क्वापि, कन्यापि फलदायिनी॥ १०० ॥
काले जामातृचिंतार्त्तं, श्रीमती जनकं जगौ ॥ तात यः प्रागमया वव्रे, भीता यं शरणं व्यधाम् ॥१॥
गृह्णता वरणं द्रव्यं, यस्मै दत्ता त्वयाप्यहम् ॥ मुनीश्वरः स एवास्तु, वरो मे किमु ताम्यसि ॥२॥
साक्षिणोऽत्र पुरीलोकाः, साक्षिणी सा च देवता ॥ वदामि नीतिबाह्यं चे–त्तदा मां वारयंत्वमी ॥३॥

हे भूप! तुं शी इच्छा करे छे? में आ धन श्रीमतीने वरवाना (विवाहना) उत्सवमां आप्युं छे. ॥९८॥ माटे कन्यानो पिता देवदत्त ए धनने गृहण करो. बीजो कोइ पण नहीं. देवीए एम कह्युं एटले देवदत्त शेठेज ते सघलुं धन गृहण कर्युं. ॥ ९९. ॥ पछी धनथी परिपूर्ण थयेल देवदत्त शेठ अने कौतुकथी आश्चर्य पामेल सर्व महाजन पोतपोताने घेर गया. अहो! कोइ ठेकाणे कन्या पण फल आपनारी थाय छे. ॥ १०० ॥ पछी अवसरे जमाइनी चिंता करता एवा पिताने श्रीमतीए कह्युं के–हे तात! पूर्वे में जेने वरेल छे, अने भय पामेली हुं जेने शरणे गइछुं ॥ १ ॥ वरवाना द्रव्यने गृहण करता एवा तमे पण जेने माटे मने आपी छे, तेज मुनीश्वर महारो पति थाओ. तमे शा माटे वृथा खेद करो छो? ॥२॥ एमां नगरना लोक साक्षी छे अने ते देवी पण साक्षी छे. जो हुं नीति वगरनुं बोलती होउं तो एओ मने वारो. ॥ ३ ॥ एवा ते पुत्रीना निश्चयने जाणी उत्तम एवा देवदत्त शेठे कह्युं के–हे हाही पुत्री! कहे? वायुनी

एवं तन्निश्चयं ज्ञात्वा, बभाषे श्रेष्ठिपुंगवः ॥ वद विज्ञे स विज्ञेयः, कथं वायुरिव भ्रमन् ॥४॥
सा प्रत्यवोचतामंद–मंदाक्षमृदिताक्षरम् ॥ सम्यक् जानाम्यहं तात, तमवामांघ्रिलक्ष्मणा ॥५॥
ददाना दानशालायां, तव दानमनारतम् ॥ काले तमपि लप्स्येऽहं, दानं भोगफलं यतः ॥६॥
भ्रमंति भिक्षवो दानि–गेहेष्विति विचारयन् ॥ श्रेष्ठयथातिथिवर्गाय, पुत्र्या दानमदापयत् ॥७॥
सापि तत्रेयुषां दत्वा, शुद्धान्नमनगारिणाम् ॥ नत्वा पदिकवत्पादा–न्वेव लक्ष्मार्थमैक्षत ॥८॥
साभूत्कल्पलता साधु–ष्विष्टभक्तादिदानतः ॥ इप्सितापूरणात्ते तु, तत्रासन्नवकेशिनः ॥९॥

पेठे भमता एवा ते मुनिने शी रीते ओलखवा ? ॥ ४ ॥ श्रीमतीए घणी लज्जाने लीधे मंद मंद वचने कह्युं के–हे तात ! हुं तेमने जमणा पगना चिन्हे करीने सारी रीते जाणुं छुं ॥ ५ ॥ दानशालामां निरंतर तमारा तरफथी दान आपती एवी हुं अवसरे तेने पण पामीश. कारण दान फलवालुं छे ॥ ६ ॥ भिक्षुको दानेश्वरी पुरुषोनां घरने विषे भमे छे, एम विचारीने पछी देवदत्त शेठे पण पुत्रीना हाथथी मुनिओने दान अपाववा मांडयुं. ॥ ७ ॥ ते श्रीमती पण त्यां आवता एवा साधुओने शुद्ध अन्न पाणी आपीने तथा नमीने पगीनी पेठे पगनां चिह्नने जोवा लागी ॥ ८ ॥ जोके ते श्रीमती तो साधुओने इच्छित एवां अन्नपानादिक आपवाथी कल्पलतारूप थइ. परंतु साधुओ तो श्रीमतीनी इच्छाने अपूर्ण करवाने लीधे त्यां निष्फल थवा लाग्या. ॥ ९ ॥ ए प्रमाणे अरण्यमां रहेली मालतीनी पेठे

एवं निष्फलतारुण्या–रण्यानी मालतीव सा ॥ आशयैवातिचक्राम, क्रमाद् द्वादशवत्सरीम् ॥१०॥
विहरन् वसुधापीठे, विस्मृत्या विधुरीकृतः ॥ तदेव देवयोगेना–जगाम पुरमार्द्रकिः ॥११॥
स भोगकर्मविभ्रांत–मानसो दानसद्म तत् ॥ अनाहूतोऽप्यगाद्भृंग, इव सत्कुसुमं द्रुमम् ॥ १२ ॥
मुदा प्रदाय शुद्धान्न–पानमानम्य सा मुनिम् ॥ लक्षणं दक्षिणांघ्रिस्थं, वीक्ष्य सम्यगलक्षयत् ॥१३॥
तत्कालोद्भुतरोमांच–त्रुटत्कंचुकबंधना ॥ शमयंतीव हर्षाश्रु–सलिलैर्विरहानलम् ॥ १४ ॥
मेघागमे मयुरीव, नृत्यंती निजगाद सा ॥ जाने दानेन नश्यंति, दुरितानीति सूनृतम् ॥ १५ ॥

निष्फल जती युवावस्थावाली श्रीमतिये आशावडेज अनुक्रमे बार वर्ष नित्त कर्या. ॥ १० ॥ एवामां पृथ्वी उपर विहार करता अने विस्मृतिथी विकल थयेला आर्द्रक कुमार मुनि देवयोगे तेज वसंतपुर नगरे आव्या. ॥ ११ ॥ भमरो उत्तम पुष्पवाला वृक्ष तरफ जेम जाय तेम भोगावलि कर्मथी भ्रमित थयेला मनवाला आर्द्रक मुनि ते दानशाला प्रत्ये न बोलाव्या छतां पण गया. ॥ १२ ॥ श्रीमतिए पण मुनिने हर्षथी शुद्ध अन्नपान वहोरावी अने नमन करी तेमना जमणा पगमां रहेलां चिन्हने जोइने सारी रीते ओलखी काढया. ॥ १४ ॥ तत्काल प्रगट थयेला रोमांचथी तुटी गया छे कंचुकीना बंधन जेना, तथा हर्षना आंसुथी विरहाग्निने शांत करती होयनी ? एवी ते श्रीमती मेघना आववाथी मोरलीनी पेठे नाचती छतां कहेवा लागी. हुं जाणुं छुं के–दानथी पापो नाश पामी जाय छे ए वचन सत्य छे. ॥ १५ ॥ हे स्वामि ! भले पधार्या ! भले पधार्या ! ! तमे आटला घणा वखत सुधी क्यां रह्या हता ?

स्वागतंस्वागतं स्वामिन्, कस्थितस्त्वमियच्चिरम्॥ कोऽयंस्निग्धजने द्वेषः,कृपापितवनास्तिकिम्॥१६॥
जीविताहमीयत्कालं—माशया फलिताद्य सा ॥ तदंगीकुरु मां यासि, कथं संप्रति लक्षितः ॥ १७॥
भ्रातरस्त्वरितायाता-स्तावत्तस्या बभाषिरे ॥ भक्तेच्छो भक्तदात्री ते, मिलिता विमुखोऽसि किम् ॥१८॥
मुने त्वमेव विज्ञो यत्, मुक्त्वा बालामिमां तदा॥ संप्रत्युद्योवनां ज्ञात्वा, पारापत इवापतः ॥ १९॥
व्रतं पालयितुं तुर्य—मेतां मुंचसि चेत्तदा ॥ आद्यं लुंपसि ही पादौ रक्षतो लिप्यते शिरः ॥ २० ॥
रे रे भंक्ष्व व्रतं किं मे, नाहं सोऽस्मीती वादिनम् ॥ कन्योचे मुनिमग्रेऽपि, भग्ना पंचव्रती तव ॥२१॥

प्रेमी माणस उपर आ द्वेष श्यो ? तमारी कृपा पण शुं नथी ? ॥ १६ ॥ हुं आटला वखत सुधी जे [illegible]शाथी जीवती रही ते आजे सफल थइ छे, माटे मने अंगीकार करो. हवणां ओलखायला तमे शी रीते नासी जशो ? ॥ १७ ॥ तेटलामां तरत आवेला श्रीमतीना भाइओ मुनिने कहेवा लाग्या के—हे मुनि ! तमे भोजननी इच्छावाला छो ? अने भोजननी आपनारी तमने मली छे, तो पछी केम विमुख थाओछो ? ॥१८॥ हे मुनि ! तमेज खरेखरा चतुर छो, जे ते वखते आ बाल्य अवस्थावालीने त्यजीने गया हता अने हवणां प्रकट यौवनवाली जाणीने पारेवानी पेठे आव्या छो. ॥ १९ ॥ जो तमे चोथुं व्रत पालवा माटे एने त्यजो छो तो अमने खेद थाय छे के—एम करवाथी तमे पहेला व्रतने भंग करो छो, अने तेम करवाथी तो बे पगनुं रक्षण करवा जतां मस्तक लेपायछे. ॥२०॥ "अरे अरे! तमे शुं महारा व्रतने भांगो छो? हुं ते नथी" एम कहेता एवा मुनिने कन्याए कह्युं के—आगलथी तमारा पांच व्रत भांगेलां छे. ॥ २१ ॥ [illegible] जीव एवा महारे विषे कृपा त्यजी देनारा तमने पहेलुं

स्थूले जीवे मयि त्यक्त–कृपस्याद्यं क ते व्रतम्॥ नाहं स इति वाचैव, द्वितीयमपि हारितम् ॥२२॥
मम चोरयतश्चेतो, रत्नं क च तृतीयकम्॥ रामाया मे हृदि स्थान–कृतस्तुर्यमपि क्षितम् ॥२३॥
तृतीयतुर्ययो र्भंगे, भग्नमेवास्ति पंचमम् ॥ प्रपन्नायां मयि पुन–र्जीवति व्रतमादिमम् ॥२४॥
यद्वा नाहं स इत्युक्त्या, त्वमेव ज्ञापयन्नसि ॥ हंसोऽस्मि पुनरेषोऽपि, हंसीसंबंधमर्हति ॥२५॥
अथ पित्रापि कन्याया, भूपेनाप्येत्य कौतुकात् ॥ भृशमभ्यर्थितोऽस्मार्षी–न्महर्षिर्दैवतं वचः ॥२६॥
नंष्टुमप्यक्षमः सर्वैः, प्राकारीभूयवेष्टितः ॥ वसत्यपि पुरे वेषं, मोचितः शालकैर्मुनेः ॥२७॥

व्रत क्यांथी होय ? अने ते हुं नथी, एवुं वचन तमे बोल्या तेथीज बीजुं व्रत पण हारी गया छो. ॥ २२ ॥ तथा म्हारा चित रत्नने चोरता एवा तमने त्रीजुं व्रत क्यांथी होय ? वली स्त्री एवी म्हारा हृदयमां स्थान करनारा तमारूं चोथुं व्रत पण नाश पाम्युं छे. ॥ २३ ॥अने त्रीजा तथा चोथा व्रतनो भंग थवाथी पांचमुं व्रत भंगायेलुंज छे. वली मने अंगीकार करो तो पहेलुं व्रत जीवे. ॥ २४ ॥ अथवा (नाहं स के०) ते हुं नथी, अने बीजा अर्थमां मनुष्यरूप हंस एवां तमारां वचनथी तमेज जणाव्युंछे, जे हुं हंस छुं, तो वली ए हंस पण हंसीना संबंधने योग्य छे. ॥ २५ ॥ पछी कन्याना पिताए तथा कौतुकथी राजाए त्यां आवीने अतिशय विनंति करायला एवा ते महामुनि देवतानां वचनने संभारवा लाग्या. ॥ २६ ॥ सर्वे लोकोए गढनी पेठे घेरी लीधेला होवाथी नासी जवाने असमर्थ ते मुनि नगरमां रह्या, अने सालाओए मुनिना वेषने मूकाव्यो

सोऽपवादपदेनेव, श्रीमतीं परिणीतवान् ॥ पाथोधिपूरवत्कर्म–विपाकः केन रुध्यते ॥२८॥
कन्याया वरणे देव्या, यत्प्राप क्ष्मापसाक्षिकम् ॥ अदत्त देवदत्तस्त–द्वित्तमस्मै तदा मुदा ॥२९॥
भुंजानस्य तया साकं, भोगान् प्राग्भवभार्यया ॥ तस्या भूत्तनयः काले, फलं गार्हस्थ्यभूरुहः ॥३०॥
संजाते व्यक्तसंज्ञेऽस्मिन्, बाले सौभाग्यशालिनि ॥ मुक्तमंतर्गृहं साधुवेषमेष स्वमैक्षत ॥३१॥
स्वं समुद्धर्तुकामोऽथ, श्रीमतीमभ्यधत्त सः ॥ प्रिये पुत्रसहा यासि, मुंच मामाद्रिये व्रतम् ॥३२॥
अदत्त्वैवोत्तरं सापि, शोकाद्बाष्पायितेक्षणा ॥ कुतोऽपि तर्कुमानीय, समारभत कर्त्तनम् ॥ ३३ ॥

॥ २७ ॥ पछी ते आर्द्रक कुमार अपवादना पदथी होयनी ? एम श्रीमतिने परण्या. अहो ! समुद्रना पूर सरखो कर्मविपाक कोना वडे रोकी शकाय ? ॥ २८ ॥ कन्याने वरवामां देवी पासेथी राजानी साक्षीपूर्वक जे धन प्राप्त थयुं हतुं, ते धन देवदत्त शेठे ते वखते हर्षथी आर्द्रककुमारने आपी दीधुं ॥ २९ ॥ पूर्वभवनी भार्या एवी ते श्रीमती साथे भोग भोगवता तेमने अवसरे गृहस्थाश्रमरूप वृक्षना फलरूप पुत्र थयो. ॥ ३० ॥ सौभाग्यथी शोभतो ए बालक ज्यारे कांइक महोटो थयो एवामां आर्द्रककुमारे घरनी अंदर मूकीराखेला पोताना साधुवेषने दीठो. ॥ ३१ ॥ पछी पोतानो उद्धार करवानी इच्छावाला आर्द्रक कुमारे श्रीमतिने कह्युं के–हे प्रिये ! तुं पुत्रवाली थइ छे, माटे मने मूके तो हुं व्रतने आदरुं. ॥ ३२ ॥ श्रीमति पण उत्तर आप्या विनाज शोकथी आंसुयुक्त नेत्रवाली थइ छती क्यांइथी रेंटीयाने लावीने सूतर कांतवा लागी. ॥ ३३ ॥ एटले ते आर्द्रककुमारनो प्रथमथी शीखवी राखेलो ललीत वाणीवालो पुत्र

पुत्रः प्राक्शिक्षितस्तस्य, श्रीमतीं लल्लगीर्जगौ ॥ मातस्त्वमपि कर्मेदं, निर्वीरेव करोषि किम् ॥३४॥
जीवत्सु जनकभ्रातृ–पतिपुत्रेष्वपि त्वया ॥ एतच्च किं समारेभे, रोदने शोकलक्षणम् ॥ ३५ ॥
सा प्रोचे वत्स मां मुक्त्वा, त्वत्पिता क्वापि यास्यति ॥ चाद्यापि त्वं शिशुस्तन्मे, वृत्तिरेषैव शाश्वती ॥३६
अद्यापि तारं तारुण्य–मकारुण्यश्च मन्मथः ॥ दुर्लंघ्या कुलमर्यादा, न जाने किं भविष्यति ॥ ३७ ॥
वारयिष्याम्यहं यातं, मातस्तातमिति ब्रुवन् ॥ बालोऽकर्कशधीस्तर्कु–माच्छिनज्जननीकरात्॥ ३८ ॥
लोलचक्षुश्चलत्काक–पक्षः किंचित्स्मिताननः ॥ तर्कूकृतेन सूत्रेण, स वप्तारमवेष्टत ॥ ३९ ॥

श्रीमती माताने पूछवा लाग्यां के–हे मात ! पति पुत्र विनानि स्त्रीनी पेठे तुं आ शुं काम करे छे ? ॥ ६४ ॥ वली पिता भाई पति अने पुत्र जीवतां छतां तें आ शोक लक्षणवालुं रुदन केम आरंभ्युं छे ? ॥ ३५ ॥ श्रीमती कहेवा लागी के–हे वत्स ! तारो पिता मने त्यजीने क्यांइ पण जाय छे. वली हजी पण तुं बालक छे, तो मारो आ रेंटीओ छे तेज कायमनी आ जीवीका छे. ॥ ३६ ॥ हजी सुधी महारुं उत्तम एवुं योवनपणुं छे, अने दया वगरनो कामदेव छे, वली न उल्लंघी शकाय एवी कुलमर्यादा छे, तेथी हुं नथी जाणी शकती के हवे शुं थशे? ॥ ३७ ॥ हे मात ! हुं जता एवा महारा पिताने वारिश, एम कहेता एवा कोमल बुद्धिवाला बालके माताना हाथथी रेंटीयाने छोडावी नाख्यो ॥ ३८ ॥ चंचल नेत्रवाला, चपल शिखावाला अने कांइक हसता मुखवाला ते पुत्रे रेंटीयाथी उकेली लीधेला सूत्रवडे पिताने वींटी लीधा. ॥ ३९ ॥ अने कहेवा लाग्यो के-

उचे च मातर्मारोदी–र्मारोदीरितवेदना ॥ मया नियंत्रितो बाढं, न तातः क्वापि यास्यति ॥ ४० ॥
वद तात समर्थोऽपि, कथं यास्यस्यतःपरम् ॥ नवे वयसि मुक्त्वा मे, मातरं विरहातुराम् ॥ ४१ ॥
सोऽवक् सत्यमिदं पुत्र, बद्धोऽहं वचसैव ते ॥ वेष्टव्यथां वृथा कुर्वे–त्येते किं तव तंतवः ॥ ४२ ॥
यावंतस्तंतवः संति, समाः स्थास्यामि तावतीः॥ ते चासन् द्वादशैवेति, सोऽस्थात् द्वादशवत्सरीम्॥४३॥
ततो द्वादश वर्षेषु, गतेषु लवलीलया ॥ स दध्यौ ही प्रमादेन, छलितोऽयं जनः कथम् ॥ ४४ ॥
यत्पुराऽभयमित्रेण, बोधिरत्नमढौक्यत ॥ तज्जाग्रतोऽपि मेऽहारि, हहा विषयतस्करैः ॥ ४५ ॥

हे मात ! कंदर्पे प्रगट करेली पीडावाली तुं न रो. कारण के–में अत्यंत बांधी लीधेला मारा पिता क्यांइ पण नहिं जाय. ॥४०॥ हे तात ! कहो ! तमे समर्थ छतां पण हवे पछी नवीन अवस्थामां विरहथी व्याकुळ एवी म्हारी माताने मूकीने शी रीते जशो ? ॥ ४१ ॥ आर्द्रक कुमारे कह्युं हे पुत्र ! ए सत्य छे. हुं तारां वचनथीज बंधायलो छुं. आ सूतरना तांतणा तारी विटाल-वानी पीडाने शुं वृथा करे छे ? अर्थात् नथी करता. ॥४२॥ जेटला तंतुओ छे तेटला वर्ष रहीश. वली ते तुंतुओ बारज हता, ए कारणथी ते आर्द्रक कुमारबीजा बार वर्ष गृहवासमां रह्या. ॥ ४३ ॥ पछी सहेजवारमां बार वर्ष चाल्या गया एटले आर्द्रक कुमार विचार करवा लाग्या के–धिकार थाओ ! जे प्रमाद वडे आ हुं केम छेतरायो ? ॥४४॥ जे पूर्वे अभयकुमार मित्रे मने बोधिरत्न मोकल्युं हतुं, ते मारा जागता छतां पण अरे ! विषय चोरोए चोरी लीधुं. ॥ ४५ ॥ हुं अनार्य देशमां उत्पन्न

अनार्येष्वहमुत्पेदे, मनसा प्राक्च्युतव्रतः॥ सर्वथा च्युतचारित्रो-ऽधुना यास्यामि कां गतिम् ॥४६॥
लब्धपोतोऽप्यहंमग्नो,लब्धान्नःक्षुधितोऽस्म्यहम्॥भ्रष्टोऽहंलब्धसार्थोऽपि,ग्लानो लब्धौषधो ऽप्यहम् ॥४७॥
लब्धश्रीरपि दुःस्थोऽहं, लब्धविद्योऽप्यहं जडः॥ यल्लब्धजिनधर्मोऽपि, विषयैर्व्यथितोऽस्म्यहम् ॥४८॥
यद्वा किं चिंतया शुद्ध्यै, संप्रत्यपि तपः कृतम् ॥ भावोऽस्ति चेत्तदा पश्चा-दपि दूरे न निर्वृतिः ॥४९॥
निश्चित्येति प्रियां पृष्ट्वा, प्रातः परिजनं च सः ॥ नीडादिवांडजो गेहा-न्निर्ययौ व्रतवेषभाक् ॥५०॥
सोऽथ वीरं जिनं नंतुं, पुरं राजगृहं प्रति ॥ प्रचलन्नंतराद्राक्षीत्, भटपंचशतीं वने ॥ ५१ ॥

थयो ते मनथी व्रतभंगनुं कारण छे ! अने हवणां सर्वरीते चारित्रभ्रष्ट थयो छुं, तो हवे हुं कइ गतिमां जइश ? ॥ ४६ ॥ वहाण प्राप्त थया छतां हुं बूडयो, अन्न मल्या छतां हुं भूख्यो रह्यो. संघात मल्या छतां हुं भूलो पडयो, अने औषध प्राप्त थया छतां पण हुं रोगी रह्यो छुं. ॥ ४७ ॥ वली लक्ष्मी प्राप्त थया छतां हुं दरिद्री रह्यो अने विद्या भण्या छतां पण हुं जड रह्यो. जे जिनधर्म प्राप्त कर्या छतां पण विषयोथी हुं पीडा पामेलो छुं. ॥ ४८ ॥ अथवा हवे चिंता करवाथी शुं ! हवणां पण शुद्धिने माटे करेलुं तप तथा जो भाव छे तो पाछलथी पण मोक्ष दूर नथी. ॥ ४९ ॥ आम निश्चय करीने सवारे स्त्री तथा परिवारना माणसोनी रजा लइने ते आर्द्रक कुमार मालामांथी पक्षीनी पेठे साधुनो वेश धारण करीने घरथी चाली नीकल्या. ॥ ५१ ॥ पछी वीरप्रभुने नमन करवा माटे राजगृह नगर तरफ जता एवा ते आर्द्रक मुनिए मार्गमां वनने विषे पोताना पांचसो सुभटोने दीठा ॥ ५१ ॥ ते सर्वे सभटोए ओलखीने मुनिने वंदना करी. अने मुनिए पण तेओने ओलखीने कह्युं

प्रत्यभिज्ञाय तैः सर्वैः, ववंदे मुनिपुंगवः ॥ सोऽपि तानुपलक्ष्योचे, कुतो यूयं वनेऽत्र भोः ॥५२॥
तेऽप्युचुस्त्वं पलायिष्टा, विश्वास्यास्मान् यदा तदा॥ च्युतन्यासा इव भिया, न भूपमुपजग्मिम॥५३॥
भवद्दिदृक्षया भ्रांत्वा, भुवं संभूय भूयसीम् ॥ अत्रायाता अतिष्ठाम, जीवंतश्चौर्यचर्यया ॥५४॥
साधुः कृपोदधिस्तेषां, बोधायेदमुपादिशत् ॥ भवद्भिः कुलजैः केयं, प्रारंभे पापजीविका ॥५५॥
एतद्धनं शिवस्याध्वा, स्याद्योग्याय निसेवितम् ॥ तदेव सेवितं चौर्य–कृते नरकवर्त्तिनी ॥५६॥
चौरो हारयति स्वार्थं, परार्थहरणोद्यतः॥ साधुस्तु साधयन् स्वार्थं, परार्थायापि कल्पते ॥ ५७॥

के–हे सुभटो ! आ वनमां तमे कयांथी ! ॥ ५२ ॥ ते सुभटोए कह्युं के–ज्यारे तमे अमने विश्वास पमाडी नासी गया त्यारे अमे पण थापण ओलवनारानी पेठे भयथी राजानी पासे गया नहीं. ॥ ५३ ॥ परंतु तमने मलवानी इच्छाए करी भमता तथा घणी पृथ्वी उल्लंघन करीने अहिं आव्या, अने चोरीनां काम करता जीवता छतां अहिं रह्या छीए. ॥ ५४ ॥ पछी कृपाना समुद्र एवा आर्द्रक कुमार मुनिए तेमने बोध करवा माटे आ प्रमाणे कह्युं. अरे ! कुलवंत एवा तमोए शुं आ पाप जीविका आरंभी छे ? ॥ ५५ ॥ आ शरीररूप धन योग्य धर्मकार्य माटे रक्षण कर्युं छतुं मोक्ष आपनारुं थाय छे. अने तेज धन चोरी माटे सेव्युं छतुं नरक आपनारुं थाय छे. ॥ ५६ ॥ पारका धनने हरण करवा माटे तैयार थयेलो चोर पोताना स्वार्थने हारी जाय छे अने साधु तो निरंतर पोताना स्वार्थने साधतो छतो परोपकार माटे कल्पाय छे. ॥ ५७ ॥ माटे हे

तद्भो: स्तैन्यं समुत्सृज्य, भजध्वं संयमश्रियम् ॥ माभून्मानुष्यकं पापा, दुःप्रापं भवतां पुनः ॥५८॥
यातबोधा गतक्रोधा, योधास्ते तस्य शिक्षया ॥ आत्तदीक्षा न्यषेवंत, तं चिरस्वामिनं पुनः ॥५९॥
अन्वितस्तैर्मुनींद्रोऽथ, कलभैरिव कुंजरः ॥ व्रजन् राजगृहं हस्ति–तापसाश्रममीयिवान् ॥६०॥
निवाराद्यै मृगाद्यैश्च, बहु जंतुक्षयो ह्यतः ॥ तापसा घ्नंति यत्रैकं, वारणं प्रतिपारणम् ॥६१॥
तापसैर्निविडं, बद्धो, भारशृंखलया तदा ॥ आलोकत तमायांतं, गजो गजगतिं यतिम् ॥ ६२ ॥
वंदेऽहमप्यमुं मुक्त–बंधः स्यां चेदिति द्विपे ॥ ध्यायत्येवात्रुटत्तस्य, शृंखला जीर्णरज्जुवत् ॥६३॥

पापीओ ! तमे चोरीने त्यजी दइ संयम लक्ष्मीने सेवो के-जेथी तमने फरी मनुष्य भव दुर्लभ न थाय. ।५८। मुनिना आवा उपदेशथी प्रतिबोध पामेला अने क्रोध रहित थयेला ते पांचसो योद्धाओ दीक्षा लईने फरी ते पोताना पूर्वना स्वामीनी सेवा करवा लाग्या.५९ पछी बच्चाथी विंटलायेला हाथीनी पेठे ते पांच सो शिष्योथी विंटलायला आर्द्रक कुमार मुनिराज राजगृह नगर तरफ जता छता हस्तितापसनामना आश्रममां आव्या॥६०॥निश्चे वनना धान्य विगेरेथी अने मृग विगेरेने मारवाथी घणा जीवोनो घात थायछे, एम माननाथी जे आश्रममां तापसो दरेक पारणे एक हाथीने मारे छे. ॥ ६१ ॥ ते वखते तापसोए भार सांकल वडे मजबूत बांधेला हाथीए ते आवता एवा हाथीना सरखी चालवाला मुनिने दीठा ॥ ६२ ॥ जो हुं बंधनथी मुक्त थाउं तो हुं पण आ मुनिने वंदन करुं, एम हाथीए विचार कर्यो एवामांज तेनी सांकल जूनी दोरडीनी पेठे त्रुटी गइ. ॥ ६३ ॥ मुनि तरफ बंधन विनानो

सिंधुरे धावमानेऽस्मि–न्मुनिं प्रति विबंधने॥ इतस्ततो जनोऽत्रस्य–द्धीरधीर्न पुनर्मुनिः ॥ ६४ ॥
अवंदि स पदौ स्पृष्ट्वा, स्वकरेण करेणुना ॥ निर्जितेनेव शौंडीर्यो–न्नत्यगत्यादिभिर्गुणैः ॥ ६५ ॥
मनसा मुनिसारेऽत्र भूरिभक्ति र्द्विपस्ततः॥ स्वधाम्नीव वनेऽवीक्ष–ल्लोकानां कृतकौतुकः ॥ ६६ ॥
तं तस्यातिशयं हरित–तापसा असहिष्णवः ॥ सर्वेऽप्याजग्मुरूचुश्च, जटिलाः कुटिलाशयाः ॥६७॥
भिक्षो व्यर्था क्रिया भूरि–जीवपिंडाशिनस्तव॥ वयं तु धार्मिकाः कुर्मो, हस्तिनैकेन पारणम्॥६८॥
पशुना पशुदेश्यस्त्वं, गजेन यदि वंदितः ॥ तत्किं नाश्चित्रमित्युक्ते, तैरुवाच मुनीश्वरः ॥ ६९ ॥

ए हाथी दोडवा लाग्यो एटले माणसो त्रास पामी आम तेम नासवा लाग्या, परंतु धीर बुद्धिवाला मुनि त्रास पाम्या नही.॥६४॥ पछी शूरवीरपणाथी, महोटापणाथी अने गति विगेरे गुणोथी जाणे पोते जीताएलो होयनी? एवा ते हाथीए पोतानी सुंढ वडे मुनिना पगने स्पर्शकरीने वंदना करी.॥६५॥ पछी मनवडे ए उत्तम मुनिने विषे घणी भक्तिवालो हाथी लोकोने आश्चर्य पमाडवा पूर्वक पोतानां घरनी पेठे वनमां पेसी गयो. ॥ ६६ ॥ आर्द्रककुमार मुनिना ते अतिशयने नहि सहनकरी शकनारा जटाधारी कपटचितवाला सर्वे हस्तितापसो त्यां आव्या अने कहेवा लाग्या. ॥ ६७ ॥ हे भिक्षु ! घणां जीवपींडोने भक्षण करनारा तमारी क्रिया व्यर्थ छे. वली धर्मवंत तो अमे जे एकज हाथीवडे पारणुं करीये छीये. ॥ ६८ ॥ पशु एवा हाथीवडे वंदायलो तुं पशु सरखो छे. ते शुं अमने आश्चर्य छे ? एम ते तापसोए कह्युं एटले मुनीश्वर कहेवा लाग्या के–॥ ६९ ॥ जेवी एक एवी

एकापि पापाय यथोरुजंतु, हत्या तथा न प्रचुरापि चान्या ॥
अंगस्य भंगाय शिलैककापि, यथा तथा स्यात्किमु कर्करौघः ॥ ७० ॥
स्वार्थसाधितभक्तेषु, मध्याह्ने लोकसद्मसु ॥ अल्पाल्पमाददानस्य, नास्ति हिंसकता मम ॥ ७१ ॥
मांसव्रता न तावद्वः, करुणा करिघातिनाम्॥ निःकृपाणां कुतः पुण्यं, निःपुण्यानां क्रियैव का ॥७२॥
एवं वो लाभमिच्छूनां, मूलक्षितिरुपस्थिता ॥ तद्भजध्वं कृपामेका—मेकांतसुकृतार्थिनः ॥ ७३ ॥
द्विपः कृपास्पदं सौम्यं, यदि मां शरणं गतः ॥ भवद्भ्यो घातकेभ्योऽयं बिभ्यत्तत्किं प्रकुप्यथ ॥७४॥

पण महोटा जीवनी हत्या पापने माटे याय छे, तेवी घणी पण सूक्ष्मजीवोनी हत्या पापने माटे थती नथी. जेवी रीते एक एवी महोटी शिला अंगने भांगवा माटे थाय, तेवी रीते शुं कांकरानो समूह थाय खरो ? ॥ ७० ॥ पोताने माटे रांधी राखेला लोकना घरोने विषे मध्यान्ह वखते थोडुं थोडुं ग्रहण करता एवा मने हिंसकपणुं लागतुं नथी. ॥ ७१ ॥ हे मांसभक्षको ! प्रथम हाथीनो घात करनारा एवा तमने दया नथी, अने निर्दयने पुण्य क्यांथी होय ? तेमज निःपुण्यने क्रियाज शी होय ? ॥ ७२ ॥ ए प्रमाणे लाभने इच्छनारा तमने मूलखामी प्राप्त थइ. तो हे एकांतपुन्यार्थिओ ! तमे एक दयाने सेवो. ॥ ७३ ॥ घातक एवा तमाराथी भय पामतो आ हाथी जो कृपाना स्थान अने सौम्य एवा महारे शरणे आव्यो तो तेथी तमे शा माटे क्रोध करो छो ? ॥ ७४ ॥ योगसिद्ध मुनिनो प्रभाव कोइ जूदा प्रकारनो होय छे. जेणे करीने उत्तम बुद्धिवाला तो

यतः स्याद्योगसिद्धस्य, महिमा हि स कश्चन ॥ आसतां सुधियो येनो–पासते पशवोऽपि हि ॥७५॥
साधोः सुधामचा वाचा, शांतक्रोधकृशानवः ॥ क्षणेन तापसा सर्वे, जैनीं दीक्षां प्रपेदिरे ॥७६॥
तैरन्वितो मुनिर्याव–द्ययौ राजगृहांतिम् ॥ गोशालः संमुखस्ताव–दासीदशकुनो यथा ॥ ७७ ॥
जडोऽसौ मर्दितुमनाः, पाणिना गोक्षुरोत्करम् ॥ उन्मादबहुलो वादं, ययाचे मुनिमार्द्रकिम् ॥७८॥
अभाव्यं न भवत्येव, नाशोऽस्ति न च भाविनः ॥ नियतेरिति प्राबल्ये, वृथा ते संयमश्रमः ॥७९॥
जंतूनां पौरुषं व्यर्थं, बलिनी भवितव्यता ॥ पश्य मुद्रा न पच्यंते, वन्हियोगेऽपि केचन ॥ ८० ॥

दूर रह्या. परंतु निश्चे पशुओ पण तेने सेवे छे. ॥ ७५ ॥ पछी साधुनी अमृत झरती वाणीथी क्षण मात्रमां शांत थयो छे क्रोध-रूप अग्नि जेमनो एवा सर्वे तापसोए जैन दीक्षा लीधी. ॥ ७५ ॥ पछी ते तापसो सहित आर्द्रककुमार मुनि जेटलामां राज-गृह नगरनी समीपे गया एवामां अपशकुननी पेठे गोशालो तेमने सामो मल्यो. ॥ ७७ ॥ त्यां हाथ वडे गोखरुना कांटाने मसली नाखवानी इच्छा करनारा अने घणा उन्मादवाला ते जड गोशालाए आर्द्रककुमार मुनि पासे वाद माग्यो. ॥ ७८ ॥ गोशाले कह्युं के–न थवानी वस्तु नथीज थती, अने थवानी वस्तु थया विना रहेती नथी. आ प्रमाणे विधिनुं सबलपणुं होवाने लीधे तमारो आ संयमनो श्रम वृथा छे. ॥७९॥ प्राणीओनुं पुरुषार्थ व्यर्थ छे. फक्त भाग्य बलवंत छे. जूओ, अग्निनो योग छतां पण केटलाक मग नथी रंधाता. ॥ ८० ॥ एम ए गोशाले कह्युं एटले विद्याधर तथा मनुष्यवडे जोवाता आर्द्रककुमार मुनिए

इत्यस्मिन् जल्पति प्रेक्ष्य–माणः खेचरभूचरैः ॥ ऋषिर्बभाषे पाखंडिन्, केयं तेऽलीककल्पना ॥ ८१ ॥
नियतिश्चेत्प्रमाणं ते, तदेवं रारटीषि किम् ॥ त्वद्बोधायेति चेन्नासौ, नियतेरौपजानुकः ॥ ८२ ॥
न हि धूमध्वजेध्मादि–सामग्रीरहिताः क्वचित् ॥ पच्यमाना नियत्यैव, मुद्गा अपि निरीक्षिताः ॥८३॥
अन्यच्चाहं क्रियानिष्ठो, नियत्या वान्यथापि वा॥ अन्यथा चेत्तदा भग्न–प्रसरा सा वराकिका ॥८४॥
नियत्या चेत्तदा किं त न्निमित्तं कलहायसे॥ किं च व्याधिः स्वयं शाम्य–त्येकोऽन्यस्त्वौषधैः पुनः ॥८५॥
स्वयं जायेत कोऽपि द्रु–रपरो रोपितः खलु ॥ ततो द्वितीयं नियतेः, पौरुषं मन्यसे न किम् ॥ ८६ ॥

कह्युं के–अरे पाखंडि! तने आ खोटी कल्पना केम थई? ॥ ८१ ॥ जो तने नसीब प्रमाण होय तो आ प्रमाणे शा माटे बूम पाडे छे? कदापि तारा बोधने माटे छे? एम जो होय तो आ संयम नसीबने ढांकनार नथी. ॥ ८२ ॥ कोइ ठेकाणे अग्नि अने लाकडा विगेरेनी सामग्री विना फक्त नसीबथीज रंधाता मग निश्चे नथी दीठा!! ॥ ८३ ॥ वली बीजुं एके हुं नसीबथी क्रियावंत छुं? अथवा बीजी कोइ पण रीतथी छुं! जो बीजी कोइ रीते होउं तो भांगी गयेली सहायवाली ते नियति 'नसीब' एक छे. ॥ ८४ ॥ जो नसीब वडे क्रियावंत छे तो ते क्रियाने निमित्ते शा माटे क्लेश करे छे? वली पण एक व्याधी पोतानी मेले शांत थइ जाय छे, अने बीजो व्याधि ओषधे करीने शांत थाय छे. ॥ ८५ ॥ कोइक वृक्ष पोतानी मेले उत्पन्न थाय अने बीजुं कोई निश्चे वाववाथी उगे छे, माटे नसीबने बीजुं पुरुषार्थ तुं शुं नथी मानतो? ॥ ८६ ॥ एवी रीते

एवं निगृह्य गोशालं, स्तुयमानः सुरैर्नरैः ॥ प्राप्तः समवसरणं, सोऽनमच्चरमं जिनम् ॥ ८७ ॥

श्रुत्वा तमागतं साधु–माहूत इव तद्गुणैः ॥ सत्राभयकुमारेण, तत्रागाच्छ्रेणिको नृपः ॥ ८८ ॥

प्रदक्षिणय्य तं भक्त्या, नत्वा च रचितांजलिः ॥ तच्चरित्राद्भुतं शंस–न्नभ्यधान्मगधाधिपः ॥८९॥

घनो गुणैस्त्वमार्द्रांभू–र्भस्मतापसवर्ष्मसु ॥ गोशालकदवार्चिश्च, युक्तमेव निवारयः ॥ ९० ॥

तच्चित्रं यत्त्वयाऽत्रोटि, तादृक्करटिशृंखला ॥ ततो मुनिर्मनाक्हास्य–रम्यास्यः क्ष्मापतिं जगौ ॥९१॥

गोशालाने प्रतिबोध करीने देवता तथा मनुष्योए स्तुति करेला ते आर्द्रककुमार मुनिए समवसरणमां आवीने ते छेल्ला तीर्थंकरने नमन कर्युं. ॥ ८७ ॥ ते आर्द्रककुमार मुनिने आवेला सांभली जाणे तेमना गुणोए बोलावेलो होयनी ? एवो श्रेणिक राजा अभयकुमार सहित त्यां आव्यो. ॥ ८८ ॥ मुनिने भक्तिथी प्रदक्षिणा करी अने हाथ जोडवा पूर्वक नमस्कार करी मगधपति श्रेणिक राजाए तेमना अद्भुत चरित्रनी प्रशंसा करतां कह्युं के–॥ ८९ ॥ हे आर्द्रककुमार ! गुणे करीने मेघ सरखा तमे भस्मरूप मुनिना शरीरने विषे गोशालारूप दावानलने शमाव्यो ते योग्यज कर्युं छे. ॥ ९० ॥ वली ते आश्चर्यछे के-जे तमे तेवी हाथीनी मजबुत सांकल त्रोडी नाखी. पछी थोडा हास्यने लीधे मनोहर मुखवाला आर्द्रककुमार मुनिए राजा श्रेणिकने कह्युं के-॥९१॥ हे नृप ! बीजा बंधथी मुकावुं तेमने दुष्कर नथी लागतुं, कारण के-मदोन्मत हाथीने वनमां

न दुष्करो मे नृप बंधमोक्षो, गजस्य मत्तस्य वने बभूव ॥
पुनः स तर्कूद्धृततंतुबंधात्, सुदुष्करो मे प्रतिभाति मोक्षः ॥ ९२ ॥
इति वृत्तं पठित्वास्य, वृत्तं स्वं वदतोऽभवत् ॥ विशिष्यवीरतां स्तोतुं, मागधो मगधेश्वरः ॥९३॥
अथाभयं मुनिः प्रोचे, मित्रैष महिमा तव ॥ अनार्यदेशजन्मापि, वंद्येऽहं यन्नरेश्वरैः ॥ ९४ ॥
चकोर इव चंद्रे चे-न्नाधास्यं सौहृदं त्वयि ॥ चारित्रचंद्रिकापानं, तदवाप्स्यमदः कथम् ॥९५॥
अहं तवोपकारस्य, नानृणः स्यां कदाचन ॥ एतद्ब्रवीमीत्थमेव त्वं, सम्यक्त्वं द्योतयेः सदा ॥९६॥

पण बंधन थाय छे, परंतु रेंटीयाथी उकेलेला सूतरना तांतणाना बंधनथी मुकावुं ते मने घणु दुष्कर लागे छे. ॥ ९२ ॥ एवीं रीते आर्द्रककुमारना वृत्तांतने कही पोतानुं वृत्तांत कहेतो एवो मगधपति उत्तमपुरुषना वीरपणाने वखाणवा माटे मागध (बंदीजन) समान थयो. ॥ ९३ ॥ पछी आर्द्रककुमार मुनिए अभय कुमारने कह्युं के–हे मित्र ! ए तमारो प्रभाव छे, जे हुं अनार्यदेशमां जन्म पाम्यो छतां पण राजाओथी वंदन कराउं छुं. ॥ ९४ ॥ जो चंद्रने विषे चकोर पक्षीनी पेठे में तमारे विषे सुहृदपणुं न धारण कर्युं होत तो आ चारित्ररूप चंद्रिकानुं पान शी रीते पामत ? ॥ ९५ ॥ हुं तमारा उपकारनो बदलो वालनार क्यारे पण नहिं थाउं ! तेथी एटलुं कहुं छुं के–तुं आवी रीतेज निरंतर सम्यक्त्वने दीपावजे. ॥ ९६ ॥

मुनिं सम्यक् तमानम्य, ययो राजा यथागतम् ॥ सहाभयेन तद्दीक्षा–भावनापावनाशयः ॥ ९७ ॥
केवलैराश्रितः साधु–गुणैरुत्पन्नकेवलः॥ मुनीश्वरोऽपि स प्राप, समये शाश्वतं पदम् ॥ ९८ ॥

अनार्यदेशप्रभवोऽपि मंक्षु, मोक्षं ययावार्द्रकुमारसाधुः ॥
सौहार्दतः श्रेणिकनंदनस्य, कार्या ततः साधुभिरेव मैत्री ॥ ९९ ॥

पछी ते मुनिनी दीक्षानी भावनाथी पवित्र मनवालो राजा श्रेणिक ते आर्द्रकमुनिने सारी रीते वंदना करीने अभयकुमार सहित जेम आव्यो हतो तेम चाल्यो गयो. ॥ ९७ ॥ केवल साधुना गुणोथीज आश्रय करायला होवाथी उत्पन्न थएला केवल ज्ञानवाला ते आर्द्रककुमार मुनीश्वर पण अवसरे मोक्षपदने पाम्या. ॥ ९८ ॥ अनार्यदेशमां उत्पन्न थया छतां पण अभयकुमारनी मित्रताने लीधे आर्द्रककुमार मुनि शीघ्र मुक्तिने पाम्या, माटे हेभव्यजीवो ! तमारे उत्तम पुरुषोनी साथे मैत्री करवी. ॥ ९९ ॥

॥ इति आर्द्रकुमार कथा ॥

ननु आर्येभ्योऽन्ये हूणचिणादयो धर्मबाह्या इत्यवसितं, परमंतरद्वीपादिमनुष्याणां का वार्तेत्याह ॥

अहिं शंका करे छे के–ज्यारे आर्यथकी बीजा हूणचिण विगेरे मनुष्यो धर्मरहीत छे एम निश्चय थयो तो पछी अंतरद्वीप विगेरेना मनुष्योनी शी वात ? ते कहे छे.

छप्पन्नंतरदीवेसु, तहय तीसाइभोगभूमीसु ॥ जे जुअलधम्मिमणुआ, न तेवि धम्मस्स
किर जुग्गा ॥ १८ ॥

छप्पन्न अंतरद्वीपमां तेमज त्रीश भोगभूमिमां एटले अकर्मभूमिमां जे युगलीया मनुष्यो छे, तेउ पण निश्चे धर्मने योग्य नथी. ॥ १८ ॥

व्याख्या ॥ इह कुंडलितकोदंडाकारभरतक्षेत्रप्रत्यंचाभूतस्य पूर्वापरकोटिभ्यां जगतीं भित्वा लवणसमुद्रं स्पृष्टवतः पीतप्रभापहसितहेम्नो हिमवतः पर्वतस्य पूर्वांतात् पश्चिमांताच्च द्वे द्वे दाढे समुद्रांतर्निर्गते चतसृष्वपि तासु प्रत्येकं सप्त सप्त संतीति हिमवन्निश्रयाऽष्टाविंशतिरंतरद्वीपाः । एवमैरावतक्षेत्रसीमावस्थिते शिखरिण्यपि पर्वते एतावंतः संतीति सर्वे संख्ययाऽमी षट्पंचाशत्, एतेषां विशेषस्वरूपं जीवाभिगमादवसेयं ॥

अहिं वांका वालेला 'धनुष्यना आकार' सरखा भरत क्षेत्रनी पणचरुप, तथा पूर्व तरफना अने पश्चिम तरफना खूणाथी जगतीने भेदीने लवण समुद्रने स्पर्श करी रहेला, वली पोतानी पीली प्रभाथी सुवर्णने पण हसी काढनारा एवा हिमवंत पर्वतना पूर्व छेडाथी अने पश्चिम छेडाथी बबे दाढाओ समुद्रनी अंदर नीकलेली छे. ते चार दाढाओने विषे पण दरेक दरेक उपर सात सात द्वीपो छे. एम एक हिमवंत पर्वतनी निश्राथी अठावीश अंतरद्वीप छे. एवी रीते ऐरवत क्षेत्रने सीमाडे रहेला शिखरी पर्वतने विषे पण एटलाज अठावीश अंतरद्वीप छे. एम सर्व संख्या मलीने ए अंतरद्वीप छप्पन छे. ए अंतरद्वीपो संबंधी विशेष स्वरूप जीवाभिगम सूत्रथी जाणी लेवुं. ॥ १ ॥

तथा। भोगः प्राक्कृतसुकृतफलानुभवः। तदर्हा भूमयो भोगभूमयस्ताश्च हैमवतं हरिवर्षं देवकुरव उत्तरकुरवो रम्यकं ऐरण्यवतं चेति षट् जंबूद्वीपे। धातकीखंडे द्वादश, द्वादश पुष्करार्द्धे चेति सर्व संख्यया त्रिंशत्। एताश्चाकर्मभूमयोऽप्युच्यंते।

तेमज भोग एटले पूर्वे करेलां उत्तम पुण्यनां फलनो अनुभव करवो. तेने योग्य जे भूमीओ ते भोगभूमी कहेवाय छे. अने ते भोग भूमि हैमवंत हरिवर्ष देवकुरु उत्तरकुरु रम्यक अने ऐरण्यवत ए छ जंबूद्वीपमां, बार धातकीखंडमां अने बार पुष्करार्द्धमां एम सर्व संख्याए त्रीश थाय छे अने ए सर्व अकर्म भूमिओ पण कहेवाय छे.

अत्रोत्पन्नानां कृषिवाणिज्यादिकर्मरहितत्वात्। एतेषु षडशीतौ स्थानेषु ये युगलमेव धर्मः स्वभावो येषां ते युगलधर्मिणो मनुजा जायंते। किलेति निश्चये। तेऽपि न धर्मस्य योग्याः, धर्म-

सामग्रीचिंतायां तेऽप्यनधिकृता एवेत्यर्थः । भोगप्रधानत्वात्तेषां । एतेन आर्यक्षेत्रोद्भवा एव मनुजा धर्मयोग्या भवंतीति समर्थितम् ।

ए अकर्मभूमिमां उत्पन्न थयेला मनुष्यो खेती वेपार विगेरे कर्म रहीत होय छे, छप्पन्न अंतरद्वीप अने त्रीश अकर्मभूमि एम ए छयासी स्थानमां जे युगल एज धर्म केतां स्वभाव जेमनो छे ते युगलधर्मी मनुष्यो उत्पन्न थाय छे. ते युगलिया मनुष्यो पण धर्मने योग्य नथी. अर्थात् धर्म सामग्रीनो विचार करवामां तेओ पण अधिकार रहितज छे. कारणके तेमने भोगनुं प्रधानपणुं छे माटे, आ कहेवाथी आर्यक्षेत्रमां उत्पन्न थयेलाज मनुष्यो धर्मयोग्य थाय छे, एम निश्चय थयो.

॥ अथ कुलसामग्रीमाह ॥

हवे कुलनी सामग्री कहे छे.

तत्थवि सुसावयकुलं, दुलहं मुत्तागरुव्व बहुसुत्ति॥ जत्थो दया उ दीसइ, कमेण मुत्ताण परिणामो ॥१९॥

ते श्रावक कुलमां पण मुक्ताफलनी खाणनी पेठे घणां सुवचनवालुं उत्तम श्रावककुल दुर्लभ छे. जे कुलमां अवतार पामवाथी अनुक्रमे मोक्ष पामवानो परिणाम देखाय छे. ॥ १९ ॥

॥ व्याख्या ॥ तत्रार्यक्षेत्रेऽपि मुक्ताकर इव शृण्वंति सद्गुरूपदेशमिति श्रावकाः शोभनाश्च

ते श्रावकाश्च सुश्रावकाः तेषां कुलं दुर्लभं । कथंभूतं । बहवः सूक्तयः सुवचनानि यत्र तद्बहुसूक्ति। धर्मज्ञतया तेषां भाषासमितत्वात् ॥

ते आर्यक्षेत्रमां पण मोतिनी खाणनी पेठे सद्गुरुनो उपदेश सांभले ए श्रावक कहेवाय, अने सारा जे श्रावक ते सुश्रावक कहेवाय. एवा सुश्रावकनुं कुल दुर्लभ छे. ए सुश्रावक कुल केवुं छे ? तो के घणां छे सुक्ति एटले सद्वचनो जेमां ते बहुसूक्ति कहेवाय. अर्थात् घणां सद्वचनो तेमां बोलाय छे. धर्मना जाण होवाने लीधे तेवा श्रावकोने भाषा समितिपणुं होय छे माटे,

॥ अथ श्रावककुलस्य विशेषमाह ॥

हवे श्रावक कुलनुं विशेषपणुं कहे छे.

यत्र श्रावककुले उदयादवतारात्प्राणिनामिति गम्यते । क्रमेण सम्यक्तदेशविरतिसर्वविरत्यादिरूपेण मुक्तानां सिद्धानां परिणामो दृश्यते । मुक्ताकरपक्षे । बहवः शुक्तयो यत्र तद्बहुशुक्ति ॥ यत्र मुक्ताकरे उदकात् स्वांतिजलात् क्रमेण मुक्तानां मौक्तिकानां परिणामो दृश्यते ॥

जे श्रावक कुलमां उदय केतां अवतार प्राप्त थवाथी प्राणीओए एम जाणी लेवुं के-तेमां अनुक्रमे सम्यक्त, देशविरति, सर्वविरति विगेरेना प्रभावथी मुक्त जे सिद्धपुरुषो तेमना परिणामने जोवाय छे अर्थात् सिद्धिपद पमाय छे. पक्षे मुक्ताकरनुं विशेषण करीए त्यारे घणी छे छीपो जेमां ते बहुशुक्ति कहेवाय. अर्थात् जे मुक्ताकर (समुद्र) ने विषे उदक जे स्वांति नक्षत्रनुं पाणि तेथकी अनुक्रमे मुक्ता जे मोति तेनो परिणाम देखाय छे.

अयमर्थः। आर्यक्षेत्रं हि समुद्रप्रायं, समुद्रेऽपि मुक्ताकरेष्वेव मेघमुक्तमंभो मौक्तिकत्वेन परिणमति न सर्वत्र, तत्र पतितमात्रस्य तस्य क्षारजलसंपर्केण निर्नामनाशात्। एवमार्यक्षेत्रेऽपि सत्कुल एव जातो जंतुर्मुक्तत्वं लजते न शेषेसु। तत्रोत्पन्नस्य जव्यस्यापि स्वजावभ्रंशादित्येतदेवाह॥

अहिं आ अर्थ छे. निश्चे आर्यक्षेत्र समुद्रतुल्य छे. समुद्रमां पण ज्यां मोति पाकतां होय त्यांज मेघथी पडेलुं पाणी मुक्ताफलपणे परिणमे छे. पण सर्व ठेकाणे नहिं. कारण ते बीजे ठेकाणे पडतां मात्रज ते मीठा पाणीने खारा पाणी साथे संबंध थवाथी निर एवा नामनो नाश छे. एवी रीते आर्यक्षेत्र पण सत्कुलमांज उत्पन्न थयेलो प्राणी मुक्ति पामे छे. पण बीजा असत्कुलमां जन्मेलो मुक्ति पामतो नथी, कारणके—असत्कुलमां उत्पन्न थयेला भव्यप्राणीनो पण स्वभाव नाश पामी जाय छे माटे. तेज वात कहे छे.

मिच्छेसु कूरकम्मसु, कुलेसु भव्वोवि असरिसेसु गर्ड ॥ अप्पाणं नासेइ, खारजले साउसलिलंव ॥२०॥

म्लेछ अने क्रूरकर्मवाला अयोग्य कुलमां जन्म पामेलो भव्य जीव पण खारा पाणीमां मीठा पाणीनी पेठे पोतना आत्मानो नाश करे छे. ॥ २० ॥

व्याख्या ॥ म्लेच्छेषु जनंगमादिषु क्रूरकर्मसु चाक्रिकादिषु एवंविधेष्वसदृशेषु अयोग्येषु कुलेषु गत उत्पन्नो भव्योऽप्यात्मानं नाशयति । नैर्मल्यप्रतनुकर्मत्वादिस्वस्वरूपाद् भ्रश्यतीत्यर्थः । क्षारजले स्वादु सलिलमिवेति प्रागेव भावितं ।

चांडालादि म्लेच्छ तथा कुंभार अने घांची विगेरे क्रूरकर्मवाला, एवा प्रकारना असदृश केतां अयोग्यकुलमां गत एटले उत्पन्न थयेलो भव्यजीव पण आत्मानो नाश करे छे. अर्थात् निर्मल अने शिथल बंधवालां कर्मपणादि पोताना स्वरूपथी भ्रष्ट थाय छे. खारा पाणीमां मीठा पाणीनी पेठे एतो प्रथमज कहेलुं छे.

अथ न केवलं म्लेच्छादय एव दुःकुलत्वेन रूढाः, किं तु मिथ्यादृशोऽपीत्याह ॥

हवे केवल म्लेछ विगेरेज दुःकुलपणाये करीने प्रसिद्ध नथी, परंतु मिथ्यादृष्टिओ पण दुःकुलपणाये प्रसिद्ध छे. तेज कहे छे.

देवगुरुधम्मतत्ते, जत्थ परिक्खापरम्मुहा बुद्धी ॥ तेसुवि कुलेसु जाओ, कुलगव्वं वहइ ही मूढो ॥२१॥

जे कुलमां उत्पन्न थयेलानी बुद्धि देवतत्व गुरुतत्व अने धर्मतत्वनी परीक्षा करवामां शून्य छे. खेद थाय छे के–तेवा पण कुलमां उत्पन्न थयेलो मूर्ख फक्त कुलगर्वने धारण करे छे. ॥ २१ ॥

व्याख्या। यत्र येषु कुलेषु जातानां बुद्धिर्देवगुरुधर्मतत्वविषये परीक्षापराङ्मुखी विचारवंध्या वर्त्तते। हीति खेदे। खेदश्चासमंजसदर्शनात्। किमसमंजसमितिचेदुच्यते। यत्तेष्वपि कुलेषु जातो मूढो मूर्खः कुलिनोऽहमिति गर्वं वहति ॥

जे कुलमां उत्पन्न थयेला माणसोनी बुद्धि देव, गुरु अने धर्म तत्वना विषयमां परीक्षा करवाने अवला मुखवाली अर्थात् विचार करवामां शून्य होय छे. अने खेद तो अयोग्य केतां खराब वस्तुने देखवाथी थाय छे. अहिं अयोग्य शुं छे?

एम जो तमने शंका थती होय तो कहुं छुं के—जे तेवा पण कुलने विषे उत्पन थयेलो मूढ 'हुं कुलिन छुं.' एवा कुल गर्वने धारण करे छे.

इदमत्र हृदयं। इह तत्कुलं वस्तुतः स्तुतिपदे भवति। यत्रोत्पन्नाः प्रज्ञाद्भुतया सारासारता-विवेकं विधाय वस्तता द्रियंते परिहरंति वा। एतच्च श्रावकाणामेव दृश्यते, देवादिसम्यक्तत्वानु-रागात् कुदेवादिमिथ्यात्वपरित्यागात् ॥

अहिं तात्पर्य ए छे के—आ लोकमां ते कुल वस्तुताए स्तुति करवा योग्य थाय छे. जे कुलमां उत्पन्न थयेला पुरुषो बुद्धिवंतपणाने लीधे सार तथा असारपणाना विवेके करीने वस्तुने ग्रहण करे छे अथवा त्यजी दे छे. अने ए विवेक श्रावकोनेज देखाय छे. जे देवादि सम्यक्तत्वने विषे प्रीति करवाथी अने कुदेवादि मिथ्यात्वने त्यजी देवाथी प्रत्यक्ष देखाय छे.

यत्र पुनरमी देवगुरुधर्मा अस्मत्पूर्वजः प्रमाणीकृतास्तदेत एव प्रवरा इति वृथा गर्वगरल तरलितचेतनाः सारासारविवेकविकलाः कलाधिष्टातारः सदपि परमतं दूषयंति, असदपि स्वमतं भूषयंति। हंत तेष्वपि कुलेषु जातो यदि कुलमदं धत्ते ततः को नाम न खिद्यते। इति गाथार्थः॥

वली जे कुलमां आ देव गुरु धर्म अमारा पूर्वजोए प्रमाण करेलां छे, माटे तेज श्रेष्ट छे. एवा फोगट गर्वरूप विषथी चपल चित्तवाला अने सार असारना विवेक रहित तथा कलाओना अधिष्टायक एवा पुरुषो साचा एवाय पण परमतने दूषण लगाडे

छे अने खोटा एवाय पण पोताना मतने सुशोभित करे छे. खेद थाय छे के–तेवाय पण कुलने विषे उत्पन्न थयेलो प्राणी जो कुलमदने करे छे तो पछी कोण खेद न पामे ? अर्थात् सर्वेने खेद थाय छे.

पुनः श्रावककुलस्य शेषकुलेभ्यो भंग्यंतरेण वैशिष्ट्यमाह ॥

वली श्रावककुलनुं बीजा सर्वे कुलोथी बीजे प्रकारे करीने श्रेष्ठपणुं कहे छे.

जलगलणणंत काइय-निसिभत्तसुराइ विरमणाइयं । जं अन्नेसिं दुग्गं, सो मग्गो सावयकुलेसु ॥२२॥

पाणी गलवुं, अनंतकाय न खावा, रात्रीभोजन न करवुं, मदीरा न पीवी. इत्यादि जे कार्य श्रावक विना बीजाओना कुलने विषे दुर्गप्राय एटले न थइ शके एवां छे. ते कार्य श्रावकना कुलमां प्रसिद्ध राजमार्गनी पेठे सेवाय छे. २२

व्याख्या ॥ जलगलनं प्रतीतं । अनंतकायिका मूलकार्द्रकादयः । निशाभक्तं रात्रिभोजनं । सूरा मदिरा । आदिशब्दात् आमिषादिपरिग्रहः । तत एषां द्वंद्वः । एतेभ्यो विरमणं निवर्त्तनं । जलगलनं चानंतकायिकादिविरमणं च । जलगलनानंतकायिकनिशाभक्तसुरादिविरमणं तदादिर्येषां । कंकतगृहणसर्पादिमारणातपशय्याप्रस्फोटनादिनियमानां यत्र तज्जलगलनानंतकायिकनिशाभक्तसुरादिविरमणादिकमनुष्ठानं यत् अन्येषां श्रावकव्यतिरिक्तानां कुले दुश्चरत्वा दुर्गं दुर्गप्रायं वर्त्तते, स श्रावककुलेषु बालैरपि सुखासेव्यत्वात् मार्गो राजमार्ग इव भवति ।

पाणी गलवुं ते प्रसिद्ध छे, अनंतकाय एटले मूला आदू विगेरे, निशाभक्त एटले रात्रीभोजन, सूरा एटले मदिरा, आदि शब्दथी मांस विगेरेनो परिग्रह, ए अनंतकायादि सर्व वस्तुओथी विराम पामवुं, अर्थात् निवृत्त थवुं. पाणीने गलवुं अने अनंत कायादिकथी विराम पामवुं. एटले के–पाणी गलवुं तथा नंतकायभक्षण रात्रीभोजन अने सुरापान इत्यादिकथी विराम पामवुं. अहिं ते छे आदि जेमने एवो समास करतां आदि शब्दने गृहण कर्यो छे माटे काशीमां करवत मुकाववुं, सर्प विगेरेने मारवा, तडके खाटला खंखेरवा इत्यादि नियमोनो जेमां समावेश थाये छे, ते पाणी गलवुं तथा अनंतकाय, रात्री भोजन अने मदिरापान इत्यादिकथी विराम पामवानुं कार्य जे अन्य केतां श्रावक शीवाय बीजा कुलने विषे दुःखे आचरण करवा योग्य होवाथी न थइ शकवा समान छे अने ते सर्वे श्रावककुलमां बालकोवडे पण सुखे सेवन कराता होवाथी मार्ग जे राजमार्ग तेनी पेठे सुखे सेवन करवा योग्य थाय छे.

अत एव श्रावककुलाय देवा अपि स्पृहंतीत्याह ॥

ए कारणमाटे श्रावककुलने माटे देवताओ पण स्पृहा करे छे. ते कहे छे.

सुरलोयंमि सुरिंदा, सुक्खं तं तारिसं अणुहवंता। बोहिसुलहत्तहेउं, सावयकुलजम्ममिच्छंति ॥२३॥

देवलोकमां देवेंद्रो तेवां सुखने भोगवता छतां समकीत सुलभ थवा माटे श्रावकनां कुलमां जम्नने इच्छे छे.

व्यक्तार्था ॥

आ गाथानो अर्थ स्पष्ट छे. माटे लख्यो नथी."

अथ श्रावककुलेषु प्रेष्यजावोऽपि बोधिबीजनिबंधनत्वाद्बाढं कमनीय इत्याह

हवे श्रावक कुलमां चाकरपणुं पण बोधिबीज जे समकीत तेनुं कारण होवाथी अत्यंत वखाणवा योग्य छे. ते कहे छे.

आयणिऊण जम्मंत-रंमि सुहयस्स तारिसं उदयं॥ सावयकुलेसु पेस--त्तणंपि बाढं सुहावेइ ॥२४॥

बीजा जन्ममां सुभगना तेवा उदयने सांभलीने श्रावककुलमां चाकरपणुं पण मने घणुं सुखने अर्थे थाय छे. २४

व्याख्या। सुजगस्य कर्मकृतः श्रावककुलसांनिध्यादधिगतपंचपरमेष्ठिमंत्रस्य जन्मांतरे तादृशं त्रिदशानामपि श्लाघ्यमवतारमाकर्ण्य श्रावककुलेषु प्रेष्यत्वं दासत्वमपि मम बाढं सुखायते। बोधिहेतुत्वेनायतौ स्वर्गापवर्गसुखकारणत्वात्। न पुनः सार्वभौमत्वमपि मिथ्यात्वोपहतं प्रेत्य नरकादिक्लेशमूलत्वात् ॥

श्रावककुलमां रहेवाथी पंच परमेष्ठिमंत्रने पामेला सुभगनामना चाकरनां बीजा भवने विषे तेवा देवताओने पण वखाणवा योग्य अवतारने सांभलीने श्रावककुलमां प्रेष्यपणुं एटले चाकरपणुं पण मने घणुं सुख माटे थाय छे. कारण के--समकीतना हेतुथी ते आवता भवमां स्वर्ग अथवा मोक्ष सुखनुं कारण थाय छे, परंतु मिथ्यात्वथी हणायेलुं चक्रवर्तिपणुं पण सुख माटे थतुं नथी, पण मृत्यु पाम्या पछी नरकादि क्लेशनुं मूल थाय छे.

यदाह। जिनधर्मविनिर्मुक्तो, मा भूवं चक्रवर्त्यपि ॥ स्यां चेटोऽपि दरिद्रोऽपि, जिनधर्माधिवासितः ॥ १ ॥

जेने माटे कह्युं छे के-जिनधर्म रहित हुं चक्रवर्ति पण न थाउं. अने जिनधर्मयुक्त चाकर अने दरिद्री पण थाउं. ।२१।

सुभगस्य कथा चैवम् ॥

अने सुभगनी कथा आ प्रमाणे छे.

॥ सुभगनी कथा ॥

अस्त्यंगदेशशृंगार-श्चंपा संपद्वरा पुरी ॥ यस्यां दृष्टो ध्वजेष्वेव, कंपः किल महाव्रसात् ॥ १ ॥
दधिवाहनभूपाल-स्तत्र लोकमपालयत् ॥ जैत्रो यस्य प्रतापोऽभूत्, खड्गस्तु करभूषणम् ॥ २ ॥
स्मरवीरवधूगर्व-सर्वस्वापहृतिक्षमा ॥ सुभटी वा भयेत्याख्यां, दधानास्य प्रियाभवत् ॥ ३ ॥

अंग देशना आभूषणरूप तथा संपत्तिये करीने उत्तम एवी चंपा नामनी नगरीछे. जे नगरीमां निश्चे वायुने लीधे धजाओने विषे कंप देखातो हतो. अर्थात् ए नगरीमां माणसो निर्भयपणे रहेता हता.॥१॥ ते नगरीमां दधिवाहन नामनो राजा लोकने पालन करतो हतो. जे राजानो प्रतापज विजयशील हतो अने खड्गतो फक्त हाथनुं आभूषण हतुं. ॥२॥ ए राजाने कामनी स्त्री रतिना गर्वरूप सर्व धनने हरण करवा समर्थ सुभटीना सरखी अभया एवा नामने धारण करनारी स्त्री हती. ॥ ३ ॥ ते नगरीमां जन-समूहने आनंद आपनारो अने जैन शासननी सेवा करवामां उत्साहयुक्त मनवालो रुषभदास नामनो महोटो धनवंत शेठ रहेतो

जनौघरंजनो जैन–शासनोपासनोन्मनाः ॥ अर्हद्दासाख्य–स्तत्र श्रेष्ठी महाधनः ॥ ४ ॥
अर्हद्दासीति तस्यासी–त्प्रेयसी श्रेयसी गुणैः॥ न हि धर्मेऽपि कामेऽपि या भर्त्रा व्यभिचारिणी ॥५॥
महिषीश्चारयामास, तस्य कर्मकरो वने ॥ जज्ञे न केवलं नाम्ना, सुभगः कर्मणापि यः ॥ ६ ॥
अन्यदा मासि माघेऽसौ, महिषीश्चारयन् बहिः ॥ कायोत्सर्गस्थमद्राक्षीत्, कंचिद्ध्यानधरं मुनिम् ॥
ऋषिरेष कथं रात्रि–मत्र स्थातेति चिंतयन् ॥ कथंचिदतिचक्राम, यामिनी स गृहं गतः ॥ ८ ॥
महिषीः प्रातरादाय, स जगाम वनं पुनः ॥ ववंदे तं च सानंदः, कंदर्पदमनं मुनिम् ॥ ९ ॥

हतो, ॥ ४ ॥ ते शेठने गुणे करीने उत्तम एवी अर्हदासी एवा नामवाली स्त्री हती. जे स्त्री निश्चे धर्ममां पण अने काममां पण पतिथी भिन्न विचारवाली न हती. ॥ ५ ॥ ते शेठनी भेंसोने एक चाकर वनमां चारतो हतो. जे चाकर फक्त नामवडेज सुभग 'सारा भाग्यवालो' एम न थयो हतो. परंतु कर्मे करीने पण सुभग थयो हतो. ॥ ६ ॥ कोइ वखते माघ मासमां नगरीनी बहार भेंसो चारता एवा ए सुभगे कायोत्सर्गे रहेला कोइ ध्यानवंत मुनिने दीठा. ॥ ७ ॥ पछी ' आ मुनि अहिं रात्री केम रहेशे ? ' एम विचार करता घर प्रत्ये गयेला सुभगे रात्रीने महाकष्टे निवृत्त करी. ॥ ८ ॥ पछी सवारे भेंसोने लइने ते सुभग फरीने वनमां गयो अने त्यां आनंद सहित तेणे ते कंदर्पने दमन करनारा मुनिने वंदना करी. ॥ ९ ॥ आ वखते ते मुनिनी ताढनी पीडाने नाश करवा माटेज होयनी ? एम सूर्य उदय थयो एटले मुनि " नमो अरिहंताणं " ए पदने बोलता आकाश

तस्य शीतव्यथां हर्तु-मिव सूर्ये समुद्गते ॥ नमस्कारादिमपदं, वदन् व्योम ययौ मुनिः ॥ १० ॥
उत्पपात यया साधुः, सेयं विद्या खगामिनी ॥ इत्यादृतमतिर्मंक्षु, तत्पदं सुभगोऽग्रहीत् ॥ ११ ॥
आसने शयने स्थाने, गमने भोजनेऽपि सः ॥ नामुंचत्तत्पदं भाग्या-ल्लब्धं तद्धनवद्धनम् ॥ १२ ॥
श्रेष्ठी पप्रच्छ तं वत्स, त्वमेतज्जंजपीषि किम्॥ सोऽभ्यधत्त मुनेर्लब्धां, विद्यां गगनगामिनीम् ॥१३॥
इभ्योऽवदन्न विद्यासौ, केवलं व्योमगामिनी ॥ सर्वकामकरी किंतु, स्वच्छचित्त विचार्यताम् ॥ १४॥
जगद्वश्यकरी वैरि-स्तंभनी बंधमोक्षणी ॥ विद्येयं श्रीकरी मोक्षा-कर्षिणी बुद्धिवर्द्धिनी ॥ १५॥

मार्गे चाल्या गया. ॥ १० ॥ 'जेना वडे मुनि आकाशमां उडी गया ते आ आकाशगामिनी विद्या छे.' एम आदरयुक्त बुद्धिवाला सुभगे तरत ते पदने धारी राख्युं. ॥ ११ ॥ भाग्यथी प्राप्त थयेला धनवंतना धननी पेठे सुभगे बेसतां, सूतां, उभा रहेतां, चालतां अने भोजन करतां पण ते पदने मूकी दीधुं नहिं. ॥ १२ ॥ कोइ वखते शेठे तेने पूछ्युं के-हे वत्स ! तुं आ शुं जपे छे? सुभगे उत्तर आप्यो के-हुं मुनिथी प्राप्त थयेली आकाशगामिनी विद्याने जपुं छुं. ॥ १३ ॥ शेठे कह्युं. हे निर्मल मनवाला ! आ विद्या फक्त आकाशगामिनी नथी, परंतु सर्वकार्यने करनारी जाण. ॥ १४ ॥ वली आ विद्या जगतने वश्य करनारी, वैरीने स्तंभावनारी, बंधने छोडावनारी, लक्ष्मी आपनारी, मोक्षने नजीक लावनारी अने बुद्धिने वधारनारी छे. ॥ १५ ॥ वली पवित्र थइने सर्व एवी ए विद्याने निरंतर जप करजे. एम कहीने रुषभदास शेठे तेने संपूर्ण नमस्कार मंत्र

इमां पुनरनुच्छिष्टः, समस्तां सततं जपेः ॥ श्रेष्ठीत्युक्त्वा नमस्कारं, तं संपूर्णमपीपठत् ॥ १६ ॥
अथाखंडनमस्कार–परावृत्तिप्रमोदतः ॥ स्वं दासमपि शक्रीयन्, सोऽतिचक्राम वासरान् ॥१७॥
प्राप्ते घनागमे जाते, शाद्वले भुतलेऽखिले ॥ सोऽगात्पुराद्बहिः सर्वा, गृहित्वा सैरिभीरभिः ॥ १८ ॥
श्यामाः पयोभृता धीर–निस्वना उन्मदिष्णवः ॥ मह्यां महिष्यो गगने, कादंबिन्यश्च रेजिरे ॥ १९ ॥
परक्षेत्रेषु महिषीः, प्रसृता असतीरिव ॥ विनिवर्तयितुं झंपां सोऽदादंतर्नदीजले ॥ २० ॥
स तत्र तन्नकीलेन, विद्धो ध्यायन्नमस्कृतिम् ॥ विपद्यर्षजदासेभ्यः, पत्न्याः कुक्षाववातरत् ॥ २१ ॥

भणाव्यो. ॥ १६ ॥ पछी अखंड नवकार मंत्रना जपना हर्षथी पोताना दासपणाने पण इंद्रना सरखुं मानतो ते सुभग दिवसोने निर्गमन करवा लाग्यो. ॥१७॥ हवे वर्षा ऋतु प्राप्त थइ अने सर्व पृथ्वी लीलां घासवाली थइ एटले निर्भय एवो ते सुभग सर्व भेंसो लइने नगरीना बहार चारवा माटे गयो. ॥ १८ ॥ ते वखते श्यामवर्ण वाली, [भेंशुना पक्षमां] दुधने अने [वादलीना पक्षमां] पाणीने धारण करनारी, गंभीर शब्दवाली अने उन्मद करनारी पृथ्वी उपर भेंसो तथा आकाशमां वादलीओ शोभती हती. ॥ १९ ॥ पछी असती स्त्रीनी पेठे नदीना सामा तीरे पारका खेतरमां चरवा माटे पेठेली भेंसोने पाछी वालवा माटे ते सुभगे नदीना पाणीमां झंपापात दीधो. ॥ २० ॥ त्यां नदीना पाणीमां बूडी रहेला खीला वडे विंधायेलो ते सुभग नमस्कार मंत्रनुं ध्यान करतो मृत्यु पामीने ऋषभदास शेठनी स्त्रीना उदरने विषे अवतर्यो. ॥ २१ ॥ सुभगनो जीव गर्भमां आव्या

तस्मिन् गर्भगते श्रेष्ठि–न्युत्पन्नान् पुण्यदोहदान् ॥ भर्तुः प्रसादतः सर्वान्, यथाकालममानयत् ॥
सा काले सुषुवे पुत्रं, दर्शनानंदमिंदुवत् ॥ सुदर्शनाख्यया ख्यात–स्ततः स ववृधे क्रमात् ॥ २३ ॥
कलासु कुशलः काले, साधूनां सन्निधौ सुधीः ॥ अधीयानः श्रुतं धर्मं, गृहिधर्ममधत्त सः ॥ २४ ॥
अध्यारूढः स तारुण्यं, पुण्यमूर्तिरुपायत ॥ महेभ्यनंदनीं नाम्ना, गुणैरपि मनोरमाम् ॥ २५ ॥
बभूव कपिलस्तस्य, मित्रं राज्ञः पुरोहितः ॥ स्मरस्येव विधुर्वायु–र्दक्षिणात्यो मधोरिव ॥ २६ ॥
एकतानः सदा सद्म, श्रेष्ठिनः स न्यषेवत ॥ स्वगृहं व्यवहारेण, भजमानोऽन्तरांतरा॥ २७ ॥

पछी रुषभदास शेठनी स्त्री अर्हद्दासीए पोताने उत्पन्न थयेला सर्व पवित्र दोहदोने भर्तारना प्रसादथी योग्य अवसरे पूरा कर्या. ॥ २२ ॥ अर्हद्दासीए जोनारने चंद्रनी पेठे आनंद आपनारा पुत्रने योग्य अवसरे जन्म आप्यो. पछी 'सुदर्शन' एवा नामथी प्रसिद्ध थयेलो ते पुत्र अनुक्रमे वृद्धि पामवा लाग्यो. ॥ २३ ॥ अवसरे कलाओमां कुशल थयेलो ते उत्तम बुद्धिवालो सुदर्शन कुमार साधुओनी पासे विद्याभ्यास करतो छतो गृहस्थधर्मने धारण करवा लाग्यो. ॥२४॥ युवावस्थाने पामेलो ते पुण्यमूर्ति सुदर्शनकुमार महेभ्य शेठनी पुत्री जे नामवडे तथा गुणवडे करीने पण मनोरमा हती तेने परण्यो. ॥ २५ ॥ चंद्र जेम कामदेवनो मित्र थयो अने दक्षिणनो वायु जेम वसंतनो मित्र थयो तेम राजा दधिवाहननो पुरोहित कपिल ते सुदर्शननो मित्र थयो. ॥ २६ ॥ कपिल सुदर्शननी साथे एक चित्तवालो होवाने लीधे निरंतर रुषभदास शेठने घेर रहेतो हतो अने पोतानां घरे कांइ कार्य प्रसंग होय त्यारेज वचे वचे आवतो हतो. । २७ ॥ कोइ वखते पोताना पतिने विषे जरा परस्त्रीओना व्यसननी

स्वभर्तरि परक्षैण–व्यसनाशंकिनी मनाक् ॥ एकांते कपिला कांता, पप्रच्छ कपिलं प्रियम् ॥ २८ ॥
नायासि प्रायसो गेह–मायातोऽपि न तिष्ठसि ॥ कांत किं तव वैयग्र्यमद्यस्वः सत्यमुच्यताम् ॥२९॥
कपिलः प्रोचिवा नस्ति, सुहृन्मम सुदर्शनः ॥ व्रजामि भामिनि प्रायः, तस्यैव सदनं सदा ॥३०॥
कः सुदर्शन इत्युक्ते, पत्न्या प्रोचे पुरोहितः ॥ सुदर्शनं न चेद्वेत्सि, वेत्सि तत्किं विशारदे ॥ ३१ ॥
सुदर्शनोऽयमृषभ–श्रेष्ठीसूनुरनूनधीः आराजरंकं स्वगुणै–रभीष्टो जात्यरत्नवत् ॥ ३२ ॥
औदार्येण घनाघनस्य घटितो बुद्ध्या च वाचस्पतेः, गांभीर्येण सरस्वतो रतिपतेर्देवस्य रूपश्रिया ॥

शंका पामेली कपिला स्त्रीए एकांतमां पोताना प्रिय कपिलने पूछ्युं के–॥ २८ ॥ हे कांत ! तमे घणुं करीने घरे आवता नथी अने कदापि आवो छो तो पण रहेता नथी. शुं तमने आजकाल चित्तनुं व्याकुलपणुं छे ? साचुं कहो ? ॥ २९ ॥ कपिले कह्युं हे भामिनि ! सुदर्शन नामजो म्हारे मित्र छे. घणुंकरीने हुं तेनाज घरने विषे निरंतर रहुं छुं. ॥ ३० ॥ सुदर्शन कोण छे ? एम स्त्रीए पूछ्युं एटले पुरोहिते कह्युं के–हे डाही ! जो तुं सुदर्शनने नथी जाणती तो पछी तुं बीजुं शुं जाणे छे ? ॥ ३१ ॥ महा बुद्धिवालो ए रुषभदास शेठनो पुत्र सुदर्शन जातिवंत रत्ननी पेठे पोताना गुणोए करीने राजाथी मांडीने रांक सुधीना माणसोने व्हालो थइ पड्यो छे. ॥ ३२ ॥ जे मेघना उदारपणाये करीने, बृहस्पतिनी बुद्धिवडे करीने, समुद्रना गंभीरपणाए करीने, तथा कामदेवनी रूपसंपत्तिए करीने, वली पर्वतनी धैर्ये करीने अने चंद्रनी कलाओवडे करीने घडायलो छे, ते आ त्रण विश्वना आभूषणरूप सुदर्शन शेठ विजयवंत वर्ते छे. ॥ ३३ ॥ ते सुदर्शनना सर्वे गुणो इष्ट छे, परंतु तेने शीलने विषे

धीरिम्णा धरणीधरस्य रजनीभर्तुः कलाचिश्च यः सोऽयं श्रेष्ठिसुदर्शनो विजयते विश्वत्रयी भूषणम् ॥
तस्य सर्वे गुणा इष्टा, यत्नः शीले पुनर्महान् ॥ चंद्रस्य जगदुल्लास्यं, कुमुदं तु विशेषतः ॥ ३४ ॥
इत्याकर्ण्य सकर्णा सा, कपिला चपलाशया ॥ सुदर्शनं रमयितुं, चक्रे चिंता स्मरातुरा ॥ ३५ ॥
अन्यदा नृभृदादेशात्, पत्यौ ग्रामांतरे गते ॥ कपिला फलितं मेने, स्वमनोरथशाखिनम् ॥३६॥
उपेत्य साभ्यधादिज्य-मद्याजीर्णात्पुरोहितः ॥ आमयावी मया विज्ञ, त्वामाह्वयति संप्रति ॥ ३७ ॥
परित्यक्तान्यकृत्योऽथ, तया सह सुदर्शनः ॥ मध्ये मित्रगृहं प्राप्तो-ऽपश्यत्तामेव कामिनीम् ॥ ३८ ॥

महोटो यत्न छे. चंद्रने जगत उल्लास पमाडवा योग्य छे. परंतु कुमुदं विशेषे उल्लास पमाडवा योग्य छे. ॥ ३४ ॥ पतिनां एवां वचन सांभलीने ते चपल चित्तवाली कपिला कामथी व्याकुल थइ छती सुदर्शननी साथे क्रीडा करवानो विचार करवा लागी. ॥ ३५ ॥ कोइ वखत राजानी आज्ञाथी पति बीजे गाम गयो एटले कपिला पोताना मनोरथरूप वृक्षने फलेलो मानवा लागी. ॥ ३६ ॥ पछी ते कपिला सुदर्शन पासे आवीने कहेवा लागी के-हे चतुर ! आजे पुरोहित अजीर्णने लीधे मांदा थयेल छे. माटे हवणां महारी साथेज तमने बोलावे छे. ॥ ३७ ॥ पछी बीजा सघलां काम त्यजी दइ सुदर्शन ते मित्रनी स्त्री कपिलानी साथे मित्रनां घरना मध्यभागमां गयो तो त्यां तेणे तेज एकली कपिलाने दीठी. ॥३८॥ मधुर वचनथी कामनी इच्छा करती

चाटूक्तिभिर्वृषस्यंतीं, पश्यंतीं स्निग्धया दृशा ॥ स्वशीलरत्नरक्षार्थ–माचख्यौ तां सुदर्शनः ॥ ३९ ॥
यद्भाषसे मृगाक्षि त्व–मेतत्कस्मै न रोचते ॥ परं हंत विधेर्वाम्यात्, क्लीबोऽस्मि करवाणि किम् ॥४०॥
भग्नाशा साथ तत्कालं, गृहद्वारमपावृणोत् ॥ व्रज व्रजेति जल्पंती, लज्जमाना स्वकर्मणा ॥ ४१ ॥
जालादिव तिमिः पाशा–दिव पक्षी गृहात्ततः ॥ निर्गत्य त्वरया गच्छं–श्चिंतयामासिवानसौ ॥४२॥
या विलासविषावेशा–द्विवशीकुर्वते जगत् ॥ भुजंगीष्विव नारीषु, विश्वासस्तासु को नृणाम् ॥४३॥
शस्त्रीव स्त्री बुधैश्चित्या, प्राणहर्त्री प्रमादिनाम् ॥ भर्त्रा करगृहीतापि, या परंप्रति धावति ॥ ४४ ॥

અને સ્નિગ્ધ દૃષ્ટિથી જોતી તે કપિલાને સુદર્શન પોતાનાં શીલરત્નનું રક્ષણ કરવાને અર્થે કહેવા લાગ્યો કે– ॥ ૩૯ ॥ હે મૃગનયનિ ! તું જે કહે છે એ કોને ન રુચે ? પરંતુ મને ખેદ થાય છે કે–નસીબના વાંકાપણાને લીધે હું નપુંસક છું, હવે હું શું કરું? ॥ ૪૦ ॥ પછી ભાંગી ગયેલી આશાવાલી કપિલાએ ‘ ચાલ્યોજા ચાલ્યોજા ’ એમ કહીને પોતાનાં કુકર્મથી લજ્જા પામી તુરત ઘરનું બારણું ઉઘાડી નાખ્યું. ॥ ૪૧ ॥ પછી માછલું જેમ જાલથી છૂટી જાય અને પક્ષી પાસથી છુટે તેમ ઘરથી નિકલીને વેગથી જતો એવો એ સુદર્શન વિચાર કરવા લાગ્યો કે– ॥ ૪૨ ॥ ‘ જે સ્ત્રી વિલાસરૂપ વિષના આવેશથી જગતને પરવશ કરે છે, સાપણની પેઠે તે સ્ત્રીને વિષે પુરુષોને વિશ્વાસ શો કરવો ? ૪૩ ॥ વિદ્વાન્ પુરુષોએ તરવારની પેઠે સ્ત્રીને પ્રમાદીઓના પ્રાણને હરણ કરનારી કહી છે. કારણ ભર્તાએ હાથમાં ગ્રહણ કર્યા છતાં પણ જે સ્ત્રી અથવા તરવાર બીજા તરફ દોડે છે. ॥૪૪॥

वरं वज्रनिपातेन, शतधा चूर्णितं शिरः ॥ न तु निर्द्धर्मनारीवाक्–विश्वासोपहतं मनः ॥ ४५ ॥
ततः स स्वं मनः साक्षी–कृत्याभिग्रहमग्रहीत् ॥ नातःपरं परगृहं, गम्यमेकाकिना मया ॥ ४६ ॥
तदादि चिंतयन् योषाः, सदोषा निखिला अपि ॥ सदा स्वदारतुष्टोऽधात्, धर्मे धैर्यं विशिष्य सः ॥
प्राप्ते शक्रोत्सवेऽन्येद्यु–र्वनं प्राप्तोऽवनीपतिः ॥ समं मंत्रिपुरोधाभ्यां, क्रीडा बहुविधा व्यधात् ॥४८॥
यांत्याः क्रीडार्थमुद्यान–मभयायास्तदाऽमिलत् ॥ नद्या इवांतरनदी, पथि पत्नी पुरोधसः ॥ ४९ ॥
सुदर्शनवधूं वीक्ष्य, वनं यांतीं षडंगजाम् ॥ केयं रामाऽभिरामांगी–त्यप्रच्छत्कपिलाऽभयाम् ॥ ५० ॥

वज्रना घाथी चूर्ण थयेलुं मस्तक सारुं, परंतु धर्मरहित स्त्रीनां वचनमां विश्वास पामवाथी हणायेलुं मन सारुं नहिं. ॥ ४५ ॥ पछी सुदर्शने पोतानां मनने साक्षी करीने अभिग्रह लीधो के–हवे पछी एकला म्हारे पारका घरे न जवुं. ॥ ४६ ॥ ते दिवसथी आरंभीने सर्वे एवी पण स्त्रीओने दोषयुक्त मानता अने निरंतर पोतानी स्त्रीने विषे संतोष पामेला सुदर्शने विशेषे धर्ममां धैर्यने धारण कर्युं. ॥ ४७ ॥ कोइ वखते इंद्रमहोत्सव आव्यो एटले मंत्री तथा पुरोहितने साथे लईने उद्यानमां गयेला राजाए त्यां घणा प्रकारनी क्रीडा करी. ॥ ४८ ॥ ते वखते क्रीडा करवा माटे उद्यान तरफ जती एवी अभया राणीने जेम एक नदीने बीजी नदी मले तेम मार्गमां पुरोहितनी स्त्री कपिला मली.॥४९॥पछी मार्गमां उद्यान तरफ जती एवी छ पुत्रवाली सुदर्शन शेठनी स्त्रीने जोइने “ मनोहर अंगवाली आ स्त्री कोण छे ! ” एम कपिलाए अभया राणीने पछ्युं. ॥ ५० ॥ हे भोली ! छ गुण-

त्वद्भर्तृसुहृदो भार्या, राज्यश्रीरिव षड्गुणा ॥ मुग्धे मनोरमा सेयं, षट्पुत्रेत्यजयाभ्यधात् ॥ ५१ ॥
सा वज्ञं कपिलाऽलापी–द्देवि किं भाषसे वृथा ॥ सुदर्शनप्रिया नेयं, यद्यस्यास्तनया अमी ॥ ५२ ॥
स हि क्लीवोऽस्ति निःशेष–मनुभूतमिदं मया॥ इत्युक्त्वा प्रकटीचक्रे, कपिला निजचापलम् ॥५३॥
हसंत्यथ जगौ राज्ञी, निःपुण्ये विदुषि ब्रुवे ॥ अमुना छद्मना मुग्धां, शठः स त्वामवंचयत् ॥५४॥
स हि षंडः परस्त्रीषु, प्रचंडस्तु स्वयोषिति ॥ अमी षट् तनयास्तस्य, जानातीति जनोऽखिलः ॥
तन्निशम्य विलक्षा सा, च्युतलक्षास्त्रयोधवत् ॥ आलापीत्कपिला कोऽयं, देवि दर्पो वृथा तव ॥५६॥
वाली राज्यलक्ष्मीना सरखी छ पुत्रवाली ते आ तारा पतिना मित्र सुदर्शननी स्त्री मनोरमा छे. एम अभया राणीए कपिलाने कह्युं. ॥ ५१ ॥ कपिलाए अवज्ञा पूर्वक कह्युं के–अरे देवि ! खोटुं शुं बोलो छो? जो एना आ पुत्रो होय तो ए सुदर्शननी स्त्री नथी. ॥ ५० ॥ कारण के निश्चे ते तो नपुंसक छे. अने ए में सर्व अनुभव कर्यो छे. एम कहीने कपिलाए सुदर्शनने विषे करेलु पोतानुं चपलपणुं प्रगट करी बताव्युं. ॥ ५३ ॥ पछी हसती एवी राणी अभयाए कह्युं के–हे निःपुण्ये ! हे डाही ! हे वाचाल ! खल एवा ते सुदर्शने आ कपटे करीने भोली एवी तने छेतरी छे. ॥ ५४ ॥ निश्चे ते परस्त्रीने विषे नपुंसक छे. अने पोतानी स्त्रीने विषे प्रचंड छे, तेना आ छ पुत्रो छे. एम सर्व लोक जाणे छे. ॥ ५५ ॥ अभयाना तेवां वचन सांभली निशानथी चूकेला शस्त्रधारी योधानी पेठे विलखी थयेली ते कपिला कहेवा लागी के–हे देवि ! तमने आ फोगट गर्व केम छे ? ॥ ५६ ॥ भोली एवी पण में पोताने घरे बोलावेला ते सुदर्शनने वाणीथी रमाडयो छे, परंतु हे भोगवाली ! चतुर एवी

वाचा तं स्वगृहानीतं, मुग्धाप्यहमरीरमम् ॥ त्वं योगिनि प्रगल्भापि, प्राभूस्तद्भाषणेऽपि न ॥५७॥
पाषाणोऽपि द्राविका धत्ता–मेका चंद्रकला मदम् ॥ ईदृशाः स्वस्वप्रियप्रीति कृतो माद्यंति किं स्त्रियः ॥
तद्वाणीभिः कृपाणीभि–रिव भिन्नाऽभया भृशम् ॥ प्रतिज्ञामित्यनात्मज्ञा, चक्रे वक्रेण चेतसा ॥५९॥
शीलशैलाग्रशृंगाच्चे–त्पातयामि सुदर्शनम् ॥ तदा मामभयां ब्रूयाः, सभयामन्यथा सखि ॥ ६० ॥
कोऽयं मम पुरोऽसत्त्व–वणिग्मात्रं सुदर्शनः ॥ सुदर्शनधरोऽपि स्या–दृष्टायां मयि निर्मदः ॥ ६१ ॥
मृणाललीलया हेतीः, सहंते ये रणांगणे ॥ न स्पंदंते भटास्तेऽपि, दृग्मात्रान्निहता मया ॥ ६२॥

पण तुं तेनी साथे बोलवामां पण समर्थ थई नथी. ॥ ५७ ॥ पत्थरथी पण पाणीने प्रगट करनारी एक चंद्रकला मदने धारण करो, पण बाकीनी पोतपोताना पतिने प्रीति करनारी स्त्रीओ शुं मद करे खरी ? ॥ ५८ ॥ तरवारनी पेठे ते कपिलानी वाणीथी अत्यंत घायल थयेली अभयाए पोतानी शक्तिने न जाणता छतां वक्रचित्तथी प्रतिज्ञा करी के–॥ ५९ ॥ हे सखि ! जो हुं सुदर्शनने शीलरूप पर्वतना शिखर उपरथी पाडुं तो मने अभया कहेजे–नहितर सभया कहेजे. ॥ ६० ॥ म्हारी आगल ए धैर्यरहित वणिक मात्र सुदर्शन कोण छे ? मने जोवाथी सुदर्शनने धारण करनार कृष्ण पण मद रहित थाय. ॥ ६१ ॥ जेओ रणसंग्राममां शस्त्रना प्रहारने कमलतंतु समान मानीने सहन करे छे, ते सुभटो पण म्हारी दृष्टिमात्रथी हणाया छता चाली शकता नथी. ॥ ६२ ॥ ए प्रमाणे परस्पर वात करती ते अभया अने कपिला बंने जणीओ नगरनी बहार उपवनमां जई

एवं मिथः प्रजल्पंत्यौ, ते गत्वोपवनं बहिः ॥ तत्र रत्वा चिरं सायं, पुनः स्वस्थानमियतुः ॥ ६३ ॥
राज्ञ्यथो पंडितां धात्रीं, स्वप्रतिज्ञामजिज्ञपत् ॥ सा स्माह अहिले कोऽयं, लग्नस्तव कदाग्रहः ॥६४॥
स्वात्मभूमिं परिज्ञाय, प्रतिजानाति नीतिमान् ॥ किमजा प्रतिजानिते, तरणं शरिदीशतुः ॥६५॥
अन्ये ते वालुकासद्म-समानमनसो नराः ॥ नारीनदीभिरक्षोभ्यो, वज्रस्तंभस्त्वयं पुनः ॥ ६६ ॥
परेऽपि श्रावकाः प्रायः, परस्त्रीषु पराङ्मुखाः ॥ असौ किं पुनराजन्म-शीलशाली सुदर्शनः ॥ ६७॥
गुरुवक्त्राब्जजातार्थ-मरविंदास्वादषट्पदः ॥ रमते रमणीदेह-वर्चोगेहेष्वसौ कथम् ॥ ६८ ॥

त्यां घणा वखत सुधी क्रीडा करीने पोतपोताने घरे गइ. ॥६३॥ पछी राणी अभयाए डाही एवी धावमाताने पोतानी प्रतिज्ञा कही एटले धावमाताए कह्युं के-हे गांडी! तने आ कदाग्रह क्यो लाग्यो ? ॥ ६४ ॥ नीतिना जाण पोतानी शक्तिने विचारीने प्रतिज्ञा करे छे. बकरी समुद्रने तरवुं शुं जाणे खरी ? ॥ ६५ ॥ जे वेलुनां घर समान मनवाला पुरुषो छे तेतो बीजा, अने आ सुदर्शन तो स्त्रीओरूपी नदीओथी क्षोभ न पमाडी शकाय एवा वज्रना मजबुत स्तंभ समान छे. ॥ ६६ ॥ बीजाय पण श्रावको घणु करीने परस्त्रीने विषे अवला मुखवाला होय छे, तो वळी आ जन्मथी आरंभीने शीलवडे शोभता एवा सुदर्शननुं तो शुं कहेवुं ? ॥ ६७ ॥ गुरुनां मुख कमलथी उत्पन्न थयेला अर्थरूप पराग [कमलतंतु] नो स्वाद लेवामां भमरा सरखो ए सुदर्शन स्त्रीओना शरीररूप विष्टानां घरने विषे केम रमे ? ॥ ६८ ॥ सर्पना मस्तक उपर रहेलो मणि, समुद्रनुं तळीयुं अने केशरीसिंहना केशर एटले गलाना वाल ते सुखे मेलवी शकाय, परंतु परस्त्रीओए सुदर्शननी छाती मेलववी ए दुःखथी पण

सुप्रापाः फणिरत्नाब्धि–तलकेशरिकेशराः ॥ दुरापं परनारीभि–र्वेक्षः सौदर्शनं पुनः ॥ ६९ ॥
शीललीलायितं तस्य, ख्यातं क्षितितलेऽखिले ॥ आकाशवल्गनप्रायां, कदाशां तदिमां त्यज ॥७०॥
अभ्यधादभया साधु–शिक्षा ते पंडिते पुनः ॥ प्रतिज्ञाभंजने जाने, जीवितं मरणाधिकम् ॥ ७१ ॥
ज्ञात्वा तवैव साचिव्यं, प्रतिज्ञातमिदं मया ॥ विना वायुबलं धूलि–र्नहि व्योमारुरुक्षति ॥ ७२ ॥
तदेकदा तमानीय, निजं नाम कृतार्थय ॥ तस्मिन्नत्रागतेऽशेषं, शेषमीषत्करं मया ॥ ७३ ॥
एवमभ्यर्थिता राज्ञ्या, तदाज्ञामभिगृह्य सा ॥ इन्यस्यानयनोपायं, वीक्षांचक्रे विचक्षणा ॥ ७४ ॥

मेलवी शकाय तेवी नथी. ॥ ६९ ॥ ते सुदर्शननुं शील आचरण सर्व पृथ्वीमंडलमां प्रसिद्ध छे, माटे आकाशने बाथ भीडवा सरखी आ खोटी आशाने त्यजी दे. ॥ ७० ॥ अभयाए कह्युं. हे पंडिते! तारी शिखामण सारी छे, परंतु प्रतिज्ञा भांगवाथी जीवितने मरणथी वधारे दुःख आपनार जाणुं छुं. ॥ ७१ ॥ वली तारुंज प्रधानपणुं जाणीने अर्थात् तारी सहाय धारीने में आ प्रतिज्ञा करी छे. कारण के–वायुना बल विना धूल आकाशमां न चडी शके. ॥ ७२ ॥ माटे तेने एक वखत अहिं लावीने पोतानां नामने कृतार्थ कर, अने ते अहिं आव्या पछी बाकीनुं सघलुं महाराथी सहेजमां करी शकाय तेवुं छे. ॥ ७३ ॥ एवी रीते राणीए विनंती करेली ते चतुर धावमाता तेनी आज्ञा लइने सुदर्शनने अंतःपुरमां लाववाना उपायनो विचार करवा लागी ॥ ७४ ॥ आ सुदर्शन कामदेव समान छे,

एष कामसमः काम–छद्मनानीयते सुखम् ॥ इति सा पंडिता काम–मूर्त्तिं नव्यामचीकरत् ॥७५॥
तां चोत्सवैः सदा साथ–मंतःपुरमवीविषत् ॥ एवं च कंचुकिव्रातं, विदुषी सा व्यशिश्वसत् ॥ ७६ ॥
इतश्च भवनिर्वेदा–दार्षभिः सर्वपर्वसु ॥ प्रतिमास्थोऽतिचकाम, यामिनीः शून्यसद्मसु ॥ ७७ ॥
अन्यदा कौमुदीपर्व–ण्यागते नागरैः सह ॥ विधातुं विविधाः केली–रवनीशो वनं ययौ ॥ ७८ ॥
महीपतिमनुज्ञाप्य, शिरोर्तिच्छद्मना गृहे ॥ मदनार्ताभया तस्थौ, सा हि कूटोक्तिजन्मभूः ॥ ७९ ॥
विधित्सुर्धर्मकर्माणि, चतुर्मासकपर्वणि ॥ प्राभृतार्पणतः क्ष्माप–मापप्रच्छ सुदर्शनः ॥ ८० ॥

माटे कामना मिषथी सुखे लावी शकाय एम छे. एम विचारीने ते पंडिताए लाकडानी नविन एवी कामनी मूर्ति करावी. ॥७५॥ अने ते मूर्तिने हमेशां सांजे उत्सवपूर्वक अंतःपुरमां लाववा तथा लइजवा लागी, अने एम करवाथी चतुर एवी ते धावमाताए चोकीदारोने विश्वास पमाडया.॥७६॥ हवे सुदर्शन शेठ संसारना खेदथी सर्व पर्वने दिवसे कोइ एकांतनां सूना घरमां कायोत्सर्गे रहीने रात्रीने निर्गमन करतो हतो. ॥ ७७ ॥ कोइ वखते कौमुदी पर्व आव्युं एटले नगरवासीओनी साथे राजा विविध प्रकारनी क्रीडा करवा माटे उद्यानमां गयो. ॥ ७८ ॥ आ वखते मदनथी पीडा पामती अभया राणी कपटथी माथुं दुखवाना मीषथी राजानी रजा लइने घरे रही. कारण के–ते कपटवचननी खरेखरी जन्मभूमी हती. ॥ ७९ ॥ ते दिवसे चोमासा संबंधी पर्व होवाने लीधे धर्मकार्य करवानी पौषधादि इच्छा करनारा सुदर्शन शेठे भेट अर्पण करवा पूर्वक राजानी रजा मागी. ॥ ८० ॥ पछी राजाए रजा आपेला ते सुदर्शन शेठे सर्व एत्राय पण दिवसे उपवास पूर्वक आनंदथी चैत्यपरि-

अनुज्ञातो नरेंद्रेण, स सर्वमपि वासरम् ॥ सरंगो विदधे चैत्य–परिपाटीमुपोषितः ॥ ८१ ॥
सायं निर्माय निर्मायः, पौषधं दुरितौषधम् ॥ सगृहस्थोऽपि योगीव, तस्थौ शून्यगृहे क्वचित् ॥८२॥
सद्ध्यानस्तिमितं प्राणा–यामजातांगलाघवम् ॥ ज्ञात्वा तत्रस्थमुद्धृत्य, तं मूर्ध्न्याधत्त पंडिता ॥८३॥
श्रुतामृतभृतः साधु–वृत्तो मंगल्यदर्शनः ॥ स स्मेराब्जमुखो रेजे, तन्मौलौ पूर्णकुंभवत् ॥ ८४ ॥
मुक्तकामोऽप्यसौ काम–दंभान्निःशंकया तया ॥ मध्यशुद्धांतमानीय, पुरो राज्ञ्या अमुच्यत ॥ ८५ ॥
स्विद्यंती घर्मतप्तेव, वेपमाना भयार्तवत् ॥ हृष्यंत्याप्तनिधानेव, तं बभाषेऽभया रयात् ॥ ८६ ॥

पाटी करी. ॥ ८१ ॥ अने कपट रहित एवो ते सांजने विषे पापने नाश करवामां औषध समान पौषध व्रतने धारण करीने गृहस्थ छतां पण योगीनी पेठे कोइ सूना घरमां कायोत्सर्गे रह्यो. ॥ ८२ ॥ पंडिताए सूना घरमां रहेला उत्तम ध्यानने विषे निश्चल थयेला अने प्राणायामथी शरीरना हलवापणाने पामेला जाणीने सुदर्शनने उपाडीने पोताना मस्तक उपर धारण कर्यो. ॥८३॥ ते वखते श्रुतरूप अमृतथी भरेलो, साधुना वृत्तवालो, मांगलिक दर्शनवालो अने प्रफुल्लीत मुखकमलवालो सुदर्शन पंडिताना मस्तक उपर पूर्णकुंभनी पेठे शोभवा लाग्यो. ॥ ८४ ॥ पछी शंका रहित पंडिताए काम विकार रहित एवाय पण ए सुदर्शनने हमेशां लावती तेवा कामदेवना मीषथी अंतःपुरमां लावीने राणी आगल मूक्यो. ॥८५॥ आ वखते तापथी तपेलानी पेठे परसेवा युक्त थयेली, भयथी पीडा पामेलानी पेठे कंपती अने निधान प्राप्त थवानी पेठे हर्ष पामती अभया राणी वेगथी सुदर्शनने कहेवा लागी के–॥८६॥ हे जीवितधन ! घणां वखत थया चिंतार्थी प्रगट करायला तमे आजे पूर्वे करेला पुण्यथी म्हारां नेत्रनी आगल

चिराज्जीवितसर्वस्व, चिंतया गोचरीकृतः ॥ सुकृतैः प्राक्कृतैरद्य, त्वं दृशोर्गोचरेऽभवः ॥ ८७ ॥
प्राग् मां गुणैरबध्नास्त्वं, बंधितोऽसि ततो मया ॥ कृते प्रतिकृतं कुर्वन्, जनोऽयं नापराध्यति ॥ ८८ ॥
त्वया रूपश्रिया जिग्ये, कामस्तन्मां त्वदाश्रिताम् ॥ स बाधतेऽधुना त्वं तु, शक्तोऽपि किमुपेक्षसे ॥
सुमते सर्वसत्वेषु, समता संमता तव ॥ शरीरेणावयोर्भेद-मधुना न धुनासि किम् ॥ ९० ॥
जानाम्याजन्म ते जंतु-जाते जातोदयादया ॥ मयि पंचेषुदूनायां, सा किममाहि तस्करैः ॥ ९१ ॥
ध्यानं च मुंच मुंचेदं, न ध्यानावसरोऽधुना ॥ परार्त्तिभंजनार्त्तिं मे, हत्वा ध्यानं ततो भजेः ॥ ९२ ॥

प्रत्यक्ष थया छो. ॥ ८७ ॥ प्रथम तमे मने गुणो वडे बांधी छे अने तेथी में तमने बांधेला छे. कारण करेला गुणनो उपकार करनार माणस अपराधवालो थतो नथी. ॥ ८८ ॥ रूप संपत्तिवाला तमे कामने जीत्यो छे, तेथी ते तमारो आश्रय करी रहेली मने हवणां दुःख आपे छे. परंतु समर्थ एवाय पण तमे केम म्हारी उपेक्षा करो छो ! अर्थात् म्हारा दुःखने मनमां केम धरता नथी ? ॥ ८९ ॥ हे उत्तम बुद्धिवाला ! तमने सर्वे प्राणीओने विषे समता मान्य छे, तो हवणां आपणा बन्नेना शरीरवडे पडेला भेदने केम नथी टालता ? ॥ ९० ॥ हुं जाणुं छुं के-तमने जन्मथी आरंभीने सर्वे प्राणीओना समूह उपर दया प्रगट थइ छे, तो पछी कामदेवथी पीडा पामती एवी म्हारे विषे ते तमारी दया चोरोथी शुं चोराइ गइ छे ? ॥ ९१ ॥ वली आ ध्यानने मूकी द्यो मूकी द्यो. हवणां ध्यान करवानो अवसर नथी. हे पारकी पीडाने भांगनारा ! म्हारी पीडाने नाश करीने पछी ध्यानने भजो. ॥ ९२ ॥ ए प्रकारना विघ्नने बोली नाखनारा शृंगार समुद्रना तरंगरूप ते अभयानां वचनवडे पण सुद-

शृंगारवार्द्धिकल्लोलै–र्विश्वविप्लावकैरिति ॥ तद्वचोभिर्न चुक्षोभ, सुरशैल इवार्मिभिः ॥ ९३ ॥
साथास्पृशत्तं पाणिभ्यां, कटाक्षैर्निशितैरहन् ॥ न्यौंच्छद्य केशैस्तस्यांघ्री–मंशदेशे त्वलंवत ॥ ९४ ॥
अगृह्णन्मध्यमूरुभ्यां, स्तनाभ्यां ह्यताडयत् ॥ बध्वा वस्त्रांचलेनाशु, तं सर्वांगमधुनयत् ॥ ९५ ॥
एभिर्विलासितैस्तस्याः, न चकंपे सुदर्शनः ॥ कृकलासीविलासैः किं, कंपते दृढपादपः ॥ ९६ ॥
हंसकध्वनिपादाब्जां, वलित्रयतरंगिणीम् ॥ किं सुधादीर्घिकां भूप–प्रियां प्राप्य न खेलसि ॥ ९७ ॥
निशा याति क्रमात्कार्श्यं, प्रायेणोच्छृंखलाः खलाः॥ त्वं च मानाद्रिमारूढो, धिक् मां दुर्दैववंचिताम् ॥

शेठ मेरुपर्वतनी पेठे चल्यो नहीं. ॥ ९३ ॥ पछी अभया राणी बे हाथ वडे तेनो स्पर्श करवा लागी, तीक्ष्ण कटाक्ष मारवा लागी. अने केश वडे तेना बे पगने लुछवा लागी. वली खभा उपर टेको दइने बेठी. ॥ ९४ ॥ वली सुदर्शनना मध्य शरीरने पोतानी जांघ वडे ग्रहण करवा लागी, छेवट वस्त्र वडे तुरत तेने बांधीने सर्व अंग धुणाववा लागी. ॥ ९५ ॥ अभयाना आवां आचरणथी सुदर्शन शेठ चल्यो नहीं. शुं काकिडीनी क्रीडाथी मजबुत एवुं वृक्ष कंपे खरुं ? अर्थात् न कंपे. ॥ ९६ ॥ झांझरना शब्द युक्त चरणकमलवाली अने त्रण वलियारूप तरंगवाली अमृतनी वाव्य समान राजप्रियाने पामीने तुं केम नथी क्रीडा करतो? ॥ ९७ ॥ अनुक्रमे रात्री ओछी थती जाय छे. घणुं करीने खल माणसो प्रतिबंध रहित होय छे. वली तुं मानरूप पर्वत उपर चडेलो छे. माटे दुर्दैवथी ठगायली मने धीक्कार थाओ. ॥ ९८ ॥ ए प्रमाणे वारंवार बोलती ते अभया जेम जेम उपसर्ग करवा

जल्पंतीति मुहुश्चक्रे, सोपसर्गान् यथा यथा॥ आरुरोह परां कोटिं, ध्यानस्य स तथा तथा॥ ९९॥
स्थूलस्तनस्थले ह्येका--दश श्रोत्रमहाबिले ॥ अरोमहरिति स्याम--शिरोजाजोगजोगिनो ॥ १०० ॥
तृष्णा विवर्द्धते तस्याः, शरीरमरुमंडले ॥ तादृक्मुनिमुखांभोज--राजहंसो विलेश न ॥ १११ ॥
यस्य माता गृहे नास्ति, तस्य माता हरीतकी॥ तस्यामित्यभयाख्यायां, स दधौ जननोधियम् ॥
अथ सामवचोजिस्त--मक्षुभ्यंतं सुदर्शनम् ॥ अत्यधाद्भ्रकुटीभीम--भाग्नदत्तभयाजया ॥ ३ ॥
रे रे यथा यथा चाटु--शतैरभ्यर्थ्यसे मया ॥ तथा तथा स्वसौभाग्य--गर्वेणैव प्रपूर्यसे ॥ ४ ॥

लागी तेम तेम सुदर्शन ध्यानना उत्कृष्ट अग्रभाग उपर चडवा लाग्यो. ॥ ९९ ॥ निश्चे महोटा स्तनरूप थलवाला, अगीयार छीद्ररूप महोटा बीलवाला, रोमरूप लीला तृण विनाना, श्याम मस्तकना वालरूप सर्पवाला, तृष्णाने वधारनारा ते अभयाना शरीररूप मरुदेशमां तेवी मुनिना मुखकमलमां रहेनारी राजहंसीरूप वाणी क्रीडा करे नहीं. ॥ १००-१०१ ॥ जेने घरमां मातां नथी तेने माता हरीतकी एटले हरडे छे. अहिं हरडे अने अभया ए बन्ने शब्द एकार्थवाची होवाथी ते अभया नामवाली राणीने विषे सुदर्शने मातृबुद्धि धारण करी. ॥ २ ॥ पछी भेम वचनथी चलायमान नहिं थयेला ते सुदर्शनने भ्रकुटीथी भयंकर कपालवडे भय आपती अभया कहेवा लागी. ॥ ३ ॥ अरे अरे! जेम जेम हुं सेंकडो प्रीति वचनथी तहारी विनंती करुं छुं, तेम तेम तुं तहारा पोताना सौभाग्यना गर्वथीज भरातो जाय छे! ॥ ४ ॥ अरे रांकडा! हजी सुधी पण तुं शी

अथापि स्त्रीचरित्रस्या--नभिज्ञोऽसि वराक रे ॥ अभयास्मि स्वशक्त्याहं, वीरानपि विरेचये ॥ ५ ॥
कस्त्वं वणिगणुः स्त्रीभि--र्भ्रश्यंतेभूधनाअपि ॥ पातयंति तरून्नद्य--स्तृणस्तंबस्य का कथा ॥ ६ ॥
प्रसन्ना जीवितं दत्ते, मेघवृष्टिरिवांगना ॥ अप्रसन्ना पुनः प्राणान्, गृह्णाति जगतोऽपि सा ॥ ७ ॥
सरसे नीरसो दीने, शूरः स्निग्धे च कोपनः ॥ कोऽपि नालोकितः क्वापि, नरस्त्वदपरो मया ॥ ८ ॥
जिजीविषास्ति चेन्मानं. मुक्त्वा मानय मां तदा ॥ नो चेत्प्रयासि मत्क्रोध--कृशानौ तृणपुलताम्॥९॥
एवं चिकीरती वाक्य--गरलं तरलानृजुः ॥ ध्यानमंत्रवृतस्तस्य, प्राभवन्नोगिनी न सा ॥ १० ॥

चरित्रनो अजाण छे. हुं अभया छुं. हुं पोतानी शक्तिथी वीर पुरुषोने पण रेच आपुं छुं. ॥ ५ ॥ तुच्छ एवो तुं वणिक मात्र कोण ? स्त्रीओवडे महोटा राजाओ पण पडी जाय छे. नदीओ महोटा झाडोने पाडी नाखे छे तो पछी घासना गुच्छने उखाडी नाखे तेनी तो शी वात ? ॥ ६ ॥ प्रसन्न थयेली स्त्री मेघवृष्टिनी पेठे जीवित आपे छे. वली अप्रसन्न एवी ते स्त्री जगतना पण प्राणोने हरण करे छे. ॥ ७ ॥ सरस वस्तुने निरस माननारो, दीनने विषे शूरवीरपणुं देखाडनारो अने स्नेहवाला उपर क्रोध करनारो तहारा विना बीजो कोइ पण माणस में क्यांइ पण दीठो नथी. ॥ ८ ॥ जो तने जीववानी इच्छा होय तो मानने मूकी दइ मने मान, अर्थात् मने अंगीकार कर. जो नहि माने तो म्हारा क्रोधरूप अग्निने विषे घासना पुला सरखो थइश. ॥ ९ ॥ एवी रीते वचनरूप विषने वरसावती चपल अने असरल ते अभया सर्पिणी ध्यानमंत्रथी पूर्ण थयेला ते सुदर्शनने पराभव करी शकी नहीं. ॥ १० ॥ सुदर्शन विचार करवा लाग्यो के-निर्भाग्यवंतोने मध्ये शिरोमणि एवा मने धिक्कार थाओ.

दध्यौ सुदर्शनो धिग् मा–मभाग्यानां शिरोमणिम् ॥ यदेवं कुर्वतः पुण्य–मुपसर्गो ममोत्थितः ॥११॥
यद्यस्य व्यसनांभोधेः, पारं पश्याम्यमुं तदा ॥ मुंचे पोतमिवोत्सर्ग–मन्यथाऽनशनं श्रये ॥ १२ ॥
आभवाभ्यस्तसंभोग–भंगीभल्लोभिराहतः ॥ राज्ञ्या सर्वां निशां नाप, तद्धैर्यजरदो भिदाम् ॥१३॥
अथालोक्य तमक्षोभं, खिन्ना तीक्ष्णशिखैर्नखैः॥ सा रंभास्तंभसौमालं, विलिलेख निजं वपुः ॥१४॥
पूच्चक्रे च तथा सर्वे–ऽप्याययुर्यामिका यथा ॥ नासान्यस्तदृशं तत्र, ददृशुस्ते सुदर्शनम् ॥ १५ ॥
अस्मिन्नेतदसंभाव्य–मिति तैर्ज्ञापितो नृपः ॥ तत्राययौ क्रुधा काल–इव पप्रच्छ चाभयाम् ॥१६॥

जे आ प्रमाणे पुण्य कार्य करता एवा मने उपसर्ग प्राप्त थयो; ॥ ११ ॥ जो हुं आ दुःखसमुद्रना पारने पामीश तो वहाणनी पेठे आ कायोत्सर्गने त्यजीश. नहितर अनशन लइश. ॥ १२ ॥ राणी अभयाए जन्मथी आरंभीने अभ्यास करेली संभोगनी वचनरचनारूप भालावडे सघली रात्री मार्या छतां पण ते सुदर्शननुं धैर्यरूप कवच भेदाणुं नहि. ॥ १३ ॥ पछी तेने चपळ न थयेलो जाणीने खेद पामेली राणीए तीक्ष्ण धारवाला पोताना नखोवडे करीने केलना स्तंभसरखा सुकोमल पोतानां शरीरने वलुर्युं. ॥ १४ ॥ वली तेणीये तेवी बूमो पाडी के–जेथी सर्वे एवाय पण चोकीदारो आवी पहोंच्या. अने त्यां तेओए नासीका उपर दृष्टिने धारण करी रहेला सुदर्शनने दीठो. ॥ १५ ॥ सुदर्शनने विषे आ असंभवित छे ? एम ते चोकीदारोए निवेदन कर्युं एटले राजा दधिवाहन त्यां आव्यो अने क्रोधथी कालनी पेठे अभयाने पूछवा लाग्यो. ॥ १६ ॥ एटले कपटनी

साऽभ्यधाद्दंभभूर्भाग्य-हीनाहं नाथ किं ब्रुवे ॥ तदा त्वयि वनं याति, यज्जाता मे शिरोव्यथा ॥१७॥
तयाकुलीकृताऽकस्मात्, त्वदादेशादिह स्थिता ॥ यावत्तावदयं भूत, इवायासीत्कथंचन ॥ १८ ॥
चिरं चकार चाटूनि, रिरंसुरसकौ मया ॥ परं स्वशीलरक्षार्थं, मौनमेवं व्यधामहम् ॥ १९ ॥
निस्त्रपोऽयं बलात्कार-मपि चक्रे यदा मयि ॥ तदोच्चैः पूत्त्कराराह-मेतदेव बलं स्त्रियाम् ॥ २० ॥
घटतेऽत्र न कर्मेदं, तमस्तिग्मद्युताविव ॥ ध्यायन्निति नृपोऽप्राक्षी-द्भूयो भूयः सुदर्शनम् ॥ २१ ॥
कृपालु र्भूपभामिन्या, अन्यायं वक्तुमक्षमः ॥ स मौनमादधे संतो, ह्यन्यदोषेष्वनादृताः ॥ २२ ॥

भूमि अभयाए कह्युं के-हे नाथ ! भाग्यहिन एवी हुं शुं कहुं ? ते वखते तमे उद्यानमां गया अने मने जे माथानी पीडा थइ. ॥ १७ ॥ ते पीडाथी व्याकुल करायली हुं तमारी आज्ञाथी जेटलामां अहि रही तेटलामां भूतनी पेठे अकस्मात् आ क्यांइथी आव्यो. ॥ १८ ॥ म्हारी साथे रमवानी इच्छावाला एणे घणा वखत सुधी खुशामद करी, पण में तो पोतानां शीलनुं रक्षण करवा माटे मौनज धारण कर्युं. ॥ १९ ॥ पछी निर्लज्ज एवा एणे ज्यारे म्हारे विषे बलात्कार कर्यो त्यारे में मोटेथी बूमो पाडी. कारण स्त्रीओने बूमो पाडवी एज बल होय छे, ॥ २० ॥ "सूर्यने विषे अंधकारनी पेठे आ सुदर्शनमां आ कार्य नथी घटतुं" एम विचार करता राजाए वारंवार सुदर्शनने पूच्छयुं. ॥ २१ ॥ परंतु दयालु एवो सुदर्शन राजानी स्त्रीनो अन्याय कहेवाने असमर्थ छतो मौन धारण करी रह्यो. कारण के-संत पुरुषो बीजानो दोष कहेवामां आदर रहित होय छे. ॥ २२ ॥

तूष्णीकत्वान्महीनाथ–स्तं निश्चित्यापराधिनम् ॥ भ्रमयित्वाखिलपुरे, धीवंध्यो वध्यमादिशत्॥२३॥
मद्वत्तमस्विनीं राज–दयितामेष नास्पृशत् ॥ इत्याख्यातुमिव ज्योती–रूपसूर्यस्तदोद्ययौ ॥ २४ ॥
आरक्षैः कारितः सोऽन्य–गुह्याच्छादी गुणाश्रयः ॥ शुभायतिं खरारोहं, पटो निर्णेजकैरिव ॥२५॥
तं वधोचितनेपथ्यं, प्रतिरथ्यां पुरांतरा ॥ भ्रमयित्वा तलारक्षा–श्चक्रुरुद्घोषणामिति ॥ २६ ॥
सुदर्शनोऽयं शुद्धांते, स्खलितो वध्यते ध्रुवम् ॥ नयनिष्ठो नृपो नात्र, मनागप्यपराध्यति ॥ २७ ॥
अस्मिन्नेतदसंभाव्यं, वेत्ति कः कर्मणां गतिः॥ एषोऽपि कर्मजेयः किं, कोऽयं तैर्हि जगज्जितम्॥२८॥

बुद्धिरहित राजाए तेने मौन रहेवाने लीधे ए अपराधवालो छे, एम निश्चय करीने सर्व नगरमां फेरवीने वध करवानी आज्ञा करी. ॥ २३ ॥ ए सुदर्शन महारी पेठे अंधारी रात्रीरूप राजस्त्रीने नथी अडक्यो, एम कहेवा माटे होयनी ? एम ते वखते तेजरूप सूर्य उदय पाम्यो. ॥ २४ ॥ धोबीवडे उत्तरकाल खरारोह पटनी पेठे कोटवालोए तेने अन्य गुह्य ढांकवारूप गुणवालो कर्यो. ॥ २५ ॥ वध योग्य वेशवाला तेने नगरमां दरेक शेरीओमां भमावीने कोटवालो एवी उद्घोषणा करवा लाग्या के– ॥ २६ ॥ राजाना अंतःपुरमां स्खलना पामेला आ सुदर्शननो निश्चे वध कराय छे, एमां न्यायवंत राजा जरापण अपराध करतो नथी. ॥ २७ ॥ आ सुदर्शनने विषे ए असंभवित छे, छतां कर्मनीगति कोण जाणे ? ए पण शुं कर्मवडे जीतवा योग्य छे ? आ कोण छे ? निश्चे तेओ वडे जगत जीतायलुं छे. ॥ २८ ॥ जो आ सुदर्शन पण आवो थाय तो पछी बीजानो शो

यद्येषोऽपि जवेदीदृग्, तद्विश्वासोऽपरस्य कः ॥ इति पंक्तिस्थपौराणा–मालापानशृणोदसौ ॥२९॥
दध्यौ च जीव क्लीवत्वं, माधा बाधाजरेऽपि रे ॥ दोषः कस्यैष सर्वोऽपि, स्वकर्मफलजाग् जनः॥३०॥
यांति चेद्यांतु मंक्ष्वेव, प्राणाः सत्वरगत्वराः ॥ मा जून्मत्तः पुनर्जातु, लांछनं जिनशासने ॥ ३१ ॥
दुःखमक्षतशीलस्य, नाकालमरणान्मम ॥ इदमेव महद्दुःखं, यद्व्रताशा वृथाऽजवत् ॥ ३२ ॥
इति ध्यानसुधाधौत–मुखकालुष्यमागतम् ॥ गृहागतं पतिं वीक्ष्य, हृदि दध्यौ मनोरमा ॥ ३३ ॥
अहो पुण्यवतोऽमुष्य, मुखं दुःखेऽप्यकश्मलम् ॥ इंदुः किमपरागेऽपि, प्रसत्तिं स्वां समुज्झति ॥३४॥

विश्वास. एम हारबंध उभेला नगरवासीओनी वातोने ए सुदर्शन सांभलतो हतो. २९ ॥ वली सुदर्शन विचार करवा लाग्यो के–अरे जीव ! तुं दुःखसमूह प्राप्त थया छतां पण दीनपणुं न धरीश. ए कोनो दोष छे ? सर्व पण लोक पोतपोतानां कर्म फलने भोगवनारो छे. ॥ ३० ॥ जो तुरत जवाना स्वभाववाला प्राणो जता होय तो शीघ्रज जवा द्यो, परंतु महाराथी क्यारे पण जिनशासनने विषे कलंक न थाओ. ॥ ३१ ॥ नथी खंडित थयुं शील जेनुं एवा मने अकाल मरणथी दुःख थतुं नथी, परंतु एज महोटुं दुःख थाय छे जे महारी चारित्र लेवानी आशा वृथा थइ. ॥ ३२ ॥ ए प्रकारना ध्यानरूप अमृतथी धोइ नाख्युं छे मुखनुं मलिनपणुं जेणे एवा पतिने पोतानां घरना आगल आवेला जोईने मनोरमा मनमां विचार करवा लागी. ॥ ३३ ॥ अहो ! दुःखमां पण पुण्यवंत एवा एमनुं मुख मलिनता रहीत छे. चंद्र ग्रहण थये छते पण पोतानी उज्वलता शुं तजे खरो ? ॥ ३४ ॥ उत्तम व्रत धारीओनी मध्ये मुख्य एवा एमनी साक्षात् आ दशा जोइने अरे ! हजी सुधी पाषाणना

वीक्ष्य सद्वृत्तमुत्थस्या–मुष्य साक्षादिमां दशाम्॥ जीवत्यद्यापि पाषाण–हृदया हि मनोरमा ॥३५॥
आरप्स्यते यदा भर्त्रा, मम किंचन चापलम् ॥ तदा यास्यत्यधो भूमि–र्भ्रंशिष्यत्युडुमंडलम् ॥३६॥
सुता गता मृता वा किं, सर्वाः शासनदेवताः ॥ यदेकापि न सानिध्यं, मद्भर्तुः कुरुतेऽधुना ॥३७॥
ततः स्वगृहचैत्ये सा, पूजयित्वा जिनेश्वरान् ॥ चक्रे तदाग्रतः कायो–त्सर्गमेव कृताश्रवा ॥३८॥
पारयामि तदोत्सर्गं, यदा संगच्छते पतिः ॥ नो चेदनशनं मेऽस्तु, सर्वाः शृण्वंतु देवताः ॥३९॥
माशोचीः पुत्रि भर्तुस्ते, सदा संनिहिता वयम् ॥ इत्यकस्मान्नभोभाषाऽश्रावि श्राविकया तया॥४०॥

सरखा कठोर हृदयवाली मनोरमा जीवे छे ! ! ! । ३५ ॥ ज्यारे म्हारो भर्तार कांइ पण चपलशुं करशे त्यारे तो पृथ्वी पातालमां जशे अने ज्योतिमंडल खरी पडशे. ॥ ३६ ॥ सर्वे शासन देवताओ शुं सूई गया ? नासी गया ? अथवा मरी गया ? जे एक पण हवणां म्हारा पतिना सानिध्यने नथी करता. ॥३७॥ पछी मनोरमाए पोतानां घर देरासरमां जिनेश्वरोनुं पूजन करीने तेमनी आगल आ प्रमाणे प्रतिज्ञा करीने कायोत्सर्ग कर्यो. ॥ ३८ ॥ ज्यारे पति मले त्यारे कायोत्सर्ग पारुं, जो नहि मले तो मने अनशन हो. हे सर्वे देवीओ ! सांभलो. ॥ ३९ ॥ 'हे पुत्रि ! तुं शोक न कर. अमे निरंतर तहारा पतिने सानिध्य करनारा छीये.' एम ओचिंति आकाशवाणी ते मनोरमाए सांभली. ॥४०॥ एवामां कोटवालोए सुदर्शनने शूली उपर चडाव्यो, एटले ए सुदर्शनना शील प्रभावथी शूली सुवर्णनुं कमल थइ गइ. ॥ ४१ ॥ कोटवालोए मारेला खड्गप्रहारो

इतश्चारोपि शूलायां, तलारक्षैः सुदर्शनः ॥ शूला शीलमहिम्नास्य, दधौ स्वर्णारविंदताम् ॥ ४१ ॥
दत्ता असिप्रहारास्ते—स्तन्मौलौ मौलितां ययुः ॥ हृद्येकावलितां पाणि—पादे त्वंगदतां पुनः ॥४२॥
जय जीव जगज्जैत्र—गुणास्पद सुदर्शन ॥ इतिवाक् पुष्पवृष्टिश्च, तदा प्रादुरभूद्दिवः ॥ ४३ ॥
नृपस्तत्क्षणमारक्षै—र्विज्ञप्तो जातविस्मयैः ॥ तत्रैत्य गाढमालिंग्य, तुष्टावैवं सुदर्शनम् ॥ ४४ ॥
सात्विकानां त्वमेवासि, सुदर्शन निदर्शनम् ॥ यदेवं देवताः शील—साक्ष्यमातन्वते तव ॥ ४५ ॥
अवश्यं तव देहस्य, संति केचन रक्षकाः ॥ किं वेत्यहृदयश्चर्म—लोचनो दधिवाहनः ॥ ४६ ॥

सुदर्शना मस्तकने विषे मुकुटपणाने पाम्या, हृदयमां एकावली हाररूप थया अने वली हाथपगमां बाजुबंधरूप थया. ॥ ४२ ॥ ते वखते ' हे जगतने जीतनारा गुणोना स्थान सुदर्शन ! तुं जयवंतो था, अने जीवतो रहे. ' एवी वाणी अने पुष्पवृष्टी स्वर्गथी प्रगट थई. ॥ ४३ ॥ पछी विस्मय पामेला रक्षकोए विनंति करेलो दधिवाहन राजा तुरत त्यां आवीने अत्यंत भेटीने सुदर्शननी आ प्रमाणे स्तुति करवा लाग्यो. ॥ ४४ ॥ हे सुदर्शन ! तुंज सात्विक पुरुषोने दृष्टांतरूप छे के—जे आ प्रमाणे देवता तहारा शीलनी साक्षी पूरे छे. ॥ ४५ ॥ निश्चे तहारा शरीरना रक्षको केटला छे ते मन विनानो अने चर्मचक्षु अर्थात् चामडानी आंखवालो दधिवाहन शुं जाणे ? ॥ ४६ ॥ खेद थाय छे के—धूळना समूहने विस्तारता एवा स्त्रीनां वचनरूप

वितन्वंत्या रजःपुरं, वामावचनवात्यया ॥ भ्रमितोऽस्म्यवशो हंत, भूधरोऽपि तृणं यथा ॥ ४७ ॥
वंश्यः सद्धर्मसंज्ञोऽपि, स्त्रिया को न विडंब्यते॥ ज्यासंगतः क्षिपेच्चापो, वक्रीभूय शरानृजुन् ॥४८॥
अजानतापराद्धं य-न्मया गुणमये त्वयि ॥ क्षम क्षमस्व सर्वं तत्, क्षमा हि भवदाश्रया ॥ ४९ ॥
सत्यं वद परं येन, प्रत्येमीति महीभुजा ॥ पृष्टः श्रेष्ठी जगौ वृत्त-मभयाया यथातथम् ॥ ५० ॥
एतन्मम पुरावादि, त्वया न किमिति ब्रुवन् ॥ भूपस्तं करिणोस्कंधे, न्यस्यानैषीन्निजं गृहम् ॥५१॥
रुषा व्रजन् भुजंगत्व-मभयायां भुवो विभुः ॥ श्रेष्ठिना स्ववचोमंत्रै-र्निर्मत्सरविषोकृतः ॥ ५२ ॥

वंटोलीयावडे परवश एवो पर्वत समान हुं पण तृणनी पेठे भमी गयो छुं. ॥ ४७ ॥ वंशमां उत्पन्न थयेलो अने उत्तम संज्ञावालो एवो पण कयो पुरुष स्त्रीवडे विडंबना नथी पाम्यो ? जूओ वांसथी उत्पन्न थयेलो अने उत्तम धर्म (धनुष्य) संज्ञावालो चाप एटले कामठुं पण ज्या जे दोरीरूप स्त्रीना संगथी वांको थइने सरल एवा बाणोने फेंके छे. ॥ ४८ ॥ हे क्षमावंत ! गुणवंत एवा त्हारे विषे अजाण एवा में जे कांइ अपराध कर्यो होय ते सर्व क्षमा कर. कारणके–क्षमा त्हारो आश्रय करीने रहेली छे. ॥ ४९ ॥ परंतु सत्य कहे के–जेथी हुं विश्वास पामुं ? एम राजाए पूछयुं एटले सुदर्शन शेठे अभयानुं साचेसाचुं वृत्तांत कही संभलाव्युं. ॥ ५० ॥ ' आ वात तें प्रथम मने केम न कही ? ' एम कहेतो एवो राजा तेने हाथणी उपर बेसारीने पोताने घरे लाव्यो. ॥ ५१ ॥ पृथ्वीपति दधिवाहन राजा क्रोधथी अभयाना उपर सर्पपणाने पाम्यो हतो अर्थात् शीक्षा कर-

तन्निशम्याभया ह्रीणा, स्वमुद्बध्य विपेदुषी ॥ शुभभावेन केनापि, लेभे वैयंतरीं श्रियम् ॥ ५३ ॥
तद्भावे निराधारा, भग्ननीडेव पक्षिणी ॥ पलाय्य पाटलीपुत्रं, प्रययौ पंडितापि सा ॥ ५४ ॥
तत्रासौ देवदत्ताया, गणिकाया गृहे स्थिता ॥ घटते भ्रष्टशीलाना-मशीलैः सह संगतिः ॥ ५५ ॥
संस्नप्य भोजयित्वा च, परिधाप्य विभूष्य च ॥ श्रेष्ठिनं स्वगृहे प्रैषीत्, महर्द्ध्या मेदिनीपतिः॥५६॥
तदा च पारितोत्सर्गा, तीर्णसंसारसागरा ॥ मनोरमा यमानंदं, लेभे सैव विवेद तम् ॥ ५७ ॥
मनः समक्षमक्षाम-मतिर्दध्यौ सुदर्शनः ॥ अहवत्कीयती मान-म्लानिः सुकृतिनोऽपि मे ॥५८॥

वाने तैयार थयो हतो, परंतु सुदर्शने तेने पोतानां वचनरूप मंत्रथी मत्सररूप विषरहित करी दीधो. ॥ ५२ ॥ आ वात सांभलीने अभयाराणी लज्जाथी गले फांसो खाई मृत्यु पामीने कोइपण शुभ भावथी व्यंतरदेवीनी संपत्ति पामी अर्थात् व्यंतरदेवी थइ. ॥ ५३ ॥ भांगी गयेलो छे मालो जेनो एवी पक्षिणीनी पेठे अभया मरी जवाथी निराधार थयेली ते पंडिता पण नासीने पाटलीपुर नगरे गइ. ॥ ५४ ॥ त्यां ए पंडिता देवदत्ता वेश्यानां घरे रही. ए घटे छे के-शीलथी भ्रष्ट थयेलाने अशीलवालानी साथे सोबत थाय छे. ॥ ५५ ॥ पछी राजाए सुदर्शनने नवरावी, भोजन करावी अने वस्त्र पहेरावी, वली आभूषणोथी सणगारीने महोटी रीद्धिथी तेने घरे मोकल्यो. ॥ ५६ ॥ ते वखते कायोत्सर्गने पारी संसारसमुद्रने तरेली होयनी ? एवी मनोरमा जे आनंदने पामी तेने ते पोतेज जाणती हती. ॥ ५७ ॥ पछी गंभीर बुद्धिवालो सुदर्शन मनमां विचार करवा लाग्यो के-पुण्यकार्य करता एवा मने पण केटली माननी मलीनता थइ ? ॥ ५८ ॥ जेमने संसारमां घणी प्रीति छे.

पराभवे रतिर्येषां, ध्रुवस्तेषां पराभवः ॥ न हि नीरधितीरस्थो, नक्रैः कोऽपि कदर्थ्यते ॥ ५९ ॥
स्थिरं गुरुकुले वास-माधास्यं शैशवे यदि ॥ तदाहमीदृशं दाह-मद्राक्षं न मनागपि ॥ ६० ॥
न संप्रति प्रीतिकरी, तदेषापि मनोरमा ॥ मनोरमा पुनर्लोल-स्वभावा रमयेत्कथम् ॥ ६१ ॥
इत्यात्तनिश्चयो दीक्षां, समादाय स सद्गुरोः ॥ क्रमाद्गीतार्थतां प्राप्तो, विजह्रे वसुधातले ॥ ६२ ॥
गतोऽसौ पाटलीपुत्रं, भ्रमन् गोचरीचर्यया ॥ तया पंडितया दृष्ट-मात्र एवोपलक्षितः ॥ ६३ ॥
शीललीलायितं तस्य, वर्णयामास पंडिता ॥ पुरतो देवदत्तायाः, ययौ सोऽपि तदालयम् ॥ ६४ ॥

तेओनो निश्चे पराभव थाय छे. समुद्रना कांठे रहेलो कोइ पण माणस जलजंतुओथी निश्चे पीडा पमाडातो नथी. ॥ ५९ ॥ जो में बाल्य अवस्थामां गुरुकुलने विषे स्थिर निवास कर्यो होत तो हुं आवा दाहने जरा पण देखत नही. ॥ ६० ॥ माटे हवणां ए मनोरमा पण मने प्रीति करनारी नथी. वली चपल स्वभाववाली ए मनोरमा मने शी रीते रमाडी शके ? ॥ ६१ ॥ एवो निश्चय करीने सुदर्शन शेठ सद्गुरु पासेथी दीक्षा लइ अनुक्रमे गीतार्थपणाने पामीने पृथ्वी उपर विहार करवा लाग्या. ॥ ६२ ॥ कोइ वखते पाटलीपुत्र नगरे गयेला अने गोचरीने माटे फरता एवा ए सुदर्शन मुनिने ते पंडिताए जोता मात्रथीज ओलखी काढ्या. ॥ ६३ ॥ पछी पंडिताए ते सुदर्शनमुनिनुं शीलाचरण देवदत्तानी आगळ कही आप्युं. एवामां ते मुनि पण ते देवदत्ताना घरे गोचरी माटे गया. ॥ ६४ ॥ अभयाराणीनी पेठे देवदत्ताए पण दान आपवा पूर्वक वारणुं

सदानद्वारमाबध्या–भयावद्देवदत्तया ॥ स सर्वं दिवसं नाना–विलासैरुपसर्गितः ॥ ६५ ॥
कथंचिच्छुटितः सायं, तस्या वार्या इव द्विपः ॥ अलुप्तचरणप्राणो, वनं भेजे मुनीश्वरः ॥ ६६ ॥
ध्यानस्थं व्यंतरीभूता–ऽभया तत्र निरीक्ष्य तम् ॥ चकार प्राग्भवद्वेषा–दुपसर्गाननर्गलान् ॥६७॥
तदापि निःप्रकंपोऽसौ, निर्वात इव दीपकः ॥ अवाप केवलालोकं, दुष्कर्मशलजक्षयात् ॥ ६८ ॥
असावभ्यार्चितो भक्ति–भासुरैस्त्रिदशासुरैः ॥ निविष्टः कनकांभोजे, वितेने धर्मदेशनाम् ॥ ६९ ॥
व्यंतरी पंडिता देव–दत्ता चान्येऽपि नागराः ॥ श्रुत्वा तद्देशनां के के, न प्राबुध्यंत जंतवः ॥७०॥

बंध करीने ते मुनिने आखो दिवस नाना प्रकारना विलासथी उपसर्ग कर्यो. ॥ ६६ ॥ सांकलथी छुटेला हाथीनी पेठे ते देवदत्ता पासेथी सांजे महाकष्टे छुटेला अने नथी लोपायो चारित्ररूप प्राण जेमनो एवा ते मुनीश्वर त्यांथी वनमां चाल्या गया. ॥ ६६ ॥ त्यां ध्यानमां रहेला ते मुनिने जोइ व्यंतरी एवी अभयाए पूर्व भवना द्वेषथी घणा उपसर्ग कर्या. ॥ ६७ ॥ ते वखते पण वायु विनाना दिवानी पेठे निश्चल रहेला ए मुनि दुष्टकर्मरूप पतंगनो क्षय थवाथी केवल ज्ञान पाम्या. ॥ ६८ ॥ पछी भक्तिवंत भुवनपति अने वैमानिक देवताओए पूजन करेला ए सुदर्शन केवलीए सुवर्णकमल उपर बेसीने धर्मदेशना आपी. ॥ ६९ ॥ व्यंतरी, पंडिता, देवदत्ता अने बीजापण नगरवासी लोको विगेरेमां ते सुदर्शन केवलीनी देशना सांभलीने कोण कोण प्राणिओ प्रतिबोध नथी पाम्या ? अर्थात् सर्वे प्रतिबोध पाम्या. ॥ ७० ॥ एवी रीते पृथ्वी उपर विहार करी

इत्थं विहृत्य वसुधावलये विलीन–मीनध्वजो भवरजो दलयन् जनानाम् ॥
श्रीमान् सुदर्शनमुनिर्वनिताविरक्तो–ऽप्यालिंगतेस्म शिवनायकया क्रमेण ॥ ७१ ॥

नाश पाम्यो छे कंदर्प (काम विकार) जेमनो एवा तथा माणसोना संसाररूप रजने नाश करता ते स्त्रीविरक्त श्रीमान् सुदर्शन मुनि अनुक्रमे मोक्ष पाम्या. ॥ ७१ ॥

॥ इतिश्री सुभगकथा समाप्ता ॥

इत्युक्ता श्रावककुलस्य दुर्लभता । अथ गुरोर्दुर्लभतामाह ॥

ए प्रमाणे श्रावककुलनुं दुर्लभपणुं कह्युं. हवे गुरुनुं दुर्लभपणुं कहे छे.

विमलंपि कुलं अहलं, जइ लब्भइ धम्मदेसओ न गुरू ॥ पत्तंपि जाणवत्तं, विहलं निज्जामएण विणा ॥ २५ ॥

जेम प्राप्त थयेलुं वहाण खारवा विना निष्फल थाय छे, तेम निर्मल एवुं कुल धर्मोपदेशक विना निष्फल जाणवुं ॥ २५ ॥

" सुगमा " इदानीं गुरोः स्वरूपमाह ॥

उपर कहेली गाथा सुगम छे, हवणां गुरुनुं स्वरूप कहे छे.

छत्तीसगुणसमेओ, तयभावे अप्पमत्तगीयत्थो ॥ जो सो मोउव गुरू, तरेइ तारेइ जवजलहिं ॥

जे छत्रीश गुणे करीने युक्त होय, अथवा छत्रीश गुण न होय तो प्रमाद रहित अने गीतार्थ एवा बे गुणवालो होय ते गुरु जाणवो. ते गुरु वहाणनी पेठे पोते संसार समुद्रने तरे छे अने बीजाने तारे छे ॥ २६ ॥

व्याख्या ॥ षट्त्रिंशता गुणैः समेतो युक्तो गुरुर्भवति ॥ ते चामी ॥

जे छत्रीश गुणोवडे युक्त एटले जोडायलो होय ते गुरु थवाने योग्य छे अने ते छत्रीश गुण आ आगलनी चार गाथावडे करीने कहे छे, ते जाणवा.

देस कुलजाइ रूवी, संघयणी धीइजुओ अणासंसी ॥ अविकत्थणो अमाई, थिरपरिवाडी गहियवक्को ॥ १ ॥

आर्य देशमां उत्पन्न थयेलो, सारा कुलमां उत्पन्न थयेलो, माता संबंधी सारी जातिवालो, रूपवालो, मजबूत संघयणयुक्त, बुद्धियुक्त, इच्छा नहि राखनारो, पोताना वखाण नहि करनारो, कपट रहित, स्थिर अभ्यासवालो, गुरुनां वाक्यने ग्रहण करनारो ॥ १ ॥

जियपरिसो जियनिद्दो, मज्झत्थो देसकालभावण्णु ॥ आसन्नलद्धपइभो, नाणाविह देसभासण्णु

परवादीओनी सभाने जीतनारो, निद्राने जीतनारो, मध्यस्थ गुणवालो, देश काल तथा भावने जाणनारो, प्रश्न पूछनारने तुरत जवाब आपनारो, नाना प्रकारना देशनी भाषाने जाणनारो ॥ २ ॥

पंचविहे आयारे, जुत्तो सुतत्थतदुजयविहिण्णू ॥ आहरणहेउकारण, नयनिउणो गाहणाकुसलो

ज्ञान दर्शन चारित्र तप अने वीर्य एवा लक्षणवाला आचारे करीने युक्त, सूत्र अर्थ ए बन्नेनी विधिने जाणनारो, वली उदाहरण हेतु कारण अने नयने विषे कुशल, तथा बीजाओने समजाववामां कुशल ॥ ३ ॥

ससमयपरसमयविओ, गंभीरो दित्तिमं सिवो सोमो ॥ गुणसयकलिओ जुत्तो, पवयण सारं परिकहेउं ॥ ४ ॥

पोताना दर्शनना अने परदर्शनना सिद्धांतने जाणनारो, गंभीर, तेजवंत, कुशल करनारो, शांत प्रकृतिवालो, अने बीजा सेंकडो गुणोथी युक्त एवो गुरु सिद्धांतनो सार कहेवाने योग्य छे ॥ ४ ॥

॥ आसां लेशतो व्याख्या ॥

ए चारे गाथानी संक्षेपथी व्याख्या करीने छत्रीश गुणने बराबर समजावे छे.

१ देशो मध्यदेशस्तत्रोत्पन्नः सुखावबोधवाग् भवति, २ कुलं पैतृकं तद्वान् यथोत्क्षिप्तं भारं निर्वाहयति, ३मातृकी जातिस्तद्युक्तः सुविनीतो भवति. ४रूपवानादेयवाक्यो भवति. ५संहननी दृढसंहननो व्याख्यानतपोऽनुष्ठादिषु न खिद्यति, ६धृतियुतः कथंचिदलाभे न दैन्यं याति॥

१ देश ते मध्यदेश, ते मध्यदेशमां उत्पन्न थयेलो सुखे समजी शकाय तेवा वचनवालो होय छे. २ कुल ते पिता संबंधी, तेवां कुलवालो उपाडेला भारनो निर्वाह करे छे. ३ माता संबंधी जाति, तेवी जातिवालो घणो विनयवालो होय छे. ४ रूपवालो माणस सौने ग्रहण करवा योग्य वचनवालो थाय छे. ५ संहननी एटले दृढ संघयणवालो ते व्याख्यान तप तथा अनुष्ठानादिकने विषे खेद पामतो नथी. ६ धृतियुक्त एटले धीरजवालो ते क्यारे पण लाभ न मलवाथी दीनता करतो नथी.

७ अनाशंसी श्रोतृभ्यो न वस्त्रादीहते, ८ अविकत्थनोऽस्वश्लाघी स हि अनुद्धतः स्यात्, ९ अमायी न शाठयो न शिष्यान् वाहयति, १० स्थिरपरिपाटिः स्थिरपरिचितग्रंथस्तस्य हि सूत्रं न गिलति, ११ गृहीतवाक्योऽप्रतिहतवचः स्यात् १२ जितपरिषद्परवाद्यक्ष्योभ्यो भवति ॥

७ अनाशंसी एटले के सांभलनारा पासेथी वस्त्र विगेरेने न इच्छे. ८ अविकथन एटले पोताने नहि वखाणनारो, निश्चे तेवो माणस उद्धत होतो नथी. ९ अमायी अर्थात् शाठयरहित, तेवो शिष्योने ठगे नहि. १० स्थिरपरिपाटि एटले स्थिरताथी ग्रंथोनो अभ्यास करनारो, निश्चे तेने सूत्र भूली जवातुं नथी. ११ ग्रहितवाक्य एटले जेनुं वचन क्यांइ पण खलाय नहि. १२ जीत परिषद् एटले परवादीओथी क्षोभ न पामे.

१३ जितनिद्रः सूत्रार्थपरिवर्त्तकः शयालुशिष्याणां शिक्षयिता. १४ मध्यस्थः संवादको भवति. १५ देश १६ काल १७ भावज्ञो यथायोग्यं देशादिगुणानवबुध्य विहरति, हृदयंगमां च देशनां विधत्ते, १८ आसन्नलब्धप्रतिभो वादिनावष्टब्धः सद्यः प्रत्युत्तरदानक्षमो भवति.

१३ जितनिद्र एटले सूत्र तथा अर्थनो पाठ करनार अर्थात् सूइ रहेवाना स्वभाववाला शिष्योने शिक्षण करनारो. १४ मध्यस्थ–यथार्थ कहेनारो थाय छे. १५ देश. १६ काल अने १७ भावने जाणनार अर्थात् जेम घटे तेम देशादिकना एटले देश काल तथा भावना गुणोने जाणीने विहार करे अने सांभलनारनां हृदयने गमती देशना आपे. १८ आसन्नलब्ध मतिभो एटले वादिओए पूछयो थको तुरत उत्तर आपवाने समर्थ थाय.

१९ नानाविधदेशभाषाज्ञो नानादेशजविनेयप्रत्यापयनसमर्थः स्यात्. २० ज्ञान, २१ दर्शन, २२ चारित्र, २३ तपो २४ वीर्यलक्षणे पंचविधे श्राचारे युक्तः श्रद्धेयवचाः स्यात्,२५ सूत्रार्थतदुभयविधिज्ञः सम्यगुपसर्गापवादौ वक्ति. २६ उदाहरण, २७ हेतु, २८ कारण, २९ नयनिपुणस्तद्गम्यान् भावान् सम्यग् प्ररूपयति. नागममात्रमेव प्रमाणीकुरुते ॥

१९ नाना प्रकारनी देशभाषानो जाणनार गुरु नाना प्रकारना देशमां उत्पन्न थयेला शिष्योने विश्वास पमाडवाने समर्थ होयछे. २० ज्ञान. २१ दर्शन. २२ चारित्र. २३ तप. २४ वीर्य ते लक्षणवाला पांच प्रकारना आचारने विषे युक्त श्रद्धा करवा योग्य वचनवालो होय छे. २५ सूत्र अर्थ अने ते बन्नेनी विधिने जाणनारो सारी रीते उत्सर्ग तथा अपवादने कही शके छे. २६ उदाहरण. २७ हेतु. २८ कारण अने २९ नय ए चारने विषे निपुण एवा गुरु ए चारे करीने युक्त एवा भावोने सारी रीते निरूपण करे छे. तेमज फक्त आगम मात्रनेज प्रमाण करतो नथी.

॥ तत्रोदाहरणं वन्ह्यादिसिद्धौ महानसादिर्हेतुर्ज्ञापको धूमत्वादेः कारणं कुंभादेर्मृत्पिंडादि, नया नैगमादयः

तेमां उदाहरण ते अग्नि आदिनी सिद्धिमां रसोडुं विगेरे जाणवुं. हेतु ते धूमत्वादिकने जणावनारो जाणवो. अने कारण ते घट विगेरेनुं मृत्तिकादि जाणवुं. वली नय नैगमादिक जाणवा.

३० ग्राहणाकुशलोऽल्पबुद्धीनपि शिष्यान् ग्रंथंतरेह ग्राहयति. ३१ स्वसमयपरसमयवित् परमताक्षेपेण सुखं स्वसमयं प्ररूपयति. ३२ गंभीरः कृतेऽपि कार्ये नोत्कर्षं याति. ३३ दीप्तिमान् दृष्टोऽपि परवादिनः क्षोभयति.

३० ग्राहणकुशल एटले थोडी बुद्धिवाला एवाय पण शिष्योने जूदी जूदी रीते करीने समजावे. ३१ स्वसमय परसमय जाण अन्यमतने खंडन करीने पोताना मतने सुखे स्थापे. ३२ गंभीर एटले कार्य कर्या छतां पण अभिमान न लावे. ३३ दीप्तिमान् एटले तेजवंत होवाथी जोता छतां पण परवादीओने क्षोभ पमाडे.

३४ शिवो मारिरोगाद्युपद्रवान् हंति. ३५ सौम्यः सर्वजनप्रियो भवति. ३६ इत्थंभूत एवाशेषैरपि गुणशतैः कलितःसन् प्रवचनसारमागमरहस्यं परिकथयितुं युक्तो भवति। एते च सूरिगुणाः कचिदन्यथापि दृश्यंते। तद्यथा ॥

३४ शिव एटले मरकी विगेरेना रोगोने नाश करे छे. ३५ सौम्य एटले सर्वजनने प्रिय थाय छे. ३६ एवी रीतनाज बीजा पण सेंकडो गुणोवडे युक्त छतो प्रवचनसार एटले आगमरहस्य कहेवाने योग्य थायछे. वली आ आचार्यना गुण कोइ ठेकाणे बीजी रीते पण कहेवाय छे. तें आ प्रमाणे.

अठविहा गणिसंपइ, चउगुणा नवरि हुंति बत्तीसं ॥ विणओ य चउभेओ, छत्तीस गुणा इमे तस्स ॥ १ ॥

गणि जे आचार्य तेमनी संपदा आठ प्रकारनी होय छे. ते आठने चार गुणा करीए तो बधा मलीने बत्रीस थाय. अने चार प्रकारनो विनय. एम सर्व मलीने ते आचार्यना छत्रीस गुण छे. ॥ १ ॥

अस्यापि व्याख्या ॥ १ आचार, २ श्रुत, ३ शरीर, ४ वचन, ५ वाचना, ६ मति, ७ प्रयोग, ८ संग्रह रूपाष्टविधा गणिसंपच्चतुर्गुणा सती द्वात्रिंशत् सूरिगुणा भवंति।

१ आचार. २ श्रुत. ३ शरीर. ४ वचन. ५ वाचना, ६ मति, ७ प्रयोग, अने ८ संग्रह ए रूप आठ प्रकारनी गणि संपदाने चार गुणी करीये त्यारे बत्रीश सूरिगुण थाय छे.

तत्र संयमे १ध्रुवोपयोगता, २मदरहितत्वं, ३ अनियतवासित्वं, ४ अचंचलत्वं चेत्याचारसंपच्चतुर्धा॥

तेमां संयमने विषे १ निश्चल उपयोगीपणुं. २ मदरहितपणुं. ३ अनिश्चल निवासीपणुं अने ४ अचंचलपणुं. ए आचार संपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ बहुश्रुतत्वं, २ क्रमोत्क्रमादिवाचनया स्थिरसूत्रत्वं, ३ उत्सर्गापवादादिभिर्विचित्रसूत्रत्वं, ४ उदात्तादिघोषशुद्धिश्चेति श्रुतसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ बहुश्रुतपणुं. २ चडती तथा उतरती वाचनाथी सूत्रोनुं स्थिरपणुं, ३ उत्सर्ग तथा अपवाद विगेरेथी सूत्रोनुं विचित्रपणुं उदात्त अने ४ अनुदात्त विगेरेथी शब्दशुद्धि, ए श्रुतसंपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ आरोहपरिणाहयोः समत्वं, २ अहीनांगतयाऽलज्जनीयावयवत्वं, ३ सपूर्णेंद्रियत्वं, ४ दृढ-संहननं चेति शरीरसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ उंचाइ अने पुष्टताने विषे समानपणुं एटले बहु उंचाइ नहिं अने बहु जाडापणुं पण नहीं अर्थात् शरीरनुं समानपणुं. २ एके अंग ओछुं न होवाने लीधे लज्जा न पामे एवुं शरीरपणुं. ३ संपूर्ण पंचेंद्रियपणुं, अने ४ दृढ संघयण. ए शरीर संपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ ग्राह्यवाक्त्वं, मधुरवाक्त्वं, रागाद्यनिश्रितवाक्त्वं, ४ स्पष्टवाक्त्वं चेति वचनसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ बीजाओथी ग्रहण करी शकाय एवुं वचनपणुं. २ मधुर वचनपणुं. ३ रागादिकनी निश्रा रहित वचनपणुं अने ४ स्पष्ट वचनपणुं. ए वचन संपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ योग्यं ज्ञात्वा उद्दिशति, २ समुद्दिशति, अपरिणतादौ दोषसंभवात् तत्रेदमध्ययनं त्वया-पठितव्यमिति गुरुवचनमुद्देशः ॥ तस्मिन्नेव शिष्येणाधिते गुरोर्निवेदिते स्थिरपरिचितं कुर्वीति गुरुवचः समुद्देशः, तथा ३ अग्रेतने परिचिते नवं वाचयति, ४ अर्थस्य निर्वाहंकरोतीति वाचनासंपच्चतुर्द्धा ॥

१ योग्य शिष्यने जाणी गुरु तेने उद्देश करे अने समुद्देश करे; उद्देश एटले ' नहिं परिपक्व थवामां दोषनो संभव छे माटे आ अध्ययन त्हारे भणवुं !, एवुं जे गुरुवचन ते उद्देश कहेवाय छे. अने शिष्य तेज गुरुनुं कहेलुं अध्ययन भणीने गुरुने कही संभलावे एटले गुरु तेने ' ए अध्ययन बरावर पाकुं कर एम कहे ए गुरुवचन समुद्देश कहेवाय छे. तथा ३ आगलुं बरावर पाकुं थाय त्यारे नवी वाचना आपे, अने ४अर्थनो निर्वाह करे एटले अर्थ समजावे. ए वाचना संपत्ति चार प्रकारनीछे.

१ सामान्यतोऽर्थस्यावग्रहणमवग्रहः । अहं किंचित्पश्यामीत्याति, २ तदर्थविशेषालोचनमीहा । अयं स्थाणुर्वा पुरुषो वेत्यादि, ३ प्रक्रांतार्थविशेषनिश्चयोऽवायः । स्थाणुरेवायमित्यादि, ४ निश्चितार्थस्य पश्चादपि स्मरणं धरणं धारणा चेति मतिसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ सामान्यथी पदार्थने दूरथी जोवुं ते अवग्रह कहेवाय, जेमके हुं कांइक देखुं छुं, इत्यादि. २ ते देखेला पदार्थनो कांइक विशेष विचार करवो ते ईहा कहेवाय छे, जेमके हुं जे पदार्थने देखुं छुं ते झाडनुं ठुंठु छे के पुरुष छे. इत्यादि. ३ समीपे

आवेला ते पदार्थनो विशेष निश्चय थाय, ते अवाय कहेवाय, जे आतो झाडनुं ठुंठुंज छे, इत्यादि. ४ अने निश्चय करेला पदार्थनुं पाछलथी पण स्मरण राखवुं ते धरण अथवा धारणा कहेवाय. ए मति संपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ आत्मनः शक्तिम्, २पुरुषमुपासकादिबलम्, ३क्षेत्रं साधुज्ञावितमितरद्वा, ४अयं प्रतिवादी राजाऽमात्यो वा सांख्यः सौगतो वेति वस्तु विमृश्य वादमारभते । इति प्रयोगसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ पोतानी शक्तिने, २ पुरुष एटले उपासक एवा श्रावक विगेरेना बलने, ३ क्षेत्र ते साधुयुक्त क्षेत्रने, अथवा साधु रहित बीजा कोइ क्षेत्रने अने ४ आ प्रतिवादी राजा छे ? अथवा प्रधान छे ? सांख्य के सौगत छे ? एम वस्तुनो विचार करीने वाद आरंभे. ए प्रयोगसंपत्ति चार प्रकारनी छे.

१ बालवृद्धादियोग्यक्षेत्रं गृहणं, २ निषद्यादिमालिन्यपरिहाराय वर्षासु पीठफलकादेर्गृहणं. ३ यथाकालं स्वाध्यायोपधिप्रत्युपेक्षणाभिक्षादिषु बिनियोगः. ४ दीक्षागुरोः श्रुतगुरोश्च पूजनं चैते संग्रहसंपच्चतुर्द्धा ॥

१ बाल वृद्ध विगेरे मुनिओने योग्य एवा क्षेत्रनुं गृहण करवुं. २ बेसवुं इत्यादि ठेकाणे मलीनता न थवा माटे चोमासामां पाट पाटिया विगेरेने गृहण करवुं. ३ अवसर प्रमाणे भणवामां उपधिनी प्रतिलेखना करवामां अने गोचरी विगेरेनां कार्यमां आज्ञा करवी. ४ वली दीक्षागुरु अने श्रुतगुरुनुं पूजन करवुं, ए संग्रह संपत्ति चार प्रकारनी छे.

तथा विनयश्च चतुर्भेदः । स चायम् ।

वळी तेवी रीते विनय चार प्रकारे छे. अने ते आ प्रमाणे.

आयारे सुअविणए, वक्खेवणे चेव होइ बोधव्वे॥ दोसस्स य निग्घाए, विणए चउहे सपडिवत्ती॥१॥

१ आचारविनय. २ श्रुतविनय. ३ विक्षेपणाविनय ४ दोषनिर्घातविनय एम विनय चार प्रकारनो कह्यो छे.

तत्र १ स्वयं संयमसमाचरणादिराचारविनयः, २ सूत्रं षार्थं वाचयतीत्यादिः श्रुतविनयः, ३ अदृष्टधर्मं दृष्टपूर्वमिव ग्राहयतीति विक्षेपणाविनयः, ४ क्रुद्धस्य क्रोधं विनयतीत्यादि दोषनिर्घात विनयः । सर्वेप्यमी मिलिताः षट्त्रिंशत् । अथवा ।

तेमां १ पोते संयमने सारी रीते पाळे इत्यादि आचार विनय जाणवो. २ सूत्रने अने अर्थने वांचे इत्यादि श्रुतविनय जाणवो. ३ जेणे धर्म नथी दीठो तेवाने पूर्वे जोयेलानी पेठे ग्रहण करावे ते विक्षेपणाविनय. ४ क्रोध पामेलाना क्रोधने टाळे इत्यादि निर्घात विनय जाणवो. ए सर्वे पण मळी आचार्यना छत्रीश गुण थाय. अथवा—

समत्तनाणचरणं, पत्तेयं अठ अठ भेइल्ला॥ बारस भेओ अ तवो, सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥१॥

समकित, ज्ञान अने चारित्र ए दरेकना आठ आठ भेद करवाथी चोवीस थाय अने बार भेद तपना साथे मेळवीये त्यारे आचार्यना छत्रीश गुण थाय. ॥ १ ॥

यद्वा ॥ वयछकाइ अट्ठार—सेव आयारमाइ अट्ठेव ॥ पायच्छित्तं दसहा, सूरिगुण हुंति छत्तिसं॥१॥

अथवा ॥ प्राणातिपातादि छ व्रतना " करुं नहि, कराबुं नहि अने अनुमोदुं नहीं. एम अढार भेद. तेमज आचार विगेरेना आठ गुण अने प्रायश्चित दश प्रकारनुं एम सर्व मळी आचार्यना छत्रीस गुण होय छे. ॥ १ ॥

यद्वा ॥ विगहा सण्णा पिंडो, कसाय उवसग्ग झाण सामाइयं ॥ भासा धम्मो एए, चउ-गुणिया हुंति सूरिगुणा ॥ १ ॥

अथवा ॥ विकथा, संज्ञा, पिंड, कषाय, कायोत्सर्ग, ध्यान, सामायक, भाषा, धर्म, ए नवने चार चार गुणा करीये तो आचार्यना छत्रीस गुण थाय. ॥ २ ॥

ननु यस्मिन्नेते गुणाः सामस्त्येन न स्युः स किं गुरुरेव न भवतीत्याह ॥ तयभावेति ॥ कालादिदोषाणां तेषां षड्त्रिंशतो गुणानां समुदितानामभावे सति। अप्रमत्तो गीतार्थश्चेति गुणद्वय सहितोऽपि गुरुर्भवति । तत्राप्रमत्तः क्रियासु अवहितः, स हि परमपि प्रमाद्यंतं निःशंकं वारयति । गीतार्थः सूत्रार्थादिवेदिकतया कुशलः ॥

अहिं कोइ शंका करे के,—जेने विषे ए पूर्वे कहेला गुणो साथे रहेला नथी ते शुं गुरुज न थाय? तो त्यां उत्तर आपे छे. " तयभावे " ए मूलनी अर्द्धगाथाथी. कालादिके करीने दोषित थयेला अर्थात् नाश पामवाने लीधे ते पूर्वे कहेला छत्रीश

गुणो न होय तो पण अप्रमत्त अने गीतार्थ एवा बे गुणवालो पण गुरु थाय छे. तेमां अप्रमत क्रियामां स्थिरमनवालो होवाथी ते निश्चे प्रमाद करता एवा बीजाने पण निश्चे वारे छे. अने गीतार्थ तो सूत्र तथा अर्थने समजाववामां कुशल होय छे.

यदाह ॥ सूत्रे १ अत्थे २ य तहा, उस्सग्ग ३ ववाय ४ भाव ५ ववहारे ६॥ जो कुसलत्तं पत्तो, पवयणकुसलो तओ छद्धा ॥ १ ॥

जेने माटे कह्युं छे के–१ सूत्रमां, २ अर्थमां, अने ३ कायोत्सर्गमां, तेमज ४ निश्चयमां, ५ भावमां तथा ६ व्यवहारमां जे कुशलपणुं पाम्यो ते छ प्रकारे प्रवचन कुशल जाणवो.

अयं हींगिताकारादिभिः परेषां भावमवबुद्ध्य तदुचितदेशनया सुखं बोधं जनयतीत्येतद्गुणद्वयस्य मुख्यता ॥ शेषास्तु गुणा स्तत्परिकरप्रायाः । य एवंविधः स गुरुः पोत इव प्रवहणमिव स्वयं भवजलधिं तरत्यन्यानप्याश्रितांस्तारयति ॥

ए गुरु इंगित चेष्टा तथा आकृति विगेरेथी बीजाना भावने जाणीने तेने योग्य उपदेश वडे सुखे बोध पमाडे छे, माटे ए बे गुणनी मुख्यता छे, अने बीजा गुणो तो ते बन्ने गुणोना अनुचर एटले सेवक जेवा छे. जे उपर कहेला गुणवालो होय तेज गुरु वहाणनी पेठे पोते संसार समुद्रने तरे छे अने आश्रय करनाराने तारे छे.

यदाह ॥ जह लहुदारुविरईओ, पोओ तारेइ गुरुअभंमंपि ॥ तह कम्मलहुयपत्तं, सयं तरं तारए अन्नं ॥ १ ॥

पेने:माटे कह्युं छे के-जेम हलवा लाकडाथी बनावेलुं वहाण भारे पात्रोने पण तारे छे. तेम कर्मना लघुपणाने पामेला गुरु पोते संसारसमुद्रने तरे छे अने बीजाने तारे छे. ॥ १ ॥

ननु गुरुः परं कथं तारयतीत्युच्यते । उपदेशद्वारेण । तथा चाह ॥

अहिं शंका करे छे के-गुरु बीजाने शी रीते तारे छे? तो तेनो उत्तर कहेवाय छे के-गुरु उपदेशद्वारे करीने बीजाने तारे छे. तेज वात कहे छे.

जत्थ न मणी न दीवा, न य चंदा न य रविवि दिप्पंति ॥ तंपि सुगुरूवएसा, अत्थं हेलाइ पयडंति ॥ २७ ॥

जे जीवाजीवादिक पदार्थने मणिओ प्रकाश करी शकती नथी, दीवा प्रकाश करी शकता नथी, चंद्र प्रकाश करी शकतो नथी अने सूर्य पण प्रकाश करी शकतो नथी ते पदार्थने पण गुरुना उपदेशो सुखे प्रकाश करे छे. ॥ १ ॥

व्याख्या॥ यत्र जीवाजीवादिकेऽर्थे न मणयश्चंद्रकांत्याद्याः । न दीपा गृहमणयः । न च चंद्राः शीतांशवः । न रवयोऽपि दीप्यंते । बहुवचनं जिनमतापेक्षं । मण्यादयोऽपि यमर्थं न प्रकाशयंती-त्यर्थः तमप्यर्थं वस्तु सुगुरूपदेशा हेलया सुखेनैव प्रकाशयंति ।

जे जीवाजीवादिक पदार्थने विषे चंद्रकांतादिक मणिओ प्रकाश करता नथी, घरमणि एवा दीवा प्रकाश करता नथी, अने शीतकिरणोवाला चंद्रो प्रकाश करता नथी, अहिं बहुवचन जिनमतनी अपेक्षाथी लीधुं छे, अर्थात् मणिओ विगेरे पण जे अर्थने प्रकाश करता नथी, ते अर्थ एटले वस्तुने सुगुरुना उपदेशो हेला एटले सुखे करीनेज प्रकाश करे छे.

अयमर्थः । न हि गुरुः करे धृत्वा कंचन संसारात्तारयति । किंतूपदेशक्षणे पुण्यपापादिकान् भावांस्तथा कथंचित्प्ररूपयति । यथा संजातवैराग्याः श्रोतारः परिणामविशुद्ध्या स्वयमेव संसार-सागरं तरंतीत्युपचाराद्गुरवोऽपि तारका एव ॥

अहिं आ भावार्थ छे के—निश्चे गुरु हाथे पकडीने कोइने संसार थकी तारता नथी, परंतु उपदेशना अवसरे पुण्य तथा पापादि भावोने तेवी रीते कोइ पण कारणथी निरुपण करे छे—के जेथी वैराग्य पामेला सांभलनारा भव्यजीवो परिणामनी विशुद्धिए करी पोतानी मेले संसार समुद्रने तरे छे. ए उपचार थकी गुरुओ पण तारनारज छे.

उपदेशसारत्वमेव गुरोर्दर्शयति ।

हवे गुरुना उपदेशनुं सारपणुंज देखाडे छे.

नीणिंति कहं नविया, गंनीराओ भवंधकूवाओ ॥ जइ अवलंबं सुगुरू—वयणरासीओ न करिंति ॥ २८ ॥

जो आधाररूप सुगुरुना उपदेशरुपी दोरडी न करी होत तो भव्यजीवो गंभीर एवा आ संसाररूप अंधारा कुवाथी केम नीकली शकत ?

व्याख्या स्पष्टा । नवरं नीणितित्ति निर्गच्छंति ॥

आ उपर कहेली गाथानो भावार्थ समजी शकाय तेवो खुलो छे, परंतु एटलुं विशेष छे के—नीणितिनो अर्थ निकले छे, एवो थाय छे.

उक्तं च ॥ अज्ञानच्छन्नदृशां, भविनां भवकूपसंकटे पतताम् ॥ एकैव जवति गुरुजन—वचन-वरत्रा परित्राणम् ॥ १ ॥

वली कह्युं छे के—अज्ञानथी ढंकाइ गयेलां नेत्रवाला, अने संसाररूप कूवाना संकटमां पडता एवा भव्य प्राणीओने एकज गुरुजननां वचनरूप दोरडी रक्षण कर्ता थाय छे.

एवं सद्गुरुस्वरूपमुक्त्वाऽथ व्यतिरेकमाह ।

ए प्रमाणे सद्गुरुनुं स्वरूप कहीने हवे विपरीतपणुं कहे छे.

न य चोयंति पमत्तं, नेव पयासंति विहिपथं सम्मं॥ सव्वत्थ चाडुवाई, ते गुरुणो भवपहसहाया ॥२९॥

वली जे गुरुओ प्रमादीने न प्रेरणा करे, तेमज सारी रीते विधिमार्गने न प्रकाश करे, वली सर्व ठेकाणे मीठुं बोले ते गुरुओ संसारमां भमता जीवोने सहायकारी थाय छे. ॥ २९ ॥

व्याख्या ॥ ये गुरवः प्रमत्तं धर्मे मंदादरं साधुं श्रावकं वा वत्स ! किं प्रमाद्यसि, पुनः पुनर्दु-र्लभेयं सामग्री, विरसावसाना हि विषयाः, कस्तेषु व्यामोहः परमार्थबंधुर्धर्म एव, न ह्यसावादृत्य मोक्तुं युक्तः, इत्याद्युपदेशैर्न चोदयंति प्रवर्तयंति स्वकृत्येषु ।

जे गुरुनुं अमत्त एटले धर्मने विषे मंद आदरवाला साधु अथवा श्रावकने " हे वत्स ! तुं केम प्रमाद करे छे ? फरीफरीने आ सामग्री दुर्लभ छे निश्चे विषयो अंते रस विनाना छे, ते विषयोमां मोह श्यो ? परमार्थ बंधु तो धर्मज छे. निश्चे एने आद-रीने मूकवो योग्य नथी. " इत्यादि उपदेशे करीने साधु श्रावकने पोतपोताना कार्यमां न प्रेरे अर्थात् न प्रवर्तावे.

तथा तथाविधाचारविकलतया मास्म लोकेऽस्माकमवज्ञाभूदिति न सम्यक् यथावस्थितं विधिपथं विधिमार्गं साधुश्रावकसमाचारीरूपं प्रकाशयंति । किंतु सर्वत्र पुण्यपापनिवृत्ते जने केवल लोभावेशाच्चाटुमुखप्रियमेव वदंतीत्येवं शीलाश्चाटुवादिनः । ते गुरवो भवपथं भ्राम्यतां जीवानां सहाया इव भवंति ॥

वली तेवा तेवा प्रकारना आचारना रहितपणाने लीधे लोकमां अमारी अवज्ञा न थाओ, एवा विचारथी सारी रीते जेवा होय तेवा विधिमार्गने एटले साधु तथा श्रावकनी समाचारीरूप विधिमार्गने न प्रकाश करे, परंतु सर्व ठेकाणे पुण्यपापथी निवृत्त थयेला माणसने विषे केवल लोभना आवेशथी चाटु एटले मोढे मीठुं बोले एवा स्वभाववाला चाटुवादी कहेवाय. तेवा गुरुओ संसार मार्गमां भमता जीवोने सहाय करनारा अर्थात् तेवा जीवोनी साथे पोते पण भमनारा थाय छे.

यदाह ॥ जह लोहसिला अप्पंपि, बोलए तह विलग्गपुरिसंपि ॥
इय सारंभो अगुरु, परमप्पाणं च बोलेइ ॥ १ ॥

जेम लोढानी शीला पोते पण बूडे तेमज तेने वलगेला पुरुषने पण बूडाडे छे. एवीज रीते आरंभवालो गुरु बीजाने बूडाडे छे अने पोते पण बूडे छे.

इदानीं दृष्टांतगर्भं सद्गुरोर्महात्म्यं वक्ति ॥

हवणां दृष्टांत गर्भित सदगुरुनुं महात्म्य कहे छे.

खीणोवि धम्मधाऊ, पएसिरज्जंमि जं समुल्लसिओ ॥ तं किर सम्मं सेविय–गुरुचरण रसायणस्स बलम् ॥ ३० ॥

जे कारणथी प्रदेशी राजाना राज्यने विषे क्षीण थयेलो एवो पण धर्मधातु फरी वृद्धि पाम्यो, ते निश्चे सारी रीते सेवन करेला गुरुनां चरणरूप रसायननुं बल जाणवुं.

गाथार्थः सुगमः ॥ भावार्थस्त्वयम् ॥ यथा रोगिणो देहे राजयक्ष्मणा क्षीणोऽपि धातुः सुसेवितेन सम्यग्वैद्योक्तेन रसायनेनोपचर्यते। तथा प्रदेशिनृपस्ते राज्ये नास्तिक्येन क्षीणोऽपि धर्म-

धातुः सुसेवितेन श्रीकेशिकुमारगुरोर्वचनरसायनेन पुनर्नवीकृत इति ॥ व्यासार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् ॥

मूल गाथानो अर्थ सुगम छे, परंतु भावार्थ आ प्रमाणे छे. जेम रोगवाळानां शरीरने विषे क्षयरोगथी क्षय थयेलो एवो पण धातु फरी सारी रीते सेवन करेला उत्तम वैधे कहेला रसायन वडे वृद्धि पामे छे. तेम प्रदेशी राजाना राज्यने विषे नास्तिकपणाथी क्षय थयेलो एवोय पण धर्मधातु सारीरीते सेवन करायला श्रीकेशिकुमार गुरुनां वचनरूप रसायनथी फरी नवीन करायो. विशेष अर्थ तो कथाथी जाणवो, ते आ प्रमाणे–

॥ अथ प्रदेशीराजानी कथा ॥

समस्ति केतकीनिवृद्भूरिवासात्र भारते ॥ चित्रमिश्वरवाल्लभ्यं, न मुंचति कदापि या ॥ १ ॥
तदर्द्धे श्वेतवीनाम, पुरस्ति स्वस्तिवाजनम् ॥ यत्राढयाश्च कवींद्राश्च, विशिष्टार्थैकदृष्टयः ॥ २ ॥

आ भरतक्षेत्रमां घणी वस्तीवाळो केतकी नामनो देश छे. आश्चर्य छे के–जे केतकी क्यारे पण शिवना वल्लभपणाने नथी त्यजती. ॥ १ ॥ ते केतकी देशना मध्यभागमां कल्याणना पात्ररूप श्वेतवी नामनुं नगर छे. अने जे नगरमां श्रीमंतो अने कवीश्वरो विशेष अर्थ (श्रीमंत पक्षे धन अने कवीश्वर पक्षे शब्दार्थ) ने विषे एक दृष्टिवाळा हता. ॥ २ ॥ ते नगरमां प्रतापथी

प्रतापतपनस्तत्र, प्रदेशनृपतिर्बभौ ॥ मित्रशत्रुदृशां योऽदा-दंभोजकुमुदोपमाम् ॥ ३ ॥
यः स्वयं नास्तिको लोकान्, लौकायतिकशासने ॥ दृढीचक्रे चिरं द्यूत-कारवद्द्यूतदेवने ॥ ४ ॥
यः प्रमादो व्रतानीव, गव्यानीव सुरालवः ॥ पंचापि दूषयामास, शासनानि कुवासनः ॥ ५ ॥
प्रत्यक्षैकप्रमाणो यो, जीवस्वर्नरकादिकान् ॥ निह्नुतेस्माखिलानर्थान्, सिद्धचौर इवोत्थितः ॥६॥
शुक्लपक्षाः सदाचार-चतुरा अनगारिणः॥ न यस्य विविशुर्देशं, मराला इव जंगलम् ॥ ७ ॥
सूर्यकांताभवत्तस्य, शौर्यवत्तिरिव प्रिया ॥ सूर्यवन्महसां राशिः, सूर्यकांतस्तु तत्सुतः ॥ ८ ॥

सूर्यसमान प्रदेशी राजा राज्य करतोहतो के, जे राजाए मित्र अने शत्रुनां नेत्रोने सूर्यविकाशी कमल तथा चंद्रविकाशी कमलनी उपमा आपीहती. अर्थात् मित्रनां नेत्रोने प्रफुल्लित कर्यां हतां अने शत्रुनां नेत्रोने बंध कर्यां हतां.॥३॥ जूवटुं रमनार माणस जेम बीजा लोकोने जूवटुं रमवामां घणो वखत राखे तेम नास्तिक एवा जे प्रदेशी राजाए पोते लोकोने नास्तिक मतमां दृढ कर्या हता. ॥ ४ ॥ जेम प्रमाद पांच महाव्रतने दुषित करे अने मदिरानुं टीपुं जेम पांच गव्य (गायना दुध दहि घी छाण अने मुत्र) ने दुषित करे तेम कुवासनावाला जे राजाए पांच एवां पण शासनने दूषित कर्या हता. ॥ ५ ॥ प्रगट थयेलो सिद्ध चोर सर्व पदार्थोने जेम अदृश्य करी नाखे तेम एक प्रत्यक्ष प्रमाणने माननारो जे प्रदेशी राजा जीव स्वर्ग नरक विगेरे पदार्थने मानतो नही. ॥ ६ ॥ राजहंस जलरहित भूमि तरफ जेम न जाय तेम उज्वल पक्षवाला अने सारा आचारमां चतुर एवा साधुओ जेना देश प्रत्ये आवता नहोता. ॥ ७ ॥ ते राजाने शोर्य वृत्तिनी पेठे सूर्यकांता नामनी स्त्री हती अने सूर्यना सरखो

बभूव सारथिस्तस्य, चित्रश्चित्रधियां निधिः ॥ स ययौ राजकार्येण, श्रावस्तीं पुरमन्यदा ॥९॥
अभिरामोपदापाणि-र्मिलितस्तत्र भूभुजः । पृथुश्रि श्रीपदाभ्यासे, वासमंदिरमाप सः ॥ १० ॥
अन्यदा पुत्रमित्राद्यै-र्युक्तं स्नातमलंकृतम् ॥ परिपुरं स तत्रस्थो, यांतं लोकमलोकत ॥ ११ ॥
इंद्रस्कंदमुकुंदादि-यात्राऽन्यो वा महोत्सवः ॥ किं बहिर्विद्यते कोऽपी-ति भृत्यानन्वयुंक्त सः॥१२॥
तेऽपि ज्ञात्वा जगुः स्वामिं-श्चतुर्ज्ञानमहोदधिः ॥ श्रीपार्श्वनाथसंताने, विश्रुतः श्रुतकेवली ॥१३॥
केशीगणधरः पुर्या, उद्यानमधुनाऽपुनात् ॥ तमनंतशमं नंतु-मयं याति जनव्रजः ॥१४॥ युग्मम् ॥

तेजना समूहरूप सूर्यकांत नामनो पुत्र हतो. ॥ ८ ॥ ते राजाने विचित्र बुद्धिनो भंडार एवो चित्र नामे सारथी हतो. ते सारथी कोइ वखते कांइ राज कार्यने लीधे श्रावस्ती नामनी नगरीये गयो. ॥ ९ ॥ त्यां ते मनोहर भेट हाथमां लइ राजाने मल्यो अने राजमार्गनी समीपे मनोहर शोभावाला निवासने पामीने रह्यो. ॥ १० ॥ कोइ वखते त्यां रहेला तेणे पुत्र मित्र विगेरेनी साथे स्नान करवा पूर्वक अलंकार धारण करीने नगरनी बहार जता एवा लोकने दीठा. ॥ ११ ॥ आजे नगरीनी बहार शुं इंद्र, कार्तिकस्वामी, अथवा मुकुंद विगेरेनी यात्रा छे ? अथवा बीजो कोइ महोत्सव छे ? एम विचारीने तेणे सेवकोने ते जाणवा माटे मोकल्या. ॥ १२ ॥ ते सेवको पण जाणीने कहेवा लाग्या के, हे स्वामिन् ! चार ज्ञानना समुद्र, तथा श्रीपार्श्वनाथना परिवारमां प्रसिद्ध थयेला श्रुत केवली केशी गणधर इवणां नगरीना उद्यानमां आवेला छे. ते अनंती शांतिवाला मुनिने नमन करवा माटे आ माणसोनो समुदाय जाय छे. ॥ १३ ॥ ॥ १४ ॥ पछी चित्र सारथी रथमां बेसीने आनंदथी उद्यानमां

अथारूढो रथं चित्रो, विनोदेन वनं गतः ॥ प्रणम्य परया प्रीत्या, निषसाद गुरोः पुरः ॥१५॥
पौरव्रातं च चित्रं च, समुद्दिश्याथ केशिना ॥ देशना विदधे धर्म–द्रुमपीयूषसारिणी ॥ १६ ॥
यथाशक्ति प्रपेदाने, धर्मं धीभाजने जने ॥ नामग्राहं गुरुश्चित्र–मपृच्छद्धर्मकौशलम् ॥ १७ ॥
स्वभावभद्रकश्चित्रो, गुरुणा भाषितस्तदा ॥ महोदयपदं प्राप्त–मिवात्मानममन्यत ॥ १८ ॥
आदाय गुरुतः सार–सम्यक्त्वां द्वादशव्रतीम् ॥ राजकार्यमसौ गौणी–कृत्य धर्मं सदा व्यधात् ॥ १९ ॥
श्रावं श्रावं गुरोर्वाचं, सोऽभवन्नवतत्त्ववित् ॥ पायं पायं पयोऽब्दस्य, बद्धमूल इव द्रुमः ॥ २० ॥

गयो. त्यां ते घणी प्रीतिथी वंदना करीने गुरुनी आगल बेठो. ॥ १५ ॥ पछी केशी गुरुए नगरवासीना समुदायने अने चित्रने उद्देशीने धर्मरूप वृक्षने पुष्ट करवा माटे अमृतनी नीक समान धर्मदेशना आपी. ॥ १६ ॥ पछी बुद्धिना पात्र एवा माणसोए पोतपोतानी शक्ति प्रमाणे धर्म अंगीकार कर्यो एटले गुरुए नाम लइने चित्रने धर्मकुशल पूछ्युं. ॥ १७ ॥ ते वखते गुरुए बोलावेलो भद्रक स्वभाववालो चित्र जाणे महोटा उदय पदने एटले देवादि पदने पाम्यो होयनी ? एम पोताने मानवा लाग्यो. ॥ १८ ॥ पछी गुरु पासेथी श्रेष्ठ सम्यक्त्वरूप बारव्रत ग्रहण करीने ए चित्र राजकार्यने ढीलुं राखी नित्य धर्म करवा लाग्यो. ॥ १९ ॥ मेघना पाणीने पीवाथी बद्धमुल थयेला वृक्षनी पेठे ते चित्र गुरुनां वचन सांभली सांभलीने अनुक्रमे नव तत्त्वनो जाण थयो. ॥ २० ॥ कोइ वखते राजकार्य पूर्ण थवाथी पोतानी नगरी तरफ जता एवा चित्रे हाथ जोडीने गुरुओने पोतानी

सिद्धसाध्योऽन्यदा चित्रो, व्रजन् निजपुरीं प्रति ॥ गुरूणामाग्रहं तेने, तत्रागतुं कृतांजलिः ॥२१॥
तेऽप्युचुः सौम्य सच्छायं, पुष्पितं फलितं वनम् ॥ भूयोभिरभिगम्येत, पथिकैर्विहगैरपि ॥ २२ ॥
तदेवानभिगम्यं स्या–द्भिलिंगुवयसाश्रितम् ॥ यः क्रूषत्परिवत् पांथ–पक्षिणां सहसाक्षिणी ॥२३॥
एवं कुस्वामिना क्रांता, कांतापि श्वेतवीपुरी ॥ कथमाश्रियते सद्भि–स्ततः सारथिरभ्यधात् ॥२४॥
लब्धोऽप्यलब्धवद्भावी, धर्मोऽयं भगवन्मया॥ यावत्प्रदेशी स्वामी मे, धत्ते धर्मविरोधिताम् ॥२५॥
न तं बोधयितुं शक्तिः, कस्यापि भवतो विना ॥ विना जनार्दनं केन, दम्यते कालियोरगः ॥२६॥

नगरीए आववानो आग्रह कर्यो. ॥२१॥ गुरुओए पण कह्युं के–हे सौम्य ! घणा मुसाफरोरूप पक्षीओ पण सारी छांयावाला, पुष्पवाला अने फलवाला वन तरफ जाय छे. ॥ २२ ॥ परंतु भिलिंगु नामना पक्षीथी आश्रित करायलुं तेज वन न जवा योग्य थाय छे. कारण के जे भिलिंगु पक्षी शत्रुनी पेठे मुसाफररूप पक्षीओनां बे नेत्रोने तुरत खेंची काढे छे. ॥ २३ ॥ ए प्रमाणे कुस्वामीवडे वश्य करायली मनोहर एवी पण श्वेतवी नगरी तरफ सत् पुरुषो केम आवे ? पछी सारथी चित्रे कह्युं के–॥२४॥ हे भगवन् ! ज्यां सुधी महारो प्रदेशी राजा धर्म विरोधपणुं धारण करे छे, त्यां सुधी महारा वडे आ मेलवायलो एवो पण धर्म नमेलवायलो थशे. ॥ २५ ॥ वली ते प्रदेशी राजाने बोध पमाडवानी तमारा विना बीजा कोइनी पण शक्ति नथी. कृष्ण विना बीजो कोण कालिनागने शिक्षा करी शके ? ॥ २६ ॥ पोताना राजाना स्वरूपने जाणतो एवो हुं आपने त्यां तेडी

स्वरूपं स्वप्रभोर्जानन्, नाहं कुर्वे कदाग्रहम् ॥ परं पश्यथ लाभं चे–त्तत्रांचध्वमेकदा ॥ २७ ॥
पूज्यैर्लाभार्थिभिस्तत्र, न चिंत्यं स्वात्मसंकटम् ॥ न लाभः सुखशीलस्य, वणिजोऽपि कचिद्यतः २८
विज्ञाप्येति चचालाशु, चित्रः स्वविषयंप्रति ॥ यतिभक्तिं प्रतिग्रामं, बोधयन् जनतानताः ॥२९॥
प्रातश्च श्वेतवीं सिद्धं, कार्यं विज्ञप्य भूभुजे ॥ स्थापयित्वांतरुद्यानं, स्वभृत्यानेवमन्वशात् ॥ ३० ॥
यदा केचिन्नरा अत्रा–यांति भून्यस्तलोचनाः ॥ दंडहस्ताः स्फुरदूर्म–ध्वजा उद्धृतमूर्द्धजाः ॥३१॥
तदांतःकाननं सर्वा–स्तानवस्थाप्य सत्वरम् ॥ अनवद्या निवेद्यास्ते, कर्णाभ्यर्णमुपेत्य माम्॥ ३२ ॥

जवा माटे कदाग्रह नथी करतो, परंतु जो लाभने जूओ तो एक वखत त्यां आवजो. ॥ २७ ॥ वली लाभना अर्थी एवा आपे त्यां पोतानुं आत्मशंकट न विचारवुं. कारण के–सुखशीलिया वेपारीने पण क्यांइ लाभ थतो नथी. ॥ २८ ॥ ए प्रमाणे विनंति करीने चित्र सारथी दरेक गामे जन समूह प्रत्ये साधुभक्तिनो प्रतिबोध करतो शिघ्र पोताना देश तरफ चाल्यो. ॥ २९ ॥ वली श्वेतवी नगरी प्रत्ये आवेला तेणे सिद्ध थयेलुं कार्य राजाने कहीने उद्याननी अंदर पोताना सेवकोने राखीने एम शीखामण आपी के–॥ ३० ॥ ज्यारे पृथ्वी उपर दृष्टि राखनारा, हाथमां दंडने धारण करनारा, मनोहर रजोहरणवाला अने लोच करेला कोई पुरुषो अहिं आवे. ॥ ३१ ॥ त्यारे ते सर्वेने उद्याननी अंदर निवास करावीने तुरत महारा कानमी पासे आवीने मने ते पाप रहित मुनिओनी खबर आपवी. ॥ ३२ ॥ पछी चित्र मंत्री एकांतमां पोतानां घरना मध्य भागमां

धर्मं व्यधादथो मंत्री, रहः स्वगृहमध्यगः ॥ करोति प्रकटां लक्ष्मीं, को वा राज्ये कुनायके ॥ ३३ ॥
गुरवोऽपि निजज्ञान–ज्ञातज्ञातव्यडंबराः ॥ चिंतयामासुराबुद्ध्य, प्रबोधार्हं प्रदेशिनम् ॥ ३४ ॥
यद्यसौ बोध्यते बोध–शक्तिस्तन्नः किमन्यथा ॥ न वज्रं वज्रमित्याख्यां, लभतेऽद्रिमदारयन् ॥३५॥
सन्मार्गे स्थापयेन्मिथ्या–दृशमेकमपीह यः ॥ त्रसस्थावरजंतूना–मभयं तेन घोषितम् ॥ ३६ ॥
भृंगा इव सरंगास्ते, केतकीमगमंस्ततः ॥ अबिभ्यतो महीपाल–दुर्वाक्कंटकदारणात् ॥ ३७ ॥
लोकान् पथि प्रतिग्राम–मवस्थाप्य स्वशासने ॥ प्रायुर्विजयरीतिज्ञा, गुरवः श्वेतवीं पुरीम् ॥३८॥

रहीने धर्म कार्य करतो हतो. अथवा तो खराब राजाना राज्यमां कयो माणस पोतानी लक्ष्मीने प्रगट करे ? ॥ ३३ ॥ पोताना ज्ञानथी जाणवा योग्य आडंबरने जाणनारा गुरुओ पण प्रदेशी राजाने प्रतिबोध करवा योग्य जाणीने विचार करवा लाग्या. ॥ ३४ ॥ जो ए प्रतिबोध पामे तोज अमारी प्रतिबोध करवानी शक्ति जाणवी. नहितर शुं ? वज्र पर्वतने विदारतुं छतुं शुं वज्र नामने न पामे? ॥३५॥ जे आ लोकमां एक एवाय पण मिथ्यादृष्टि जीवने सन्मार्गने विषे स्थापे, तेणे त्रस तथा स्थावर जीवोने अभय दाननी घोषणा करी छे. ॥ ३६ ॥ पछी भमरानी पेठे प्रदेशी राजानां वचनरूप कांटा वागवाथी भय नहिं पामता एवा आनंदयुक्त ते मुनिओ केतकी देशमां गया. ॥३७॥ मार्गमां दरेक गामे लोकोने धर्ममां स्थापीने विजयनी रीतने जाणनारा गुरुओ श्वेतवी नगरीमां आव्या. ॥३८॥ एटले उद्यानमां रहेला माणसोए पूर्वे वर्णन करेला स्वरूपवाला ते मुनिओने उद्याननी

प्राग्वर्णितस्वरूपांस्ता-न्निरीक्ष्यांतवर्णं मुनीन् ॥ ते नरास्तेनिरे शुद्धिं, छन्नमागत्य मंत्रिणम् ॥३९॥
दिने तद्वंदने शंक-मानः स्थानस्थ एव सः ॥ अवंदत गुरून् दत्त-सप्ताष्टाभिमुखक्रमः ॥ ४० ॥
मनो गूढपथत्वेना-परिच्छेद्यगमागमम् ॥ प्राहिणोद्गुरुसेवार्थे, दिवापि स पुनः पुनः ॥ ४१ ॥
सायं गत्वा गुरून्नत्वा, सोऽवग्नाथ तथा कुरु ॥ जैनो धर्मः प्रथामेति, यथा पृथ्वीशपर्षदि ॥४२॥
सादीव शूकलमगस्त्युदयोऽबुधिं वा, मंत्रीव सर्पमिभपाल इव द्विपेंद्रम् ॥
अंभोभिषेक इव दुग्धमुदस्तफेनं, एनं समर्थ शमयस्व नृपं विरुद्धम् ॥ ४३ ॥

मध्ये जोइने गुप्त रीते आवीने मंत्रीने खबर आप्या. ॥ ३९ ॥ दिवसे तेमने वंदन करवामां शंका पामता चित्र मंत्रीए ते ठेकाणे रह्या थकाज सात आठ पगला सामा जईने गुरुने वंदना करी. ॥ ४० ॥ चित्रे गुप्त मार्गपणाने लीधे नथी मपायुं जवुं आववुं जेनुं एवा मनने दिवसे पण वारंवार गुरु सेवा माटे मोकल्युं अर्थात् तेनुं मन वारंवार गुरु सेवा माटे दोडतुं हतुं. ॥ ४१ ॥ परंतु सांजे उद्यानमां जइने अने गुरुने वंदना करीने कहेवालाग्यो के-हे नाथ! तमे तेवी रीते करो के, जेवी रीते प्रदेशी राजानी सभामां जैन धर्म प्रख्याति पामे. ॥ ४२ ॥ हे समर्थ ! जेम घोडेस्वार वक्रशिक्षित अश्वने शांत करे, अगस्त्यनो उदय समुद्रने शांत करे, जेम मंत्रवादी सापने शांत करे, अने हाथीनो पालक हाथीने शांत करे, वली उभराइ जता फीणवाला दुधने जेम पाणीनुं सिंचन शांत करे तेम तमे आ विरुद्ध अर्थात् नास्तिक एवा राजाने शांत करो. ॥ ४३ ॥ गुरुए कह्युं के-वीर पुरुष पण नहिं देखाता निशानने नथी

गुरूरूचे न चादृष्टं, वेध्यं वीरोऽपि विध्यति ॥ अदृष्टमातुरं धीमान्, वैद्योऽपि नो चिकित्सति ॥४४॥
काष्टं तक्षापि नादृष्टं, सरलीकुरुते कचित् ॥ अदृष्टं तं तवाधीशं, बोधयामः कथं वयम् ॥ ४५ ॥
मथोपायेन स प्रात–रिहानेय इति ब्रुवन् ॥ चित्रः स्वमंदिरं गत्वा, भूपमुचे निशात्यये ॥ ४६ ॥
नेतर्ये तव कांबोजाः, संति प्राग् ढौकिता हयाः ॥ अद्य गत्या परीक्षस्व, चतुरश्चतुरोपि तान् ॥४७॥
तेष्वेकं हयमारोप्य, वाह्यालीछद्मना नृपः ॥ चित्रेण तां दिशं निन्ये, यत्र ते संति सूरयः ॥ ४८ ॥
दूराध्वक्रमणोत्पन्न–क्लमं प्रस्वेदविक्लिदम् ॥ राजानमानयच्चित्रो, वनं निर्ग्रंथपावनम् ॥ ४९ ॥

विंधि शकतो अने बुद्धिवंत एवो वैद्य पण नहि जोएला रोगीने नथी उपचार करी शकतो. ॥ ४४ ॥ सुथार पण नहिं जोयेला लाकडांने कोइ ठेकाणे नथी सिधु करी शकतो तेम अमे नहिं जोएला ते तहारा राजाने केम बोध पमाडी शकीए ? ॥ ४५ ॥ हुं उपायथी तेने सवारे अहिं लावुं, एम कहेतो एवो चित्र पोताने घरे जइने सवारे सभामां जइने राजाने कहेवा लाग्यो. ॥ ४६ ॥ हे स्वामिन ! पूर्वे कंबोज देशना घोडाओ आपने भेट आवेला छे. चतुर एवा तमे आजे गतिवडे ते चारे घोडानी परीक्षा करो. ॥ ४७ ॥ तेओमांथी एक घोडा उपर बेसारीने चित्र रयवाडीना मीषथी राजाने ते दिशा तरफ लइ गयो के जे दिशा तरफ उद्यानमां ते सूरिओ निवास करी रह्या हता. ॥४८॥ दुर मार्गने उल्लंघवाथी थाकी गयेला अने परसेवाथी भींजाइ गयेला राजाने चित्र प्रधान साधुओथी पवित्र थयेला ते उद्यानमां लाव्यो. ॥ ४९ ॥ चतुर पुरुषो वचनना विचित्रपणाथी जे

छेकैर्वचनवैचित्र्या–न्नियंते या दिशं रयात् ॥ संचरंते तया पृथ्वी–पालका बालका इव ॥ ५० ॥
तदा पुरो निविष्टेसु, केषुचिद्भद्रकात्मसु ॥ सुस्वानो विदधानोऽभू–द्गणभृद्धर्मदेशनाम् ॥ ५१ ॥
श्रुता तरुतलस्थेन, देशना सा प्रदेशिना ॥ उचे चित्र किमत्रास्ति, घरट्टः कोऽपि कानने ॥५२॥
चित्र ध्वनिरियं कर्ण–कोटरे मे कटूयते ॥ स्वामिभक्तोऽसि यद्येनं, तदा वारय वारय ॥ ५३ ॥
गत्वाथ पुनरागत्य, चित्रो भूपमभाषत ॥ देव धर्मं वदन्नस्ति, वने कोऽप्येष भिक्षुकः ॥ ५४ ॥
रुषोत्तालोऽथ भूपालो–ऽभ्यधाद्भ्रकुटिभीषणः ॥ कथं चित्र विवेशासौ, देशेऽस्मिन्मयि रक्षके ॥५५॥

दिशा तरफ दोरे छे ते दिशा तरफ बालकनी पेठे राजाओ वेगथी चाले छे. ॥ ५० ॥ ते वखते केटलाक भद्रक स्वभाववाला माणसो गुरुनी आगल बेठेला होवाथी मनोहर शब्दवाला केशी गणधर तेमने धर्मदेशना आपता हता. ॥ ५१ ॥ ते देशना झाडना नीचे उभेला प्रदेशी राजाए सांभली, तेथी ते कहेवा लाग्यो के, अरे चित्र ! आ उद्यानमां शुं कोइ पण रहेंट फरे छे ? ॥ ५२ ॥ हे चित्र ! आ शब्द म्हारा कान रूप पोलाणमां कडवो लागे छे. जो तुं स्वामिभक्त छे तो एने निवार निवार. ॥५३॥ चित्र उद्यानमां जइ अने पाछो आवीने राजाने कहेवा लाग्यो के, हे देव ! उद्यानमां कोइ पण साधु धर्म देशना आपे छे ॥ ५४ ॥ पछी क्रोधथी रातो अने भ्रकुटीथी भयंकर थयेलो प्रदेशी राजा कहेवा लाग्यो के, अरे चित्र ! आ देशमां हुं रक्षक छतां ए साधुए केम प्रवेश कर्यो छे ? ॥ ५५ ॥ ए साधु बीजा देशनी पेठे म्हारा देशने पण उपद्रव करशे, माटे जो एने खूब

कदर्थयिष्यतेऽनेन, मद्देशोऽप्यन्यदेशवत् ॥ यद्येष ताड्यते बाढं, तदुपैत्यपरोऽपि न ॥ ५६ ॥
एवमेवैतदित्युक्ति–भाजा चित्रेण संयुतः ॥ चचाल रोषरक्ताक्षो, भूमानुद्गीर्णमुद्गरः ॥ ५७ ॥
चित्रेणाथ धियां धाम्ना, ऽभ्यधीयत नराधिपः ॥ कोऽयं स्वामिन् वृथा भिक्षु-मशके तव विक्रम ॥५८॥
पृच्छ्यते स निजज्ञान–हेतुः किंचिदगोचरम् ॥ येनोत्तरप्रदानाया–शक्तो जिह्रेति च स्वयम् ॥५९॥
ततः क्षीणाभिमानोऽसौ, रात्रिमादाय नंक्ष्यति ॥ तच्छ्रुत्वा नापरोऽप्यत्र, कोऽपि भिक्षुः समेष्यति॥६०॥
एवं च तव चातुर्य–यशो जगति रंस्यते ॥ आदत्ते वीरमानी को, भिक्षुकथनदुर्यशः ॥ ६१ ॥

मराथ तो बीजो कोइ पण साधु आवे नहि ॥ ५६ ॥ ए एमज, एम कहेता एवा चित्र सहित क्रोधथी रातां नेत्रवालो राजा मुद्गल उपाडीने चाल्यो ॥ ५७ ॥ पछी बुद्धिना धाम एवा चित्रे राजाने कह्युं. हे स्वामिन् ! साधुरूप मत्सर उपर तमारे आ वृथा शुं पराक्रम देखाडवुं ? ॥ ५८ ॥ आपणे तेने कांइ अगोचर (न जाणी शके तेवुं) पोताना ज्ञाननुं हेतु पूछीए. अने जे कारणथी उत्तर आपवाने अशक्त एवो ते पोतानी मेले लज्जा पामशे. ॥ ५९ ॥ पछी नाश पामेला अभिमानवालो ए रात्रीं लइने नासी जशे. वली ते वात सांभलीने बीजो कोइ पण साधु अहिं नहि आवे. ॥ ६० ॥ वली एम करवाथी तमारा चातुर्य-पणानो यश जगतमां प्रगट थशे. कयो वीरमानी पुरुष साधुने पीडा पमाडी दुर्यश मेलवे ? अर्थात् कोइ न मेलवे. ॥ ६१ ॥

साधुस्ते धीरधीरेषा, चित्रमेवमभिष्टुवन् ॥ पुरो गुरुमुदारांगं, निरीक्ष्येति जगाद सः ॥ ६२ ॥
पश्य चित्र कियन्मात्र–मेष स्थूलो निरीक्ष्यते ॥ निश्चिंतस्य परान्नस्य, न स्यात्किं स्थूलताऽथवा ॥६३॥
मन्ये व्रियेत जठरं, नास्यैकग्रामभिक्षया ॥ दुर्भिक्षं तत्र वृष्टेऽपि, मेघे स्याद्यत्र यात्यसौ ॥ ६४ ॥
किमेव राटीत्येष, दह्यमान इवाग्निना ॥ यद्वा किंचिद्विनायामं, भुक्तमस्य न जीर्यति ॥ ६५ ॥
नेशु गुरोस्तरोर्दूरी–भावं भाविविहंगमाः ॥ पूर्वासीनास्तमायातं, दृष्ट्वा द्वीपमिवोन्मदम् ॥ ६६ ॥
अथ गत्वाग्रतः स्तब्धः, कृतकेदारयात्रवत् ॥ नृपः क्वोपविशामीति, सूरिं पप्रच्छ शाठ्यतः ॥ ६७ ॥

'तहारी आ धीर बुद्धि बहु सारी छे' एम चित्रने वखाणतो राजा पुष्ट अंगवाला गुरुने जोइने चित्रने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो. ॥ ६२ ॥ हे चित्र ! जो आ साधु केटलो स्थूल (जाडो) देखाय छे. अथवा चिंता रहित अने पारकुं अन्न खानाराने स्थूलपणुं (जाडापणुं) शुं न होय ? ॥ ६३ ॥ हुं मानुं छुं के–एनुं पेट एक गामनी भिक्षाथी नहिं भरातुं होय ! वली ए ज्यां जाय त्यां मेघ वर्ष्या छतां पण दुकालज होय. ॥ ६४ ॥ अग्निथी दाझेलानी पेठे आ आवी रीते शुं बराडा पाडे छे ? अथवा एने कांइ मेहेनत विना खाधेलुं पचतुं नथी ? ॥ ६५ ॥ मदोन्मत हाथीनी पेठे पासे आवता एवा ते प्रदेशी राजाने जोइने प्रथम धर्मदेशना सांभलवा बेठेला भद्रक जीवोरुपी पक्षीओ गुरुरुप वृक्षथी दूर जता रह्या. ॥ ६६ ॥ पछी केदारनी यात्रा करनारनी पेठे अकड थइ रहेला राजाए आगल जइने 'हुं क्यां बेशुं ?' एम शठपणाथी आचार्यने पूछयुं ॥ ६७ ॥ पुण्य-

चक्रे स कृतिनां चक्री, लापमालापगोचरम् ॥ राजन् भूमिरतवैवेयं, यथारुचि तदास्यताम् ॥६८॥
यथास्थानं निविश्याथ, नृपः सोल्लंठमभ्यधात् । देहानुमाननिर्ह्रादः किमाचार्य वदन्नसि ॥६९॥
धर्मं वच्मीति गुरुणा, प्रोक्ते धर्मस्तु कस्तव ॥ किं च धर्मफलं भूपे–नेति पृष्टे गुरुर्जगौ ॥ ७० ॥
धर्मोऽस्माकं दयासत्या–स्तेन्यब्रह्मादिलक्षणः ॥ फलं तत्कारिणः स्वर्गो, नरकस्त्वितरस्य च ॥७१॥
भापयन्निव हुंकारै–र्जूतान् भूमीपतिर्जगौ ॥ वाक्प्रपंचममुं मुंच, वंच्येऽहं न त्वादृशैः ॥ ७२ ॥
लोकेन सह किं वैरं, तवास्ति पितृघातजम् ॥ येन स्वैरमसौ भोगान्, भुंजानो दंड्यते त्वया ॥७३॥

वंतनी मध्ये चक्रवर्ती एवा केशीगणधरे वातचितने अनुकुल उच्चार कर्यो के, हे राजन् ! आ तहारीज भूमि छे, माटे रुचि प्रमाणे बेसवुं. ॥ ६८ ॥ पछी योग्य स्थानके बेसीने राजाए मश्करी सहित कह्युं के- हे आचार्य ! देहना प्रमाणे शब्दवाला अर्थात् पुष्ट शरीरना प्रमाणे गंभीर शब्दवाला तमे आ शुं बोलो छो ? ॥ ६९ ॥ हुं धर्म कहुं छुं. एम गुरुए कह्युं एटले वली ' तमारो धर्म शुं ? अने धर्मनुं फल शुं छे ? ' एम राजाए पूछयुं एटले गुरुए कह्युं. ॥ ७० ॥ अमारो धर्म दया पालवी, साचुं बोलवुं, चोरी न करवी अने ब्रह्मचर्य पालवुं ए विगेरे लक्षणवालो छे. ते धर्म पालनारने स्वर्ग प्राप्ति रुप फल मले छे अने न पालनारने नरक प्राप्त थाय छे. ॥ ७१ ॥ पछी राजा हुंकार शब्दथी प्राणीओने बीवरावतो होयनी ? एम कहेवा लाग्यो के– हे साधु ! तमे आ वाणीनो प्रपंच त्यजी द्यो. तमारा सरखाथी हुं नहि ठगाउं. ॥ ७२ ॥ लोकनी साथे तमारे बाप मारवाथी उत्पन्न थयेलुं शुं वैर छे ? जे पोतानी मरजी प्रमाणे भोगोने भोगवतो आ लोक तमाराथी दंडाय छे. ॥ ७३ ॥ अरे कपटी !

किं नाम पामरप्रायं, मायिन्मामपि मन्यसे ॥ सभासमक्षमक्षोद-क्षमं वक्षि यदीदृशम् ॥७४॥
त्वया यदृच्छं जल्पेते, यौ फलौ पुण्यपापयोः ॥ तौ स्वर्गनरकौ धूर्तै-रेव स्वमतिकल्पितौ ॥७५॥
नास्ति स्वर्गोऽत्र तद्वासि-जनानामनिरीक्षणात् ॥ अंतर्व्याप्त्या साध्यसिद्धे-रुदाहृति कथा वृथा ॥७६॥
एवं निषेधिते स्वर्गे, नरकोऽपि निषेधितः ॥ कषितो निस्तुषः पक्षो, ह्येष जात्यसुवर्णवत् ॥७७॥
तथाहि ॥ बार्हस्पत्यमते विद्वा-नासीन्मम पितामहः ॥ स मामुत्साहयामास, द्युताब्रह्मादिकर्मसु ॥७८॥
अभूदर्हन्मते बद्ध-मतिर्मम पितामही ॥ दयादमादिपुण्येषु, सा मां नित्यं न्ययोजयत् ॥ ७९ ॥

मने पण शुं पामर सरखो जाणो छो ? जे सभा समक्ष आवुं अयोग्य बोलो छो ? ॥ ७४ ॥ तमे मरजी प्रमाणे पुण्य पापनां जे बे फलो कह्यां छे. ते स्वर्ग अने नरक धूर्त्त पुरुषोए पोतानी मतिप्रमाणे कल्पित करेलां छे. ॥ ७५ ॥ अहिं प्रथम स्वर्ग नथी, कारण स्वर्गमां रहेनारा प्राणीओ देखाता नथी, माटे ज्यारे कार्य सिद्धिनो अभाव छे त्यारे तेना उदाहरणनी वात पण वृथा जाणवी ॥ ७६ ॥ ए प्रमाणे स्वर्गनो निषेध करवाथी नरकनो पण निषेध करायो. निश्चे जातिवंत सुवर्णनी पेठे ए पक्ष में संपूर्ण रीते कशेलो छे. ॥ ७७ ॥ नास्तिक मतमां विद्वान् एवा म्हारा पितामह एटले बापना बाप हता. तेमणे मने आ द्युत अने अब्रह्मचर्यादिक कर्ममां उत्साह पमाड्यो हतो. ॥ ७८ ॥ वली अरिहंत धर्मने विषे प्रीति बांधनारी म्हारी पितामही (बापनी बा) अर्थात् दादी हती, ते मने रोज दया इंद्रियदमन विगेरेमां प्रेरणा करती हती. ॥ ७९ ॥ ते वखते प्रगट बोल-

अनाबद्धमुखो लोक–स्तदानीमित्यभाषत ॥ राजायं नरकं याता, राज्ञी च त्रिदिवं पुनः ॥ ८० ॥
तौ द्वावपि मया मृत्यु–समयेऽभ्यर्थितो भृशम् ॥ याथश्चेन्नरकं स्वश्च, कृतकर्मवशौ युवाम् ॥ ८१ ॥
तदागत्याववोध्यास्तं, मां प्राणेभ्योऽपि वल्लभम् ॥ येन कुर्वे सदा धर्मं, कर्मनिर्मुक्तपातकः ॥८२॥
तयोः प्रमितयोर्मार्ग–महमालोकयं चिरम् ॥ दवाग्निदग्धः शाखीव, कोऽपि नाविरभूत्पुनः ॥८३॥
तदादि नरकस्वर्ग–निषेधं दृढधीर्व्यधाम् ॥ राज्ञेत्युक्ते जगौ सूरिः, पूरयन् ध्वनिनांबरम् ॥८४॥
जनं स्वकर्मरोगार्त्तं, विषयापथ्यतो वयम् ॥ वारयतो हितधिया, भवामः किमु वैरिणः ॥ ८५ ॥

नारो लोक एम कहेतो हतो के–आ राजा नरके जशे अने राणी स्वर्गे जशे. ॥ ८० ॥ ते बन्ने जणानी पण मृत्यु समये में बहु विनंति करी हती के–करेलां कर्मने वश एवा तमे बन्ने जणा जो नरक प्रत्ये जाओ अथवा स्वर्ग प्रत्ये जाओ. ॥ ८१ ॥ तो अहिं आवीने तमारे प्राणथकी पण अधिक प्रिय एवा मने प्रतिबोध करवो के–जेथी हुं पाप कर्मथी मुक्त थइने निरंतर धर्म आचरुं. ॥ ८२ ॥ पछी मृत्यु पामेला ते माता पितानी हुं घणा वखतथी वाट जोउं छुं, परंतु दवानलथी बली गयेला झाडनी पेठे कोइ पण आव्युं नहि. ॥ ८३ ॥ ते दिवसथी आरंभी दृढ बुद्धिवाला में नरक अने स्वर्ग नथी एम निश्चय करेलो छे. राजा प्रदेशीए ए प्रमाणे कह्युं एटले केशीगणधरे वाणीथी आकाशने गजावता छतां उत्तर आप्यो के–॥ ८४ ॥ पोताना कर्मरूप रोगथी पीडा पामता माणसने हितबुद्धीये विषयरूप अपथ्यथी निवारता एवा अमे शुं शत्रुओ थइए ? ॥ ८५ ॥ ' ते स्वर्ग अने

तौ स्वर्गनरकौ धूर्त्तै–रेव स्वमतिकल्पितौ ॥ इत्युक्तिरेव भवतो, जाति स्वमतिकल्पिता ॥ ८६ ॥
तारतम्यं क्वचित्ताव–द्भवस्थसुखदुःखयोः ॥ विश्रामत्येव वैपुल्य–तारतम्यमिवांबरे ॥ ८७ ॥
भूप तद्यत्र विश्रांतं, तौ स्वर्गनरकौ मतौ ॥ आह्लादवृद्धिविश्राम–स्थानमेवं शिवोऽपि च ॥ ८८ ॥
यः स्वर्गनरकाभावे, प्रागुपादीयत त्वया ॥ न क्षोदपरशुस्पर्श–मपि हेतुः सहेत सः ॥ ८९ ॥
स हि त्वदाश्रितः किं वा, किं वा सर्वजनाश्रितः ॥ आद्यश्चेत्तर्हि पाथोधि–मध्यमीनैर्विरोधभाक् ॥९०॥
द्वितीयश्चेत्तदास्माभि–र्ज्ञानाद्देवादिदर्शनात् ॥ अयमन्यतरासिद्धो, याति हेतुरहेतुताम् ॥ ९१ ॥

नरक धूर्त पुरुषोएज पोतानी बुद्धिथी कल्पेला छे. ' एवी तमारी वाणीज पोतानी बुद्धि कल्पित देखाय छे. ॥ ८६ ॥ त्यां सुधी आकाशमां विस्तारपणाना तारतम्य [ओच्छा वधता थवानी] पेठे संसारमां रहेला सुख दुःखनुं तरतमपणुं कोई स्थानके विश्राम पामशेज. ॥ ८७ ॥ हे भप ! ते तरतमपणुं अर्थात् सुख दुःखनुं ओच्छा वधतुं थवापणुं ज्यां विश्रांत थयुं ते स्वर्ग नरक मनायला छे. वली ए प्रमाणे हर्षनी वृद्धिना विश्रामनुं स्थान मोक्ष पण जाणवुं. ॥ ८८ ॥ स्वर्ग तथा नरकनो अभाव मानवामां तमे प्रथम जे हेतु ग्रहण कर्यो छे ते हेतु लोटना बनावेला कुहाडाना स्पर्शने पण नहि सहन करे. ॥ ८९ ॥ अथवा ते हेतु निश्च शुं तमारा आश्रीत छे ? अथवा शुं सर्व प्राणी आश्रीत छे ? जो पहेलो होय तो समुद्रना मध्य भागमां रहेनारा माछलानी साथे विरोध पामनारो छे. ॥ ९० ॥ जो बीजो हेतु मान्य होय, तो अमारावडे ज्ञानथी देवादिकना दर्शनने लीधे आ बीजो असिद्ध हेतु अहेतुपणाने पामे छे. ॥ ९१ ॥ जो चावाक [नास्तिको]ज मानता होय तो सर्व शब्दथी ते पण असत् होय छे.

चार्वाका एव चेत्सर्व–शब्देन स्युस्तदप्यसत् ॥ अदृष्टो दृष्टिहीनैर्हि, गिरिर्नाज्ञावमर्हति ॥ ९२ ॥
रतः स्वर्गनरकावेक–शब्दवाच्यत्वतो नृप ॥ घटपेटापटा यद्वत् , व्यतिरेके नभोंबुजम् ॥ ९३ ॥
तस्माद्विद्येत एव स्व–र्नरकौ नरनायक ॥ अनागमाच्च चेत्पित्रो–र्व्यामूढोऽसि तदा शृणु ॥ ९४ ॥
विद्यते तेऽनवद्यांगी, सूर्यकांतेति या प्रिया ॥ तदासक्तं नरं चेत्त्वं, लज्जसे हंसि तद्ध्रुवम् ॥ ९५ ॥
हन्यमानस्त्वया वीर, निर्दयं वक्ति यद्ययम् ॥ सकृद्विमुंच मां स्वामिन्, यामि धाम निजं यथा ॥९६॥
तत्रेति शिक्षया स्वामिन्, भोभो त्यजत चापलम् ॥ चापलस्यैव दोषेण, विडंब्येऽहं महीभुजा ॥९७॥

निश्चे नेत्र विनाना पुरुषोए नहि दिठेलो पर्वत अभाव [अदृश्य थवाने] योग्य नथी. ॥ ९२ ॥ माटे हे नृप ! एक शब्दना वाच्यपणाथी स्वर्ग अने नरक छे. घट, पेटी तथा वस्त्रनी पेठे. तथा एक शब्द न होवाथी आकाश कमलनी पेठे सत्यासत्य होय छे. ॥ ९३ ॥ मांटे हे नरनाथ ! स्वर्ग नरक निश्चे छेज. वली जो माता पिताना न आववाथी मुझाया छो तो सांभलो. ॥९४॥ हे राजन् ! तमारी निर्मल अंगवाली सूर्यकांता नामनी जे स्त्री छे. तेने विषे आसक्त थयेला माणसने जो तमे देखो तो ते माणसने निश्चे मारो. ॥ ९५ ॥ हे वीर ! तमारा वडे निर्दयपणे हणातो एवो ए पुरुष जो कहे के–हे स्वामिन् ! एकवार मने मूकी द्यो के जेथी हुं पोताने घरे जाउं. ॥ ९६ ॥ हे स्वामिन् ! त्यां ते एवी शीखामण आपे के–अरे ! लोको ! चपलपणाने त्यजी द्यो. कारण के–चपलपणाना दोषथीज हुं राजावडे विटंबना पमाडाउं छुं. ॥ ९७ ॥ एवां भीय वचन बोलतो पण ते

रटन्नपीति चाटूनि, स त्वया न विमुच्यते ॥ नरकान्नारकारक्षै–र्मुच्यते त्वत्पिता कथम् ॥ ९८ ॥
॥किंच॥ अध्यासीनं सजामभ्यं,त्वां दिव्यस्रग्विलेपनम् ॥सर्वांगसंगिशृंगारं,वीरविद्वत्परिच्छदम्॥९९॥
अतिस्वर्गपतिश्रीकं, मातंगो कोऽपि भाषते ॥ आलोचाय सक्रुद्दर्चो–गेहमेहि महीपते ॥ १०० ॥
तद्गीरा तां सजां मुक्त्वा, यासि त्वं तत्र चेभृप ॥ तदा त्वदंबिका देवी–भूतात्रापि समेति सा ॥१॥
योजनानां पंचशतीं, उर्द्ध्व याति निरर्गलः ॥ मनुष्यलोकदुर्गंधो, नायांति त्रिबुधास्ततः ॥ २ ॥
मुनींदोः केवलोत्पत्तौ, जिनजन्मादिपर्वसु ॥ प्राक्प्रेम्णा वा समायांति, नृलोकमपि निर्जराः ॥ ३ ॥

पुरुष तहारावडे मूकाय नहि अर्थात् तेने तुं छोडी मूके नहि तो पछी नरकनुं रक्षण करनारा परमाधामी पुरुषो वडे नरकथी तहारो पिता केम छोडी मूकाय ? ॥ ९८ ॥ वली सभामां बेठेला, दिव्य पुष्पमाळा तथा चंदन धारण करी रहेला, सर्व अंगे उत्तम सणगारथी शोभता अने वीर पुरुष तथा विद्वानोथी विंटलायला, वली स्वर्गपतिथी अधिक शोभावाला तेमने कोई पण चांडाल कहे के–हे महीपति ! एक वखत महारा वीष्टाना घरने जोवा माटे चालो. ॥९९॥१००॥ हे राजा ! ते चांडालनी वाणी सांभली ते सभाने मूकी तमे जो त्यां जाओ तो देवी थयेली ते तमारी माता अहिं पण आवे. ॥१॥ पांचसो योजन सुधी संपूर्ण मनुष्य लोकनो दुर्गंध उंचो जाय छे, तेथी देवता अहिं आवता नथी. ॥ २ ॥ देवताओ मुनिओने केवल ज्ञान प्राप्त थवाने वखते, जिनेश्वरोना जन्मादि पर्व वखते अथवा पूर्वना प्रेमथी मनुष्यलोकमां आवे छे. ॥ ३ ॥ पछी राजा कहेवा लाग्यो के–जो अहिं

अथ राजा जगौ स्वर्गं, नरकं वा प्रयाति कः ॥ आत्मा चेत्तर्हि नास्त्यत्र, स एवेति विचार्यताम् ॥४॥
संभूताद्भूतसंघाता–दाविर्भवति चेतना ॥ तेषु काले विशीर्णेषु, सा नश्यति निरन्वया ॥ ५ ॥
यैरात्मासौ पृथग्भूतो, भूतेभ्यः परिकल्प्यते ॥ तैः प्रत्यक्षप्रमाणेना–नुमानेनागमेन वा ॥ ६ ॥
न भूतेभ्यो विभिन्नोऽसौ, तावदध्यक्षगोचरः ॥ न वा ज्ञेयोऽनुमानेन, तद्धि प्रत्यक्षपूर्वकम् ॥७॥
मिथो विवदमानेना–गमेनापि न मीयते ॥ यद्वानुमानागमयोः, प्रामाण्यमपि दुर्घटम् ॥ ८ ॥
अन्यश्चैको मया चौरो, धृतः क्षिप्तश्च भाजने ॥ जतुनिश्छिद्रिते लोके–र्मृतः स गदितः क्षणात् ॥९॥
आत्मा नथी तो स्वर्ग अथवा नरक प्रत्ये कोण जाय ? तेज प्रथम विचारो. ॥ ४ ॥ एकठा थयेला पांच महाभूतना समूहथी चेतना प्रगट थाय छे. अने अवसरे ते पांच महाभूत विशीर्ण थइ जाय त्यारे ते चेतना निर्मूल नाश पामे छे. ॥ ५ ॥ जेओए आ आत्मा पांच महाभूतथी जूदो कल्प्यो छे. तेओए प्रत्यक्ष प्रमाणथी, अथवा अनुमान प्रमाणथी अथवा आगम प्रमाणथी कल्प्यो छे ? ॥ ६ ॥ अथवा ईंद्रियने अगोचर एवो ए आत्मा पांच महाभुतथकी जूदो नथी. अथवा अनुमाने करी प्रत्यक्ष न जाणवो. तेथी प्रत्यक्षपूर्वक निश्चे जाणवो. ॥ ७ ॥ परस्पर मांहोमांहे वाद करता आगमवडे पण न प्रमाण कराय. अथवा अनुमान अने आगमनुं प्रमाण पण दुर्घट छे. ॥ ८ ॥ वली बीजुं पण–में एक चोर पकड्यो अने कोठीमां नाख्यो. वली ते कोठीने ढांकणुं दई लाखथी निश्छिद्र करी एटले लोकोए क्षणवारमां ते मरी गयो एम कह्युं. ॥ ९ ॥ ते कोठीमांथी निकलता एवा चोरना जीवे ते कोठीमां छिद्र पाड्युं नहि. अने बीजा प्रवेश करेला कृमि जीवोए पण छिद्र पाड्युं नहि. माटे ए जीव नथी

न चौरजीवो निर्गच्छं-स्तत्र छिद्रमपातयत् ॥ नापरे कृमिजीवाश्च, विशतंस्तेन नास्त्ययम् ॥ १० ॥
अथोवाच गुरुर्धीर-ध्वनि ध्वनितदिग्मुखः ॥ भूपेदं स्वसुहृद्गोष्ठ्या-मुच्यमानं विराजते ॥ ११ ॥
या भूतेभ्यो जूंभमाणा, त्वया प्रोच्यत चेतना ॥ तेषु सत्यसती वा सा, सती चेत्किमु नेक्ष्यते ॥१२॥
नेक्ष्यते साऽनभिव्यक्ते-रिति चेद्वेत्स्यदः कथम् ॥ प्रादुर्भावं पुरो वीक्ष्य, सुज्ञानैवेति वक्षि चेत् ॥१३॥
प्रत्यक्षैकप्रमाणस्य, वक्तुं युक्तमिदं न ते ॥ अस्त्वेतदपि सा तेषु, विद्यते किं ध्रुवाध्रुवा ॥ १४ ॥
ध्रुवा चेत्तर्हि निर्नाम-नश्यतीति वृथा वचः ॥ अनुत्पन्नाच्युतस्थैर्य-रूपं हि ध्रौव्यलक्षणम् ॥१५॥

एम निश्चय थाय छे. ॥ १० ॥ पछी गंभीर शब्दथी दिशानां मुखने गजावता गुरुए कह्युं. हे भूप ! तमारा सरखा तमारा मित्रनी टोलीमां आ वचन शोभे तेम छे. ॥ ११ ॥ पांच भूतथी प्रगट थई एवी जे चेतना तमारावडे कहेवाय छे. ते चेतना ते पांच महाभूतने विषे छती छे ? अथवा अछती छे ? जो छती होय तो नित्य केम नथी देखाती ? ॥ १२ ॥ अप्रगटपणाथी ते नथी देखाती, जो एम होय आ केम जाणो छो ? आगल प्रगटभाव जोई सारा ज्ञाने करीनेज जाण्युं, एम जो कहो छो तो- ॥ १३ ॥ एक प्रत्यक्ष प्रमाण माननारा तमने ए बोलवुं योग्य नथी. ए वात पण रही, परंतु पांच महाभूतमां चेतना शुं ध्रुव छे अथवा अध्रुव छे. ॥ १४ ॥ जो ध्रुव होय तो ते चेतनानो मूलथी नाश थाय छे. ए कारणथी तमारुं वचन वृथा छे. कारणके, नथी उत्पन्न थयुं अने नथी नाश पाम्युं स्थिरता स्वरूप जेनुं ए ध्रुवपणानुं लक्षण छे. ॥ १५ ॥ जो अध्रुव होय तो पांच

अथवा चेत्तदा भूतां–तरेभ्यः स्यात्स्वयं च वा ॥ भूतांतरेभ्य इति चे–त्तदा स्यादनवस्थितिः १६
स्वयं चेत्तर्हि कायस्य, परीणामेऽन्यदापि वा ॥ कायस्यैव परिणामे, नपूर्वमिति रौषि चेत् ॥१७॥
सतीति मुख्यपक्षस्य, तदा लभोपदेहिका॥ अन्यदापीति चेत्तर्हि, लेष्ट्वादिषु जवेन्न किम् ॥ १८ ॥
असत्येवेति चेत्तक्ति–मसदुत्पादनक्षमः ॥ उत्पादयति नो तैलं, सिकताभ्यो बली भवान् ॥१९॥
मधुकधातकीपुष्प–सुगंधर्यादिवस्तुषु ॥ असत्यपि हि जायेत, शक्तिरुन्मादिकेति चेत् ॥ २० ॥
नैव तेष्वपि सा शक्ति–रस्ति काचन सूक्ष्मिका ॥ अन्यथा शालिसूपाज्यै–रपि माद्येत कश्चन २१

महाभूतना अंतरथी होय छे ! अथवा पोतानी मेले होय छे ? जो पांच महाभूतना अंतरथी होय छे तो अनवस्था दोष लागे छे. ॥ १६ ॥ जो पोतानी मेले होय छे तो कायाना परीणामने विषे होय छे ? अथवा परीणाम विना होय छे ? जो कायाना परीणामने विषेज होय तो 'पूर्व नहिं' एम कहेशो. ॥ १७ ॥ तो छती छे, एम कहेशो तो पूर्वे कहेला मुख्य पक्षने उधई लागी. जो कायाना परिणाम विना चेतना छे एम कहेशो तो माटीना ढेफा आदिकने विषे केम चेतना न थाय ? ॥१८॥ जो अछतीज छे. एम होय तो शुं अछती वस्तु उत्पन्न करवाने समर्थ छे ? बलवंत एवा तमे वेलु अर्थात् रेतीथी तेलने नहि उत्पन्न करो. महुडा, धातकी पुष्प अने सुगंधरी विगेरे वस्तुने विषे निश्चे अछती एवी पण उन्मादिका अर्थात् उन्माद करावनारी शक्ति थाय छे ! एम जो होय तो ॥ २० ॥ ए प्रमाणे ते वस्तुओने विषे पण कोइ सूक्ष्म एवी ते शक्ति नथी. जो एम न होय तो भात दाल घीथी पण कोइ मादकपणुं पामे. ॥ २१ ॥ सर्वज्ञ पुरुषोए आ आत्मा प्रत्यक्षपणाथी प्रमाण करायेलो छे अने सर्वज्ञ विना

सर्वदर्शिभिरात्मायं, प्रत्यक्षेण प्रमीयते ॥ शेषैरप्यनुमानेन, न च तस्याप्रमाणता ॥ २२ ॥
परभावमजानानो–ऽनुमानस्यायमाननात् ॥ ही चार्वाकः सभागर्भे, किमायाति च वक्ति च ॥२३॥
आप्तोपज्ञः प्रमाणं स्या–दागमोऽपि न संशयः॥ आप्तो हि रागरोषाभ्यां, विमुक्तः स हि सत्यवाक्॥२४
अत्रानुमानं ज्ञानं हि, गुणः स न निराश्रयः ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्या–मात्मैव स्यात्तदाश्रयः ॥२५॥
कुर्वेऽकृषि करिष्येऽह–मिति त्रैकालिकी क्रिया ॥ ज्ञानभूतेषु नो पंगु–जडेषु लभते स्थितिम् ॥२६॥
अहं सुखी त्वहं दुःखी, पुल्लिंगेनेत्यहं ध्वनिः ॥ ज्ञानभूतेषु न क्लीब–जडेष्वाश्रयमश्नुते ॥२७॥

बीजा पुरुषोए पण अनुमानथी प्रमाण करेलो छे. तेथी तेनुं अप्रमाणपणुं नथी. ॥ २२ ॥ वली खेद थाय छे के–अनुमान प्रमाणने न मानवाथी परभावने नहिं जाणनारो चार्वाक एटले नास्तीक सभाना मध्यमां शा माटे आवे छे? अने बोले छे?॥२३॥ निश्चे सर्वज्ञ पुरुषे रचेलो आगम पण प्रमाण होय. एमां शंसय नथी. कारण के–ते सर्वज्ञ रागद्वेष रहित अने सत्य वचन वाला छे. ॥ २४ ॥ अहिं अनुमान ज्ञान छे. निश्चे ते ज्ञान गुण आधार विना न होय. माटे अन्वय व्यतिरेकथी एटले आत्मा छे त्यां ज्ञान छे अने आत्मा नथी त्यां ज्ञान नथी एवा हेतुथी आत्माज ते ज्ञानगुणनो आधार छे. ॥ २५ ॥ हुं करुं छुं, करतो हतो, अने करीश. एवी त्रण काल संबंधी क्रीया फक्त ज्ञानरूप पांगला अने जडने विषे मर्यादा न पामे ॥ २६ ॥ हुं सुखी छुं अथवा दुःखी छुं. एम पुल्लिंगवडे बोलातो 'अहं' ए शब्द ज्ञानरूप नपुंसक अने जडने विषे आश्रय न पामे. ॥ २७ ॥ सर्व

सर्वक्रियाणामधिभू–रहं प्रत्ययगोचरः ॥ पुण्यपापफलं भोक्ता, संसर्त्ता च भवाद्भवम् ॥ २८ ॥
देहाद्भिन्नोऽपि देहेन, संवृक्तः क्षीरनीरवत् ॥ चेतनालक्षणोऽनक्ष–लक्ष्यश्चात्मा विचार्यताम् ॥२९॥
किंच ॥ पुंसा नीरंध्रकोष्टांतः, कृतशंखध्वनिर्बहिः ॥ यथा याति तथा चौर–जीवः स निरगात्ततः ३०
नीरंध्रेऽपि यथा लोहे, प्रविशत्याशु शुक्षणिः ॥ कृमिजीवा विशामीश, विविशुस्तत्र ते तथा ३१
भूपोऽथाजिदधे सूरे, जीवो यदि सदा सदृक् ॥ तत्किं क्षेप्तुं शरं दूरे, युवाऽलं न तु बालकः ॥ ३२ ॥
किंवा वहति भूयांसं, युवा भारं न चेतरः ॥ श्रुत्वेत्यवोचदाचार्यः, संदेहरोहिणीं गीरम् ॥ ३३ ॥

क्रियानो आधार एवो प्रतीतिगोचर अहं ए शब्द अर्थात् ' हुं ' एम जे बोलनारो छे ते पुण्य पापना फलने भोगवनारो अने एक भवथी बीजा भवे जनारो छे. ॥ २८ ॥ युग्मम्॥ देहथी जूदो छतां पण दुध अने पाणीनी पेठे देहनी साथे मलेलो, वली चेतना लक्षणवालो तथा इंद्रियोथी नहि जाणी शकातो आत्मा विचारो, अर्थात् तेवा लक्षणवालो आत्मा छे तेनो विचार करो. ॥ २९ ॥ छीद्र विनानी कोठीनी अंदरथी पुरुषे करेलो शंख शब्द जेम बहार आवे छे तेम ते चोरनो जीव कोठीथी बहार निकली गयो. ॥ ३० ॥ हे पृथ्वीपति ! जेवी रीते छीद्र रहित एवा पण लोढाना गोळामां अग्नि तुरत प्रवेश करे छे तेवी रीते ते कोठीमां ते कृमि जीवो पेठा हता. ॥ ३१ ॥ पछी राजाए कह्यु के– हे सूरि ! जो जीव निरंतर सरखो रहे छे, अर्थात् नानो महोटो थतो नथी, तो पछी युवान माणस बाणने दूर फेंकवा केम समर्थ थाय छे ? अने बाळक केम थतो नथी ? ॥३२॥ अथवा युवान माणस घणा भारने केम उपाडे छे ? अने नानो बाळक केम उपाडतो नथी ? एवां राजा प्रदेशीनां वचन सांभळी

युवापि मृदुना चापे-नेषुं दूरं न निक्षिपेत् ॥ न विहंगिकया मृद्व्या, वहेद्भारं च दुर्वहम् ॥ ३४ ॥
एवं मृदुलदेहत्वा-न्न क्षेप्तुं दूरतः शरम् ॥ न वा भूरिभरं वोढुं, प्रभूयेत नृपार्भकः ॥ ३५ ॥
यथा स एव च प्रौढ-चापो दृढविहंगिकः ॥ स्वस्वकार्यक्षमस्तद्वत्, जीवः पर्याप्तविग्रहः ॥ ३६ ॥
भूपोऽभ्यधान्मया जीवन्, मृतश्चैको मलिम्लुचः ॥ अतोलि न पुनर्भार-भेदोऽभूत्तेन नास्त्यसौ ३७
दृतेः पूर्णस्य वातेन, रिक्तस्यापि च तोलने ॥ तुला समा तथांगस्य, सात्मनोऽनात्मनोऽपि च ३८
एवमुत्तरयन् सूरि-रभ्यधीयत भूभुजा ॥ स्तेनः कोऽपि मया खड्ग-प्रहारैः खंडशः कृतः ॥ ३९ ॥

आचार्य संदेहने तोडी नाखवाने रोहिणी औषधि समान वाणी बोल्या के-॥ ३३ ॥ जेम युवान माणस पण कोमळ अर्थात् नरम धनुष्य वडे बाणने दूर न फेंकी शके, अने कोमल कांवड वडे घणा भारने न उपाडी शके. ॥ ३४ ॥ हे भूप ! तेवी रीते बालक कोमल शरीरपणाने लीधे बाणने दूर फेंकवा समर्थ न थाय अथवा घणो भार उपाडवा समर्थ न थाय. ॥ ३५ ॥ वली जेवी रीते तेज मजबूत धनुष्य अने मजबूत कांवड पोत पोतानुं कार्य करवा समर्थ थाय छे, तेवी रीते पूर्ण शरीरवालो जीव बाणने दूर फेंकवा अथवा घणा भारने उपाडवा समर्थ थायछे. ॥ ३६ ॥ राजाए कह्युं. में एक चोरने जीवतो अने मरेलो तोल्यो हतो, परंतु भारमां भेद पड्यो नहीं. माटे जीव नथी. ॥ ३७ ॥ गुरुए कह्युं के-जेवी रीते वायु वडे भरेली अने खाली एवी पण मशकनो तोल सरखो थाय छे, तेवी रीते जीव सहित अने जीव रहित एवा पण अंगनुं तोलमां समानपणुं थाय छे. ॥ ३८ ॥ एवी रीते उत्तर आपता सूरिने राजाए फरी कह्युं के, कोइ पण चोरना में खड्गप्रहारे करी ककडे ककडा कर्या

लुलोके न तु तत्रात्मा, प्रयत्नेनापि वीक्षितः ॥ यद्ययं स्यात्तदीक्ष्येत, स्फुरन्मीन इवोदधौ ॥४०॥
गुरुर्जगौ पर्शुघाते-र्दारितेऽरणिदारुणि ॥ वन्हिमालोकमानः स्या-द्यथा मूर्खस्तथा जवान् ॥४१॥
वन्हिर्दारुणि सौरभ्यं, पुष्पे तैलं तिलेऽपि च ॥ तेजःसूर्योपले वारि, शशांकाश्मन्ययो मृदि ॥४२॥
शैत्यं हिमे चौष्णमग्नौ, श्वैत्यं सुरसरिज्जले ॥ घृतं दध्न्यंकुरो बीज-इव जीवोऽस्ति वष्मणि ॥४३॥
एवं तमोघ्नं वाग्ज्योतिः, सूरिसूरे वितन्वति ॥ स पप्रच्छ सदृग् जंतुः, कथं कुंथुगजांगयोः ॥४४॥
सूरिः स्माह यथा दीपो, घटस्थस्तं प्रकाशयेत् ॥ महासद्म पुनः प्राप्य, तदपि द्योतयेदसौ ॥४५॥

॥ ३९ ॥ वळी तेमां प्रयत्ने करीने जोया छतां पण जीव न दीठो. जो जीव होय तो समुद्रमां उछलता मांछलानी पेठे देखावो जोईये? ॥ ४० ॥ गुरुए उत्तर आप्यो के-कुवाडाथी अरणीना लाकडांने चीरीने तेमां अग्निने जोनारा मूर्खना सरखो तुं छे. अर्थात् जेम फाडी नाखेला अरणीना लाकडामां अग्नि देखातो नथी तेम छेदी नाखेला शरीरमां जीव देखातो नथी. ॥ ४१ ॥ लाकडामां अग्नि, पुष्पमां सुगंध, तलमां तेल, सूर्यकांतमणिमां तेज, चंद्रकांतमणिमां पाणी, माटीमां लोडुं, हिममां शितलपणुं, अग्निमां उष्णपणुं, गंगामां श्वेतपणुं, दहिमां घी अने बीजमां अंकुरो जेम रह्या छे तेम शरीरमां जीव रह्यो छे. ॥ ४३ ॥ एवी रीते केशी गणधररूप सूर्ये अज्ञानरूप अंधकारने नाश करनारुं वाणीरूप तेज विस्तार पमाडयुं एटले फरी प्रदेशी राजाए पूछ्युं के-कुंथुवो अने हाथी ए बन्नेना अंगने विषे जीव सरखो केम होय ? ॥ ४४ ॥ सूरिए कह्युं. जेवी रीते घडामां रहेलो दीवो घडाने प्रकाश करे छे. अने वळी एज दीवो महोटा घरने पामी तेने पण प्रकाश करे छे. ॥ ४५ ॥ एवी रीते जीव कुंथुआनां

एवमात्मा कुंथुदेहे, तिष्ठन् शक्तिं समस्य याम् ॥ प्राप्य द्विपवपुः शक्तिं, तादृशीं स्वां प्रकाशयेत् ४६
साक्षादात्मानमप्रेक्ष्य, न प्रत्येमि कथंचन ॥ इत्यालापिनि भूपाले, बभाषे श्रुतकेवली ॥ ४७ ॥
राजन्नमूनि पत्राणि, कंप्यंते केन भूरुहाम् ॥ वायुना चेत्तदा वायुः, स मे साक्षात् प्रदर्श्यताम् ४८
अलक्ष्यमपि चेद्वायुं, यत्र कंपानुमानतः ॥ मन्यसे तत्किमात्मानं, न चैतन्यानुमानतः ॥ ४९ ॥
ततः प्रमुदितस्वांतो–ऽवनीकांतोऽन्यधादिति ॥ प्रभो चिराद्विदीर्णोऽयं, कुग्रहग्रंथीरद्य मे ॥ ५० ॥
जीवाजीवादिकान् भावान्, भवदुक्तिसुधांजनैः॥ भूभूध्रादीनिवांधोऽहं, स्वामिन् पश्यामि संप्रति५१

शरीरमां जे शक्तिने समावीने रहेल छे. ते जीव हाथीनुं शरीर पामीने तेवी पोतानी शक्तिने प्रकाश करे छे. ॥ ४६ ॥ हुं आत्माने प्रत्यक्ष जोया विना कोइ पण रीते विश्वास पामुं नहीं. एम राजाए कह्युं एटले श्रुत केवली केशी गणधरे कह्युं के–॥४७ हे राजन् ! झाडना आ पांदडां शेना वडे हाले छे ? जो वायुवडे हालता होय तो ते वायु मने प्रत्यक्ष देखाडो ? ॥ ४८ ॥ जो न देखी शकाता एवा पण वायुने जेम कंपवाना अनुमानथी मानो छो तो पछी चैतन्यना अनुमानथी आत्माने केम नथी मानता ? ॥ ४९ ॥ पछी हर्ष पामेला मनवालो राजा आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के–हे प्रभो ! घणे काले आजे म्हारी आ खोटा आग्रहनी गांठ त्रुटी गइ. ॥ ५१ ॥ हे स्वामिन् ! आंधलो एवो हुं तमारां वचनरूप अमृतांजने करीने पृथ्वी अने पर्वत विगेरेनी पेठे जीवाजीवादिक भावाने हवणां देखुं छुं. ॥ ५१ ॥ परंतु पूर्वजोए खोदी राखेला मार्गने मूकी देवा हुं

परं न पूर्वजैः क्षुण्णं, पंथानं मोक्तुमुत्सहे ॥ तं मुंचन्मुच्यते जंतुः श्रियापि श्रेयसापि च ॥ ५२ ॥
ऊचे च सूरिणा राजन्, कोऽयं तव मतिभ्रमः ॥ पूर्वजा ह्यनुवर्त्यंते, तत्कर्मस्वेव कोविदैः ॥ ५३ ॥
पूर्वजेषु दरिद्रेषु, दिदरिद्रासतीह कः ॥ को वा रोगाभिभूतेषु, तेषु कामयते रुजः ॥ ५४ ॥
यथायःशीसकश्वेत–स्वर्णमाणिक्यखानिषु प्राप्तासु कुरुते विद्वा–नुत्तरोत्तर संग्रहम् ॥ ५५ ॥
यः पुनः प्राग् मया प्राप्त–मित्ययस्येव सादरः ॥ नोत्तरोत्तरसंग्राही, स शोच्यः खलु बालिशः ॥५६॥
एवं त्वमपि नास्तिक्यं, प्राक्प्राप्तमिति न त्यजन् ॥ कदाग्रहग्रहग्रस्तः, सतां शोच्यो भविष्यसि ५७

उत्साह पामतो नथी. कारण ते मार्गने मूकनारो प्राणी लक्ष्मीवडे करीने पण त्यजाय छे. ॥ ५२ ॥ वली आचार्ये कह्युं. हे राजन् ! तमने आ मतिभ्रम श्यो ! कारण के–डाह्या पुरुषो सत्कर्मने विषेज पूर्वजोने अनुसरे छे. ॥ ५३ ॥ आ लोकमां पूर्वजो दरिद्री (निर्धन) होवाथी कयो माणस दरिद्री थवानी इच्छा करे ? अथवा ते पूर्वजो रोगी होय तो कयो माणस रोगनी इच्छा करे ! अर्थात् कोइ न करे. ॥ ५४ ॥ जेम जेम लोढुं, शीसु, रुपुं, सोनुं अने माणिक्य तेनी खाणो अनुक्रमे प्राप्त थती जाय तेम तेम डाह्यो माणस पछी पछी सारी मलती खाणोनो संग्रह करे छे ॥५५॥ परंतु जे माणस प्रथम मने प्राप्त थयुं ! एम धारीने लोढाने विषेज आदरवालो थाय अने पाछळ पाछळथी मलती सारी वस्तुनो संग्रह न करे ते मूर्ख निश्चे शोक करवा योग्य छे. ॥ ५६ ॥ एवी रीते प्रथम प्राप्त थयेला नास्तिकपणाने नहो त्यजी देतो अने कदाग्रहवालो तुं सत्पुरुषोने शोक करवा योग्य थइश. ॥ ५७ ॥ एवी रीते केशी कुमार गुरुए अतिबोध पमाडेलो राजा प्रदेशी व्याकुलपणानी पेठे ना-

एवं केशिकुमारेण, गुरुणा प्रतिबोधितः ॥ मुक्त्वा व्यामोहवन्मोह–मवदद्भक्तिभाग् नृपः॥ ५८ ॥
प्रभो त्वय्यपराद्धं य–न्मया सोल्लंठभाषया ॥ तत्क्षमस्व क्षमाशीला, भवंति हि भवादृशाः ॥५९॥
त्वं मम व्याहृते र्नाधा–बाधामाबाधकैरपि ॥ ताप्यते ग्रीष्मलूकाभिः, किं वा मेरुवनावनी ॥६०॥
प्रभो मिथ्यात्वपाथोधौ, मज्जंतं मां समुद्धर ॥ पितृभ्यां दुर्विनीतोऽपि, पुत्रो नापद्युपेक्षते ॥६१॥
चित्र त्वमपि सूरींद्रा–नमूनेव गुरुं कुरु ॥ येनैकधर्मिणोः प्रीति–रावयोः स्यादभंगुराः ॥ ६२ ॥
चित्रोऽवदत्वदाज्ञातः, श्रावस्तीं प्रागहं गतः ॥ अस्मादेव गुरोर्धर्म–मादां रत्नं निधेरिव ॥ ६३ ॥

रतीकपणाना मोहने त्यजी दइ भक्तिवंत थयो छतो कहेवा लाग्यो ॥५८॥ हे प्रभो ! में कठोर भाषाथी तमारे विषे जे अपराध कर्यो होय ते क्षमा करो. कारणके–तमारा सरखा पुरुषो क्षमा शील होय छे ॥ ५९ ॥ तमे महारां पीडा करनारां वचनोवडे करीने पण दुःख न पाम्या. अथवा उनाळानी लूवडे मेरु पर्वतना उद्याननी पृथ्वी शुं तपे खरी ? अर्थात् न तपे ॥ ६० ॥ हे प्रभो! मिथ्यात्वरूप समुद्रनेविषे बूडता एवा मने उद्धारो. दुर्विनीत एवोपण पुत्र आपत्तिमां मातापितावडे नथी उपेक्षा करातो. ॥ ६१ ॥ हे चित्र! तुं पण आ ज सूरीश्वरने गुरु कर के जेथी एक धर्मवाला आपणा बन्नेनी अखंडित एवी प्रीति थाय ॥६२॥ चित्रप्रधाने कह्युं. ज्यारे तमारी आज्ञाथी प्रथम हुं श्रावस्ती नगरी प्रत्ये गयो हतो त्यारे आज गुरु पासेथी में भंडारमांथी रत्न ग्रहण करे तेम धर्म ग्रहण कर्यो छे ॥ ६३ ॥ जे पोतानाए दीठुं ते मीठुं ? एवां लोक वचनने स्मरण करतो हुं तमने पण धर्ममां

तन्मिष्ट यन्निजैर्दृष्ट-मिति लोकवचः स्मरन् ॥ धर्मे लगयितुं त्वाम-प्यानयं श्रीगुरूनिह ॥ ६४ ॥
भाग्यवानसि धन्योऽसि, यद्गुरोरस्य वाग्जलैः ॥ प्रविक्षालयिषस्यद्य, सद्यः स्वावद्यकश्मलम् ॥६५॥
अथ भूयोऽवदच्चित्र, भृत्यः सत्यस्त्वमेव मे ॥ प्राप्य धर्मनिधिं यन्मे, न न्यगुहः कुभृत्यवत् ॥६६॥
मनोरथरथं पुण्य-पथे मम नियोजयन् ॥ त्वं सम्यक्सारथीश्चित्र, शेषाः शाकटिकाः पुनः ॥ ६७ ॥
चित्रं मित्रमिवालिंग्य, नृपोऽथ गुरुसंनिधौ ॥ सम्यक्त्वभूषणां सम्य-गादत्त द्वादशव्रतीम् ॥ ६८ ॥
अरिषड्वर्गमुच्छेतुं, धर्मेषु विलसन्मतिः॥ गुरुणोत्साहयांचक्रे, सेवकः स्वामिनेव सः ॥ ६९ ॥

लगाडवामाटे श्रीगुरुने अहिं लाव्यो छुं ॥ ६४ ॥ तमे भाग्यवान छो, धन्य छो, जे आ गुरुनां वचनरूप जले करीने आजे पोतानां पापरूप कादवने तुरत धोइ नाखवानी इच्छा करो छो. ॥ ६५ ॥ पछी राजाए कह्युं. हे चित्र ! तुंज महारो साचो सेवक छे. जे तें धर्मरूप निधान पामीने खराब सेवकनी पेठे महाराथी छुपाव्यो नथी ॥ ६६ ॥ हे चित्र ! महारा मनोरथरूप रथने पुण्यमार्गमां अवर्तावतो तुं उत्तम सारथी छे. अने वळी बीजातो गाडीमां बेसनारा छे ॥ ६७ ॥ पछी राजा प्रदेशीए चित्रप्रधानने मित्रनी पेठे भेटीने गुरु पासेथी सम्यक्तरूप आभूषणवाला बार व्रतने सारी रीते ग्रहण कर्यां. ॥६८॥ स्वामी जेम सेवकने उत्साह पमाडे तेम छ शत्रुना समूहने उखेडी नाखवामाटे धर्ममां विलास पामती बुद्धिवाला ते प्रदेशी राजाने गुरुए उत्साह पमाडवा मांडयो. ॥ ६९ ॥ हे राजन् ! शेरडीनी वाडीनी पेठे, नाटयशालानी पेठे अने शरद् ऋतुना वादलानी पेठे प्रथम ध-

इक्षुवाटकवन्नाट्य–शालावच्छारदाम्रवत् ॥ राजन् प्राक् सुंदरो भूत्वा, माभूः पश्चादसुंदरः ॥७०॥
गंगौघ इव वर्षाभ्र–मिव दूर्वेव सर्वतः ॥ वर्द्धमानपरीणामो, भूयास्त्वं जिनशासने ॥ ७१ ॥
दत्ते धर्मोऽयमाराध्य–मानः स्वर्गादिसंपदः ॥ आत्तमुक्तः पुनः प्राज्य–दुःखाय प्रभुवद्भवेत् ॥ ७२ ॥
मुक्तास्रजमिवाधाय, हृदि शिक्षां गुरोरिमाम् ॥ आगत्य नगरीं भूपो, भृत्यैरेवमजूघुषत् ॥ ७३ ॥
शृण्वंतु पौरा यः कोऽपि, भूपमाराद्धुमिच्छति ॥ स गत्वा धर्ममादत्तां, गुरोः केशिकुमारतः॥ ७४ ॥
प्रकृत्या भद्रका लोका–स्तद्भूपतिवचस्तदा ॥ क्षुधार्ता भोजनाह्वान–मिव सम्यक् प्रपेदिरे ॥ ७५ ॥

मैमां सुंदर देखाववालो थइने पछी खराब देखाववालो न थजे. ॥ ७० ॥ परंतु गंगाना प्रवाहनी पेठे, वर्षाऋतुना वादलानी पेठे, अने धरोनी पेठे तुं सर्व रीते जिन शासनमां वधता परीणामवालो था. ॥ ७१ ॥ आराधन करेलो ए धर्म स्वर्गादिसंपत्ति आपे छे, परंतु ग्रहण करीने मूकी दीधेलो ए धर्म राजानी पेठे घणुं दुःख आपनारो थाय छे. ॥ ७२ ॥ गुरुनी आ शीक्षा हृदयमां मुक्ताफलनी मालानी पेठे धारण करी नगरीमां आवीने प्रदेशी राजाए सेवकोथी एवी रीते उद्घोषणा करावी के–॥७३॥ हे नगरवासी लोको ! सांभळो. जे कोइ पण माणस राजानी सेवा करवा इच्छतो होय ते केशीकुमार गुरु पासे जइने धर्मने ग्रहण करो. ॥ ७४ ॥ ते वखते स्वभावथी भोला एवा लोको ते राजानां वचनने भूख्याने भोजनना आमंत्रणनी पेठे सारी रीते मानवा लाग्या. ॥ ७५ ॥ पछी पूर्ण एवा राजाए रात दिवस उषर भूमीथी निकलेला मीठा पाणीनी पेठे जैन मतमां मति

नक्तंदिवमहीनाथ, महीनाथेन संदधे ॥ स्वादुवारिरिणोत्तीर्णे–नेव जैने मते मतिः ॥ ७६ ॥
धर्मेणेवात्तरूपेण, यशसेवांगधारिणा ॥ श्वेतवी श्वेतविहार–हारिणी तेन निर्ममे ॥ ७७ ॥
सुचेताः केतकीनेता, विनेता क्रूरकर्मणाम् ॥ सप्तग्रामसहस्त्रेश–श्चतुर्द्धा राज्यमातनोत् ॥७८॥
कोशायैकं बलायैक–मेकमंतःपुराय सः ॥ दयादानाय राज्यस्य–भागं चैकमकल्पयत् ॥ ७९ ॥
त्रिसंध्यं पूजयामास, जिनं प्रतिदिनं नृपः ॥ पोषधं पुण्यपोषाय, चतुष्पर्व्यां चकार च ॥ ८० ॥
यदादि तेन सद्धर्म–चिंतामणिरलभ्यत ॥ तदादि विषयग्राव–खंडेष्वास्थां व्यमुच्यत ॥ ८१ ॥

धारण करी. ॥ ७६ ॥ जाणे रूपने धारण करनारो धर्म होयनी ? अथवा शरीरधारी यश होयनी ? एवा ते राजाए पोतानी श्वेतवी नगरीने उज्वल चैत्योथी सुशोभित बनावी, ॥ ७७ ॥ उत्तम चित्तवाला, केतकी देशना राजा, क्रूर कर्मने टालनार अने सात हजार गामना स्वामी एवा ते प्रदेशी राजाए राज्यना चार भाग पाडया. ॥ ७८ ॥ तेणे राज्यनो एक भाग भंडारमाटे, एक भाग सेना माटे, एक भाग अंतःपुरमाटे अने एक भाग दयादानमाटे कल्प्यो. ॥ ७९ ॥ ते राजा दररोज त्रणे काल जिनेश्वरने पूजवा लाग्यो अने चार पर्वोने विषे पुण्यनी पुष्टिमाटे पोषध करवा लाग्यो. ॥ ८० ॥ जे दिवसथी आरंभी तेने उत्तम धर्म चिंतामणि रत्न प्राप्त थयुं, ते दिवसथी आरंभी तेणे विषयरूप पथ्थरना ककडाने विषे आस्था मूकी दीधी. ॥ ८१ ॥ पछी शृंगाररूप समुद्रनी माछली सरखी ते प्रदेशीराजानी चतुरस्त्री सूर्यकांता आ परिपूर्ण वैराग्यवाला पतिने विषे भोगनी इच्छाकरती

शृंगारांभोधिशफरी, सूर्यकांताथ तत्प्रिया ॥ विरक्तेऽस्मिन्नलं भोग--कामा वामा व्यचिंतयत् ॥ ८२ ॥
गृहस्थोऽपि व्रतीवायं, जोगभीरुर्महीपतिः ॥ प्रतिपन्नः शिवाध्वानं, मां व्याघ्रीमिव मन्यते ॥८३॥
हहा कुस्वामिनानेन, विना विषयवारिणा ॥ मम यौवनकल्पद्रु–र्नीतो निःफलतां कथम् ॥८४॥
सत्यस्मिन्मयि कोऽप्यन्यो, न रज्येत सचेतनः ॥ को जीवत्युरगे दक्षो, जिघृक्षति फणामणिम् ८५
तदेनं हतकं हत्वा, दत्वा राज्यं स्वसूनवे ॥ कृत्वाऽपरं पतिं कंचि–द्भविष्यामि सुखास्पदम् ॥८६॥
ददौ सा विषमिश्रान्नं, पत्युः पौषधपारणे ॥ हा योषिद्विषवल्लीव, मृत्यवे योषितापि हि ॥ ८७ ॥

विचार करवा लागी. ॥ ८२ ॥ अहो ! ग्रहस्थ छतां पण व्रतधारीनी पेठे आ भोगथी बीकण राजा मोक्षना रस्ताने पाम्यो छतो मने वाघेण सरखी माने छे. ॥ ८३ ॥ हाय हाय ! आ कुस्वामीए विषयरूप पाणी विना म्हारा यौवनरूप कल्पवृक्षने केम निष्फलपणाने पमाडयुं. ॥ ८४ ॥ ए राजा जीवतो छतां म्हारे विषे बीजो कोइ पण जीवतो पुरुष राग (प्रीति) नहिं करे. कयो डाह्यो माणस सर्प जीवतो छतां तेनी फणा उपर रहेला मणिने लेवानी इच्छा करे? ॥ ८५ ॥ माटे बीकण एवा ए पतिने मारी नाखी अने पोताना पुत्रने राज्य आपी, तथा बीजो पति करी हुं कांइक सुख भोगवनारी थईश. ।८६॥ पछी ते स्त्रीए पतिने पौषधना पारणामां विषयुक्त अन्न आप्युं. खेदनी वातछे के–पोषण करेली एवीपण स्त्री विषनी वेलनी पेठे निश्चे मृत्युने अर्थे थायछे. ।८७॥ पछी शरीरनी अंदर प्रसरी गयेला विषना वेगनी वेदनाथी विह्वल थयेला राजा प्रदेशिए ए

वपुर्व्यापिविषावेग–वेदनाविह्वलीकृतः ॥ वध्वा विलसितं बुध्वा, चित्रमाचिकथन्नृपः ॥८८॥
कथंचित् ज्ञापयित्वा तं, पत्न्या दुःकर्ममर्म सः ॥ सावष्टंजमजाषिष्ट, मुक्तेच्छुर्वपुर्व्ययात् ॥८९॥
मम पुण्यफलं दत्वा, मा भूवन् येऽवकेशिनः ॥ केशिनस्ते गणधराः, सुदूरे चित्र संप्रति ॥ ९० ॥
भृत्यो मंत्री सुहृच्चित्तं, चित्र पूर्वमभुर्मम ॥ अधुनाराधनाकाले, त्वं गुणज्ञ गुरुर्जव ॥ ९१ ॥
न राज्यं न सुताञ्जांतः–पुरिका न च जीवितम् ॥ मनो मे परमब्रह्म–लीनमिच्छति संप्रति ॥ ९२ ॥
विना धर्मौषधं संप्र–त्यपरत्रौषधे क्वचित् ॥ मा यतिष्टाश्चिराच्चित्र, पुण्यैः प्राप्तोऽस्त्ययं क्षणः ॥९३॥

स्त्रीनां आचरणने जाणीने चित्र प्रधानने कह्युं. ॥ ८८ ॥ तेणे महाकष्टथी ते स्त्रीना दुराचरणनो मर्म चित्रने समजावीने शरीरनो नाश थवाने लीधे पुण्यकार्यनी इच्छा करता छतां आग्रह सहित कह्युं के–॥ ८९ ॥ हे चित्र! जेओ मने पुण्यफल आपीने फल रहित नथी थया ते केशी गणधर हवणां घणा दूर छे. ॥ ९० ॥ हे चित्र! पूर्वे तुं म्हारो सेवक, मंत्री, मित्र अने चित्तरूप हतो, माटे हवणां आराधनाने अवसरे हे गुणज्ञ! तुं म्हारो गुरु था. ॥९१॥ हुं हवणां परब्रह्मने विषे लीन थयोछुं. म्हारुं मन राज्यने नथी इच्छतुं, पुत्रोने नथी इच्छतुं, स्त्रीओने नथी इच्छतुं अने जीवितने नथी इच्छतुं ॥ ९२ ॥ हे चित्र! हवणां धर्मरूप औषधविना बीजे कोइ ठेकाणे उद्यम करीश नहिं. कारण के–घणे काळे पुण्यथी आ अवसर प्राप्त थयोछे. ॥९३॥ पछी राजाए

चित्रोऽथ तत्प्रसादाना–मिच्छुरानृण्यमंजसा ॥ दशधाराधना साधु–रिव भूपं व्यधापयत् ॥ ९४ ॥
उचे च मा क्रुधं कार्षी–र्वीर धीरधुरंधर ॥ पुरापि कामदुनाया–मस्यां देव स्वयोषिति ॥ ९५ ॥
स्वर्गश्रियं चिरप्राप्या–मचिराद्ददती तव ॥ प्रशांत सूर्यकांतेयं, हितकृन्न तु वैरिणी ॥ ९६ ॥
यद्यथा कारितं तेन, तत्तथा भूभुजा कृतम् ॥ ध्यायता बंधुबुद्ध्यैव, स्ववधुं बंधकीमपि ॥ ९७ ॥
क्षणादेव गुरुध्यान–धुतपातकवीवधः ॥ प्राप पुण्यरथारूढः, सौधर्मे त्रिदिवं नृपः ॥ ९८ ॥
विमानं तत्र सूर्याजं, प्रस्तटेऽस्ति त्रयोदशे ॥ दिव्ययोजनलक्षाय–त्सार्द्धद्वादशविस्तृतम् ॥९९॥

पोताना उपर करेल प्रसादना रण रहितपणाने इछता छता चित्रे सुखे साधुनी पेठे राजाने दश प्रकारनी आराधना करावी. ॥ ९४ ॥ अने कह्युं के, हे वीर ! हे धीर धुरंधर ! हे देव ! पूर्वे पण कामथी पीडा पामेलो ए पोतानी स्त्रीने विषे क्रोधने न करो. ॥ ९५ ॥ हे शांत ! बहु काळे मेळवी शकाय एवी स्वर्ग संपत्ति थोडा वखतमां आपती एवी ए सूर्यकांता तमारुं हित करनारी छे, परंतु वैरिणी नथी. ॥ ९६ ॥ चित्र प्रधाने जे जेवी रीते कराव्युं, पोताना बंधुने अने कुशीलाने पण बंधुबुद्धिथी समान पणे ध्यान करता राजाए ते तेवी रीते कर्युं. ॥ ९७ ॥ देव अने गुरुना ध्यानथी धोइ नाख्यो छे पापरूप भार जेणे एवो राजा प्रदेशी क्षण मात्रमां पुण्यरूप रथ उपर बेसीने सौधर्म देवलोकने पाम्यो. ॥ ९८ ॥ ते सौधर्म देवलोकमां तेरमा प्रतरने विषे दिव्य लाख योजनना विस्तारवाळुं अने साडा बार योजन पहोळुं सूर्याभ नामनुं वैमान छे. ॥ ९९ ॥ त्यां

तत्रोपपातशय्यायां, प्रलंबितपटांतरे ॥ जीवः प्रदेशिनूपस्य, देवत्वेनोपपद्यत ॥ २०० ॥
पर्याप्तं पंचधा दिव्य-ऋद्धिवीक्षणविस्मितम् ॥ भक्ता अप्सरसोऽज्येत्य, जय नंदेति तं जगुः ॥१॥
मम कृत्यं किमत्रेति, ध्यायंतं तमबूबुधन् ॥ अमरास्तद्विमानस्थाः, सर्वं कृत्यं सुधाभूजाम् ॥ २ ॥
ह्रदस्नानाभिषेकालं-कारपुस्तकवाचनाः ॥ चैत्यपूजासुधर्मस्था-निवेशौ स क्रमाद्व्यधात् ॥ ३ ॥
विहरंतं महीपीठे, वर्द्धमानजिनेश्वरम् ॥ अवबुध्यावधिज्ञाना-द्विवंदिषुरभूदसौ ॥ ४ ॥
अथाभियोगिकैर्देवै-र्विचक्रे लक्षयोजनम् ॥ विमानं शीघ्रगमनं, जंबूद्वीपमिवापरम् ॥ ५ ॥

उपपात नामनी शय्यामां पथराइ रहेला वस्त्रनी अंदर प्रदेशी राजानो जीव देवपणे उत्पन्न थयो ॥ २० ॥ पांच पर्याप्ति सहित अने पांच प्रकारनी दिव्य संपत्तिने जोवाथी विस्मय पामेला ते देवतानी पासे भक्त एवी अप्सराओ आवीने ' जय नंद ' एम कहेवा लागी. ॥ १ ॥ अहिं मारे शुं काम करवानुं हशे ? एम विचार करता तेने ते विमानमां रहेला देवताओए देवताओनुं सर्व कृत्य कह्युं. ॥२॥ एटले ते देवता ह्रदमां स्नानाभिषेक करवो, अलंकार धारण करवा, पुस्तक वांचवा, चैत्य पूजा करवी अने सुधर्मा सभामां बेसवुं ए अनुक्रम करवा लाग्यो. ॥ ३ ॥ ए देवता पृथ्वी उपर विहार करता श्री वर्द्धमान जिनेश्वरने अवधि: ज्ञानथी जाणीने वंदन करवानी इच्छावालो थयो. ॥ ४ ॥ पछी आभियोगिक देवताओए लाख योजनना विस्तारवालुं अने शीघ्र गतिवालुं बीजा जंबूद्वीप जेवुं वैमान विकर्व्युं. ॥ ५ ॥ सामानिक देवतानी चार हजार संख्याए करीने अने परिवार

सामानिकक्रतुभुजां, सचत्वारिंशताशतैः ॥ महिषीणां चतुष्केन, परिवारयुतेन च ॥ ६ ॥
सहस्त्रैस्त्रिंशता सभ्यैः, सेनानीभिश्च सप्तभिः ॥ सहस्त्रैरंगरक्षाणां, तथा षोडशभिर्वृतः ॥ ७ ॥
अध्यारुह्य विमानं त–न्मुक्तमानः सुराग्रणीः ॥ कल्पाच्चचाल सौधर्मात्, पुरंदर इव श्रिया ॥ ८ ॥
क्रमाद्विमानं संकोच्य, श्वेतभूपालपालिताम् ॥ आमलकल्पां च पुरी–मागाद्वीरविभूषिताम् ॥ ए ॥
प्रणम्य त्रिजगन्नाथं, निजं नाम निवेद्य च ॥ धामश्यामितसूर्याभः । सूर्याभ इदमब्रवीत् ॥ १० ॥
सर्वं जिनेश जानासि, त्वं पुनस्त्वदनुज्ञया ॥ समृद्धिं गौतमादीनां, स्वां दिदर्शयिषाम्यहम् ॥११॥

सहित पटराणीना चोके करीने अर्थात् चार पटराणीए करीने–॥ ६ ॥ त्रीश हजार सभापतिओवडे अने सात हजार सेनापतिओ वडे तथा अंगरक्षक सोल हजार देवताओवडे विंटलायेलो–॥ ७ ॥ मान रहित ते देवता संपत्तिवडे इंद्रनी पेठे ते वैमान उपर बेसीने सौधर्म देवलोकथी चाल्यो. ॥ ८ ॥ अनुक्रमे विमानने संकोचिने ते देवता श्वेत राजाए पालन करेली तथा श्री वीरप्रभुथी सुशोभित आमलकल्पा नगरी प्रत्ये आव्यो. ॥ ९ ॥ त्यां त्रण जगत्‌ना नाथने प्रणाम करी अने पोतानुं नाम निवेदन करी पोताना तेजथी झांखी करी नाखीने सूर्यकांति जेणे एवो ते सूर्याभ देव प्रभुने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो. ॥ १० ॥ हे जिनेश्वर ! तमे सघलुं जाणो छो, परंतु तमारी आज्ञाथी गौतमादिक मुनिओने हुं पोतानी समृद्धि देखाडवानी इच्छा करुं छुं. ॥ ११ ॥ पछी भगवान मौन रह्या एटले "प्रभुने मौनज योग्य छे, परंतु म्हारे भक्ति करवी योग्य छे." एम ते देवताए

भगवत्यथ तूष्णीके, मौनमेवोचितं प्रभोः ॥ मया पुन र्विधेयैव, भक्तिरेवं स दध्यिवान् ॥ १२ ॥
स वितेने भुजं वामे-तरं तस्माद्विनिर्ययुः ॥ अष्टाधिकं शतं देव-कुमाराः सदृशश्रियः ॥ १३ ॥
भूजाद्वामाच्च तावत्य, एव देवकुमारिकाः ॥ स चक्रे तौर्यिकान् सर्वान्, भावतस्तावतस्ततः ॥१४॥
ते संभूय तथा चक्रु-र्द्वात्रिंशद्बद्धनाटकम् ॥ निजानिमेषता लेखै-र्यथा प्राशंसि संसदि ॥ १५ ॥
नाचित्रीयत यश्चित्ते, मूर्द्धानं यश्च नाधुनात् ॥ यश्च नास्कारयन्नेत्रे, नाटयेऽस्मिन्न स कोऽप्यभूत् ॥
नाटयांगान्यथ संहृत्य, भगवंतं प्रणम्य च ॥ कृतकृत्यतया प्रीतः, सूर्याभः स्वपदं ययौ ॥ १७ ॥

विचार्युं ॥ १२ ॥ पछी तेणे जमणो हाथ लांबो कर्यो एटले तेमांथी एक सो आठ सरखी शोभावाला देवकुमारो प्रगट थया. ॥ १३ ॥ वली डाबी भूजाथी तेटलीज देवकुमारिका प्रगट करी. पछी तेणे भावथी तेठला सर्व वाजित्रं वगाडनारा कर्या. ॥ १४ ॥ ते देवताओए एकठा थइने तेवी रीते बत्रीश बद्ध नाटक कर्युं के-जेवी रीते देवताओ सभामां पोताना अनिमेषपणाने (नेत्रना न फरकवाने) वखाणवा लाग्या. ॥ १५ ॥ ए नाटकमां जे चित्तने विषे न आश्चर्य पाम्यो होय, अने जे मस्तकने न धुणावतो होय, तथा जे बन्ने नेत्रने न पहोला करतो होय तेवो कोइ पण न हतो. ॥ १६ ॥ पछी नाटयना अंगने संहारी लइने अने भगवानने प्रणाम करीने कृतकृत्यपणाथी प्रसन्न थयेलो सूर्याभदेव पोताने स्थानके गयो. ॥ १७ ॥ हे भगवन् !

सूर्याभो जगवँल्लेभे, कथं संपदमिदृशम् ॥ पृष्टः श्रीगौतमेनेति, वीरो धीरोक्तिरालपत् ॥ १८ ॥
प्रदेशी प्रवरः पृथ्व्यां, यो बभौ वसुधाभुजाम् ॥ सुकृतैः सांप्रतं स्पष्टः, स बभुव सुधाभुजाम् ॥१९॥
अयं केशिकुमारस्य गुणिगणभृतो गिरा ॥ पिधाय नरकद्वारं, स्वर्द्वारमुदजोघटत् ॥ २० ॥
काले सौधर्मतश्च्युत्वा, विदेहेष्ववतीर्य च ॥ नाम्ना दृढप्रातिज्ञोऽयं, भूत्वा मुक्तिं प्रयास्यसि ॥ २१ ॥
क सा दुष्कर्माली, नरकगतिविश्राणनपटुः । क तत्पुण्यप्राप्यं, त्रिदिवपदवीनिस्तुषसुखम् ॥
प्रदेशी यत्यक्ता, नरकमगमन्नाकिनगरम्, गिरा पारे सोऽयं, जयति महिमा कश्चन गुरोः ॥ २२ ॥

सूर्याभ देवता एवी संपत्ति केम पाम्यो ? एम गौतमे पूछ्युं एटले श्री वीरप्रभुए गंभीर स्वरेथी कह्युं. ॥ १८ ॥ पृथ्वी उपर जे प्रदेशी राजा राजाओनी मध्ये श्रेष्ठ शोभतो हतो, ते हवणां सुकृत्यथी देवताओनी मध्ये प्रगट थयो छे. ॥ १९ ॥ ए प्रदेशी राजाना जीवे केशिकुमार नामना गुणवंत गणधरनी वाणीथी नरकद्वारने ढांकणुं दइने स्वर्गद्वार उघाडयुं छे. ॥ २० ॥ ए देवता अवसरे सौधर्म देवलोकथी चवीने अने महाविदेह क्षेत्रमां जन्म पामी तथा नामवडे दृढप्रतिज्ञ थइ मुक्तिने पामशे. ॥ २१ ॥ नरक गति आपवाने प्रवीण एवी ते दुष्ट कर्मोनी परंपरा क्यां ? अने पुण्यथी पामी शकाय एवुं ते देव पदवीनुं महोटुं सुख क्यां ? प्रदेशी राजा जे नरक गतिने त्यजी दई देवपुरी प्रत्ये गयो ते आ वाणीना पारने विषे गुरुनो कोइ महिमा जयवंतो वर्त्ते छे. ॥ २२ ॥

॥ इति श्री प्रदेशी राजकथा ॥

इत्युक्ता गुरुसामग्री ॥ अथ द्वारक्रमायातां श्रद्धासामग्रीमाह ॥

ए प्रमाणे गुरु सामग्री कही. हवे द्वार गाथाना अनुक्रमे आवेली श्रद्धा सामग्री कहे छे.

निसुणिय गुरुवयणाणवि, दुलहो देहिणधम्मपरिणामो ॥ जलहरजलसित्ताणं, खित्ताणं पवरवाउव्व ॥ ३१ ॥

गुरुनां वचनने सांभलीने पण प्राणीओने धर्म उपर रुचि थवी ते मेघना जलथी सिंचन थयेला खेतरोने उत्तर वायुनी पेठे- दुर्लभ छे. ॥ ३१ ॥

॥ सुबोधा ॥ एतदेव व्यक्तमाह ॥

ए उपर कहेली गाथा सुखे समजी शकाय तेवी छे. एज वात प्रकटपणे कहे छे.

किं कुणइ ताण सुगुरु, जेसिं हियए ण वासणावासो ॥ मेहोवि अमेहो ऊस–रम्मि उप्पाइउं बीयं ॥ ३२ ॥

सुगुरु तेवाओने शुं करे ? के जेओना हृदयने विषे धर्मवासनानो निवास नथी. मेघ पण उखर भूमिमां बीजने उत्पन्न करवाने अमेघरूप अर्थात् निष्फल थाय छे. ॥ ३२ ॥

व्याख्या ॥ सुगुरुः शोभनोऽपि गुरुस्तेषां श्रोतृणां किं करोति ? किं बोधं जनयति ? अपि तु न किंचिदित्यर्थः, येषां हृदये वासनावासः श्रद्धापरिमलो मूलत एव न वर्त्तते ॥

सुगुरु एटले उत्तम एवाय पण गुरु ते सांभलनाराने शुं करे ? एटले शु बोध पमाडे ? अर्थात् कांइ पण बोध पमाडे नहीं. कोने बोध न पमाडे ? तो के जेओमां हृदयमां वासनानो निवास एटले श्रद्धानो लेश मूलथीज नथी वर्तती.

अथ दृष्टांतमाह ॥ आस्तां कूपारघट्टादयः । स निजाभोगनिरुद्धनभोजागः प्रबलतरगर्जितजर्जरितब्रह्मांडसंपुटः पटुतरविद्युज्झात्कारद्योतितादिग्वलयो नीरंध्रनीरधाराध्वस्तसमस्तशैलशृंगो मेघोऽपि उषरे इरिणभूमौ बीजं शाल्यादिकमुत्पादयितुं अमेघो जवति, बीजोत्पादनरूपस्वभाव भ्रंशात्, एवं सद्गुरुरपि श्रद्धारहितानां हृदि बोधिबीजमुत्पादयितुमुद्यतोऽगुरुत्वमेवाश्नुते, बोधकलक्षणस्वभावच्युतेः ॥

हवे ते उपर दृष्टांत कहे छे के—कूवा अने रहेंट विगेरे तो दूर रह्या, परंतु पोताना विस्तारथी आकाशना भागने रोकी राखनारो, घणी जोरावर गर्जनाथी ब्रह्मांड संपुटने जर्जरित करनारो, वली बहु चपल एवा विजलीना झबकाराथी आकाश वलयने प्रकाशित करनारो अने अखंडित जलधाराथी सर्व पर्वतोना शिखरोने तोडी पाडनारो मेघ पण उषर एटले खारभूमिमां डांगर विगेरे धान्यने उत्पन्न करवाने अमेघरूप थाय छे. कारण के—बीजने उत्पन्न करवारूप स्वभावनो नाश थाय छे माटे,

एवी रीते सद्गुरु पण श्रद्धारहितनां हृदयमां बोधिबीज उत्पन्न करवाने उद्यम करता छतां अगुरुपणानेज पामे छे. कारण के-प्रतिबोध करवाना लक्षणवाला स्वभावथी भ्रष्ट थवाय छे माटे.

अथ सर्वस्यामपि सामग्र्यां जव्यत्वपरीक्षाजावे नैव जवतीत्याह ॥

हवे सर्व सामग्री छतां पण भव्यपणानी परीक्षा विना अर्थात् भव्यपणुं न होय तो धर्म प्राप्ती नज थाय. ते कहे छे.

लहिऊणवि सामग्गिं, भावो भव्वाण न उ अजव्वाणं ॥ उअ इत्थ संबपालय-दिट्ठंतं नेमिनमणंमि ॥ ३२ ॥

पूर्वे कहेली सामग्री प्राप्त थया छतां पण भाव तो भव्योने होय छे, परंतु अभव्यने होतो नथी. अहिं नेमिनाथ प्रभुने नमस्कार करवामां सांबपालकनुं दृष्टांत जोवुं. ॥ ३२ ॥

व्याख्या ॥ लब्ध्वापि पूर्वोक्तसामग्रीं मनुष्यजवादिकां भावः पुनः पुण्यपरिणामः । भव्या आसन्नसिद्धिगतयस्तेषामेवोल्लसति । न पुनरभव्यानाम् । अत्रार्थे श्रीनेमिनमने शांबपालक दृष्टांतं जयतीति पश्य ॥

मनुष्य भव विगेरे पूर्वे कहेली सामग्री प्राप्त थया छतां पण भाव जे पुण्यनो परिणाम ते तो भव्य जे थोडा वखतमां सिद्धि पदने पामनारा होय तेमनेज उल्लास पामे छे. परंतु अभव्यने भाव उल्लास पामतो नथी. आ अर्थने विषे श्री नेमिनाथने नमन करवामां शांब अने पालकनुं दृष्टांत जाणवुं.

॥ शांबपालकनी कथा ॥

तथाहि ॥ नगरी द्वारिकेत्यस्ति, पश्चिमोदधिरोधसि ॥ चतुर्भुजभुजादंड-खंडिताखिलविप्लवा ॥१॥
जगत्क्षेमंकरो नेमिः पुनानः पृथिवीं पदैः ॥ समं श्रमणसंघेन, तां पुरीं प्रापदन्यदा ॥२॥
चित्तस्थभगवद्भक्ति-सुधोद्गारानुकारिणीम्॥ गिरं पुरः स्वपुत्राणां, निजगाद गदाग्रजः ॥३॥
प्रभुं यः कोऽपि पुत्रेषु, प्रातः पूर्वं प्रणस्यति ॥ अश्वं राज्यस्य सर्वस्व-मिव मत्तः स लप्स्यते ॥४॥
पालको व्यालकोटिभ्यो-ऽधिकक्रौर्यमना अपि ॥ निशायां नंतुमर्हंत-मश्वलोभादधावत ॥५॥

पश्चिम समुद्रने कांठे कृष्णना भुजादंडे करीने नाश पाम्या छे सर्व प्रकारना उपद्रवो जेथकी एवी द्वारिका नामनी नगरी छे. ॥ १ ॥ कोई वखते जगतनुं कल्याण करनारा श्री नेमिनाथ प्रभु चरणथी पृथ्वीने पवित्र करता छतां साधुओना परिवार सहित ते नगरी प्रत्ये आव्या. ॥ २ ॥ ते वखते कृष्णे चित्तमां रहेली प्रभु भक्तिरूप अमृतना ओडकारने अनुसरनारी वाणी पोताना पुत्रोनी आगळ कही के—॥ ३ ॥ तमारामां जे कोइ पण सवारे प्रभुने प्रथम नमस्कार करशे. ते महारी पासेथी राज्यना सर्वस्वनी पेठे अश्व पामशे. ॥४॥ कृष्णनां आवां वचन सांभळी क्रोडो सर्पथी पण अधिक क्रूर मनवाळो पालक अश्वना लोभथी अरिहंतने नमन करवा माटे रात्रीमां चाल्यो. ॥ ५ ॥ ते पालक मन विना जिनेश्वरने नमन करीने आ प्रमाणे कहेवा

मनो विना जिनाधीशं, नत्वा स प्रोचिवानिति ॥ ब्रूया मां प्राक्प्रणंतारं, प्रातस्तातस्य पृच्छतः॥६॥
स्वसद्मन्येव सांबेन, विलंबमसहिष्णुना॥ पादान्यभ्येत्य सप्ताष्टौ, ववंदे भावतः प्रभुः ॥७॥
प्रभाते पालकेनाथ, श्रीनाथः प्रार्थितो हयम् ॥ त्वं प्राक् केन नतोऽसीति, पप्रच्छ परमेष्ठिनम् ॥८॥
जगदे जगदीशेन, सम्यग्माध्यस्थशालिना ॥ द्रव्यतो भावतश्चेति, द्विधा स्याद्वंदनं हरे ॥९॥
तत्र मां द्रव्यतोऽनंसीत्, प्राक् पुत्रस्तव पालकः॥ यस्याश्वलाभलोभेन, निशि निद्रापि नागता॥१०॥
भावतस्तु ववंदे मां, शांबः प्राक् परमार्हतः ॥ ध्यानादध्यक्षतां नीतो, येनाहं दूरवर्त्यपि ॥ ११ ॥

लाग्यो के–सवारे पूछता एवा पिताने तमे प्रथम वंदना करनार मने कहेजो. ॥ ६ ॥ वली विलंबने नहि सहन करनारा सांबे पोतानां घरने विषे रहीनेज सात आठ पगलां सामा जइने भावथी प्रभुने वंदना करी. ॥ ७ ॥ पछी सवारे पालके कृष्ण पासे अश्व माग्यो एटले कृष्णे " तमने प्रथम कोणे नमस्कार कर्यो छे ? " एम प्रभुने पूछयुं. ॥ ८ ॥ सारी रीते मध्यस्थपणाथी शोभता एवा प्रभुए कह्युं " हे कृष्ण ! " द्रव्यथी अने भावथी एम बे प्रकारे वंदन थाय छे. ॥ ९ ॥ तेमां तमारा पुत्र पालके मने द्रव्यथी प्रथम नमन कर्युं छे—के जेने अश्व मेलववाना लोभथी रात्रीमां निद्रा पण आवी नथी. ॥ १० ॥ अने भावथी परम अरिहंतना उपासक एवा शांबे मने प्रथम वंदन कर्युं छे के, जेणे मने दूर रह्या छतां पण ध्यानथी प्रत्यक्षपणाने पमाड्यो छे. अर्थात् ध्यानथी हुं तेने प्रत्यक्ष थयो छुं. ॥ ११ ॥ पछी कृष्णे रांकनी पेठे अश्वनी याचना करनारा पालकने

दूरीकृत्य ततो रंक-मिव पालकमर्थिनम् ॥ अनिच्छवेऽपि शांबाय, ददावश्वं गदाधरः ॥१२॥
श्रीनेमीनाथे समुपागते य-द्भव्यस्य शांबस्य बभूव भावः ॥
नाभूदभव्यस्य तु पालकस्य, तद्भावमेवासुलभं वदंति ॥ १३ ॥

दूर करीने नहि इच्छता एवाय पण शांबने अश्व आप्यो. ॥ १२ ॥ जे कारणथी श्री नेमिनाथ प्रभु आव्ये थके भव्य एवा शांबने भाव थयो अने अभव्य एवा पालकने न थयो. ते कारणथी उत्तम पुरुषो भावनेज असुलभ अर्थात् दुर्लभ कहे छे. १३.

॥ इति शांबपालकदृष्टांतः ॥

अथ ॥ श्रद्धानंतरं वीर्याचारसामग्रीमाह ॥

हवे श्रद्धानी पछी वीर्याचारनी सामग्री कहे छे.

दुलहो सुवसंतगुणो, सद्धालंभेवि वीरियायारो ॥ जमणेण विणा पायं, न चूयवल्लीव सा फलइ ॥३४॥

श्रद्धा प्राप्त थयां छतां पण उत्तम ज्ञानादि गुणवंत एवो वीर्याचार दुर्लभ छे. कारण के–जे वीर्याचार विना घणुं करीने आम्रफलनी पेठे श्रद्धा फलती नथी. ॥ ३४ ॥

व्याख्या ॥ श्रद्धाया गुरुवचनरुचिमात्राया लाभेऽपि वीर्याचारः तदुक्तानुष्ठानं प्रति प्रयत्नो दुर्लभः ॥ कथंभूतः ?॥ सुष्ठु वसंतो गुणा ज्ञानादयो यत्र स सुवसद्गुणः। ज्ञानादयो हि गुणा वीर्याचार एव सुष्ठु वसंतीत्यर्थः।

गुरुनां वचनने विषे फक्त रुचि राखवा रुप श्रद्धानो लाभ थया छतां पण वीर्याचार एटले गुरुए कहेलां कार्य प्रत्ये प्रयत्न करवो ए दुर्लभ छे. ए प्रयत्न केवो छे ? तो के सारी रीते वसता छे ज्ञानादिक गुणो जेमां ते सारा गुण वालो कहेवाय. निश्चे ज्ञानादिक गुणो वीर्याचारने विषेज सारी रीते वसे छे. ए भावार्थ जाणवो.

यद्वा। सुष्ठु शोभना वसंतस्य ऋतुराजस्य गुणा वक्ष्यमाणोपपत्तिवशाद्यस्य स तथा।

अथवा कहेवाती एवी युक्तिना वशथी सुष्ठु एटले सारा छे ऋतुराज वसंतना गुणो जेने तेवा प्रकारनो वीर्याचार जाणवो.

तामेवोपपत्तिमाह। यदनेन वीर्याचारेण विना सा श्रद्धा चूतवल्लीव प्रायो न फलति न मोक्षफलदात्री जवति। प्रायो ग्रहणं भाद्रपदीयचूतवल्लेर्वसंतं विनापि मरुदेवादीनां श्रद्धायाश्च बाह्यप्रयत्नं विनापि फलदर्शनात्।

तेज युक्तिने कहे छे, जे कारणथी ए वीर्याचार विना ते श्रद्धा आम्रवल्लीनी पेठे घणुंकरीने फलती अर्थात् मोक्षफल आ-

पनारी थती नथी. अहिं ' घणुं करीने ' ए पद ग्रहण करवानुं कारण ए छे के-वसंतऋतुमां भादरवा मासना आंबाने तथा मरुदेवा माता विगेरेने बाह्य प्रयत्न विना पण श्रद्धानुं फल देखायुं छे माटे.

न केवलं श्रद्धा । अन्यदपि सर्वं वीर्याचारेण सिध्यतीत्याह ॥

केवल एक श्रद्धाज वीर्याचारथी सिद्ध थाय छे एम नथी, बीजुं पण सघलुं वीर्याचारथी सिद्ध थाय छे, ते कहे छे.

कस्सवि एसो कस्सवि, एरसो अन्नस्स दुन्निविय लोगा ॥ जे पुण पमायविवसा, दुन्निवि लोगा हया तेसिं ॥ ३५ ॥

कोइने आ लोक सिद्ध थाय छे, कोइने परलोक सिद्ध थाय छे अने कोइने आलोक तथा परलोक बन्ने सिद्ध थाय छे. अर्थात् सफल थाय छे. परंतु जेओ प्रमादने परवश थया छे तेमना तो बन्ने लोक पण निष्फल थया छे. ||३५||

व्याख्या ॥ कस्यापि कृषिवाणिज्यादिकर्मसु सततोद्युक्तस्य एषो वर्तमानो भवः सिध्यति । इहलोकसिद्धेर्लक्ष्मीमूलत्वात् । लक्ष्म्याश्च व्यवसायमूलत्वात् ।

खेती अने वेपार विगेरे कार्यमां निरंतर उद्यमवंत एवा कोइने आ चालतो भव सिद्ध थाय छे-अर्थात् सफल थाय छे. कारण के-आलोकनी सिद्धिनुं मूल लक्ष्मी छे माटे, अने लक्ष्मीनुं मूल उद्यम छे माटे.

यदाहुः ॥ सुव्यवसायिनि कुशले, क्लेशसाहिष्णौ समुद्यतारंभे ॥ नरि पृष्ठतो विलग्ने, यास्यति दूरं कियल्लक्ष्मीः ॥ १ ॥

जेने माटे कह्युं छे के–अत्यंत व्यवसायवालो, कुशल, क्लेशने सहन करनारो अने सारी रीते उद्यमवंत एवो माणस पाछल लाग्यो होय तो लक्ष्मी केटले दूर जइ शके ? ॥ १ ॥

कस्यापि पुनरिहलोकनिष्पिपासस्य तपःसंयमादिषु यतमानस्य एष्य आगामीभवः सिध्यति। पुण्योपचयेन स्वर्गापवर्गप्राप्तेः अन्यस्य पुनर्व्यवसाये पुण्यकर्मणि च प्रवृत्तस्य द्वावपि लोकौ सिध्यतः। चकारो भेदांतरसूचकः।

वली आलोकने विषे तृष्णा रहित अने तप संयमादिकने विषे यत्न करता एवा कोइ पुरुषने पण भविष्य एटले आवतो भव सिद्ध थाय छे. कारण के–पुण्यनी वृद्धिथी स्वर्ग तथा मोक्षनी प्राप्ती थाय छे माटे. वली उद्योगमां अने पुण्यकार्यमां प्रवर्तेला कोइ माणसने आलोक अने परलोक एम बन्ने लोक पण सिद्ध थाय छे. अहिं मूल गाथामां 'च' मूकेलो छे ते बीजा भेदोने कहेवा माटे छे.

एवं वीर्याचारस्य साफल्यमुक्त्वा व्यतिरेकमाह, जे पुणेत्याद्युत्तरार्द्धं स्पष्टं।

एवी रीते वीर्याचारनुं सफलपणुं कहीने तेनुं विपरीतपणुं कहे छे. 'जे पुण' इत्यादि मूल गाथानो पाछलो अर्द्धभाग प्रगट अर्थ वालो छे.

ननु किमनेन प्रयत्नेन ? नियतिप्रेरिता हि भरतादीनामिव स्वयमेव सिद्धिरुपढौकते । इति यो ब्रूते तं प्रत्याह ॥

अहिं कोइ शंका करे के—आ प्रयत्न करवाथी शुं ? अर्थात् स्वर्गापवर्जनी प्राप्ती माटे उद्यम करवानी कांइ जरुर नथी, कारणके—भरतादिकनी पेठे एटले भरत विगेरेने जेम प्रयत्न विना प्राप्त थइ तेम भाग्यथी खेंचायली सिद्धि पोतानी मेलेज प्राप्त थशे. एम जे कहे छे, तेने उत्तर कहे छे के—

जइ तब्भवसिद्धीया, जिणावि चरणंमि उज्जमंति दढं॥ संदिद्धे भव्वत्तेवि, ता पमायंति किं इयरे॥३६॥

जो तेज भवने विषे सिद्धिपद पामनारा तीर्थंकरो पण चारित्रने विषे दृढ एवो उद्यम करे छे, तो पछी भव्यपणामां पण संसय छतां अर्थात् आपणे भव्य छीए के नहीं—? एमां पण शंकावाला बीजाओ शा माटे प्रमाद करे छे ? ३६

व्याख्या ॥ यदीत्युपप्रदर्शने । तस्मिन्नेव भवे सिद्धिर्येषां ते तद्भवासिद्धयो जिनास्तीर्थकृतोऽपि चरणे सदनुष्ठाने दृढं सर्वबलेनोद्यमंति उपक्रमते । तदा इतरेऽस्मादृशा भव्यत्वेऽपि संदिग्धे सति नियतिवादमालंब्य किं प्रमाद्यंति ।

मूल गाथामां यदि ए पद बीजो संबंध देखाडनार छे. एटले तेज भवने विषे छे सिद्धि जेमने ते तद्भवसिद्धिक कहेवाय. एवा जिन एटले तीर्थंकरो पण चारित्रने विषे अर्थात् सारुं कार्य करवामां दृढ एटले सारी रीते उद्यम करे छे. तात्पर्य ए के

तीर्थंकरो पण चारित्रने उत्तम रीते पाले छे. तो बीजा अमारा सरखा पुरुषो भव्यपणामां पण संसय छतां प्रारब्धना वादनो आश्रय करीने केम प्रमाद करे छे ?

अयं भावः । इह स्वस्यावश्यंतया तद्भवे मोक्षं ज्ञात्वा यदि जिनेंद्रा एवमेवासते तदापि ते सिद्ध्यंत्येव । परं तेऽपि मोक्षस्यायमेवोपायो नान्य इति स्थितिं जानाना यदि चरणमाद्रियंते तदा येषां छद्मस्थत्वादद्यापि सम्यग् भव्यत्वमपि दुर्ज्ञानं आस्तां आसन्नमोक्षता वा दूरमोक्षता वा तेषां कथं प्रमादः कर्तुं युक्तः ।

अहिं ए भाव छे के–आलोकमां पोतानो निश्चयपणाथी एकज भवमां मोक्ष जाणीने जो तीर्थंकरो एमना एमज रहे अर्थात् चारित्र न पाले तो पण तेओ सिद्धिपदने पामेज. परंतु ते तीर्थंकरो पण ' मोक्षनो आज उपाय छे बीजो नथी ' एवी मर्यादाने जाणता छतां जो चारित्रने आदरे छे तो पछी जेओने छद्मस्थपणाथी आज सुधी पण उत्तम एवुं भव्यपणुं अजाण्युं छे. एटले मोक्ष नजीक छे ? अथवा दूर छे ? ते पण जाणी शकायुं नथी तेओने प्रमाद करवो केम योग्य होय ?

यदार्षं ॥ तित्थयरो चउनाणो, सुरमहिओ सिज्झियव्वयधुयंमि ॥ अणगूहियबलविरिओ, सवत्थामेण उज्जमइ ॥ १ ॥

जेने माटे आगममां कह्युं छे के–जो चार ज्ञानना धारणहार अने देवताओए पूजेला एवा तीर्थंकर पण पोताना बल वीर्यने अणगोपवता छतां सर्व प्रकारना बले करीने मोक्ष पामवाना व्रतने आदरवामां उद्यम करे छे. ॥ १ ॥

किं पुण अवसेसेहिं, दुक्खक्खयकारणासुविहिएहिं ॥
होइ न उज्जमियव्वं, सपच्चवायंमि माणुस्से ॥ २ ॥

तो वळी दुःखनो क्षय करवाना कारणने विषे सुविहित एवा बीजा पुरुषोए उद्यमवंत थवुं. एमां शुं कहेवुं ? माणस भत्य-पवादने विषे अर्थात् पोताना उपर आवेला कलंकने उतारवा माटे शुं उद्यमवंत न थाय ? अर्थात् थाय.

न च भरताद्यालंबनं ग्राह्यं । तेषामपि प्राग्भाविकचारित्रनिबंधनत्वात् कादाचित्कत्वाद्वा ॥

वळी आ अर्थमां भरतादिकनुं आलंबन पण न ग्रहण करवुं. कारणके—ते भरतादिकने पण पूर्व भवना चारित्रना निबंधपणाथी कोइ वखते एम पण थाय छे माटे.

यदागमः ॥ पत्तेयबुद्धकरणे, चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ॥
आहच्च भावकरणे, पंचहिं ठाणेहिं पासत्था ॥ १ ॥

जेने माटे आगममां कहुं छे के—प्रत्येकबुद्धनां कार्यमां तीर्थंकरोनुं चारित्र नाश पामे छे अने क्यारेक भाव करवामां पांच स्थानके करी पासथ्था थवाय छे. ॥ १ ॥

किंच ॥ अपमाए अरिहंतो, पए पए गोयमंपि चोइए ॥
अवराणवरायाणं, ता कीस पमायवीसंभो ॥ ३७ ॥

अप्रमादीपणुं राखवामां श्री वर्द्धमान स्वामी पगल पगले गौतम गणधरने पण प्रेरणा करे छे. तो पछी बीजा रांकने प्रमादनो विश्वास केम रखाय ?

व्याख्या ॥ यदि अप्रमादे अप्रमत्तताविषये अर्हत् प्रस्तावान् श्रीवर्द्धमानः पदे पदे पुनः पुनरित्यर्थः गौतममपि नोदयाति प्रवर्त्तयति । अत्रापि गौतमस्य गणधरत्वज्ञातित्वाप्रमत्तत्वादीन् विशेषान् व्यनक्ति । वर्त्तमानाविभक्तेर्निर्देशस्तत्प्रतिपादकग्रंथानां वर्त्तमानत्वात् ।

जो के अप्रमादने विषे एटले अप्रमादीपणुं राखवानी बाबतमां अरिहंत श्री वर्त्तमान शासनना नायक एवा श्री वर्द्धमान प्रभुए पगले पगले अर्थात् वारंवार गौतमने पण प्रेरणा करे छे. प्रवर्त्तावे छे. अहियां पण गौतमना गणधरपणाने, ज्ञातिपणाने अने अप्रमत्तपणा विगेरेने विशेषे प्रगट करे छे. अहिं वर्त्तमान कालनुं धातुरूप मूकेलुं छे ते गौतमादिक पुरुषोना कहेला ग्रंथोनुं वर्तमानपणुं छे माटे जाणवुं.

यत्स्थानांगसूत्रे ॥ समणे भगवं महावीरे गोयमाई समणे निग्गंथे आमंतित्ता एवं वयासी । किं भया णं पाणा समणाउसो । गोयमाई समणं भगवं महावीरं उवसंकमंति त्ता एवं वयासी नो खलु वयं देवाणुप्पिया एयमट्ठं जाणामो वा पासामो वा। तं जइ णं देवाणुप्पिया एयमट्ठं नो गिलायंति परिकहित्तए तं इच्छामो णं देवाणुप्पियाणं अंतिए एयमट्ठं जाणित्तए अज्जोति ।

जेने माटे स्थानांगसूत्रमां कह्युं छे के–श्रमण भगवंत महावीरे गौतमादि श्रमण निर्ग्रंथोने आमंत्रण करीने एटले बोलावीने एम कह्युं के–" हे श्रमण ! हे आयुष्मन् ! प्राणो [जीवो] शुं भयवाला छे ? अर्थात् जीवाने कोनो भय छे ? " एटले गौतमादि निर्ग्रंथो श्रमण भगवंत महावीर प्रभु पासे आवीने एम कहेवा लाग्या के–हे देवानुप्रिय ! अमे निश्चे ए अर्थने नथी जाणता, अथवा नथी देखता. हे देवानुप्रिय ! जो ते पूर्वे कहेला ए अर्थने कहेवाने अमे असमर्थ छीये, माटे देवानुप्रियनी पासे अर्थात् आपनी पासे ते पूर्वे कहेला ए अर्थने आजे जाणवानी इच्छा करीये छीये.

समणे भगवं महावीरे गोयमाई समणे निग्गंथे आमंतित्ता एवं वयासी, दुक्खभया पाणा समणाउसो । सेणं भंते दुक्खे केण कडे, जीवेणं कडे पमाएण । सेणं भंते दुक्खे कहं वेइज्जइ । अप्पमाएणत्ति ।

श्रमण भगवंत महावीर प्रभुए गौतमादि श्रमण निर्ग्रंथने आमंत्रणथी बोलावीने एम कह्युंके–' हे श्रमण ! हे आयुष्मन ! दुःख रूप भय छे जेमने एवा प्राणो छे. ' पछी गौतम विगेरेए पूछ्युं के–हे भगवंत ! ते दुःख जीवोने कोणे कर्युं ? " प्रभुए कह्युंके–प्रमादे कर्युं. वली गौतमादिके पूछ्युं के–' हे भगवंत ! ते दुःख केम नाश पामे ? ' प्रभुए उत्तर आप्यो के–अप्रमादे करीने. अर्थात् प्रमाद न करवाथी दुःख नाश थाय छे.

उत्तराध्ययनेष्वप्युक्तं ॥

उत्तराध्ययनमां पण कह्युं छे के–

लद्धुणवि माणुसत्तणं, आरियत्तं पुणरावि दुल्लहं । बहवे दसुआ मिलक्खुआ, समयं गोयम मा पमायए ॥ १ ॥

मनुष्यपणुं प्राप्त थया छतां पण वली आर्यपणुं पामवुं ते दुर्लभ छे. कारणके—घणा चोररूप म्लेच्छो रह्या छे. माटे हे गौतम ! एक समय मात्र पण प्रमाद करीश नहीं. ॥ १ ॥

लद्धूणवि आरियत्तणं, अहीणपंचिंदियया हु दुल्लहा ॥ विगलिंदियया हु दीसई, समयं गोयम मा पमायए ॥

आर्यपणुं प्राप्त थया छतां अहीन (पूर्ण) पंचेंद्रियपणुं पामवुं ते निश्चे दुर्लभ छे. कारणके—निश्चे विगलेंद्रियपणुं देखाय छे, माटे हे गौतम । एक समय प्रमाद करीश नहीं. ॥ २ ॥

अहीणपंचिंदियत्तंपि, से लभे उत्तमधम्मसुई हु दुल्लहा ॥ कुतित्थिनिसेवए जणे, समयं गोयम मा पमायए ॥ ३ ॥

ते अहीनपंचेंद्रियपणुं प्राप्त थाय, परंतु कुतीर्थनिसेवक माणसमां निश्चे उत्तम धर्मनुं सांभलवुं दुर्लभ छे, माटे हे गौतम ! एक समय पण प्रमाद करीश नहीं. ॥ ३ ॥

लद्धूणवि उत्तमं सुइं, सद्दहणा पुणरावि दुल्लहा ॥ मिच्छत्तनिसेवए जणे, समयं गोयम मा पमायए ।

उत्तम धर्म श्रवण प्राप्त थयुं छतां पण मिथ्यात्वने सेवन करनारा माणसोमां श्रद्धा प्राप्त थवी दुर्लभ छे, माटे हे गौतम ! एक समय पण प्रमाद करीश नहीं ॥ ४ ॥

धम्मंपि हु सद्दहंतया, दुलहया काएण फासया ॥ इह कामगुणेहिं मुच्छिया, समयं गोयम मा पमायए ॥ ५ ॥

वली श्रद्धाए करीने धर्मने पण कायावडे स्पर्श करवो अर्थात् कायाथी धर्म करवो ते निश्चे दुर्लभ छे. कारणके—आ लोकमां जीवो कामगुणोथी मूर्छा पामी गया छे, माटे हे गौतम ! एक समय पण प्रमाद करीश नहीं. ॥ ५ ॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पंडुरया हवंति ते ॥ से सव्वबलेय हायइ, समयं गोयम मा पमायए ॥६॥

ते शरीर जर्जरीत थाय छे, ते केश धोला थाय छे, ते सर्व बल क्षय थाय छे, माटे हे गौतम एक समय पण प्रमाद करीश नहीं ॥ ६ ॥

तिण्णोसि हु अण्णवं महं, किं पुण चिट्ठसि तीरमागउ ॥ अभितुर पारंगमित्तए, समयं गोमय मा पमायए ॥ ७ ॥

निश्चे महोटा समुद्रने पार उतर्यो छे, परंतु तीरे आव्यो छतो केम उभो रहे छे ? अर्थात् केम बूडे छे ? पार पामवाने उतावल कर. हे गौतम ! एक समय पण प्रमाद करीश नहीं ॥ ७ ॥

यदि भगवानेवं श्रीगौतमस्याप्युपदिशतिस्म, तदा परेषां वराकाणां धृतिसाहसादिहीनानां किमयं प्रमादस्य विश्रंभो विश्वासः । प्रमादो हि बलात् श्रुतकेवलिनोऽपि भवावर्त्ते पातयति । ततोऽस्मिन्नमित्र इव सर्वथा न विश्वसितव्यमिति ।

जो भगवाने एवी रीते गौतमनें पण उपदेश कर्यो छे तो पछी बीजा धीरज तथा साहस विगेरेथी रहित एवा रांक जीवोने प्रमादनो विश्रंभ एटले विश्वास करवो केम घटे ? निश्चे प्रमाद तो बलथी श्रुतकेवलीने पण संसाररूप खाडामां पाडे छे. माटे ए प्रमादने विषे शत्रुनी पेठे सर्वथा विश्वास न करवो.

यदुक्तं ॥ दृष्ट्वाप्यालोकं नैव विश्रंभितव्यं । तीरं नीतापि भ्राम्यते वायुना नौः ॥ लब्ध्वा वैराग्यं भ्रष्टयोगः प्रमादात्, भूयो भूयः संसृतौ बंभ्रमीति ॥ १ ॥

वस्तुनुं स्वरूप प्रत्यक्ष जोइने पण विश्वास नज करवो. कारण कांठे आणेलुं पण वहाण वायुवडे भमीजाय छे. एवीज रीते वैराग्यने पामीने प्रमादथी योगभ्रष्ट थयेलो प्राणी वारंवार संसारमां भमे छे.

ननु किमेवमप्रमादे भृशमुपदिश्यते । यावता स्वहितकामो जंतुः स्वयमेव तत्र प्रवर्त्स्यतीत्याह ।

अहिं कोइ शंका करे के–आवी रीते अप्रमाद राखवामां आटलो बधो केम उपदेश करो छो ? ज्यां सुधीमां पोतानुं हित इच्छनार प्राणी ते अप्रमाद राखवामां पोतानी मेलेज प्रवर्त्तन करशे तो त्यां उत्तर कहे छे के–

इहलोयपरलोयदुहेसु,, आरंजेसु सयं समुज्झमइ॥ सुहहेउम्मि उ धम्मे,वुत्तोवि जिउ न मूढमई ३८

मूढमति जीव आ लोक तथा परलोकमां दुःख प्राप्त थाय तेवा आरंभने विषे पोतानी मेले उद्यम करे छे, परंतु बन्ने लोकमां सुखना कारण एवा धर्मने विषे कह्या छतां पण उद्यम करतो नथी.

स्पष्टा ॥ नवरं उक्तोऽपि पौनःपुन्येन शिक्षितोऽपि अथ कदाचिद्व्यग्रताहेतुभिः सम्यक् सत्कृत्येषु न यतेत तथापि परिणामतोऽप्रमत्त एव ब्रूयात् ।

जो के उपर कहेली गाथानो अर्थ स्पष्ट समजी शकाय तेवो छे, तोपण एटलुं विशेष छे के—कह्या छतां पण एटले वारंवार शीखामण आप्या छतां पण पछी कोइ वखते व्याकुलपणाना कारणथी सारी रीते सत्कार्यमां न प्रवर्ते तोपण परिणामथी अप्रमत्तज होय छे.

तथाहि ॥ महारंभवतोऽप्यल्पपापानुसंगादित्येतदेवाह ।

ते कहे छे—महा आरंभवालाने पण अल्प पापनो संग होय छे, ते वातनेज विशेषे करीने कहे छे.

मा मे इक्कोवि खणो, निद्दाविकहाविणोयमाईहिं ॥ जाउ मुहा इय बुद्धी, न जस्स नणु तस्स कह सिद्धी॥ ३९ ॥

म्हारो एक पण क्षण निद्रा विकथा तथा विनोदादिथी फोकट न जाओ. एवी बुद्धि जेने नथी, तेने सिद्धि निश्चे क्यांथी होय ? ॥ ३९ ॥

व्याख्या ॥ मा इति निषेधे। ममैकोऽपि क्षणः कालांशो निद्राविकथाविनोदादिभिर्मुधा धर्मक्रियारहितत्वेन निष्फलोऽयासीत्। तत्र निद्रा प्रमीला। विकथा राजकथाद्या। विनोदा गीत नाट्यानि। युद्धादयश्चित्ताक्षेपहेतवः। आदिशब्दाद्विषयकषायादयः एतैराक्षिप्तस्य ममैकोऽपि क्षणो मास्म निष्फलोऽभूदित्येवंरूपा बुद्धिश्चिंता यस्य प्रतिक्षणं नोल्लसति। नन्वित्याक्षेपे। तस्य सर्वथा प्रमादविवशस्य कथं केन प्रकारेण सिद्धिर्भवति न भवत्येवेत्यर्थः। अप्रमत्ताध्यवसायनिबंधनत्वात्तस्याः।

अहिं "मा" ए निषेधार्थ वाचक अव्यय छे. महारो एक पण क्षण एटले कोइ पण कालनो भाग निद्रा वीकथा अथवा विनोद विगेरेथी फोगट अर्थात् धर्मक्रियाना रहितपणाये करीने निष्फल न जाओ. तेमां निद्रा ते उंघ, विकथा ते राजकथा विगेरे, विनोद ते गीत नाटक विगेरे अथवा युद्धादि चित्तना आक्षेप कारणो. आदि शब्दथी विषय कषाय विगेरे पण जाणवा. ए सगलाथी व्याकुल थयेला महारो एक पण क्षण निष्फल न थाओ. एवी बुद्धि केतां चिंता जेने क्षणक्षण प्रत्ये उल्लास पामती नथी. अहिं मूल गाथामां 'ननु' ए शब्द तिरस्कारार्थ दर्शक छे. सर्व प्रकारे प्रमादने वश थयेला ते पुरुषने शी रीते सिद्धि प्राप्त थाय ? अर्थात् नज थाय. कारणके-सिद्धिनुं अप्रमत्त अध्यवसाय कारण छे. अर्थात् अप्रमत्त अध्यवसायथी सिद्धि प्राप्त थाय छे माटे—

अथ यः सामग्रीं प्राप्य प्रमाद्यति तस्य दृष्टांतगर्भं निंद्यत्वमाह ॥

हवे जे माणस मनुष्यभवादि सामग्री पामीने प्रमाद करे छे तेनुं दृष्टांत सहित निंद्यपणुं कहे छे.

सो नरियसरम्मि ठिओ। तिसिओछुहिओ व फलियखित्तम्मि॥ जो देइ लहिय धम्मा–वसरं पसरं पमायस्स ॥ ४० ॥

जे माणस धर्मना अवसरने पामीने प्रमादने स्थान आपे छे. अर्थात् धर्म करवाने वखते प्रमादने सेवे छे, ते माणस जलथी भरेलुं तलाव छतां तरस्यो रहे छे अने अनाजथी खेतर फल्युं छतां भूख्यो रहे छे. ४०

गाथार्थः सुगमो भावार्थस्त्वयं। यः सरससलिलपूर्णमपि सरः प्राप्य तृषितः, फलितमपि क्षेत्रं प्राप्य क्षुधितश्चतिष्ठति स लोके मूर्ख इत्युच्यते। सति संयोगे स्वार्थासाधनात्। तथा पूर्वोक्तयुक्त्या दुर्लभं धर्मावसरं लब्ध्वापि यः प्रमाद्यति सोऽपि मूर्ख एव। मूर्खत्वं दृष्टांतेनाह।

जो के उपर कहेली गाथानो अर्थ सुगम छे, परंतु भावार्थ आ प्रमाणे छे. जे माणस सरस एवा पाणीथी भरेला पण तलावने पामीने तरस्यो रहे छे अने धान्यथी फलेला पण खेतरने पामीने भूख्यो रहे छे. ते माणस लोकमां मूर्ख एम कहेवाय छे. कारणके–धर्मसामग्रीनो संयोग छतां स्वार्थ साधी शक्यो नहीं माटे, तेवी रीते पूर्वे कहेली युक्तिथी जे माणस दुर्लभ एवा धर्म अवसरने पामीने पण प्रमाद करे छे ते पण मूर्खज जाणवो. ए मूर्खपणुं दृष्टांतथी कहे छे.

ही बालिसेण सुकयालसेण। बहुविसयलालसेण तहा ॥ पत्तावि धम्मवेला। ऽवहीलिया-वंभदत्तेण ॥ ४१ ॥

खेद थाय छे के-विषयमां बहु लालचु अने सत्कृत्यमां आलसु एवा मूर्ख ब्रह्मदत्त चक्रवर्तीए ते वखते प्राप्त थयेली एवी पण धर्मकार्य करवानी वेळा गणी नहीं ॥ ४१ ॥

व्याख्या ॥ ही इति शोच्यतासूचकं अव्ययं । ब्रह्मदत्तेन चक्रिणा तदा पूर्वजवभ्रातृसंगमे प्राप्तापि धर्मवेलावहीलिता अवगणिता हारितेत्यर्थः । विशेषणान्युत्तरोत्तरं हेतुरूपतया व्याख्येयानि । तद्यथा । प्राप्ताया धर्मवेलाया अवहीलनं बालिशत्वात् । बालिशत्वं च सुकृतालसत्वात्तदपि बहुविषयलालसत्वादत एव शोच्योऽसौ सतामिति । एतद्भावार्थः कथानकादवसेयस्तच्चेदम् ॥

आ मूळ गाथामां 'ही' ए शोचना सूचक अव्यय छे. ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्तीए त्यारे एटले पूर्वभवना भाईनो मेलाप थयो ते वखते प्राप्तथयेली एवी पण धर्मवेला अवहेली एटले न गणी. अर्थात् हारी गयो. अहिं विशेषणो एक पछी एक हेतुरूप पणाएं करीने कहेवां. ते आ प्रमाणे-प्राप्त थयेली धर्मक्रीयाना अवसरनी अवहीलना मूर्खपणाथी करी, अने मूर्खपणुं धर्मकृत्यमां आलस राखवाथी प्राप्त थयुं. वळी धर्मकार्यमां आलस थइ ते पण बहु विषयमां लोलुपपणाथी थइ. एज कारणथी ए ब्रह्मदत्त सत्पुरुषोने शोक करवा योग्य छे. आ भावार्थ कथाथी जाणवो अने ते आ प्रमाणे.—

॥ अथ ब्रह्मदत्त चक्रवर्तीनी कथा ॥

राज्ञश्चंद्रावतंसस्य । साकेतनपुरेशितुः ॥ मुनिचंद्रोऽभवत्सुनु–रनूनगुणवैभवः ॥ १ ॥
पुरीमुज्जयिनीं पित्रा, दत्तां भुक्त्वातियौवनः ॥ भ्रातुः सागरचंद्रर्षे–र्हर्षेणादत्त स व्रतम् ॥ २ ॥
विचरन्नन्यदा सार्थ–भ्रष्टः प्राप्तोऽटवीमसौ ॥ स्वभावभद्रकैर्दृष्ट–श्चतुर्भिर्गोपदारकैः ॥ ३ ॥
स क्षुत्तृषाध्वसंचार–श्रांतस्तैः पर्यचर्यत ॥ ततो गंतुमिवानृण्यं । तेभ्यो धर्मं जगाद स ॥ ४ ॥
प्रबुद्धास्तेऽथ चत्वार–स्तस्मादाददिरे व्रतम् ॥ गोपायंतिस्म गोपागाः । पूर्वं सर्वांगिनस्तदा ॥ ५ ॥

साकेतपुरना अधिपति चंद्रावतंस राजाने बहु गुणरूप वैभववालो मुनिचंद्र नामनो पुत्र हतो. ॥ १ ॥ पिताए आपेला उज्जयिनी नगरीनां राज्यने भोगवीने वृद्धावस्थाने पामेला ते मुनिचंद्रे पोताना बंधु सागरचंद्र मुनिनी पासे हर्षथी चारीत्र लीधुं. ॥२॥ कोइ वखते विहार करता पोताना संघाडाथी भूला पडवाने लीधे अरण्यमां जइ चडेला ते मुनिने स्वभावथी भोला एवा चार गोवालना बालकोए दीठा. ॥३॥ ते बालकोए, भूख तरस अने मार्गे चालवाथी थाकी गयेला ते मुनिनी सेवा करी एटले जाणे तेमना ऋणथी मुक्त थवा माटे होयनी ? एम मुनिए तेमने धर्म उपदेश आप्यो. ॥ ४ ॥ पछी प्रतिबोध पामेला ते चारे जणाओए ते मुनि पासेथी व्रत लीधुं. पछी सर्वे अंगने धारण करनारा ते गोपपुत्ररूप मुनिओ पूर्वने रक्षण करवा लाग्या. ॥५॥

ते चत्वारोऽपि संभूय । चूयिष्टं तेनिरे तपः ॥ इव प्राक्पीतपीयुषैः । संजातोत्तरपारणाः ॥ ६ ॥
अतिमात्रमलक्लिन्न–गात्रान् वीक्ष्य मुनीश्वरान् ॥ द्वौ तेष्वनिंदतां धर्मं । न स्युः सर्वे समाश्रयः ॥७॥
सुसेवितेन तपसा । तावपि प्रापितौ दिवम् ॥ स्वामिनेव पदं भृत्यौ । मधुनेव श्रियं द्रुमौ ॥ ८ ॥
ततस्च्युत्वैककालं तौ, जातौ शांडिल्यविप्रतः ॥ दास्यां जयवतीनाम्न्यां, पुत्रौ दशपुरे पुरे ॥ ९ ॥
दासेरौ तौ क्रमात्पित्रा, नियुक्तौ क्षेत्ररक्षणे ॥ तत्रैव शयितौ रात्रौ, दष्टौ दुष्टाहिना मृतौ ॥ १० ॥
उत्पन्नौ युग्मरूपौ तौ, मृगौ कालिंजरे नगे ॥ चरतौ तत्र जघ्नाते, व्याधेनैकेन पत्रिणा ॥ ११ ॥

प्रथम अमृतनुं पान करवा वडे जाणे उत्तर पारणुं करनारा होयनी ? एवा ते चारे जणाए एकठा थइने अनुक्रमे घणुं तप कर्युं. ॥ ६ ॥ अत्यंत मलीन शरीरवाला मुनीश्वरोने जोइने ते चारमां बे मुनिओ धर्मनी निंदा करवा लाग्या. कारण के–सर्वे सरखा मनवाला होता नथी. ॥७॥ सेवको जेम राजाथी अधिकार पामे अने वृक्षो जेम वसंतथी शोभाने पामे तेम ते बन्ने धर्मनिंदक मुनिओ पण उत्तम प्रकारे सेवन करेला तपथी अवसरे मृत्यु पामीने स्वर्गे गया. ॥ ८ ॥ पछी त्यांथी एक समये चवीने ते बन्ने जीवो दशपुर नगरमां शांडिल्य ब्राह्मणथी जयवती नामनी दासीने विषे पुत्रपणे जन्म्या. ॥९॥ दासीपुत्र एवा ते बन्ने जणाने अनुक्रमे पिताए खेतरनुं रखोपुं करवा मोकल्या. परंतु त्यांज रात्रीए सूतेला ते बन्नेजणा दुष्ट सर्पे दंश देवाथी मृत्यु पाम्या. ॥ १० ॥ त्यांथी तेओ कालिंजर नामना पर्वतने विषे जोडले मृग थया. अने त्यां चरता एवा ते बन्ने मृगोने पारधीए.

तीरेऽथ मृतगंगायाः, संप्राप्तौ हंसयुग्मताम् ॥ ग्रीवामोटेन निर्जीवी–कृतौ वैतंसिकेन तौ ॥ १२ ॥
चित्रसंभूतनामनौ, ततस्तौ कासिपत्तने ॥ अभूतां भूतदत्तस्य, मातंगाधिपतेः सुतौ ॥ १३ ॥
सापराधोऽन्यदा मंत्री, नमुचिः शंखभूभुजा ॥ अघाति सूतदत्तेन, व्यापारो हि विषद्रूमः ॥ १४ ॥
भूमीगृहे स्थितः पुत्रौ। यदि शिक्षयसे कलाः ॥ तत्त्वां मुंचामि जीवंतं। मातंगेनेत्यवादि सः ॥ १५ ॥
कदाचिदेतत्क्षियेत। दौस्थ्यं कालक्षयेन मे ॥ ध्यात्वेति मंत्रिणा मृत्यु–भीरुणा मानि तद्वचः ॥ १६ ॥
नीचस्थो निर्बलः किंतु। सत्कलस्तत्र मंत्र्यसौ ॥ ज्येष्टयामिवेंदुरुद्योतं। तेने विद्याप्रभाजरैः ॥१७॥

एक बाणथी वींधिने मारी नाख्या. ॥ ११ ॥ पछी मृतगंगाने कांठे हंसना जोडले जन्मेला ते बन्ने जणाने ग्रीवामोट नामना मांस वेचनारे मारी नाख्या. ॥१२ ॥ पछी ते बन्नेजणा कासीनगरीमां चांडालना अधिपति भूतदत्तना चित्र अने संभूत नामना बे पुत्रो थया. ॥ १३ ॥ कोइ वखते शंख राजाए अपराधी एवा नमुचि मंत्रीने मारवा माटे भूतदत्त चांडालाधिपतिने आज्ञा आपी. कारणके–राजकार्य ए निश्चे विष वृक्ष समान छे. ॥ १४ ॥ जो भोंयरामां रहीने म्हारा बे पुत्रोने कला शीखवे तो हुं तने जीवतो मूकुं, एम चांडाले नमुचिने कह्युं. ॥ १५ ॥ पछी " कोइ वखते म्हारुं आ दुःख काले करीने नाश पामशे. एम विचारीने मृत्युथी भय पामता नमुचि मंत्रीए तेनुं वचन मान्युं. ॥ १६ ॥ परंतु जेष्ट मासनी पुनमने दिवसे वृश्चिक राशीना चंद्रनी पेठे (जेठ मासनी पुनमने दिवसे वृश्चिक राशीनो चंद्र नीचनो गणाय छे.) नीच स्थाने रहेलो निर्बल ए कलावंत मंत्री

दुश्चरित्रोऽन्यदा मंत्री, रेमे मातंगभार्यया ॥ स्थापितोऽप्युदरे यांते, विक्रियां कस्मलः खलः ॥ १८ ॥
ज्ञाततच्चेष्टितो भूत–दत्तस्तं हंतुमैहत ॥ ते निर्मंतुमपि घ्नंति । जंतुं किंत्वपराधीनम् ॥ १९ ॥
निरसारयतां चित्र–संभूतौ तं कलागुरुम् ॥ श्वपाकपाकौ सत्कर्म–विपाकाविव मंत्रिणः ॥ २० ॥
निर्वीतंस इव न्यंकुः, पासमुक्त इवांडजः ॥ व्यावृतजीवितव्याशः । स ययौ हास्तिनापुरम् ॥ २१ ॥
सेवां सनत्कुमारस्य । तन्वंस्तत्र स चक्रिणः ॥ व्यापारमचिरात्प्राप । तेषां ह्येवैत्र जीविका ॥ २२ ॥
व्यापारेऽधिगते मंक्षु । पापपंकप्रवर्द्धने ॥ वर्षाकाल इव श्वानः, पुनः सोऽभून्मदोद्धुरः ॥ २३ ॥

ते भोयरामां विद्यारूप कांतिना समूहवडे प्रकाश करवा लाग्यो. अर्थात् ते बन्ने चांडाल पुत्रोने विद्या शीखवाडवा लाग्यो. ॥ १७ ॥ कोइ वखते दुराचरणी नमुचि ते चांडालनी स्त्रीनी साथे क्रीडा करवा लाग्यो. अहो ! मलिन खोल पेटमां नाख्यो छतां पण विकार उत्पन्न करे छे. ॥१८॥ नमुचिना आचरणने जाणवाथी भूतदत्त चांडाल पण तेने मारीनाखवानी इच्छा करवा लाग्यो. कारण ते चांडालो निरपराधी जीवने मारी नाखे छे. तो पछी अपराधीने मारे तेमां शुं कहेवुं ! ॥ १९ ॥ पछी जाणे नमुचिना सत्कर्मनां फलो होयनी ? एवा ते चांडालना पुत्र चित्र तथा संभूते ते पोताना कलागुरुने त्यांथी नसाडी मूक्यो.॥२०॥ जालथी छूटेला मृगनी पेठे अने पाशथी छूटेला पक्षीनी पेठे जीववानी आशाने पामेलो ते नमुचि त्यांथी हस्तिनापुर नगरे गयो. ॥२१॥ त्यां सनत्कुमार चक्रवर्तीनी सेवा करतो ते नमुचि थोडा वखतमां राज अधिकार पाम्यो. कारणके–तेओनी एज आजीविकाछे.॥२२॥ पापरूप कादवने वधारनारुं राजकार्य प्राप्त थयुं एटले वर्षाऋतुमां कुतरानी पेठे ते नमुचि फरीथी तुरत मन्दोन्मत्त

तूर्यत्रयकलाभ्यासं । दर्शयंतौ सुसिक्षितम् ॥ चित्रं तौ चित्रसंभूतौ । कस्य कस्य न चक्रतुः ॥ २४ ॥
इव बद्ध इवाकृष्ट । इवाहूत इवाहतः ॥ कासिवासी जनः सर्व—स्तावेत्रोपाचराच्चिरम् ॥ २५ ॥
अन्यदा चर्चरीपर्व—ण्यागते तत्र पत्तने ॥ चर्चरीर्नागरा मध्ये । मातंगाश्च बहिर्ददुः ॥ २६ ॥
नागरीश्चर्चरीस्त्यक्त्वा । पौराः कार्मणिता इव ॥ मातंगचर्चरीमीयु—स्तयोर्गीतेषु लोलुभाः ॥ २७ ॥
तत् ज्ञात्वा शंखभूपाल—स्तलारक्षकमादिशत् ॥ पौरान्मलिनयंतौ तौ । वार्येतां श्वपचाविति ॥ २८ ॥
सर्वत्र घोषयस्वेति । यः कोऽप्येतावुपेष्यति ॥ तमंत्यजमिव क्ष्मापः । पुर्या निर्वासयिष्यति ॥ २९ ॥

थयो. ॥ २३ ॥ हवे अहिं काशी नगरीमां उत्तम प्रकारे शीखेला त्रण जातना बाजींत्रनी कलानी चातुरीने देखाडता एवा ते चित्र अने संभूतिए कोने कोने आश्चर्य नहोतुं कर्युं ? अर्थात् सर्व लोकोने आश्चर्य पमाडया हता. ॥ २४ ॥ जाणे बांधी लीधेला होयनी ? खेंची राखेला होयनी ? बोलावेला होयनी ? अथवा हणेला होयनी ? एम सर्व कासीनिवासी लोक ते बन्ने चांडाल पुत्रनेज घणो वखत सेववा लाग्या. अर्थात् तेमनी पासेज बेशी रहेवा लाग्या. ॥ २५ ॥ कोइ वखते ते नगरीमां होलिका पर्व आव्युं एटले नगरवासी लोकोए नगरीमां होलिका करी अने चांडालोए नगरीनी बहार करी. ॥ २६ ॥ नगरवासी लोको नगरीनी अंदरनी होलिकाने त्यजी दइने जाणे कामण करेला होयनी ? एम ते चित्र तथा संभूतिनी गीतने विषे लोलुप थयां छतां चांडालनी होलिका तरफ गया.॥२७॥ते वात जाणीने शंख राजाए कोटवालने बोलावीने "नगरवासीओने मलिन करता अर्थात् अभडावता एवा ते बन्ने चांडालोने निवारो" एम आज्ञा करी. ॥ २८ ॥ वली कह्युं के—सर्व ठेकाणे एवी उद्घोषणा करावं के—जे कोइ पण ए बे चांडालो पासे जशे, तेने राजा चांडालनी पेठे नगरीथी बहार काढी मूकशे. ॥ २९ ॥

तथा तेन कृते राज–विरोधात् सा तयोः कला ॥ निरुद्धा निशि भृंगीव। तस्थौ हृदयपंकजे ॥३०॥
कदापि कौमुदीपर्व–दृष्टुं क्लृप्तावगुंठनौ ॥ साशंकौ चौरवन्मध्ये–नगरं तावविक्षताम् ॥ ३१ ॥
तत्रत्यं गीतमाकर्ण्य–तौ मौनं कर्तुमक्षमौ ॥ मंदस्वरेण कंठांत–र्लुठन्नादावगायताम् ॥ ३२ ॥
ज्ञातौ गीतानुमानेन, तावभ्यर्णचरैर्नरैः ॥ हतौ लोष्टादिभिः श्वास–पूरितास्यौ निरीयतुः ॥३३॥
नागरैर्निहतौ तावत्, यावत्तौ प्रापतुर्वनम् ॥ कथंचित्तत्र मुक्तौ च, जंतू आरण्यका इव ॥३४॥
तौ दध्यतुर्वृथा जन्मा–वयोर्येनेदृशी कला ॥ न सद्भयो विषसंपृक्त–क्षीरधारेव रोचते ॥ ३५ ॥

कोटवाले ते प्रमाणे कर्यु एटले राजविरोधथी ते बे चांडाल कुमारोनी ते कला रात्रीये कमलमां पूरायली भमरीनी पेठे तेमना हृदयकमलमां निवास करीने रही. ॥ ३० ॥ कोइ वखते कौमुदी पर्व जोवाने माटे नवीन वेष रचिने शंका सहित एवा ते बन्ने जण। चोरनी पेठे नगरीनी अंदर पेठा. ॥ ३१ ॥ त्यां थतां गीतने सांभलीने मौन रहेवाने असमर्थ एवा ते बन्ने जणाओ धीमा स्वरथी कंठमां रहेता एवा शब्दवडे गावा लाग्या. ॥ ३२ ॥ गीतना अनुमानथी समीपे फरता एवा राजपुरुषोए ओलखेला अने लाकडी विगेरेथी मारेला ते बन्ने चांडाल पुत्रो श्वासथी पुरायला मुखवाला छतां त्यांथी निकलीने नासवा लाग्या. ॥ ३३॥ परंतु नागरिक लोकोए तो त्यां सुधी मार्या के–ज्यांसुधी तेओ वनमां पहोच्या. अने त्यां पण अरण्यना पशुओनी पेठे तेमने महा कष्टथी छोडया. ॥३४॥ पछी ते बन्ने जणाओ विचार करवा लाग्या के–"आपणो जन्म वृथा छे. जे आपणी आवी

कलावतां पराभूतिः । स्याद्वस्त्राभरणादिभिः ॥ पराभूतिस्तु नौ लेष्टु—यष्ट्याद्यैर्निम्नजन्मनोः ॥३६॥
तदिमं मलिनं जन्म, हित्वा स्वीकुर्वहे नवम् ॥ ध्यात्वेति प्रचलंतौ तौ—महाशैलमपश्यताम् ॥३७॥
तमध्यारोहतामेतौ—मृत्यवे कृतनिश्चयौ ॥ तन्मूर्द्ध्नि विलुलोकाते। साधुं शृंगमिवापरम् ॥ ३८ ॥
नतवंतौ मुनिं तेन, पृष्टौ स्वं वृत्तमादितः॥ तावश्रुधारासिक्तार्त्ति—तप्तदेहाववोचताम् ॥ ३९ ॥
अथ तौ मुनिरालापी, वत्सौ मूढाशयौ युवाम् ॥ अंगभंगेऽपि किं शुद्ध्ये—दात्मायं कर्मकश्मलः॥४०॥
हंसो यैर्वायसीचक्रे, छिंथः कर्माणि तानि चेत् ॥ तज्जातु न भजत्येषः। पंकिलं देहपल्वलम् ॥४१॥

कला सत्पुरुषोने विषमिश्रीत दुधनी धारानी पेठे रुचती नथी. ॥ ३५ ॥ अरे ! कलावंतोने वस्त्र अने आभूषण विगेरेना लाभ थी महोटी समृद्धि प्राप्त थायछे, परंतु चांडालना नीचकुलमां जन्म पामेला एवा आपणा बन्नेनो तो माटीना ढेका तथा लाकडी विगेरेथी पराभव थाय छे. ॥ ३६ ॥ माटे आ मलिन जन्मने त्यजी दइ नविन जन्मने धारण करीए., एम विचार करीने त्यांथी आगल जता एवा ते बन्ने जणाए महोटा पर्वतने दिठो. ॥ ३७ ॥ पछी मृत्यु पामवाने माटे निश्चय करनारा ए बन्ने जणा ते पर्वत उपर चढया तो ते पर्वतना शिखरनी टोच उपर जाणे बीजुं शिखर होयनी ? एवा एक मुनिने दीठा. ॥३८॥ मुनिने नमन करता, अने ते मुनिए पूछेला, वली आंसुनी धाराथी सिंचन कर्या छे पीडाथी तपेलां शरीर जेमणे एवा ते बन्ने चांडाल पुत्रोए आदिथी पोतानुं वृत्तांत कही संभलाव्युं ॥३९॥ पछी मुनिए ते बन्नेने कह्युं. हे वत्सो ! तमे मूर्ख मनवाला छो. कारण अंगनो भंग करवाथी एटले झंपापात करवाथी पण कर्मथी मलीन एवो आ आत्मा शुं शुद्ध थाय खरो ? ॥ ४० ॥ जे कर्मोवडे हंस कागडा सरखो थयो छे. ते कर्मोने छेदो तो क्यारे पण ए हंस मलिन एवा देहरूपी तलावडाने नहि सेवे.

कर्मणामपराधे हि, देहं किं नो कदर्थ्यते ॥ विकारे पैत्तिके किं वा, वातं वैद्यश्चिकित्सति ॥ ४२ ॥

लभ्यंते न मृतैः खंड–पूलिकां हंसतूलिकाः ॥ सर्वत्र पुण्यहीनानां, दरिद्राणामिवापदः ॥ ४३ ॥

तद्धर्ममेव सेवेथां, यदि स्थः सुखलालसौ ॥ विना जलाशयं क्वापि, किमु स्यात्कमलोदयः॥ ४४ ॥

इति तद्वचसा बुद्धौ, श्लथीकृतदुराशयौ ॥ उद्यतौ कर्मघाताय–सद्यस्तौ जेजतुर्व्रतम् ॥ ४५ ॥

विज्ञातश्रमणाचारौ, चरंतौ वसुधातले ॥ तपोभिः प्राप्तलब्धी तौ । जग्मतुर्हस्तिनापुरम् ॥ ४६ ॥

तत्र भोगवने योगं, साधयामासतुर्मुनी ॥ साक्षान्नारीनरानेक–ललितास्खलिताशयौ ॥ ४७ ॥

॥ ४१ ॥ अरे ! तमे निश्चे कर्मोनो अपराध छतां देहने केम दुःख आपो छो ? अथवा वैद्य शुं पित्तनो विकार छतां वायुनी चिकित्सा करे खरो ? अर्थात् नज करे ॥ ४२ ॥ झंपापात करवाथी कांइ साकरनी पोली अने हंसना पींछा सरखी सुंवाली सय्या मलती नथी. दरिद्री माणसोनी पेठे पुण्यहीन माणसोने सर्व ठेकाणे आपत्ति प्राप्त थाय छे. ॥ ४३ ॥ जो तमे सुखनी इच्छा करनारा हो तो धर्मनेज सेवो. कारण जलना स्थान विना क्यांइ पण कमलनी उत्पत्ति शुं होय खरी ? ॥ ४४ ॥ एवां ते मुनिनां वचनथी प्रतिबोध पामेला तेमज ढीलां करी नाख्यां छे झंपापातादि दुष्ट विचारो जेमणे, वली कर्मनो घात करवा उद्यमवंत थयेला ते बन्ने जणाए तुरत व्रत लीधुं.॥४५॥पछी साधुना आचारना जाण थयेला, पृथ्वी उपर विहार करता अने तपथी लब्धीने पामेला ते बन्ने मुनिओ हस्तिनापुर नगरे गया. ॥४६॥ त्यां साक्षात् स्त्रीओनां तथा पुरुषोनां आनंदकारी अनेक मधुर वचनोथी अस्खलित मनवाला ते बन्ने मुनिओ भोग नामना उद्यानमां योगने साधवा लाग्या. ॥ ४७ ॥ उना-

कुर्वाणो ग्रीष्मतपना-तपवदुःसहं तपः॥ संभूतः प्राविशन्मध्ये-पुरं पारणकेऽन्यदा ॥ ४८ ॥
चरन्नमुचिना तेन, स दृष्टोऽप्युपलक्षितः॥ प्रायेण दूरदृश्वानो, गृद्धा इव नियोगिनः ॥ ४९ ॥
मावादीदत्र मद्वृत्त-मेष मातंगदारकः॥ इति तं योगिनं योधै-र्नियोगी निरवासयत् ॥ ५० ॥
निर्गतोऽपि पुरात्ताड्य-मानस्तैरकुपन्मुनिः॥ कालकूटोऽतिमथिता-द्भूद्दुग्धोदधेरपि ॥ ५१ ॥
दिधक्षुर्नगरं व्याता-ननस्तैजसलेश्यया ॥ सज्वालाधूमलहरीः। सोऽमुचत् प्रलयाग्निवत् ॥ ५२ ॥
सार्वभौमः स्फुरद्धूम-श्यामलीकृतलोचनः॥ मत्वा मुनेर्महाकोपं। भृत्येभ्यो निर्ययौ पुरात् ॥५३॥

ळाना सूर्यना तडकानी पेठे दु:सह तपने करता एवा संभूत मुनि कोइ वखते उपवासना पारणे नगरमां आव्या. ॥ ४८ ॥ हवे ते नमुचिए गोचरीने माटे विचारता एवा मुनिने दीठा अने निश्चय ओलख्या. कारणके-घणुं करीने राज्याधिकारी पुरुषो गीध पक्षीनी पेठे दूरथी जोनारा होय छे. ॥ ४९ ॥ आ चांडाल पुत्र अहिं महारुं वृत्तांत न प्रसिद्ध करे, एवो विचार करी नमुचिए सुभटो मोकली ते संभूत मुनिने नगरथी बहार काढी मूक्या. ॥ ५० ॥ नगरथी निकली गया छतां पण ते सुभटोए ताडन करेला मुनि बहु कोप पाम्या. अहो ! बहु मथन करेला क्षीरसमुद्रथी कालकुट विषज उत्पन्न थयुं छे. ॥ ५१ ॥ पछी नगरने बालवानी इच्छाथी पहोलुं कर्युं छे मुख जेमणे एवा ते संभूत मुनिए तेजो लेश्याथी प्रलयना अग्निनी पेठे ज्वाला सहित धुमाडानी लहेरो मूकी॥५२॥ आ वखते प्रसरी रहेला धूमाडाथी व्याकुल थयेलां नेत्रवालो सनत्कुमार चक्रवर्ती चाकरोथी मुनिना

गलितानंदमाक्रंद–परपौरपरिच्छदः ॥ उपेत्य मुनिमानम्य, चक्र्यूचे योजितांजलिः ॥ ५४ ॥
यते यत्त्वयि कोपोऽसौ, तत्पानीये प्रदीपनम् ॥ सा स्थास्यति क्षमा कुत्र, यदि त्वमपि कुप्यसि ॥५५॥
धक्ष्यामहेऽग्निनानेन, वयमेव न केवलम् ॥ तवापि धक्ष्यते ध्यानो–पज्ञं पुण्यं प्रसीद तत् ॥ ५६ ॥
तावच्चित्रोऽपि तत्रागात्, तेनापि प्रतिबोधितः ॥ पौरैरप्यनुनीतश्च, संभूतः शमभूरभूत् ॥ ५७ ॥
चक्रिण्यथ गते साधू, तदैवोद्यानमागतौ ॥ अशनाद्व्यसनाधारा–द्विरक्ताऽनशनं श्रितौ ॥५८॥
अथ जैने मयि क्ष्मापे, केनासौ कोपितो मुनिः ॥ इति पृच्छन्नृपोऽज्ञासी–न्नमुचेः कर्म तच्चरैः॥५९॥

महाकोपने मानीने नगरथी बहार निकली गयो. ॥ ५३ ॥ आक्रंद करवामां तत्पर एवा नगरवासीओना परिवारवालो सनत्कुमार चक्रवर्ती क्रोध पामेला मुनिनी पासे आवी अने नमस्कार करी हाथ जोडवा पूर्वक कहेवा लाग्यो के–॥ ५४ ॥ हे मुनि ! जे आ तमारे विषे क्रोध ते पाणीमां उंबाडीया समान छे. वली जो तमे पण क्रोध करो छो तो ते क्षमा क्यां रहेशे? ॥ ५५ ॥ आ अग्निथी फक्त अमेज नहिं बलीये, परंतु तमारुं पण ध्यानथी प्रगट थयेलुं पुण्य बलीजशे, माटे प्रसन्न थाओ. ॥ ५६ ॥ तेटलामा चित्र मुनि पण त्यां आव्या. तेमणे पण प्रतिबोध कर्यो. वली नगरवासीओए पण विनंती करी एटले संभूत मुनि शमताना स्थान थया. अर्थात् शांतपणुं पाम्या. ॥ ५७ ॥ पछी चक्रवर्ती पोताने घरे गयो अने बन्ने मुनिओ तेज वखते उद्यानमां आव्या. त्यां तेमणे दुःखना आधार एवा भोजनथी वैराग्य पामीने अनशन लीधुं. ॥ ५८ ॥ हुं जैन धर्मी एवो राजा छतां आजे कोणे आ मुनिने कोप पमाडया छे ? एम पूछता एवा सनत्कुमारे सेवको पासेथी नमुचिनुं ते

बध्वाथ मंत्रिणं भूपो, नीत्वा साध्वोः पुरोऽवदत् ॥ ब्रूतं किमस्य कुर्वेऽहं, युष्मदाशातनाकृतः ॥६०॥
गृहीतगृहसर्वस्वो–ऽवध्यकोटिमुपागतः ॥ नमुचिर्मुमुचे जीवन्, राज्ञा साधूपरोधतः ॥ ६१ ॥
दुष्कर्मणां कृतघ्नानां, निरागस्सु विरोधिनाम् ॥ आत्मैव तस्य वैरी स्यात्, षष्ठस्थ इव लग्नपे॥६२॥
सहापरपुरंध्रीभिः, स्त्रीरत्नं चक्रवर्तिनः ॥ सुनंदा नंतुमागच्छ–त्तावात्तानशनौ मुनी ॥ ६३ ॥
सानंदं वंदमानायाः, सुनंदायाः सुकोमलाम् ॥ संभूतो यमुनावेणी–श्यामां वेणीमवैक्षत ॥ ६४ ॥
वेणीदंडमिषात्कामे–नासिना स्वेन ताडितः ॥ महोजा अपि चुक्षोभ, मुनिः कस्तंप्रति प्रभुः॥६५॥

कर्म जाण्युं. ॥ ५९॥ पछी राजा नमुचि मंत्रीने बांधीने बन्ने साधुओनी आगल लइ जइने कहेवा लाग्यो के–तमारी आशातना करनार आने हुं शुं करुं ? कहो ? ॥६०॥ पछी राजा सनत्कुमारे मुनिना आग्रहथी घरनी सर्व वस्तु लही लइने अवध्यपणाना अग्रभाग उपर प्राप्त थयेला नमुचिने जीवतो मूक्यो. ॥ ६१ ॥ दुष्ट कर्म करनारा, कृतघ्न अने निरपराधीने विषे विरोध करनाराओने छठा भुवनमां रहेला लग्नपतिनी पेठे तेमने पोतानो आत्माज वैरी थाय छे. ॥ ६२ ॥ हवे चक्रवर्ती सनत्कुमारनी स्त्रीरत्न सुनंदा बीजी अंतःपुरनी स्त्रीओ सहित ते अनशनधारी बे मुनिओने नमन करवा आवी. ॥ ६३ ॥ ते वखते संभूत मुनिए आनंद सहित वंदना करती सुनंदानी अत्यंत कोमल एवी यमुना नदीना तरंग सरखी श्याम वेणीने दीठी. ॥ ६४ ॥ समीपे रहेला पोते कामदेवे वेणीरुप दंड (लाकडी) थी वींवरावेला महाबलवंत एवा पण ते मुनि क्षोभ पाम्या. कारण ते

तस्यामथ निजं स्थानं, गतायां स व्यभावयत् ॥ अहो दृशोः सुधासत्रं, रूपमस्या मनोहरम् ॥६६॥
नराः संतीह केऽपीदृग्--वनिताभोगभाजनम् ॥ अस्मादृशास्तु ही सृष्टा, विधिना गर्भदुर्भगाः ॥६७॥
एवंविधवधूभोगा--नाप्यासं जनमांतरे ॥ यद्यस्ति तपसोऽमुष्य--फलं कल्पतरोरिव ॥ ६८ ॥
एवं निदानं कुर्वाणं, सिषेच वचनामृतैः ।' चित्रः कामाग्निना दीप्तं, तं जीमूत इव द्रुमम् ॥६९॥
बंधो कल्पद्रुमाराध्य, कंगुन्नोज्यं किमीहसे ॥ किं चिंतामणिमासाद्य, याचसे काचमंडनम् ॥ ७० ॥
मृगतृष्णांभसेवैणः, कूटस्वेनेव बालकः ॥ द्विपश्चर्मद्विपेनेव, त्वं स्त्रिया वंच्यसे किमु ॥ ७१ ॥

कामने जीतवा कोण समर्थ थाय ? ॥६५॥ पछी ते सुनंदा पोताने स्थानके गइ एटले ते संभूत मुनि विचार करवा लाग्या के--अहो ! नेत्रने अमृतनां वन सरखुं एनुं मनोहर रूप आश्चर्यकारी छे! ॥ ६६ ॥ आ लोकमां केटला पण पुरुषो आवी स्त्रीओने भोगववाना पात्र छे, परंतु खेद थायछे के-विधात्राए अमारा सरखा पुरुषोने गर्भथी दुर्भागी सरज्या छे.॥६७॥ जो कल्पवृक्षनी पेठे आ महारां तपनुं फल छे तो हुं आवतां जन्ममां आवी स्त्रीओना भोगने पामनारो थाउं ॥६८॥ एवी रीते नियाणुं करता ते कामाग्निथी देदीप्यमान थयेला संभूत मुनिने मेघ जेम वृक्षने सिंचन करे तेम चित्रमुनि वचन रूप अमृतथी सिंचन करवा लाग्या. ॥६९॥हे बंधो! तुं कल्पवृक्षने सेवन करीने कांगना भोजनने केम इच्छे छे? अथवा चिंतामणि रत्नने पामीने काचनां आभूषणोने केम याचे छे?॥७०॥ मृग जेम झांझवाना पाणीथी ठगाय, तथा बाल जेम खोटा द्रव्यथी ठगाय, अने हाथी जेम चामडाना हाथीथी

यासां मलमयं देहं, कस्तदर्थे तपःक्षयः ॥ तपस्ते दातुमीष्टे तां, सिद्धिश्रियमपि क्षणात् ॥ ७२ ॥
एवमुक्तोऽपि चित्रेण, न निदानं मुमोच सः ॥ क्षुधितो बालिशः प्रासं, किंपाकस्य फलं यथा ७३
प्रपाल्यानशनं काले, हीनवंशोऽप्यसेवत ॥ स्वः सौधर्ममसौ धर्म--प्रभावाद्बंधुना युतः ॥ ७४ ॥
चित्रजीवस्ततश्च्युत्वा,ऽल्पकर्मासन्नसिद्धिकः ॥ पुरे पुरिमतालाख्ये, महेभ्यस्यांगजोऽजनि ॥ ७५ ॥
इतश्चास्त्यधिपंचालं, कांपिल्यपुरपत्तनम् ॥ यच्चारुताजितः स्वर्गो, ह्रियैवादृश्यतां गतः ॥ ७६ ॥
तत्राभूद्ब्रह्मभूपालो, जयश्रीकेलिपल्वलम् ॥ यत्पाणिकमले खड्ग--भृंगः खेलत्यहर्निशम् ॥ ७७ ॥

ठगाय तेम तुं स्त्रीथी केम ठगायछे? ॥७१॥ जे स्त्रीओनो मलमय देह छे. तो तेने माटे तपनो क्षय श्यो? तप तो तने क्षणमात्रमां सिद्धिरूप लक्ष्मी पण आपवाने समर्थ छे. ॥ ७२ ॥ चित्र मुनिए एम समजाव्या छतां पण भूख्यो थयेलो मूर्ख प्राप्त थयेला किंपाकना फलने जेम न त्यजे तेम ते संभूतमुनिए नियाणाने त्यजी दीधुं नही ॥ ७३ ॥ पछी अनशन पालीने अवसरे हीनवंश एवा पण ए संभूत मुनि धर्मना प्रभावथी चित्र बंधु सहित सौधर्म देवलोकने पाम्या. ॥७४॥ हवे लघुकर्मी अने थोडा वखतमां सिद्धपद पामनारो चित्रनो जीव सौधर्म देवलोकथी चवीने पुरिमताल नामना नगरमां कोइ महोटा शेठनो पुत्र थयो. ॥ ७५ ॥ हवे पंचाल देशमां मुख्य एवुं कांपिल्यपुर नामनुं नगर छे. जे नगरनी मनोहरतावडे जीतायलो स्वर्गलोक जाणे लज्जाथी होयनी ? एम अदृश्यपणाने पामेलो छे. ॥ ७६ ॥ ते कांपिल्यपुरमां विजयलक्ष्मीने क्रीडा करवाना जलाशय समान ब्रह्म नामनो राजा राज्य करतो हतो. जे राजाना हस्तकमलने विषे खड्गरूप भमरो रात्रिदिवस क्रीडा करतो हतो.॥ ७७ ॥ ते ब्रह्म

बलिनी स्मरसेनेव, चुलनी तस्य वल्लभा ॥ संभूतजीवस्तत्कुक्षिं, भेजे देवभवाच्च्युतः ॥ ७८ ॥
चतुर्दशमहास्वप्न--सूचितं सुषुवे सुतम् ॥ चुलनी नलिनी पद्म--मिव पद्मानिकेतनम् ॥ ७९ ॥
ब्रह्मदत्ताख्यया ख्यातः, प्ररोह इव भूरुहः ॥ सोऽवर्द्धत क्रमाद्बालः, समं पितृमनोरथैः ॥ ८० ॥
कणेरुदत्तः कुर्वीशः, पुष्पचूलोंगदेशराट् ॥ कटकः काशिभूपालो, दीर्घः कौशालिको नृपः ॥ ८१ ॥
चत्वारः सुहृदोऽभूव-न्नमी ब्रह्ममहीपतेः ॥ वक्षस्काराद्रिभिर्मेरु-रिवासौ तैरराजत ॥ ८२ ॥
एकत्रैव पुरे वर्ष--वारकेण निवासिनः ॥ कांपिल्यपत्तने तस्थु--स्ते पंचापि कदाचन ॥ ८३ ॥

राजाने बलवंत एवी कामसेना सरखी चुलनी नामनी स्त्री हती. हवे देव भवथी चवेलो संभूतनो जीव ते चुलनीना उदरने विषे अवतर्यो. ॥ ७८ ॥ कमलभूमि लक्ष्मीना निवास स्थानरूप कमलने जेम जन्म आपे तेम चुलनीए चौद महास्वप्नथी सूचित एवा पुत्रने जन्म आप्यो. ॥ ७९ ॥ ब्रह्मदत्त एवा नामथी प्रसिद्ध थयेलो ते बालक उगेला वृक्षनी पेठे पिताना मनोरथनी साथे अनुक्रमे वृद्धि पामवा लाग्यो. ॥ ८० ॥ कुरुदेशनो राजा कणेरुदत्त, अंगदेशनो राजा पुष्पचूल, काशिनो राजा कटक अने कोसलदेशनो राजा दीर्घ ॥ ८१ ॥ ए चारे ब्रह्मराजाना मित्रो थया. वक्खारा पर्वतथी मेरु पर्वत जेम शोभे, तेम ते चार मित्रोथी ए ब्रह्मराजा शोभतो हतो. ॥ ८२ ॥ वर्ष वर्षने वारे एक एक नगरमां साथेज निवास करनारा ते पांचे पण मित्रो कोइ वखते कांपिल्यपुर नगरमां रहेता हता. ॥ ८३ ॥ हवे ब्रह्मदत्त कुमार बार वर्षनो हतो एवामां उंची शाखावालो तालवृक्ष

ब्रह्म ताल इवोत्ताल--स्कंधोऽकस्माद्व्यपद्यत ॥ शिरोवेदनया ब्रह्म--दत्ते द्वादशवार्षिके ॥ ८४ ॥
कृतनिर्वृतिनिर्माण--ब्रह्माभ्यासं विना कृताः॥ सुहृदस्ते दधुर्दुःखं, युक्तं सुचिरयोगिनः ॥ ८५ ॥
मित्रैश्चतुर्भिरप्येभि--र्ब्रह्महीनैर्व्रतैरिव ॥ न हि किंचनसामर्थ्य--मित्यशोचन् प्रजा अपि ॥ ८६ ॥
कृतायामौर्ध्वदेहिक्यां, क्रियायां ब्रह्मभूभुजः ॥ ब्रह्मदत्तं निवेश्यांके, सुहृदस्तेऽवदन्मिथः ॥ ८७ ॥
बालः पाल्योऽयमस्माभिः, स्थितैर्वर्षक्रमादिह ॥ एवं च ब्रह्मभूपस्य, मैत्री स्यात्परिरक्षिता ॥८८॥
ततो दीर्घबलं दीर्घं, बालपालनलालसम् ॥ तत्र मुक्त्वा ययुः स्वं स्वं, नगरं सुहृदस्त्रयः ॥८९॥

जेम पडी जाय तेम ब्रह्मराजा मस्तकनी पीडाथी अकस्मात् मृत्यु पाम्यो ॥ ८४ ॥ सुखनुं निर्माण करनारा अर्थात् सुख आपनारा ब्रह्मराजाना परिचय रहित थइ गयेला ते घणाकालना सहवासी मित्रो दुखने धारण करवा लाग्या. ए योग्य हतुं ॥८५॥ ब्रह्मचर्य विना व्रतो जेम निर्बल होय तेम ब्रह्मराजा विना ए चार पण मित्रो निश्चे सामर्थ्य रहित थया, एम विचारीने प्रजा पण शोक करवा लागी. ॥ ८६ ॥ ब्रह्म राजानी उर्द्धदेहिकी क्रिया कर्या पछी ब्रह्मदत्त कुमारने खोलामां बेसारीने ते चारे मित्रो परस्पर कहेवा लाग्या के--॥ ८७ ॥ अहिं वर्ष वर्षने अनुक्रमे वारा फरती रहेला आपणे आ कुमारनुं पालन करवुं. अने एम करवाथी आपणी ब्रह्मराजानी साथे थयेली मैत्री रक्षण करायेली थाय. ॥ ८८ ॥ पछी बालकनुं पालन करवानी इच्छावाला महाबलवंत दीर्घ राजाने त्यां राखीने त्रण मित्रो पोतपोताने नगरे गया. ॥ ८९ ॥ पछी दीर्घ राजा त्यां प्रभुता पामीने

अथाप्य प्रभुतां तत्र, दीर्घो गुप्तानपि क्रमात् ॥ शुल्कीव वस्तुभांडानि, ब्रह्मकोशान्यभालयत् ९०
कोशेष्वाप्तरसो जेजे, चुलनीं नलिनीमिव ॥ मलिनश्चपलो दीर्घ–भ्रमरो मित्रवल्लभाम् ॥ ९१ ॥
ज्ञात्वा तच्चापलं धीमान्, मंत्री धनुरचिंतयत् ॥ कोशसारेषु दारेषु, लुब्धस्तावदयं प्रभोः ॥ ९२ ॥
दूर्वास्तंबः खरस्येव, क्षेत्रं मत्तकिरेरिव ॥ पर्शोरिव तरुर्दंति–पोतो मृगपतेरिव ॥ ९३ ॥
युवती कामुकस्येव, राहोरिव सुधाकरः ॥ कटकाद्यैः किमस्यायं, बालो रक्षितुमर्पितः ॥ युग्मम् ।
चुलनी चालनीवासौ, विषयेषु तुषेष्विव ॥ पुण्यसारपरित्यागा–ल्लुब्धा चेल्लुभ्यतां हि तत् ॥९५॥

दाण लेनारो वस्तु पात्रने जेम देखे तेम तेणे अनुक्रमे गुप्त एवा पण ब्रह्म राजाना भंडारो जोया. ॥ ९० ॥ भंडारोने विषे (अथवा भ्रमरपक्षे कमलना दोडाने विषे) प्राप्त थयो छे रस जेने एवो मलिन तथा चपल दीर्घ राजारूप भमरो कमलिनी पेठे मित्रनी प्रिया चुलनीने सेववा लाग्यो. ॥ ९१ ॥ तेना चपणपणाने जाणीने बुद्धिवंत एवो धनुमंत्री विचार करवा लाग्यो के– आ दीर्घ राजा प्रथम अमारा राजाना भंडारनी सार वस्तु रूपी स्त्रीओने विषे लुब्ध थयेलो छे. ॥ ९२ ॥ गधेडाने धरो सोंपवानी पेठे, मदोन्मत्त सूवरने खेतर भलाववानी पेठे, कुहाडाने वृक्ष सोंपवानी पेठे, सिंहने हाथीनुं बच्चुं आपवानी पेठे, कामीने स्त्री सोंपवानी पेठे, अने राहुने चंद्र सोंपवानी पेठे कटकादि राजाओए आ दीर्घ राजाने आ बालक रक्षण करवाने केम सोंप्यो हशे ? ॥ ९३–९४ ॥ चालनीनी पेठे आ चुलनी पुण्यसार वस्तुने त्याग करवाथी फोतराना सरखा विषयने विषे जो लुब्ध थइ तो भले लुब्ध थाओ ॥ ९५ ॥ परंतु जे जन्मथी आरंभीने मित्र एवो आ लांबा

यत्पुनः सुहृदाजन्म, दीर्घोऽसौ दीर्घदर्श्यपि ॥ द्विधाभूद्ब्रह्मणो वैरी, तन्मनोऽतिदुनोति मे ॥९६॥
कदापि लब्धप्रसरः, कुमारं यौवनोन्मुखम् ॥ हंत्येष निर्विशेषस्त -जीवंतोऽपि वयं हताः ॥ ९७ ॥
ध्यात्वेति ब्रह्मदत्तस्य, रक्षार्थं स विचक्षणः ॥ पुत्रं वरधनुःसंज्ञं, सेवाव्याजान्न्ययोजयत् ॥ ९८ ॥
तेनोक्ते दीर्घवृत्तांते, कुमारोऽदर्शयत् क्रुधम् ॥ जीमूतो विद्युदुद्योत--मिवासावंतरांतरा ॥ ९९ ॥
पिकीं काकेन संयोज्य, जगौ सोऽतःपुरेऽन्यदा ॥ यः कोऽप्येताविवान्यायं, कर्ता घात्यः स मे ध्रुवम् ॥
तच्छ्रुत्वा दीर्घभूपालः, कालदष्ट इवाकुलः ॥ चुलिन्या लपितो वीर, क्षीरकंठाद्बिभेषि किम् ॥१॥

विचारवालो दीर्घ पण ब्रह्म राजानो बन्ने रीते वेरी थयो, ते महारा मनने बहु दुःख थाय छे.॥ ९६ ॥ कदापि प्राप्त थयो छे अवसर जेने एवो अविचारी ए दीर्घ यौवनावस्थाने प्राप्त थता एवा कुमारने जो मारी नाखे तो अमे जीवतां छतां पण मूवा जाणवा. ॥९७॥ एम विचार करीने विचक्षण एवा ते धनु मंत्रीए ब्रह्मदत्तना रक्षण माटे वरधनु नामना पोताना पुत्रने कुमारनी पासे सेवा करवाना मिषथी राख्यो. ॥९८॥ ते वरधनुए दीर्घ राजानुं वृत्तांत ब्रह्मदत्तने कह्युं एटले मेघ वखते वखते विजलीना तेजने जेम देखाडे तेम ए कुमार वच्चे वच्चे दीर्घ उपर क्रोध करवा लाग्यो. ॥९९॥ कोइ वखते ब्रह्मदत्त कोयलने कागडा साथे जोडीने अंतःपुरमां कह्युं के–जे कोइ पण आ बन्नेनी पेठे अन्यायने करशे ते महाराथी निश्चे मारी नाखवा योग्य थशे. अर्थात् तेने हुं मारी नाखीश. ॥ १०० ॥ ते वात सांभळीने दीर्घ राजा कालथी डसायलानी पेठे आकुल व्याकुल थवा लाग्यो. एटले चुलनीराणी तेने कहेवा लागी के–हे वीर ! ए वालकथी केम भय पामे छे ? ॥ १ ॥ एक वखते भद्र जातिनी हाथणीने

रमयित्वैकदा भद्र--हस्तिनीं मृगहस्तिना ॥ कुमारः पूर्ववज्जल्पन्, राज्ञ्यै दीर्घेण दर्शितः ॥ २ ॥
हंस्या सह बकं बध्वा, कुमारोऽवोचदन्यदा ॥ लोका विलोकतामेतौ, हन्येते दुर्नयौ मया ॥ ३ ॥
ऊचेऽथ चुलनीं दीर्घो, मर्मविद्ध इवार्तिभूः ॥ जद्रे विमृश हृद्दृष्ट्या, नास्त्यत्र कुशलं मम ॥ ४ ॥
हंत विश्वसिमोऽमुष्य, कथं सिंहशिशोरिव ॥ अरुंतुदमिदं यस्य, वचोऽपि क्रकचोपमम् ॥ ५ ॥
मां स्थापयितुकामासि, चेत्तदेनं विनाशय ॥ ऊनता पुत्ररत्नानां, का समुद्रे मयि प्रिये ॥ ६ ॥
पुत्रः प्राणोपमः स्त्रीणां, प्राणेभ्योऽप्यधिकः प्रियः ॥ इति सा तद्वचोऽमंस्त, धिग्योषिज्जनसाहसम् ॥

मृगहस्तिनी साथे रमाडीने पूर्वनी पेठे बोलता एवा कुमारने दीर्घे राणीने देखाडयो. ॥२॥ कोइ वखते ब्रह्मदत्त कुमार हंसली साथे बगलाने बांधीने कहेवा लाग्यो के–हे लोको ! जूओ, आ अन्याय करनारा मारावडे नाखी नखाय छे. ॥३॥ पछी मर्मस्थानमां विंधायलानी पेठे पीडा पामतो दीर्घ चुलनीने कहेवा लाग्यो के–हे भद्रे ! अंतर्दष्टिथी विचारकर. हवे अहिं रहेवामां माहरुं कुशल नथी. ॥ ४ ॥ खेद थाय छे के–सिंहना बालकनी पेठे एनो विश्वास केम रखाय ? के जेनुं आ दुःखदायक वचन पण करवतनी उपमावालुं छे. ॥ ५ ॥ जो मने अहिं राखवानी इच्छावाली छे तो ए पुत्रने मारी नाख. समुद्र सरखो हुं पति छतां तने पुत्ररत्ननी शी न्युनता छे ? ॥ ६ ॥ स्त्रीओने पुत्र प्राण समान छे, परंतु पति तो प्राणथकी पण अधिक छे. एवो विचार करीने चुलनीए ते दीर्घनुं वचन कबुल कर्युं. स्त्रीओना साहसने धिक्कार छे. ॥ ७ ॥ अत्यंत मलिन एवी जे पोताना

स्वान् पुत्रानपि हंति थातिमलिना वक्त्रागतेऽप्यागते, प्राणिप्राणितवैरिभिः प्रकुरुते क्रीडां भुजंगैः सह॥
नृणां चित्तबिलं गता वृषकुलं मुष्णाति तृष्णातुरा, सा योषिद्भुजगी तदेव कुतुकं यद्विश्वविश्वासभूः॥
प्रोचे सा कामचंडाल--साचिव्याविगलत्कृपा ॥ व्यापाद्य एव मे पुत्रो, नाथ रक्ष्यं च दुर्यशः ॥ ९ ॥
अयं विवाहव्याजेन, हंतुं शक्यो न चान्यथा ॥ रिपुवत्प्रकटं पुत्र--घातो दुष्कीर्तिदोहदः ॥ १० ॥
नवोढः प्रथमं सैषः, शायितो जतुसद्मनि ॥ प्रच्छन्नानलदानेन, भस्मसात् क्रियते निशि ॥ ११ ॥
चुलनी तलिनीभूत--विवेकेत्यात्तनिश्चया ॥ पुष्पचूलं नृपं स्वीयं, बंधुं कन्यामयाचत ॥ १२ ॥

पुत्रोने पण मारी नाखे छे. जे जवा आववामां वक्रगतिवाली छे. जे प्राणीओना जीवितना शत्रु एवा भुजंग (गणिकाना पति) नी साथे क्रीडा करेछे. वली अत्यंत तृष्णावाली जे माणसोना चित्तरूप बिलने विषे गइ छती कामीपुरुषरूप उंदरना कुलने छेतरे छे. ते स्त्रीरूपी सर्पिणी जे लोकने विश्वासनुं स्थान छे तेज आश्चर्य छे. ॥ ८ ॥ कामदेवरूप चंडालना प्रधानपणाथी गइ छे दया जेनी एवी ते चुलनी कहेवा लागी के–हे नाथ ! म्हारे पुत्रने मारवोज, परंतु दुर्यशनुं रक्षण करवुं. अर्थात् लोकमां दुष्ट अपवाद न थाय तेम करवुं. ॥ ९ ॥ ए विवाहना मिषथी मारवो शक्य छे. परंतु बीजीरीते नथी. कारण शत्रुनी पेठे प्रगटपणे पुत्रनो घात करवो ए दुष्कीर्तिने आपनार छे. ॥ १० ॥ नवा परणेलाने प्रथम लाखना घरमां सुवारवो अने राते गुप्तरीते अग्नि सलगावीने बाली मूकवो. ॥ ११ ॥ नाश पामेला विवेकने लीधे आवो निश्चय करनारी चुलनीए पोताना बंधु एवा पुष्पचूल राजा पासे एक तरफथी कन्यानी याचना करी ॥ १२ ॥ अने बीजी तरफथी तेणे लाखनुं नवुं निवास भवन कराव्युं. परंतु

एकतो जातुषं वास-वेश्म साकारयन्नवम् ॥ वासवेश्मानुमानेन, तत्कूटं विविदे धनुः ॥ १३ ॥
सोऽथ व्यजिज्ञपद्दीर्घं, पुत्रो मे त्वां निशेवताम् ॥ वृद्धोऽहं साधयिष्यामि, तीर्थानि त्वदनुज्ञया १४
कूटोपायमथं धीमान्, कर्त्ता किंचिद्बहिर्गतः ॥ यथा तथा वा स्थाप्यस्त–द्विमृश्येत्यवदन्नृपः १५
वयं प्राघुर्णका एव, राज्यभारक्षमो भवान् ॥ राज्यं न त्वां विना भाति, निर्लोचनमिवाननम् ॥
तीर्थानि संति किं दूरे, तीर्थं ह्यात्मैव निर्मलः ॥ गंगातीरे स्थितोऽत्रैव, तत्त्वं तत्त्वोचितं कुरू १७
इत्युक्तो भूभुजा मंत्री, गंगातीरमुपेत्य सः ॥ ददानो दानमर्थिभ्यः, सत्रागारमवाहयत् ॥ १८ ॥

धनु मंत्रीए ते निवास भवनना अनुमानथी चुलनीना कपटने जाणी लीधुं. ॥ १३ ॥ पछी धनु मंत्रीए दीर्घ राजाने विनंती पूर्वक कह्युं के–म्हारो पुत्र तमारी सेवा करो अने हवे वृद्ध थयेलो एवो हुं तमारी आज्ञाथी तीर्थयात्रा करीश. ॥ १४ ॥ धनुनां आवां वचन सांभळीने पछी "बुद्धिवंत एवो आ प्रधान बहार गयो तो कांइ कपट उपाय करशे, माटे तेने जेम तेम अहिं राखवो." एम विचारीने दीर्घ राजाए कह्युं के–॥ १५ ॥ अमे परुणाज कहेवाइये. अने राज्यभार उपाडवाने समर्थ तमे छो. तमारा विना नेत्र रहित मुखनी पेठे राज्य शोभे नहीं. ॥ १६ ॥ तीर्थो क्यां दूर छे ! निश्चे आत्माज निर्मळ तीर्थ छे, माटे तमे अहिंज गंगाने कांठे रह्या छतां परमार्थ कार्य करो. ॥ १७ ॥ दीर्घ राजाए ए प्रमाणे कह्युं एटले ते धनु मंत्रीए गंगाने कांठे जइने याचकोने दान आपवा दानशाळा मांडी ॥ १८ ॥ वळी तेणे विश्वासवाळा माणसोवडे दानशाळाथी आरंभीने लाखना

द्विगव्यूतां सुरंगां च, सत्रागारादकारयत् ॥ सो विसंवादिभिः पुंभी-राजातूपनिकेतनम् ॥ १९ ॥
तेनैव दीर्घदुर्मंत्रं, पुष्पचूलोऽपि बोधितः ॥ प्रैषीत्पुरुपरीवारां, दासेरीं दुहितुः पदे ॥ २० ॥
कांपिल्यमागता सापि, राजपुत्रीति प्रप्रथे ॥ स्वर्णपित्तलयोर्भेदं, वेत्त्यसंकेतितो न हि ॥ २१ ॥
सिद्धिर्मदीप्सितस्यासी-दासन्नेत्युज्ज्वलाननाम् ॥ चुलनीं सुतवीवाह-तुष्टां मेने महाजनः ॥ २२ ॥
चुलन्या सोऽचलन्यायः, कुमारः पर्यणाय्यत ॥ दासेयीं दर्शितप्रीत्या, क्षणे संपूर्णलक्षणे ॥२३॥
प्रजिध्ये नव्यभवने, नवोढस्तनयस्तया ॥ दुष्कर्मपरिणत्येव, जंतुर्यमनिकेतनम् ॥ २४ ॥

भवन सुधी चार गाउनी सुरंग करावी ॥ १९ ॥ वली तेणेज दीर्घ राजाना दुष्ट विचार जणावेला पुष्पचूल राजाए पण पोतानी पुत्रीने ठेकाणे घणा परीवार सहित दासीपुत्रीने मोकली. ॥ २० ॥ कांपिल्य नगरे आवेली ते दासीपुत्री राजपुत्री छे एम प्रसिद्धी पामी. कारण के-संकेत कर्या बिना कोइ पण माणस सुवर्ण तथा पित्तलना भेदने निश्चे जाणतो नथी. ॥ २१ ॥ महारा इच्छित कार्यनी सिद्धि नजीक थइ छे ! एवा विचारथी हर्षित मुखवाली चुलनीने महाजन लोक पुत्रना विवाहथी प्रसन्न थयेली मानवा लाग्या. । २२॥ प्रीति देखाडती एवी चुलनीए संपूर्ण लक्षणवाला अर्थात् शुभ एवा अवसरे ते अचलन्यायवाला कुमारने दासीपुत्रीनी साथे परणाव्यो. ॥ २३ ॥ जेम दुष्कर्मनी परिणती प्राणीने यम-राजना भुवन प्रत्ये मोकले तेम चुलनीए नवा परणेला पुत्रने नवा घरमां (लाखना घरमां) सूवा माटे मोकल्यो. ॥२४॥ प्राणी-ओना कर्मनी पेठे अर्थात् प्राणीने जेम कर्म छोडे नहीं तेम मंत्रीपुत्र जेनी पासेथी दूर गयो नथी एवो ते ब्रह्मदत्त कुमार पोताना

भाग्येनेवांगिनां मंत्रि–पुत्रेणात्यक्तसन्निधिः ॥ जजागार निजागार–मध्ये वातारसेन सः ॥ २५ ॥
अजिह्मब्रह्मगृथावद्–ब्रह्मदत्तः स्वपत्यथ ॥ तावज्ज्वालाकुलं वास–वेश्मावैक्षत सर्वतः ॥ २६ ॥
किमेतदिति तेनोक्तो, मातुर्वृत्तं सुहृज्जगौ ॥ संक्षिप्यांत्यदिने सर्वं, सुवक्तेव कथानकम् ॥ २७ ॥
आसत्रागारमत्रास्ति, सुरंगा तातदापिता ॥ त्वत्पदप्रहरक्षोणी–मिमामित्यप्यबोधयत् ॥ २८ ॥
भूवः पुटं पटं जीर्ण–मिव भित्वा सुहृद्युतः ॥ सुरंगां सोऽविशन्मुक्त्वा, दासेयीं दुर्दशामिव ॥२९॥
सुरंगा सा सुरंगासी–न्मातुरप्यधिकं तयोः ॥ स्वगर्जमपि निघ्नत्या, गर्जे निक्षिप्य तायिनी ॥३०॥

घरनी मध्ये वार्त्ता रसथी जागतोहतो.॥२५॥ पछी शुद्धब्रह्मचर्य व्रतने धारण करनारो ब्रह्मदत्त जेटलामां सूवेछे तेटलामांतेणे चारे तरफथी अग्निज्वालावडे व्याप्त थयेला निवास भुवनने दीठुं॥ २६ ॥ 'आ शुं थयुं ?' एम ब्रह्मदत्ते पूछ्युं एटले उत्तमवक्ता छेल्ले दिवसे टुंकमां सर्व कथा जेम कही संभलावे तेम प्रधानपुत्ररूप मित्रे तेनी मातानुं सघलुं वृत्तात कही संभलाव्युं. ॥२७॥ वळी अहिंथी दानशाला सुधी पिताए खोदावेली सुरंग छे. ते तमारा चरणप्रहारथी भेदायेली आ सुरंगने जूओ' एम पण समजाव्युं ॥ २८ ॥ जूना वस्त्रनी पेठे पृथ्वीना पडदाने भेदी नाखीने मित्र सहित ब्रह्मदत्त दुर्दशानो पेठे दासीपुत्रीने त्यांज मूकी पोते सुरंगमां पेसी गयो ॥ २९ ॥ पोताना गर्भरूप माटीने पण खोदवावडे खाली गर्भमां (सुरंगमां) नाखीने रक्षण करनारी ते सुरंग ते बन्नेजणाने माताथी पण अधिक उत्तम रंग राखनारी थइ. ॥ ३० ॥ ब्रह्मराजारूप पति मृत्यु पाम्या छतां पण पृथ्वी-

द्वौ नरौ भूर्दधौ कुक्षौ, मृतेऽपि ब्रह्मणि प्रिये ॥ जविता च प्रियैकस्य, स्त्रीवृत्तं वेत्ति कोऽथवा ३१
द्वे प्रिये ब्रह्मणोऽभूतां, चुलन्येकाऽपरा च भूः ॥ हंति स्वपुत्रमप्याद्या, सपत्न्यप्यपरावति ॥ ३२ ॥
सहास्यमिति जल्पंतौ, तौ निर्गत्य सुरंगया ॥ जागरूकं पुरोऽमात्यं, योगींद्रमिव नेमतुः ॥ ३३ ॥
पूर्वं सज्जीकृतौ तेन, त्वरावंतौ तरस्विनौ ॥ विमानाविव मर्त्यानां, तावेवारोहतां हयौ ॥ ३४ ॥
अस्पृशंताविव क्षोणीं, दीर्घदुर्नाथदूषिताम् ॥ पंचाशद्योजनीं गत्वा, हयौ पंचत्वमागतौ ॥ ३५ ॥
वाहयंतौ पदौ बाहु–युगादप्यधिकं ततः ॥ आसन्नं कोष्टकग्रामं, कृच्छ्रात्तौ जग्मतुर्मृदू ॥ ३६ ॥

रूपी स्त्रीए बे पुरुषने पोताना उदरमां धारण कर्या. वली एकनी (ब्रह्मराजानी थइ हती तेम ब्रह्मदत्तनी पण) स्त्री थशे. अथवा स्त्रीनां आचरणने कोण जाणी शके ? ॥ ३१ ॥ ब्रह्मराजाने बे स्त्रीओ हती. एक चुलनी अने बीजी पृथ्वी. तेमां पहेली पोताना पुत्रने पण मारे छे अने बीजी शोक्य छतां पण रक्षण करे छे. ॥ ३२ ॥ एवीरीते हास्य सहित वातो करता ते बन्नेजणाए सुरंगना मार्गथी बहार निकलीने योगीश्वरनी पेठे जागता एवा धनुप्रधान पासे आवीने प्रणाम कर्यो. ॥ ३३ ॥ ते प्रधाने पण माणसोने वैमानना सरखा अगाउथी तैयार करी राखेला वेगवाला बे घोडा उपर ते बन्ने जणाज बेसी गया. ॥३४॥ जाणे दीर्घ राजा रूप दुष्ट पतिथी दुषित थयेली पृथ्वीने स्पर्श न करता होयनी ? एम ते बन्ने अश्वो पचास योजन जइने मृत्यु पाम्या ॥३५॥ पछी बे अश्वथी पण अधिक पग चलावता कोमल एवा ते कुमारो कष्टथी नजीकमां रहेला कोष्टक नामना

मूर्द्धजानपि जाराय, मन्वानौ मुक्तमंडनौ ॥ तत्राचिकरतां चूला-शेषं तौ शीर्षमुंडनम् ॥ ३७ ॥
पिदधे वसुधेशश्री-पिशुनं पटबंधतः ॥ श्रीवत्सं सुहृदो मंत्रि-पुत्रः सूर्यमिवांबुदः ॥ ३८ ॥
यज्ञोपवीतिना वात्त-दंडौ काषायचीवरौ ॥ ब्रह्मपुत्र ब्रह्मदासा-विति क्लृप्तनिजाभिधौ ॥ ३९ ॥
अनुज्झितद्युती दौः स्थ-मापन्नावपि तावुभौ ॥ ईक्षांचकार तं ग्रामं, विशंतौ कश्चन द्विजः ॥४०॥
अभोजयदसौ भक्त्या, तावानीय स्वमंदिरम् ॥ ब्रह्मपुत्राय दत्वा च, वस्त्रे कन्यामढौकयत् ॥ ४१ ॥
कन्येयं किमनिष्टा ते, यल्लोहेनेव सन्मणिः ॥ योज्यते भिक्षुणानेन, मंत्रीति निजगाद तम् ॥४२॥

गाममां गया. ॥ ३६ ॥ त्यां आभूषण रहित एवा ते बन्ने कुमारोए माथाना वालने पण भाररूप मानता छता फक्त थोडी चोटली राखी बाकीनुं सघळुं माथुं मुंडावी नाख्युं. ॥ ३७ ॥ जेम मेघ सूर्यने ढांके तेम मित्र एवा मंत्रिपुत्रे पृथ्वीपतिनी लक्ष्मीनी चाडी करनारा अर्थात् आ राजा छे, एम जणवनारा राजकुमारना हृदय उपर रहेला श्रीवत्सने वस्त्रना बंधनथी ढांकी दीधुं. ॥ ३८ ॥ यज्ञोपवित (जनोइ) साथे दंडने धारण करनारा, काशाय वस्त्रवाला, ब्रह्मपुत्र अने ब्रह्मदास एवा पोताना नाम पाडेला, दारिद्रय अवस्थाने प्राप्त थया छतां पण उत्तम कांतिने धारण करता ते बन्ने जणाने ते गामनी अंदर प्रवेश करतां कोइ ब्राह्मणे दीठा ॥ ३९-४० ॥ ए ब्राह्मणे ते बन्नेने पोताने घरे लावीने भक्तिथी भोजन कराव्युं, वली ब्रह्मदत्तने बे वस्त्र आपीने पोतानी पुत्री आपी. ॥ ४१ ॥ तने आ कन्या शुं अप्रिय छे. जे लोढानी साथे उत्तम मणिनी पेठे आ भिक्षुकनी साथे जोडे छे. अर्थात् आ भिक्षुकने आपी दे छे ? एम मंत्रीए ते ब्राह्मणने कह्युं. ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणे पण कह्युं के-मने

सोप्युवाच पुराचष्ट, कश्चिन्नैमितिको मम ॥ ग्रामेऽत्र पटकछन्न–श्रीवच्छो भिक्षुरेति यः ॥ ४३ ॥
दद्याः स्वनंदिनीं तस्मै, स हि चक्री भविष्यति ॥ तदस्मै वितराम्येनां, मेनां हिमवते यथा ४४
पर्यणैषीत् कुमारोऽथ, कन्यां वंधुमतीति ताम् ॥ उत्तिष्ठंते पुरो भोगा, भोगिनां नश्यतामपि ४५
रोहिण्येव विधुः साकं, तया वासकमेककम् ॥ विधाय स प्रगेऽचाली–न्निवृतिर्न हि सद्विषाम् ४६
प्रांतग्रामं गतः श्रुत्वा, रुद्धान् दीर्घभटैः पथः ॥ उत्पथेन चलन्नाप, क्ष्मापपुत्रो महाटवीम् ॥ ४७ ॥
तृषया कुलितस्तत्र, प्राहिणोन्मित्रमंभसे ॥ वटच्छाये स्वयंलीनो, मीनो वारीव स स्थितः ॥ ४८ ॥

पूर्वे कोइ निमित्तयाए कह्युं छे के–आ गाममां जे वस्त्रथी ढंकायला श्रीवत्सवालो भिक्षु आवे. ॥ ४३ ॥ तेने तुं पोतानी पुत्री आपजे. कारण के–निश्चे ते चक्रवर्ती थशे. माटे हुं हिमालयने मेना आपवानी पेठे एने आ महारी पुत्री आपुं छुं. ॥ ४४ ॥ पछी ब्रह्मदत्त कुमार वंधुमति नामनी ते कन्याने परण्यो. आश्चर्यछे के–भोगो नासीजता एवा पण भोगी पुरुषोनी आगल उभा रहे छे ॥ ४५ ॥ रोहिणीनी साथे चंद्रनी पेठे ते कन्यानी साथे एक रात वासो रहीने ते कुमार सवारे चाली निकल्यो. कारण के–सत्पुरुषोना द्वेष करनाराने निवृत्ति होती नथी. ॥४६॥ हवे छेल्ले गामे गयेलो सांभळी पाछल आवता एवा दीर्घ राजाना सुभटोए मार्ग रोकी दीधेला होवाथी राजपुत्र ब्रह्मदत्त कुमार उन्मार्गे चालतां कोइ महोटा अरण्यमां आवी पहोच्यो. ॥ ४७ ॥ त्यां तृषाथी व्याकुल थयेला तेणे प्रधान पुत्र मित्रने पाणी लेवा मोकल्यो अने पोते पाणीमां माछलु संताइ रहे तेम वडनी

सरसः सरसं वारि, मंत्रिसुर्यावदानयत् ॥ तावद्दीर्घभटै रुद्धः, स मेघोऽवग्रहैरिव ॥ ४९ ॥
तत्संकेतात्तृषार्तोऽपि, रंहसा खंजयन् मृगान् ॥ नानारण्यान्यातिक्रामन्, कुमारः प्रपलायतः ॥५०॥
कुक्कुरेष्विव सिंहस्य, शक्तिरेषु न भाति मे ॥ इत्यसौ नित्यशौर्योऽपि, नाभूद्दीर्घभटानाभिः ॥५१॥
द्व्यहं भ्रांत्वा तृतीयेऽन्हि, तापसं तापसंकुलः ॥ पुरः सर इवालोक्य, रुद्वृत्तं मुमुदेतराम् ॥ ५२ ॥
पूर्वं मृदुगिरा पश्चात्, पयसा परितोषितः ॥ मात्रेव बालस्तेनासौ, स्वमाश्रममनीनयत् ॥ ५३ ॥
समस्तवनश्रृंगारो, दधानः प्रकटा जटाः ॥ पुरः कुलपतिस्तेन, न्यग्रोध इव वीक्षितः ॥ ५४ ॥

घटामां संताइ रह्यो. ॥ ४८ ॥ मंत्रीपुत्र जेटलामां तलावथी सरसपाणी लाव्यो तेटलामां अवग्रह (दृष्टिने रोकनारा ग्रहो) थी घेरायला मेघनी पेठे दीर्घराजाना सुभटोए तेने घेरी लीधो. ॥ ४९ ॥ पछी प्रधान पुत्रना संकेतथी तृषाने लीधे व्याकुल छतो पण वेगथी मृगोने लुलां करतो ते कुमार बहु प्रकारना अरण्योने उल्लंघन करतो नासी गयो. ॥ ५० ॥ कुतराने विषे सिंहना पराक्रमनी पेठे महारुं पर क्रम एओने विषे न शोभे, एम विचारीने निर्भय एवो ते कुमार नित्य पराक्रमी छतां पण दीर्घराजाना सुभटो सामो थयो नहीं । ५१ ॥ बे दिवस वनमां भमीने त्रीजे दिवस तापथी व्याकुल थयेला कुमारे सरोवरनी पेठे उत्तमव्रत धारी एवा तापसने पोतानी आगल देखीने बहु हर्ष पाम्यो.॥५२॥ मातानी पेठे ते तापस प्रथम मधुर वाणीथी अने पछी पाणीथी संतोष पमाडेला ते कुमारने पोताना आश्रममां लाव्यो. ॥ ५३ ॥ त्यां तेणे सर्व वननां आभूषणरूप अने वडवृक्षनी पेठे प्रकट

स्नेहेन जनकस्यासौ, ववंदे ब्रह्मसूनुना ॥ पुत्रप्रेम्णा तमालिंग्य, सोऽप्यानंदयदाशिषा ॥ ५५ ॥
पृष्टश्चागमने हेतुं, स्वकथां स यथातथाम् ॥ जगौ प्रीणितविश्वस्य, विश्वस्य पुरतो मुनेः ॥ ५६ ॥
स्मेरास्योऽथ मुनिः प्राह, त्वं भ्रातृव्याविदन्नपि ॥ आगतोऽसि स्ववेश्मैव, ब्रह्मराजानुजोऽस्मि यत् ॥
त्वमत्र तिष्ट मा चिंतां, कृथाः सान्निहिते मयि ॥ ब्रह्मवृक्षा अमी ब्रह्म-सूनो संतु मुदे तव ॥५८॥
वचसा तस्य सातस्य, हेतुना तत्र स स्थितः ॥ कुशलो कुशलं प्राप, शास्त्रशस्त्रस्वकर्मसु ॥ ५९ ॥
अन्यदा शरदायासी-च्छांते वारिदवैरिणि ॥ स्मेरांभोजानना यत्र, राजीविन्यो विरेजिरे ॥ ६० ॥

जटाने धारण करनारा कुलपतिने दीठा. ॥ ५४ ॥ ब्रह्मदत्त कुमारे पिताना प्रेमथी ए कुलपतिने वंदना करी ने कुलपतिए पण पुत्र प्रेमथी तेने भेटीने आशिषथी आनंद पमाड्यो.॥५५॥ वली कुलपतिए आववानुं कारण पूछ्युं एटले कुमारे जेवी हती तेवी पोतानी वात सर्व विश्वने प्रसन्न करनारा मुनिनी आगल कही संभलावी.॥५६॥ पछी हसते मुखे कुलपतिए कह्युं. 'हे भत्रिजा! तुं न जाणतो छतो पण पोताने घरे आवेलो छे. कारण के-हुं ब्रह्मराजानो न्हानो भाइ अर्थात् तहारो काको छुं. ॥ ५७ ॥ हे ब्रह्मपुत्र ! तुं अहिं रहे. हुं पासे छतां चिंता न कर. आ तापस वृक्षो तहारा हर्षने माटे थाओ. ॥ ५८ ॥ सुखी एवा ते कुलपतिना हितकारी वचनथी ब्रह्मदत्त कुमार त्यां रह्यो. कारण कुशलवालो कुशलने शास्त्रवालो शास्त्रने अने शस्त्रवालो शस्त्रने एम पोतपोतानां कार्यने पामे छे. ॥ ५९ ॥ कोइ वखते मेघरूप शत्रु शांत थये छते शरद् ऋतु आवी. के जे ऋतुमां प्रफुल्लित

वर्षानियंत्रितैः पुष्प-फललाभाय तापसैः ॥ यद्भिः सह ययौ राज-कुमारः काननं तदा ॥ ६१ ॥
भ्रमन् वने गजेंद्रस्य, पश्यन्नव्यां पदावलीम् ॥ तापसैर्वारितोऽप्येष, केशरीवान्वधावत ॥ ६२ ॥
स पंच योजनीं गत्वा, कुंजरं नरकुंजरः ॥ मल्लो मल्लमिवाह्वास्त, योद्धुमुत्कलिकाकुलः ॥ ६३ ॥
अवलिप्त बलिष्ठं तं, अतिमत्तो मतंगजः ॥ तावन्योन्यमयुध्येतां, दुर्द्धरौ विजयाशया ॥ ६४ ॥
तावज्जगर्ज पर्जन्यः, कुमारस्येव सेवकः ॥ पलायत च तद्धारा-नाराचैराकुलः करी ॥ ६५ ॥
व्यावृत्तो ब्रह्मभूः पश्य-न्नजितोऽम्बुमयीं महीम् ॥ प्राणी भवमिवारण्यं, जगाहे मार्गतश्च्युतः॥६६॥

मुखवाली कमलिनीओ शोभेछे. ॥६०॥ ते वखते वर्षा ऋतुथी रोकाइ रहेला अने पुष्पफल लेवाने माटे जता एवा तापसोनी साथे राजकुमार पण वनमां गयो. ।६१॥ त्यां वनमां भमतो ए कुमार तुरतनी पडेली हाथीना पगोनी पंक्तिने जोइने तापसोए वार्यो छतां पण केशरी सिंहनी पेठे तेनी पाछल दोड्यो. ॥६२॥ शब्दथी व्याकुल एवा ते नरहस्ती कुमारे पांच योजन जइने मल्ल मल्लने जेम बोलावे तेम हाथीने युद्ध करवा पोतानी सामे बोलाव्यो.॥६३॥ मदोन्मत एवो हाथी पण बलवंत एवा कुमार सामो आव्यो एटले दुर्द्धर एवा ते बन्नेजणा विजयनी आशाथी जेटलामां परस्पर युद्ध करवा लाग्या. ॥ ६४ ॥ तेटलामां कुमारना सेवकनी पेठे मेघे गर्जना करी अने ते मेघनी धारारूप बाणोथी व्याकुल थयेलो हाथी नासी गयो. ॥ ६५ ॥ पछी चारे तरफ जलमय पृथ्वीने जोतो पाछो फरेलो ब्रह्मदत्त कुमार जेम जीव संसार मध्ये प्रवेश करे तेम मार्गथी भूली पडयो थको अरण्यमां पेठो.॥६६॥

उत्तीर्य क्रमवर्द्धिष्नु–वीचीनिचयभीषणाम् ॥ दुर्दशामिव देहस्थां, पुरः काचननिम्नगाम् ॥६७॥
शैषे सर इवापद्मं, व्योमेवातारकं दिवा ॥ ददर्शामानुषं तीरे, तस्या नगरमेककम् ॥६८॥ युग्मम्
प्रविष्टस्तदसौ जात–कौतुकोऽपश्यदग्रतः ॥ नारीवृत्तवदत्यंत–गहनां वंशजालिकाम् ॥ ६९ ॥
वंशजालीविगलितौ, स्फुराखड्गे निरीक्ष्य सः ॥ कृपाणमकृषत् कोषा–त्पद्मकोशादिवालिनम् ७०
सोऽवाहयदसिं वंश–स्तंबे स्तंबरमाकृतिः ॥ छिन्नं वंशैः सह शिरो–ऽपश्यत्कंप्राधरं पुरः ॥ ७१ ॥
वल्गुलीकरणात्कोऽपि, धूमपानरतो नरः ॥ हतो हंत मया मंतु–रिति स स्वमगर्हयत् ॥ ७२ ॥

कुमारे ते अरण्यमां मार्गने विषे आवेली अने अनुक्रमे वृद्धि पामता तरंगोना समूहथी भयंकर एवी कोइ नदीने देहने विषे रहेली दुर्दशानी पेठे पार उतरीने शिशिर ऋतुमां पद्म विनाना तलावनी पेठे अने दिवसे तारा विनाना आकाशनी पेठे ते नदीने कांठे मनुष्य विनाना एक नगरने दिठुं.॥६७–६८॥ पछी उत्पन्न थयेला आश्चर्यवालो कुमार ते नगरमां पेठो तो त्यां तेणे पोतानीआगल स्त्रीओना गोलकुंडालानी पेठे अत्यंत गहन वांशनी जाल उगेली दीठी. ॥६९॥ वली वांशनी जालनी अंदर पडेली ढाल तरवार जोइने कुमारे कमलना कोशथी भ्रमरने खेंची काढे तेम म्यानमांथी तरवार खेंचीकाढी.॥७०॥ पछी हाथीना सरखी आकृतिवाला ब्रह्मदत्ते तरवारथी वांशनी जालने कापी नाखी तो ते वांशनी साथे कपाइ गयेला मस्तकने लीधे कंपता शरीरने पोतानी आगल दीठुं. ॥ ७१ ॥ अरे !क्रीडा करवाथी कोइ पण धूमपान करवाने तत्पर थयेला निरपराधी माणसने में मार्यो, एम ते कुमार

यद्वा मम यमस्येव, का कृपेति विचिंतयन् ॥ इतस्ततो भ्रमन्नेष, नंदनोद्यानमैक्षत ॥ ७३ ॥
तदंतर्द्युपतिज्योति–रसहिष्णु मणिमयम् ॥ वीक्ष्य सप्तक्षणं मंक्षु, सौधमध्यारुरोह सः ॥ ७४ ॥
तस्योपरितले कन्यां, कांचित्कांचनसच्छविम् ॥ रतिरंभारमारूपो–त्थानपत्रीमिवैक्षत ॥ ७५ ॥
स्वःस्त्रीवैहासिकी हासि, का त्वं चितातुरेव किम् ॥ इति वीरावतंसेन, तेनोक्ता निजगाद सा ७६
रूपश्रीकोश कोऽसि त्वं, किमिहागमनं च ते ॥ त्वयोदिते स्ववृत्तांते, वक्ष्याम्यनु निजां कथाम् ७७
बाले पंचालनृपाल–कुलांकुरमवेहि माम् ॥ इहागमं भ्रमन्नाना–देशदर्शनकौतुकी ॥ ७८ ॥

पोतानी निंदा करवा लाग्यो. ॥७२॥ अथवा यमनी पेठे मने दया शी? एम विचार करता अने आम तेम भमता एवा ए कुमारे नंदनवन समान एक उद्यान दीठुं. ॥ ७३ ॥ ते उद्याननी मध्यभागमां सूर्यना तेजने न सहन करी शकनारा मणिमय सात मालना महेलने जोइने कुमार तुरत तेना उपर चडी गयो. ॥ ७४ ॥ ते महेलनी सातमी भूमिने विषे रति रंभा अने लक्ष्मीना रूपनी लेखा होयनी? एवी सुवर्ण समान उत्तम कांतिवाली कोइ कन्याने दिठी. ॥७५॥ अरे! तुं कोण देवांगना अथवा विद्याधरी छे? वली चितातुर सरखी केम छे?" एम वीर पुरुषोमां मुकुट समान ते कुमारे पूछ्युं एटले ते स्त्रीए कह्युं के–॥ ७६ ॥ हे रूपलक्ष्मीना भंडार! तुं कोण छे? अने तहारुं अहिं आववुं केम थयुं छे? ते तुं पोतानुं वृत्तांत कहे, पछी हुं महारी वात कहीश. ॥ ७७ ॥ हे बाले! पंचाल देशना राजाना कुलने विषे अंकुररूप मने जाण. विचित्र प्रकारना देशोने जोवानो कौतुकी हुं भमतो भमतो अहिं आव्यो छुं. ॥ ७८ ॥ ए प्रमाणे कुमारे कह्युं एटले प्रफुल्लित नेत्रवाली ते कन्या कटाक्षयुक्त

इति प्रोक्ते कुमारेण, जगौ सा स्मेरलोचना ॥ कटाक्षमिश्रैर्हर्षाश्रै-रर्घं दुर्वांबुतन्वती ॥ ७९ ॥
अहो भाग्यमहो भाग्यं, प्राणेश यदृश्यथाः ॥ पुण्यानि तानि पुष्टानि, भूयासुर्दर्शितोऽसि यैः ॥८०॥
को वक्तीदं पुरं शून्यं, यत्र त्वं नाथ वीक्ष्यसे ॥ शून्यां मन्ये महीमन्यां, स्वामिन् या मुमुचे त्वया॥
जानेऽहं ब्रह्मदत्तोऽसि, कुमार त्वं कलानिधिः ॥ विद्धि मां पुष्पचूलस्य, राज्ञः पुष्पवतीं सुताम् ८२
पिता मां तुभ्यमेवादा-दहं त्वत्संगमोत्सुका ॥ नाट्योन्मत्तारव्यखेटेन, खेलंती निष्कुटेऽहृषि ॥८३॥
प्रासादमत्र निर्माय, मायाशक्त्या स नूतनम् ॥ मां मुमोच पुनर्नायं, मद्दर्शंसोढुमीश्वरः ॥ ८४ ॥

हर्षना आंशुवडे अर्घरूप सत्कार करती छती पूज्य एवा ते कुमारने कहेवा लागी. ॥७९॥ हे प्राणेश्वर ! महान् मह़ोटाभाग्य ! महोटा भाग्य ! जे तमे देखाया छो. जे पुण्योथी तमे देखाया छो ते पुण्यो वृद्धि पामो. ॥८०॥ हे नाथ ! आ नगरने शून्य कोण कहे छे ? के ज्यां तमे जोवाया छो. हे स्वामिन् ! हुं तो बीजी पृथ्वीने शून्य मानुं छुं के-तमे जे पृथ्वीने त्यजी दीधी छे. ॥८१॥ हे कुमार ! हुं जाणुं छुं के-कलाना भंडार तमे ब्रह्मदत्त छो. अने मने पुष्पचूल राजानी पुष्पवती नामनी पुत्री जाणो ॥ ८२ ॥ पिताए तमारे माटेज मने आपेली हती अने हुं पण तमारा समागमने विषे उत्साहवाली हती, परंतु घरना उद्यानमां क्रीडा करती एवी मने नाट्योन्मत्त नामना विद्याधरे हरण करी छे. ॥ ८३ ॥ ते विद्याधरे अहिं माया शक्तिथी नवीन महेल बनावी मने मूकी, परंतु ए फरीने महारी दृष्टिने सहन करवा समर्थ थयो नथी. ॥ ८४ ॥ ए विद्याधर धुमपानथी

विद्यां साद्धुमसौ धूम-पानाद्वंशालिकां ययौ ॥ विद्या सेत्स्यति तस्याद्य, तच्छक्त्योद्वक्ष्यते स माम् ८५
निर्विघ्नं स मया जघ्ने, कुमार इति जल्पति ॥ कुठारभंगे वल्लीव, जृशोच्छ्वासा बभूव सा ॥ ८६ ॥
गांधर्वविधिना भावि-स्त्रीरत्नं परिणीय ताम् ॥ रममाणो निशां निन्ये, सकलां स कलामिव॥८७॥
अशृणोन्मशृणं प्रात-रसौ व्योमाध्वनि ध्वानिम् ॥ क एष ध्वनिरेवं च, तेन पृष्टाभ्यधत्त सा ८८
नाथ खंडा विशाखा च, जगिन्यौ तस्य पाप्मनः ॥ धृतस्वबंधुवीवाहो-पस्करे आगते इमे ॥८९॥
तत्त्वं तिष्ठ क्षणं दूरे, यावद्वृत्ते तवोदिते ॥ त्वयि रक्तं विरक्तं वा, कलयामि तयोर्मनः ॥ ९० ॥

विद्या साधवा माटे आ वांशजालमां गयो छे. तेने आजे विद्या सिद्ध थशे. अने ते विद्यानी शक्तिथी मने परणशे. ॥ ८५ ॥ ' में तेने निर्विघ्नपणे मार्यो छे ' एम कुमारे कह्युं एटले ते कन्या कुवाडो भांगी जवाथी वेलनी पेठे बहु हर्ष पामी. ॥ ८६ ॥ पछी ते कुमारे पोतानी स्त्रीरत्न थनारी ते कन्याने गांधर्व विधिथी परणीने क्रीडा करतां छतां सघली रात्रीने क्षणमात्रनी पेठे निवृत्त करी. ॥ ८७ ॥ पछी सवारमां ते कुमारे आकाश मार्गे गंभीर शब्द सांभल्यो एटले " वली आ शब्द शेनो थाय छे ?" एम तेणे पूछ्युं एटले पुष्पवतीए कह्युं के-॥ ८८ ॥ हे नाथ ! ते पापीने खंडा विशाखा एवी बे बहेनो पोताना भाईना विवाहनी सामग्री लइने आवी छे. ॥ ८९ ॥ माटे तमे क्षणमात्र दूर उभा रहो के-जेटलामां तमारुं वृत्तांत कहीने तेओनुं मन तमारा उपर रक्त छे के विरक्त छे ते जाणी लउं. ॥ ९० ॥ जो ते बन्ने जणीओ तमारे विषे आसक्त हशे तो राती ध्वजा

रक्ते चेत्त्वयि ते रक्तं, चालयिष्यामि तद्ध्वजम्॥ तदागच्छेर्विरक्ते चे–त्ततः श्वेतं तदा व्रजेः ॥ ९१ ॥
युग्भ्यां बंधुजिरेकस्य, खगाभ्यां भूमिगामिनः ॥ प्रभो प्रभवतोऽप्याभ्यां, सह युक्तो न ते रणः ९२
अथ दूरे निलीयास्था–त्कुमारो ध्वजदत्तदृक् ॥ स्वयशः श्वेतमद्राक्षी–न्नृत्यंतं च क्षणाद्ध्वजम् ९३
विग्रहो मे सह स्त्रीभ्यां, त्रपादायीति चिंतया ॥ वहूकुर्वन् प्रियोक्तिं तां, प्रतस्थे निर्भयोऽपि सः ॥
क्रामंश्चिरमरण्यानीः, स मानी सायमैक्षत ॥ कुहुभ्रष्टैः करैरिंदो–रिव नीरैर्भृतं सरः ॥ ९५ ॥
ततः स्नानपयःपान–मथितोरुपथश्रमः ॥ उत्तीर्णः सरसो बाला–मालुलोक स कांचन ॥ ९६ ॥

बतावीश तो ते वखते तमारे आववुं अने जो विरक्त हशे तो हुं धोली ध्वजा बतावीश तो तमारे चाल्या जवुं. ॥ ९१ ॥ हे प्रभो ! बंधुए करीने रहित अने पृथ्वी उपर चालनारा समर्थ एवा पण तमारे आकाशमां चालनारी आ बन्ने स्त्रीओनी साथे युद्ध करवुं युक्त नथी ॥ ९२ ॥ पछी कुमार दूर संताइने ध्वजा सामी दृष्टि करीने उभो रह्यो. अने तेणे क्षणमात्रमां पोताना यश समान श्वेत नाचती (धोली) ध्वजा दीठी. ॥ ९३ ॥ म्हारे बन्ने स्त्रीओनी साथे युद्ध करवुं ए लज्जा आपनारू छे. एवा विचारथी ते कुमार पुष्पवतीनां वचन वखाणतो निर्भयपणे त्यांथी चाली निकल्यो. ॥ ९४ ॥ घणां मोटां अरण्योने उल्लंघन करता ते मानधारी कुमारे सांजे जाणे अमासने लीधे खरी पडेला चंद्रना किरणो होयनी ? एवा पाणीथी भरेला तलावने दीठुं. ॥ ९५ ॥ पछी स्नान अने जलपानथी उतरी गयो छे मार्गनो श्रम जेनो तथा तलावनी नीचे उतरेला ते ब्रह्मदत्ते कोइ कन्याने दीठी. ॥ ९६ ॥ पुष्परूप छे बाण जेने एवा कामदेवना भाथाने भरवा माटे होयनी ? एम पुरुषोने

पुष्पेषुतूणपूर्त्यर्थ-मिव पुष्पाणि चिन्वती ॥ धीरस्यापि कुमारस्य, गतिविघ्नो बभूव सा ॥ ९७ ॥
आकर्षंती मनस्तस्य, कटाक्षैरंकुटैरिव ॥ मान्यतः प्रावृतद्गंतुं, स्वभावोऽयं हि योषितः ॥ ९८ ॥
सोऽपि तां लोपितस्वास्थ्यां, पश्यन्वलितया दृशा ॥ नालापि कोह्यविज्ञात-तलां विशति वाहिनीम्॥९९॥
स्वदासी शिक्षयित्वाथ, प्रजिघ्ये कन्यया तया ॥ मदो मदनवत्तिष्टे-न्मदनाग्नेः पुरः कियत् ॥२००॥
दत्ते प्राभृतदंभात्ते, स्वात्मानं सास्मदिश्वरा ॥ इत्युक्त्वा दासिका तस्य, फलपुष्पाद्यढौकयत् ॥१॥
एहि देहजितानंग-रूपेदं पुरतः पुरम् ॥ जल्पंत्येवेति तं निन्ये, पुरांतर्मंत्रिसद्म सा ॥ २ ॥

वीणती एवी ते कन्या धीर एवा पण कुमारनी गतिने विघ्न करनारी थइ. ॥ ९७ ॥ कुंची अथवा आंकडानी पेठे कटाक्षथी ते कुमारना मनने आकर्षण करती ते कन्या मान्यथी जवा लागी. कारण के-स्त्रीओनो एवो स्वभाव होय छे. ॥ ९८ ॥ लोपी दीधुं छे शांतपणुं जेणे अर्थात् चपलचित्त थयेली ते कन्याने वांकी दृष्टिथी जोता एवा ते कुमारे पण न बोलावी. कारण के-कयो माणस नथी जाण्युं तलीयुं जेनुं एवी नदी प्रत्ये प्रवेश करे ? ॥ ९९ ॥ पछी ते कन्याए पोतानी दासीने शीखवाडीने कुमार पासे मोकली. कारण कामदेवरूप अग्निनी आगल मीणनी पेठे मद केटलो वखत रही शके ? ॥ २०० ॥ 'ते अमारी स्वामिनी भेटना मिषथी तमने पोतानो आत्मा अर्पण करे छे.' एम कहीने ते दासीए ब्रह्मदत्त कुमारने फल पुष्प विगेरे आप्यां.॥१॥ हे कामने जीतनारा शरीरवाला! सामेना आ नगरमां चालो. एम कहेती एवीज ते दासी ब्रह्मदत्तने नगरनी अंदर प्रधानने घरे तेडी गइ. ॥ २ ॥ प्रियनी प्राप्तिथी अत्यंत हर्ष पामेली राजकन्याए आ कुमारने तमारा घरने विषे मोकल्यो

प्रियप्राप्तिप्रमोदिन्या, नंदन्या भूपतेरयम् ॥ प्रहितोऽस्ति त्वदावासे, वासनीयः सुखं निशि ॥३॥
प्रातर्विहितशृंगार-श्वानेयो भूभुजः सभाम् ॥ इत्युक्त्वा नागदत्तस्य, मंत्रिणः सा न्यवर्त्तत ॥४॥ युग्मम्
तदा तदाकृतिज्ञात-गुणग्रामेण मंत्रिणा ॥ सेव्यमानः सुखं तत्र, सुष्वाप स्वौकसीव सः ॥५॥
प्रातःकालेन पूर्वाद्रि-चूलां निन्ये दिवाकरः ॥ मंत्रिणा स च भूपाल-पर्षदं विश्वहर्षदः ॥ ६ ॥
अभ्युत्थाय तमर्घाद्यै-रनर्घ्यगुणवैभवम् ॥ पर्यणाययदुर्वीशः, पुत्र्या श्रीकांतया सह ॥ ७ ॥
तदंगदीर्घिकारंगैः, सर्वापत्तापमल्पयन् ॥ रहः कदापि स प्राक्षी-मप्राक्षीत्तां कुमारराट् ॥ ८ ॥

छे, माटे तेने रात्रीनेविषे सुखे निवास करावबो॥३॥ अने सवारे शणगारने धारण करावबा पूर्वक राजानी सभामां लाववो. एम नागदत्त मंत्रीने कहीने ते दासी पाछी गइ. ॥ ४ ॥ ते वखते ते कुमारनी आकृतिथी जाणी लीधा छे गुण समूह जेणे एवा मंत्रिए भोजनादिकथी सेवा करेलो ते कुमार पोतानां घरनी पेठे त्यां सुखे सूतो. ॥ ५ ॥ वली सवारे प्रभातरूप मंत्री विश्वने हर्ष आपनारा सूर्यरूप कुमार ब्रह्मदत्तने मेरु पर्वतनी चूलिकारूप राजसभामां लइ गयो. ॥ ६ ॥ राजाए पण अमूल्य गुणना पात्र एवा ते कुमारने अर्घादिकथी सत्कार करीने श्रीकांता पुत्रीनी साथे परणावी दीधो. ॥ ७ ॥ ते श्रीकांताना अंगरूप वाव्यने विषे क्रीडा करवाथी सर्व आपत्तिना तापने दूर करता एवा ते कुमारे कोइ वखते एकांतमां विशाल नेत्रवाली ते प्रियाने पूछ्युं के-॥ ८ ॥ हे प्रिये ! तहारा पिताए पोताना प्राणथी पण अधिक वहाली एवी पण तने अजाण्या कुल शीलवाला अने पर-

अज्ञातकुलशीलाय, विदेशादागताय मे ॥ प्रिये प्राणप्रियापि त्वं, पित्रा कथमदीयथाः ॥९॥
सा जगौ राजगौरव्य–गुणस्वामिन्निशम्यताम् ॥ राजा शबरसेनोऽभू–द्वसंतपुरपत्तने ॥ १० ॥
तत्पुत्रोऽसौ मम पिता, दायादैः समुदायिभिः ॥ राज्यान्निर्वासितो भोगी, कीटिकाभिर्बिलादिव॥११॥
ततः पल्ल्यामिहायातो, ग्रामघातादिकर्मभिः ॥ स्वभृत्यानेव पुष्णाति, क्षीरो नीरैस्तरूनिव ॥१२॥
उर्द्ध्वं चतुर्णां पुत्राणा–मस्याहं दुहिताऽभवम् ॥ संहितानामुपायानां, विभूतिरिव भूभुजः ॥१३॥
मामसौ धाम सौहित्य–स्येत्युचे मुक्तशैशवाम् ॥ मम सर्वे द्विषो भूपा–स्तत्त्वं स्वैरं वरं वृणु ॥१४॥

देशथी आवेला मने केम आपी ? ॥ ९ ॥ श्रीकांताए कह्युं. राजाओने वखाणवा योग्य गुणवाला हे स्वामिन् ! सांभलो. वसंतपुर नगरमां शबरसेन नामनो राजा हतो. ॥ १० ॥ ते शबरसेनना पुत्र एवा आ म्हारा पिताने एकठा थयेला पित्राइओए कीडीओ राफडामांथी सर्पने जेम काढी मूके तेम राज्यथी काढी मूक्यो. ॥ ११ ॥ पछी म्हारो पिता अहिं पल्लीमां आवी गाम लुंटवादि कार्यथी जेम क्षीरसमुद्र पाणीथी वृक्षने सिंचन करे तेम पोताना सेवकोने निश्चे पोषण करे छे. ॥१२॥ साम दाम दंड अने भेदरूप उपायोनी पछी जेम लक्ष्मी प्राप्त थाय तेम राजाने चार पुत्र उपर हुं पुत्री थइ. ॥ १३ ॥ सज्जनताना पात्र एवा पिताए युवावस्था पामेली एवी मने एम कह्युं के–हे पुत्रि ! सर्वे राजाओ म्हारा शत्रु छे, माटे तुं तम्हारी मरजी प्रमाणे वरने वर. ॥ १४ ॥ पछी ते दिवसथी आरंभीने हंसीनी पेठे हुं ए तलावना कांठाने सेवती हती अने मार्गने विषे जता आवता मुसाफरोने

तदादि सरसरतीरं, हंसीवाहमसेविषि ॥ गतागतकृतो मार्गे, पथिकांश्च निरैक्षिषि ॥ १५ ॥
मन्मनोलिर्मरुतरु-ष्विव पांथेषु निःस्पृहः ॥ नेत्रास्यांह्रिभिरंभोज-वनेऽलं त्वय्यरज्यत ॥१६॥
मयि योग्यानुरागाया, पिताप्राक्षीन्न ते कुलम् ॥ कोकीमयूर्योः सूर्याब्द-प्रीतौ कस्तत्कुलेक्षकः॥१७॥
अन्यदा श्वसुरे धाटये, चलिते स सहाचलत् ॥ ग्रामे च लुटयमानेऽगा-त्कुमारः केलये सरः ॥१८॥
विधायारामविश्राम-मविश्रामलवारिणि ॥ विशन् सरसि सोऽद्राक्षी-न्मित्रं वरधनुं पुरः ॥ १९ ॥
सोऽनभ्रादभ्रवृष्टयाभं, तं वीक्ष्य मुमुदेतराम् ॥ सोऽप्यागत्य कुमारस्य, न्यपतत्पदपद्मयोः ॥२०॥

जोती हती. ॥ १५ ॥ मरुदेशना वृक्षना सरखा अन्य मुसाफरोने विषे निस्पृह म्हारा मनरूप भमरो नेत्र मुख अने चरणे करीने कमलवन समान तमारे विषे अत्यंत प्रीति पाम्यो. ॥ १६ ॥ म्हारे विषे योग्य अनुराग होवाने लीधे पिताए तमने कुल न पूछयुं. चकली अने मोरलीनी सूर्य अने मेघ उपर प्रीति थवामां तेमना कुलने जोनार कोण होय ? ॥ १७ ॥ कोइ वखते सासरो लुंट करवा चाल्यो एटले ते ब्रह्मदत्त पण तेनी साथे चाल्यो अने गाम लुंटया पछी ब्रह्मदत्त क्रीडा करवा माटे तलाव तरफ गयो. ॥ १८ ॥ त्यां उद्यानमां विसामो लइने निर्मल जलवाला तलावमां जतां ते कुमारे पोतानी आगल वरधनु मित्रने दीठो. ॥ १९ ॥ ब्रह्मदत्त कुमार वादला विनाना आकाशथी मेघवृष्टी समान ते वरधनुने ओचितो जोइ घणो हर्ष पाम्यो अने वरधनुए पण आवीने ब्रह्मदत्त कुमारना बे चरण कमलमां प्रणाम कर्यो. ॥ २० ॥ ते वरधनु कंठने वलगीने रोतो छतो

स रोदन् कंठमालंब्य, कुमारमपि रोदयन् ॥ तेनैवास्वासितश्चाभू-त्कथंचिद्वचनक्षमः ॥२१॥
मित्र दीर्घजटव्याघ्रै, रुद्धोऽपि मृगवत्तदा ॥ कथं मुक्तोऽसि तेनेति, पृष्टो वरधनुर्जगौ ॥ २२ ॥
शृणु वीर तदा नीरं, धृत्वा नीरजिनीपुटैः ॥ अपीतजल एवाहं, ववले पल्वलात्ततः ॥ २३ ॥
दृष्टोऽहं दीर्घपुरुषैः, परुषं ताडितश्च तैः ॥ क स रे ब्रह्मदत्तोऽस्ती-ति पृष्टो मौनमाश्रयम् ॥२४॥
पुनस्तैस्ताड्यमानस्त्वां, व्याघ्राघातं न्यवेदयम् ॥ तत्स्थानं दर्शयेत्येभिः, पुरश्चक्रे बलादपि ॥२५॥
संकेतं दृष्टिमार्गे ते, कृत्वाहं न्यपतं भुवि ॥ हे भूस्त्वं नौ तदा रक्ष, किं नाद्येतीव भाषितुम् ॥२६॥

कुमारने पण रोवराववा लाग्यो. अने ब्रह्मदत्त कुमारे धीरज आपेलो ते महाकष्टथी बोलवाने समर्थ थयो. ॥२१॥ हे मित्र ! ते वखते दीर्घराजाना सुभटरूप वाघोए मृगनी पेठे घेरी लीधेलो पण तुं केम छुटयो ? एम कुमारे पूछयुं एटले वरधनुए कह्युं. ॥ २२ ॥ हे वीर ! सांभलो. ते वखते कमलपत्रना पडियामां पाणी लइ जलपान कर्या विना हुं ते तलावथी पाछो वल्यो. ॥ २३ ॥ एवामां दीर्घराजाना पुरुषोए मने दीठो अने तेओए बहु मार्यो. वली "अरे ! ते ब्रह्मदत्त क्यां छे ? एम पूछयुं एटले हुं मौन करी रह्यो. ॥ २४ ॥ फरी ते पुरुषोथी मरायला में तने (ब्रह्मदत्तने) वाघे मारी नाख्यो छे. एम कह्युं. एटले ते पुरुषोए, "ते स्थान अमने बताव" एम कहीने बलत्कारे पण मने आगल कर्यो. ॥ २५ ॥ पछी दृष्टिमार्गे रहेला एवा तमने संकेत करीने हुं "हे पृथ्वी ! तुं ते वखते अमारुं रक्षण करती हती अने आजे केम नथी करती ?" एम

परिव्राट्‌दत्तद्गुलिकां, क्षिप्त्वास्ये तत्प्रभावतः ॥ निःसंज्ञोऽहं मृतधिया, तैरौज्झितो वनांतरे ॥२७॥
गतेषु तेषु गुटिका-माकृषं मुखकोटरात् ॥ नष्टं रत्नमिव द्रष्टुं, भवंतमहमभ्रमम् ॥ २८ ॥
गतश्च कंचन ग्रामं, तत्राद्राक्षं तपोनिधिम् ॥ वसुभागं परिव्राज-माजन्मसुहृदं पितुः ॥ २९ ॥
स मया समथागत्य, प्रणतः प्रीतिभाजनम् ॥ कुमार कुशलोदंत-मप्राक्षीत्तातवत्तव ॥ ३० ॥
मयाप्युक्त्वा भवद्‌वृत्तं, पृष्टो निजपितुः कथाम् ॥ शोकेनापुरित इव, निश्वस्येति जगाद सः ॥३१॥
तदा जतुगृहे दग्धे, दग्धमेकं वपुः प्रगे ॥ दीर्घो निरीक्ष्य दुःखाग्नि-दग्धं मेने स्वमेव सः ॥ ३२ ॥

कहेवा माटे होयनी? एम पृथ्वी उपर पडी गयो. ॥ २६ ॥ आ वखते कोइ तापसे आपेली गोली मुखमां राखीने ते गोलीना प्रभावथी संज्ञा रहित थयेला मने ते सुभटोए "आ मरी गयेलो छे." एवी बुद्धिथी वनमां त्यजी दीधो.॥२७॥ ते सुभटो गया पछी में मुखमांथी गोली काढी नाखी. अने पछी हुं खोवायला रत्ननी पेठे तमने गोतवा माटे भमवा लाग्यो. ॥२८॥ वली कोइ गाम प्रत्ये गयेला में त्यां पिताना बालमित्र एवा वसुभाग नामना तपस्वी संन्यासीने दीठा.॥२९॥हे कुमार! में पासेजइने प्रणाम करेला ते प्रीतिपात्र तपस्वीए पितानी पेठे तमारा कुशल समाचार पूछया.॥३०॥में पण तमारूं वृत्तांत कहीने पछी म्हारा पितानी वात पूछी एटले ते तपस्वीए शोकथी पूर्ण थयेलानी पेठे निशासो नाखीने आ प्रमाणे कह्युं. ॥ ३१ ॥ ते वखते बलेला लाखनां घरमां सवारे एक शरीर बलेलुं जोइ ते दीर्घ राजा पोतानेज दुःखरूप अग्निथी बलेलो मानवा लाग्यो. ॥ ३२ ॥ पछी हर्षरहित

गतरंगः सुरंगाग्रे, वीक्ष्य तार्क्ष्यपदावलीम् ॥ धनोर्धिया गतावेता–विति तस्मै चुकोप सः ॥३३॥
स वां शोधयितुं योधा–नादिदेश समंततः ॥ तावद्धनुः पलायिष्ट, भ्रष्टः सिंहादिव द्विपः ॥३४॥
विशीव मालतीमाला, मणीवावकरोत्कारे ॥ सरुषा तेन तद्भार्याऽक्षेपि चांडालपाटके ॥ ३५ ॥
इति जल्पत एवास्य, दुःखाच्चेतनया गताम् ॥ तामन्वेष्टुमिवागच्छन्, मूर्च्छाभाजो ममापि सा॥३६
क्षणेन शैत्यनिलयै–रनिलैरात्तचेतनः ॥ करोमि सांप्रतं मातु–श्चिंतामेवमचिंतयम् ॥ ३७ ॥
ततः कापालिकीभूया–गमं कांपील्यपत्तनम् ॥ विट्शुकर इवात्राम्यं, परितोऽतिजपाटके ॥३८॥

एवा तेणे सुरंगनी आगल घोडाना पगला जोइने "धनुमंत्रीनी बुद्धिथी ए बे गया" एम विचारी धनुमंत्री उपर क्रोध कर्यो ॥ ॥ ३३ ॥ (संन्यासी वरधनुने कहे छे के) पछी तेणे तमने बन्नेने शोधवा माटे सुभटोने चारे तरफ आज्ञा करी, तेवामां सिंह पासेथी हाथीनी पेठे धनुमंत्री नासी गयो. ॥ ३४ ॥ पछी क्रोध पामेला तेणे विष्टामां मालतीनी माला फेंकवानी पेठे अथवा उकरडे मणि फेंकवानी पेठे धनुमंत्रीनी स्त्रीने चांडालना पाडामां काढी मूकी ॥ ३५ ॥ ए प्रमाणे ए संन्यासी कहेता छतां दुःखथी चेतनारहित एवी माताने शोधवा माटे होयनी? एम मूर्छा पामतो हुं चेतना रहित थयो. ॥ ३६ ॥ क्षण मात्रमां शीतल एवा पवने करीने सचेत थयेलो हुं 'हवणां मातानी चिंता करुं' एम विचार करवा लाग्यो. ॥ ३७ ॥ [वरधनु ब्रह्मदत्त कुमारने कहे छे के] पछी हुं कापालिकनुं रूप लईने कांपील्य नगरे गयो. त्यां विष्टानुं भक्षण करनारा सूवरनी पेठे हुं

इह भ्राम्यसि भिक्षो कि-मिति पृष्टोऽहमंत्यजैः ॥ कल्पोऽयं मम मातंगी-विद्याया इत्यभाषिषि३९
जनन्या रक्षकं मित्री-कृत्य तेन व्यजिज्ञपम् ॥ मातर्नमति कौडिन्यो, वयस्यस्तनयस्य ते ॥४०॥
मातुर्मातंगगेहेषु, भ्रमन्नमनपूर्वकम् ॥ अन्यदा गुटिकागर्भं, बीजपूरकमार्पयम् ॥ ४१ ॥
तदास्वादात्परिभ्रष्ट-संज्ञा जाता मृतेव सा ॥ तां तादृशीं तलारक्षो-ऽज्ञापयद्दीर्घभूभुजः ॥४२॥
दीर्घादवाप्य तद्दाहा-देशं श्वपचपाटकम् ॥ आजगाम तलारक्ष-स्तत्राहमगमं तदा ॥ ४३ ॥
तां दिधक्षुं तलारक्ष-माचख्यौ शठधीरहम् ॥ अस्या दाहःक्षणेऽमुस्मि-न्ननर्थाय महीभुजः ॥४४॥

चांडालना पाडामां चारे तरफ भमवा लाग्यो ॥ ३८ ॥ "हे भिक्षो! तुं अहिं केम भमे छे?" एम चांडालोए मने पूछ्युं एटले में तेमने "मातंगी विद्या साधता एवा म्हारो ए आचार छे" एम कह्युं ॥ ३९ ॥ पछी माताना रक्षक चांडालनी साथे मित्रता करी तेनी साथे में कहेवराव्युं के-हे मात! तमारा पुत्रनो मित्र कौडिन्य तमने नमस्कार करे छे. ॥ ४० ॥ कोइ वखते चांडालना घरने विषे मन विना भमता एवा में अंदर गोळीवाळुं बीजोरुं माताने आपी दीधुं. ॥ ४१ ॥ ते बीजोराने खावाथी मूर्छा पामेली ते मृत्यु पाम्या समान थइ एटले कोटवाले तेनी तेवी स्थिति दीर्घराजाने कही. ॥ ४२ ॥ पछी दीर्घराजाथी तेने बाळवानो हुकम पामीने कोटवाल चांडालने पाडे आव्यो. ते वखते हुं पण त्यां गयो. ॥ ४३ ॥ ते माताने बाळवानी इच्छा करता कोटवालने शठबुद्धिवाळा में कह्युं के, आ स्त्रीने आ वखते दाह करवो ते राजाना अनर्थ माटे छे. ॥ ४४ ॥ तेवां म्हारां

तच्छ्रुत्वा स न्यवर्त्तिष्ट, विश्वस्तो मयि लिंगिनि ॥ यदाहुः सर्वदंभेषु, व्रतदंभं सुदुस्तरम् ॥ ४५ ॥
प्राक्प्रित्या पुरुषः प्रोचे, जनन्यारक्षको मया ॥ शवेनानेन साध्नोमि, विद्यां यद्यनुमन्यसे ॥ ४६ ॥
ॐमित्युक्तवता तेन, सममादाय मातरम् ॥ सौरभेयीमिवाकर्षं, बहिश्चांडालपाटकात् ॥ ४७ ॥
गत्वा पितृगृहं साय–मकार्षं मंडलादिकम् ॥ प्रत्येति न विना दंभं, लोकः प्रायोर्बहिर्मुखः ॥४८॥
पुर्देवीभ्यो बलिं दातुं, तन्मित्रं प्रैषमातुरः ॥ मातुरास्येऽपरां क्षिप्त्वा, गुटिकां तामचेतयम् ॥४९॥
अभिवंद्य स्वमावेद्य, निवार्य रुदतीं च ताम् ॥ स्कंधमारोप्य वेगेन, कच्छग्राममगामहम् ॥ ५० ॥

वचन सांभलीने कापालीक वेषवाला म्हारे विषे विश्वास पामेला ते कोटवाले तेने बालवानो विचार बंध कर्यो. जेने माटे कह्युं छे के–सर्वे दंभोमां व्रतदंभ घणो दुस्तर छे ॥ ४५ ॥ पछी में माताना रक्षक पुरुषने पूर्वनी प्रीतिने लीधे कह्युं के–जो आज्ञा आपो तो आ शबथी हुं विद्या साधुं. ॥ ४६ ॥ हा, एम कहेता एवा ते पुरुषने साथे लइने गायनी पेठे माताने में चांडालना पाडाथी बहार खेंची काढी. ॥ ४७ ॥ पछी सांजे स्मशानमां जइने मंडल विगेरे कर्युं. कारण घणुं करी बाह्यदृष्टि लोक दंभविना विश्वास पामतो नथी. ॥ ४८ ॥ आतुर एवा में नगरनी अधिष्ठायीका देवीने बलीदान आपवा माटे म्हारा ते मित्रने मोकल्यो. अने पाछलथी मातानां मुखमां बीजी गोली मूकीने तेने सचेत करी. ॥ ४९ ॥ पोताने ओलखावी वंदन करी अने रुदन करती एवी तेने शांत करी खंभा उपर बेसारीने वेगथी हुं कच्छ नामना गाममां गयो. ॥ ५० ॥ त्यां पिताना मित्र देवशर्मा ब्राह्म-

मुक्त्वा तातसुहृद्देव–शर्मविप्रस्य तां गृहे ॥ पुनस्त्वां द्रष्टुमभ्राम्यं, क तु मित्रं विना धृतिः ॥५१॥
नगाद्रिनगरग्राम–समग्रामप्यहर्निशम् ॥ वीक्ष्यमाणः क्षमामद्य, माद्यद्भाग्यैरिहागमम् ॥ ५२ ॥
अथ तस्मै कुमारोऽपि, निजं वृत्तमवोचत ॥ तयोर्वार्त्तयतोरेवं, पुरुषः कश्चिदाययौ ॥ ५३ ॥
आहुर्ग्रामेऽत्र दीर्घस्य, जटाश्चित्रपटान्विताः ॥ लोका ईदृग्नरद्वंद्वं, क्वापि दृष्टं तदुच्यताम् ॥५४॥
तच्छ्रुत्वा तादृशौ वीक्ष्य, युवामहमिहागमम् ॥ कुर्वीयाथामथ स्वेष्ट–मित्युदित्वा जगाम सः ५५
तान् जेष्यामीति जल्पंतं, कुमारं मंत्रिभूर्जगौ ॥ सिंहस्येव श्वभिः स्वामि–न्नेभिः कस्तव विक्रमः ५६

णना घरने विषे तेने मूकीने हुं फरी तमने शोधवा माटे भमवा लाग्यो. कारण मित्र विना धीरज क्यांथी होय ? ॥ ५१ ॥ झाड, पहाड, नगर अने गाम युक्त एवी पण सर्व पृथ्वीने रात दिवस जोतो एवो हुं आजे महोटा भाग्यथी अहिं आव्यो छुं– ॥ ५२ ॥ पछी ते प्रधान पुत्रने कुमारे पण पोतानुं वृत्तांत कह्युं. आ प्रमाणे तेओ वात करता हता एवामां कोइ पुरुष त्यां आव्यो. ॥ ५३ ॥ "आ गाममां दीर्घराजाना सुभटो चित्रपट लइने आव्या थका साद पाडे छे के–हे लोको ! तमे आवा बे माणसोने क्यांई पण दीठा होय तो कहो ?" ॥ ५४ ॥ तेओनां आवां वचन सांभली अने चित्रपटमां आलेखेला प्रमाणे तमने जोइ हुं अहिं तमारी पासे आव्यो छुं, माटे हवे जे पोताने इष्ट होय ते करो." एम कहीने ते पुरुष चाल्यो गयो ॥ ५५ ॥ 'हुं ते दीर्घराजाना सुभटोने जीतीश.' एम कहेता एवा कुमार ब्रह्मदत्तने मंत्रीपुत्र कहेवा लाग्यो के–हे स्वामिन् ! कुतरानी साथे

भिया इव्नामिवोन्मत्तं, समये दीर्घमेव तम्॥ इति तस्य गिरा चालीत्, कुमारस्तादृशां क भीः ५७
गहनेनाध्वना यांतौ, गमिकाध्यायिनाविव ॥ तौ कौशांब्यां गतौ वार्त्ता–विनोदादविदितश्रमौ ॥५८॥
वने सागरदत्तस्य, श्रेष्ठिनो बुद्धिलस्य च ॥ अपश्यतां रणं रोष–ताम्रयोस्ताम्रचुडयोः ॥ ५९ ॥
तौ स्वस्वस्वामिना लक्ष–पणबंधेन योधितौ ॥ चंचुघातैर्नखघातै–र्युयुधाते मिथश्चिरम् ॥ ६० ॥
तरुणं क्षीणतारुण्यो, विक्रांतं हीनविक्रमः ॥ कुक्कुटं सागरेभ्यस्या–जयद्बुद्धिलकुक्कुटः ॥ ६१ ॥
सागरं मंत्रिजूः प्रोचे, त्वत्पक्षी पक्षिणामुना ॥ किं फणी गोनसेनेव, जिग्ये जात्योऽप्यजातिना ६२

सिंहनी पेठे ए सुभटो साथे तमारे पराक्रम शुं ? ॥ ५६ ॥ अवसरे हाथीनी पेठे उन्मत्त एवा ते दीर्घतेज भेदी नाखो. एवा प्रधानपुत्रनां वचनथी कुमार चाली निकल्यो. कारण तेवाओने भय क्यांथी होय ? ॥ ५७ ॥ गहनमार्गथी जता सहाध्यायी [साथे भणनारा] नी पेठे वार्ता विनोदथी मार्गना श्रमने न जाणता ते बन्ने जणा कौशांबी नगरीए गया ॥ ५८ ॥ त्यां तेओ उद्यानमां सागरदत्त अने बुद्धिल शेठना रोषथी राता नेत्रवाला कुकडाना युद्धने जोवा लाग्या ॥ ५९ ॥ पोतपोताना स्वामिए लाख लाखनी होडथी युद्ध करावेला ते बन्ने कुकडाओए परस्पर एकबीजाने चांचना घा अने नखना प्रहारथी घणा वखत सुधी युद्ध कर्युं. ॥ ६० ॥ वृद्ध अने पराक्रमरहित एवा बुद्धिलशेठना कुकडाए जुवान अने पराक्रमवाला सागरशेठना कुकडाने जीत्यो ॥ ६१ ॥ पछी मंत्रीपुत्र सागरशेठने कहेवा लाग्यो के–फणा विनाना सर्पथी फणावालो सर्प जेम जीताय तेम जातिवंत एवो पण तमारो कुकडो आ जाति विनाना कुकडाथी केम जीतायो ? ॥ ६२ ॥ पछी सागरशेठनी आज्ञाथी ते कुप-

सागरानुज्ञया तस्य, पश्यन् पादौ कुपक्षिणः ॥ कीनाशमासुरीश्लक्ष्णा, अयःशुचिरबोधि सः ॥६३॥
तत् ज्ञात्वा दुर्यशो भीरु–स्तस्मै छन्नममन्यत ॥ लक्षार्द्धं बुद्धिलः सोऽपि, कुमारं तदजिज्ञपत् ॥६४॥
शुचिः शल्यमिवाकृष्य, पदयोः पक्षिणः क्षणात् ॥ लघुहस्तः कुमारस्तौ, पुनर्योद्धुमढौकयत् ॥६५॥
हेलया हीलयामास, विपक्षो जात्यपक्षिणा ॥ न ह्युल्कोद्योतवच्छद्म–जयः क्वचन शाश्वतः ॥६६॥
स्वागारं सागरो निन्ये, रथमारोप्य तावथ ॥ अभीष्टभोगसंयोगा–त्तत्र तौ तस्थतुः सुखम् ॥६७॥
इतश्चात्र पुरे श्रेष्ठी, धनप्रवर इत्यभूत् ॥ उर्द्ध्वं तस्याष्टपुत्राणां, जज्ञे रत्नवती सुता ॥ ६८ ॥

क्षीना बे पग जोता एवा कुमारे तेमां यमनी दाढासमान झीणी लोढानी सोय दीठी ॥ ६३ ॥ ते वात जाणीने अपयशथी भय पामता बुद्धिले मंत्रीपुत्र पासे कुमारने अर्द्धलक्ष द्रव्य आपवानुं गुप्त रीते कबुल कर्युं. मंत्रीपुत्रे पण ब्रह्मदत्तने ते वात निवेदन करी. ॥ ६४ ॥ पछी हाथचालाकीथी शल्यनी पेठे पक्षीना बन्ने पगमांथी क्षणवारमां सोयने खची काढीने कुमारे ते बन्ने कुकडाने फरी युद्ध करवाने मूक्या. ॥ ६५ ॥ ते वखते जातिवंत कुकडे अजातिवंत कुकडाने लीलामात्रथी हरावी दीधो. कारण के–उंबाडीयाना प्रकाशनी पेठे कपटे मेळवेलो जय क्याइ पण कायम रहेतो नथी.॥६६॥पछी सागर शेठ ते बन्नेने रथ उपर बेसारी पोताना घरे लइ गयो. त्यां ते बन्ने जणा इच्छित वैभवना लाभथी सुखे रह्या. ॥ ६७ ॥ एवामां ए नगरने विषे धनप्रवर ए नामनो शेठ रहेतो हतो, तेने आठ पुत्र उपर एक रत्नवती नामनी पुत्री थइ हती. ॥६८॥ रूपथी इंद्राणीने

सा खर्वितशचीरूप–गर्वा निर्वाणशैशवा ॥ आरराध वने यक्षं, प्राप्तुकामा वरं वरम् ॥ ६९ ॥
आख्ययक्षः प्रसन्नस्तां, पुत्रि दैवादिहैति यः ॥ श्रीवत्सांकः सुहृद्युक्त–स्त्वद्भ्रात्रोः कुक्कुटाहवे ७०
स भाविसार्वभौमस्ते, भविष्यत्यचिरात्प्रियः ॥ श्रुत्वेति मुदिता यक्षं, सा विशिष्य न्यशेवत ॥७१॥
बंधुकुक्कुटयुद्धे तं, तदावीक्ष्य हृदीश्वरम् ॥ विरहानलदग्धांगी, क्वापि प्राप न सा धृतिम् ॥७२॥
मयि कामामयार्त्तायां–मयं मुक्तामयः किमु ॥ इति कंठाकृतोत्कंठा, सा हारमुदतारयत् ॥ ७३ ॥
आर्यपुत्रस्य मित्राय, देह्येतमिति वादिनी ॥ सह लेखेन तं हारं, सा तापस्याः करे ददौ ॥ ७४ ॥

पण हरावनारी तथा यौवनावस्थाने पामेली ते कन्या श्रेष्ठ वर पामवानी इच्छा करती छती उद्यानमां यक्षनी आराधना करती हती. ॥ ६९ ॥ प्रसन्न थयेला यक्षे ते कन्याने कह्युं के–हे पुत्रि । श्रीवत्सना चिन्हवालो अने मित्र सहित जे पुरुष अहिं तहारा बन्ने भाईओना कुकडाना युद्धमां दैवयोगथी आवे. ॥ ७० ॥ "चक्रवर्ती थशे एवो ते राजा थोडा वखतमां तारो पति थशे." एवां यक्षनां वचन सांभली हर्ष पामेली ते कन्या यक्षने विशेषे पूजवा लागी. ॥ ७१ ॥ ते वखते भाईओना कुकडाना युद्धमां पतिने जोई विरहाग्निथी दग्ध थता अंगवाली ते कन्या क्याई पण धीरज पामी नहीं. ॥ ७२ ॥ काम रोगथीं पीडा पामती महारे विषे आ मुक्तामय हार श्यो ? एम विचारी उत्साह पामती कन्याए कंठथी हारने उतारी नाख्यो. ॥ ७३ ॥ 'ब्रह्मदत्तना मित्रने आ आप.' एम कहेती एवी ते रत्नवतीए पत्र सहित ते हार तापसीना हाथमां आप्यो.॥७४॥

लक्षार्द्धं बुद्धिलः प्रैषीत्, तदा भृत्येन मंत्रिणे ॥ तौ यांतौ स्वामिकार्येण, संयुज्येतेस्म वर्त्मनि ७५
बुद्धिलानुचरं वीक्ष्य, स्वतः सत्वरगत्वरम् ॥ हस्ते तस्यार्पयत्प्रीत्या, हारं लेखं च तापसी ॥ ७६ ॥
तत्सर्वं मंत्रिपुत्राय, दत्वा बुद्धिलसेवकः ॥ प्रेक्षमाणे क्षमानाथ–पुत्रे व्यावर्त्तत क्षणात् ॥ ७७ ॥
हारः क एष मत्स्वामि–नामांको लेख एष कः ॥ इति ध्यातं वरधनुं, सैवोपेयाय तापसी ॥७८॥
दत्वाशिषं तयो रत्न–वत्या व्रतं निवेद्य च ॥ अशात्तप्रतिलेखा सा, मंत्रिपुत्रान्न्यवर्त्तत ॥ ७९ ॥
तल्लेखवीक्षणोद्भूत–हृल्लेखः क्षमापभूरपि ॥ तं तापमाप यत्राप–श्चंदनान्यप्युदासते ॥ ८० ॥

ते वखते बुद्धिल शेठे अर्द्धलक्ष द्रव्य ब्रह्मदत्त कुमारने आपवा माटे सेवकनी साथे मंत्रि पुत्र उपर मोकल्युं. पछी पोतपोताना स्वामीना कार्य माटे जता एवा तापसी अने बुद्धिलसेवक रस्तामां एकठा थया. ॥ ७५ ॥ पोताथी उतावला जता ते बुद्धिलना सेवकने जोइने तापसीए प्रीतिथी हार अने पत्र तेना हाथमां आप्या. ॥ ७६ ॥ बुद्धिलनो अनुचर ते सर्व मंत्रिपुत्रने आपी ब्रह्मदत्त कुमारना जोता छतां तुरत पाछो वल्यो. ॥ ७७ ॥ 'आ हार श्यो ? अने महारा राजाना नामवालो आ पत्र श्यो ?' एम वरधनु विचार करतो हतो एवामां तेज तापसी तेनी पासे आवी. ॥ ७८ ॥ बन्ने कुमारने आशीष आपी अने रत्नवतीना समाचार कहीने मंत्रीपुत्र पासेथी पत्रनो उत्तर लहीने ते तापसी पाछी गइ. ॥ ७९ ॥ ते पत्रने देखवाथी उत्पन्न थयेला विचारवालो राजपुत्र ब्रह्मदत्त पण तेवा तापने पाम्यो के जे तापमां पाणी अने चंदन पण उदासीपणुं पामी गया.

तौ शोधयति कौशांबी-पतौ दीर्घनिदेशतः ॥ अगोपायन्निजे धाम्नि, सागरः सारजांडवत् ॥८१॥
पुरीं परिजिहीर्षू तौ, सापायत्वान्निशामुखे ॥ मार्गं संप्रेषयामास, कियंतमपि सागरः ॥ ८२ ॥
सागरे वलिते यांतौ, तौ वनांतरपश्यताम् ॥ तारामिव दिवः भ्रस्तां, कांचिद्युतिमतीं कनीम् ८३
स्वःस्त्रीजिरिव युद्धेच्छुः, शस्त्राकीर्णे रथे स्थिता ॥ लग्ना किमीयतो वेला, युवयोरिति साऽवदत् ८४
आवां कौ सुभ्रु वेत्सीति, कुमारेणोदिता जगौ ॥ दोषापि दंतद्युतिभिः, दर्शयंतीव सा दिनम् ८५
भवद्विरहसंतप्तां, यक्षस्तुष्टोऽभ्यधत्त माम् ॥ धवस्तव वनच्छाया-मद्य संगंस्यते निशि ॥ ८६ ॥

॥ ८० ॥ हवे दीर्घराजानी आज्ञाथी कौशांबी नगरीनो राजा ते बन्ने जणानी शोध करतो हतो, तेथी सागर शेठे ते बन्ने जणाने उत्तम पात्रनी पेठे पोतानां घरने विषे छुपाव्या हता. ॥ ८१ ॥ विघ्नपणाथी ते नगरीने त्यजी देवाने इच्छता ते बन्ने जणाने रात्रीने विषे सागर शेठ केटलाक पण मार्ग सुधी मूकी आव्यो. ॥ ८२ ॥ सागर शेठ पाछो वळ्या पछी जता एवा ते बन्नेजणाए वनमां आकाशथी खरी पडेला तारानी पेठे कोइ कांतिवाली कन्याने दीठी. ॥ ८३ ॥ स्वर्ग कन्याओ साथे युद्ध करवानी इच्छा करती होयनी ! एम शस्त्रथी भरेला रथमां बेठेली ते कन्या " तमने बन्नेने आटली बधी वार केम लागी ?" एम कहेवा लागी. ॥८४॥ हे सुभ्रु ! अमे बे कोण छीए ? ते तुं जाणे छे ? एम कुमारे पूछयुं एटले ते कन्या रात्री छतां पण दांतनी कांतिथी दिवसनो देखाव करती होयनी ? एम कहेवा लागी. ॥८५॥ तमारा वियोगथी तप्त थयेली मने प्रसन्न थयेला यक्षे कह्युं छे के-आजे रात्रीने विषे तारो पति वनछाया मध्ये मळशे. ॥ ८६ ॥ तेज तमे ब्रह्मदत्त छो. अने मने रत्नवती

स एव ब्रह्मदत्तोऽसि, विद्धि रत्नवतीं च माम् ॥ एह्येहि रथमारोह, मारो हंति त्वया विना ॥८७॥
कुमारेऽथ रथारुढे, क्व गम्यमिति जल्पति ॥ धनावहपितृव्योक्ता, सावग् राजग्रहे पुरे ॥ ८८ ॥
वाहौ स वाह्यामास, मगधानभि निर्भयः ॥ तस्या निःसीमसौंदर्यं, धैर्यं च हृदि भावयन् ॥८९॥
तिष्ठंति वज्रपातेऽपि, तृणस्पर्शेऽपि बिभ्यति ॥ साहसं साध्वसं चापि, स्त्रीणां किंचिदलौकिकम् ९०
कालस्य सोदरीं शैल-दंतुरां श्वापदातुराम् ॥ जगाहे कांचिदटवीं, पुरः क्ष्मापतिनंदनः ॥ ९१ ॥
सुकंटकः कटंकश्च, तत्र चौरचमूपती ॥ अरुद्धां तद्रथं मार्ग-द्रुमाविव सुसंहतौ ॥ ९२ ॥

जाणो. आवो आवो रथ उपर बेसो. तमारा विना कामदेव मने मारे छे. ॥ ८७ ॥ पछी कुमारे रथ उपर बेसी 'आपणे क्यां जवुं छे ?' एम पूछ्युं एटले धनावह नामना काकाने मलवाने आतुर एवी ते कन्याए कह्युं के- 'राजग्रह नामना नगरे जवुंछे.' ॥८८॥ ते कन्याना अपार सौंदर्यने अने धैर्यने हृदयमां वखाणता निर्भय कुमारे घोडाने मगध तरफ चलाव्या. ॥८९॥ वज्रना घाने विषे पण उभी रहे, अने तृणनो स्पर्श थाय तो पण भय पामे, एवुं स्त्रीओनुं साहसपणुं अने बीकणपणुं पण कांइक अलौकिक छे. ॥ ९० ॥ राजकुमार ब्रह्मदत्त आगल जतां कालनी बहेन समान, तथा महोटा पर्वतरूप दांतवाली अने शीकारी पशुओथी भरपुर एवी कोइ अटवीमां पेठो. ॥ ९१ ॥ ते अटवीमां सुकंटक अने कटंक नामना एकठा थयेला चोरना बे सेना-पतिओए मार्गना वृक्षनी पेठे तेना रथने रोकी राख्यो. ॥ ९२ ॥ मेघनी पेठे ते चोररूप वीर पुरुषोए बाणनो वरसाद वर-

वर्षत्सु विशिखासारै–स्तद्वीरेषु घनेष्विव ॥ उदस्थायि कुमारेंद्रो, धनुषा तत्समाप्तये ॥ ९३ ॥
शरसंघर्षजाताग्नि–सिद्धेन वनदेवताः ॥ प्रीणिताश्चौरबालिना, बलिना ब्रह्मसूनुना ॥ ९४ ॥
भग्नयोश्चौरसेनान्यो–रथासौ मित्रसारथेः ॥ रथस्यांके रणश्रांतः, शिश्ये सा रत्नवत्यपि ॥ ९५ ॥
निश्चिंते ब्रह्मतनये, शयाने सुखनिद्रया ॥ प्राप्य प्रातर्नदीं रथ्यौ, तुरगौ तस्थतुः स्वयम् ॥ ९६ ॥
वेगाधिक्येन निद्रालुः, सहसा स्खलिते रथे ॥ गतनिद्रः कुमारेंद्रो, न रथे मित्रमैक्षत ॥ ९७ ॥
गतः स्यादंभसे क्वापी–त्याह्वतारस्वरेण तम् ॥ अनाप्तप्रतिवाग् रक्त–क्लिन्नां धूर्वीमलोकत ॥९८॥

साववा मांडयो एटले कुमार ब्रह्मदत्त धनुष्य हाथमां लइ तेओने मारवा माटे उभो थयो. ॥ ९३ ॥ बलवंत एवा ब्रह्मराजना पुत्र ब्रह्मदत्त कुमारे बाणोना संघर्षण एटले मांहोमांहे अथडावाथी उत्पन्न थयेला अग्निथी सिद्ध थयेला अर्थात् रंधायला चोररूप बलिदान वडे वनदेवताओने प्रसन्न कर्या. ॥ ९४ ॥ पछी चोरोना बन्ने सेनापतिओ नासी गया एटले युद्धथी थाकी गयेलो ए कुमार मित्र छे सारथी जेनो एवा रथना मध्य भागमां सूई गयो अने ते रत्नवती पण सूई गइ. ॥ ९५ ॥ ब्रह्मदत्त कुमार निश्चितपणे सुख निद्राथी सूतो हतो एवामां सवारे नदीने पामीने रथमां जोडेला बन्ने घोडाओ पोतानी मेले उभा रह्या.॥९६॥ रथना अधिक वेगथी निद्रा पामेला, परंतु एकदम रथ उभो रहेवाथी जागी उठेला कुमारे रथ उपर मित्रने दीठो नहीं. ॥९७॥ 'क्यांइ पण पाणी लेवा गयो हशे ! एम धारी उंचा स्वरथी तेने बोलाव्यो. परंतु जवाब नहि पामेला तेणे लोहीथी खरडायली धूंसरी दीठी. ॥ ९८ ॥ तत्काल मूर्छा पाम्यो अने पछी सचेत थयेलो ते बहु विलाप करवा लाग्यो के–हे मित्र ! क्रोध

तत्क्षणं मूर्च्छितो लब्ध-संज्ञश्च व्यलपत्तराम् ॥ सखे रुषेव मां सुप्तं, विहाय क्व गतो भवान् ९९
हुं ज्ञातं मित्र नष्टोऽसि, भुक्त्वा तास्ताः सहापदः॥ दूरीभूतोऽसि तेन त्वं, मत्तोऽद्यापि ध्रुवापदः ३००
विरहो दुःसहस्तेऽभू-न्मनागपि मया पुरा ॥ विमना किमनापृच्छय, दूरं गच्छसि सांप्रति ॥ १ ॥
नाद्यापि पैतृकी राज्य-लक्ष्मीरासादितास्ति सा ॥ मुंचन्मामेवमस्थाने, मित्र न त्रपसे कथम् ॥२॥
मित्रोदयेऽप्यमित्रोऽहं, तमसा पूरितोऽस्मि ही ॥ यः सुभिक्षे बुभूक्षार्त्तः, स जीवति कियच्चिरम् ॥३॥
स प्रेयस्या सुबुद्ध्येव, क्रंदन्नेवमबोध्यत ॥ धीर मा धीरतां मुंच, शांतं शांतममंगलम् ॥ ४ ॥

पामेलानी पेठे सूतेला मने त्यजी दइने तुं क्यां नासी गयो छे ? ॥ ९९ ॥ हा जाण्युं हे मित्र ! म्हारी साथे ते ते आपत्तिओ भोगवीने तुं भांगी गयो छे. अने हजी सुधी पण म्हाराथी निश्चे आपत्ति प्राप्त थाय छे, तेथी तुं दूर जतो रह्यो छे. ॥३००॥ तने पूर्वे म्हारो थोडो पण वियोग दुःसह थतो हतो. तो पछी हवणां मन विनानो तुं मने पूछया विना केम दूर चाल्यो जाय छे ? ॥ १ ॥ हे मित्र ! आज सुधी पण ते पिता संबंधी राज्य लक्ष्मीने नथी मेलवी. अने मनेज अयोग्य स्थानके मूकतो एवो तुं केम नथी लाज पामतो ? ॥ २ ॥ मने खेद थाय छे के-मित्र जे सूर्य तेनो उदय थयो छतां पण मित्ररहित एवो हुं अंधकारथी पूरायलो छुं. जे सुकालमां भूखथी पीडा पामे ते केटला घणाकाल सुधी जीवी शके ? ॥ ३ ॥ ए प्रमाणे विलाप करता ब्रह्मदत्तने उत्तम बुद्धिवालीनी पेठे रत्नवतीए समजाव्यो के-हे धीर ! धीरता न मूको. अमंगल शांत थयुं, शांत थयुं. ॥ ४ ॥ तमाराज कार्यवडे ते मंत्री क्यांइ गयेलो संभवे छे. निश्चे तेने आपत्ति प्राप्त थइ होय एम शंका करवी

क्वचित्तवैव कार्येण, मंत्रो संभाव्यते गतः ॥ नहि तस्यापदः इ.व ।।, सोऽपि मित्रं तवैव यत् ॥५॥
नात्र स्थातुं चिरं युक्त-मरण्यरुदितेन किम् ॥ स्थानप्राप्त्या पुनर्विष्वक्, क्रियते तद्गवेषणम् ॥ ६ ॥
ततो मगधदेशस्य, सीमग्रामं जगाम सः ॥ सदाकृतिरिति ग्रामे-शेन निन्ये स्ववेश्म च ॥ ७ ॥
किं शोकार्त्त इवाऽ.ीति, पृष्टस्तेन जगाद सः॥ सखा मे चौरसंग्रामे, ग्रामेश क्वाप्यगादिति ॥ ८ ॥
सोऽपि प्रत्ययितैः पुंभिः, शोधयित्वाखिलाटवीम् ॥ लब्धमेकं कुमाराय, रुधिरार्द्रं शरं ददौ ॥ ९ ॥
स बाणालोकनिर्णीत-मित्रमृत्युः शुचातुरः॥ जाग्रदाग्रहतो ग्रामे-शस्य तत्र निशां स्थितः ॥१०॥

ते योग्य नथी, कारणके-ते पण तमारोज मित्र छे. ॥ ५ ॥ अहिं वधारे रहेवुं योग्य नथी, अरण्यमां रहेवाथी शुं फल ? स्थाने पहोच्या पछी फरी चारे तरफ तेनी शोध कराय. ॥ ६ ॥ पछी ब्रह्मदत्त कुमार मगधदेशना सीमाडाना गामे गयो. अने त्यां " आ उत्तम आकृतिवालो छे " एम धारी तेने गामपति पोताने घरे तेडी गयो. ।. ७ ॥ तमे शोकथी पीडायलाना जेवा केम छो ? एम ते गामपतिए पूछयुं एटले कुमारे "हे गामपति ! महारो मित्र चोर साथेना युद्धमां क्यांइ पण गयो छे." एम कह्युं. ॥ ८ ॥ ते गामपतिए पण विश्वासु माणसोनी पासे सघली अटवीने शोधावीने प्राप्त थयेलुं एक रुधिरथी खरडायलुं बाण कुमारने आप्युं. ॥ ९ ॥ बाणने जोवाथी मित्रना मृत्युनो निश्चय करनार अने शोकथी व्याकुल थयेलो ब्रह्मदत्त कुमार गामपतिना आग्रहथी त्यां जागतो छतो रात्री रह्यो ॥ १० ॥ त्रीजे पहोरे ए गाममां आवेला घणा चोरोने ते कुमारे घंटी

तृतीययामे ग्रामेऽत्र, प्राप्तांश्चौरान् स भूयसः ॥ लीलया दलयामास, घरट्टश्चणकानिव ॥ ११ ॥
कथंचिदनुगच्छंतं, निवर्त्य ग्रामनायकम् ॥ सोऽगात् पुरं राजगृहं, द्विपो राजगृहं यथा ॥ १२ ॥
विश्रामार्हं बहिरसौ, प्रविष्टस्तापसाश्रमम् ॥ मुमोच न्यासवत्तत्र, दयितामुपतापसम् ॥ १३ ॥
पुरं च प्रविशन् वर्य-वेश्मवातायनास्थिते ॥ अपश्यत्कन्यके मूर्त्ते, स्वर्भूलोकश्रियाविव ॥ १४ ॥
ते तमित्यूचतुर्मुक्त्वा, यज्जनं प्रेमभाजनम्॥ अगास्तदा सदाचार-सार तत्किं तवोचितम् ॥ १५ ॥
सोऽभ्यधात् को जनः प्रेम-पात्रं तं च कदात्यजम् ॥ के युवां कः पुनरहं, ततस्ते प्रत्यवोचताम् १६

चण्याने जेम दली नाखे तेम सहेजवारमां मारी नाख्या. ॥ ११ ॥ पछी पाछल आवता एवा गामपतिने महाकष्टथी पाछो वालीने हाथी राजमंदिर तरफ जेम जाय तेम कुमार राजगृह नगरे गयो. ॥ १२ ॥ नगरनी बहार विश्राम करवाने योग्य एवा तापसोना आश्रममां प्रवेश करीने एणे त्यां थापणनी पेठे तापसनी पासे स्त्री रत्नवतीने मूकी. ॥ १३ ॥ अने नगरनी अंदर प्रवेश करता तेणे उत्तम घरना गोखमां बेठेली मूर्तिवंत स्वर्गलोक अने मृत्युलोकनी लक्ष्मीना समान बे कन्याओने दीठी. ॥ १४ ॥ ते बन्ने स्त्रीओ ब्रह्मदत्त कुमारने 'हे सदाचारना सार ! तमे ते वखते जे प्रेमना पात्र एवा जनने त्यजी दइ चाल्या गया, ते शुं तमने योग्य हतुं ? एम कहेवा लागी. ॥ १५ ॥ कुमारे कह्युं. कोण माणस प्रेम पात्र हतो ? अने तेने में क्यारे त्यजी दीधो ? वली तमे बे कोण छो ? अने हुं कोण छुं ? एम कुमारे कह्युं एटले ते बे कन्याओ कहेवा लागी.॥१६॥

अत्रागच्छ यथा वच्मः, सोऽथ तद्गेहमाविशत्॥ प्रीणितः स्नानपानाद्यै–स्ताभ्यामेवमजायत ॥१७॥
अस्तिवैताढ्य नामाद्रि–र्नवकूटोऽपि सत्प्रियः ॥ न च दुर्वर्णतामेति, श्वेतधातुमयोऽपि यः ॥१८॥
तत्रास्ते दक्षिणश्रेण्यां, नगरं शिवमंदिरम् ॥ तत्राभूज्ज्वलनशिखो, राजा विद्याधरेश्वरः ॥ १९ ॥
प्रिया विद्युच्छिखा तस्य, विद्युद्वारिमुचो यथा॥ नाट्योन्मतस्तयोः पुत्रः, प्रकृत्या स्त्रीषु लोलुपः २०
आवां खंडा विशाखा च, तस्य प्राणप्रिये सुते ॥ कदापि सह तातेन, जग्मिवाष्टापदाचलम् ॥२१॥
तत्र नत्वा जिनश्रेणीं, रक्ताशोकतरोस्तले ॥ चारणर्षी समं ताते–नावंदिष्वहि सादरम् ॥ २२ ॥

अहिं आवो, पछी तमने अमे कहीए. कुमार ब्रह्मदत्त तेमना घरमां गयो एटले ते बन्ने कन्याओए स्नानपानादिकथी प्रसन्न करीने आ प्रमाणे कह्युं. ॥ १७ ॥ नव शिखरवालो छतां पण उत्तम पुरुषने प्रिय एवो वैताढ्य नामनो पर्वत छे. वली जे पर्वत श्वेत धातुमय छतां पण मलिनपणाने नथी पामतो. ॥ १८ ॥ ते पर्वत उपर दक्षिण श्रेणीने विषे शिवमंदिर नामनुं नगर छे अने ते नगरमां विद्याधरोनो अधिपति ज्वलनशिख नामनो राजा छे. ॥ १९ ॥ मेघनी स्त्री विजलीनी पेठे ते राजाने विद्युत्शिखा नामनी स्त्री छे अने तेमने स्वभावथी स्त्रीओने विषे लंपट एवो नाट्योन्मत नामनो पुत्र छे. ॥२०॥ खंडा अने विशाखा नामनी अमे बन्ने जणीओ ते ज्वलनशिखनी प्राणप्रिय पुत्रीओ छीए. कोइ वखते अमे बन्ने पितानी साथे अष्टापद पर्वत उपर गइ हती. ॥ २१ ॥ त्यां जिनेश्वरनी पंक्तिने वंदन करीने राता अशोक वृक्षनी नीचे बेठेला बे चारण मुनिओने पितानी साथे आदरपूर्वक वंदन कर्युं. ॥ २२ ॥ महोटा मुनि पासेथी निर्मल धर्मदेशना सांभलीने पछी पिताए

श्रुश्रुवुः श्रमणाज्ज्येष्ठा-न्निर्मदधर्मदेशनाम् ॥ तातोऽपृच्छत्ततो भावी, कोऽनयोः कन्ययोः वरः २३
नाटयोन्मत्तवधं कर्त्ता, यः स भर्त्तानयोरिति ॥ श्रुत्वा मुनिवचस्तात-श्चावामाधिमधिष्महि ॥२४॥
आवाभ्यामथ विज्ञप्तं, तात किं खिद्यते वृथा ॥ स्वबंधुवधमूलेन, विवाहेनावयोरलम् ॥ २५ ॥
ततः सन्निहितीभूय, सदा भोगगतस्पृहे ॥ भ्रातुर्देहमरक्षावा-क्षिगोलमिव पक्ष्मणी ॥ २६ ॥
सोऽन्यदा पुष्पचूलस्या-हरत्पुत्रीं स्मरातुरः॥ ततः परं स्वयं वेत्सि, वच्वः किं भ्रातृदुर्नयम् ॥२७॥
श्रुत्वा पुष्पवतीवक्रात्, भ्रातुर्घातं तवागमम् ॥ तापशैत्ये शरद्रात्री, इव भेजिव तत्क्षणम् ॥ २८ ॥

तेमने पूछयुं के-आ बन्ने कन्याओनो पति कोण थशे ? ॥ २३ ॥ "जे नाटयोन्मतनो वध करशे ते आ बन्ने कन्यानो पति थशे." एवां मुनिनां वचन सांभलीने पिता अने अमे बन्ने जणीओ दुःख पाम्या. ॥ २४ ॥ पछी अमे बन्ने जणीओए पिताने कह्युं के--हे तात ! वृथा खेद शा माटे करोछो ? पोताना बंधुना वधना मूल कारण एवा विवाहे करीने अमारे सर्युं, अर्थात् अमारे विवाह करवो नथी. ॥ २५ । पछी भोगनी तृष्णा रहित एवी अमे बन्ने जणीओ निरंतर एकठी थइने बन्ने पापणो आंखनी गोल कीकीनुं जेम रक्षण करे तेम भाइना शरीरनुं रक्षण करती हती. ॥ २६ ॥ कोइ वखते कामथी व्याकुल एवा ते नाटयोन्मत्ते पुष्पचूल विद्याधरनी पुत्रीनुं हरण कर्युं. अने त्यार पछीनुं सघळुं वृत्तांत तमे पोतेज जाणो छो, तो पछी अमे अमारा भाईना दुराचरणने शुं कहीये ? ॥ २७ ॥ पुष्पवतीनां मुखथी भाईना घातने अने तमारा आववाने सांभली शरद ऋतुनी रात्रीनी पेठ तत्काल अमे ताप तथा शीत अर्थात् शोक अने हर्ष पामीए छीये. ॥ २८ ॥ पछी अमारी बन्ने जणीओनो तमारा

ततो वीक्ष्यावयो रागं, रजसा पुष्पवत्यपि ॥ जवत्पलायने हेतुं, केतुं श्वेतमचालयत् ॥ २९ ॥
आवां च त्वामनु भ्राम-कारमानमिव शूचिके ॥ मंजुलोहे चिरं भ्रांते, पुनर्न क्वचिदाप्नुवः ॥३०॥
विनोपक्रममद्य त्वं, दृष्टस्तन्नौ समुद्वह ॥ कुमारैर्मारयन् मारः, कुमार किमुपेक्षसे ॥ ३१ ॥
गांधर्वेण विवाहेन, कुमारः स्वीचकार ते ॥ रयवार्द्धितरंगाढ्ये, गंगासिंधू इवोदधिः ॥ ३२ ॥
स्थित्वा तत्र निशां प्रैषीत्, पुष्पवत्यंतिकं स ते ॥ क्षणात्ते च तदोकश्च, तिरोऽभूत्सर्वमभ्रवत् ॥३३॥
अथाश्रमं ततोऽपश्य-न्नासौ रत्नवतीं प्रियाम् ॥ काप्यत्र कन्या दृष्टेति, नरं पप्रच्छ कंचन ॥ ३४ ॥

उपर राग जोइने पुष्पवतीए पण वेगथी तमने नसाडी मूकवाना कारणरूप धोळी धजा फरकावी हती. ॥ २९ ॥ वळी भमता एवा चमकनी पाछल सारा लोढानी बे सोय भमे तेम तमारी पाछल अमे बन्ने जणीओ घणा वखत सुधी भमीओ. परंतु कोइ ठेकाणे अमे तमने पामी शकी नहीं. ॥ ३० ॥ आजे तमे महेनत विना जोवायला छो, माटे अमने परणो. हे कुमार ! अमने खराब रीते प्रहार करता एवा कामने केम उपेक्षा करो छो ? ॥ ३१ ॥ समुद्र वेगथी वधेला रंगयुक्त एवी गंगा अने सिंधूने जेम अंगीकार करे तेम कुमारे गांधर्व विवाहथी ते बन्नेने अंगीकार करी. ॥ ३२ ॥ त्यां एक रात रहीने कुमारे ते बन्ने जणीओने पुष्पवती पासे मोकली, एवामां क्षणमात्रमां ते बन्ने कन्याओ अने ते घर ए सर्व आकाशना वादलानी पेठे अदृश्य थइ गयुं. ॥ ३३ ॥ पछी तापसना आश्रम प्रत्ये गयेला कुमारे रत्नवती स्त्रीने दीठी नहीं, तेथी तेणे " तमे अहिं कोइ पण कन्याने दीठी छे ? " एम कोइ पुरुषने पूछयुं. ॥ ३४ ॥ ते पुरुषे कह्युं के-गइ कालना दिवसे हे नाथ हे नाथ ! एम

सोऽवदन्नाथ नाथेति, क्रंदंती ह्यस्तने दिने ॥ अनायि नायिका कापि, तत्पितृव्यालयं मया ॥३५॥
समं तेन कुमारोऽपि, धनावहगृहं ययौ ॥ सोऽप्युत्सवैर्नवैरत्न–वतीं तेन व्यवाहयत् ॥ ३६ ॥
संसारे सारताबुद्धिं, दधानः प्रियया तया ॥ सोऽन्यदा कर्तुमारेभे, स्वमित्रस्यौर्द्धदेहिकम् ॥३७॥
उपोषित इव स्वैरं, भुंजाने विप्रमंडले ॥ विप्रवेषो वरधनु–र्द्वारमेत्याब्रवीदिति ॥ ३८ ॥
जानेऽहं क्रियते भोज्य–मेतद्वरधनोः कृते ॥ विप्रौघैर्भोजितेऽप्येत–त्पुनस्तं नोपतिष्ठते ॥ ३९ ॥
भुंक्ते वरधनुः साक्षा, च्चेन्मां भोजयथाधुना ॥ आस्तां देहेनात्मनापि, मम तस्य च नान्तरम् ॥४०॥

कहीने रोती एवी कोइ पण स्त्रीने हुं तेना काकाने घरे लइ गयो छुं. ॥ ३५ ॥ कुमार ब्रह्मदत्त पण ते पुरुषनी साथे धनावह शेठने घरे गयो अने ते शेठे पण नवीन एवा उत्सवथी रत्नवतीने ते कुमारनी साथे परणावी. ॥ ३६ ॥ ते रत्नवती कन्याने लीधे संसारमां सार बुद्धिने धारण करता कुमार ब्रह्मदत्ते कोइ वखते पोताना मित्र वरधनुनी उत्तरक्रीया करवानो आरंभ कर्यो. ॥ ३७ ॥ उपवासवालानी पेठे मरजी प्रमाणे ब्राह्मण मंडल जमतुं हतुं एवामां ब्राह्मणना वेषवालो वरधनु बारणे आवीने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो. ॥ ३८ ॥ हुं जाणुं छुं के–आ भोजन वरधनुने माटे कराय छे. परंतु ब्राह्मणनो समूह जमाड्या छतां पण ए तेने नथी पहोचतुं. ॥ ३९ ॥ जो हवणां मने भोजन करावो तो साक्षात् वरधनु जमे. कारण देहतो दूर रह्यो, परंतु आत्माए करीने पण म्हारे अने ते वरधनुने अंतर नथी. ॥ ४० ॥ कानने विषे अमृत समान ते वचन सांभळी बारणे आवेला

तं श्रुत्वा श्रुतिपीयूषं, व्याहारं द्वारमागतः ॥ वपुर्वयोवचोभिस्तं, लक्षयामास भूपभूः ॥ ४१ ॥
द्वैतं भेत्तुमिवालिंग्य, गाढं नीत्वांतरालयम् ॥ ब्रह्मदत्तेन पृष्टोऽसौ, निजं वृत्तमथोऽब्रवीत ॥ ४२ ॥
नाथ त्वयि तदा सुप्ते, रुद्धोऽहं क्रूरतस्करैः ॥ बाणेनाहत्य केनापि, दस्युना पातितो रथात् ॥४३॥
रुधिराघ्राणमत्ताश्वे, रथे सत्वरचारिणि ॥ मयि लीने द्रुमांतश्च, निराशास्तस्करा ययुः ॥ ४४ ॥
अतीत्योत्पथचारेणा–रण्यानीं ग्रामग्रामतः ॥ प्रवृत्तिं प्राप्य ते ग्रामा–धिपादिह समागमम् ॥४५॥
कुमारोऽथाभ्यधान्मित्र, वदास्माभिरपौरुषैः ॥ एवं रंकैरिव स्थेयं, शत्रुत्रस्तैः कियच्चिरम् ॥ ४६ ॥

राजकुमार ब्रह्मदत्ते शरीर वय अने वचनथी तेने ओलखी काढयो. ॥ ४१ ॥ द्वैतपणाने भेदवा माटे होयनी ? एम गाढ भेटीने अने घरनी अंदर लइ जइने ब्रह्मदत्ते पूछयुं एटले वरधनु पोतानुं वृत्तांत कहेवा लाग्यो. ॥४२॥ हे नाथ ! ते वखते तमे सूइ गया एवामां क्रूर एवा चोर लोकोए मने घेरी लीधो. अने कोइ एक चोरे बाणथी मारीने मने रथ उपरथी पाडी दीधो. ॥ ४३ ॥ रुधिरने सुंघवाथी मदोन्मत्त थयेला अश्ववालो रथ वेगथी जवा लाग्यो अने हुं झाडोनी अंदर संताइ गयो, तेथी निराश थयेला चोरो चाल्या गया. ॥ ४४ ॥ उन्मार्गे चालवाथी अरण्यने उल्लंघन करीने गामे गामथी तमारी खबर पामीने अने गामपति पासेथी समाचार जाणीने हुं अहिं आव्यो छुं. ॥ ४५ ॥ पछी ब्रह्मदत्त कुमारे कह्युं, हे मित्र ! कहे ? पुरुषार्थ कर्या विना आपणे आ प्रमाणे शत्रुथी त्रास पामेला रांकनी पेठे केटला लांबा कालसुधी रहेवुं ? ॥ ४६ ॥ आ वखते अकस्मात् कोलाहलथी व्याप्त

अत्रांतरेऽस्मिन्नगरे-ऽकस्मात्कोलाहलाकुले ॥ दत्तकर्णः कुमारेंद्रः, शुश्रावेति जनध्वनिम् ॥ ४७ ॥
सृणीस्तृणीयन् कदली-दलीयन्नसि पंजरम् ॥ मुस्तास्तंबमिवोन्मूल्या-ऽलानं धावत्यसौ द्विपः ४८
बालेयं तृणपूलीव, क्लीबदृग् जग्रसेऽमुना ॥ कोऽप्यस्या रक्षको नास्ति, हा निर्वीरा वसुंधरा ॥४९॥
तच्छ्रुत्वा सत्वरं सत्व-रंगतो नागमभ्यगात् ॥ आह्वास्त च कुमारस्तं, योद्धुमुद्धतदोर्युगः ॥ ५० ॥
जिह्वेषि किं न कन्यायां, पाप व्यापारयन् करम् ॥ चेत्सामज समर्थोऽसि, तदेहि पुरुषोऽस्म्यहम् ५१
हतो वैदेशिको हंते-त्याक्रंदमुखरे जने ॥ त्यक्त्वा बालामथाविष्ट, द्विपस्तंप्रति निःकृपः ॥ ५२ ॥

थइ रहेला आ राजगृह नगरमां कान दइने राजकुमारे एवी लोकवाणी सांभळी के-॥ ४७ ॥ अरे लोको ! अंकुशने तृण समान गणतो अने तरवारोने केळना पत्र समान मानतो आ हाथी मोथना भोथानी पेठे आलान स्तंभने उखेडी नाखीने दोडे छे. ॥४८॥ ए हाथीए तृणना पूळानी पेठे दीन नेत्रवाळी आ कन्याने पकडी छे.! एने कोइ पण रक्षण करनार नथी. !! खेद थाय छे के-पृथ्वी वीर पुरुष विनानी थइ गइ.!!! ॥ ४९ ॥ लोकोनां तेवां वचन सांभळी मजबूत बे हाथवाळा कुमारे बळवंतपणाथी तुरत ते हाथीना सामे जइ अने तेने युद्ध माटे बोलाव्यो. ॥ ५० ॥ अरे पापी ! कन्याने विषे कर (सूंढ) ने भेरतो एवो तुं शुं लाज नथी पामतो ? अरे हाथी ! जो तुं समर्थ छे तो मारा सामो आव. कारण हुं पुरुष छुं. ॥ ५१ ॥ अरे ! आ परदेशी मरायो ! एम माणसो बूम पाडवा लाग्या. एवामां निर्दय हाथी कन्याने त्यजी दइ कुमार तरफ दोडयो. ॥ ५२ ॥ सारी

सदभ्यस्तः पटुः स्थामा, वामावर्त्त परिभ्रमन् ॥ भ्रमयित्वा चिरं मेद-स्विनं सोऽखेदयद्विपम् ५३
आरुह्य दत्तदंताघ्रि-र्दंतिनं केशरीव सः ॥ उरुसंदंशकाक्रांत-कंठं कुंठमदं व्यधात् ॥ ५४ ॥
वशीकृत्यांकुशेनाथ, नरनाथगहं गतः ॥ सोऽबध्नात् द्विपमालाने, स्तंभे छात्रमिवोद्धतम् ॥ ५५ ॥
तत्रैत्य कौतुकी भूप-स्तं वीक्ष्यावग् महाजनम् ॥ सिंहः पौरो रविः प्रेक्ष्यो, विधुर्नीरंकुरेष कः ५६
मुखं चंद्रसखं कीर्ति-स्तंभ साम्ययुजौ भुजौ ॥ उरः सरित्तटव्यूढं, तेजस्त्वस्य गतोपमम् ॥५७॥
उक्ते धनावहेनाथ, तच्चरित्रे यथातथे ॥ ददौ तस्मै नृपः कन्याः भूयसीः पारितोषिके ॥ ५८ ॥

रीते अभ्यास करेला, चतुर, बळवंत अने डाबी बाजु तरफ भ्रमण करता एवा कुमारे मदोन्मत्त एवा हाथीने घणा वखत सुधी भमावीने थकवी नाख्यो. ॥ ५३ ॥ पछी केशरी सिंहनी पेठे कुमारे दांत उपर पग मूकी हाथी उपर चडी जइने साथल रूप साणसाथी कंठने दबावीने मद रहित करी नाख्यो. ॥ ५४ ॥ पछी अंकुशथी वश करीने राज मंदिर प्रत्ये गयेला कुमारे उद्धत शिष्यनी पेठे हाथीने आलान स्तंभे बांध्यो. ॥ ५५ ॥ पछी आश्चर्य पामेलो राजा त्यां आवी ते महोटा माणसरूप ब्रह्मदत्तने जोइने कहेवा लाग्यो के-नगरवासी सिंह, जोवा योग्य सूर्य अने लंच्छन रहित चंद्र समान आ कोण छे ? ॥ ५६ ॥ एनुं मुख चंद्र समान, हाथ कीर्तिस्तंभ समान, छाती नदीना विशाल कांठा समान छे, परंतु तेज तो उपमा रहित छे. ॥ ५७ ॥ पछी धनावह शेठे ब्रह्मदत्तनुं चरित्र यथार्थ कह्युं एटले राजाए प्रीतिथी तेने घणी कन्याओ परणावी. ॥५८॥ समुद्र नदीओ वडे

तटिनीभिरिवांभोधि-र्लताभिरिव भूरुहः ॥ ताराभिरिव तारेश-स्ताभिर्भ्राजे स भूपभूः ॥५९॥
प्रीतैः पदे पदे पौरै-र्गीयमानगुणोत्करम् ॥ भ्रमयंत्यचलं काचि-ज्जरत्युचे तमन्यदा ॥ ६० ॥
पत्तने वित्तनेतास्मि-न्नस्ति पुण्यजनप्रियः ॥ श्रेष्ठी वैश्रमणो नाम, चित्रं नातः कुबेरताम् ॥६१॥
तत्पुत्री श्रीमती नाग-कराद्या मोचिता त्वया ॥ तदादीच्छति पुन्नाग, सा तवैव करग्रहम् ॥६२॥
ततस्तामुपयेमेऽसौ, श्रेष्ठिना विहितोत्सवः ॥ सुबुद्धेर्मंत्रिणः पुत्री, नंदां वरधनुः पुनः ॥ ६३ ॥
तौ क्रमाद्विक्रमाधिक्यात्, ख्यातिं क्षितितले गतौ ॥ अभियावभियोगाढ्यौ, कासींपुरमुपेयतुः६४

जेम शोभे, वृक्ष लताओ वडे जेम शोभे, अने चंद्र ताराओ वडे जेम शोभे तेम ते राजपुत्र ते कन्याओ वडे शोभतो हतो. ॥ ५९ ॥ प्रसन्न थयेला नगरवासी लोकोए पगले पगले गुणसमूह गवायला ते राजकुमारने कोइ वखते अचलने भमावती कोइ वृद्धा स्त्रीए कह्युं के.—॥ ६० ॥ आ नगरमां द्रव्यनो अधिपति अने पुण्यवंत माणस छे प्रीय जेने एवो वैश्रमण नामनो शेठ छे. ए कुबेरपणाने नथी पाम्यो, ए आश्चर्य छे. ॥ ६१ ॥ ते शेठने श्रीमती नामनी पुत्री छे. जेने तमे हाथीनी शुंढमांथी मूकावेली छे. हे पुरुषोमां हाथी समान कुमार! ते कन्या ते दिवसथी आरंभीने तमारीज साथे पाणिग्रहण करवाने इच्छे छे. ॥ ६२ ॥ पछी ब्रह्मदत्त कुमार वैश्रमण शेठे करेला उत्सवपूर्वक ते श्रीमती कन्याने परण्यो. वळी वरधनु पण सुबुद्धि प्रधाननी पुत्री नंदाने परण्यो. ॥ ६३ ॥ अनुक्रमे अधिक पराक्रमने लीधे पृथ्वी उपर प्रसिद्धि पामेला ते बन्ने जणाओ निर्भयपणे केटलाक सेवकोने साथे लइ कासी नगरीए गया. ॥ ६४ ॥ त्यां कासीपति कटकराजाए ब्रह्मदत्त कुमारने महोटा उत्सवपूर्वक कार्यसिद्धिनी पेठे

कासीशः कटको ब्रह्म–पुत्राय परमोत्सवैः ॥ कन्यां कटकवत्याख्यां, कार्यसिद्धिमिवादिशत् ॥६५॥
स मैत्रीं मित्रपुत्रत्वा–त्प्रमना न मनागपि ॥ तुच्छयंश्चतुरायास्मै, चतुरंगां चमूं ददौ ॥ ६६ ॥
पुष्पचूलः कणेरुश्च, धनुमंत्रीश्वरश्च सः ॥ ब्रह्मदत्तं तदा भेजुः, काले दीपमिव श्रुतः ॥ ६७ ॥
चलाचलचमूचाल–चालिताचलचूलिकः ॥ चचाल प्रति पंचालं, चौलनेयोऽचलद्वचः ॥ ६८ ॥
अथ दूतमुखेनैवं, दीर्घः कटकमभ्यधात् ॥ अस्मासु बालमित्रेषु, कोऽयं ते युद्धडंबरः ॥ ६९ ॥
दूतेनैवावदत्सोऽपि, मित्राय मित्रनंदनम् ॥ स्वस्थाने स्थापयंतः कि–मुपलभ्यामहे त्वया ॥७०॥

कटकवती कन्या परणावी. ॥ ६५ ॥ मित्रना पुत्रपणाने लीधे अत्यंत हर्ष पामेला ते कासीपति कटकराजाए जरा पण मैत्रिने ओछी न करता चतुर एवा ए कुमारने चतुरंगिणी सेना आपी. ॥ ६६ ॥ जेम अवसरे तेज दीवाने मळे छे तेम पुष्पचूल राजा, अने कणेरु राजा वळी ते मंत्रीश्वर धनु ए सघळा ते वखते ब्रह्मदत्तने आवी मळ्या. ॥६७॥ पछी ठेकाणे ठेकाणे पडाव करती ते सेनाना चालवाथी पर्वतनी चूलिकाने कंपावतो एवो निश्चल वचनवाळो चूलनीपुत्र ब्रह्मदत्त पंचाल देश तरफ चाल्यो. ॥ ६८ ॥ पछी दीर्घराजाए दूतनां मुखथी कटकराजाने एम कहेवराव्युं के—आपणे बालमित्र छतां तमारो आ युद्धनो आडंबर श्यो? ॥ ६९ ॥ कटकराजाए पण दूतनी साथेज कहेवराव्युं के—मित्रता माटे मित्रपुत्रने तेना पोताना स्थानने विषे स्थापन करता अमे तहारावडे शुं ठपको आपवा लायक छीए? ॥ ७० ॥ न्यायनुं एक समानपणुं होवाथी जेवुं तें ब्रह्मराजानी साथे मित्रपणुं

सख्यं ब्रह्मक्षितीशेन, यादृशं त्वमपालयः ॥ न्यायस्यैकसमानत्वा–त्तादृग्वयमपि त्वया ॥ ७१ ॥
बालस्त्रीघातमित्रान्य–धनस्त्रीद्रोहलक्षणम् ॥ पंचाघमिव पंचाल–मद्य मित्र विमोच्यसे ७२
अथानाये रिवानीकै–र्ब्रह्मभूर्धीवरोऽरुणत् ॥ सदीर्घमपि कांपिल्यं, सग्राहमिव पल्वलम् ॥ ७३ ॥
स्वांगरक्षाक्षमे सार–मंत्रे सन्निहिते सुते ॥ छलदृक् चुलनी भीता, शाकिनीवात्यजत्पुरम् ॥७४॥
सूर्यांशुभिरिव क्रांत–स्तत्सन्यैर्दीर्घभूपतिः ॥ निर्यियासुः पुरात्काल–कुणस्तल्पादिवाभवत् ७५
यो यो दीर्घभटो मीन, इवाब्धेर्निययौ पुरात् ॥ स स ब्रह्मभुवो योधै–र्बकोटैरिव जग्रसे ७६

पाळ्युं छे, तेवुं अमे पण त्हारी साथे पाळशुं. ॥ ७१ ॥ हे मित्र! आज तुं बाळक अने स्त्रीनो घात करवो तथा मित्र अने बीजा कोइना धन तथा स्त्रीनो द्रोह करवो ए रूप लक्षणवाळा पांच पापनी पेठे पंचालदेशने त्यजी देशे. ॥ ७२ ॥ पछी उत्तम बुद्धिवाळा ब्रह्मदत्ते जाळरूप चतुरंगी सैन्यथी जळजंतुवाळा तळावने घेरी लीधुं होयनी ? एम दीर्घराजा सहित पण कांपिल्यनगरने घेरी लीधुं. ॥ ७३ ॥ पोताना अंगनुं रक्षण करवाने उत्तम मंत्ररूप पुत्र समीपे आव्यो एटले भय पामेली छलदृष्टिवाळी चुलनी डाकणनी पेठे तुरत नगरथी नासी गइ. ॥ ७४ ॥ सूर्यना किरणोनी पेठे ब्रह्मदत्तना सैन्यथी घेरायेलो दीर्घराजा शय्याथी नाशी जवाने इच्छता मांकणनी पेठे कांपिल्य नगरथी नासी जवानी इच्छा करवा लाग्यो. ॥ ७५ ॥ समुद्रथी बहार निकळता माछलानी पेठे जे जे दीर्घराजानो सुभट नगरथी बहार निकल्यो, तेने तेने बगलानी पेठे ब्रह्मदत्तना योद्धाए मारी नाख्या. ॥ ७६ ॥ पछी उंची फणावाला सर्पनी पेठे उगामेला शस्त्रवालो दीर्घराजा फुंफाडा

उदस्त्रो भूपतिर्दीर्घो, दीर्घपृष्ठ इवोत्फणः ॥ निर्ययौ स्फारफुत्कारो, बिलादिव पुरादथ ॥ ७७ ॥
रथान् भंजन् भटान् निघ्नन्, तुदस्यन् गजवाजिनः ॥ क्षणं ब्रह्मभुवः सैन्ये, दीर्घोऽभूत्प्रलयानिलः ७८
रूपं रोमांचदंभेन, वहन्नंकुरितामिव ॥ ब्रह्मदत्तो डुढौकेऽथ, योद्धुं तेन सह स्वयम् ॥ ७९ ॥
वर्षन् सांद्रशरासारै–स्तन्वन् रुधिरवाहिनीः ॥ स महामेघवद्दीर्घ–भटानां दुस्सहोऽजनि ॥ ८० ॥
कुर्वंतौ दिवि देवाना–मद्भुतं विजयैषिणौ ॥ युयुधाते मिथस्तौ द्वौ, शस्त्राशस्त्रि भुजाभुजि ॥ ८१ ॥
अथोदयाय चक्रार्को, ब्रह्महस्तनभस्तले ॥ चित्रं यत्तेन दीर्घस्य, दीर्घनिद्रोदपाद्यत ॥ ८२ ॥

मारतो छतो बिलथी होयनी? एम नगरथी बहार निकल्यो. ॥ ७७ ॥ रथोने भांगी नाखतो, सुभटोने मारी नाखतो अने हाथी घोडाओने पीडा पमाडतो दीर्घराजा ब्रह्मदत्तना सैन्यने विषे क्षणमात्र प्रलयकालना वायुसमान थयो. ॥ ७८ ॥ पछी रोमांचना मिषथी उगी निकळेला होयनी? एवा क्रोधने धारण करतो ब्रह्मदत्त पोते तेनी साथे युद्ध करवाने आव्यो. ॥ ७९ ॥ गाढ बाणोनो मेघ वरसावतो अने लोहीनी नदीओ चलावतो ते ब्रह्मदत्त महामेघनी पेठे दीर्घराजाना सुभटोने असह्य थइ पड्यो. ॥ ८० ॥ आकाशमां देवताओने आश्चर्य पमाडता विजयनी इच्छावाळा ते बन्ने जणा परस्पर शस्त्रेशस्त्रथी अने हाथोहाथथी युद्ध करवा लाग्या. ॥ ८१ ॥ आ वखते ब्रह्मदत्त कुमारना हाथरूप आकाशने विषे चक्ररूप सूर्य उदय पाम्यो, परंतु अहिं आश्चर्य ए थयुं के–ते चक्ररूप सूर्यना उदयथी दीर्घराजा मोटी निद्रा पाम्यो. अर्थात् मृत्यु पाम्यो. ॥ ८२ ॥ ते आ

उत्पन्नो द्वादशः सोऽयं, चक्रवर्तीति वादिनः ॥ तदानीं ववृषुः पुष्पै–र्नभ्राज इव नाकिनः ॥ ८३ ॥
पौरा मुमुदिरे दीर्घ–क्षये ब्रह्मांगजोदयो ॥ शांते दवे प्रफुल्ले चा–रामे को वा न मोदते ॥ ८४ ॥
जीत्वा वर्षशतेनाथ, षट्खंडामपि मेदिनीम् ॥ क्रियमाणोत्सवैः पौरै–र्ब्रह्मदत्तोऽविशत्पुरे ॥ ८५ ॥
वर्षैर्द्वादशभिर्दत्ता–भिषेको देवमानवैः ॥ स सहस्त्रैश्चतुः षष्ट्या, विललास मृगीदशाम् ॥ ८६ ॥
फलं निदानवृक्षस्य, पुष्पवत्यस्य वल्लभा ॥ बभार सर्वशुद्धांतः–पुरंध्रीषु धुरीणताम् ॥ ८७ ॥
मधूत्सवेऽन्यदा दास्या, दत्तं कुसुमकंदुकम् ॥ निरीक्ष्येदृक्षमद्राक्षं, क्वापीत्यूहां बभूव सः ॥ ८८ ॥

बारमो चक्रवर्ती उत्पन्न थयो छे, ' एम कहेता ए । देवताओए ते वखते मेघनी पेठे पुष्पोनी वृष्टि करी. ॥ ८३ ॥ दीर्घराजानो नाश थवाथी अने ब्रह्मदत्तनो उदय थवाथी नगरवासीओ हर्षित थया. अथवा तो दावानळ शांत थाय अने उद्यान प्रफुल्लीत थाय तो कोण प्रसन्न न थाय ? ॥ ८४ ॥ पछी सो वर्षे करीने छ खंडवाळी एवी पण पृथ्वीने जीतिने नगरवासीओए करेला उत्सवपूर्वक ब्रह्मदत्त कांपिल्य नगरमां पेठो. ॥ ८५ ॥ पछी देवता अने मनुष्योवडे बार वर्ष सुधी अभिषेक करायलो ते ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती स्त्रीयोनी चोसठहजार संख्याये करीने अर्थात् चोसठहजार स्त्रीओ साथे विलास करतो हतो. ॥ ८६ ॥ ए ब्रह्मदत्तने नियाणारूप वृक्षना फळसमान पुष्पवती नामनी स्त्री सर्वे अंतःपुरनी स्त्रीओमां अग्रेसरपणाने धारण करती हती. ॥ ८७ ॥ कोइ वखते वसंत उत्सवमां दासीए आपेला पुष्पना दडाने जोइने " में क्यांइ पण आवो दडो जोयो छे. ' एम ब्रह्मदत्तने उहापोह थयो. ॥ ८८ ॥ पछी जातिस्मरण ज्ञान प्राप्त थवाथी पांच पूर्वभवने संभारता ते राजाए " देवभवने विषे

जातिस्मरः स्मरन् पंच–पूर्वजन्मानि भूपतिः ॥ दृष्टपूर्वीदृशं देव– जवे स ध्यातवानिति ॥ ८९ ॥
तं पूर्वजवसोदर्यं, स सस्मार यथा यथा ॥ तथा तथा मनस्तस्या–ऽभवत्तत्संगमोत्सुकम् ॥ ९० ॥
अथोपलब्धये तस्य, श्लोकार्द्धमिति सोऽपठत् ॥ आश्वदासौ मृगौ हंसौ, मातंगावमरौ तथा॥९१॥
राज्यार्द्धं लजते योऽमुं, श्लोकार्द्धं पूरयेदिति ॥ राज्ञोक्ते सा समस्याभू–त्प्रियातोऽपि प्रिया नृणाम्९२
द्विपद्येव समस्याभूत्, परं तस्या अपूरणात् ॥ पौराश्चतुष्पदा जाता–स्तेषां मौर्ख्यं हि लक्षणम्।९३।
इतश्च स च चित्रात्मा, संजाते धनिनः कुले ॥ श्रीषु स्त्रीषु च वैराग्यं, जातजातिस्मृतिर्ययौ ।९४।

आवुं में पूर्वे दीठुं छे." एम विचार्युं. ॥ ८९ ॥ ब्रह्मदत्त जेम जेम ते पोताना पूर्वभवना भाईने संभारवा लाग्यो तेम तेम तेनुं मन ते भाईने मळवाने उत्साहवंत थयुं. ॥ ९० ॥ पछी तेणे ते भाईने मळवा माटे आ प्रमाणे अर्द्धो श्लोक कह्यो. "अमे बन्ने भाईओ दासीपुत्र, मृग, हंस, मातंग, अने देवता थया हता." ॥ ९१ ॥ "जे आ अर्द्ध श्लोकने पूर्ण करे ते अर्द्ध राज्यने पामे." एम राजाए कह्युं एटले ते समस्या पुरुषोने स्त्री थकी पण वधारे प्रिय थई. ॥ ९२ ॥ जो के समस्या तो बे पदवाळी ज हतो, परंतु तेने न पूरी करवाथी नगरवासी लोको चतुष्पद एटले पशुसमान मूर्ख देखावा लाग्या. कारण के–ते पशुओनुं मूर्ख एवुं लक्षण होय छे माटे. ॥ ९३ ॥ वळी एवामां ते चित्रनो जीव धनवंतना कुळमां उत्पन्न थइने जातिस्मरण ज्ञान पामीने लक्ष्मीने विषे अने स्त्रीओने विषे वैराग्य पाम्यो हतो. ॥ ९४ ॥ उत्तम बुद्धिवाळा एणे मातापितानी आज्ञाथी चारित्र लइ

पित्रोरनुज्ञया प्राप्य, चारित्रं चारुधीरसौ ॥ भूतले विहरन्नाप, कापिलोद्यानमन्यदा ॥ ९५ ॥
तं श्लोकार्द्धमुच्चरंतं, विद्यामिव पुनः पुनः ॥ तत्रारघट्टिकं कंचि-देकचित्तं ददर्श सः ॥ ९६ ॥
एषा नौ षष्टिका जाति-रन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः ॥ इति तं पूरयामास, श्लोकं जातिस्मरो मुनिः ९७
संपूर्णं ग्राहितः श्लोकं, मुनींद्रेणारघट्टिकः ॥ कूपं मुक्त्वा ययौ भूपं, साम्राज्यार्द्धजिघृक्षया ॥ ९८ ॥
यावन्मध्येसभं श्लोकं, सोऽपाठीदशठाशयः ॥ तावत्प्रमोदाकुलितः, क्ष्मापतिः प्राप मूर्च्छनाम् ९९
हन्यमानोऽथ सामंतैः, सोऽरटन्मां विमुंचत ॥ ममोच्चाटनमंत्रोऽयं, प्रदत्तः खलु साधुना ॥ १०० ॥

पृथ्वी उपर विहार करता कोइ वखते कांपिल्य नगरना उद्यानमां निवास कर्यो. ॥ ९५ ॥ ते उद्यानमां मुनिए विद्याभ्यास करनारनी पेठे वारंवार एकचित्ते ते अर्द्धा श्लोकनो उच्चार करता कोइ अरघट्टिक (रहेंट हांकनार) ने दीठो. ॥ ९६ ॥ "परस्पर वियोग पामेला अमारा बन्नेनो आ छठो भव छे." एम जातिस्मरण ज्ञानवाळा मुनिए ते श्लोकने पूर्ण कर्यो. ॥ ९७ ॥ पछी मुनीश्वर पासेथी संपूर्ण श्लोकने ग्रहण करनारो अरघट्टिक कूवाने त्यजी दइ अर्द्ध राज्य लेवानी इच्छाथी राजा पासे गयो. ॥ ९८ ॥ त्यां चतुर बुद्धिवाळा तेणे जेटलामां सभाने विषे ते श्लोक कह्यो तेटलामां हर्षथी व्याकुळ थयेलो महाराजा ब्रह्मदत्त मूर्च्छा पाम्यो. ॥ ९९ ॥ पछी सामंतोए मारवा मांडेलो ते अरघट्टिक कहेवा लाग्यो के--मने मूकी द्यो. मने आ मार खवरावनारो मंत्र निश्चे मुनिए आपेलो छे. ॥ १०० ॥ पछी सचेत थयेला राजाए ए अरघट्टिकने इनाम आपीने ते अर-

स्वस्थीभूतोऽथ भूपालो, दत्वास्मै पारितोषिकम् ॥ तेनैव दर्शिताध्वागा-दूद्यानं सपरिच्छदः ॥ १ ॥
चिरात्स बांधवालोक-हर्षरुद्धमना नृपः ॥ मुनिमानम्य सुश्राव, धर्मतत्वाकिरं गिरम् ॥ २ ॥
प्रतापाग्निज्वलद्वेषि-शलभाः सुलभाः श्रियः ॥ एक एवांगिनां धर्मः, शर्महेतुः सुदुर्लभः ॥ ३ ॥
मानुषं प्राप्य दुःप्रापं, ये धर्मे स्युः प्रमद्वराः ॥ प्रांते शोचंति ते प्राप्त-च्युतासिद्धरसा इव ॥ ४ ॥
मनुष्यद्रोः फलं फल्गु, विषयाः संयमः पुनः ॥ पेशलं फलमित्याहु-स्तज्ज्ञास्तत्त्वं गृहाण भोः ॥ ५ ॥
अथोचे भूपतिर्भ्रातः, सौख्येच्छेः क्रियते तपः ॥ प्राप्तसौख्यास्तु तत्कुर्युः, किमुल्लाघा इवौषधम् ६

घडिकेज देखाडेला मार्गे करीने परिवार सहित उद्यानमां आव्यो. ॥ १ ॥ बहु काळे बंधुने जोवाथी थयेला हर्षवडे भराइ गयेला मनवाळा ते राजाए मुनिने नमन करीने तेमनी धर्मतत्वने वरसावती वाणी सांभळी, ते आ प्रमाणे. ॥ २ ॥ हे भव्य जीवो ! प्राणीओने प्रतापरूप अग्निथी बळी जता छे द्वेषीरूप पतंगीया जेणे करीने एवी लक्ष्मी सुलभ छे, परंतु सुखना हेतुरूप एक धर्मज अत्यंत दुर्लभ छे. ॥ ३ ॥ जे माणसो दुर्लभ एवा मनुष्यभवने पामीने धर्मने विषे प्रमादी थाय छे. तेओ हाथमां आवेला सिद्धरसने ढोळी नाखनारनी पेठे अंते शोक करे छे. ॥ ४ ॥ हे राजन् ! विषयो ए मनुष्य भवरूप वृक्षनुं तुच्छ फळ छे. वळी संयम छे ते उत्तम फळ छे. एम पंडित पुरुषो कहे छे. माटे तुं ते उत्तम फळने ग्रहण कर. ॥ ५ ॥ पछी राजा ब्रह्मदत्त कहुं. हे भाई ! सुखनी इच्छा करनाराओ तप करे छे, परंतु जेमने सुख प्राप्त थयेलुं छे. तेओ औषधने सेवनारा निरोगी माणसनी पेठे ते शा माटे तप करे ? ॥ ६ ॥ महारे मनोहर हाथीओ छे, सोळ वर्षनी जुवान सुंदर स्त्रीओ छे; अक्षय धन छे अने

बंधुराः सिंधुराः स्यामा, रामा अनिधनं धनम् ॥ देवाः सेवाकृतस्तत्किं, यल्लाजाय भजे तपः ॥७॥
असंदिग्धसुखं राज्यं, ससंदेहसुखं व्रतम् ॥ बलाबलविधिज्ञोऽसि, ग्राह्यं त्याज्यं च किं बुधैः ॥८॥
तत् पंचजन्मसोदर्य, व्रतं त्यज पुरं भज ॥ प्राज्यं राज्यं विजज्यावां, भुंजीवहि यथासुखम् ॥ ९ ॥
मुनिः स्माह महाभाग, भोगाः किं मम नाजवत् ॥ मोक्षांतराय भूतत्वा–त्तानत्याक्षमहं पुनः १०
जानन्नपि तवो जाति–स्मत्या कल्पद्रुमायितम् ॥ करीरेष्विव भूतघ्नो, भोगेषु किमु मुह्यसि ॥११॥
प्रागूजन्मपुण्यैः प्राप्तोऽसि, ध्रुवं दिव्यामिमां श्रियम् ॥ संप्रत्यकृतपुण्यस्तु, भ्रातः किं लप्स्यसे पुरः १२

सेवा करनारा देवता छे. तो पछी जे वस्तु मेलववाने तप करुं, ते वस्तु शी छे ? ॥ ७ ॥ राज्य संदेह रहित सुखवालुं छे अने व्रत संदेह युक्त सुखवालुं छे. तमे तो सबल निर्बलनी विधिने जाणनारा छो, माटे डाह्या माणसोए शुं ग्रहण करवुं अने शुं त्यजी देवुं ? ॥ ८ ॥ माटे हे पांच भवना बंधु ! व्रतने त्यजी द्यो अने नगरमां आवो. आपण बन्नेजणा आ महोटा राज्यने वहेंचीने जेम सुख थाय तेम भोगवीए. ॥ ९ ॥ मुनिए कह्युं. हे महाभाग ! भोगो मने शुं नहोता प्राप्त थया ? परंतु मोक्षने विघ्न करनार होवाथी में ते भोगोने त्यजी दीधा छे. ॥ १० ॥ हे राजन ! तुं जाति स्मरण ज्ञानथी तपने कल्पवृक्ष समान जाणता छतां पण उंट केरडामां जेम मोह पामे तेम भोगने विषे केम मोह पामे छे ? ॥ ११ ॥ हे भाई ! तुं पूर्व जन्मना पूण्यथी आ दिव्य संपत्ति निश्चे पामेलो छे. परंतु हवणां पुण्यरहित एवो तुं आगल शुं पामशे ? ॥ १२ ॥ आयुष्य थोडुं, रोगो घणा नजीक, अने

धिक् त्वामशनदानेऽपि, कदर्यमिति विब्रुवन् ॥ स विप्रः सकुटुंबोऽपि, राज्ञा स्वान्नमभोज्यत ॥१९॥
तत्कुटुंबं ततो रात्रौ, सोन्मादमभवत्तथा ॥ प्रावर्त्तत व्यवस्थाभित्, पशुधर्मो यथा मिथः ॥ २० ॥
कुटुंबे कैरव इव, प्रातर्विच्छायतां गते ॥ विडंबितोऽमुना सोऽह–मित्यकुप्यन्नृपे द्विजः ॥ २१ ॥
तद्रोहचिंतासाटोपः, सोऽपश्यन्नगराद्बहिः ॥ जावालं तरुपत्राणि, काणयंतं दृषत्कणैः ॥ २२ ॥
भविष्यत्यमुना नृप–वैरनिर्यातनं मम ॥ ध्यात्वेति तमगौरव्यं, गौरवेण जगाद सः ॥ २३ ॥
गजारूढो धृतच्छत्रो, राजमार्गेण याति यः ॥ त्वं तस्य गोलिके क्षिप्त्वा, चक्षुषी स्फोटयेः सखे २४

कहेता एवा ते कुटुंब सहित एवा पण ब्राह्मणने राजाए पोताना अन्नथी भोजन कराव्युं ॥ १९ ॥ पछी रात्रीने विषे ते ब्राह्मणनुं कुटुंब तेवी रीते उन्मत्तपणाने प्रामी गयुं के, जेवी रीते परस्पर पशु धर्मनी पेठे व्यवस्थाने भेदीने प्रवर्त्तवा लाग्युं. ॥२०॥ सवारे पोयणीनी पेठे ते ब्राह्मणनुं कुटुंब निस्तेज थये छते " आ राजाए ते आ मने विडंबना पमाडयो छे. " एम विचार करीने ब्राह्मण ते ब्रह्मदत्त राजा उपर कोप पाम्यो ॥ २१ ॥ ते द्रोहनी चिंताथी भयंकर बनेला ब्राह्मणे नगरनी बहार पत्थरनी कांकरीओ वडे झाडना पांदडाने विंधी नाखता एवा कोइ अजापाळ (बकरानुं पालन करनार रबारी) ने दीठो. ॥ २२ ॥ " म्हारे आ अजापालवडे राजानुं वैर वाळवुं थशे. " एम विचारी ब्राह्मणे गौरवता करवा योग्य नहि एवा पण ते अजापालने गौरवपणाथी कह्युं के–॥ २३ ॥ हे सखे ! हाथी उपर बेठेलो अने मस्तक उपर छत्र धारण करेलो जे राजमार्गेथी जाय तेनी बे आंखोने तुं बे कांकरीयुं फेंकीने फोडी नाख ॥ २४ ॥ ब्राह्मणे धनदानथी अने मानथी वश करेला ते अजा-

आयुः स्वल्पं रुजोऽभ्यर्णा, ध्रुवनाशं च यौवनम् ॥ विषयाः प्रांतविरसाः कोऽयं मोहो वृथा तव १३
उपदेशैर्न चक्रेति, यदा बोधिं मनागपि ॥ तदा भजन्मुनिर्मौनं, न हि ते निष्फलोक्तयः ॥ १४ ॥
विचरन् वसुधापीठे, प्रलये कर्मणां मुनिः ॥ उत्पन्नकेवलज्ञानः, प्रपेदे पदमव्ययम् ॥ १५ ॥
चक्राधिपोऽतिचक्राम, कामभोगैकलालसः ॥ सप्तवर्षशतीं भृंगोऽ–भोजलुब्धो निशामिव ॥ १६ ॥
कदाचिच्चक्रिणं कोऽपि, विप्रः परिचितो जगौ ॥ यदश्नासि स्वयं देव, भोजनं तत्प्रदेहि मे ॥ १७ ॥
विना स्त्रीरत्नमन्नं मे, न हि कस्यापि जीर्यति ॥ जीर्यद्वाऽनर्थकृत्तस्या–दिति राज्ञा न्यषेधि सः १८

युवावस्था निश्चे नाशवंत छे. वली विषयो अंते रस रहित होवाथी तने आ मिथ्या मोह शयो लागेलो छे ? ॥ १३ ॥ ज्यारे आवा उपदेशथी चक्रवर्ती ब्रह्मदत्त जरा पण प्रतिबोध न पाम्यो त्यारे मुनि मौन रह्या. कारण के–तेवा मुनिओ निष्फल वचनवाला नथी होता. ॥ १४ ॥ पछी पृथ्वी उपर विहार करता मुनि कर्मोनो क्षय थवाथी केवल पामीने अंते मोक्षपद पाम्या. ॥ १५ ॥ कमलमां लुब्ध थयेलो भमरो रात्रीने जेम निवृत्त करे तेम काम भोगने विषे लोलुप थयेला चक्रवर्तीए सातसो वर्ष निवृत्त कर्या. ॥ १६ ॥ कोइ वखते कोइ एवा पण परिचयवाला ब्राह्मणे चक्रवर्तीने कह्युं के–" हे देव ! तमे पोते जे जमो छो ते भोजन मने आपो. ॥ १७ ॥ " स्त्रीरत्न विना महारुं अन्न कोइये पण निश्चे नथी जीरवातुं, अथवा जो जीरवे तो ते अनर्थ करनारुं थाय छे. " एम कहीने राजाए तेने ना पाडी. ॥ १८ ॥ भोजन आपवामां पण लोभी एवा तने धिक्कार थाओ. एम

क्रोधदावानलस्तस्य, जूभृतः काठिनात्मनः ॥ सर्वान् विप्रतृणांकूरान्, मध्येपुरमशोषयत् ॥२१॥
अथादिदेश सोऽमात्यं, मात्यंतर्मे न मत्सरः ॥ यावन्न मुंचसि स्थालं, द्विजनेत्रैर्भृतं पुरः ॥२२॥
रौद्राध्यवसायिनं भूपं, मत्वा मंत्री महामतिः ॥ श्लेष्मातकफलैः स्थाल–मापूर्य पुरतोऽमुचत् ॥२३॥
मृद्नंस्तानि महीजानि–राबाङ्गंपोदिति पार्श्वगान् ॥ एष एव क्षणो भाति, सारः सकलजीविते॥२४॥
स्त्रीरत्नपुष्पवत्यंग–संगमे, नापि सा धृतिः ॥ द्विजाक्षगोलकस्पर्शे, याऽद्य माद्यति मे हृदि ॥२५॥
श्लेष्मातकफलान्येवं, मृद्नता द्विजदृग्धिया ॥ अतिचक्रमिरे तेन, समाः क्रूरेण षोडश ॥२६॥

सर्व ब्राह्मणरूप तृणना अंकुरने निवास कराव्यो. ॥ २१ ॥ पछी ब्रह्मदत्ते प्रधानने आज्ञा आपी के—हे मंत्रीन! ज्यांसुधी ब्राह्मणना नेत्रथी भरेलो थाळ म्हारी आगळ नहिं मूके त्यांसुधी म्हारा अंतरमां क्रोध मातो नथी. ॥ २२ ॥ महा बुद्धिवाळा मंत्रीए राजाने क्रूर अध्यवसायवाळो जाणीने गुंदाना फळथी थाळने भरीने तेनी आगळ मूक्यो. ॥ २३ ॥ राजा ते गुंदाना फळने ब्राह्मणनां नेत्र धारीने मर्दन करतो छतो पासे रहेलाने आम कहेवा लाग्यो के—मने सघळा जीवितमां आ अत्यारनो अवसरज साररूप जणाय छे ॥ २४ ॥ आजे ब्राह्मणनां नेत्रनी कीकीने मर्दन करवामां मने हृदयमां जे प्रीति थइ छे ते प्रीति स्त्रीरत्न पुष्पवतीना अंगने स्पर्श करवामां पण नथी थइ. ॥ २५ ॥ एवी रीते गुंदाना फळने ब्राह्मणनां नेत्रनी बुद्धिथी मर्दन करता ते क्रूर ब्रह्मदत्ते सोळ वर्ष निर्गमन कर्यां. ॥ २६ ॥ पोताना पूर्वभवने संभारीने पण, तेम ज पूर्वभवना म्होटा

धनदानेन मानेन, द्विजेन परिवर्त्तितः ॥ ओमिति प्रतिपेदे स, पशुपालेषु का मतिः ॥ २५ ॥
सोऽथ कुडयांतरे कापि, कुडयमत्स्य इव स्थितः ॥ पार्श्वचारिणि चक्रेशे-ऽचिराच्चिक्षेप गोलिके ॥२६॥
हार्दं चेदक्षि नास्त्यस्य, तदावां निःप्रयोजने ॥ इतीव गोलिकास्पर्शा-त्तस्य, नेत्रे निरोयतुः ॥२७॥
मृता धृता गताः सुप्ताः, क्षीणा मत्ता इवामराः ॥ अंगस्था न ररक्षुस्तं, हंत कः कर्मणां प्रभुः ॥२८॥
अंगरक्षैर्निरीक्ष्यासौ, पशुपालो गले धृतः ॥ ताडयमानोऽवदद्विप्रं, मूलमन्यायभूरुहः ॥ २९ ॥
स्फुरत्कोपेन नृपेन, सकुटुंबोऽपि स द्विजः ॥ क्षणान्निजघ्ने का वेला, भोगिनो भेकघातने ॥ ३० ॥

पाले " जेम तुं कहे छे तेम हुं करीश. " एम कहीने ते वात कबूल करी. कारण पशुपालकमां बुद्धि क्यांथी होय ? ॥ २५ ॥ पछी गरोलीनी पेठे क्यांइ पण भींतने ओथे उभा रहेला तेणे चक्रवर्ती पासे थइने नीकल्यो एटले तुरत बे कांकरीयुं फेंकी. ॥ २६ ॥ " जो एने हृदय चक्षु नथी तो पछी अमे बे प्रयोजन विनानी अर्थात् निष्फल छीए. " एम विचार करीने होयनी ? एम गोलीना स्पर्श मात्रथी तेनी बन्ने आंखो निकली पडी. ॥ २७ ॥ ते चक्रवर्तीना अंगरक्षक रहेला देवताओ जाणे मरी गया होयनी ? बांधी राख्या होयनी ? नासी गया होयनी ? मूइ गया होयनी ? क्षय पाम्या होयनी ? अथवा गांडा थइ गया होयनी ? एम तेने रक्षण करी शक्या नहीं. खेद थाय छे के-कर्मोनो प्रभु कोण होय ? अर्थात् कर्मने कोइ जीती शके नहीं. ॥२८॥ पछी अंगरक्षक पुरुषोए जोईने ए अजापाळने गळे पकडयो. अने बहु मार्यो एटले तेणे अन्याय वृक्षना मूळरूप ब्राह्मणने देखाडयो. ॥ २९ ॥ पछी प्रगट थयेला क्रोधवाळा राजा ब्रह्मदत्ते कुटुंब सहित पण ते ब्राह्मणने क्षणवारमां मारी नाख्यो. कारण सर्पने देडको मारतां केटली वार लागे. ॥ ३० ॥ कठिण आत्मावाळा ते राजाना क्रोधरूप दावानळे नगरनी मध्ये